VI.

Paál László
Mag. Nemz. Renovatiuz Tár.
IV. ankeivja. Bp. 1923

929. **Szalonasztalka,**

ónix, zománcos sárgarézfoglalattal, hengeres lábon nyugvó négyszögletes lappal. — SALONTISCHCHEN, Onix, in Messingfassung mit Emaildekor. Viereckiger Fuss und viereckige Platte auf Säulenschaft.

930. **Állóóra,**

paliszander- és rózsafa. Alsó részében hatoszlopos tükrös fülke, német nyelvü felirattal. Az óratoktól kétoldalt harcos alakok, tetején imperator lovon, két kisérő alakkal. Empire. — STANDUHR, Palisander- und Rosenholz. Im Unterteil Spiegelnische mit sechs Säulen. Am Uhrgehäuse beiderseits Krieger-Gestalten, als Bekrönung Imperator zu Pferde und zwei Begleit-Gestalten. Empire.

931. **Szalonasztal,**

paliszanderfa, festett intarsiával, aranybronzveretekkel. Három delfin-lábbal és három kariatidoszloppal. — SALONTISCH, Palisander, mit gemalter Intarsia- und Bronzebeschlägen. Drei Delphinfüsse und drei von Kariatiden durchsetzte Säulen.

932. **Aubusson garnitura,**

1 kanapé, 1 karszék. — MÖBELGARNITUR, Aubusson-Überzug. 1 Divan, 2 Stühle.

933. **Vitrin,**

fényezett diófaboritással, aranyozott, faragott részekkel, magas lábakon. XVIII. sz. k. — VITRINE auf hohen Füssen, Nussholz, politiert, geschnitzt und vergoldet. Mitte XVIII. Jahrh.

934. **Két konzolasztalka,**

faragott és festett vázzal. XVIII. sz. — ZWEI KONSOL, XVIII. Jahrh.

Paál László, festő

A Népművészeti Múzeumban de. 10-
től: Munkácsy Mihály és Paál László
festészete. — A Közlekedési Múzeum-
ban de. 11-kor: Műemlékhidak az

—: A hétvégi kult. prog.

9.

Népszabadság, Bp. 1978. júl. 28

Paál László, festő

Szépművészeti Múzeumban de. 10-kor: Munkácsy Mihály és Paál László festészete. — **A Közlekedési Múzeumban**

–: A hétvégi kult. prog. 9.

Népszabadság, Bp. 1978. júl. 21

Paál László kerő

A Népművészeti Múzeumban de. 10 órakor: Munkácsy Mihály és Paál László festészete.

— Hétvégi kult. programból

9.

Népszabadság Bp. 1978. júl. 7.

Paál László festő

Tárlat vezetésen mutatjuk be műveit.

9.

–: A hétvégi kulturális prog.

Bp. 1978. júl. 14.

Népszabadság.

Paál László, festő

szet Magyarországon, vezető B. Bu-
zási Enikő. — **A Néprajzi Múzeumban**
de. 10-kor: Munkácsy Mihály és Paál
László festészete, vezető Ecsry Ele-
mér, ill. Mezei Ottó. — **A Szépművé-**
szeti Múzeumb...

9

-: A hétvégi kult prog.

Népszabadság Bp 1978 aug. 25.

Pádl László, festőművész.

Munkácsy Mihály és Pádl László festményei a Néprajzi Múzeum épületében (V. Kossuth Lajos tér 12) láthatók.

Rendezvényszervezők: Minden vasárnap 10 és 11 órai kezdettel Munkácsy Mihály és Pádl László festészete.

Műhely Sorozat

a Magyar Nemzeti Galéria programja, 1998. Október.

Paál László, festőművész

A Képzőművészeti Főiskolában rendezték meg dr. Petro Sándor miskolci orvos magángyűjteményének kiállítását. A művésznek néhány egészen kivételes, és nagyon ritkán látható alkotása látható e kiállításon.

Művészeti Magazin.

1978. V. 9, TV. 21.55 /Z/.

Paál László, festő

L: Munkácsy Mihály

—: A hétvégi kult. programból

9.

Nérszabadság, Bp. 1978 febr. 10.

Paál László, festő

L: Munkácsy Mihály

— : A kétségi kult-programból. 9.

Nipszabadság. Bp. 1978 febr. 17.

Paál László (1846-1879)

„Erdőmélye" o.v. 115x80 cm

j.l.j.: L. de Paál Védett.

kikiáltási ár: 55000 Ft.

(Repr. Ernst Múzeum aukciós XLI. XIX. tábla: Almássy Teleki Éva aukciós 1942. 475. ~~old.~~ szám.)

BÁV 44.Képaukció,Budapest 1977.december

Paál László, festőművész

Miskolcon, a Hermann Ottó Múzeum képtárában megnyílt a „Petro-gyűjtemény remekei" c. kiállítás, melyen szerepel a művész alkotása is.

TV-híradó

1977. okt. 6. TV. 19.30 M.

Paál László, festő

L: Munkácsy Mihály

–: A hétvégi kult. programból

9.

Nemszabadság, Bp. 1978. jan. 6.

Paál László, festő

L: Munkácsy Mihály

–: A hétvégi kult. programból. 9.

Nemszabadság Br. 1978 jan. 13.

Paál László, festő

L. Munkácsy Mihály

—: A hétvégi kult. programok. 9.

Népszabadság, Bp. 1978. jan. 20.

Padi László, festő

L.: Munkácsy Mihály

–: A hétvégi kult. programból 9.

Népszabadság, B. 1978 jan. 27.

Paál László

A karácsonyi képdukció megnyílt ma a MOM-ban. – A művész egy tájképe szerepel e kiállításon.

Déli Krónika.

1977. dec. 3. Kossuth 12.00 M

Paál László, festő

...) — A Néprajzi Múzeumban de. 10 órakor: Munkácsy Mihály és Paál László művészete, vezető Ecsery Elemér, ill. Mezei Ottó művészettörténész. — A ...

–: A bétségi kult. prog.

9.

Népszabadság Bp. 1978. aug. 4.

Paál László, festő

A Néprajzi Múzeumban de. 10 és 11 órakor: Munkácsy Mihály és Paál László művészete. Vezető Ecsery Elemér, illetve Mezei Ottó művészettörténész.

-: A hétvégi kult. prog. 9.

Népszabadság, Bp. 1978. jún. 9

Paál László, festő

rás művészettörténész. — **A Néprajzi Múzeumban** de. 10 és 11 órakor: Munkácsy Mihály és Paál László művészete. Vezető Ecsery Elemér, illetve Mezei Ottó művészettörténész. -

—: A hé végi kult. prog.

9.

Népszabadság, Bp. 1978. jún. 16.

Paál László, festő

A Néprajzi Múzeumban de. 10 és 11 órakor: Munkácsy Mihály és Paál László művészete. Vezető Ecsery Elemér, illetve Mezei Ottó művészettörténész. -

-. A hétvégi kult. programból. 9.

Népszabadság, Bp. 1978 jún. 23

Paál László, festő

L. Munkácsy Mihály

–: A hétvégi kult. programból 9.

Népszabadság, Bp. 1978. máj. 12.

Paál László, fes-tő-

L: Munkácsy Mihály

-: A hétvégi kult. programból

9.

Nérszabadság, Bp. 1978. máj. 26

Paál László, festő

L: Munkácsy Mihály

–: A hétvégi kult. programból.

Népszabadság, Bp. 1977 szept. 24.

9.

Paál László, festő

L: Munkácsy Mihály

–: A hétvégi kult. programból 9

Népszabadság, Bp. 1977 nov. 18.

Paál László, festő

L: Munkácsy Mihály

–: A hétvégi kult. programból

Népszabadság, Bp. 1977 okt. 21. 9.

Paál László, festő

L.: Munkácsy Mihály

–: A hétvégi kult. programból 9.

Népszabadság, Bp. 1977. okt. 8.

Paál László, festőművész

Szinyei Merse Pál 1845-ben született. Talán nem, véletlen, hogy Mészöly, Munkácsy, Benczúr (1844) és Paál László (1846) születési éve, majd munkássága egyazon időszakra esik. Ennek, a többi között az a magyarázata, hogy hazánkban nagyjából ekkora tehető a polgárosodás, ami a művészetre kihatással volt.

Menyhárt László: Szinyei.

Magyarország, Budapest, 1977. aug. 7.

Paál László, festő

L: Ferenczy Károly

–: A hétvégi kult. prog. 9.

Nepszabadság Bp. 1978 ápr. 1

Padl László, festő.

L. Nemlássy Miklós

9.

– A kéthetegi kult. programból

Népszabadság, Bp. 1978 febr. 24.

Paál László, festő

L. Munkácsy Mihály

–: A hétvégi kult. prog. 9.

Népszabadság, Bp. 1978 ári. 14.

Pál László, festő

L.: Farkas István

9.

_: A hétvégi kult. prog.

Nincsszabadság, Bp. 1978. ápr. 7-

Padl László, festő

L. Munkácsy Mihály

– A hétvégi kultúrprog. 9

Népszabadság, Bp. 1978 márc. 17.

Paál László, festő

L. Munkácsy Mihály

– A hétvégi kult. prog.

9.

Népszabadság Bp. 1978. márc. 10.

Paál László, festő

L: Munkácsy Mihály

–: A hétvégi kult. prog. 9.

Nérszabadság, Bp. 1978 márc. 25.

Paál László (1846 1879)

„Erdőrészlet" o.v. 65 x 52

s.l.b. L. de Paál Védett

1. ár.: 95000 ft

-FOTÓ-

BÁV 41. Képaukció Budapest 1976. december

Paál László, festő

L: Munkácsy Mihály

9.

– : A hétrégi kult. prog.

Nérszabadság, Bp. 1978. ápr. 21.

Paál László

„Faluvége" o. v. 72 x 117

J. l. j.: de Paál Védett

— FOTO — 2. ár: 120000 ft.

BÁV 41. Képaukció Budapest 1976. december

Paál László, festő

L: Munkácsy Mihály

9.

–: A kétvégi kult. programból

Nemszabadság, Bp. 1977, dec. 23

Packh János MDK

Az esztergomi bazilika /1822-1869/.

A Cannevale-Hillebrand-féle tervek átdolgozását Ludvig van Remy majd Kühnel Pál, s őt követően Packh János /1839-ig/ vezette.
Az épités befejezője Hild József volt.

45.o.

ZOLNAY LÁSZLO: Az é esztergomi vár.
Bp. 1960.

M.D.K.

Packh János, épitész

egri székesegyház tervének egyik belső részlete /1829/.

Gerő László: Eger, Bp. 1957./Magyar Müemlékek/ 54.old.

Páckh János épitén

Magyar Nemzet VII. 1957 okt. 25.

MÜVTÖRT.DOK.

PACKH JÁNOS épitőmester

Uj Ember 1945.okt.28.8.old.
Leopold Antal cikke.

MDK

Packh Johann Baptist

terve az esztergomi székesegyházhoz. 1832.

/repr./

AHA.-1956.Tom.III. Fasc.1-IV. 24,33-40,41.l. és 55-70.l.ig. repr.- Balogh: La capella Rakócz di Esztergom. 1-19811.

MDK

Packh ,Johann Baptist

terve az esztergomi székesegyházhoz.1832.

/repr./

és a Bakócz kápolna részei.

1956.
AHA.Tom.III. Fasc.1-4. 24,33 és 24, 4o.,41.l.kép:24.l
55-7o.l.- Balogh Jolán:La capella Bakócz di Esztergom
1-198.l.

Packh , Johann Baptist MDK

építész

A Bakócz kápolna eredeti alaprajza és belső fel építése Packh rajzai alapján.
22. o. v.ö. 25. o. 26.o.

Balogh Jolán: Bakócz kápolna.

1827-ben oly romantikus stilusu tervet készitett a székesegyházhoz, amelyből a Bakócz kápolna teljesen hiányzik.
u.o. 49.o. 30. jegyzet.

Rajzain a tondo ablakokat a lunetta-mezők közepére helyezte, a valóságban érintkeznek az ablakok a lunetták körvonalaival.
52.o. 70. jegyz.

Packh, Johann Baptist

építész MDK

A Szépmüvészeti Muzeumban lévő rajzai (1823) a Bakócz kápolnáról: (Folytatás)

Repr.: A Bakócz kápolna Kórus-ablaka. 58.kép.
" " stalluma. 59. kép.
" " sekrestyéjének lavabofülkéje 60,kép
" " oltára. 61. kép
oltáráról részletek 62. kép

V.ö. 18-20 és 105- 109. o. v.ö. 21. o.

Balogh Jolán: Bakócz kápolna

A kápolna méretei(részben) Packh felmérése szerint.

U.o. 67-68.o.

Johann Packh épitész emléktáblája.

U.o. 70.o.

M. D. K.

PACKH, J. B. (Mer. János) épitéz

Esztergom. Szt. Anna Templom 1828-35
(155. rép)

Dercsényi Dezső - Zolnay László: Esztergom
Bk. 1956. 86. l.

M. D. K.

PACKH János építész
(1756 - 1839)

1824 - 39 között az esztergomi nemesegyház építési munkáit vezeti. Halála után Hild J. veszi át. Esztergom, Szt. Anna kápolna (repr.)

Genthon-Németh-Végvári-Záder: Magyar müvészet 1800-1945
Bp. 1962.

45, 59.

MDK

Packh Johann Baptist

16.ábr.Az esztergomi székesegyház Packh-féle alaprajza.Repr. 22.old.
17.ábr.Az esztergomi székesegyház állapota Rudnay primás halála idején, 1831-ben./Packh vizfestménye./Repr.23.old.
19.ábr.,20.ábr. Packh kétféle homlokzat-változata az esztergomi székesegyházra.

Rados Jenő dr.: A neoklasszicizmus nagy magyar templomai.Bpest.1937.

Pácht János

Reformkori építész
nevelt emlitve

„Kampis Antal: A magyar művészet a XIX. és a XX. sz-ban" c. Zöngvénel ismertetése

Képzőművészet

Vigília 1969 március
206. old.

Pácskh János

nevét említi pannonhalmai munkáival kapcsolatban ~~Szerk~~

Borsos

~~Szerk~~ László recenziója Levárdy Ferenc: Pannonhalma. könyvéről. - Műemlékvédelem, 1970.2.sz.124. l.

Packh János építész

130 éve halt meg

Vépfalva 1969 október 9
4. old.

Packh János
építén

~ — Riegel terve a pannonhalmi
könyvtár

Rados: Magyar építészettörténet.
Műszaki kiadó 1971.

Packh János
építén

és Kühnel Pál tervei szerint indult
az esztergomi székesegyház építése.

Rados: Magyar építésztört. 268.
Műszaki kiadó 1971.

Packh János
építén

~ - Engel József: Pannonhalma,
könyvtár. 1824-32. Repr.

Rados: Magyar építészettört. 276.
Műszaki Kiadó 1971.

Packh János
építész.

Az esztergomi Szent Anna templom.
1828–1831. Repr.

A magyarországi mív. tört. II. Kép sz. 526
Corvina 1970

Packh János
építén

1824 - 1839 között az esztergomi székesegy-
ház építésének munkáit vezeti.

A magyarországi műv. tört. I. 336.
Corvina 1970.

Packh. János
építén

~ műve az esztergomi Szent Anna templom;

A magyarországi műv. tört. I. 343.
Corvina 1970.

Packh Sámos

az esztergomi bazilika építő-
mestere tervezte a gyógyforrások
épületét.

Galai Imre: Balatonfüred
Képzőm. Alap. Bp. 1964
15. old

Pacik János

tervezte a Művelődési épületet

Halai Imre: Balatonfüred
Bp. Képzőm. Alap. 1964
22. old.

MDK

Packh Johann Baptist

Egri Székesegyház tervének fŐhomlokzata.Rajz
27.ábra, 32.l.
Ugyanott 28.ábra a belső perspektiva rajza.
a 31. old. 26.ábra alaprajz.

Rados Jenő dr.: A neoklasszicizmus nagy magyar templomai.Bpest,1937.

Packh János MDK

Az esztergomi bazilika.

/Canevale-Hillebrand- Remy-Kühnel- Packh-Hild/.

Repr:

Kapuvédőbástyák a Bazilikával.

7. kép.

Románkori kapurészlet,háttérben a bazilikával.

8. kép.

A Bazilika főhomlokzata.

10. kép.

ZOLNAY LÁSZLO: AZ ESZTERGOMI VÁR.Bp. 1960.

Packh János MDK

az Esztergomi bazilika.

Rudnay érsek halála után /kinek megbizásából Packh János kivitelezte a terveket/ a bécsi kamara Pietro Nobilenek adta át a terveket. Csak Kopácsi érsekké való kinevezésekor /1838/ indult meg ujra a munka Packh vezetésével, majd Pack meggyilkolása után /1839/ Hild József vezetésével. Hildnek a fedezet hiánya miatt egyszerüsitenie kellett a Kühnel-Pack-féle tervet.

47.o.

ZOLNAY LÁSZLO: Az esztergomi vár. Bp. 1960.

MDK

Packh János

Bakócz kápolna ujjáépitése. 1827.

7.e.

ZOLNAY LÁSZLO: Az esztergomi vár. Bp. 1960.

Paál László, festő

L: Munkácsy Mihály

—: A hétvégi kult. programból 9.

Népszabadság, Bp. 1977. nov. 25.

Paál László, festő

Bényi László: Paál László

— Most jelent meg

8.

Nérszabadság, Bp. 1977. dec. 29.

Paál László, festő

L. Munkácsy Mihály

-: A kétnégi kult. programból 9.

Minszabadság Bp. 1977 dec. 16.

PAÁL LÁSZLÓ

említve ld. Barabás Miklós

Losonci Miklós: Kétszáz év magyar festészete. Miskolci Képtár

UJ TÜKÖR 1982. XIX. évf. 51. sz. 4. o.

SZERZŐDÉS

munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony létesitéséhez

létrejött egyrészről a MTA Müvészettörténeti Kutató Csoport (Bp. I. Uri .), másrészről

ásu munkahelye:

dó lakcime:

ı.ig.száma:

oizott között az alábbi feltételekkel:

z elvégzendő feladat részletesen:

PAÁL LÁSZLÓ

emlitve ld.Deák Ébner Lajos

Ecsery Elemér:Tájkép szénaboglyával.Deák Ébner Lajos
UJ TÜKÖR 1980/XVII/28.sz. 25.o

t cognitae nominatur unio inten-
rialitas, quia forma spiritualis

ectum (cognitum) duos modos exsis-
ico, et alterum in ordine inten-

cognitionis

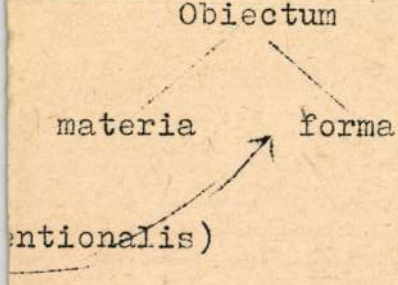

PAÁL LÁSZLÓ

említve ld.Karacs Ferenc

Székely András:Művész hazája az egész világ...

UJ TÜKÖR 1980/XVII/28.sz.5.o.

PAÁL I
Bényi

Lehe
zony
Lás
zei
M
k

UJ TÜKÖR 1980./XVII/ 18. sz. 2. o.

értelmiség népbetegsége, akár a proletároké az angolkór. Némely tudós már azt kezdte hinni, összefügg a vérbaj és a zsenialitás.)

Azért igazából nem ezt a szót hiányolom, hanem például a — nyilván meglevő — *teljes* képkatalógust; a sokat emlegetett Diaz, Daubigny, Rousseau egy-egy képének reprodukcióját; a társadalmi környezetet részletesebb elemzését. A levelek viszont igen tanulságosak, nyelvi szempontból is, bár — összehasonlítva például Van Gogh leveleivel — mintha nem is művész levelei volnának.

(*Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata*)

Székely András

UJ TÜKÖR 1980./XVII/ 18. sz. 2. o.

említi: „a
Munkácsyt is sírba

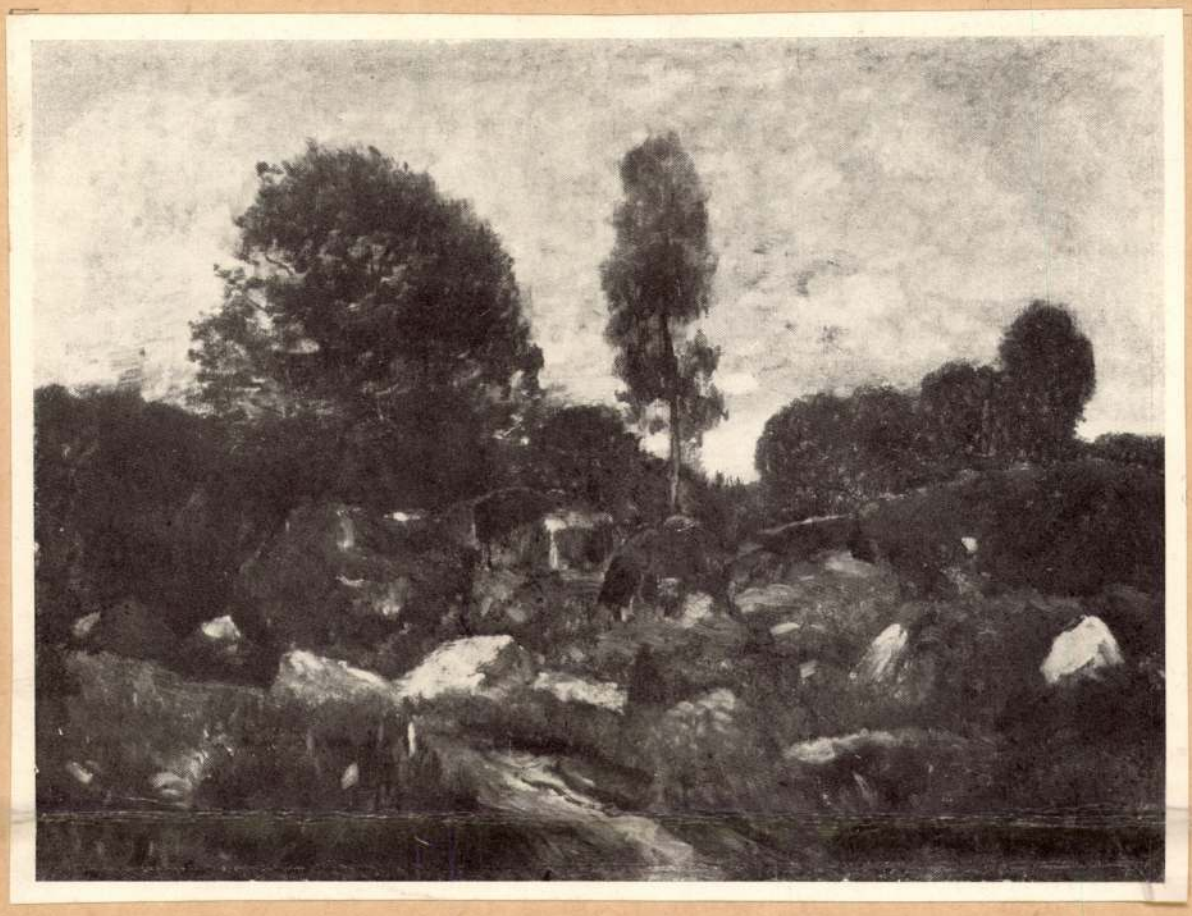

PAÁL LÁSZLÓ: Táj esti hangulatban.
Szignálva lent jobbra: L. de Paál Gorge d'Apremont" 63·5 × 91 cm, olaj.
Lent balra a Vente de "Paál-bélyegző".
Ernst-Múzeum aukciója, XXIX, 1925 április, 602. szám.

Paál László

348/a. Paál László.

VI

1024

PAÁL LÁSZLÓ

ERDŐ MÉLYÉN

(A marosvásárhelyi Művészeti Múzeum anyagából)

irni.
ó vo-
itt a
lemé-
i cik-
írá-
ereде-
i ta-
nefut-
seket,
yinek
hogy
jede-
ek, a
t pe-
snek,
Ké-
már
tek a
ovel-
agyar
utolsó
ovel-
latok
Mó-
Dezső
műve-

kényszerítő körülmény nemhogy valamely művészet elsorvadásához vezetne, hanem új műfajnak ad életet. Így például a régi építészetben bizonyos üresen maradt felületeknek, üregeknek a kitöltése hozta létre a „grottescot", vagy pedig színielőadásokon a színváltozásokat összekötő zeneszámok lettek a csírái a nagy szimfonikus műfajoknak.

A tárcanovella rövidsége nemcsak azt jelenti, hogy az író lemond a részletes lélek- vagy környezetábrázolásról. Mert ugyanakkor az ábrázolás árnyaltságát frisseséggel, frappáns fordulatokkal köteles pótolni. A lényeg azonban még mindig nem ez. A tárcanovella, amikor egyrészt fel is menti az írót bizonyos részletfeladatok megoldása alól, lehetőséget ad neki arra, hogy gyorsan, azonnal, szépirodalmi formában reagáljon a társadalom és a mindennapi élet eseményeire. Ennélfogva aztán az a körülmény, hogy a tárcanovella a lap „vonal alatti" részében jelenik meg, vagy egyszer konkrétan megtörtént, a szerkesztőségekbe a napi hírszolgáltatás mechanizmusa révén bejutott törvényszéki vagy utcai történet az alapja, mellyel az író „mindössze" annyit tesz, hogy konkrét vonatkozásaitól eltekint, és olyan írói értelmezéssel látja el, amely a kor, a társadalom valamely általánosabb jelenségére világít rá. Tehát a tárcanovella úgynevezett *mindennapi történeteket* választ cselekménye számára, és az író feladata az, hogy ezekben a mindennapi történetekben megláttassa azt a vonást, amely a kérdés távolabbi összefüggéseihez vezet, amely megmutatja, hogy ez a mindennapi, „jelentéktelen" kis történet miért jellemző egy ország vagy egy korszak vagy egy társadalom életére.

A tárcanovella azonban sohasem csak regisztráló műfaj volt, nemcsak az úgynevezett *közkeletű anekdoták* feljegyzése és szellemes kommentálása, hanem mindenkor agitatív jellegű állásfoglalású is. Az írói érzékenység ezekben a történetekben természetesen mindig

UTUNK
Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

delmük ellenére is néha adósunk maradnak a tömörséggel. És végül a tárcanovella legtöbb jellegzetessége kimutatható igen sokszor Bálint Tibor és Huszár Sándor írásain is, még ha főleg ez utóbbinál, az írás terjedelmében — sajnos — át is töri a műfaj követelményeit.

A tárcanovella tehát az a műforma, amelyben az író följegyzi az élet jellegzetes kis történeteit, ezt szellemes, csattanós módon értelmezi, és erőteljes eszmei állásfoglalást visz bele.

SZ. I.

VEK

Szerb Antal írta
hogy *„magányos*
ısz, csak utódai
ak, elődei nincse-
Talán túlzás ez,
n a gondos filoló-
lődeit is felfedezte,
társai, utódai már
zebb tekintettek,
ebbre hatoltak. De
vnéhány évvel ez-
megszületett no-
elbeszéléseit nem
felfedezésének
siságával olvas-
az utolsó inkvi-
elleni tiltako-
em csak régebbi
lmi emlékeinket
tja fel. Mert Poe
emberi lélek nagy
zői közé tarto-
incses Könyvtár,
ni Könyvkiadó,
st, 1964.)

(—il.)

) RUBIN:
múltról
napjainkról

utóbbi években a
ukaresti Irodalmi
kiadó több jid-
elvű könyvet je-
tt meg: Meir
Győzelem *című*
jét, a nyolcvanéves
trubadúr, Sámson
gyűjteményes
kötetét és a fia-
nemzedékhez tar-

keny szemével figyeli a világot, mint A kis agitátorban, *amelyben a kisdiák „öreg-fejjel" szól hozzá a mai élet problémáihoz, vagy a múlt szomorú emlékeit felidéző* Horogkereszt a kerítés végén *című elbeszélésében, amelynek hőse, Ianku, a szegény pásztorgyerek, először találkozik a fasizmus nyomasztó valóságával.*

A kötet jelentős részét naplójegyzetek foglalják el, Oroszországi emlékek *címmel, amelyekben a fogságban töltött éveiről számol be az író. Különös szeretettel beszél találkozásairól különböző emberekkel, akik a közös harcban, az emberség megőrzéséért vívott küzdelemben alakítják ki a bajtársi szolidaritást.*

Amint megjegyeztük: Dávid Rubin tanárember, mégpedig igen lelkes, ragaszkodó pedagógus; innen elbeszéléseinek kissé didaktikus íze. S ettől nem mentes még a Dávid és Bethséba bibliai történetének újramesélése sem.

Dávid Rubin elbeszélései — még ha több szó esik is bennük a tegnapról, mint a máról, hangulatos táj- és

parasztjait is, nehogy eszükbe jusson a lázadás gondolata.

Az „Isten segíts" külváros lakóinak egy része lopásból él. Lopják a könnyűbenzint a tartályhajókból, feltörik a teherkocsikat, a rendőrség s a folyamőrök golyóival dacolva halásznak a Dunán, meg a holt ágakon. Ha jön a hatóság? Elő a kést, és védekezni halálig. A

modernkori kapitalizmus szegénylegényei ezek, akik nem hajlandók éhen halni pusztán azért, hogy az urak az ország mind több kincsét tudják külföldre vinni.

De vajon nem kellene megpróbálniuk a

sze. tolvaj! Vigyed, őrmester! — A vagányok keserűen mosolyognak: Így legyen az ember becsületes...

Tovább: Téli este. A vendéglő kirakata előtt három ember áll. Keservesen nézik, hogy mások esznek. Ki ez a három ember? Egy munka nélküli dokkmunkás, Panait úr, a nyugdíjas tanár, aki nem tudja befejezni könyvét, amit hat éve ír, mert örökösen éhes. És Jeni néni, a hajdan híres énekesnő, aki elvesztette a hangját. Nézik, hogy az asztalnál az urak meg a dámák zabálnak. És nyelik a nyálukat...

Mihai Beniuc ajánlja az olvasónak kortársa könyvét. Azt írja: Arthur Maria Arsene megjárta a poklokat. Sorait olvasva még nagyobb tisztelettel kell gondolnunk azokra, akik ebből a pokolból az országot kivezették.

(H. S.)

DIMÉNY ISTVÁN
Szőnyi-
monográfiája

tást; Leon Alex párizsi tanulótársa szükségszerűen jutott el 1942 és 1944 között a munkásosztály és az értelmiség egységét hirdető ipariskolai freskóig, a *Dózsa*képig, az *Eskü* robusztus harci romantikájáig, s onnan ismét tovább, a *Tutajosok*, az *Illegális nyomda*, a *Varga Katalin*, a *Partizántemetés* vagy a *Nem felejtünk* megrázó, drámai vallomásáig. Szőnyi István a harcos szocialista realizmus egyik legmarkánsabb képviselője; 1949-től kezdve művei az indiai New-Delhi-től Párizsig, a moszkvai és a velencei biennáléktól Egyiptomig a világ minden részén méltón képviselték festészetünket. A kétszeres állami díjas Szőnyi István 1952-ben az *érdemes művész* címet nyeri el, s alig néhány hónappal ezelőtt ünnepeltük abból az alkalomból, hogy a *művészetek érdemes mestere* címmel tüntették ki. Jogos az elismerés; nagy tehetségével és minden ecsetvonásával a küzdő és építő népet szolgálja.

Dimény István rendkívül alapos anyagismeretről és hozzáértésről tanúskodó tanulmánya arányos összképet

Paál László

Árverési Csarnok aukciós kat.

32. sz. 1926. ápr.

559

1907. november 3.

Beszterczebánya város tanácsának: a „M. Nemz. Múzeum könyvtára katalogusa" II kötete és a „Turul" régebbi évfolyamai azok tulajdonosaitól kérendők (803/1907.)

Paál László festménye.

Lázár Wolfner gyűjt. –

Paál László festménye.

Pál László festménye.

Paál László festménye.

Paál László festménye.

Paál László

Lotz Károly festménye.

Paál itt a legnagyobb holland mesterekkel, egy Potterrel vetekedő erőben állitja zöld fái árnyába legelésző teheneit. De zöldjének ez a bársonyos melege, tüzeszöld pázsitjának ez az erőteljes életereje Constable-re mutat vissza, akivel épp angolországi utján, amikor Forbes vendége volt, magának a gyüjtőnek hatalmas Constable-kollekciójában ismerkedett meg. Egy ujabban felszinre került levelében olvassuk : „Nagyon jól érzem magam Forbesnél, falun lakom, leginkább a kertjében tartózkodom, mindenféle társaságba elcipel. Szinház stb., noha érthetetlen előttem, nem okoz nagy kellemetlenséget. Angliát, az itteni életet elragadónak találom. És az általatok annyiszor hangoztatott hidegségről és formalitásokról eddig semmit sem tudok, noha igen sok emberrel érintkezem, egyszóval nagylábon élek. A csodaszép képgyüjteményről, zenéről nem is szólva, — most pedig mennünk kell, mondja Forbes — tehát addieu !"*

Ezt a levelet egy düsseldorfi barátjának, Bartels zenetanárnak irta, akinek hagyatékából néhány kép Wolfner tulajdonába került, a *Dél*, a *Gyertyános* és egyetlen vizfestménye, mind itt volt már az első Paál-kiállitáson, Bartels jóvoltából, akit Paálhoz sirig tartó barátság füzött, s aki könnyes szemmel beszélt előttem róla, 1901-ben, tehát 22 évvel Paál halála után . . .

Paál ezután Barbizonba került és ott 1873—1877-ig (mert 1878-ban már szanatóriumba kellett szállitani), tehát négy év alatt a fejlődés oly csodálatos utját futotta be, ami páratlanul áll a művészet-történetben. Hiszen egyik utolsó művében, mely most a Szépmüvészeti Muzeum tulajdona, eljutott a plein-airhez anélkül, hogy intimitását, érzelmi mélységét fel kellett volna áldoznia. Pedig ezidő alatt a legnagyobb morális lehangoltsággal, a legválságosabb anyagi zavarokkal is meg kellett küzdenie. Zsenije ezek ellenére csodás erőben és hirtelen való pompájában virágjába borult. Megtalálta azt a környezetet, melyből élet nedüje bőségesen táplálkozhatott. Az öreg Millet még bátorithatta, társai, az egész világról egybegyült művészek, Liebermann, Jettel, Mesdag, Ribartz, Deák-Ébner állották körül, bámulva zsenije csodás kivirulását. A művészi közvéleménynek előbb-utóbb meg lett volna a hatása. Tudjuk, hogy megbetegedése előtt már észrevették a műkereskedők is. Egy ujabban felszinre került, dátum nélküli, Bartelshez intézett levelében** irja : „A legörvendetesebb, mit veled közölhetek, az, hogy anyagilag jobbra fordult sorsom, mint már emlitettem, a kész

* Művészet X. 247. l.
** Ü. o.

A befejező Czik oldalt lásd a komplett példányban

Paál László (1846–1879) is eredeti felfogásban tükrözi a gyűjtemény. Amikor megismerkedünk vele, már együtt van Munkácsyval Düsseldorfban – oda a bécsi Zimmermann-iskolából, erős rajzkultúrával és

(kissé bizonytalan szinérzékkel jött. Düsseldorfból első utja Hollandiába vezeti és egy holland faluban, Beilenben letelepszik.* A holland atmoszféra átalakitja vizióját, s Munkácsy mellett megismerkedik a courbet-i tónusfestéssel, melynek végső gyökere szintén Hollandia, a Halsok és Rembrandtok, a van Goyenek és Ruysdael-ek tónusharmóniája, s igy oly könnyen dobja le magáról a bécsi eredményeket, mint a testére nem szabott ruhát és keresi a maga érzésének megfelelő kifejezési formát. A jó, az igazi, az uj csapáson.

Gyüjteményének darabjaihoz Wolfner Gyula nem a Nemzeti Szalonban rendezett első Paál-kiállitáson jutott. Ezidétt (1902) még nem foglalkozott intenzivebben gyüjtéssel, de később annál nagyobb energiával azon volt, hogy az elmulasztottakat kipótolja, természetének megfelelően azon igyekezett, hogy ismeretlen Paálokat kutasson fel. Ezirányban folytatott kutatásai elvezették Paál bécsi festékkereskedőjéhez, Ebesader Alajoshoz, de eredménytelenül; Katona Nándor emlitette neki, hogy franciaországi utjában Dinárd-ban látott Paál-képeket egy szálló halljában, Wolfner hirdetett a dinárdi *La Cote D'Emeraude*-ban, de eredménytelenül; ugy értesül, hogy a chartreusi szerzetesházban látták Paál egy képét, hozzájuk fordul felvilágositásért, de azt a választ kapja, hogy Franciaországból való számüzetésük alkalmával műtárgyaikat nem vitték magukkal Olaszországba és azok hollétéről mit sem tudnak, kutatása tehát itt is eredménytelen; más forrásból hallja, hogy egy lyoni orvos tulajdonában volt Paál egy képe, hirdet a lyoni orvosi lapban és csakugyan választ kap, dr. Albertin sebésztől, aki értesiti, hogy közel 200 képből álló gyüjteményében van egy (kb. 92–65 cm. nagyságu) Paál-ja is, egy erdőmélye, melyet felhős ég világit meg, a fasor mélyén rőzsét szedő asszonnyal. A képet 1895 táján vette, 500 frankért, a kép elragadó, nem mindennapi hatásu. Később tárgyalások indulnak meg köztük, de megegyezés nem jön létre. A francia gyüjtő mindegyre tulzottabb követelésekkel állott elő, s kutatása igy ujra eredménytelen.

E közben meghal Paál hires angol gyüjtője, Forbes és képei eladásra kerülnek. Londoni barátai figyelmeztetik Wolfnert az alkalomra és sikerül is neki Paál több művét megszerezni. Az egyik eladdig ismeretlen volt, egy düsseldorfi idejéből való szomoru tavaszi hangulat, a lágy tónusharmónia remeke, csak ugy sir ki belőle a mélységes melankólia. A paysage intim művészetének tipikus képe. A másik Paál első korszakának főműve, *Tájkép tehenekkel*, ki volt állitva mindkét Paál-kiállitáson, másodszor (1910) már Wolfner tulajdonából.

* Lázár: Paál László. Budapest. 40. l.

Paál László arcképe. *Festette Munkácsy Mihály.*

602.

Paál László: Tájesti hangulatban

Ernst Muzeum aukcioi

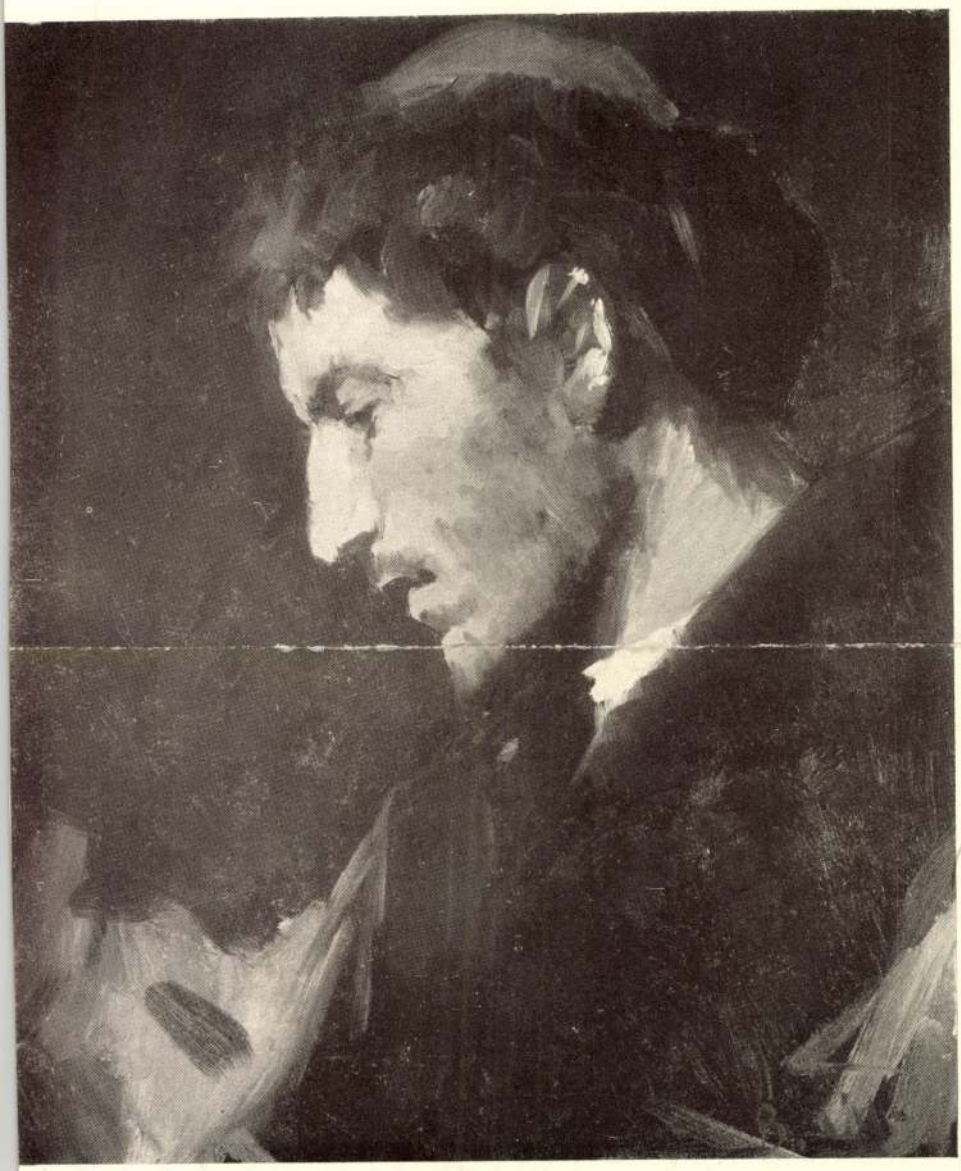

60.

Paál László

Paál László

2035. *Paál László.*

fordító

Ernst Muzeum aukcioi
52. sz. II. r.

2036. Paál László.

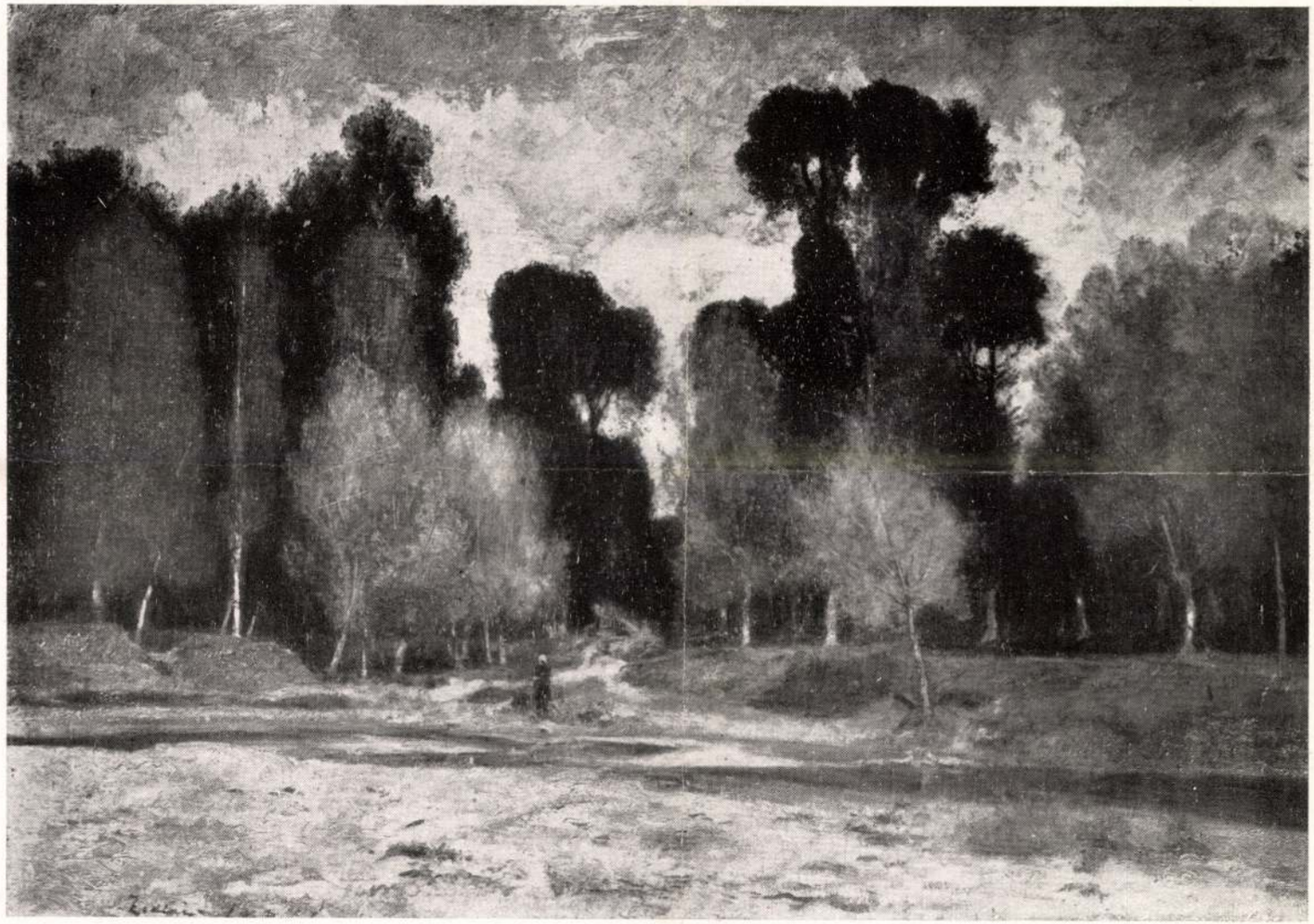

230.

Paál László

Ernst Muzeum aukcioi

XXXI

460.

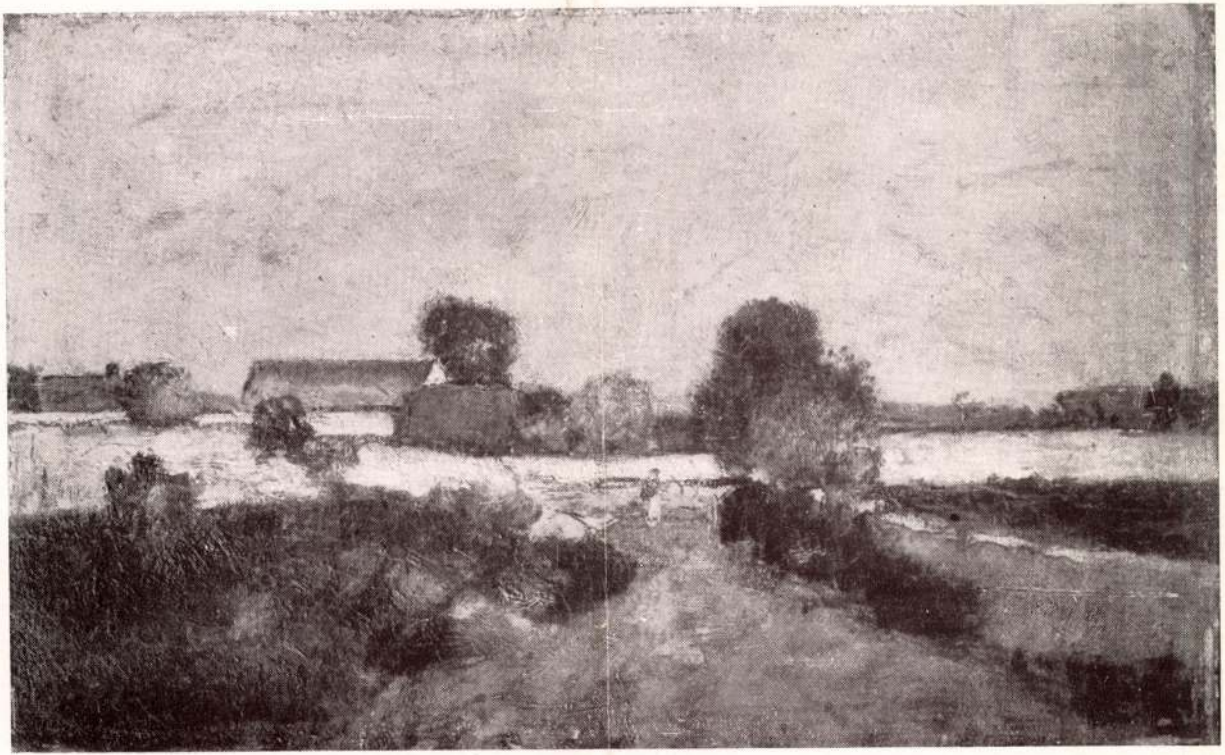

754.

Paál László

Ernst Múzeum aukciói

XXXIII

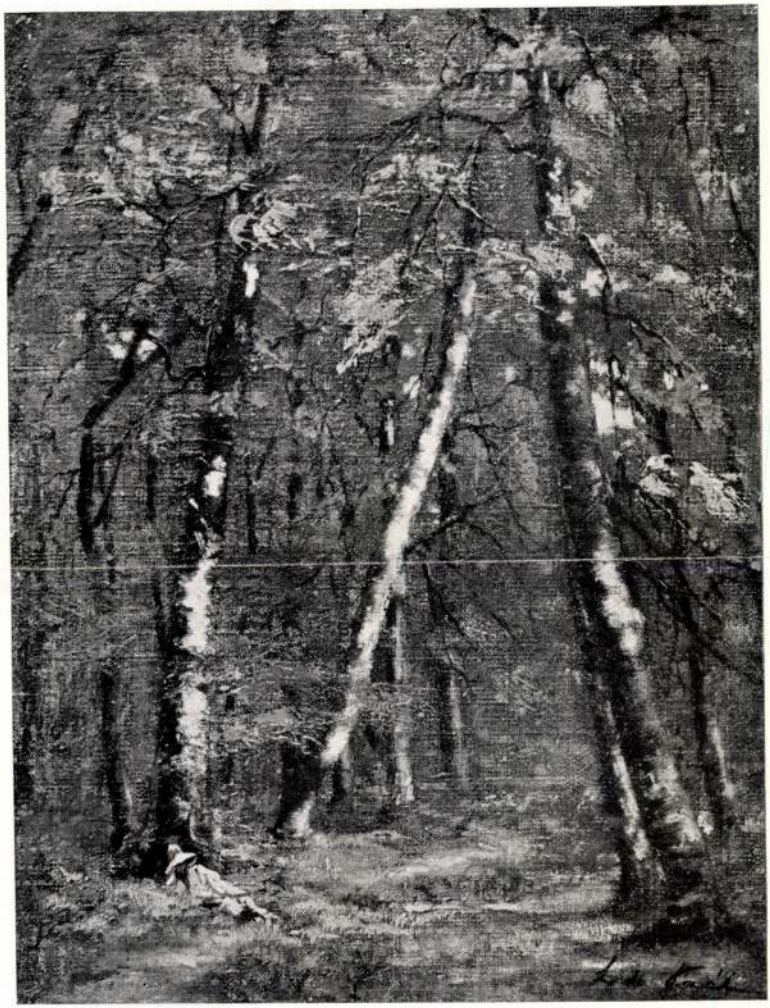

396

Ernst Múzeum aukcióik

XXXIX

Paál László

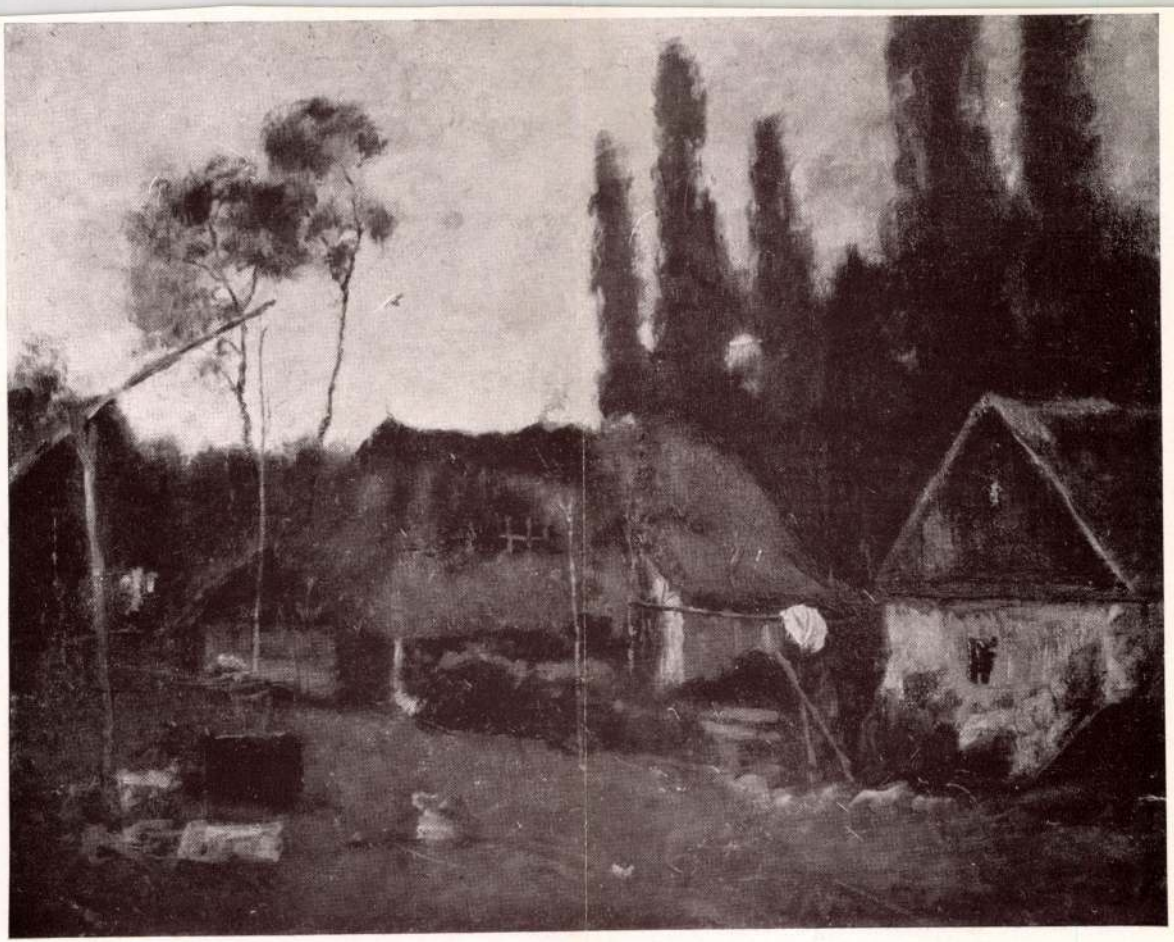

755.

Paál László

Ernst Múzeum gyűjteményéből

XXXIII

Osztrák festő (Österreichisch), 19. század első fele (Erste Hälfte des 19. Jahrhunderts).

394. FÉRFI KÉPMÁS (Männliches Bildnis).
Miniatur 8.5×7 cm.

Osztrák festő (Österreichisch), 1850 körül (um).

395. I. FERENC JÓZSEF ARCKÉPE (Bildnis Franz Joseph I.).
Vászon (Leinwand). 73×59 cm.

Paál László (Ladislaus), (1846—1879).

396. ERDŐRÉSZLET (Waldinneres). 1877. A képen látható kis figura a művészt ábrázolja. (Die auf dem Bilde sichtbare kleine Figur stellt den Künstler dar). Szignálva (Bezeichnet): L. de Paál.
Vászon (Leinwand). 32×25 cm. Illusztr. XXI. tábl.

Pállik Béla, (1845—1908).

397. KOS (Widder). Jelezve (Bezeichnet): Pállik Béla 1900.
Vászon (Leinwand). 76×40 cm.

Pállik Béla, (1845—1908).

398. LEGELÉSZŐ BIRKA (Weidendes Schaf). Jelezve (Bezeichnet): Pállik Béla.
Fa (Holz). 15×19 cm.

Pállik Béla, (1845—1908).

399. GULYA A PATAKBAN (Kuhherde im Bache). Jelezve (Bezeichnet): Pállik Béla.
Fa (Holz). 34×62 cm.

Pállik Béla, (1845—1908).

400. ISTÁLLÓBAN (Im Stalle). Jelezve (Bezeichnet): Pállik Béla.
Karton. 36×88 cm.

Palmezzano, Marco iskolája (Schule des).

401. ANGYALI ÜDVÖZLET (Verkündigung Mariä). Jelezve a magyar cimerrel és a Z. A. P. monogrammal (Bezeichnet mit dem ung. Wappen und d. Monogr. Z. A. P.).
Fa (Holz). 181×122 cm. Illusztr. II. tábl.

Palmié, Charles J., szül. (geb.) 1863.

402. TÓPARTI TÁJ (Gegend am Teiche). Jelezve (Bezeichnet): „Charles J. Palmié."
Vászon (Leinwand). 84×110 cm.

Pannini, Giovanni Paolo (1694—1768) **iskolája (Schule des).**

403. TALÁLKOZÁS AZ ARANYKAPU ALATT (Begegnung unter der goldenen Pforte). Az alakok Andrea del Sarto firenzei Scalzi-freskóiból vannak meritve (Die Figuren sind Andrea del Sartos Florentiner Scalzi-Fresken entnommen). Benczur Gyula hagyatékából.
Vászon (Leinwand). 97×74 cm.

Papp Géza, szül. (geb.) 1883.

404. TAVASZI TÁJ (Frühlingslandschaft). Jelezve (Bezeichnet): Papp G.
Vászon (Leinwand). 35×38 cm.

Pataky László (Ladislaus), (1857—1912).

405. MAGYAR CSENDÉLET (Ungar. Stilleben). Jelezve (Bezeichnet): L. P.
Vászon (Leinwand). 78×58 cm.

Pataky László (Ladislaus), (1857—1912).

406. BUSULÓ PARASZTLEGÉNY (In der Schenke). Jelezve (Bezeichnet): Pataky L. 81.
Vászon (Leinwand). 42×40 cm.

Pataky László (Ladislaus), (1857—1912).

407. A NYOMOR (Das Elend). Jelezve (Bezeichnet): Pataky L.
Karton. 32×48 cm.

Paville, 19—20. század (Jahrhundert).

408. A SZAJNA (Die Seine). Jelezve (Bezeichnet): „Paville".
Vászon (Leinwand). 39×55 cm.

Pelham, James jr., szül. (geb.) 1840.

408a. CIGÁNYLÁNYOK (Zigeunerinen). Jelezve (Bezeichnet): Pelham.
Vászon (Leinwand). 76×92 cm.

Pelouse, Léon Germain, (1845—1891).

409. TÁJKÉP (Landschaft). Jelezve (Bezeichnet): „L. G. Pelouse."
Vászon (Leinwand). 54×74 cm.

Pélouse, Léon Germain, (1845—1891).

410. A VISKÓ (Der Schuppen).
Fa (Holz). 18×27 cm.

Pencz Georg, (1500—1559).

411. TÖVISKOSZORUZOTT KRISZTUS „ECCE HOMO" (Dorngekrönter Christus). Fent kétoldalt (Oben beiderseitig): „Disciplina pacis nostre super eum et livore eius sanati sumus — Propter scelu populi mei percussi eum. Esaie LIII." Valamint az 1538-as évszám (Sowie die Jahreszahl 1538). Fa (Holz). 74×52 cm.

Pentelei Molnár János (Johann), (1878—1924).

412. TEÁSKANCSÓ CSÉSZÉVEL (Theekanne u. Tasse). Jelezve (Bezeichnet): Pentelei Molnár.
Vászon (Leinwand). 53×43 cm.

Pentelei Molnár János (Johann), (1878—1924).

413. CSENDÉLET (Stilleben). Jelezve (Bezeichnet): Pentelei Molnár.
Vászon (Leinwand). 77×62 cm.

Pentelei Molnár János (Johann), (1878—1924).

414. RÓZSACSENDÉLET (Rosenstilleben). Jelezve (Bezeichnet): Pentelei Molnár.
Vászon (Leinwand). 66×54 cm.

Perlmutter Izsák (Isak), szül. (geb.) 1866.

415. INTERIEUR. Jelezve (Bezeichnet): „Perlmutter."
Vászon (Leinwand). 99×79 cm.

Perlmutter Izsák (Isak), szül. (geb.) 1866.

416. ÁPRILISBAN (Im April). Jelezve (Bezeichnet): P. I. és a hátlapon (u. auf d. Rückseite): Perlmutter 1916.
Karton. 24×19 cm.

Pesne, Antoine, (1683—1757).

417. MARLBOROUGH HERCEGNŐ ARCKÉPE (Bildnis d. Herzogin von Marlborough). Jelezve (Bezeichnet): Ant. Pesne pinxit.
Vászon (Leinwand). 88×73 cm. Illusztr. XV. tábl.

Peske Géza, szül. (geb.) 1859.

418. A KIS KARDKOVÁCS (Der kleine Sebelschmied). Jelezve (Bezeichnet): Peske Géza.
Vászon (Leinwand). 101×76 cm.

Pettenkofen, August von, (1822—1889).

419. PARASZTMENYECSKE (Junge Bäuerin). Hagyatéki pecsét (Nachlassenschaftsstempel).
Vízfestmény (Aquarell) 29×19 cm.

Piazzetta, Giovanni Battista, (1682—1754).

420. KIS KOLDUSFIU (Kleiner Bettlerbube). A 421. sz. párdarabja (Gegenstück von Nr. 421).
Vászon (Leinwand). 72×45 cm.

Piazzetta, Giovanni Battista, (1682—1754).

421. KIS CSAVARGÓ FIU KAKASSAL (Kleiner Vagabundenknabe mit Hahn). A 420. sz. párdarabja (Gegenstück von Nr. 420).
Vászon (Leinwand). 72×45 cm. Illusztr. XIII. tábl.

Pissarro Camille, (1831—1903).

422. FONÓ NŐ (Spinnende Frau). Jelezve (Bezeichnet): „C. Pissarro 1885."
Vízfestmény (Aquarell). 25×20 cm.

Pitati, Bonifazio Veronese de (1487—1556) **műhelyéből** (Aus der Werkstatt des).

423. A HÁROM KIRÁLY IMÁDÁSA (Anbetung der hl. drei Könige).
Vászon (Leinwand). 112×148 cm.

Pitteri, Giovanni Marco, (1703—1786).

424. 4 darab (Stück) RÉZMETSZET BROUWER, MEER ÉS LONGHI UTÁN (Kupferstiche nach).

Poel Egbert van der, (1634—1684).

425. FOSZTOGATÓ RABLÓK (Plündernde Räuber). Jelezve (Bezeichnet): E. v. Poel.
Fa (Holz). 32×27 cm.

Poel, Egbert van der, (1634—1684).

425a. A KONYHÁBAN (In der Küche).
Vászon (Leinwand). 30×38 cm.

Poelenbourgh, Cornelis van, (1586—1667) **iránya** (Richtung des).

426. FÜRDŐZŐ NŐK (Badende Frauen).
Fa (Holz). 21×17 cm.

Poll Hugó, szül. (geb.) 1867.

427. TAVASZI NAPSÜTÉS (Frühlingssonne). Jelezve. (Bezeichnet): Poll H.
Pasztell. 36×52 cm.

Pólya Tibor, szül. (geb.) 1886.

428. OPERAI JELENET (Eine Opernszene). Jelezve (Bezeichnet): Pólya Tibor.
Vászon (Leinwand). 69×79 cm.

Potter, Paulus, (1625—1654).

429. TÁJKÉP TEHENEKKEL (Landschaft mit Kühe). Jelezve (Bezeichnet): Paulus Potter f.
Fa (Holz). 25×31 cm.

Poussin, Nicolas, (1593—1665).

430. SZICILIAI TÁJ, MITOLÓGIAI ALAKOKKAL (Szizilianische Landschaft mit mythologischer Staffage).
Vászon (Leinwand). 173×253 cm. Illusztr. XVI. tábl.

Preti, Mattia modorában (In d. Art des), 17—18. század (Jahrhundert).

431. SZT. BERTALAN APOSTOL (Der Apostel Bartholomäus).
Vászon (Leinwand). 36×26 cm.

Prudhon, Pierre Paul, (1758—1823).

432. NŐI ARCKÉP (Damenbildnis). Jelezve (Bezeichnet): „Prudhon 1811."
Vászon (Leinwand). 25×33 cm.

Pynacker, Adam, (1622—1673).

433. OLASZ TÁJ, PIHENŐ VADÁSZOKKAL (Italienische Landschaft, mit ruhenden Jägern). Jelezve (Bezeichnet): Adam Pynacker 1654.
Vászon (Leinwand). 51×67 cm.

Querfurt, August, (1696—1761).

435. LOVASOK (Drei Reiter).
Vászon (Leinwand). 42×34 cm.

Raffael után (nach). A 19. század elejéről (Vom Anfang d. 19. Jahrhunderts).

436. JUPITER MEGCSÓKOLJA ÁMORT (Jupiter küsst Amor). Kópia a római Farnesina freskósorozatának egy pendentifja után (Kopie nach einem Pendentif des Farnesinazyklus in Rom).
Vörös krétarajz (Rote Kreidenzeichnung). 37×26 cm.

Ranftl, Johann Mathias, (1805—1854).

437. KATONÁK PIHENŐJE (Rast der Soldaten). Jelezve (Bezeichnet): Ranftl.
Vászon (Leinwand). 55×68 cm.

Rátskay, 19. század második fele (Zweite Hälfte des 19. Jahrhunderts).

438. FELSŐMAGYARORSZÁGI TÁJ (Oberungarische Gegend).
Vászon (Leinwand). 48×79 cm.

Reiffenstein, Leo, szül. (geb.) 1856.

439. WILLBORN SZINÉSZNŐ ARCKÉPE (Portrait der Schauspielerin Willborn). Jelezve (Bezeichnet): Leo Reiffenstein.
Vászon (Leinwand). 63×46 cm.

Reiner, 19. század (Jahrhundert).

440. GYÜMÖLCSCSENDÉLET (Obststilleben). Jelezve (Bezeichnet): Reiner 855.
Vászon (Leinwand). 37×40 cm.

Reni, Guido (1575—1642) **iskolája** (Schule des).

441. GYERMEKÉT IMÁDÓ MADONNA (Madonna das Kind anbetend).
Vászon (Leinwand). 92×109 cm.

Reni, Guido (1575—1642.) után mühelymegismétlés (Werkstattwiederholung nach).

442. A BŰNBÁNÓ MAGDOLNA (Die büssende Magdalena). Reni sajátkezü képe Rómában (Das eigenhändige Exemplar Reni's in Rom).
Vászon (Leinwand). 187×145 cm.

Réti István, szül. (geb.) 1872.

443. A MERENGŐ (Die Nachdenkliche). Jelezve (Bezeichnet): Réti.
Vászon (Leinwand). 51×61 cm.

Réti István, szül. (geb.) 1872.

444. STRANDFÜRDŐ (Strandbad). Jelezve (Bezeichnet): Réti.
Vászon (Leinwand). 36×45 cm.

Révész Imre (Emerich), szül. (geb.) 1859.

445. CIGÁNYOK (Zigeuner). Jelezve (Bezeichnet): Révész I.
Fa (Holz). 16×20.5 cm.

Ribalta, Francesco de, 1555 körül (um) — 1628, Valencia.

446. A HÁROM KIRÁLYOK IMÁDÁSA (Anbetung d. hl. drei Könige).
Vászon (Leinwand). 107×94 cm. Illusztr. V. tábl.

Ricci, Marco iránya (Richtung des), 18. század, Velence (18. Jahrhundert, Venedig).

447. TÁJKÉP HALÁSZOKKAL (Landschaft mit Fischer).
Vászon (Leinwand). 71.5×59.5 cm.

Richter Gusztáv, (1823—1884).

448. NŐI KÉPMÁS (Damenbildnis). Jelezve lent balra (Bezeichnet links unten): Gustav Richter, Berlin, 1854.
Vizfestmény (Aquarell). 41×50 cm.

Richter, Wilhelm, szül. (geb.) 1824.

449. A VERSENYFOGAT (Der Rennwagen). Jelezve (Bezeichnet): Wilh. Richter 1878.
Vászon (Leinwand). 53×66 cm.

Rijckaert, David III. (1612—1661).

449a. TÁNCOLÓ PARASZTOK (Tanzende Bauern). Dr. Glück Gusztáv bizonylatával (Mit Expertise von).
Vászon (Leinwand). 110×152 cm.

Rippl-Rónai József (Joseph), (1861—1928).

450. TÁJKÉP (Landschaft). Jelezve (Bezeichnet): „Rónai".
Pasztell. 44×53 cm.

Rippl-Rónai József (Joseph) (1861—1928).

451. A PARKBAN (Im Park). Jelezve (Bezeichnet): Rónai 05.
Karton 67×49 cm.

Rippl-Rónai József (Joseph), (1861—1928).

452. KÉT NŐI AKT (Zwei weibl. Akte). Jelezve (Bezeichnet): Rónai.
Tollrajz (Federzeichnung). 28×22 cm.

Rippl-Rónai József (Joseph), (1861—1928).

453. FÉRFIARCKÉP (Männl. Bildnis). Jelezve (Bezeichnet): Rónai.
Karton. 48×58 cm.

Robert, Hubert (1733—1808) **mühelye.**

454. ANTIK ROMOK ALJÁN. Egy négy darabból álló sorozat két tagja. (Unter antiken Ruinen. Zwei Glieder einer aus vier Stücken bestehenden Serie.)
Vászon (Leinwand), mindegyik 80×55 cm., ovális.

Robert, Hubert (1733—1808) **mühelye.**

455. ANTIK ROMOK ALJÁN. Egy négy darabból álló sorozat két tagja. (Unter antiken Ruinen. Zwei Glieder einer aus vier Stücken bestehenden Serie.)
Vászon (Leinwand). Mindegyik 80×55 cm., ovális.

Rochegrosse, Georges, szül. (geb.) 1859.

456. HOLDSÜTÉSBEN (Mondscheinpartie). Jelezve (Bezeichnet): G. R.
Fa (Holz). 27×35 cm.

Roily, francia, 19. század (Franz., 19. Jahrhundert).

457. AZ ODALISZK (Die Odeliske). Jelezve (Bezeichnet): Roily.
Vászon (Leinwand). 100×74 cm.

Romano (Pippi), Giulio (1493—1546) **iránya** (Richtung des).

458. MADONNA.
Fa (Holz). 27×20 cm. Illusztr. IV. tábl.

Rosa, Salvatore (1615—1673) **flamand (?) követője** (Vlämischer (?) Nachfolger des).

460. TÉLI TÁJ (Winterlandschaft).
Vászon (Leinwand). 148×198 cm.

Rosa, Salvator, (1615—1673).

461. TIVOLII TÁJ (Landschaft bei Tivoli). Benczur Gyula hagyatékából.
Vászon (Leinwand). 80×138 cm. Illusztr. V. tábl.

Roos, Philipp Peter (Rosa da Tivoli), (1657—1705).

463. A KECSKEPÁSZTOR (Der Ziegenhirt).
Vászon (Leinwand). 97×132 cm.

Roos, Philipp Peter (Rosa da Tivoli), (1657—1705) **iránya** (Richtung).

464. AZ ITATÓNÁL (Bei der Tränke).
Vászon (Leinwand). 172×122 cm.

Roubet F., 19. század (Jahrhundert).

465 AZ ELŐADÓ (Der Vorträger). Jelezve (Bezeichnet): „F. Roubet."
Lemezpapir (Karton). 27×31 cm.

Roussel, G. F., 19. század (Jahrhundert).

466. IRIS. Jelezve (Bezeichnet): „Georges Roussel."
Vászon (Leinwand). 44×54 cm.

Rubovics Márk (Markus), szül. (geb.) 1868.

467. A FIATAL MOZART (Der junge Mozart). Jelezve (Bezeichnet): „Rubovics M. 902."
Vászon (Leinwand). 68×53 cm.

Rubovics Márk (Markus), szül. (geb.) 1868.

468. ALKONYATI TÁJ (Landschaft bei Abenddämmerung). Jelezve (Bezeichnet): Rubovics M.
Fa (Holz). 22×28 cm.

Rudnay Gyula (Julius), szül. (geb.) 1878.

469. TÁJKÉP (Landschaft). Jelezve (Bezeichnet): Rudnay.
Vászon (Leinwand). 60×46. cm.

Rudnay Gyula (Julius), szül. (geb.) 1878.

470. A CSAVARGÓ (Der Landstreicher). Jelezve (Bezeichnet): „Rudnay 1917."
Vászon (Leinwand). 110×77 cm.

Rudnay Gyula (Julius), szül. (geb.) 1878.

471. DÉLI PIHENŐ (Mittagsruhe). Jelezve (Bezeichnet): Rudnay.
Vászon (Leinwand). 36×50 cm.

Rudnay Gyula (Julius), szül. (geb.) 1878.

472. MAGYAR TÁNC (Ungarischer Tanz). Jelezve (Bezeichnet): Rudnay.
Karton, 33×45 cm.

Ruisdael, Jacob van, (1628—1682).

473. A DÜNÁK (Die Dünen). Jelezve lent balra (Bezeichnet unten links): J. Ruisdael. A Kilényi-gyüjteményből (Aus der Slg. Kilényi).
Fa (Holz). 38×49 cm.

Ruisdael, Jacob van utánzója (Nachahmer des), 19. század (Jahrhundert).

474. A CSATORNA PARTJÁN (Am Kanal). Jelezve (Bezeichnet): J. R.
Fa (Holz). 17×22 cm.

Sándor Móric, 20. század (Jahrhundert).

475. SZABADBAN (Im Freien). Jelezve (Bezeichnet): „Sándor Móric."
Vászon (Leinwand). 54×66 cm.

Santner, 19. század (Jahrhundert).

476. NŐI AKT (Weiblicher Akt). Jelezve lent jobbra (Bezeichnet unten rechts).
Vászon (Leinwand). 100×68 cm.

Savini, Alfonso, szül. (geb.) 1839.

478. SZERZETES (Mönch).
Vászon (Leinwand). 61×49 cm.

Schäffer Béla, (1815—1871).

479. ELSLER FANNI PORCELLÁNSZOBRA VIRÁGOK KÖZÖTT (Die Porzellanstatuette der F. E. mit Blumen beschmückt). A művésznek hasonló képe a Szépművészeti Muzeumban. (Ein ähnliches Bild des Künstlers im Budapester Museum).
Vászon (Leinwand). 57×34 cm.

Schaleken Gottfried (1643—1706) **modorában** (Art des).

480. OLVASÓ LEÁNY (Lesendes Mädchen).
Vászon (Leinwand). 59×45 cm.

Schiavone, Andrea, (1522—1563).

481. CASSONE-KÉP (Cassone-Bild).
Fa (Holz). 37×58 cm.

Schlesinger, Johann, (1770—1840).

482. NŐI KÉPMÁS (Damenbildnis). Jelezve (Bezeichnet): Schlesinger p. 5/2 825.
Miniatur. 7×5½ cm.

Schnitzler, J. Michael, (1782—1861).

483. ŐZVADÁSZAT (Rehjagd). Jelezve (Bezeichnet): M. Schnitzler.
Vászon (Leinwand). 35×43 cm.

Schoth, 18—19. század (Jahrhundert).

484. A HID (Die Brücke). Jelezve (Bezeichnet):
Vászon (Leinwand). 25×45 cm.

Schoth, 18—19. század (Jahrhundert).

485. A GÁZLÓ (Die Furth). Jelezve (Bezeichnet):
Vászon (Leinwand). 25×45 cm.

Schrotzberg, Franz, (1811—1889).

486. FIATAL LEÁNY ARCKÉPE (Bildnis eines jungen Mädchens). Jelezve (Bezeichnet): „Schrotzberg 856".
Vászon (Leinwand). 68×54 cm.

Schütz Julia, 20. század (Jahrhundert).

487. PROCESSZIÓ (Prozession). Jelezve (Bezeichnet): Schütz.
Vászon (Leinwand). 48×55 cm.

Schütz Julia, 20. század (Jahrhundert).

488. UTCAI ÁRUSNŐ (Strassenverkäuferin). Jelezve (Bezeichnet): Schütz.
Vászon (Leinwand). 26×33 cm.

Sidanor, Henri Lo, 19. század (Jahrhundert).

489. A PARTON (Am Ufer). Jelezve (Bezeichnet): „Henri Lo Sidanor Camiors 1896".
Fa (Holz). 23×31 cm.

Simmons, William Henry (1811—1882) **sir Francis Grant** (1803—1878) **nyomán** (nach).

490. A RANTO ABBEY-I VADÁSZAT (Die Jagd bei).
Szines rézmetszet (Farbenkupferstich). 59×79 cm.

Smith, George, szül. (geb.) 1829

491. PARASZTMENYECSKE (Junge Bäuerin). Jelezve (Bezeichnet): „G. Smith".
Fa (Holz). 12×10 cm.

Solimena, Francesco (1657—1747).

492. NÁPOLYI FÉRFI (Önarckép?) (Neapolitaner). (Fähne Cat. No 20. 9-ik old. gróf Cavens Bruxelles gyüjteménye.)
Vászon (Leinwand). 50×40 cm.

Sorgh, Hendrih Maertens, (1611—1670).

493. A JÉZUSGYERMEK IMÁDÁSA (Die Anbetung des Jesuskindes).
Fa (Holz). 27×25 cm.

Spányi, K. Spányi Béla, (1852—1914).

494. GÓLYÁK A MOCSÁRBAN (Störche im Morast). Jelezve (Bezeichnet): „Spányi B. 885".
Vászon (Leinwand). 55×46 cm.

Spányi, K. Spányi Béla, (1852—1914).

495. VIZIMALOM (Wassermühle).
Ceruzarajz (Bleistiftzeichnung). 23×31 cm.

Spányi, K. Spányi Béla, (1852—1914).

496. GULYA A TÓPARTJÁN (Kuhherde am Teiche). Jelezve (Bezeichnet): Spányi B. 94.
Vászon (Leinwand). 119×148 cm.

Spányi, K. Spányi Béla, (1852—1914).

497. PULYKA AZ UDVARBAN (Truthahn im Hofe). A művész hagyatékából (Aus der Nachlassenschaft des Künstlers).
Fa (Holz). 23×17.5 cm.

Spanyol festő (Spanisch), 15. század (Jahrhundert).

498. MADONNA A RÓZSALUGASBAN (Madonna im Rosenhag). A Kilényi-gyüjteményből. A megnevezés. A. L. Meyer tanártól származik. (Aus der Slg. Kilényi. Die Benennung rührt von Prof. A. L. Meyer her).
Fa (Holz). 129×74. cm.

Spanyol festő (Spanisch), 17. század (Jahrhundert).

499. PÁDUAI SZT. ANTAL LÁTOMÁSA (Vision des hl. Antonius v. Padua).
Vászon (Leinwand). 85×72 cm.

Spanyol festő (Spanisch), 18. század (Jahrhundert).

500. SZENT TERÉZ (Die hl. Therese).
Vászon (Leinwand). 89×70 cm.

Spanyol-flamand festő (Spanisch-Flandrisch), 17. század (Jahrhundert).

501. FÉRFIARCKÉP (Männliches Bildnis). Csaknem életnagyság (Fast lebensgross).
Vászon (Leinwand). 100×70 cm.

Spitzer, 19. század (Jahrhundert).

502. NŐI KÉPMÁS (Damenbildnis). Jelezve (Bezeichnet): Spitzer pinx.
Miniatur. 5½—4½ cm.

Stanzioni, Massimo köréből (Aus dem Kreise des).

503. SZENT JEROMOS (Der hl. Hieronymus).
Vászon (Leinwand). 80×52 cm.

Steen, Jan (1626—1679).

504. JÓKEDVÜ TÁRSASÁG (Lustige Gesellschaft). Jelezve lent jobbra (Bezeichnet unten rechts): J. S. A Kilényi-gyüjteményből (Aus der Sammlung Kilényi). A szerzőmegnevezés A. L. Meyertől származik (Die Malerbenennung stammt von Prof. A. L. Meyer).
Vászon (Leinwand). 42×50 cm.

Steinlen, Alexandre Theophile, szül. (geb.) 1859.

505. HOLDTÖLTE (Vollmond). Jelezve (Bezeichnet): „St." és (und) „Steinlen".
Kréta (Kreide). 40×20 cm.

Strauch, Lorenz, (1554—1636).

506. EGY NŐ FÉLALAKJA (Halbfigur einer Frau). Jelezve fönt balra (Bezeichnet oben links): Aetatis suae 50. Ano 1606. L. S. A Kilényi-gyüjteményből (Aus der Slg. Kilényi).
Vászon fára huzva (Leinwand auf Holz übertragen). 79×55 cm.

Strobentz Frigyes (Fritz), szül. (geb.) 1856.

507. FIU-TANULMÁNYFEJ (Knaben-Studienkopf). Jelezve (Bezeichnet): Strobentz.
Vászon (Leinwand). 31×23 cm.

Sváb mester, (Schwäbisch) 15. század (Jahrhundert).

508. AZ ATYAISTEN (Gott Vater). Töredék (Bruchstück). Lent a mondatszalagban (Unten im Spruchbande): Pulcra es amica et macula no —... A Kilényi-gyüjteményből (Aus der Slg. Kilényi).
Fa (Holz). 93×111 cm.

Sváb festő (Schwäbisch), 15. század (Jadrhundert).

509. *a)* MÁRIA HALÁLA (Tod Mariä). *b)* KRISZTUS A KERESZTEN (Christus am Kreuz). Egyazon oltárszárnyrészlet elő- és hátlapja (Vorder-und Rückseite desselben Altarflügelteiles). A Kilényi-gyüjteményből (Aus der Slg. Kilényi).
Fa (Holz). 160×88 cm.

Sváb festő (Schwäbisch), 15. század második fele (Zweite Hälfte des 15. Jahrhunderts).

510. SZENT SEBESTYÉN (Der hl. Sebastian).
Fa (Holz). 105×42 cm.

Svájci (?) festő (Schweizer Maler), 19. század eleje (Anf. 19. Jahrhundert).

511. HEGYVIDÉKI TÁJ TÓVAL (Gebirgslandschaft mit einem See).
Vászon (Leinwand). 65×76 cm.

Swoboda, Rudolph, (1819—1859).

512. ARAB TANULMÁNYFEJ (Arabischer Studienkopf).
Fa (Holz). 26.5×16.5 cm.

Swoboda, Rudolph, (1819—1859).

513. ARAB TANULMÁNYFEJ (Arabischer Studienkopf).
Fa (Holz). 26.5×16.5 cm.

Székely Árpád, (1861—1914).

514. ŐSZI TÁJ (Herbstlandschaft).
Vizfestmény (Aquarell). 24×34 cm.

Székely Árpád, (1861—1914).

515. SZADAI UTCARÉSZLETEK (Ansichten aus Szada).
Vizfestmény kétoldalon (Aquarell beiderseitig). 18×31 és (und) 13×30 cm.

Székely Bertalan (Bartholomaeus), (1835—1910).

516. „A FORRÁS" („Die Quelle").
Fa (Holz). 83×37 cm.

Székely Bertalan (Bartholomäus), (1835—1910).

517. FRESKÓVÁZLATOK NÉGY ANGYALHOZ (Freskenvorlagen zu vier Engeln). Négy darab egy keretben (Vier Stück in einem Rahmen).
Vizfestmény (Aquarell). Mindegyik átmérője (Durchmesser eines jeden) 13 cm.

Székely Bertalan (Bartholomaeus), (1835—1910).

517a. LEDA A HATTYUVAL (Leda mit dem Schwan).
Vászon (Leinwand). 50×35 cm.

Székely Bertalan (Bartholomäus), (1835—1910).

518. TANULMÁNYOK. 3 darab (Studien. 3 Stücke). A művész hagyatékából (Aus d. Nachlassenschaft d. Künstlers).
Szépia és fedőfehér (Sepia und Deckweis).

Székely Bertalan (Bartholomäus), (1835—1910).

519. Két darab tanulmány: LEBEGŐ ANGYALOK (Schwebende Engel). A művész hagyatékából (Aus der Nachlassenschaft des Künstlers).
Szépia és fedőfehér (Sepia und Deckweis). 30×35 és (und) 45×31 cm.

Székely Bertalan (Bartholomäus), (1835—1910).

520. TANULMÁNYOK (Studien). Jelezve (Bezeichnet): Rajzolta Székely Bertalan. Ceruzarajz (Bleistiftzeichn.). 44×30 cm.

Székely Bertalan (Bartholomäus), (1835—1910).

521 TÁJKÉP (Landschaft).
Vizfestmény (Aquarell). 14×21 cm.

Székely Bertalan (Bartholomäus), (1835—1910).

522 KÖZELGŐ FERGETEG (Anziehender Sturm). A mesternek a Wolfner-gyüjteményben őrzött fiatalkori festményéhez készült vázlat (Skizze zu dem in der Slg. Wolfner aufbewahrten frühen Bild des Meisters).
Ecsetrajz (Pinselzeichnung). 38×27 cm.

Szenes Fülöp (Philipp), szül. (geb.) 1864.

523 KÜLVÁROS (Vorstadt). Jelezve (Bezeichnet): „Szenes Budapest"
Vászon (Leinwand) 68×50 cm.

Szinyei Merse Pál (Paul), (1845—1920).

524 CSENDÉLET (Stilleben). Jelezve (Bezeichnet): f. Szinyei Pál 1863.
Vászon (Leinwand). 31×26 cm.

Szinyei Merse Pál (Paul), (1845—1920).

525. MITOLÓGIAI TÁRGY (Mythologische Darstellung). Oedipus és (und) Antigone (?). Jelezve (Bezeichnet): Szinyei 1873.
Vászon (Leinwand). 59×42 cm. Illusztr. XXII. tábl.

Szirmai Antal (Anton), szül. (geb.) 1860.

526. UDVARLÁS A KERITÉSNÉL (Unterhaltung am Zaune). Jelezve (Bezeichnet): Szirmai A.
Fa (Holz). 39×19 cm.

Szlányi Lajos (Ludwig), szül (geb.) 1869.

527. HÁZIKÓ A DOMBOLDALON (Schuppen am Hügelabhang). Jelezve (Bez): Szlányi L. 1908.
Vászon (Leinwand). 51×66 cm.

Szoldatits Ferenc (1820—1916) (nach:) **Dolci Carlo után** (1616—1686).

528. A BOLDOGSÁGOS SZÜZ (Die Seelige Jungfrau).
Vászon (Leinwand). 40×34 cm.

Szolnoki müvész, 19. század vége (Künstler der Szolnoker Richtung, Ende des 19. Jahrhunderts).

529. VÁSÁRI JELENET (Marktszene).
Vászon (Leinwand). 33×54 cm.

Szüle Péter, szül. (geb.) 1886.

530. NŐI AKT (Frauenakt). Jelezve (Bezeichnet): Szüle 923.
Vászon (Leinwand). 78×58 cm.

Tahi Antal (Anton), (1855—1902).

531. ASSZONY KORSÓVAL (Frau mit Krug). Jelezve (Bezeichnet): Tahi Antal.
Vizfestmény (Aquarell). 23×15 cm.

Tahi Antal (Anton), (1855—1902).

532. PATAK PARTJÁN (Am Bache). Jelezve (Bezeichnet): Tahi.
Vizfestmény (Aquarell). 10×10 cm.

Tardos Krenner Viktor, (1866—1928).

533. FAUN ÉS BACCHANSNŐ (Faun und Bacchantin). Jelezve (Bezeichnet): Tardos Krenner V.
Vászon (Leinwand). 47×60 cm.

Telepy Károly (Karl), (1828—1906).

534. HEGYI TÁJ (Gebirgslandschaft). Jelezve (Bezeichnet): Telepy K.
Vászon (Leinwand). 62×103 cm.

Telepy Károly (Karl), (1828—1906).

535. TÓPARTI TÁJ (Teichlandschaft). Jelezve (Bezeichnet): Telepy K. 881.
Vászon (Leinwand). 955×142 cm.

Telepy Károly (Karl), (1828—1906).

536. HAJNALHASADÁS (Morgenanbruch).
Vászon (Leinwand). 35×53 cm.

Terborch, Gerard (1616—1681).

537. QUADECKER LEMBERT DEVENTERI POLGÁRMESTER ARCKÉPE (Bildnis des Lembert Quadecker, Bürgermeister von Deventer). A Kilényi-gyüjteményből (Aus der Slg. Kilényi).
Vászon (Leinwand). 54×59 cm.

Terrazzi, Luigi (1850—1897).

538. FIATAL OLASZ NŐ. A GITÁROS (Junge Italienerin. Der Guitarrenspieler). Két darab (Zwei Stück). Jelezve (Bezeichnet): L. Terrazzi.
Vizfestmény (Aquarell). 30×20 cm.

Terrazzi, Luigi (1850—1897).

539. OLASZ NŐ KORSÓVAL. FÉRFI BOROS KANCSÓVAL (Italienerin mit Wasserkrug. Italiener mit Weinkrug). Két darab (Zwei Stück). Jelezve (Bezeichnet): L. Terrazzi.
Vizfestmény (Aquarell). 30×20 cm.

Than Mór (Maurus), (1828—1899).

540. BECKÓ VÁRA (Burg Beckó). Datálva (Datiert): Eger 848.
Vizfestmény (Aquarell). 17×23 cm.

Than Mór (Maurus), (1828—1899).

541. II. LAJOS HOLTTESTÉNEK FELTALÁLÁSA (Auffindung des Leichnams Ludwig II. Königs von Ungarn). Jelezve (Bezeichnet): Than M., 1875.
Vászon (Leinwand). 66×50 cm.

Thoren Otto von (1828—1889).

542. TÁJ FOLYÓVAL (Landschaft mit Fluss). Jelezve (Bezeichnet): O. de Thoren.
Fa (Holz). 22×33 cm.

Tintoretto, Domenico (1562—1637).

543. SZENT LUCIA VÉRTANUSÁGA (Martier d. hl. Lucia).
Vászon (Leinwand). 152×110 cm. Illusztr. VI. tábl.

Tischbein, id. Johann Heinrich (d. Ä.), (1722—1789).

544. A NEVETŐ DEMOKRITOS (Der lachende Demokrit). Jelezve balra (Bezeichnet links): „J. H. Tischbein pinxit Cassel 1777."
Vászon (Leinwand). 83×66 cm.

Tizian iskolája (Schule des), 16. század (Jahrhundert)

545. ECCE HOMO. A Kilényi-gyüjteményből (Aus der Slg. Kilényi).
Vászon (Leinwand). 71×54 cm.

Tölgyessy Artur, (1853—1920).

546. ARATÓ LEÁNY, (Erntendes Mädchen). Jelezve (Bezeichnnt): „Tölgyessy A."
Vászon (Leinwand). 86×61 cm.

Tölgyessy Artur, (1853—1920).

547. NAPLEMENTE A TÓ FÖLÖTT (Sonnenuntergang über dem See), Jelezve (Bezeichnet), Tölgyessy A. München.
Vászon (Leinwand), 89×104 cm.

Tornai Gyula (Julius), szül. (geb.) 1861.

548. AZ ODALISZK (Die Odaliske). Jelezve. (Bezeichnet): Tornai Gy.
Fa (Holz), 22×27 cm.

Tornai Gyula (Julius), szül. (geb.) 1861.

549. SIRATÓ ARABOK (Trauernde Araber). Jelezve (Bezeichnet): Gerő barátomnak Tornai Gyula.
Vászon (Leinwand). 73×136 cm.

Toszkánai mester (Toskanisch), 13. század (Jahrhundert) (?).

550. MÁRIA A KERESZT ALATT (Maria unter dem Kreuz). Bizanci modorban (In byzantinischer Manier). Egy Krucifix részlete (Bruchstück eines Kruzifixes). A Kilényi-gyüjteményből (Aus der Slg. Kilényi).
Fa (Holz). 23×10. cm.

Traubach, A., 19. század (Jahrhundert).

551. A CEMBELO-ÓRA (Die Cembelo-Stunde). Jelezve (Bezeichnet): A. Traubach.
Fa (Holz). 42×53 cm.

Troger, Paul iránya (Richtung des), (1698—1777).

552. MARIA NEVELTETÉSE (Erziehung der Maria).
Vászon (Leinwand). 45×30 cm.

Troyon, Constant (1810—1865).

553. PARASZTKUNYHÓ (Bauernschuppen). Jelezve (Bezeichnet): C. Troyon.
Vászon (Leinwand). 27×35.5 cm. Illusztr. XVII. tábl.

Tull Ödön (Edmund), (1870—1911).

554. HALÁSZOK AZ ADRIÁN (Fischer an der Adria). Jelezve (Bezeichnet): Tull 07.
Karton 13×23 cm.

Ujházy Ferenc (Franz), (1827—1921).

555. A BIRÓ ELŐTT (Vor dem Schulzen). Jelezve (Bezeichnet): Ujházy F.
Vászon (Leinwand). 72×105 cm. Illusztr. XXIX. tábl.

Ujházy Ferenc (Franz), (1827—1921).

556. PARASZTMENYECSKE (Junge Bäuerin). Jelezve (Bezeichnet): Ujházy F.
Vászon (Leinwand). 34×24 cm.

Ujváry Ignác, szül. (geb.) 1860.

557. HAVAS TÁJ (Schneelandschaft). Jelezve (Bezeichnet): Ujváry I., 1907.
Vászon (Leinwand). 30×51 cm.

Vajda Zsigmond (Sigismund), szül. (geb.) 1859.

558. ALLEGORIA (Allegorie).
Vászon (Leinwand). 49×31.8 cm.

Vajda Zsigmond (Sigismund), szül. (geb.) 1859.

559. MEGLEPETÉS (Die Überraschung). Jelezve (Bezeichnet): Vajda Zsigmond, 885.
Vászon (Leinwand). 101×147 cm.

Valerio, Theodore (1819—1879).

560. ALBÁN FÉRFI (Ein Albanier). Hagyatéki pecsét (Nachlassenschafts-Stempel).
Ceruzarajz (Bleistiftzeichnung). 32×19 cm.

Vass Elemér, szül. (geb.) 1888.

561. FALUSI KONYHA (Dorfküche). Jelezve (Bezeichnet): Vass E.
Vászon (Leinwand). 67×52 cm.

Vastagh György id. (Georg d. Ä.), (1834—1922).

562. ÖREG PARASZT (Alter Bauer). Jelezve (Bezeichnet): „Vastagh Gy."
Vászon (Leinwand). 52×38 cm.

Vaszary János (Johann), szül. (geb.) 1867.

563. A GARDERÓBBAN (In der Garderobe). Jelezve (Bezeichnet): Vaszary.
Vászon (Leinwand). 53×50 cm.

Vaszary János (Johann), szül. (geb.) 1867.

564. KIKÖTŐBEN (Im Hafen). Jelezve (Bezeichnet): Vaszary J.
Fa (Holz). 21×29 cm.

Vaszary János (Johann), szül. (geb.) 1867.

565. A TOALETTNÉL (Bei der Toilette). Jelezve fent balra (Bezeichnet oben links): Vaszary J.
A kép hátoldalán női tanulmányfej (Auf d. Rückseite d. Bildes weibl. Studienkopf).
Fa (Holz). 45×32 cm.

Vaszary János (Johann), szül. (geb.) 1867.

566. ÁRNYÉKBAN (Im Schatten). Jelezve (Bezeichnet): Vaszary.
Fa (Holz). 18×25 cm.

Vecseyné, 19. század (Jahrhundert).

567. HAZAFELÉ (Heimkehr). Jelezve (Bezeichnet): Vecseyné 887.
Fa (Holz). 24×32 cm.

Velasquez, Diego (1599—1660) **műhelyéből** (Aus der Werkstatt des).

568. IV. FÜLÖP KÉPMÁSA (Bildnis Philipps IV.). A Kilényi-gyüjteményből (Aus der Slg. Kilényi). Vászon (Leinwand). 190×100 cm.

Velencei festő (Venetianisch), 17. század (Jahrhundert).

570. PASQUAL CICOGNA DOGE ARCKÉPE (Bildnis des Dogen P. C.). Vászon (Leinwand). 36×31 cm.

Velencei festő másolója (Kopist eines venet. Malers), 17. század (Jahrhundert).

573. HÁROM KIRÁLYOK IMÁDÁSA (Anbetung der hl. drei Könige). Vászon (Leinwand). 32×44 cm.

Verendael Pieter, 16. század (Jahrhundert).

574. A TÉKOZLÓ FIU TÖRTÉNETE (Geschichte des verlorenen Sohnes). Flamand zsánerfestő Martin van Cleve és a „Braunschweigi monogramista" köréből (Vlämischer Genremaler aus dem Kreis des M. van Cleve und des „Braunschweiger Monogramisten). Jelezve (Bezeichnet): Pieter Verendael.
Fa (Holz). 68×100 cm.

Veress Zoltán, szül. (geb.) 1868.

575. HAT TANULMÁNYFEJ (Sechs Studienköpfe). Kettő jelezve (Zwei bezeichnet): Veress Zoltán 1892.
Fa Egy keretben (Holz. In gemeinsamen Rahmen). Mindegyik (Jedes Stück) 25.5×18 cm.

Veronese Paolo modorában (In der Art des), (1528—1588).

576. MYRAI SZT. MIKLÓS FELSZENTELÉSE (Die Einweihung des hl. Nikolaus v. Myra). Fent jobbra apokrif jelzés (Oben rechts apokryph bezeichnet): PV. Benczur Gyula hagyatékából. Vászon (Leinwand). 72×82 cm.

Verschnur, Wouter (1812—1874).

577. VADÁSZAT (Jagd). Jelezve (Bezeichnet): Wouterus Verschnur. Vászon (Leinwand). 47×38 cm.

Vignali, Jacopo (1592—1664).

578. SZENT TERÉZ KOMMUNIÓJA (Die Kommunion der hl. Theresia). A Kilényi-gyüjteményből (Aus der Slg. Kilényi). Jellemző és szép oltárkép a toszkán barokkművészet köréből (Charakteristisches und schönes Altarbild aus dem Kreise der toskanischen Barockkunst). Vászon (Leinwand). 164×122 cm.

Vinci, Lionardo da (1452—1519). **után** (Kopie nach).

579. KERESZTELŐ SZENT JÁNOS (Johannes der Täufer). Vászon (Leinwand). 59×71 cm.

Vizkelety Béla, (1825—1864).

580. FÉRFIARCKÉP (Männl. Bildnis). Jelezve (Bezeichnet): Vizkelety 1861. Vászon (Leinwand). 55×44 cm.

Vries, Roelof de (1631—1681).

581. A VÁRROM (Ruine einer Festung). A Kilényi-gyüjteményből (Aus der Slg. Kilényi). Fa (Holz). 82×61 cm.

Wagner Károly (Karl), 19. század (Jahrhundert).

582. MAGYAR PIAC (Ungarischer Marktplatz). Jelezve (Bezeichnet): K. Wagner.
Fa (Holz). 32×47 cm.

Wagner Károly (Karl), 19. század (Jahrhundert).

583. SOPRONI TÁJ (Landschaft bei Ödenburg). Jelezve (Bezeichnet): K. Wagner.
Fa (Holz). 31×47 cm.

Weber Henrik (Heinrich), (1818—1866).

584. EGY MENYASSZONY ARCKÉPE (Bildnis einer Braut).
Vászon (Leinwand). 78×61 cm.

Weber Henrik (Heinrich), (1818—1866).

585. VIASKODÁS MAGYAROK ÉS TÖRÖKÖK KÖZÖTT (Gefecht zwischen Ungarn u. Türken).
Lemezpapir (Karton). Grisaille. 43×32 cm.

Weber, Theodor Alexander, szül. (geb.) 1838.

586. A TENGEREN (Auf der See). Jelezve (Bezeichnet): Th. Weber.
Fa (Holz): 23×32 cm.

Weenix, Jan (1640—1719, Amsterdam).

587. VADÁSZCSENDÉLET (Jagdstilleben). Benczur Gyula hagyatékából.
Vászon (Leinwand). 124×200 cm. Illusztr. XI. tábl.

Weixelbaum, Michael (1780—1842).

588. FÉRFIKÉPMÁS (Herrenbildnis). Jelezve (Bezeichnet): Weixelbaum.
Miniatur. 6×5 cm.

Westall, Richard (1765—1836) **nyomán** (nach).

589. ARATÁS (Ernte).
Szines rézmetszet (Farbiger Kupferstich). 23×27 cm.

Wet, Jacob Willemsz I., (1610—1671).

590. LOVASCSATA (Reitergefecht). Jelezve (Bezeichnet): De Wet. Az 591. sz. párdarabja (Gegenstück von Nr. 591).
Vászon (Leinwand). 58×81 cm. Illusztr. XI. tábl.

Wet, Jacob Willemsz I., (1610—1671).

591. LOVASCSATA (Reitergefecht). Jelezve (Bezeichnet): De Wet Fe. Az 590. sz. párdarabja (Gegenstück von Nr. 590).
Vászon (Leinwand). 58×81 cm.

Willeborts, Thomas, másnéven (genannt) **Bosschaert** (1614—1654) **után régi másolat** (alte Copie nach).

592. POLYPHEMOS ÉS GALATHEA.
Vászon (Leinwand). 76×98 cm.

Wostry Carlo, szül. (geb.) 1865.

593. SZERELMI VALLOMÁS (Liebeserklärung). Jelezve (Bezeichnet): Carlo Wostry Budapest 1894.
Vászon (Leinwand). 60×31 cm.

Wouwermann, Philipps (1619—1668).

594. LOVAS ÜTKÖZET (Reiterschlacht). Benczur Gyula hagyatékából.
Vászon (Leinwand). 108.5×151.5 cm. Illusztr. XIII. tábl.

Wouwermann, Philipps (1619—1668).

595. ITATÓ LOVASOK (Reiter bei der Tränke).
Vászon (Leinwand). 51×60 cm. Illusztr. XII. tábl.

Wouwermann, Pieter (Philipps W. testvére) (Bruder des Philipps W.), (1623—1682).

596. SZARVASVADÁSZAT (Hirschjagd).
Fa (Holz). 30×39 cm.

Wünsche Rezső (Rudolf), 19—20. század (Jahrhundert).

597. ORIENTÁLIS UTCAKÉP (Orientalisches Strassenbild). Jelezve (Bezeichnet): Wünsche Rezső.
Vászon (Leinwand). 49×103 cm.

Wynants, Jan, 1615/20—1678.

598. SZARVASVADÁSZAT (Hirschjagd). Jelezve (Bezeichnet): „J. Wynants f. A. 1675."
Vászon (Leinwand). 30×41.5 cm.

Wynants, Jan 1615/20—1678.

599. LEJTŐS UT (Abhängender Weg).
Vászon (Leinwand). 37×42 cm.

Zádor István (Stephan), szül. (geb.) 1882.

600. SZALON-INTERIEUR (Salon-Innenraum). Jelezve (Bezeichnet): Zádor István.
Vászon (Leinwand). 41×50 cm.

Zichy Mihály (Michael), (1827—1906).

601. SCHILLER „DER TAUCHER"-JÉNEK ILLUSZTRÁCIÓJA (Illustration zu). Jelezve (Bezeichnet): M. Zichy.
Ceruzarajz fedőfehérrel (Bleistiftzeichnung mit Deckweiss). 29×22 cm.

Zichy Mihály (Michael), (1827—1906).

602. FIATAL OROSZ TISZT (Junger russischer Offizier). Jelezve (Bezeichnet): Michael de Zichy 1852.
Vizfestmény (Aquarell). 37×31 cm. Ovális.

Zichy Mihály (Michael), (1827—1906).

603. SZERENÁD (Serenade). Jelezve (Bezeichnet): M. Zichy 1846.
Vászon (Leinwand). 55×45 cm. Illusztr. XXIII. tábl.

Zórád Géza, 20. század (Jahrhundert).

604. HEGYI TÁJ (Gebirgslandschaft). Jelezve (Bezeichnet): Zórád Géza.
Pasztell. 48×64 cm.

II. PORCELLÁN. — PORZELLAN.

610—759.

610. KÉT NAGY VÁZA, porcellán, oldalán domboruan holland leányalak. Német, XIX. sz. — Zwei grosse Vasen, Porzellan, mit holländischer Mädchenfigur. Deutsch, XIX. Jahrh.

611. KÉT KENYÉRKOSÁR, porcellán, ovális alak, kék alapon domboru és aranyozott akantuszleveles disszel. (Egyik ragasztott.) Meissen, 1850 körül. — Zwei Brotkörbe, Porzellan, oval, auf blauem Fond Accanthusblätter in Gold relief. (Der eine gekittet.) Meissen, um 1850.

612. CSÉSZE ALJJAL, porcellán, aranyszéllel, fekete betükkel. Bécs, 1809. — Schale mit Untertasse, Porzellan, goldgerändert, mit schwarze Buchstaben. Wien, 1809.

613. KÉTSZEMÉLYES KÁVÉSKÉSZLET, porcellán, kék alapon domboru neorokokó diszitéssel. Egy ovális tálca, két kanna, cukortartó fedővel és két csésze aljjal. Meissen, 1850 körül. — Kaffeeservice für zwei Personen, Porzellan, auf blauem Fond neorokoko Dekor. Eine ovale Platte, zwei Kannen, eine Zuckerschale mit Deckel und zwei Schalen mit Untertassen. Meissen, um 1850.

614. CSÉSZE ALJJAL, porcellán, neobarok, domboru, aranyleveles és kék szőlőfürtös diszitéssel. (Füle kiegészitve.) Schlaggenwald, 1842. — Schale mit Untertasse, Porzellan, neobarock, mit Trauben und Goldreliefblätter (der Henkel ergänzt). Schlaggenwald, 1842.

615. KÁVÉSKANNA ÉS NÉGY CSÉSZE ALJJAL, porcellán, a bécsi porcellánok stilusában. A kannán elől szines kocsmai jelenet, a csészéken tájkép alakokkal. Herend, 1845—46. — Kaffeekanne und vier Schalen mit Untertassen, Porzellan, im Stil der Wiener Porzellane. Auf der Stirnseite der Kanne Wirtshauszene, die Schalen mit Landschaften. Herend, 1845—46.

616. NŐI MELLSZOBROCSKA, biskuit. Bécs, 1863. — Frauenbüste, Biskuit. Wien, 1863.

617. ÁLLÓ ÓRA, szines porcellán, barokk talapzaton ülő Diana kartusidomu óratokot tart. Német, XIX. sz. — Stutzuhr, farbiges Porzellan, auf barockem Sockel Diana sitzend mit kartuschenförmigem Gehäuse. Deutsch, XIX. Jh.

618. TEÁS- ÉS CSOKOLÁDÉSKÉSZLET, porcellán, recés, barnás felülettel és kobaltkék stilizált kinai virágos diszitéssel. Két csokoládés kanna fafogantyuval, egy teáskanna, cukortartó fedővel, egy teatartó palack, 9 teáscsésze aljjal és 3 csokoládés csésze aljjal. Meissen, 1830 k. — Tee- und Schokoladenservice, Porzellan, mit gerippter bräunlicher Leibung und kobaldblauem, stilisierten chinesischen, Blumendekor. Zwei Schokoladenkannen mit Holzgriff, eine Teekanne, Zuckerdose mit Deckel, eine Teeflasche, 9 Teeschalen mit Untertassen und 3 Schokoladenschalen mit Untertassen. Meissen, um 1830.

619. EGYSZEMÉLYES TEÁSKÉSZLET, porcellán, kinai modoru u. n. Erzsébet királyné diszitéssel. Tálca, két kanna, cukortartó fedővel és csésze aljjal. Herend, 1899. — Teeservice für eine Person, Porzellan, mit chinesischem Dekor. Eine Platte, zwei Kannen, Zuckerdose und eine Schale mit Untertasse. Herend, 1899.

620. CUKORTARTÓ CSÉSZE, porcellán, csónakalaku, szines virágokkal. Bécs, XVIII. sz. v. — Zuckerschale, Porzellan, kahnförmig, mit Blumendekor. Wien, E. XVIII. Jh.

621. CSÓKOLÓDZÓ PÁR, szines porcellánszobrocska. Pirkenhammer, 1840 k. — Liebespaar, farbige Porzellanfigur. Pirkenhammer, um 1840.

622. NAGY FÖDELES EDÉNY, porcellán, Imari-modoru diszitéssel. Födelén ülő kutya. Japán, XIX. sz. — Grosses gedeckeltes Gefäss, Porzellan, mit Imaridekor. Am Deckel sitzender Hund. Japan, XIX. Jh.

nem igazíthatja politikáját mindenben a gróf tetszése szerint.

Képünk Dohnát már hajlottabb korában ábrázolja; szeme búskomoran tekint reánk; a világtól elvonultan halt meg schlobitteni kastélyában, melyet nagy gonddal és általánosan elismert izléssel építtetett.

Nem ily csendes halál jutott osztályrészül a két fiatal Dohnának, a kik a Vianen ágnak utolsó sarjai voltak. A keresztes háboruk szelleme Európában még a XV-ik századi török-magyar harczokban sem újult meg oly erővel, mint a XVII-ik század végén. Szent István királyságának fővárosát, az ismételt ostromok alatt szinte megvehetetlennek látszó Buda várát, kiragadni a hitetlenek kezéből — ez a gondolat a legkülönbözőbb európai nemzetek közt sok főúrnak, nemesnek s szegény embernek szivében oly lelkesedést gyujtott, mely a halállal örömest daczolt.

A nagy brandenburgi választó jelentékeny csapatot küldött 1686-ban Buda visszavivására. Politikai czélja volt a csapatküldésnek, de a választó fejedelem és hadserege a nagy keresztyén vállalat dicsőségében is részt akartak venni.

Lotharingiai Károly julius 3-án fogadta a pesti síkon a Schöning János Adám altábornagy vezérletére bizott brandenburgi hadat, mely 8269 főből állott. Károlyi Árpád irja a kétszázadik évforduló alkalmából megjelent kitünő munkájában, hogy «tán a német birodalmi katonának szine-virága voltak a brandenburgi katonák». Kiváló részök volt az ostrom véres, nagy munkájában. Julius 13-án Károly herczeg Buda vára külső fala ellen rohamot vezényelt mérnökeinek felületes véleménye alapján. Ez a szombati nap Károlyi szerint a «siralom és veszteség napja volt a keresztyén seregre». A keresztyén seregnek több mint 1400 embere esett el vagy sebesült meg e napon. Gróf Dohna Emil Károlyt, az Anhalti gyalogezred alig 28 éves ezredesét egy golyó ölte meg a brandenburgi üteg mellett.

A választófejedelem Cleveben augusztus 1-én kelt levelében sajnálkozással emlékszik meg Dohna elestéről és meghagyja Schöning-nek, hogy bocsássa haza az elesettnek öccsét, Detrét a hollandiai Vianenbe.

Schöninget azzal vádolták, hogy e parancs ellenére a következő rohamban mégis a rés elfoglalására vezényelte Dohna Detrét. Pedig Dohna már nem élt a fejedelmi parancs keltekor.

Az ostrom ötödik hetének végén ugyanis julius 27-én Lotharingiai Károly ujabb rohamot rendelt el. E napon foglalták el az ostromlók a külső falakat. Több mint négy óráig tartott az irtózatos küzdelem — irja e napról Károlyi — a fővezér azt mondotta, hogy a legközelebb múlt századok összes rohamai közt ez volt a legkeményebb s legvérengzőbb. A siker jórészt a brandenburgiaknak volt köszönhető. Midőn a kurlandi herczeg ezredének élén a rés előtt elesett, gróf Dohna Detre vette át helyette a vezérletet. Natzmer kérte, hogy adja át a veszélyes tisztséget Relling ezredesnek, a ki versengett vele a vezéri rangért. De Dohna odaszólt neki, hagyja uram, mert megharagszom. A jó gróf, beszéli Natzmer, felállott egy kőre és hosszú termetével kimagaslott közülünk. Egyszerre csak jobb szemén felül golyó furódott homlokába. Ha a visszahivó fejedelmi parancs még életében érkezett volna is meg, a derék Dohna aligha követi, mert igen nagy volt becsületérzése. A porosz katonai dicsőség szép pantheonjában, a berlini Zeughausban, a Buda előtt elesett két Dohna neve márványoszlopra van vésve. Őrizzük mi is arczképeiket képcsarnokunkban annak emlékeül, hogy a német-magyar szövetség gondolatának mély gyökere van történetünkben.

A. D.

1. Dohna Károly Emil.
2. Dohna Detre.
3. Dohna Kristóf.
4. Dohna Ábrahám.

A DOHNA POROSZ FŐÚRI CSALÁDNAK A MAGYAR TÖRTÉNELEMBEN SZEREPELT TAGJAI.

SZINHÁZAK.

Egy test, egy lélek. *Kóbor* Tamás drámája a Magyar Szinházban. — **Endre és Johanna.** *Rákosi* Jenő tragédiájának fölelevenítése a Nemzeti Szinházban.

Kóbor Tamás egyike a legsajátosabb, legérdekesebb iróinknak. Nem erdei fa, ki a többiek társaságában nő magasra, itt is, ott is engedményeket téve nekik a növés irányában; a mi a legritkább adományok közé tartozik. Néha azt a benyomást teszi, hogy szereti a paradoxont, a mi az erős eszű és kevés meggyőződésű emberek jongleur-mestersége; de csakhamar kitűnik, hogy az ő paradoxonjai nem azok, csak azért tetszettek azoknak, mert mélyebben látott, mint mi, olvasói. Neki vannak meggyőződései, az a legnagyobb is, hogy az igazságot keresni kell és nem szabad beérni látszatával. Filozófiai lélek, a kinek kevés az illuziója. Bármily vidámnak tetszik, szomorú ember, a kinek a vidámság arra szolgál, hogy el ne ernyedjen, jobban mondva, az ő szomorúsága nem puha és nem elpuhító. Szatirája nem czinikus, nem is prófétai, nem doktrinális, nem dogmatikus, nem mérges, inkább melankólikus és majdnem személytelen. Tudja, hogy az ember igen gyarló lény, a maga számára nem követel kivételes állást, szenved az emberekkel, de nem szereti mutatni. Nem tudom, képes voltam-e egységes érzésemet Kóbor Tamásról az olvasóval közölni. Érzem, hogy mihelyt ily egységes érzést szavakban kell széjjelteríteni, ép az egység forog veszedelemben. De talán darabjának, *első* darabjának elemzése az embert is megvilágítja, és az iró alakja azután sugarakat vet a darabra is.

Az *Egy test, egy lélek* az emberi nyomorúság, vészes gyöngeség szomorú tragédiája. Hőse minden boldogságra érdemes ember, azt a nőt vehette feleségül, kit szeretett, szeretete nem is hült ki, de alakot váltott. A nő nem hat többé érzékeire. De csak saját neje jelenlétében alusznak érzékei, *minden* más nő (csak másnak kell lennei) az ellenállhatatlanságig ingerli. Szereti a feleségét és csalja, számtalanszor, mindig és mindenütt. Felesége ezt nem tudja, de nem teheti, hogy ne tudja magát elhanyagoltnak. Minden pillanat meghozhatja ennek az aláaknázott épületnek a fölrobbanását. Ez a pillanat be is következik. Egy fiatal jegyespár van a közelben: a menyasszony a nemi élet kifürkészhetetlen hatalmaitól hajtva, vonzódik a szerencsétlen férjhez, a ki a maga *fiziologiai* átkának egész súlyát nagyon érzi. A hogy a férfiú küzd a fiatal leányból kiáradó csábítás ellen, a hogy a leány öntudatlanul az örvény széléhez sodródik, és a hogy végre a férfiú megcsókolja a leányt, — a dráma legszebb, legnagyobb jelenete, — nagy drámairói intuiczióval van megalkotva. A fölgerjedt leány — ez is *balga* szűz! — most nyiltan, a feleség jelenlétében, magának követeli a férfiút. A férj bevallja, hogy feleségét csalta és most is a leány mellé áll, felesége jelenlétében! A feleség kétségbeesik és egy közellevő, közelálló férfiúnak karjába veti magát. Fogat fogért. De nem birja elviselni a saját gyalázatát és megöli magát.

A szerző a nemi élet dolgait oly nyiltan tárgyalja, hogy a közönség az első pillanatban talán meghökken. De Erosz itt nem csábító, ártatlannak látszó, mosolygó angyal, hanem a nagy kozmikus hatalom, mely mindeneket igába hajt és semmit sem törődik az egyén életével vagy boldogságával. A hős kínosan felsóhajt, mint Schopenhauer: Csak már vége volna a kivánás éveinek, akkor ismét boldog leszek. Nem mondom, hogy fiatal leányoknak való a darab, gondolkodó ember irta, gondolkodásra serkentő erővel, de senkisem érzi, hogy itt az érzékiségre számítanak. Ez a szomorú szerelem drámája. A hős, ki szereti feleségét és nem szereti; ki nem

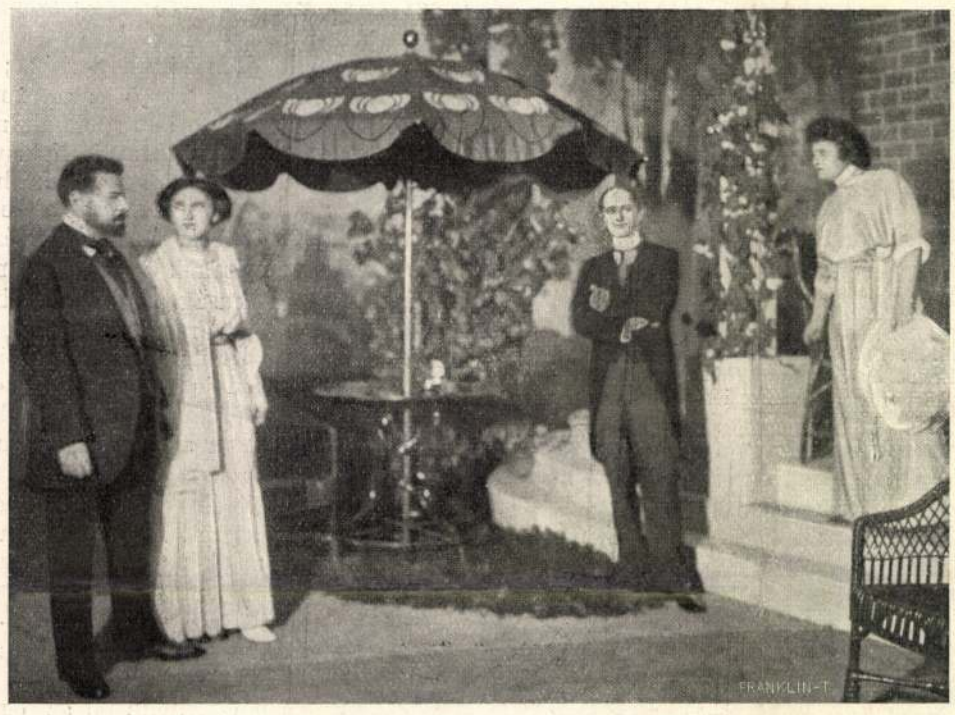

Orbák (Góth). *Emma* (Gombaszögi F.). *Dr. Gáspár* (Sebestyén). *Aranka* (Góthné). II. felvonás végjelenete. *Aranka:* «Gáspár, a magáé vagyok, a szeretője vagyok!»

A III. felvonásból. *Dr. Gáspár:* Becsületszavamra... esküszöm, vagy a hogy csak kívánod.

KÓBOR TAMÁS «EGY TEST, EGY LÉLEK» CZÍMŰ SZINMŰVÉNEK ELŐADÁSA A MAGYAR SZINHÁZBAN.

szereti az idegen asszonyokat és mégis szereti; a kínból mámorra ébred, de a mámorból új égető kínokra! A szerelmi játék mögött szerelmi tragédia áll lesben. Midőn a végén minden összedől, végtelen szomorúsággal állunk a romok előtt. Egy pillanatra az élet sötét aljába tekintettünk és megborzadtunk. Sehol semmi vigasztalás, ha csak annak a fiatal párnak a látványát nem vesszük annak, mely boldog tudatlanságában eljegyzését ünnepli. A hopponmaradt vőlegény hamar beleszeret a szerencsétlen házaspár serdülő leánykájába. A vőlegény korlátolt, a leányka tudatlan. Ezeknek áll a világ. Ezek nem fognak gondolkodni. Ez az úr később meg fogja csalni a feleségét, de ez nem fog a szivén rágódni. Ez a leányka talán viszonozni fogja a csalást, talán nem. Mert meglehet, hogy az éléskamrában és a gyermekszobában fogja kielégítését találni. Vannak, a kik az élet örvényeit látják és beléjük támolyognak. Vannak, a kik látják, küzdenek és győznek. Vannak, a kik nem látják és egyszerre halálosan elszédülnek. De vannak, a kik nem látják és soha közel sem jutnak a halálos szalto mortáléhoz. Kóbor Tamás házaspára az első csoporthoz tartozik, jegyespára az utolsóhoz. Ez a vigasztalanság a darab jellemző vonása. Közben pedig minduntalan ragyognak az elmésen kifejezett igazságok, mint messze világító fényforrások, melyekről kitűnik, hogy élesre fent török pengéiről visszavert sugarak. A közönség ilyenkor mosolyog, nevet, de kissé észbe kapva, homályosan érzi, hogy itt talán tulajdonképen sirni kellene. A darab végén azután ez bizonyossággá válik.

Dramaturgiai szempontból csak egy alak ellen van kifogásunk, az orvos ellen, a ki a darabban elejétől végig mint raisonneur szerepel, a feleségbe szerelmes, és a kit a feleség fölhasznál, hogy a pillanat felindulásában, szerelem nélkül, utálattal, a karjába vesse magát. Az ő szájába adja a szerző legkeserűbb mondásait, legkegyetlenebb megfigyeléseit. De őt veti meg legjobban. Ez már nem is ember, hanem szerszám. Szerszám és beszélőgép. Hogy fényesen beszél, nem az ő érdeme, hanem Kóbor Tamásé, a ki minden beszédjét megcsinálja. Nem is tudom, mért oly antipatikus nekem ez az alak, de elviselhetetlennek találom. Vagy maradt volna meg beszélő és nem cselekvő alaknak, vagy ne beszélt volna annyit. A dráma *testén* meg visszásnak találom, hogy a mily nyugalmas művészettel formálja a szerző az ideát, oly nyugtalan erőszakossággal szövi a meséjét. Csak a végletekben érzi jól magát. A hős fiziológiai balsorsa ép oly rendkívüli, mint a balga szűz megbabonázottsága. Valami vehemens kegyetlenség űzi a szerzőt, mintha tartana tőle, hogy művészibb forma csorbíthatná a gondolat élét és őt megalkuvónak tüntetné föl.

Érdekes, izgató darab, mely megfogja és megrázza az embert. A szerző még nincsen egészen birtokában a szinpad eszközeinek, de irói és egyéni előkelősége most lépett a nagy nyilvánosság elé. Ebben is más, mint a fiatal óriások nagy része, az ő bemutatkozása nem programmbeszéd, hanem irodalmi alkotás.

Rákosi Jenő Endre és Johannája új betanulással került szinre a Nemzeti Szinházban, a melyben huszonöt éves multra tekinthet vissza. Nevezetes, hogy most jobban érvényesült, mint bármikor annak előtte. A közönség csak most érezte a darab erős tragikumát, most volt fogékony e dráma fényes szinei iránt és most gyönyörködött igazán rajza gazdagságában, nyelve pompájában. Az egész sajtó konstatálta a nagy sikert. Engem legjobban megfogott a darabból kiáradó tragikus érzés. Hogy viszi az embert a végzet a vész felé, hogy ragadja meg gyöngeségeinél, körülményeinél, karakterénél fogva és helyezi szembe ellentétes erőkkel, megindultan éreztem. Kóbor darabjának is ez a tragikus érzés adja meg mélységét.

Kóbor darabjának előadásában *Góth* vált ki, a ki az említett főjelenetet felülmulhatatlanul játszotta. *Rákosi* darabjában *Márkus* Emma újra bebizonyította, hogy legnagyobb intuitiv művésze a magyar szinpadnak. Mert mindent elhiszünk neki.

Alexander Bernát.

PAÁL LÁSZLÓ KIÁLLÍTÁSA.

(A Könyves Kálmán-társulatnál.)

Nyolcz évvel ezelőtt a Nemzeti Szalonban rendezett kiállítás alkalmával ismertük meg Paál Lászlót, a Párisban 1879-ben fiatalon elpusztult nagytehetségű magyar művészt, a kit ez a kiállítás legnagyobb mestereink sorába emelt.

Paál László Zámon született ugyan (1846-ban), Hunyadmegyében, de ifjúságát Odvoson töltötte, a hol apja postamester volt, aztán Aradon végezte el a középiskolát, s onnét ment Bécsbe, a hol a Zimmermann-iskola növendéke lett, s az is maradt 1870-ig, a mikor Düsseldorfba utazott Munkácsy Mihályhoz, kihez régi gyermekkori barátság fűzte. Mindjobban kiderül, hogy ez a barátság mindkettőjükre döntő fontosságú volt. Már Aradon kezdődött, Bécsben folytatódott és mikor Munkácsy Münchenbe költözött, a hol Adam tanítványa lett, Paál László ott is meglátogatta, épen akkor, mikor Munkácsy Párisból jött vissza, a hol egész életére elhatározó hatást nyert Courbet-val való megismerkedése által.

Paál Lászlóra a franczia művészeti felfogás elméleti megismerése nem tett mélyebb hatást. Ő ab invisis (mint Szinyei Merse Pál) nem került franczia hatás alá. Egy 1869-ben festett képe, a Szépművészeti Múzeum egy újabb szerzeménye, még tiszta kiszinezés, ez a Zimmermann-iskola szellemében tulságos részletezéssel megrajzolt erdőrészlete, melyet aztán pepecseső gonddal kolorált, még messze esik a franczia intim tájképfelfogástól. Azonban ez évben a müncheni emlékezetes nemzetközi tárlaton megjelenvén, szemtől-szembe került Corot, Millet, Diaz tájképeivel, Courbet kollekciójával és ez a hatás döntő fontosságot nyert művészetére. Önmagára eszmélt. Ő, a ki a bécsi rajzolásos iskola követelményeinek oly nehezen tudott megfelelni, felszabadultnak érezte magát, s már legközelebbi művét szélesen, egységesen, tónusharmoniára felépítve festette meg. Annál inkább Düsseldorfban, Munkácsy mellett, a ki hasonló szellemben fogant Siralomházával oly nagy sikert aratott, s a ki ez irányban, szóval és tettel, buzdítólag hathatott reá.

Az új kollekczió, melyet most látunk a Könyves Kálmán-társulat Nagymező-utczai szalonjában, e korszak egypár új és igazán hatalmas alkotásával ismertet meg, s a fiatal mester művészi fejlődésére új fényt vet. A mikor ő Düsseldorfból Párisba megy, Barbizonba a nagy tájképfestőmesterek kis falujába, visszaálmodva magát az odvosi erdőbe, a franczia intim tájképfestészet szellemével eltelve azon volt, hogy lelki életének minden fontos érzését kifejezhesse. A kifejezés formáit eleinte a nagy mesterektől tanulta, s művei láttán minduntalan Corot, Courbet, Rousseau vagy Diaz, Dembigny vagy Dupré nevei jutnak eszünkbe. De nem kifejezetten az egyik. Paál László nem volt valamelyik barbizoni mester utánzója, s 1874-től 1877-ig — élete utolsó három esztendejében — megtalálta egyéniségének kifejezésére az önálló hangokat is.

A most kiállított gyűjteményben ime itt a «Borus nap», mely az idén a berlini Secessióban is bemutatásra került, a mikor a német kritika kijelentette, hogy «ezt a képet minden idő klasszikus tájképnek fogja tekinteni». Ez már Paál egyéni alkotása. Az ő szomorú lelkének mesteri kifejezése. Itt már hatalmában volt a kifejező készség és lelke szenvedelmes bánatát beleöntötte a borus őszi nap szürke szinharmóniájába. Ez a képe is egy festő-barátja, Kirchbach Frank tulajdona volt, a minthogy legtöbb műve festők kezébe került, mert csak azok tudták, minő nagy érték az ő művészete. Mesday, Volkhard, Mauve, Riesegang, Liebermann, Encke, Heffner, Ribarz, Jettel, Oeser, Munkácsy volt az ő első közönsége, s maga a nagy franczia mester, Millet, a ki barátságába fogadta, a mint arról Millet fia most is szivesen emlékezik.

A kiállítás egy másik nagyérdekű darabja «Erdő széle», mely a Dumas fils gyűjteményből származik, a mestert tragikus erejében mutatja, a mint ott áll a viharos hangulatú

természetben, a gomolygó, hömpölygő felhőoszlásban és lázas erővel igyekszik a természet benyomását vásznára áttenni. Tomboló erővel száguld az ecsete a vásznon, mélységek nyilnak meg, szakadékok tárulnak fel előttünk, s benn a sötétségben szinvirágok csillognak fel. Nincs az a franczia festő, a kiben hasonló mély szenvedély égett volna. Ez a székely ember viharos temperamentuma. Ez a sirva vigadó magyar ember lázas érzéskitörése.

Máskor az erdőbe beszaladó napfény érdekli, s azt a derűs benyomást rögzíti meg, a melyet benne a napfoltok játéka a fák sudarán, az erdőalja zöldjén felkeltett; a plein air legragyogóbb kifejezése ez, — 1876-ból; — az utolsó eredmény nála, de a modern magyar fényfestés egyik első diadala!

1873-ban festették a Majálist Münchenben, 1876-ban az Erdei utat Párisban.. aztán évtizedek után jött csak a folytatása a nagybányaiak műveiben...

Így kapcsolódik össze Paál László, Szinyei Merse Pál művészetével karöltve, a modernséggel — nálunk, Liebermannra tett hatásával — a németeknél, ezért lett ő a modern magyar művészet egyik első klasszikusa, Munkácsy, Szinyei koszorús társa. Ezt az idén a külföldi kritika is készséggel elismerte.

Dr. Lázár Béla.

VIHAR ELŐTT.

A SZERB-BOLGÁR HÁBORÚ HUSZONÖTÖDIK ÉVFORDULÓJA.

Csöndben és észrevétlenül közeledik ezekben a napokban egy rövid, de jelentős európai háborúnak a jubileuma. November 14-én lesz huszonöt esztendeje annak, hogy Milán szerb király háborút üzent az akkori bolgár fejedelemnek, Battenberg Sándornak. 1885 november 28-ig, tehát mindössze-vissza tizennégy napig tartott az ezt követő balkáni háború, a melyből a fiatal, akkor még nem is egységes, nem is teljesen független Bulgária megnagyobbodva, megerősödve került ki, és a mely Szerbiában megásta az Obrenovics dinasztia sirját.

A háború előzményei ma már kevéssé ismeretesek és visszanyulnak az 1877-iki orosz-török háborúba, a melyben is a «szabadító czár», II. Sándor, Bulgáriát fölszabadította az évszázados török járom alól. Az oroszok is, II. Sándor is akkoriban úgy tervezték, hogy Bulgária Kelet-Ruméliával együtt orosz fenhatóság alatt pánszláv előőrs legyen a Balkánon, az első diadalmas állomás azon az uton, a melyet Péter czár és Katalin czárnő jelöltek ki és a mely Szentpétervártól a Balkánon át Konstantinápolyig vezetett volna. A berlini kongresszus félig megakadályozta ezt az orosz imperialisztikus tervelgetést, a mennyiben Kelet-Ruméliát elszakította Bulgáriától és vissza adta régi urának a magas portának. Ámde Oroszország a hűbér-állammá nyilvánított Bulgáriában mindent megtett a maga befolyásának erősítésére. Az új fejedelemség trónjára a czárnak egyik rokonát, a fiatal Battenberg Sándor herczeget ültette, a ki mint gárdatiszt szolgált addig a porosz hadseregben és a fiatal bolgár hadsereg főbb tiszti állásaira az orosz czár nevezett ki tábornokokat, azonfelül az orosz czár fentartotta magának azt a jogot is, hogy ellenőrizze a bolgár miniszterek kinevezését, a kik között nem egy orosz tábornok volt.

A pétervári kabinet azonban csalódott számításaiban. A paraszt származásu és minden izében demokratikus bolgár nép, a mely nemességet nem ismert és a melyet át és át hatott az alkotmányosság szelleme, hamarosan átlátta, hogy a «szabadító czár» politikája ő reá nézve nem jelentett mást, minthogy urat cserélt, a török járom helyett az orosz kancsuka alá hajtotta fejét. Hamarosan egy második vértelen, de annál intenzivebb szabadságharcz indult meg a délszláv bolgárok körében az északi szláv testvérek ellen, a melynek következéseként a czár lassanként kénytelen volt miniszterei és tábornokait visszahivni Bulgáriából, a melynek fiatal és zseniális fejedelme, ámbár a czár ültette őt trónra, hamarosan egybeforrott új alattvalóival, a kiknek vezére lett függetlenségi harczukban.

Ez a függetlenségi harcz nyiltan 1885 szeptember 18-án tört ki, a mikor Kelet-Rumélia fővárosában Filippopolban a bolgár lakosság elüzte a török polgári és katonai hatóság fejeit, Gavril és Drigarszki pasákat, kimondta a Bulgáriával való egyesülést és Battenberg Sándort fejedelmévé kiáltotta ki. A fejedelem már három nap mulva bevonult Filippopolba, a melynek lakossága ujjongva fogadta őt. Ámde annál nagyobb visszatetszést keltett ez a dolog az európai nagyhatalmak körében, a kik ezt az eseményt a berlini szerződés megszegésének tekintették. Ausztria-Magyarország csak féltékenységgel nézhette az új nagy délszláv birodalom kialakulását és nem lelkesedett a történtekért Oroszország sem, mihelyt látta, hogy a czár által kijelölt fejedelem nem az orosz számlájára, hanem saját új alattvalói javára dolgozik. A czár nyomban vissza is szólította a bolgár hadseregben szolgáló utolsó orosz tiszteket is, magát a fejedelmet pedig, a ki tiszteletbeli orosz tábornok volt, töröltette az orosz hadsereg névsorából.

Háborura azonban az esemény nem vezetett volna Szerbia beavatkozása nélkül. Maga a megtámadott fél, a török porta nem óhajtott egyik már úgy is csak névleges tartományának elvesztéséért háborut és a berlini szerződést aláirt nagyhatalmak, közöttük Oroszország is, azt gondolták, békés, diplomácziai úton is megfékezik Bulgáriát. Ekkor egy váratlan esemény történt. Milán szerb király, a kinek régi álma volt, hogy Ó-Szerbiát és Maczedóniát felszabadítsa a török uralom alól, hogy Szerbia királya mellett Maczedónia királya is lehessen, szeptember 22-én mozgósítást rendelt el. Szerbiában akkoriban a szegénység és belső elégedetlenség forradalmi és királyellenes hangulatot teremtett és Milán király számára egy győzedelmes háború lett volna az egyetlen mód arra, hogy népszerűséget és biztonságot szerezzen ingadozó trónja és bizonytalan sorsú dinasztiája számára. Több hétig tartotta Milán király haderejét a török-szerb határon, a mely a bolgár-szerb határral is szomszédos, összpontosítva. Mindenki azt hitte, hogy nemsokára, napok mulva Milán hadat izen Törökországnak, hogy miként a bolgár fejedelem tette, úgy ő is Törökország rovására kerekítse ki a maga országát.

Közbeléptek azonban a nagyhatalmak, a kik kijelentették, hogy egy igazságtalan és minden ok nélkül való szerb-török háborut semmi szin alatt sem engednének meg. Milán számára ekkor nem maradt más hátra, minthogy csapatait leszerelje és visszavonuljon. Ámde ez az országban uralkodó háborús kedv miatt lehetetlen volt és egyértelmű lett volna Milán királynak trónjáról való lemondásával. A szorongatott szerb király igy az utolsó perczben vakmerő, igazságtalan és jogosulatlan lépésre határozta el magát. Törökországgal

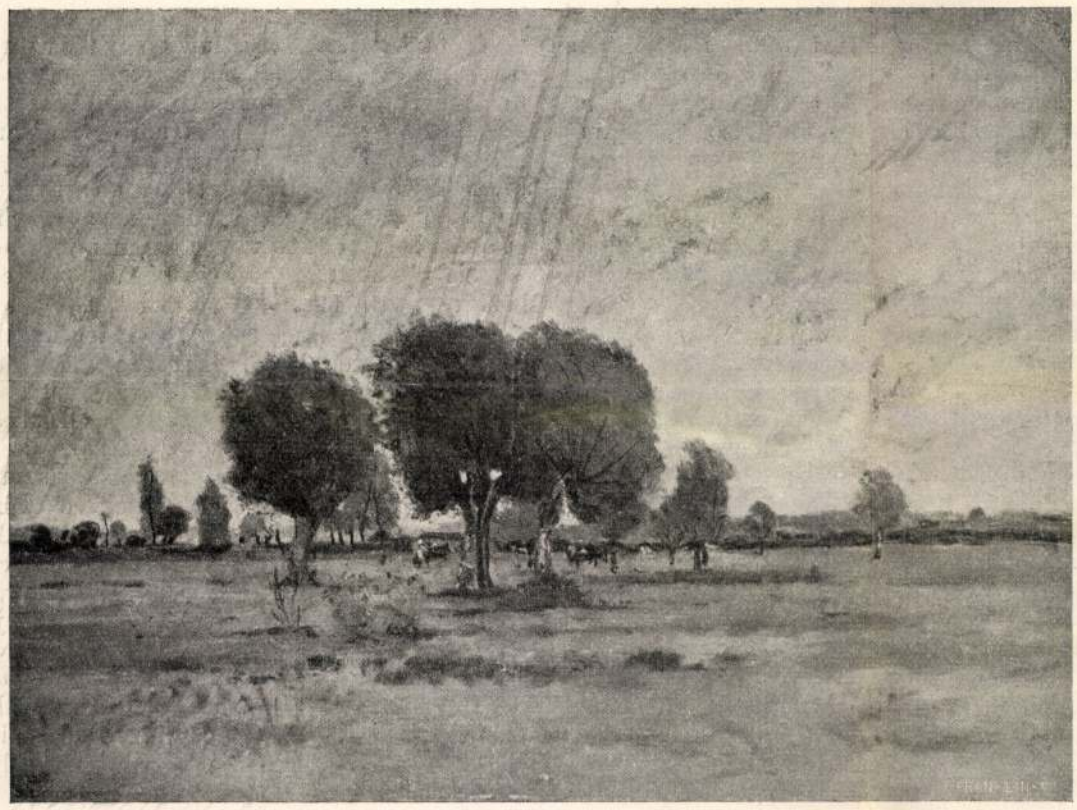

BORÚS NAP.

PAÁL LÁSZLÓ FESTMÉNYEINEK KIÁLLÍTÁSÁRÓL A KÖNYVES KÁLMÁNNÁL.

ODRAY COELESTIN HATVANI PRÉPOST MAGA SZERKESZTETTE VILLAMOS ÓRÁJA.

helyreállította a diplomácziai jó viszonyt, de csapatait Bulgária ellen vonultatta fel, az ellen a Bulgária ellen, a mely ugyanakkor a török-ruméliai határon összpontosította összes haderejét és a melynek tulajdonképen azonos és közös czélja volt a testvér szerb nemzettel: a török hegemónia ellen való küzdelem. November 13-án üzente meg Milán a háborut Bulgáriának. A bolgár hadsereg teljesen készületlen volt. Az orosz tisztek visszahivása következtében (miután addig az összes magasabb tiszti állásokat a bolgár hadseregben oroszok töltötték be) a legmagasabb aktiv tiszti rang a bolgár hadseregben az őrnagyi volt. Sándor fejedelem kénytelen volt hadosztályokat és dandárokat őrnagyok vezetésére bizni, ezredeket századosokra, zászlóaljakat hadnagyokra, századokat altisztekre. De még ennél is nagyobb baj volt számára az, hogy az akkoriban még szinte minden vasutat nélkülöző országban az összes csapatokat néhány nap alatt a török határról a szerb határra kellett vonnia.

A bolgár fejedelem és a nép szegényen, vezérkari tisztek, vasút és a háború minden segitő eszköze nélkül, az összes európai nagyhatalmaktól elhagyatva volt kénytelen felvenni a harczot Szerbiával szemben, a melynek vasútja, törzstisztjei és a mi mindennél becsesebb volt, Ausztria-Magyarország szinte előre biztosították a diadalt. Minden fordítva történt azonban. A zászlók alá szólított bolgár parasztok hősiessége, a fiatal és hirtelen első helyre nyomult bolgár tisztek becsvágya, a fejedelem páratlan hadvezéri szervezőképessége és diplomácziai zseniálitása, végül a váratlanul és perfidül megtámadott bolgár népnek hatalmasan felébredt önvédelmi ösztöne csodákat művelt. November 17, 18 és 19-én Sándor fejedelem az azóta történelmi hiressége lett Szlivniczánál véres és gyilkos harczban kiűzte a szerbeket Bulgáriából és egy héttel utóbb november 26 és 27-én, egy még véresebb ütközetben a szerb sereget, a melynek főparancsnoka maga Milán király volt, saját hazájában, Pirotnál teljesen tönkre verte. Kevés hiányzott ahhoz, hogy a diadalmas bolgár sereg egész Európát bámulatra keltő győzelmei után magába Belgrádba vonuljon be, a mikor közvetlenül a piroti csata után november 28-án váratlan eset történt.

A nem remélt bolgár győzelmek hatása alatt ugyanis az orosz czár már kezdte megbánni azt az elhamarkodott és méltatlan bánásmódot, a melyben a háború kitörése előtt a bolgárokat részesítette. A veszedelem pillanatában ugyan magára hagyta korábbi védenczeit, de viszont azt sem akarta eltűrni, hogy a váratlan győzelemben ő ne legyen részes és a szlivniczai diadal után sietett Battenberg Sándort üdvözölni és őt jóakaratáról és segitségéről biztositani. Ez veszedelmet jelentett volna monarchiánkra nézve, a mely ebben a háborúban régi barátja, Milán király mellett foglalt állást. A szerb király könyörgő táviratára tehát akkori belgrádi követünk, gróf Khevenhüller-Metsch, a ki épen a napokban halt meg, mint a monarchia párisi nagykövete, a szerb táborba sietett és onnan a győzedelmes bolgár fejedelem elé lovagolt. Egy izgalmas és történelmi nevezetességű jelenetben a gróf a háború nyombani beszüntetésére kényszerítette a fejedelmet, a kit azzal fenyegetett meg, hogyha nem szünteti be azonnal az ellenségeskedést, akkor a bolgárok másnap nem a tönkrevert szerb, hanem az osztrák-magyar hadsereggel fogják magukat szemben találni. Ez hatott. November 29-én már egyetlen puskalövés sem hallatszott a bolgárok által megszállt szerb harczmezőn, néhány nap mulva Konstantinápolyban megindultak a béketárgyalások, a melyek pár hét mulva a bukaresti békéhez vezettek. Ebben a békében a mi monarchiánk óvta meg Szerbia területi épségét és a győzelmes bolgár fejedelmet arra kényszerítette, hogy minden területi és pénzbeli rekompensatió nélkül irja alá a békét, a melynek egyedüli gyümölcse az ő számára az volt, hogy azontúl mint a szultán által kinevezett helytartó, Kelet-Ruméliában is kormányozhatott.

*

Huszonöt év telt el csak azóta és mégis mennyi minden változott. Milán király a háború folytán oly népszerűtlen lett, hogy pár évvel később kénytelen volt trónjáról lemondani. Hogy a szerb koronát megmentse háza, az Obrenovicsok számára, kiskoru fia, Sándor javára mondott le, annak a Sándornak a javára, a ki szintén nem tudta megőrizni a szerb koronát s egy tragikus és borzasztó éjszakán, mint házának utolsó sarjadéka halt meg saját tisztjeinek gyilkos kezei alatt. Nem sokkal jobban járt az oly rokonszenves és valóban a tragikus hősök pályájára született Battenberg Sándor herczeg sem. Nem is egy évvel a háború után az az Oroszország, a mely a legnagyobb veszedelem pillanatában elhagyta őt és a mely utóbb a győzelem hatása alatt féltékeny lett a fiatal fejedelem emelkedő népszerűségére, a mely Szlivnicza után nem talált már benne egészen panszláv eszközre, a melyre szüksége lett volna, erőszakosan eltávolította őt országából, a melyet ő mentett meg és trónjától, melyet ő erősitett meg. Hihetetlenül alávaló módon vitte véghez ezt a komplottot Oroszország. A fejedelem szlivniczai fegyvertársainak legbátrabbikát, egy Bendereff nevű bolgár kapitányt, a ki korábban Bider néven porosz tiszt volt és a ki a háború óta szintén féltékeny volt a fejedelemre, felbérelt és felizgatott arra, hogy összeesküvést szervezzen a fejedelem ellen. Ez meg is történt és Sándort Bendereff és társai egy éjszaka alatt eltávolitották a szófiai konakból és a bolgár határra vitték. A fejedelem, egy eredménytelen kisérlet után, hogy trónját visszaszerezze, önmaga mondott le arról és Ausztriában telepedett le. Az osztrák hadseregbe lépett és az egykori fejedelem mint gráczi hadtestparancsnok szolgálta Ferencz Józsefet.

Ezzel még nem ért véget a fiatal Battenberg romantikus pályája. Mint osztrák tiszt egy Loisinger Lujza nevű pozsonyi színésznőbe lett szerelmes. Ekkor a megszerzett fejedelemség után lemondott arról a herczegi rangról is, a melyben született és mint Hartenau gróf — ezt a nevet választotta magának — Nizzában elvette azt a hölgyet, a kit szeretett. Néhány évig élt vele együtt, mig hirtelen halál (családja körében az ebédnél, asztal mellett esett össze és halt meg) hányatott élete utolsó és egyetlen nyugodt korszakának is véget vetett. Utódja a kóburgi házból való Ferdinánd, a ki a szlivniczai győzelem végső következményeként két év előtt Kelet-Ruméliát végleg egyesitette Bulgáriával és Tirnovóban a bolgár czári koronát tette fejére, szerencsétlen elődjének holttestét Szófiába szállíttatta, a hol pompás mauzoleumot emelt számára. A konstantinápolyi gyorsvonat ablakából még egy gránit obeliszket is lehet látni a szerb-bolgár határon, ez az obeliszk hirdeti a szlivniczai hős emlekét. De fia, a testi hibával, sántán született gróf Hartenau Arzén Gráczban él igen egyszerű polgári viszonyok között, mig az apja által megerősített trón a Kóburgoknak szerez új fényt és díszt.

Lakatos László.

A HATVANI PRÉPOST VILLAMOS ÓRÁJA.

A történeti nevezetességű hatvani prépostság ódon emeletes házának fogadószobájában egy csodás szerkezetű villamos óra van, melynek komplikált szerkezetén a váczi egyházmegye tudós főpapja, *Odray* Coelestin volt alberti-irsai plébános, jelenleg hatvani prépost, kerek *tiz* esztendeig dolgozott.

A mestermű külső alakjára egy kis falusi templom orgonájához hasonlit, szélessége két méter, magassága mégegyszer annyi. A villamos órát, mely teljes egészében mint befejezett mű tünik föl a szemlélő előtt, mestere még most is újabb és újabb változatokkal tökéletesiti, pedig a bemutatása már most is teljes három óráig tart.

Az óramű látványos, tudományos és praktikus czélokat szolgál. Megkapó a déli jelenete: tizenkét órakor megszólal a déli harangszó, tizennégy tagból álló katonai vezérkar és a két testőr egyszerre tisztelgő állásba helyezkedik. Balról kinyilik egy ajtócska s megjelenik Szűz Mária alakja imádkozva, jobbról pedig az Üdvözítő áldást osztva, mialatt az óra elmondja az Úrangyalát s eljátszik egy egyházi zenedarabot, melynek befejeződtével az alakok visszamennek. Az óra közepén ekkor tizenkét apostol vonul el, utánuk megy egy katonabanda, megáll, kifelé fordul, eljátszik egy világi darabot, a végén jobbra fordul, egy ajtón keresztül bevonul s a vezérkari tisztek és testőrök régi állásukba fordulnak vissza.

Az óraművön jelképezve látjuk az emberi életkort is egy óra lefolyása alatt. Mikor az óra például nyolczat üt, két gólya csecsemőt hoz egy karosszékben. Ez künn van teljes negyedóráig, negyedkor egy ifjú jön helyére, félkor egy férfiú, háromnegyedkor egy aggastyán, négynegyedkor egy csontvázhalál elviszi az öreget s ismétlődik újra az életkor szimboluma. Éjjel óránként kijön egy éjjeli őr és kürtöli a megfelelő órákat, mint faluhelyeken szokás.

A mestermű mutatja a csillagtérképet, a milyen állásban ugyanakkor látható az égbolton. Mutatja a holdváltozatokat, a föld forgását, a nappali és az éjjeli órákat, napszakot,

Szt. Gotthard:

Az 1664. augusztus 1-jei ütközet:

A Rába vinnenső partjaú a gróf Montecuculi által vezényelt csapatok küzdenek Köprilli Achmed seregeivel, a melyeknek egy része a folyón túl a tábori sátrak előtt van csatarendbe állítva. Az előtérben a jobbról előre törő s kettős keresztel ékesített lobogó alatt a magyar lovasok harczolnak és üzik a balra fűtő törökökes, kiknek egy részét daczára az érkező segélynek a Rábába szorítják. A háttér hegyes vidék égő várakkal. A keretbe foglalt kép díszét hadi jelvények alkotják, melyek közül a bilincsekbe vert Hercules és harczos válik ki. Felirata a kép alatti keretben három sorban:

„LA BATAILLE
DE
St GODARD."

s alól balra „1."

Rézkarc, méretei 22.5:17.9 cm.

Metszette: Pacot M.

M. Pacot: Les actions glorieuses de S. A. S. Charles ~~[illegible]~~ duc de Lorraine. Paris chez Chereau.

Párkány:

Az 1683-diki ütközet.

Az előtérben, hol két parancsnok lóhátról adja utasításait, kiknek egyike balra s másika jobbra mutat, és a hol a földet az elesettek tetemei borítják, lothringeni Károly és gróf Stahremberg R. K. csapatai ostromolják a jobbra látható Párkányt megszállva tartó törököket, kik a Dunán átvezető hidon menekülnek, a mely azonban leszakadt. A háttérben a folyam jobb partján balra emelkedő hegyen Esztergom vára van. A kép díszét hadi jelvények képezik és felette a kerek medaillonban, melyen villámokat szóró sas ül kiterjesztett szárnyakkal, azt a jelenetet szemléljük, midőn Károly hg I. Lipót részére az erdélyi fejedelemség hódolatát veszi át. Oldalt két, harsonát fúvó Hír bocsátja világgá a díddalt. Felirata a kép alatt a díszes keretben:

„LA BATAILLE
DE
BARCAN"

s alól balra „d".

Rézkarc, méretei 22.3 : 17.2 cm.

Metszette: M. Pacot.

M. Pacot: Les actions glorieuses de S. A. S. Charles duc de Lorraine. Paris, chez Chereau.

Fekete Erdő:

Károly hg seregeinek átkelése 1676-ban:

A hegyes vidék közép terében balra fekszik a község, hol a kőfallal körülvett templom válik ki, melytől jobbra a hegy oldalán a tábori sátrak vannak felállítva. Az utakon lothringeni Károly seregei haladnak, melyek felett a táborkarától körülvett fővezér tart szemlét, kinek lova ágaskodik. Az előtérben jobbra a katonák fákat vágnak ki s készítenek elő, hogy a patakot áthidalják, míg közülök többen a sziklát bontogatják. Az égbolt felhős és fönt a magasban madarak röpködnek. A keret díszét képező fák és hadi szerelvények között szárnyasok és egyéb vadak láthatók, sőt fölül az ágyú feletti karfás fölött kiterjesztett szárnyú madár lebeg. Felirata a kép alatt a keretben három sorban:

„LE PASSAGE
DE LA
FOREST NOIRE"

s alól balra: „3."

Rézmetszet, méretei 21.8: 17.3 c/m.

Metszette: Pacot M.

M. Pacot: Les actions ~~de~~ glorieuses de S. A. S. Charles duc de Lorraine. Paris chez Chereau.

Pacot, M 1412

Harsány

Az 1687-aug. 12-diki ütközet.

Ez a lap a Harsány-hegy közelében aug. hó 12-én Lothringeni Károly vezérlete alatt kivivott győzelmet tünteti föl. Az előtérben jobbra, a török fővezér sátra körül gyalog és lovas csapatok küzdenek, a középtérben a sereg többi részét látjuk tevékenységben, a háttérben hegyek és tábori sátrak kötik le figyelmünket. A keretbe foglalt kép felett a hadi ékítménynyel körülvett sátornál, melyben lángoló apostoli keresztvan „ERLA" és „ESSEK", alatta a hadi jelvényeken álló s gyomrán kettős keresztel díszített kiterjesztett szárnyú sasnál „MONGGASTH" és „ALBE ROYALE", balra: „Peter Varadin" – „Titoul" – „Vulpo" – „Halmad" és „Salmotz" s jobbra: „Castanoviza" – „Gradisca" – „Lipa" – „Hok" és „Lugosch" látképei advák négyszögletű s tojásdad keretekben. Felirata a fő-kép alatt:

„LA BATAILLE D'ARSAN"

s alól balra: „10."

Rézkarc, méretei 22,1 : 17.2 c/m.

Metszette: M. Pacot.

M. Pacot: Les actions glorieuses de S. A. S. Charles duc de Lorraine Paris, chez Chereau. Ltsza 1412.

Murány

Az 1671-diki ütközet:

Az előtérben jobbra az ágyuk egyikét épen elsütik és az ágyúgolyók és a puskaporos hordók körül többen foglalatoskodnak; a két védmű között pedig Karoly lothringeni hg hadai vonulnak a balra lévő Murány felé, a mely heves ágyútűznek van kitéve. A csatakép felett kisebb keretben, melyet hadi jelvények diszítenek, a békealkudozás van feltüntetre, a mint az asztalnál négyen tanácskoznak és balra a nyitott vas ládából ketten annak tartalmát szedik ki. Oldalt Amorettek láthatók pálmával és babérgalylyal. A kép alatti diszes keretben, a melynek felső részén az apostoli kettős kereszt lángol, két sorban ez áll:

„LE SIEGE DU
CHÂTEAU DE MURAN"

s fölül jobbra forditva „5"

Rézkara, meretei 22.1 : 17 Cm.

Metszette: Pacot M.

M. Pacot: Les actions glorieuses de S. A. S. Charles duc de Lorraine. Paris chez Chereau.

Esztergom

Az 1683-diki csata Nyerges Ujfalunál:

A középtérben Lothringeni Károly lovasai és gyalog csapatai küzdenek a török seregekkel. A háttér hegyes vidék, a hol tábori sátrak láthatók és az előtérben jobbra a két sátornál három fa diszlik, melyeknek egyikére már ketten felmásztak s a harmadik most törekszik feljutni, hogy a csata folyását megfigyeljék. A fák közelében két tiszt beszélget. Az egyik a hadakozók felé mutat s a másik messzelátóval néz. A sátrakon innen szerkocsi áll, melynek rudján hutya ugrikát és kissé odább gyalog katonákat veszünk észre lobogó alatt. A keret diszét pálmák, babérgalyak, lófark és hadi ékítmények képezik, melyek közül a két bombaszóró valik ki. Fölül: „CASSOVIE" s alól „LE SIEGE DE NEAISEL" szemlélhető. Felirata a kép alatt:

„LA BATAILLE DE GRAN OU DE VIFALU."

s alól balra: „7".

Rézkarc, méretei 22.5 : 17.4 cm.

Metszette: M. Pacot.

M. Pacot: Les actions glorieuses de S. A. S. Charles duc de Lorrain. Paris, chez Chereau.

Visegrad:

A vár visszafoglalása 1684-ben jun. 25-én

A keretbe foglalt kép az ostromnak azt a jelenetét tünteti föl, midőn Lothringeni Károly az alsóvárost elfoglalta volt és a jobbra látható várat ostromolja. Az előtérben balra a Dunán két átkelő dereglye, jobbra pedig a csak részben látható hadi hajó köti le figyelmünket, a parton rombadült épületek vannak s a sátrakon innen ágyúütegek szórják lövegeiket, a háttérben pedig a junius 27-diki váczi ütközetet látjuk, melyben a budai pasának huszonhat ezer főnyi seregét tette Károly hg. tönkre. Az égbolt felhős. A hadi jelvényekkel díszített kép felett és alatt a hg. hadjáratainak egyes részletei vannak; az előbbin harsonát fúvó Hír ül jobbra nézve s az utóbbinak felső részén az apostoli kettős kereszt tűnik szemünk be. Felirata a kép alatt:

„LE SIEGE DE VICEGRADE"

s alól balra: „8".

Rézmetszet, méretei 22.8 : 17.7 cm.

Metszette: M. Pacot.

M. Pacot: Les actions glorieuses de S. A. S. Charles duc de Lorraine Paris, chez Chereau.

Buda

A vár visszafoglalása 1886-ban:

Az előtért jobbról elfoglaló Petről Budára, a melyet Lothringeni Károly fővezérsége alatt lévő csapatok ágyúkkal ostromolnak, két híd vezet a Dunán át. A vár körül a keresztény seregeket látjuk s Pesten innen, a mezőségen a tábori sátorban sütnek s főznek, kissé idább pedig több katona képez csoportot és a két lóháton beszélgető tiszten túl a parancsnok nézi a balról felvonuló ágyukat. E csataképen felül „SEGUEDIN"–„SIMONTORNA" és „CINQ EGLISES" és alól „SICLOS" és „CAPOSWAR" látképeit szemléljük kisebb keretekben. A diszt füstgomolyok, babérgalyak és a törököktől elfoglalt hadi ékítmények képezik s körülök Simontornya felett pálmáktól átkarolt koronás kerek medaillon válik ki „X" monogrammal. Felirata a kép alatt faragott keretben:

„LE
SIÈGE DE BUDE"

s alól balra: „9".

Rézkara, méretei 22.1 : 17.3 cm.
Methette: M. Pacos.

M. Pacot: Les actions glorieuses de S. A. S. Charles duc de Lorraine.
Paris, chez Chereau.

Hadjárat:

Az erdélyi fejedelemség hódolata 1687-ben:

A keretbe foglalt képen balra díszes sátor áll, mely előtt Lothringeni Károly az erdélyi fejedelemség hódolatát fogadja. A küldöttség tagjai körül hárman, kiknek egyike egépen térdre ereszkedett, tálcsákon a várak kulcsait adják át. A háttér hegyes vidék várakkal és csatarendbe állított seregekkel. A kereten fölül hadi jelvények között: „WEISSEMBURG" látképe van Erdély czimerével és oldalt két allegorikus alakkal. Felirata a kép alatt gyümölcsesel, pálmákkal és koronákkal díszes keretben:

LES
TRANSILVAINS
SOUMIS"

s legalól középütt: „Pacot Sculp".

Rézkara, méretei 21.7 : 16.7 Cm.

Metszette: Pacot M.

M. Pacot: Les actions glorieuses de S. A. S. Charles duc de Lorraine. Paris, chez Chereau.

Bécs:

Felszabadítása 1683. szeptber 12.

A háttérben Bécset látjuk, az előtérben pedig középütt a törökök fővezérének kiváló tábori sátra körül és balra Kara Mustafa, Ibrahim budai pasa s Kara Mahomed parancsnoksága alatt lévő török csapatokat a Nussdorf felől megérkezett Lothringeni Károly és Sobieski János lengyel király és hg Waldeck emberei pusztitják. A felhők között madarak repkednek. A keretbe foglalt kép felett a hadi jelvények. Között az 1683. julius 29-dki „BATAILE DE PRESBURG" van szemléthetővé téve, midőn lothringeni Károly és Lajos bajor hg Hussein pasa s Tökölyi seregeit a Morva-folyón való átkelésében akadályozza meg. E csataképtől balra Hercules és a kettős keresztes ágyún jobbra Mars ül. A főkép alatt még egy kisebb csatakép is van a háttérben hegyekkel. Felirata a kép alatt:

„DEFFAITE DES TURCS PRES DE VIENNE."

s alól balra: „5."

Rézkarc, méretei 22.2:17.2 cm.

Metszette: M. Pacot.

M. Pacot: Les actions glorieuses de S. A. S. Charles duc de Lorraine. Paris, chez Chereau.

MDK

vitéz kartenfelsi és hegyaljai Pacor Józsefné, festő

Dáliák
Parlament
Paprika
Halak és gombák
Cseresznye
Gastein
Mimózák

Képző- és Ip.művész~~ek~~ Viterer kiáll. Budai Vigadó 1933. dec 6 1.

Pacor Józsefné

festő

lásd

Képző- és Iparművész

Vitézek kiáll. tárgym

Bp. 1933. dec.

6. l.

Életr. nincs!

dul2 Parókája egyszer fodritott, sze-
szakálla leberetvált. Nyakkendője
és csipkemellfodra látszik, piros

avid Jánostól 40 koronán. (684/901).

880

v.Pacor Józsefné

Alkotásával szerepel a Képző- és Iparművésze
vitézek kiállításán.

M.U.933.XII.10.

Pacor Józsefné

festőművész

— **Kiállítás.** Vitéz karstenfelsi és hegyaljai *Pacor* Józsefné és *Farkasfalvi* Imre tanár-festőművész a budai kapucinus egyházközség termeiben (II., Fő-utca 30.) rendeztek gyűjteményes kiállításukat. **A kiállítás megtekinthető naponta délelőtt 11—1, délután 3—6-ig.**

Uemzeti Ujság

1935 XI. 17

Pacor Józsefné
festőművész

A békebeli festőiskola nagy mestereinek két tehetséges növendéke rendezett kiállitást a budai kapucinus zárdának abban a termében, melyben a nagy zeneköltő, Liszt Ferenc bontogatta nagy művészetének csodálatos szárnyait. Vitéz karstenfelsi és hegyaljai *Pacor* Józsefné és *Farkasfalvi* Imre festőművésztanár gyüjteményes kiállitását november 17-én nyitotta meg dr. *Divényi* Károly, a kapucinus egyházközség világi elnöke nagy és előkelő közönség jelenlétében. A megnyitáson jelen voltak: dr. *Bárczy* István ny. miniszter, *Belmont* Károly altábornagy, *Csongrády* László ezredes családjaikkal és még sokan a társaságból. A kiállitásnak művészeti szempontból különösen értékes darabjai *Pacor* Józsefné Salzburgi tája és *Farkasfalvi* Imre rézkarcai Liszt Ferencről és Kossuth Lajosról. A két utóbbit a főváros muzeuma részére meg is vette.

Nemzeti Ujság
1935 XI. 19

M.D.K.

*) -1-

J. B. építőmester

.

rèből származó egyik alapraz
lható a Pyrker érsek megbi-
l az új egri szeresegyház résie
tett terver körök. Volt Pál hétség
, hogy er Egerre vonatkozner,
érint pedig a régi templom alapraj-
olja. *[A Heves megye hőtetben nem szerepel.]

örténeti Ertesitő, 1968. XVII.évf. 3-4.sz.

zébet: Joannes Battista Carlone.

216. old.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

PÁCHNER Edit

Magyar Nemzet
1991. okt. 11.

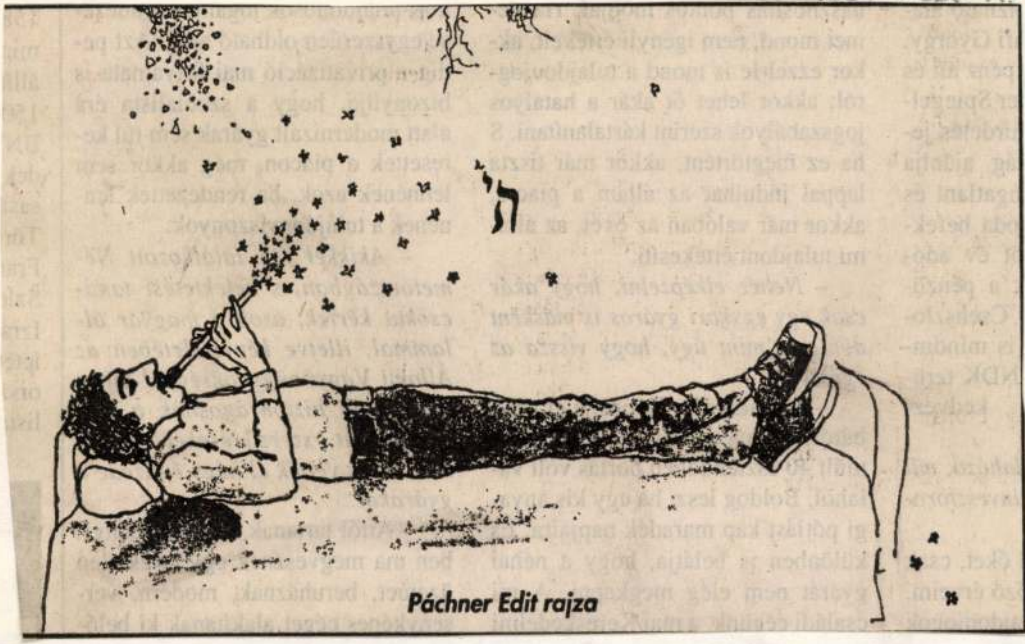

Páchner Edit rajza

M.D.K.

Páckh János, építész

modelljének képe (1824-28)
Pannonhalma teljes átépítésé-
ről.

Levárdy Erenc: Pannonhalma építéstörténete,
Művészettörténeti Értesitő, Bp.1962.XI.évf.1.sz.
18.old.

Pachner Edit, grafikus

Pachner Edit rajza

Pachner Edi 16

Élet és Irodalom Bp. 1986. jún 6. XXX/23

M.D.K

Pachk János
építész

Engel építésszel a könyvtárépületet terverte.

Bierbauer István: A magyar szerzetes tanítórendek régi
Bp. 1930 építkezéseiről 13 l. Pannonhalma.

M.D.K.

Páchk János
építész

A pannonhalmi főmonostor román stílű
temploma a XII. században épült, Páchk fejezte
be az építkezést kupolás végződésű toronnyal.

Bierbauer István: A magyar szerzetes-tanítórendek
Bp. 1930 régi építkezéseiről. 8 l. Pannonhalma

) Packh János
építén
/1796-1839/
Az esztergomi székesegyház építését irányította, Kühnel Pál halála után a terveket is átdolgozta. Tervei szerint az esztergomi Szt. Anna templ., pan-
Rados: Magyar építészettőrt. 275.
Műszaki Kiadó 1971.

2) Packh János
építén

nonhalmi pendlház kiegészítése, a
~~[illegible]~~ torony és a könyvtár. Repr.

Rados: Magyar építészettört. 275-76.
Műszaki kiadó 1971.

2) Praktika

PACHNER Edit

M. Nemet, 1991. szept. 20

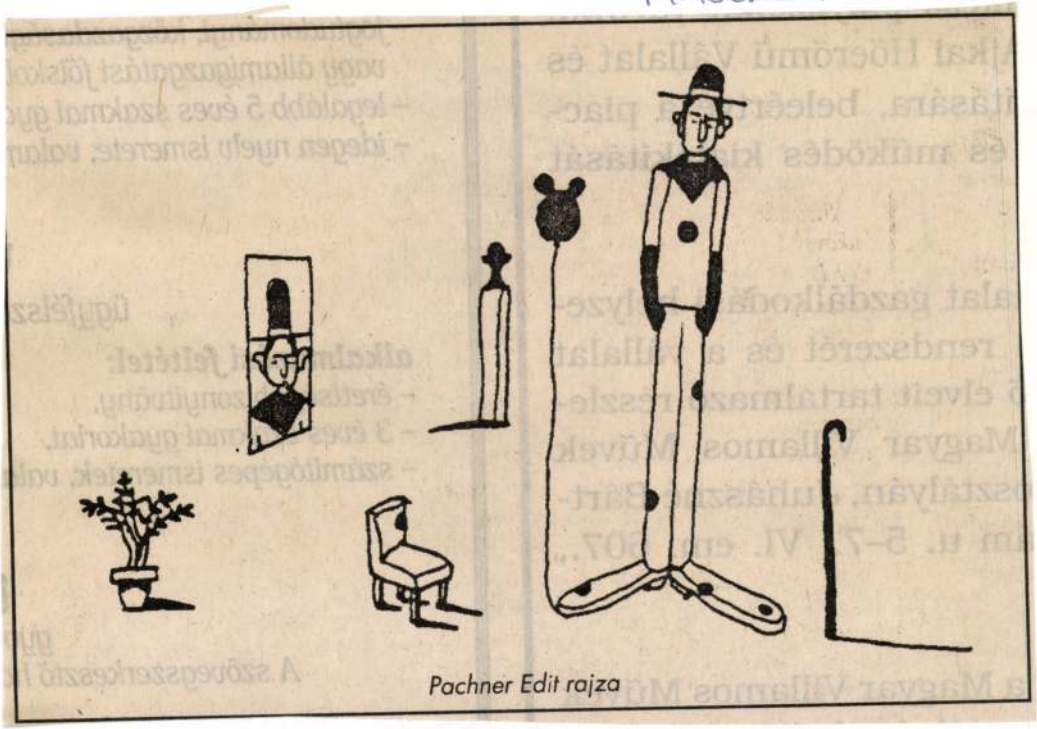

Pachner Edit rajza

Pachmayer l.

Bachmayer

Schirek Hedlitsch

109. l.

Következő kiállítás:

Április 24..... Simon György János

M.D.K.

Pach János, építész

Kismartoni. Bécs után Pesten Zitterbarthnál rajzoló. 15 évig vezette az esztergomi székesegyház építését. Uo. a Szt anna templomot, Balatonfüred, Kerektemplom, Szi Szilvásvárad ref. templom, A pannonhalmi Főmonostor elő csarnoka, és könyvtárterme. Egerbe székesegyház tervét készitette. 1829-ben meggyikolt[illegible]. 466-67.o.

Kampis Antal: A Képzőművészetek

A Kultúra Világa. III. köt. A képzőművészetek, a zene, a szinház és a film. Minerva. 1960. Bpest

M.D.K.

Packh J. B. építőmester

A XIX. sz. elején, a klasszicista stílusáramlatnak megfelelően, nyolc oszlopos, tímpanonos portikusszal megoldott homlokzati rajzot és szintén klasszicista felfogású belső rajzot is készített az új egri szeres egy. ./.

Müvészettörténeti Értesitő, 1968. XVII.évf. 3-4.sz.

Szabó Erzsébet: Joannes Battista Carkone.

216. old.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

-3-

M.D.K.

Packh F.B.

216-217

... házhoz, tervei azonban nem valósultak meg. Pyrker érsek intéz kedésére 1830. novemberében megkezdték a régi templom lebontását és átmenetileg a trinitáriusok - élelemtárnak használt és újból felszentelt ~~kapolnáját~~ templomát használták

Művészettörténeti Értesítő, 1968. XVII.évf. 3-4.sz.

Szabó Erzsébet: Joannes Battista Carlone.

216-217. old.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

I.

Joh. Bapt. Packh

Látvány szempontjából... az első hely... az esztergomi székesegyházat illeti, amelyet a húszas évek elején egy kevésbé jelentékeny építész, az eisenstadt-i Joh. Bapt. Packh tervezett. Korai halála után az ötvenes évekig elhúzódva, Hild József fejezte be.

Pevsner Nikolaus: Benyomásaim a magyar építészetről.

Új Irás VI. évf. 1966. aug., 8. sz. 105. l.

Páckh II.

itt sikeresen oldotta meg azt a nehéz problémát, hogyan lehet két tornyot és egy oszlopcsarnokot egy kimagasló kupolával összehangolni

Peosner Nikolaus: Benyomásaim a magyar építészetről.
Új Szás VI. évf. 1966. aug., 8. sz. 105. l.

Packh, Johann, Baptist

Kühnel helyett, halálóig

vezette az építkezést.

Zádor Anna: Az esztergomi főnékesegyház

Bp. Corvina 1970 11. old

M. D. K.

PACKH János építész

(1796-1839)

Az esztergomi székesegyház építésének vezetője 1824-1839 között

Esztergom, Szt. Anna Templom (repr)

Genthon-Németh-Végvári-Záder: Magyar müvészet 1800-1945 p. 1958. 48, 60,

Packh János

– Kühnel Pál – Hild József:
Esztergom, néhezegyház, alapraj (repr.)
Esztergom, néhezegyház (repr.)

Major Máté: Építészettörténet. Tőkés és szocializmust építő társadalmak építészete. Bp. 1960. Műszaki k., 589 l., 398 kép.

74-75. ábra, 118-119. l.

Packh János /1796-1839/

és Kühnel Pál elő munkálatai után Hild József fejezte be az esztergomi székesegyházat.

Major Mátéː Építészettörténet. Tőkés és szocializmust építő társadalmak építészete. Bp. 1960. Műszaki k., 589 l., 388 kép.

118.l.

Packh János, építés, építőmester M.D.K.

vezette az esztergomi főszéres egyház 1802-ben megrezdett építkezését a tervező Kühnel Pál halála után, 1824-39 körök. A végső befejezés Hild József műve.

Halász Zoltán: Budapest - Pilis- Vértes - Gerecse

Bp. /1959/, Panoráma, /Magyarország irásban és képben 17.köt./

37. old.

Packh János építész

Horváth Alice – Pattantyús A. Ádám

Az esztergomi főszékesegyhár
leégett keleti tetőszerkezetének
elméleti rekonstrukciója.

Műemlékvédelem, 1994/2. 119–123.

M

ett, népi ihletésű templomi mennyezeti
blak ötletét adó eredeti kazettákat is
kiállítani.
eredetisége, és nem utolsó sorban a mul
et és a valóságot összekapcsoló szemlé-
ság, hanem a felnőtt látogatók számára
ben kultúrtörténeti ismereteket is köz-
el életre kel a művészi ábrázolás, meg-
zelebb kerülünk népi kultúránk mindig
m ismert örökségének egy darabjához.
zezonban június 19-augusztus 28 között
r látogatóink mintegy 1/3 külföldi, így
ogy népi kultúránk, hagyományaink gyö-
zönséget, de az idegenből idelátogató-

telettel

(Dr.Müller Róbert)
múzeumigazgató

Pacmán vára

Faller Jenő: Hol feküdt az ... elpusztult Pacmán vára? 14 l.
Veszprém, 1937

Gent (645)

Pacman vár

Veszprém vm

1537

d. Luk Podan

II. 620/1

k a művei a legjobbak, amelyekben elmerül a fények —
sen a szembe sugárzó fények — és színek áhítatos
tába, ahol az üde, tavaszi levegőt festi, a vasárnap
i rétillatú hangulatát, vagy izgalmas ellentétül: a
dekoratív foltokba foglalt „Hókaparók"-at a nagy-
utca komor, esti homályában. Leszűrt, érett műve a
i és fényben szilárdan komponált két önarcképe. Kis-
kai művei érdekes kísérletek, de nem vérbeli szobrász
ai. Kitűnik rajtuk a festő, felfogása nem eléggé statikus,
szétfolynak. Legsikerültebb még az „Engedjétek hozzám
edeket" c. kis szoborcsoport.

ÖLY GÉZA TÁRSASÁG.

Keszthelyen és környékén élő művészek Mészöly Géza
ág elnevezéssel új művészeti egyesületet alapítottak.
detes jelenség, hogy vidéken élő művészeink egyre
bb összetartást mutatnak és mindent elkövetnek, hogy a
) és nagyobb kultúr-gócpontokon a közönséget minél
o megnyerjék a művészet pártolásának. Ily szempontból
omoly szolgálatot tehetnek a vidéki művészeti egyesületek.
ncsés gondolat, hogy a keszthelyi és környékbeli művészek
ága Mészöly Gézát nevét választotta zászlóul, mert a
n környékének ez az ihletet lelkű, poéta-festője valóban
énylőbb példát adhatja az örök szépségű, témában gazdag
ar tenger partjain élő és dolgozó művészeknek.
az újonnan megalakult Mészöly Géza-Társaság mosta-
i rendezte meg első kiállítását a Balatoni Múzeum-
Hoffmann Ferenc budapesti műkereskedő és keretező
endő módon 1000 pengő díjat adományozott a Társaság
tásán legjobbnak ítélt elsősorban balatoni vonatkozású
megjutalmazására.

ÁRLÁSOK.

A Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter az elmult

MDK

vitéz kartenfelsi és hegyaljai Pacor Józsefné, festő

Gasteini részlet

Rózsák

Tulipános láda

Rózsák

Gyöngytyuk

Képző- és Ip.müvész~~ek~~ Vitézer kiáll. Budai Vigadó 1933. dec

6 1.

PACHMAYR, Abraham Tobias

Posony 1636

An 1997/1-3. 224.

en elfalazott

ttős félereszű
csúcsíveskori
az óratorony
n bordázott
t, ma városi

M. D. K

PACHMEYER János aranyozó

A sültöri kastélyban kályhákat, tükröket, falakat aranyoz 1762.

Vachó Arisztid: A fertődi (eszterházi) kastély művészei, mesterei 134. l.

Művért. 1953. 1-2. sz.

MDK

Pachmann Boldizsár kőmives legény.

résztvett Buda ujjáépitésében 1686 után

Schoen Arnold:Buda épitőmestereiről töredékek, vázlatok I.Kik épitették ujjá Budát az 1686.évi romokból? Müvért 1957.VI.évf.4.sz.299.l.

~~2115. I. Delhaes~~:

2115 Landsknecht.

L ruhájának,

Derékon alól, szembe néz
lán rövid kard lóg. Széles kari
döke barna, szeme szürke, bajusz
kosan kivágott L fehér-piros és s
inge korczos.

Vászon, méretei 105: 63.3
Delhaes István hagy~~atékáb~~
Átvétetett 1902: I. 12-én

H ománya 1893 a

904: IV. 27.

Pachmayr Ruprecht

ács

Sopron

1686. nov. 22.

. polgáreskü

Hází

Pachmann Boldizsár

budai harangöntő

1726.

l.

Fallenbüchl Ágost

89, 90. l.

PACHMAYER, J. futó

Különlenyomat

az ARS HUNGARICA 1997/1–2. számából

Horváth Hilda

J. PACHMAYER SZENTKÉPSOROZATA AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUMBAN

A budapesti Iparművészeti Múzeum Kisgyűjtemények Osztálya őrzi azt a 39 darabos szentkép-kollekciót, melynek jellegzetessége, hogy az alaplapra ráapplikált, kivágott virág mögött egy-egy szent képe látható.[1] A lapok metszése aranyozott, a képek pontozómodorral készültek, színes kézifestéssel. Mindegyik jelzett: „Prag bei J. Pachmayer". A XVIII. századig a szentképek készítésének központja Augsburg volt, majd a biedermeier korban a szentképek kiadásának új centruma Prága, ahol számos és sokféle szentképet készítettek. Egyik ismert itteni mester J. Pachmayer, aki köszöntőkártyák és szentképek kiadója volt, és az export jelentős részét a kezében tartotta.[2] Az 1840-es években jellemzőek voltak reá a lágy, finom színezésű, pontozómodorral készült képecskék.

A szentképek kompozíciója azonos: középen, felül olvasható a virág neve németül, és általában latinul is. Középen a többnyire alul rögzített, papírból kivágott virágot kissé lehajtva válik láthatóvá a szent figurája, félvagy egész alakja, a legfőbb attribútumokkal. Ritka a jelenetes ábrázolás (Szűz Mária és Szt. Vilmos). Alul a szent neve olvasható, bibliai idézettel, legalul középen vagy jobbra a jelzet található. E típus már jóval előbb ismert volt, a virág és szent kapcsolata korábbi szentképeken is előfordult. Az un. Blumenheilige tulajdonképpen szimbolikus képtípus, a szent és a virág közti belső vagy külső hasonlóságra épül, alapja a középkori szín- és virágszimbolika, valamint a lovagkor irodalma, amelyben a virágok az erények megtestesítői voltak. Szent és virág ábrázolásának egyik formája Raphael Sadeler illetve Callot metszetein tűnik fel, ahol a szent figurája virágkehelyből bukkan elő, míg az általunk tárgyalt képtipusnál a szent alakja a félrehajtott virág mögött válik láthatóvá.[3]

A múzeum tulajdonában lévő lapok egy sorozat részei, de minden bizonnyal számos lap készült még ennek a mintájára, különféle szentek ábrázolásával. Mindezt abból következtetjük, hogy az ábrázoltak köre átfogja a szentté avatottak széles körét: különösen a római birodalom ókeresztény vértanúit, – férfiakat (Szt. Euszták, Szt. György, Szt. Maximilián, Szt. Sebestyén) és nőket (Szt. Ágota, Szt. Apollónia, Szt. Dorottya, Szt. Katalin, Szt. Margit) egyaránt –, a nagy egyháztanítókat (Szt. Ambrus, Szt. Anzelm), rendalapítókat (Szt. Domonkos, Assisi Szt. Ferenc, Xavéri Szt. Ferenc, Szt. Ignác, Szt. Kamill, Assisi Szt. Klára) Ausztria patrónusát, Szt. Lipótot, a német–római birodalom patrónusát, Szt. Mórt, király (Szt. Dávid, Szt. Eduárd, Szt. Lajos) és püspökszenteket (püspöki ornátusban Szt.

Eligius, Szt. Márton, Szt. Miklós, Szt. Ottó, Szt. Alfréd), a megtért Mária Magdolnát, továbbá Szt. Rozáliát, valamint kevéssé ismert személyeket, melyeket kisebb körben, kisebb területen tiszteltek (Szt. Gottfried, Szt. Mechtildis, Szt. Octavianus). Így feltűnő, hogy nincs tulajdonunkban olyan lap, melyen további közkedvelt és ismert szentek lennének, mint például Szt. Ambrus kivételével hiányoznak az egyházatyák, és többen a segítő szentek közül, mint például Szt. Borbála, Szt. Kristóf stb. Az apostolok közül csak Szt. Péter és Szt. Jakab apostolt, az evangelisták közül Szt. Márkot láthatjuk. Mindez arra utalhat, hogy lehettek a sorozatnak további lapjai is.

Az ábrázolt szentek személyiségéhez, tulajdonságaihoz, életviteléhez kötődnek a bibliai idézetek. Istenfélelem hatja át az örökérvényű életbölcsességeket, melyek Máté evangéliumából, János jelenéseiből, Bölcs Salamon példabeszédeiből, Dániel könyvéből s leggyakrabban Pál apostol leveleiből (ephesosiakhoz, filippibeliekhez, galátziabeliekhez, kolossébeliekhez, korinthusbeliekhez, rómaiakhoz illetve Timótheushoz) valamint Sirák könyvéből és a Zsoltárok könyvéből származnak, mintegy bizonyságul arra, hogy általános érvényű erkölcsi mondandójuk van. A Példabeszédek könyve bölcs mondásokat, a mindennapi életet szabályozó, etikai jellegű útmutatásokat foglal magába, hasonlóan Sirák könyve, mely szintén főként erkölcsi normákat tartalmaz. E tanítások a mindennapi életet, a vallásosságot szabályozzák, figyelmeztetnek az isteni törvény megtartására. Hozzájuk kapcsolódnak, bölcs, általános érvényű, eszmei és lelki útravalóul szolgálnak Pál apostol levelei. Mindezt az etikai útmutatást erősítik meg a képi ábrázolások is, a növények mögött látható szentek a maguk követendő életével, példamutató életmódjával, önfeláldozó sorsával, és a hangsúlyozott, kiemelt virágábrázolások, melyek lényegében szimbolikus szerepet játszanak, erkölcsbotanikai funkciójuk van.

E szentképek igazi lényege, legfőbb sajátsága a botanikai szempontból kiváló, természethű virágábrázolások, hiszen a szentek képecskéi kisebb méretűek, inkább csak jelzésszerűek, kevesebb művészi igénnyel készültek. A flóra igen gazdag, a különböző növénycsaládokból a legkülönfélébb növények láthatók a lapokon. A szakrális növényszimbolikának a korai középkortól kezdve nagy hagyományai voltak. A keresztény jelentéstartalmú növényi szimbólumok kialakulásában fontos szerepet játszott a klasszikus görög–római antikvitás és a zsidó–keresztény hagyomány. – Jóllehet, a Biblia viszonylag kevesebb virágnevet, de mégis számos növényt említ. – A korai középkorban, a VI. században megjelent az első enciklopédia, Isidorus Hispalensis műve, mely az erkölcsbotanikai művek forrása lett.[4]

A növényszimbolika kialakulására és elterjedésére, kiteljesedésére nagy hatással volt a kolostori kertművészet is. Fontos volt a szimbolikus jelentéstartalmú növényeknél a botanikai azonosíthatóság. A középkori táblaképfestészetben virágok jelképezik Mária erényeit, számos esetben egy-

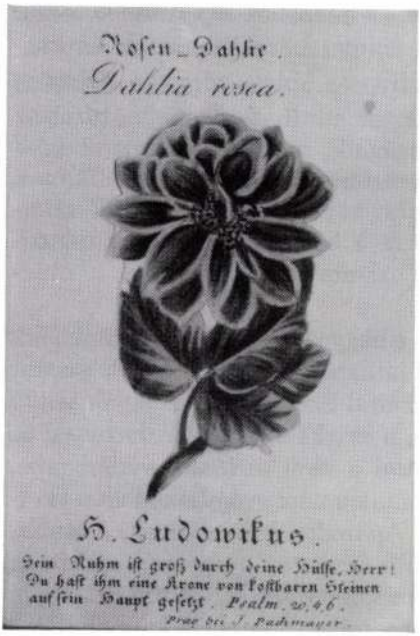

1. J. Pachmayer: Rosen-Dahlie – H. Ludovicus (fotó: Kolozs Ágnes)

2. J. Pachmayer: Cyklamen – H. Petrus (fotó: Kolozs Ágnes)

3–4. J. Pachmayer: Gezaehnte Rudbeckie – H. Apolonia (fotó: Kolozs Ágnes)

egy növény több személyhez, pl. Máriához és Jézushoz egyaránt kötődik. Szépsége, illata vagy gyógyítóereje miatt számos növényt hoztak kapcsolatba a Szűzzel, a gyógynövények a Krisztus- és Mária-képeken Krisztus megváltói szerepére utalnak. Egyes növények utalhatnak meghatározott legendákra, némelyek morfológiai sajátosságaik, mások a színszimbolika szabályai szerint lettek jelképpé. A keresztény növényi szimbolikának bőséges irodalma és forrásai vannak a korai középkortól kezdve. E szimbolikus gondolkodásmódra éppúgy hatottak a bibliai előképek, a misztikus, szimbolikus írások (a XVII. század jezsuita irodalma) mint a reneszánsz növény- és állatdíszítményei.

Elemzett szentképeink egy részén szintén e hagyományos növényszimbolika illetve a népi gyógyászat közkedvelt virágai láthatók. A Szűzanya jelképe volt a pillangós virágú bükköny, vagy lednek, ezúttal Szt. Margit, az egyik segítő szent képén. Szt. Ottilia egyik attribútuma, a szarkaláb, mely Krisztussal és Máriával összefüggésben is megjelent, ezúttal a virágkertészek védőszentje, Szt. Dorottya lapján tűnik fel. Régóta használták a népi gyógyászatban a tavaszi hériscset, mely a görög mitológia szerint Aphrodité kedveltjének, Adoniszn ak a véréből sarjadt (Szt. Domonkos lapján). A szintén gyógyerejű ciklámen vérvörös színe a Fájdalmas Szűz vérző szívére emlékeztetett, ezúttal Szt. Péter alakjához társult, valószínű a virág formája miatt, hiszen a kankalinfélék családjába tartozik, a kankalint kulcsvirágnak is nevezik, a kulcs pedig Péter attribútuma. Az aloé, mely egyszer hoz virágot, ezért Mária-szimbólumnak tekintették, itt Máté evangelista szentképén látható, morfológiai sajátossága, püspöksüveghez hasonló alakja miatt szerepel.

A keresztény szimbolikában a rózsa mellett a liliom a legkedveltebb virág, mindkettő Mária-szimbólum is egyben. Már az előbbi példáknál is láttuk a programadó botanikai tájékozottságát, hiszen nem a közönséges kankalin, hanem a ciklámen szerepel a primula-félék családjából, az aloék közül pedig a mitraformájú. A liliomfélék közül az ugyancsak nem mindennapi hemerocallis, mely mint gyógynövény mellbetegségek gyógyítására javallt, nem véletlenül látható tehát Szt. Ágota vértanú képecskéjén. A rózsafélék közül csupán a vadrózsa látható Mária Magdolna szentképén, utalva remeteéletére. A mályva régóta ismert gyógynövény, Mária-szimbólum – a mályvafélék közül szintén nemes virágú fajok láthatók két lapon (Szt. Ignác és Szt. Katalin egyik lapján). A keresztény szimbolikában a szegfű Krisztus kereszthalálára utalt – e sorozatban különleges fajtája, az alpesi szegfű jelenik meg Szt. Gottfried mellett.

Végigtekintve tehát e sajátos „kerten", részben régóta ismert vadvirágok és gyógynövények láthatók a lapokon, részben a tradicionális szakrális növényszimbolika közkedvelt virágainak nemes fajtái, különleges példányai, ezeken túl pedig olyan, távoli földrészekről származó növények, melyek főként a XVIII. század második felében és a XIX. század elején terjedtek el Európában, ahol tovább nemesítették őket és különleges voltukkal, nemes megjelenésükkel nemcsak a természettudományt gazdagították,

hanem morfológiai sajátosságaik és színpompájuk, színvilágúk miatt bekerültek a növényszimbolikába is. Linné a XVIII. században megjelentette növényrendszertani művét, majd egyre több kertekről, növényekről szóló könyv jelent meg. Távoli földrészekre hajóztak, hogy újabb és újabb növényeket, virágokat fedezzenek fel és hozzanak Európába. A XVIII–XIX. század fordulóján sok botanikus kereste fel a Fokföldet, Amerikát, újabb fajok reményében. Kitágult a természettudományos világkép és az újonnan megismert, meghonosított, majd nemesített virágok láthatók e szentkép-sorozat több lapján. Közülük megemlítünk néhányat.

Már elnevezése alapján joggal bekerülhetett egy erkölcsbotanikai sorozatba a nemesia, a tátogatók családjába tartozó virág, melyet E. P. Ventenat, párizsi tanár nevezett el az erkölcsi megbocsátás istennőjéről.[5]

A tradicionálisan tisztelt növényfajok, növényi családok köre további példányokkal bővült (további egyedeket ismertek meg a liliomfélék családjából, az örökzöldek köréből), ezek s a növényi szimbolikában fontos szerepet betöltő egyedekhez hasonló virágok (nemesítéssel szinte a rózsához vált hasonlóvá a rosea dahlia, a napraforgóhoz hasonlatos volt a dísznapraforgó) kaptak szerepet a növényszimbolikában, valamint a különleges, nemes megjelenésű virágok (orchidea-fajták, protea, stapelia), továbbá a kezdetben kis körben elterjedt, alig ismert növények (muskátli, őszi rózsa, orgona). A liliomfélék családjába tartozik pl. a fokföldi eredetű, éklilának is nevezett kék agapanthus umbellatus (Szt. Mechtildis lapján).[6] Az örökzöld növények hagyományosan az örökéletet jelképezték, a fehér vagy rózsaszín virágú „vinca", télizöld, (Szt. Ocatvianus lapján) Dél-Afrikából származott, Franciaországban volt elsősorban népszerű, Rousseau kedvelt virága volt.[7] Az örökzöld japán naspolyát a XVIII. század utolsó évtizedében honosították meg Európában.[8] Ugyancsak ekkor került Mexikóból Európába a dália, s a XIX. század elején kezdődött el nemesítése, rövidesen kiállításon mutatták be az újdonságokat.[9]

Fenséges megjelenésű a dahlia rosea, bizonyára nem véletlenül van Szt. Lajos király lapján. Észak-amerikai s mexikói eredetű a Linnétől Rudbeckia-névre keresztelt nyárvégi virág, magyarán a csutkakúp, mely a napraforgóhoz hasonló, fészkes virágzatú – dísznapraforgónak[10] is mondják –, s bizonyára a mennyek országát jelképező sárga színe miatt is helyet kaphatott e virágábrázolások között, Szt. Apollónia lapján. (A napraforgó a szerzetesi engedelmesség, az Isten felé forduló lélek jelképe.) Féltve őrzött ritkaságnak számított eleinte a XVII. század végén Európába került muskátli (pelargonium) is (Szt. Vilmos lapján).[11] Ugyancsak ritkaságnak számított sokáig az őszi rózsa is (Szt. Jakab lapján), akárcsak az orgona (egyik fajtája, a perzsa orgona Szt. Rozália lapján), mely a XVIII. században előkelők kertjeiben virított, igazából a biedermeier korban terjedt el, amikor már a virágkultusz átváltozott, a növényeket nem pusztán szimbolikus szerepük miatt, hanem önmagukért, illatukért, színükért, formájukért is értékelték. Ez az a korszak, amikor e sorozat is megszületett,

a növényszimbolika jegyében ugyan, vélhetően erkölcsbotanikai művek tanulmányozása során, de a sok növényújdonság már jelzi a természettudományos fogékonyságot és a botanika megfellebezhetetlen fölényét.

A programadó a botanikát, a virágokat helyezte előtérbe, számos új növénynyel gazdagította, színesítette a szimbolikus növényábrázolások és egyáltalán a virágábrázolások körét, többször eltekintett természetesnek, szokásosnak vélt gondolattársításoktól, így például Szt. Ottilia gyógynövénye másik női szent képéhez került. Egyes szentek névnapja idején viruló növényeket szívesen tekintettek az illető növényének, így például a gyöngyvirágot Szt. György virágának – ezzel ellentétben Szt. György lapján a nemesia fordul elő. Szt. János virága, a nyári napforduló idején felragyogó aranysárga virágú orbáncfű Xavéri Szt. Ferenc szentképére került. Szt. Péter mindkét lapján a ciklámen látható, míg Szt. Katalin egyik lapján mályva, a másikon pedig a mérges, a gyógyászatban régóta használatos sisakvirág, mely a régi botanikusoknál „Katika répája-"ként szerepel, lehet, nem véletlenül.[12]

A programadó személyét nem ismerjük, egyéniségéből azonban sokat elárul e szentkép-sorozat, mely rávilágít természettudományos műveltségére és tájékozottságára, jártasságára a növényszimbolikában és a botanikában egyaránt.

FÜGGELÉK

A reprodukált lapok adatai

1. Rosen-Dahlie. Dahlia Rosea. (Dália)
H. Ludovicus. / Szt. Lajos (IX.) (páncélban, korona, töviskoszorú, liliom)
„Sein Ruhm ist gross durch seine Hülse, Herr! Du hast ihm eine Krone von kostbaren Steinen auf sein Haupt gesetzt." (Psalm. 20, 4, 6) / Zsoltárok Könyve 21(20) 4, 6:"... s fejére színarany koronát helyeztél... Segítségeddel nagy lett a hírneve."
méret: 98×66 mm, pontozómodor, kézi festés
j. k.: Prag bei J. Pachmayer
Iparművészeti Múzeum, Ltsz.: MLT 5680/24

2. Cyklamen. (Ciklámen)
H. Petrus. / Szt. Péter (kulccsal)
„Du bist Petrus, und auf diesen Felsen will ich meinen Kirche bauen." (Math. 16, 18)
/ Máté evangéliuma: „Péter vagy, erre a sziklára építem egyházamat."
méret: 98×66 mm, pontozómodor, kézi festés
j. k. l.: Prag bei J. Pachmayer
Iparművészeti Múzeum, Ltsz.: MLT 5680/36

3–4. Gezaehnte Rudbeckie. Rudbeckia digitata. (Csutkakúp, kúpvirág)
H. Apolonia. / Szt. Apollónia. (pálmaág, fogó)
„Ich will, Herr, deinen Namen preisen, weil du mein Helfer und Beschützer geworden bist." (Syr. 51, 2.) / Sirák könyve: helyesen: 51,1: „Engedd, hogy áldjalak, Uram és Királyom ...." 51,2: Mert segítőm és oltalmazóm lettél."
méret: 98×66 mm, pontozómodor, kézi festés
j. k. l.: Prag bei J. Pachmayer
Iparművészeti Múzeum, Ltsz.: MLT 5680/5

A szentképeket restaurálta SOÓS KATALIN főrestaurátor.

JEGYZETEK

[1] Ltsz.: MLT 5680/1–39. 1997 elejétől a szentképek, más művekkel, főként könyvművészeti alkotásokkal, képeslapokkal, köszöntőkártyákkal együtt a Kisgyűjtemények osztályára kerültek, melynek szintén volt hasonló gyűjtőköre, kollekciója. A fent említett szentkép-típusból e vegyes gyűjtemény két lapot őrzött, melyek az Iparművészeti Múzeum 15952 leltári számú hóráskönyvéből kerültek elő. A kéziratos könyvet 1907-ben Berger Sámuel régiségkereskedőtől vette a múzeum, akitől egyébként több alkalommal vásárolt az intézmény. A „Vétel-ajándék leltárkönyv" (Iparművészeti Múzeum Adattára, ltsz. nélkül) bejegyzései tanúsítják Berger Sámuel régiségkereskedő és az Iparművészeti Múzeum kapcsolatát. Hátlapjukon tussal irt 4012. szám – s ugyanazzal a kézírással, ugyanaz a szám látható az adattári lapok hátán is, tehát ugyanabból a gyűjteményből származik minden, e típusba sorolható, virágdíszes szentkép, sőt egyazon sorozatnak a darabjai méretük, stílusuk, technikai megoldásuk és jelzetük alapján.

[2] Gustav E. PAZAUREK: Biedermeier-Wünsche. Stuttgart, é. n. 9.
Adolf SPAMER: Das kleine Andachtsbild vom XIV. bis zum XX. Jahrhundert. München, 1930. 259.

[3] SPAMER op. cit. 171.: e képtípus az un. Blumenklappbild.

[4] STIRLING János: Boldogasszony ága, Szent György virága. In: Boldogasszony ága. Tanulmányok a népi vallásosság köréből. Szerk.: ERDÉLYI Zsuzsanna. Bp., 1991. 182.

[5] NATTER-NÁD Miksa: Virágos könyv. Bp., 1939. 342–343.

[6] Op. cit. 18–19.

[7] Op. cit. 490–492.

[8] NATTER-NÁD Miksa: Újabb virágoskönyv. Bp., 1964. 187.

[9] NATTER-NÁD 1939 op. cit. 160–161.

[10] NATTER-NÁD 1939 op. cit. 428–430.

[11] RAPAICS Raymund: A magyarság virágai. Bp., 1932. 369–382. NATTER-NÁD 1939 op. cit. 376–378.

[12] NATTER-NÁD 1939 op. cit. 12–13. A Katika répája elnevezést félreolvasásnak, félreértésnek tartják.

Zusammenfassung

KLEINES ANDACHTSBILD MIT BLUME

Das Museum für Kunstgewerbe in Budapest bewahrt eine Sammlung der sogenannten Blumenklappbildern. Der Bildtypus ist schon im 17. Jahrhundert nachweisbar, aber diese Serie wurde in den 40-sten Jahren des vergangenen Jahrhunderts in Prag gemacht. Der Bildverleger war Johannes Pachmayer, einer der bedeutendsten Kunsthändler und Verleger in der Biedermeier-Zeit. In den zartesten Farben kolorierte Serie in Punktiermanier charakterisiert die Kunst von Pachmayer. Prag wurde ein Zentrum der Andachtsbild-Verlegern in der ersten Hälfte des XIX-ten Jahrhunderts.

Im Blumenklappbild, dieser Typus bis in XX. Jahrhundert lebte, unter einer auffklappbaren Blume ein handgemaltes gedrucktes Heiligenbild verdeckt. Der s. g. Blumenheilige ist ein symbolisch Bildtypus. Der religiösen Blumensymbolik liegen seit dem Mittelalter unmittelbar symbolisch-mystische Schriften zugrunde. Bibel-Zitate begleiten die symbolischen Blumenheiligenbildchen, die mit dem Leben und mit dem Unterricht den Heiligen in Beziehung stehen. Die Pflanzen sind teilweise bekannt vom Mittelalter, von der klosterischen Gartenkunst, teilweise Maria-Symbolen, aber vorwiegend besonders, in XVII –XIX. Jahrhunderten in Europa angepflanzten Blumen.

PACHMAISZTER JÁNOS, gyógykovácsmester

1799-ben Miskolcon a város számára sok ló gyógyítását végezte. Érvágásokat végzett, szájtisztitást, stb. végzett. Tehát a kovácsok feladata volt a lovak gyógyitása is. 459.old. 16-és 17.jegyz

BODGÁL FERENC: a kovácsok lógyógyitása 457.old.

A HERMAN OTTÓ MUZEUM ÉVKONYVE, X. 1971. Miskolc

PACHMAISZTER JÁNOS, gyógykovácsmester

1793-ban Miskolc város számára végzett állatgyógyitást. "Az ki lónak az 4 lábain erret vágtam...az kis szebős lonak sebes vala az lába...két lonak 4 erre. vagattam...az lovaknak csináltattam az patikában Szech inditő port...az gagyas ló az első lábára sánta volt stb." 458.old. 14.jegyz

BODGÁL FERNC: A kovácsok lógyógyitása 457.old

A HERMAN OTTÓ MUZEUM ÉVKONYVE, X. 1971. Miskolc

PACHMAISZTER JÁNOS, gyógykovácsmester

1796-ban Miskolcon a város egyik lova elhullo..., ennek megvizsgálására Pachmaiszter kovácsot küldték ki. 459.old. 15.jegyz.

BODGÁL FERENC: A kovácsok lógyógyítása 457.old.

A HERMAN OTTÓ MUZEUM ÉVKÖNYVE, X. 1971. Miskolc

PACHMANN, Balthasar harangöntő

Farbaky 1990 167 p.
M. Ért.

1726-ban öntött harangjairól

PACHMANN SEBESTYÉN, kötőmester

Vörös Márton közlése:"a mai Lóránt palota helyén állott törökkori házban 1715-ben az Ausztriából bevándorolt Pachmann Sebestyén kötő mester telepedett le." 161.old

PETROVITS EDE: A középkori pécsi egyetem épülete és címere 151.old

A Janus Pannonius Múz.évkönyve, XVI.évf.-1971, Pécs, 1972

Pacassi

- Hillebrandt - Hauszmann kápolna interieurjét 1961-ben lebontották a budai palotában.

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Müszaki k., 194 l., 212 kép

140. l.

Pachl és Wilsch
kőfaragó cég

M.D.K.

A budapesti tőzsde palota épitkezésénél a kőfaragó részt, amelyik csobánkai kőből készítendő, azt ez a cég, a sűttő Áprily céggel végezte.

A budapesti árú és érték tőzsde Szabadságtéri palotája felépítésének története és az épület műszaki leírása, 20 lap. Budapest. 1908.

OE 0/8

OCEAN-EXPORT

Finom irodai anyag
Feiner Kanzleistoff

Pacher Péter

ötvös 1651–1654

lásd

Mih. Pozs. 119

Pacher Péter, pozsonyi ötvös V. 119.

Pacher, Peter, pozsonyi ötvöslegény

V. 117.

Pacher Péter, pozsonyi ötvös V. 90.

Pacher Péter

ötvös 1657.

lásd

Mih. Pozs. 90. l.

HIVÁS

agyar Tud. Egyesületbe.

egylet pénztárába egyszer s
koronát fizet (ha ez összeget
ni, a teljes befizetésig 5%-os
tni); *rendes tag* az, aki kö-
10 kor. évi tagdijat fizetni.
g a következő kedvezménye-

gyesület összes kiadványait,
népszerű tudományos havi
izetési díja nemtagok részére
y immár 11-dik évfolyamába
ngú munkásainak tollából és
közöl czikkeket s gazdagon

at utalványhoz van joga, me-

21. PACHER PÉTER. *(Peter Pacher).*
1651—1654.

1651. jún. 12-én *Peter Pacher* bemutatván remekét, mesterül fölvétetik, de mert a remeken valamelyes hibákat találtak, 4 rajnai tallérral megbirságolják.

1654. Miklós napján *Petter Pacher* 7 évre szegődteti Wolff Szuldten-t. (Az egész bejegyzés keresztül húzva).

Mihalik
Háromszár cé
M. Kot. Ész.
1911. 119-l.

Pachl

pesti zongoraliszitó

l

Ezredéves kiáll

I B 16. l.

Kifüggesztésére vonatkozó adatok a Nemz. Muzeumban.

⊥ -- 1900: V.33. -- 1901: V.33. -- 1903: V.33. -- 1904: V.33.
— 1905: V.33.

1905. átvételi jegyzék 374. — Számra az Orsz. Képtárban a Sz. nban 2017. és a leltárban 2972. —

⊥ Vetetett az 1893. május 30-ban 19483 a. levrat alapján 4000 Márkán.

Vét. 1893. Máj 30.

Lyleltár. 434.

JOHANN PACHL, hangszerkészitő

"MEISTERBUCH/1836"/1867-ig/, 179 lap, 63-on német szöveg 3 irástipus.a/, Kalligrafált" gestorben ist...Zsir, keresz szomoríifüz.1836-1845.b/.Lent halálozási dátum tintával 1845-1870.c/.Lent adat, halálozás"vékony"tintával.1846-1870.-1856 után ceruza bejegyzések. 6.jegyz "16.lap.JOHANN/PACHL/FORTEPIANOMACHER/den 8ten Juny/ 1870/Alatta a 3.sz irással:/gestorben 870.". 195.old

GÁBRY GYÖRGY: A pesti hangszerkészitő céh Mesterkönyve 193.old

FOLIA ARCHAEOLOGICA. A Magy.Nemz.Múz.Évkönyve. XXI. 1970. Bpest.

Pachl Károly István

1912/13 - 1913/14

Ferkèpzomfoiskèvk

119. (

PUVIS DE CHAVANNES (ejtsd: *püvi dö sáván*), *Pierre*, francia festő, * Lyon 1824. † Párizs 1898. A modern monumentális festészet egyik legjelentékenyebb képviselője, egy új térdíszítő stílus teremtője, mely az épü-

PACHL Johann Karl

GÁT Eszter: Pest-budai zongoraművészek. =
Tanulmányok Budapest Múltjából XXIII.Sp., 1980

177.p.
189-190.p.

sculpture at Westminster Abbey', lecture delivered to Congrès International d'Histoire de l'Art at the Bi (forthcoming — *Münchner Jahrbuch der bildenden Kuns*

Malcolm Thurlby (see 'A note on the Romanesque Cathedral and the Herefordshire school of sculp *Magazine*, vol. CXXVI, April 1984, pp. 233 – 234).

Katherine Watson (see 'The Kufic inscription in the Moissac in Quercy: links with Le Puy, Toledo, Ca tradition', *Arte Medievale*, 3 (forthcoming))

Pachl Viktor

művesznövendék

3 polg. 1 iparm.

8 honap, jeles eredm.

Tomár Prenoszil Sándor

Iparrajziskola 1901.

Templontier

Pachl Viktor

Isk. pályázatonfamet-
szeiből II. díj

Értímisk 1902/3. 54. l.

~~Arch. Est. III. 132, 133, 134, 135,~~

Pachl Viktor

külföldön dolgozik

Érkinnek 1904/5

18. l.

A m. kir. vallás- és köz

11537 szám.

Müemlékek orz

ter.

Hivatalból.
Közszolgálati ügyben.
Dij átalányozva.

Pachl Viktor

fametrő

3 polg, 2 iparmiv.

1 ipar.

4 honap, jeles eredm.

Tanár Přenoszil Sándor

Iparrajziskola 1902

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Páchl Viktor

famotszö

1899 – 1903

Éimisk 1930. 87. l.

Munkács.

Az előtérben felállitot
ormán félholdas lobogó leng, fö
kisebb látképe van. Felirata fö
sz lagon:

MONGA

Rm., mér. a rl. 15: 20.1 cm.

145-92

M. D. K.

PACHMEISTER János György jezsuita, festő

1755-56 Trencsén, 1757-59 Bécs,
1760-63 Pozsony

Szinnyei XVIII. k. 240. l.

Pachmaister János

festő

XVIII. n.

lásd

Schoenjezsuita

285. l.

BUDAPEST
93 JUN -8 22
BUDAPEST
937 JUN -9 -8
21
MAGYARORSZÁG
10f
MAGYARORSZÁG
10f
MAGYARORSZÁG
10f
MAGYARORSZÁG

Pach Kajetán

ötvösös

1828 Ujvidék

Kapmagyarornötvösök 42 l.

Térkép.

CARTE PARTICULIERE DE L
LA CROATIE ET DE LA SCLAVONIE
ez után balra: Dressée
Comte Marsilli et sur plusieur
jobbra: Par G. D
de l´Aca
l´auteur
vil 20 M
fölül balra: az Echelle
d.S. Gendre de l´Auteur. Avec

Rm., mér. a rl. 48.8: 5

194-91

Pachar Joannes

javitó 1754

irod

Schirek Holitsch

131. l.

MDK

Pachberger, aranymüves

ilyen néven ketten is XX dolgoznak mint az arany-
müves céh mesterei.

Dr.Horváth Henrik: Pester Goldschmiede-Barokk.
A Kügyüjtö. - Der Kenner. 1931. V.évf. 5.sz. 130-134.

PACHER, Antal mérnök-építész (Pest) XIX. szd. közepe. MDK

Ybl Ervin: A budai várpalota helyreállítása a XIX. szd. derekán. — Tanulmányok Bp múltjából, 1956. XI. k. 329. lap 15. lábjegyzet.

M. D. K.

PACHER A.

Rozsnyó

Bethlen kastély képek

Sáros XVIII n. 240. l.

MDK

Pacher Á.

Áldozás, of.

Műcs. kiáll. 1885. jan.

MDK

Pacher Béla dr.

Az Orsz. Magyar Iparmüv. Társulat XLIV. közgyülése.
Magyar Iparmüvészet 1929. 125.l.

Pacher Béla dr
Szinyei Társaság meghivott tagja
Szinyei Társaság VII.kiállitása
Nemzeti Szalon, 1940. jan.febr.

Vászon, olaj, 175×240 cm.
Jelezve lenn jobbra: Hyacinthus gemignianus pistoiensis pingebat AS 1663.

Maszlaghy: Az esztergomi érseki képtár. Új Magyar Sion, VII., 1876., 116. l. — —ó: Az esztergomi hercegprímási képtár. Magyar Korona, III., 1879., 21. szám. — Maszlaghy II., 330. szám. — Gerevich PA, 241. l. — Lepold—Lippay 55. l.

GIOVANNI DI PAOLO (sienai festő 1403—1482 kör.)

Szárnyasoltárka

Középképen *Madonna Jézussal*, balszárnyon felül *Szent Ansano*, alul *Remete Szent Antal*, jobbról fenn *Sienai Szent Bernát*, alul *Assisi Szent Ferenc*. Fa, tempera, középkép 35·5×25, szárnyak 37×10 cm.

A kölni Ramboux- és az Ipolyi-gyüjteményből. Ramboux 319. szám. (Giovanni di Polo.) — Van Marle, IX., 1927., 432. l. (Giovanni di Paolo.) — Gerevich PA, 224. l. (Giovanni di Paolo korai műve.) — Rónay, Maria: Die Schätze des Christlichen Museums in Esztergom. A Műgyűjtő, V., 1931., 6. l. — Berti Toesca, 946. l. (Giovanni di Paolo segédekkel.) — Lepold—Lippay 55. l.

Szent György megkereszteli a libiai királyt és népé
(80. kép)

Pacher Béla

nuvesseti iro

E. G. II. 256 l

PACHER MICHAEL

Rados Jenő: Magyar oltárok: Bp: 1938: 25;LAP

tovább

Pacher Michael 25. l.

Palkó Károly 68. l.

Pátzay Pál 40. l.

Pernegger János 63. l.

Pollack Mihály 39, 77. l.

Pozzo Andrea 27, 38. l.

Prokop Fülöp 76. l.

Richter Ferenc 68, 69, 72. l.

Rieder András 38. l.

Rimanóczy Gyula 40, 79. l.

Radós Jenő: Magyar oltárok. Bp. [1938].

36.547. — K.

MDK

Pacher Pál kőmives

részt vett Buda ujjáépitésében 1686 után

Schoen Arnold: Buda épitőmestereiről töredékek, vázlatok I. Kik épitették ujjá Budát az 1686. évi romokból? Művért 1957. VI. évf. 4. sz. 299. l.

Pa.ar János, köfaragó
(a középső betü olvashatatlan) MDK.

1451 végrendelete.
Jómódu iparos lehetett.
255-256.o.

Entz Géza: Művészek és mesterek az erdélyi gótikában.

Kelemen Lajos. 249-264.o.

MDK

Tarján és Paár

Budapest Székesfőváros Őfelségéhek intézett hódoló feliratának tekja

Vértes /Vögerl / Rezső terve után készitet-
ték fenntiek repr.

Magyar Iparművészet 1907. 211.lap.

MDK

Paár

Vitrinái a kiállitáson.

Margitay cikke.

Magy. Iparművészet, 1908. 181. lap

MDK.

Tarján és Paár

Kandalló óra és villamos gyertyatartók.
/Solymászó nők és apródok./

Tervezte: Markó Néla szobrászmüvész,
készitették: Tarján és Paár repr.

Magyar Iparmüvészet. 1907. 240.lap.

MDK.

Tarján és Paár

Kandalló órá és villamos gyertyatartók.
/Solymászó nők és apródok./

Tervezte: Markó Néla szobrászművész,
készitették: Tarján és Paár repr.

Magyar Iparművészet. 1907. 240.lap.

Illyefalvi: Pesti és budai polgárok 1686-1848 II. 2 db

Név: Pabst Joseph

Foglalkozás: könyvtáró

Szárm. hely:

Hitfelekezet: Csal. állapot:

A polgárjog megszerzésének időpontja: 1699. VII. 17 (2)

A polgárjogért fizetett összeg forintban:

Pabst Hermann

népirod lapok rajzolója

1858/9-ben végezte

az alábbi iskolát.

Jánosi II. ker. reálisk

105. l.

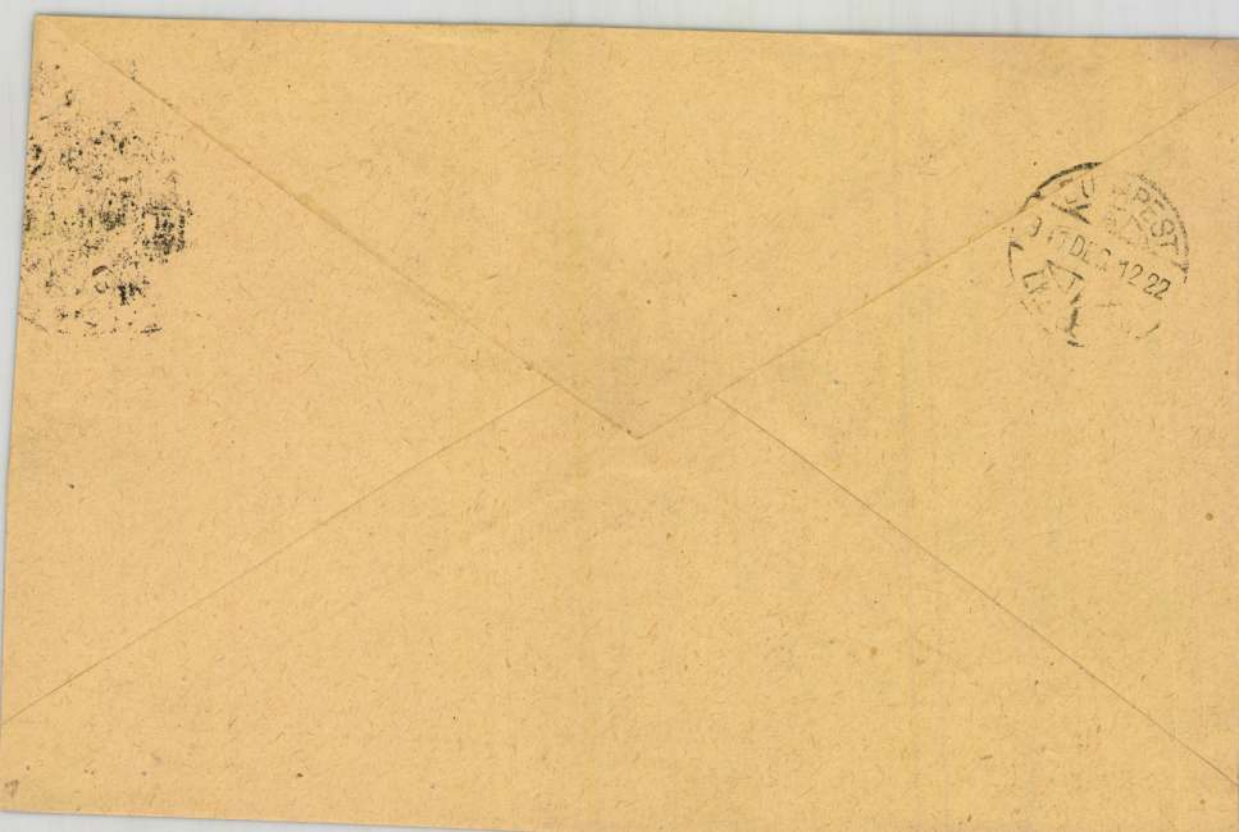

Pacassi, Nikolas

Jean Nicolas Jadot utódja a bécsi udvari

főépítészi állásban 1753 novemberétől.

Magyarországi reneszánsz és barokk
Akadémiai Kiadó Bp.1975.

454.old

MDK

Pacassi

A pozsonyi vár épitészeinek egyike.

Mencl, Václav - Menclová,Dobroslava: Bratislava
Stavebni obraz mesta a hradu.
Praha 1936. képekkel.

Nicolaus Pacassi, építés M.D.K.

által tervezett, pozsonyi típusu
északi melléklépcsőház a „C" épület-
ben, szintén lebontásra került. Ugy-
szintén megsemmisült a Pacassi-Fr.A. Hille-
brandt, 1758-1769 között épült Zsigmond
palotakapolna, melyet H. Moosbrugger reno-
vált és H. Hauzinger menyezetképei díszítettek.

Czagány István: Müemlékhelyreállitási kérdések a Budai
várpalota ujjáépitésénél

Müvészettörténeti Értesitő, Bp.1967.XVI.évf.3.sz.

204. old.

Pacassi Miklós udv.főépitész.
XVIII.sz.

Jhb.d.KKCK. 1919.Beiblatt.Sp.9-21. 22.

Nicolaus Pacassi, építész. M.D.K.

és Nicolaus Jadot tervei alapján épült a Budai Várpalotának az az épület szárnya, mely 1755 előtt, melyben 1755-1760 között a diszterem nyert elhelyezést.

Czagány István: Müemlékhelyreállitási kérdések a Budai-várpalota ujjáépitésénél

Müvészettörténeti Értesitő, Bp.1967.XVI.évf.3.sz.

208. old.

Pacassi

– Hillebrandt – Moosbrugger építette 18. századi „appartamento nobile" maradványait (budai palota „D" épület) 1951–53 között lebontották.

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Müszaki k., 194 l., 212 kép

139. l.

Pacassi

- Jadot „Diplomata lépnő"-jét 1961-ben lebontották a budai palotában.

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Müszaki k., 194 l., 212 kép

140. l.

Pacassi

vagy Jadot tervei alapján kérülhetett
Voit Pál nevint a budai palota „D"
épülete Sala terrenajának padlója
alól előkerült puttóalakos már-
vány faragvány.

Czagány István: A budavári palota és a Szent György
téri épületek. Bp. 1966. Műszaki k., 194 l., 212 kép

122-123. l.

Nicolaus Pacassi

fenvette a Schönbrunn-i kastély díszter-
mének architektúráját

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Müszaki k., 194 l., 212 kép

124. l.

Nicolaus Pacassi

vagy F. A. Hillebrandt lehetett mestere palotakápolnának, ami 1771 előtt elkészült. ~~[illegible]~~ Pacassi szerzőségét bizonyítja, hogy a belső tér a pozsonyi vár kápolnájával rokon (utóbbit 1753-ban tervezte át).

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Müszaki k., 194 l., 212 kép

123. l.

Nicolaus Pacassi

a pozsonyi vár építésénél Jadotnak az 1750-es évek elején kivitelt terveit egyszerűsítette le és dolgozta ki 1753-ban. Pozsonyban is pápolnával és díszlépcsővel foglalkozott, mint Budán

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Műszaki k., 194 l., 212 kép

Nicolaus Pacassi

Taisa a pozsonyi diszlépcső kivitelénél F. A. Hillebrandt volt, építőmesteri minten, akárcsak Budán.
A budai palotakápolna építéneli koncepciója az övé lehet (ezért nerepett az 1758-as Zeller-metszeten és az 1765 évi felvételi rajzokon); a homlokzat Oracsek műve 1758 előtt, a belső F. A Hillebrandté, 1765-69 között.

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Müszaki k., 194 l., 212 kép

129. l.

Pacassi

és előtte Jadot tervei nesint a reprezentatív épülettipusok lefedésénel alkalmazták a budai palotában a cichboltoratot 1755-1770 között / Sala Terrena, „Diplomata lépcső, palotakápolna/

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Műszaki k., 194 l., 212 kép

78-l.

Nicolaus Pacassi

terverte a budai palota ~~[illegible]~~ „C" épülete dinlépcsőjének belsejét (a volt „Diplomata" lépcső" elődje). 1753 után kérült. Az épület 1764-ben került tető alá, de Sebastian Zeller 1758-as metszetén már szerepel, így lehet, hogy néhány évvel előbb megépült.

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Müszaki k., 194 l., 212 kép

79. l.

Nicolaus Pacassi

– Hieronymus Moosbrugger: A volt királynői lakosztály fogadó terme, a „Tükör terem". (repr.)

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Műszaki k., 194 l., 212 kép

79.l.

Nicolaus Pacassi

- Jean Nicolas Jadot - Hieronymus Moosbrugger: A budai palota „D" épülete egybeépíthető olasz terveivel a „Tükör teremből" nézve. (repr.)

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Müszaki k., 194 l., 212 kép

80.1.

Nicolaus Pacassi

– F.A. Hillebrandt – J. Hauzinger – H. Moosbrugger: A bt. Zigmund kápolna hajója. (Épült: 1777-78, lebontották: 1961.) (repr.)

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Müszaki k., 194 l., 212 kép

91. l.

Nicolaus Pacassi

A pozsonyi vár oldalépcsőháza (1762-63). 1945 utáni állapot. (repr.)

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Műszaki k., 194 l., 212 kép

120. l.

1.

Nicolaus Pacassi

J. N. Jadot alapvajz – vázlatát fejlen-
tette tovább a budai palotában.
1753–58 között a volt „Diplomata lépnő"
ösét, a „C" épület é-ny-i melléklép-
nőházát és a palotakápolnát alaki-
totta ki. Ezért nezepelhet Hillebrandt
1765. évi nigyálatban alapvajzán, holott
Jadot vázlatajn még nem volt megoldva.

Czagány István: A b davári palota és a Szent György
térix épületek. Bp. 1966. Müszaki k., 194 l., 212 ké

128–129. l.

2.

Nicolaus Pacassi

műve a kápolna, a díszlépcső és melléklépcső megoldása. A „D" épület Sala terrenájából előhozott puttóalakos töredék utal azza, hogy a plantinai díszítés részleteinek kidolgozásra is hozzá kapcsolható

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Műszaki k., 194 l., 212 kép

133. ~~[illegible]~~. l.

Nicolaus Pacassi

Tőle származnak a „noble batiment" első emeleti termeiből a rokokó stílusúak. (melyek 1777-ben aranyozott fehér festésű falburkolatokkal, lambériákkal és nyílókkal voltak elválasztva.)

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Műszaki K., 194 l., 212 kép 133. l.

Nicolaus Pacassi

1746-50 között ő tervezte a schönbrunni interieurok nagyrészét.

Czagány István: A budavári pelota és a Szent György téri péületek. Bp. 1966. Müszaki k., 194 l., 212 kép

134.l.

Nicolaus Pacassi

a palota második belső tervezője
nem foglalkozott az „E" épülettel.
Hivatalba lépésekor már kész volt.
Sebastian Zeller metszetei mutatják: Pa-
cassi főleg a „D" épületen dolgozott
1758./

Csagány István: A budavári palota és a Szent György
téri épületek. Bp. 1966. Műszaki k., 194 l., 212 kép
132-133. l.

M.D.K.

PACASSI, Niccolo építész

A budai kir. várpalota építésze

Jadot után

Rados Jenő: Magyar építészettörténet Bp. 1961.

231.

PACASSI, Nicolaus építész

DÁVID Ferenc: Az idősebb Grassalkovich Antal jegyzéke egyházi építkezéseiről, 1771-ből. = MMG Évkönyve 1991 (1991) 225.p.

Oraschek Ignác terveit ő vizsgálja felül

Zrínyi kiáll. 1919,

Z. Sternegg–Szentgotthárd:

Zsindely 1959

Pacassi - Oraschek F. A. Hillebrandt -
Jadot épitészek

tervezik s épitil át Maria Terezia korá-
ban a palotát 1749-1770.. Az épitkezés
elhuzodott az udvar épitézeb-váltakozása
és sok vita folytán

Gerő László. A Budai Vár
Bp. 1962.

/ 23. ábra /

30. l

Pacassi

MDK

épitész

Grassalkovich Antal kamaraelnök kezdeményezésére a ℄ XVIII. sz. közepén a várpalota további kiépitését K.N. Jadot tervei szerint kezdték meg /1749/ 1752-ben már tető alatt volt. 1753-ban Jadot tól Pacassi vette át az irányitást, 1766-ban F.A. Hillebrandt folytatta és 1770-ben be is fejezte az épitkezést.

205.o.

Borsos - Sódor - Zádor: Budapest. Bp. 1959.

Pacassi, Nikolaus, építész 13 Dh

Mária Terézia Korában jöndzari építész.

Elődjének: Jadot-nak régi terveit felhasználta – részben – a Vár átépítésénél.

1765-ig Pacassi volt a legfelsőbb építésvezető.

54. l.

Franz, A. R.: Pressburg, die ehemalige Hauptstadt...

Berlin = Stuttgart, 1935. 83. l. 12. t

Pacassi, Nicolaus von

MDK

épitész

1753-ban Jean N. Jadot távozása után vezette a budai palota épitkezését.

66.o.

Borsos -Söder - Zádor: Budapest. Bp.1959

M. D. R.

PACASSI, Nicolaus von építész

Jadot cs. kir. Jőépítész utoda, neki adja át a budai várpalota terveit (Kapossy) 1753.

Kapossy János: Mágegyszer a budai királyi vár tervező mesteréről 125., 126. l.

Művért. 1953. 1-2. sz.

Pacassi, Nicola von

MDK

Királyi Palota. Szt György tér.

Az um Máriy Terézia palota terveit ~~Jean~~ Jean Nicola Jadot készitette , alapkövét 1749-ben tettók le. Jadot után 1953-tól Nicolas von Pacassi épitette tovább. Épitésvezetők 1750-55 Oratschek Ignác. 1760-tól Franz Anton Hillebrandt aki 1757-től a magyar kamara Baudirectora s igy már előzőleg szerepe lehetett az épitkezésben.

Zakariás G. Sándor : Budapest. Bp. 1961.
42.l.
Repr.: Volt királyi palota 1944 előtt.
76. kép.

Nicolaus von Pacassin M.D.K.

épitén

utóda Jadot-nak a budavári épit kereschnél. 1753-tól.

Gerő L.: A budai várpalota tört. 1541-től napjainig Klny. Bpest Műemlékeiből. Bpp 1955 294

Paccassini Nicolaus

Kapta meg 1753 körül a budai
királyi várpalota építésére vonatkozó
tervet Jadot de Ville Issey bárótól.

Voit Pál: A barokk Magyarországon,
Budapest, 1970. 1521

451

Pacatus

L. Hor. Bp

14.67. 3.t.

Girolamo del Pacchia

Laid

Arch. Et. 1910.77

MDK

1.)

Pach Ferenc, felsö ép-ip.isk.
tanuló

Dr. Rados Jenö ép.-tanár irányitása mellett az egy/ müemlékek felvételezését és megrajzolását és végezte.

3o. Négy reneszánsz ablakkeret a Mátyás király-tér 33.sz. /egykori Wolphard-Kokas-ház/ udvaráról /~~Diószegi István műhelyéből~~/.
Megrajzolta: P.F.

Dr. Rados Jenö: Kolozsvári müemlékek.
A m.kir.áll. felsö ép-ip.isk. 1941-42.évi szünidei
elvételei. Bp.1943.

Pace Terence, Jolus 6p-1p. 1ar.
tamale

2/. Pach Ferenc

felsö ép-ip.isk.tanuló

Dr.Balogh Jenö irányitása mellett végezte az egyes müemlékek felvételezését és megrajzolását.

48. A Magyar-utcai református templom /1829-1851/
Megrajzolta: P.F.

Dr.Balogh Jenö: Kolozsvári müemlékek.
A m.kir. felsö ép-ip. isk.1941-42.évi emlitett felvételei.Bp.1943.

.

M.D.K.

Pach Gabriel, üveges

1554-1555-ben polgárjogi illetéket fizet Pozsonyban.

Hoffmann Edit: Pozsony a középkorban, elfelejtett művészek, elpusztult emlékek. Bp. é.n. 49. old.

Pach, Gabriel

üveges

1554–1555

l.

Hoffmann Pozsony

49. l.

Hoffmann Südost

8

9

Paatzow, C.

Karolina Anguszta:

Egész alak, szemközt, diszes terem közepén állva. Haja oldalt fürtözött, diadémája ékköves, lollal ~~díszített~~ ékesített fejdíszéről fátyol omlik vállaira, fülbevalót, karpereczeket, s nyakan gyöngyfüzért hord s hermelines uszályos ruháját, mely ki van vágva, fodor díszíti. Gyűrűs jobb kezével a vállára vetett csipkekendőt fogja s baljában kesztyűit tartja. Jobb vállától balcsipője felé a Máltai rend szalagja halad. Balra a kétfejű sasos terítővel leborított asztalon diszedényt látunk virágokkal, a hát térben rojtos függöny lóg s a fal tapétája csillagos. Felirata a kép alatt három sorban:

Carolina Augusta.

Kaiserin von Oestreich Königin von Ungarn und Böhmen.

&c &c. &c.

alól balra: „C. Paatzow del."

jobbra: „Lith. de G. Eduard Müller"

s legalól középütt: „Wien, bei H. F. Müller, Berlin, bei G. Eduard Müller. Eigenthum des Verlegers."

Könyomat, méretei a vonalkeretnek 57.2 : 41.6 c/m.

Köterajzolta G. E. Müller.

Ltsza 7962.

191/93 № 1656.

Pacassi Lénárt

Nicolo

udvari építész

1753

l.

Kom Pozs

24. l.

életrajz

Paccassi, Leonardo

Niccolò

epitet

l. -

Tolgyesy Porsony

17. l.

Szent-Gotthard.

A háttérben balra Szen
előtérben pedig a szövetsége
a kiknek egy részét a vizbe
MONTECUCULI General der Chri
scher Gross Vizier tojásd
magyarázó szöveggel, melynek
befejezése: P. der Turcken l

Rm., mér. a vk. 17.2 :

140-95.

Pacassi Nicolo

1754

Lvod.

Menclová, Dobroslava

Hrad Bratislava.

Bratislava, 1936.

44. l.

Pacassi Nicolaus

ród
z
Wag Dej

181 l.

épe.

és ül. Caputiuma vörös; előréfé-
bevegyült; szeme szürke, arcza és
z asztalon lévő ~~~ PERLEN DER
könyököl. Collaréjának fehér li-
élésü cimádájának gallérja alatt,
korona-rendet viseli, melynek csil-
vetett kettős lánczon pedig e rend-
lett felfelé haladó sorban: Ant.

ka. (Ltsza 101).
ztetett át.

Paccassi Nikolaus

Franz Leonhard Freiherr von

épitész

l. Tölgyesy Pozsony

61, 62. l.

Nápolyi öböl faunája és flórája V. 55.

Pacassi

1753

l.

Uxa. 136. l.
137. l.

10. a húsvéti szünet: a nagyhét napjai és húsvét ünnepei,
11. a pünkösdi szünet: pünkösd keddjéig bezárólag,
12. a „sub auspiciis Gubernatoris“ doktorrá avatás napja.

Ezeken a szünnapokon sem előadások, sem vizsgálatok nem tartatnak.

Paccassi

épitett

XVIII. sz

l.

Kem Pozs

29. l.

jegyzet

"verség

átmeiszi"

ALCSOPORT

SZÁRMAZÁSI HELY

MESTER

SZEMÉLYI VONATKOZÁS

EGYÉB ADAT

, A fonákán vesete felírat: „T.

Pacassi

épitéo

l. Budinis 109.l

XXXIV

592

Pacassi

l.

Hoffmann Pozsony

23. l

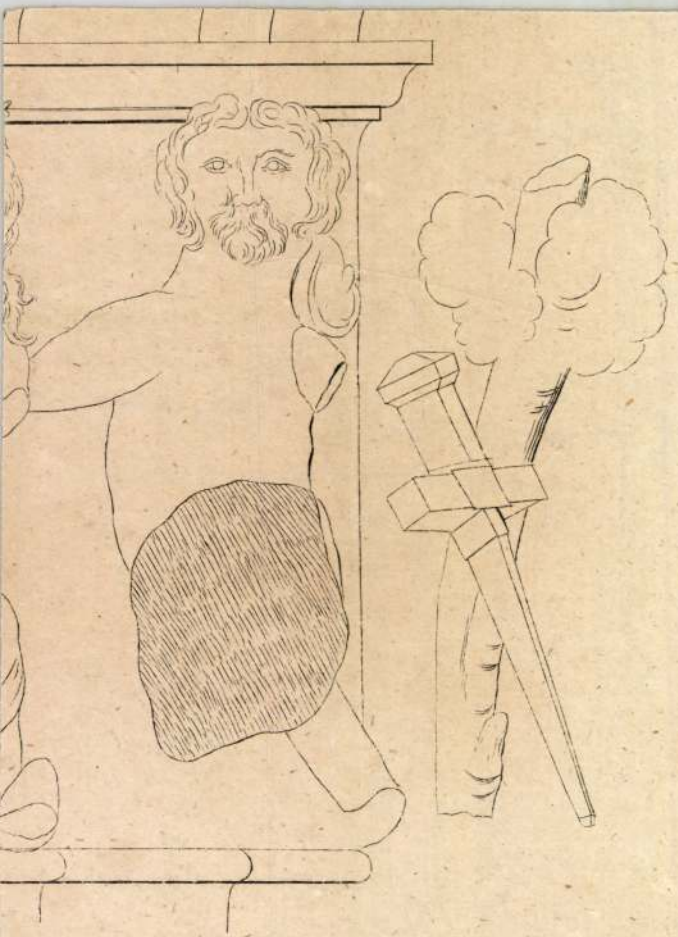

Pacassi

63694.

irod

Pigler Andor: Kemény Lajos: A pozsonyi vár és váralja. (Pozsony, 1933)
Magyar Művészet.
1934. 96. l.

orgio de Chirico : Portrait de l'artiste.. 68
orgio de Chirico : Chevaux combattant 69
orgio de Chirico : Chevaux..... 69
orgio de Chirico : Nature morte 71
orgio de Chirico : Nature morte 73
orgio de Chirico : Après le bain 73
orgio de Chirico : Souvenir de l'Italie. 1914 74
alles de Bártfa. 1483. Musée National de Budapest 76
s armes du roi Mathias Corvin et de la reine Beatrice du mème stalle 77
tail des stalles à l'église St. Jacques de Lőcse. Fin du XVe siècle 79
alles à l'église St. Jacques de Lőcse. 1494 80
alles à l'église de Szepesdarócz. Fin du XVe siècle 81
tail des stalles à l'église St. Aegide de Bártfa. 1492 81
tails des stalles provenant de l'église de Gölniczbánya. Début du XVIe siècle. Musée National de Budapest..... 82
tails sculptés des stalles de Leibic. 1511. 84
alles de Késmárk. 1518 85
alles à l'église St. Nicolas de Eperjes. Fin du XVIIIe siècle 88
alles de Késmárk. 1468. Par Maître Symon..... 87
alles, provenant de l'église de Maldur. Vers 1500. Musée de Kassa 87

Pacassi, Nikolaus F.

Laid

Reh 78, 80, 81. l.

a M. Nemz. Múzeum

Könyvtárából 1 .....

1 .....*-ig tartó használatra*

kivette az alább leirt munkát.

Szerző, vagy rendszó .....

Czím, rész .....

Darabsz. ..... *alak* ..... *jegy* .....

Pacassi, Nicolaus Franz Leonhard, Freiherr von

Magyar Művészet

1934. 96. l.

Pacassi

l.

Voit Pál

Régi magyar otthonok

Bp. c. n. 198. l.

Paar Lajos

Kobrin

1918.

Elmúlt 1930-87. l.

T. 3859.

d Abbildung, der Weitberühmten
Welche am 18. AUGUSTI anno
mb auffs neue, Belagert ist wor-
men werden. Benebenst einen schö-
n : HErr JEsu Chirst Wahr Mensch
cob Kolbe jelzésű röpiven a
ötérben jobbra a tábori sátor-
l.

3 cm.

78.

Paár Lajos

1918/19 I.

Ferképzomfoiskèvk

719-(-

mélyesen látogatta, míg kocsija a kapunál várt, a szegénység házait. Audotia is egy munkásnő betegágyánál találkozott vele.

— A barátnőm, — mondta Audotia. — Nem fogadja el ugyan az egész igazságot, de megvan benne a jóakarat.

Lehet, hogy a herczegnő protekciójával, lehet, hogy Audotia utánajárásával, a ki folyton lótott-futott, a legtevékenyebb, rejtelmes életet élte és nem tudni hogyan, minden körben voltak összeköttetései, Frida végre talált néhány német nyelvi és zongora-órát, a melyekkel épen eleget keresett, hogy élni tudtak. Szaladgált Páris egyik végétől a másikig, útközben ette meg zsemlyéjét, félretaposott czipőben, vizhatlan köpenyére csurgott az esernyőről a viz, ödöngött az omnibuszok állomásain. Nemcsak rezignált volt, büszke volt, hogy dolgozik és mindazok a benyomások, melyeket kivülről kapott, mindinkább átalakultak benne a részvét és a szeretet indulataivá. Abban a tömegben, a mely az omnibuszokat és lóvasutakat megtölti, sokáig elálmodozott egy-egy szegényes alakon; az arczvonások és modorok megfigyelésével rekonstruálta magának a nyomorúságos munka és áldozat existencziáit és megindulva saját képzelődésén, hallgatagon elmerült a részvétbe ezek iránt. És mivel az utczák és a nyilvános kocsik tolongásában az egész világ jó és készséges volt iránta bájossága és szép arcza miatt, ujjongott azon, hogy a nép ilyen jóindulatú.

Egyúttal szenvedélyes szeretet kelt benne Audotia iránt. És másrészről, látva, milyen őszinte, erőslelkű és törékenyen szép, Audotia is imádta őt. És ebben a gyöngédségben volt valami anyai érzés és tisztelet, valami abból az érzésből, a melyet a főpap érezhetett a kis Joas király iránt, vagy az öreg pap a fiatal noviczia iránt, a kitől sokat vár, — mintha az öreg szocziálista nőben lassankint megérett volna a szándék, hogy nagy dolgokra készíti elő Fridát.

(Folytatása következik.)

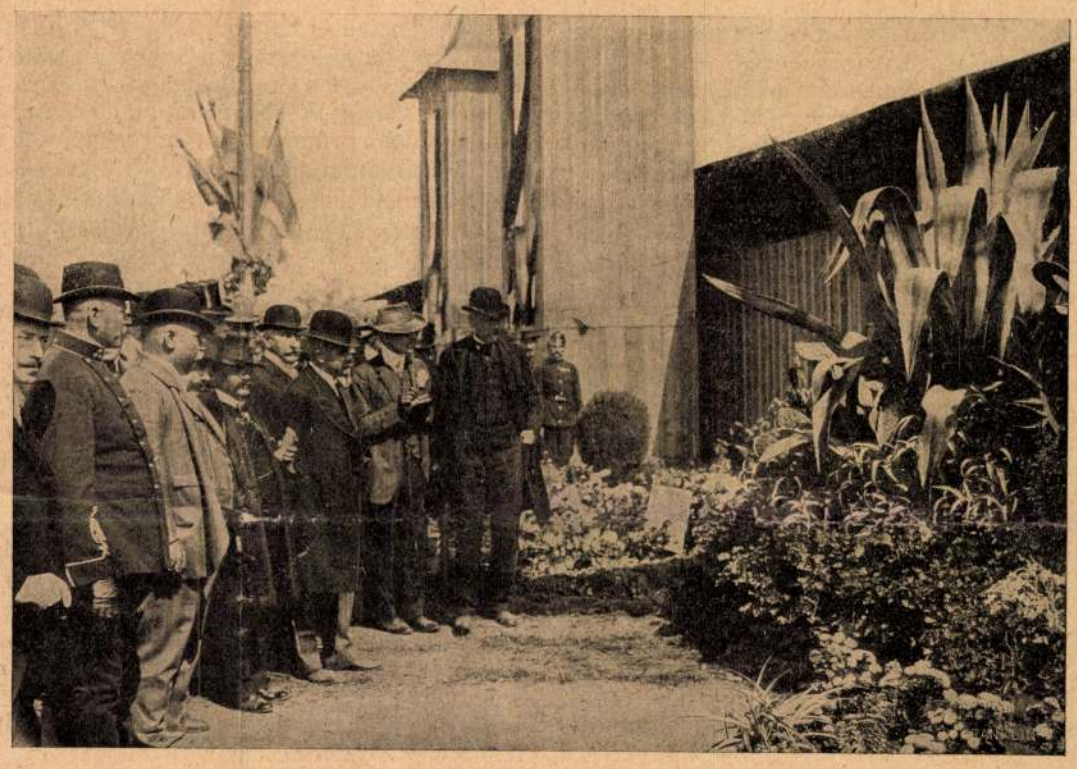

MEZŐSSY BÉLA ÁLLAMTITKÁR KÖRÚTJA A KIÁLLÍTÁSON.

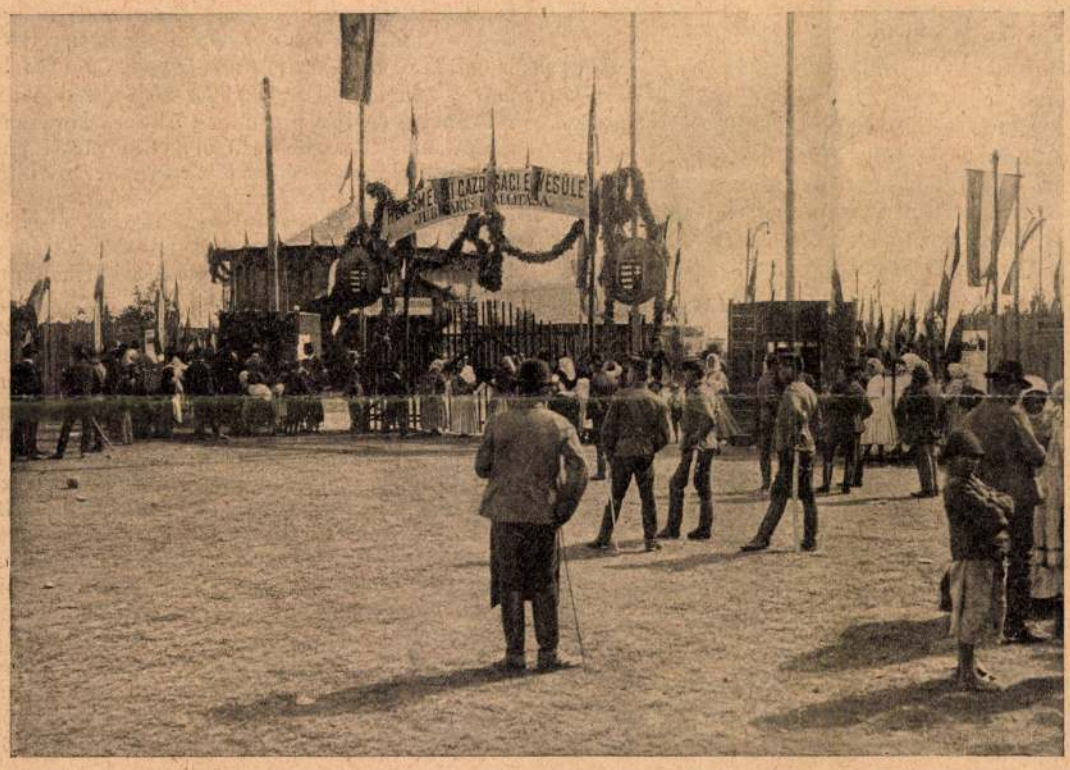

A KIÁLLÍTÁS BEJÁRATA.

A LEGRÉGIBB ÉKSZER.

Ha valamelyik komoly archeológus megrajzolná az ékszerek családfáját, azon legelsőnek okvetlenül a gyűrű szerepelne. Ez az egyszerű fémkarika tűzfényű gyöngyfoglalatával, vagy művészi vésésű kövével határozottan a legszebb ékszer és disztingvált szépségével finoman ékíti a kezet, a melyhez gyöngéden hozzásimúl, a melyet előkelővé és — beszédessé tesz. Szépsége mellett egyúttal a legősibb ékszer is. Irott nyomok vannak arról, hogy már nemcsak a rómaiak, régi görögök, ó-kori egyiptomiak, de a bibliai időkbeli zsidók is viselték a gyűrűt. De kizárólagos ékszer szerepét csak újabban vette át, mert hajdanta szimbólikus jelentősége volt és a viselője nem csupán hiúságból hordta kezén a keskeny bronz-, vagy vaskarikát.

Minden időben más volt szerepe és jelentősége. Minden időben és minden nemzet történetében, a művészet és művelődés-történelem nézőpontjából tekintve, valóságos külön fejezetet alkot a gyűrű. A mikor a kézen, a mikor a karon, a lábon és a mikor a fülön vagy orron keresztülhúzva szerepel, mindenkor más és más kulturába világít belé. De a gyűrű ma, bár teljesen átment a közhasználatba, már odáig jutott, hogy múltjáról szinte alig tudunk róla valamit. Eredetét, szimbolumait és allegóriáit nem ismerjük és csak azt tudjuk róla, hogy ezer formájában is mindig csak — ékszer!

Pedig a míg idáig jutott, hogy a köztudatban ma már kizárólag mint ékszert ismerik, nagy és gyönyörű multat hagyott maga mögött és ezen keresztül magával hozta misztikus szimbólumait is. Valamikor évezredekkel ezelőtt az ó-chaldeusoknál és egyiptomiaknál a gyűrű szimbólum volt. A köralakú nap-pályát szimbolizálta, az örökké megújuló évszakokat és az időt, a melynek nincs kezdete és nincs vége és a gyűrű így a végtelenséget jelképezte. A rómaiak az egyiptusi istenekkel együtt át-

ÖKRÖK.

A HEVESMEGYEI GAZDASÁGI EGYESÜLET JUBILÁRIS KIÁLLÍTÁSA GYÖNGYÖSÖN.

vették ezt a szimbólumot is, a mit a két szó *annus* (év) és *annulus* vagy *anulus* (gyűrü) is bizonyít. És a mint a kör, a köralakú nappálya összeköti az évszakokat, úgy a gyűrű is lassanként az emberek összetartozandóságát kezdi szimbolizálni és így a hűség jelképe lesz. A szimbólumból tehát újabb szimbólumot készítettek. Már az ifjú római kiválasztott arájának vasból vagy bronzból készült, nem épen finom művű gyűrűt küld, annak jeléül, hogy ő a nőt egész lényében magához kivánja fűzni és a római nő, a szimbólum elismeréséül, egész életén át hordta a gyűrűt bal kezének negyedik ujján.

A férfit és nőt lélekben összekapcsoló eme jelképen kívül a gyűrű nemsokára már az egyesülést és birtokolást is szimbolizálja, azonfelül pedig holmi szövetkezést is jelent. *Minos*, Kréta királya és az athéni *Theseus*, a tengerek istenétől, Neptuntól való eredetüket vitatják. És a mikor mindkettőjüknek bizonyságot kell tenniök erről, Theseus a tenger vagyis Neptun felé dobja pecsétgyűrűjét és a gyűrű eltünik az árban, annak jeléül, hogy a tenger és annak istene elfogadják a köteléket. De a mithologiában még máshol is szerepel a gyűrű. *Polykrates* be akarja bizonyítani *Amasisnak*, hogy a szent tengert övele, miként a múltban úgy a jövőben is, titokzatos kapocs fűzi össze és ennek jeléül ünnepiesen a tengerbe veti gyűrűjét. Ám a tenger mélye visszadobja a partra. A tenger nem újítja meg véle a szövetséget. Ugyanez a szimbóluma később annak, hogy a velenczei doge, ünnepélyes szertartások közben értékes drágaművű gyűrűt vet az Adriába, evvel azt jelezvén, hogy a tenger a köztársaságnak — jegyese. De a gyűrűnek nemcsak az állami, hanem az egyházi és tudományos életben is van szerepe. A halászgyűrű a pápát az egyházzal jegyzi el örök frigyre, a tudori és magister gyűrű pedig azt jelképezi, hogy annak viselője egész életét a tudományoknak fogja szentelni.

Eddig a gyűrű csak szimbólikusan jelentette az eljegyzést, mert hiszen többnyire csak fogalmak, elemek vagy erők szerepeltek benne. Az eljegyzés és a jegygyűrű kelet-római szokása azonban a kereszténység útján ezután már teljesen meghódította az egész művelt világot és szinte törvényszerű érvényességre emelkedett. De ez csak lassan ment és jó időbe tellett, a míg különböző népeknél szokásos titokzatos csomókötést, kettétört pénzdarabokat, a küszöbre való sóhintést, a friss kenyérnek a jegyespár feje fölött való kettétörését a frigykötésnél a gyűrű kezdte helyettesíteni. Ez csak a tizenötödik században következett be. Ekkor a gyűrű már csak a lelki kapcsot jelentette. Lassanként eltünt a birtoklást jelentő, többé kevésbbé jurisztikai jelentősége és helyébe lépett a gyűrűváltás, a mely már a kölcsönös vonzódást, a szerelmet és hűséget szimbolizálta.

De ha a gyűrünek kulturtörténeti szerepését figyelemmel kisérjük, nem szabad szemet hunynunk az elől sem, hogy gyakran szerepelt a gyűrű titokzatos varázsló eszköz gyanánt is. *Gyg*, lydiai király leszáll a föld mélyébe és ott ujjára vonja a legyőzött óriás gyűrűjét, a mely a szerint, hogy ő azt befelé vagy kifelé fordítja, látható vagy láthatatlan alakot kölcsönöz neki. Az *ős-wikingeknél* és dánoknál a csodagyűrű megóvja a megöregedéstől *Holgert*, a ki e magikus gyűrűt *Morgane* tündértől kapta. De a gyűrű a tüzet is eloltja. A bambergi szent *Kunigunda*, a mikor gyilkos tűz ütött ki, a vészharang felé dobta gyűrüjét és az magától harangozni kezdett, a mi által elejét vehették a pusztulásnak.

A gyűrű hajdan a hatalmat is szimbolizálta és mint a hatalom jelképe már a bibliában is szerepel. *Mózes I. könyvének* 41. fejezete így szól: «És szóla vala továbbá a Pharao Józsefhez: Lásd én téged egész Egyptomnak fölébe helyeztelek és lehúzván gyűrűjét kezéről, József kezére húzta vala azt.» A *Makkabeusok könyvének* hatodik fejezetében a 14-ik vers is a gyűrűről szól, még pedig a következőképen: «Megtette vala kapitányának egész országa fölött és néki adá a koronát, a palástot és a gyűrűt.» De a hatalmat szimbolizálja a gyűrű akkor is, a midőn a püspök egyházfejedelmi jogaiban elismertetik: «per annulum et baculum», azaz: gyűrű és pásztorbot által.

A gyűrű eddigi szereplése nagyobbára elvont volt. Gyakorlatilag csak mint pecsétgyűrűnek volt és van ma is létjoga. A pecsétgyűrű használata valószínűleg még a régi egyiptomiaktól ered és innen került a keleti országok hajósnépeihez, majd később pedig az etruszkokhoz, görögökhöz és rómaiakhoz. Az egyptusi, épenúgy a babilóniai pecsétgyűrűnek legrégibb ösmert formája hengeralakú. Csak később, Kr. e. 2200 esztendővel, a közép-egyiptomi birodalom idejében kezd szerepelni a skarabeusz alakú pecsétgyűrű, a melyet az ujjra húzott, fémből készült gyűrűre erősítettek és vésete befelé volt fordítva. Ez a véset forgatható volt. De nemcsak a Nilus mentén, hanem Ciprus szigetén is találtak ősi leletekben arany és ezüstfoglalású skarabeusz-pecsétgyűrűket és később az etruszkok is készítettek már ilyen gyűrűket, a melyekkel azután az egész Középtenger vidékét elárasztották.

Csak később, a görögöknél és rómaiaknál szerepel először a gyűrűbe szilárdan odaerősített, kőből készült pecsétvéset. A pecsétgyűrű viselete egyébként a régi görögöknél a szabad polgár jelvénye is volt. Ezekkel a pecsétgyűrűkkel, illetve ezeknek lenyomatával látta el birtokát és javait, hitelesítette okmányait és írásbeli nyilatkozatait és már *Solon* törvényt hozott arra nézve, hogy a kőmetszőknek és vésnököknek tilos az eladott pecsétgyűrűknek vésetéből bármilyen formában is másolatot megtartaniok. *Homérosz* nem tesz említést seholsem a pecsétgyűrűről, de *Schliemann* Mykenében a görögelőtti időkből való romok között már talált aranypecsétgyűrűt is. A későbbi rómaiak már nem csupán okmányok és írásbeli nyilatkozatok, végrendeletek hitelesítésére használták a pecsétgyűrűt, hanem már a legrövidebb levelet, sőt teljesen magánjellegű írásos üzenetet is viaszpecséttel láttak el, sőt még a házi eszközöket is, ha a helyzet úgy hozta magával, pecsétgyűrűvel pecsételték le.

Csak ezután kezdett szerepelni a gyűrű mint ékszer. Az ősök még a fősúlyt a kő vésetére helyezték és a foglalás legtöbbnyire igen egyszerű volt. De a művészi kővésetekben még ma sem értük utól a régi görög és római kőmetszőket és vésnököket. A dekadens rómaiak már összes ujjaikat elhalmozták értékes és drágaművű gyűrűkkel, a melyekért olykor hihetetlen árakat is fizettek. Voltak, a kiknek külön gyűrűgyűjteményük is volt, a melyeket külön e czélra készült szekrénykékben, az úgynevezett dactyliotheca-ban őriztek. Az első ilyfajta gyűjtemény *Scaurusé* volt, Sulla mostoha fiáé és ez hosszú időn keresztül páratlan volt egész Rómában a maga nemében. Fényét csak *Pompejus* homályosította el, a ki *Mythridates* világhírű hasonló gyűjteményét, mint hadizsákmányt Rómába hozta és ott az áldozati ajándékok között a Capitoliumon elhelyezte. A rómaiak után később, a merre csak a légiók megfordultak, az északi országokban is szerepelni kezd a gyűrű, mint ékszer, de sok helyütt az ujj-gyűrűk helyett kétszer csavart, aranyból készült kargyűrűk és karpereczek is szerepelnek. Már *Tacitus* is említ ilyeneket a chattoknál, de szerepelt ez az avaroknál is.

Úgy foglalatra, mint formára vagy kőre nézve, a mai napig igen gyakran változott a gyűrű. Egyszerű fémkarikákra hatalmas, nehéz gyűrűk következtek, hol ilyen, hol amolyan drágakő volt divatos, mert itt is, mint minden luxus-czikknél, a divat változásai az irányadók.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Szepesmegye történetéhez. A szepesmegyei történeti társulat, a mely már nagy szolgálatokat tett a multunk emlékeit felkutató tudománynak, most egy testes kötetben kiadta — harmadik pótlékul Szepesmegye okirattárához — azokat a nagybecsü és fontos okiratokat, melyeket *Weber* Samu lelkész, a Szepesség nemrég elhunyt kiváló buzgalmú ismerője és ismertetője gyűjtött össze. A bő tartalmú forrás-kiadvány eredeti szövegükben adja a latin és német régi okiratokat s első sorban a történettel foglalkozó szakember veszi nagy hasznát. Különösen művelődéstörténetünk még mindig nagyon hiányos adattára bővül e művel, a mely a czéhek életére, a régi munkás és munkaviszonyokra, az egyes városok anyagi kérdésekben való surlódásaira, a büntetőjogi állapotokra vet érdekes világot. Az okiratgyűjtemény mintegy 20 évi gyűjtés eredménye s használását nagyon megkönnyíti a pontos név- és tárgymutató. Van a könyvnek egy melléklete is: II. Rákóczi Ferencz egy levelének hasonmása, melynek eredeti kéziratát Igló város levéltára őrzi.

Beszédek. *Vértesy* Károly egy 217 lapra terjedő kötetben kiadta azokat a beszédeit, melyeket hazafias ünnepélyeken, gyűlésekben, küldöttségekben, lakomákon mondott, nemkülönben azokat az üdvözlő iratokat, sőt sürgönyöket is, melyeket különböző alkalmakkor különböző személyekhez és testületekhez intézve fogalmazott. A szerző maga adta ki könyvét s bizonyára kedves emléket ad vele azoknak, a kik az illető alkalmaknál jelenvoltak.

A szarvasvipera. *Betnák* Béla e czímmel novellás könyvet adott ki, melyben nyolcz elbeszélését gyűjtötte össze. Valami jelentékeny irodalmi tulajdonságokat nem árulnak el ez elbeszélések, egyikbenmásikban azonban van használható nyers anyag, a melyből hivatott író tudott volna érdekes dolgot is csinálni.

Uj könyvek:

A Szepesmegyei Történeti Társulat évkönyve. III. Pótlék Wagner Szepesmegye okirattárához. Összegyűjtötte *Weber* Samu. Lőcse.

Vértesy Károly legújabb beszédei (1904—1907). Zombor, szerző kiadása.

A szarvasvipera. Elbeszélések, irta *Betnák* Béla. Kaposvár, Részvénynyomda.

HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a legközelebbi napokban: Iglói Szontagh Titusz, nyug. magyar államvasuti felügyelő, 68 éves korában Budapesten. — Klekner György, magy. kir. posta- és távirófelügyelő, 59 éves korában Kassán. — Csengery Dezső ügyvéd a kassai református egyház presbitere, 54 éves korában Budapesten. — Császár Jenő, előkelő fővárosi polgár, malomtulajdonos, székesfővárosi törvényhatósági bizottsági tag, Budapesten. — Répássy Béla dr., pestvidéki királyi törvényszéki biró, 44 éves korában Karlszbádban. Holttestét Lőcsére vitték, s ott helyezték örök nyugalomra a családi sírboltban. — Miskolczy Dezső magánzó, 68 éves korában Csengődön. — Michelbach Fülöp, magy. kir. posta- és táviró-felügyelő, 64 éves korában Nagykikindán. — Várbogyai Bogyay Vincze, nyug. magy. kir. csendőrőrnagy, 68 éves korában Köttse községben. — Id. Paar János ékszerész, 65 éves korában Budapesten. — Gádi Kayser Mihály, nyug. magy. kir. postatiszt, 39 éves korában Temesváron. — Knezevich Jenő, csász. és kir. százados 39 éves korában Brassóban. — Szőke István tanító, a budapesti felsőerdősori elemi fiúiskola igazgatója, Budapesten. Az elhunyt negyven esztendeig működött a tanítói pályán, legnagyobb részt a főváros szolgálatában. Hivatását mint pedagógus kiváló hozzáértéssel, buzgalommal és szorgalommal töltötte be. E mellett sokat foglalkozott a tanítóság minden dolgával. Kartársai sorában mindig az elsők között volt s a hivatalos tanító-testületnek az elnöke volt. Nagy része volt a szünidei gyermektelep intézményének meghonosításában is. — Rátskay Agoston, állami iskolai igazgató-tanító Chizsnén. — Tótis Vilmos dr., fővárosi ügyvéd, Budapesten. — Gaál Géza, nyugalmazott kereskedelmi miniszteri segédhivatali igazgató, az arany érdemkereszt tulajdonosa, 64 éves korában Ipolyságon. — Csuha József, állami elemi iskolai tanító, tartalékos honvédhadnagy, 35 éves korában Ujpesten. — Tövisi és füzesséri Füzesséry Kálmán, Csanádmegye tiszteleti főügyésze, a csanádi püspökségi uradalom jogtanácsosa. Csanádmegye törvényhatóságának és Makó város képviselőtestületének tagja, 71 éves korában Makón. — Schumy István, építész, a budai zenekör gondnoka, Budapesten. — Kotczonay Ernő dr., magyar királyi bányaorvos, királyi törvényszéki orvos, Zólyom vármegye tiszteleti főorvosa, törvényhatósági bizottsági tag, 63 éves korában Beszterczebányán. — Szász József, nyug. kántortanító, 78 éves korában Csíkszentmártonban. — Román József, nagyváradi ügyvéd 87 éves korában Nagyváradon. — Kliment Lajos, korponai ágostai hitvallású lelkész, 51 éves korában Korponán. — Almer Lajos, Nagybánya város képviselőtestületének és Szatmár vármegye törvényhatóságának tagja, 55 éves korában Nagybányán. — Tőzsér József, 58 éves korában Berettyó-Ujfalun. — Imrefi László, a pécsi jogakadémia harmadéves növendéke. — Ifjabb Stoll Ferike, Stoll Ferencz és felesége, szül. Scholtz Klára fia, hat éves korában Veszprémben.

Erdődi Pálffy Istvánné grófné, szül. cserneki és tarkeői Dessewffy Matild, 81 éves korában. — Özv. Blaskovics Sándorné, született Lucz Aranka, Blaskovics Sándor bihari földesúr özvegye, Königswarter Hermann báró anyósa, 70 éves korában Bécsben. Holttestét fia, Blaskovics Sándor, volt képviselő hazahozatta Nagyváradra. — Mészáros Klára, Győrött. — Bettelheim Imréné, született Schwarz Aranka, 32 éves korában Aradon. —

IGNATIUS PACK, lakatosmester

A Táblázatban szerepel:
Ignatius Pack, lakatosmester bécsi származású, Palánkban lakott, háza nem volt. 1784-től adat. 1787 ben céhmester, 1806-ban polgárjog. 1813-ig adat róla 36. old. után. ezüstpajzs, 7. sz.

T. KNOTIK MÁRTA: XVIII.-XIX. századi fémtárgyak és mesteremberek 19. old

A MÓRA FERENC Múzeum Évkönyve, 1972/73. I.
Szeged, 1974

Paál László

60 d

Kállay, Ernest:

Quelques artistes de Transylvanie

Nouvelle Revue de Hongrie. 1940. okt.

Rédacteur en chef-gérant: JOSEPH BALOGH

qui s'est imposée lorsqu'une partie du territoire de la [illegible] à la mère patrie.

Dans le cas de la Haute-Hongrie il s'agissait d'aplanir la différence existant entre les prix des articles industriels et ceux des produits agricoles. En Transylvanie par contre il s'agit d'élever le standard de vie. La politique des prix, dans le cas présent, commence par la politique des salaires et l'organisation du travail, car sans pouvoir d'achat de la population toute tentative d'aplanissement des prix serait vouée à un échec. Par contre cela doit avoir des conséquences très profondes, à tout point de vue, dans la vie économique: production, consommation, échanges de toute nature.

L'organisme économique hongrois qui vient de s'accroître, grâce au retour à la Hongrie d'une partie importante de son territoire, semble devoir être assez fort pour résoudre les tâches multiples qui lui incombent. Le fait que la Transylvanie rédimée n'a pas exploité entièrement les possibilités offertes à l'industrie, est peut-être un avantage en ce sens que la création de cette industrie sera le moyen le plus naturel et le meilleur offert aux dirigeants de l'économie hongroise pour réorganiser la vie économique tout entière de la Transylvanie. Il est en effet indubitable que la production de matières premières en Transylvanie ne pourrait être fortement poussée que pour servir les buts de l'industrie; il faut donc créer sur ce territoire une industrie pour assurer un développement convenable à l'industrie, à l'élevage et à l'exploitation forestière. C'est ainsi que

Paál László

Műcsarnok

1932. febr – márc. kiáll.

11, 16, 24, 27.

VASÁR

UJS

Paál László

1933 febr-márc. Klebelsberg
emlékkiáll.

Borus idő. A Szelényi-
alap örök letéte a
szépm. Muzeumban.

5
/bc

ttsága,

Budapest.

Hőgyész Endre-u. 10.

Paál László

1. Tájkép
2. Erdőmélye

1932 főv új szerzem kiáll Mücsarnok

LEGTÖKÉLETESEBB SZAB.

JÉGSZEKRÉNY

ÉS JÉGPINCZE

A jégszekrény teljesen fából készül, nem rothad, kizárja a szagképződést és az eddigi bádog jégszekrényekkel szemben — **70%-kal kevesebb jeget fogyaszt.** — Oriási megtakaritást érhetnek el ezen jégszekrényekkel a mészárosok, vendéglősök, kávésok, családok stb.

jégpinczéim sokkal jobbak és olcsóbbak az eddigi rendszerüeknél

ÁRJEGYZÉK ÉS KÖLTSÉGVETÉS INGYEN

RAKTÁRAMBAN MEGTEKINTHETŐK A JÉGSZEKRÉNYEK

BUCSANYECZ JÓZSEF

ÁCSMESTER, ÉPITÉSI VÁLLALKOZÓ JÉGSZEKRÉNYGYÁROS ÉS JÉGPINCZE ÉPITŐ

BUDAPEST

X., KŐBÁNYAI-ÚT 46/a SZ.

Grossmann Henrik

= fényező és mázoló-mester =

Budapest

Damjanich-u. 25/a.

Vasbutor, kávéházi és konyhaberendezések, fabutor, bádogedények és aranyozó munkálatok különleges készitője. Uj vasbutorok mindig raktáron tartatnak.

Paál Gergely

asztalos-mester

Budapest,

VI., Dalnokutcza 18. (Saját ház).

Diszbutor és diszitési vállalat saját v. adott tervek szerint. — Nagy raktár modern butorokban, minden stylben, olcsó árak mellett.

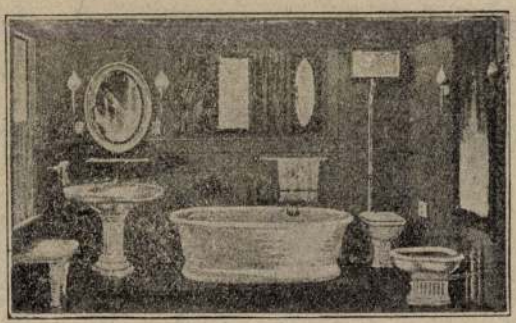

KOCSNER ANTAL

vizműgyáros

Budapest, VI., Dessewffy-u. 43.

III., Kis-Czelli-ut 42 (saját ház).

Központi fütések minden rendszer szerint. Szellőztetési berendezések. Vizvezeték, csatornázások és légszesz-berendezések. — Fürdők és melegviz-készülékek. — Szivattyuművek. Épület- és diszmű-bádogosmunkák. Telefon 16—76.

TAPÉTA-DISZITÉSI VÁLLALAT.

SÜDFELD SÁMUEL

BUDAPEST, V., Mária Valéria-utcza 10.

(Thonet-udvar.)

Legnagyobb raktár modern és minden stylben lévő **papirkárpitokban, plasztikai diszitésekben, léczekben, lincrustában** és **linoleumban.**

SZIRCH IMRE

ELSŐ MAGYAR FÉM- ÉS BRONZÁRU-GYÁR

Mindennemü fémáruk, diszbutor és épület vasalások gyártása és raktára

Fém- és horgany-öntöde

Gyár és iroda:

Telefon 56—95 **BUDAPEST, VII.,** *Garay-utcza 40. sz*

"HERKULES"

Brauns Rudolf-féle dresdeni "Aczél-szélturbinagyár" törv. védett eredeti gyártmánya. Évek óta fényesen kipróbált **költség nélküli üzemerő** vizszállításra villamos világitásra, gépek hajtására, mezőgazdasági-, ipari- és bányászati telepeken. Prospektusokkal, felvilágositással, költségvetésekkel, tervekkel, stb. készségesen és ingyen szolgál

Dr. Dietrich Sándor

BUDAPEST,
Akadémia-u. 14.

GUNDOLF V.

kályhás-mester

Budapest, IV., Molnár-utcza 14|a.

(Speczialista e szakmában.)

Minta raktáromon levő tüzmentes kályhák a legdivatosabb és legremekebb kivitelüek, és a legujabb fütésmódra vannak készitve. Elvállalom továbbá **márványkandallók átalakitását, porczellánfalburkolatok, kád- és fürdőszobák berendezését** a legnagyobb szakismerettel. Kérem a czimemre figyelni.

PAAR JÁNOS

MŰÖTVÖS ÉS ÉKSZERÉSZ

BUDAPEST
IV., KORONAHERCZEG-U. 3. SZ.
AZ UDVARBAN

Épület- és diszmü-bádogos.

WIESEL ADOLF

BUDAPEST, VI., Váczi-körut 41.

Légszesz-, vizvezeték és csatornázási vállalat.

Diszmü-bádogos-munkák adott vagy saját rajzszerinti kivitele.

ZSUZSÁNTZKY PÉTER ÉS FIA

ácsmesterek és építészi vállalkozók

Budapest, Külső Váczi út 126.

Elvállalunk az ácsmunkákon kivül asztalos és kőmives munkákat, valamint az épitészi szakmába vágó minden munkát, nevezetesen tervek és költségvetések GYORS és JUTÁNYOS elkészitését.

Kartellen kivül

olcsó árban szállit szögecselt vasgerendákat, oszlopokat, caissonokat, vasuti és közuti hidakat, mindennemü szerkezeti munkákat

FODOR BÉLA lakatosmester, vasszerkezeti és csavargyáros

BUDAPEST, V., Révész-utcza 9. — Telefon-sz. 19—19.

Magyar Pályaratok
1904/5. II. sz. l.

A MŰGYŰJTŐ HIREI

MUNKÁBA LÉP A MUNKÁCSY-CÉH

E folyóirat hasábjain is többször foglalkoztunk már az új, nagyarányú művészet-gazdasági szervezkedésnek, az alakulóban levő Munkácsy-céhnek programjával. Most arról értesülünk, hogy az új egyesület alapszabályainak jóváhagyása már útban van. A művészszövetkezetnek vezetői csak a végleges engedély beérkezését várják s nyomban utána megtartják alakuló közgyülésüket ünnepélyes keretek között az Akadémiában. Mihelyst a formaságok elintéződnek, kezdetét veszi a kiállítások előkészítése és az adminisztráció tervszerű munkája. Egyelőre két nagyarányú kiállítást terveznek a pártolótagok részére. Egyiket novemberben a Nemzeti Szalonban, másikat jövő év márciusában az Ernst-Múzeumban tartanák meg.

PAÁL LÁSZLÓ EMLÉKET ÁLLITUNK BARBIZONBAN

Ez év februárjában lesz ötven éve, hogy a magyar tájképfestészet klasszikussá vált nagysága, Paál László, meghalt. Az a művésztársaság, mely büszkén s kegyelettel őrzi nevében a halhatatlan magyar mester emlékét, méltó módon akarja külsőleg is megörökíteni dicsőségét. Nem kevesebbről van szó, mint hogy Barbizonban, ott, ahol a legszebb Paál-képek születtek, emléktáblát helyeznek el s azt ünnepélyes külsőségek közt avatják fel. Az emléktábla elkészítésével a társaság már meg is bízta *Gárdos* Aladár szobrászművészt. Ugy tervezik, hogy a jövő év tavaszán a leleplezésre nagyobb magyar küldöttség fog Barbizonba zarándokolni. Ugyanakkor persze itthon is erősen készülnek Paál László félszázados halálozási évfordulójának méltó megünneplésére. Talán senki sem tett annyit e csodálatos tehetség magyar és nemzetközi elismertetése érdekében, mint müveinek fáradhatatlan kutatója és életének történetírója: Lázár Béla. Az ő nagy Paál László biografiája egymaga ércnél tartósabb emlék, amelynek kiállításbeli gazdagsága vetélkedik a nagy francia publikációkkal. A nagy festő emlékünnepélye alkalmából e gazdag munka az eddiginél is pompásabb illusztrációkkal új kiadásban fog teljesen átdolgozva megjelenni, hogy a Paál-kiállítás legújabb eredményeiről is számot adjon.

A VAGYONMENTŐ AUKCIÓK MEGNYITÓJA

A Postatakarékpénztár Árverési Csarnoka ebben az évben is sűrű egymásutánban fogja rendezni nagy népszerűségnek örvendő aukcióit. Az első őszi aukciót október hó elejére tervezik.

MAGYAR ÖTVÖSMUNKÁK KIÁLLITÁSA

A mostani kézművesipari tárlat keretében a műértők s régiséggyüjtők körében méltó érdeklődést keltettek azok a stílszerű ötvösmunkák, melyek a régi ezüstművesek finom kézügyességével elevenítik fel a történelmi szépségű formákat. Mint érdekelt helyről közlik velünk, *Kövesi* József a reáltanoda-utcai ötvösmester tudatosan ápolja műhelyében ezeknek a nemes hagyományoknak kultuszát. Érett s teljesen leszűrt formaérzése épp oly erős a renaissance-, mint az empíre-stílusú ezüstmunkák trébelésében és távol a nagy gyárak szokványos üzleti szellemétől, a kéz munkájára veti a súlyt. Ebben a munkában segítségére vannak maganevelte munkatársai is, akik vele együtt dolgoznak a barokk-, biedermeier- s ó-bécsi tálak, szervizek, szelencék praktikus és örökszép formáin. A prágai vásáron elért sikerei után a kézművesipari tárlaton is a műértők nagy megbecsülése jutott részéül a kiállított szép munkáknak.

A Műgyüjtő 1928. 8–9. sz.

AZ ERNST-MUZEUM UJ SZEZONJA

Frissen felkészülve várja az új művészi szezon megindulását az Ernst-Múzeum. Mint eddig tette, úgy a most következő években is egyaránt akarja szolgálni a műgyüjtők, a képvásárlók és a művészek érdekeit s míg egyfelől a megállapodott művészek legfrissebb alkotásait is bemutatja termeiben, másrészt helyet ad a fiatal nemzedék képviselőinek is arra, hogy a közönség megismerhesse őket. Mindjárt első megnyitókiállítása is az új művésznemzedék néhány jelesének bemutatkozása lesz. A szeptember 8-án megnyíló *első csoportkiállításon* egész sereg új név, új tehetség lép ki a nyilvánosság elé, így a Basilides testvérek, Péter Marianne, Bernáth Aurél s néhány eddig kevéssé ismert grafikusművész. Rövidddel ezután *újabb csoportkiállítás* következik, mely az eddig kevésbé szerepelt Barcsay Jenő festményei mellett gróf Batthyány Gyula, Nagy Sándor és Feszty Árpád képeit fogja hozni. Nagyjelentőségű lesz a harmadik csoportkiállítás is, melynek keretében Hubay Andor festőművész, (a nagy muzsikus fia) és Telcs Ede szobrászművész fognak hatalmas kollekcióval szerepelni. A kiállítások sorozatát november végén a szokásos *őszi aukció* szakítja meg, melynek gazdag anyagáról egyelőre csak a legbizalmasabbaknak árulják el a készülő meglepetéseket Ernsték. Ez aukció egyik vonzóereje az a száz darabból álló XVI XVII. századbeli magyar ezüstgyüjtemény lesz, amelyhez hasonló még együttesen nem került kalapács alá. Nyomban az aukció után a kegyelet jegyében készítik elő a téli szezon nagy művészeti eseményét: *Rippl-Rónai emlékkiállítását.* — Egész gazdag oeuvrejét viszik a közönség elé a nemrég elhúnyt nagy mesternek, a párisi évektől a legutolsó esztendők új és új szenzációkat jelentő megújhodásáig. Ez lesz egyúttal az *Ernst-múzeum századik kiállítása* is, ünnepi bizonysága annak a nagy kultúrmunkának, melyet az új magyar művésztehetségek érvényesüléséért két évtized óta végeztek. A szezon hátralevő részére is értékes kiállításokról tárgyal a vezetőség, melyek során néhány ismert Szinyeitársaságbeli művész mellett Pátzay Pál szobrász alkotásait is bemutatják.

MŰVÉSZETI MÚZEUMOK BARÁTAI

A legjelentősebb mecénások és gyüjtők bevonásával megalakult a Művészeti Múzeumok Barátainak Egyesülete. Alakuló közgyűlésén az előadó *Petrovics* Elek főigazgató kifejtette, hogy az új múzeumnak azokat a tiszteletreméltó hagyományokat kell folytatnia, melyeket a háború előtti időkben a Radisics Jenő szellemi irányítása alatt álló Múzeumbarátok Egyesülete igyekezett ébren tartani. Összeköttetést létesíteni a gyüjtők közt s egyúttal a két nagy művészeti múzeum részére mecénásokat toborozni, ezt a fontos célt tartja szem előtt az egyesület. Elnökké a legkiválóbb magyar mecénások egyikét, Eszterházy Pál grófot választották meg, ügyvezető igazgatókká pedig Végh Gyulát és Petrovics Eleket. A magunk részéről is csak a legnagyobb melegséggel üdvözölhetjük az új egyesületet, melynek tevékenységétől a magyar társadalom fokozottabb művészetpártolását s a múzeumok nagyobb gazdagodását reméljük.

FADRUSZ JÁNOS BARÁTI KÖRE

Közvetlenül halottak napja előtt, október huszonkilencedikén kegyeletes ünnepség lesz Fadrusz János kerepesi temetőbeli sírjánál. A huszonöt év óta halott nagy magyar szobrásznak emlékére fognak a szeretet mécsesei kigyulladni s egy új egyesülés, a »Fadrusz János baráti köre« fog ezzel az aktussal a nyilvánosság elé lépni. Ugyanakkor a művészet hódolatával is adózni fognak emlékének, amennyiben ki fogják állítani azt az egypár kisebb szobrát, amely még fellelhető.

IDEGENFORGALOM

⌗ **Tíz érdekes balatoni hír.** 1. Székesfehérvár határában közel másfélmilliópengős útépítés készül, amely a balatoni műutat új nyomon vezeti át. A Balaton kapuja három vasúton felül vezető hidon 2840 méter hosszúságban készül. *Kétszázas turnusokban dolgoznak éjjel-nappal a munkások.* Az új építkezés tavaszra elkészül. A balatoni műútnak ez az áthelyezése zavartalanabbá és biztosabbá teszi a balatoni közlekedést. 2. A Balaton jege sokhelyen 25—30 centiméteres. Megkezdődött a *téli halászat.* A halászok különösen Alsóörs, Révfülöp, Keszthely, Fonyód, Balatonszemes, Siófok és Tihany határában dolgoznak nagy húzóhálóikkal. 3. A Balatoni Téli Napoknak olyan nagy volt a sikere, hogy a balatoni intézőbizottság kezdeményezésére Keszthely után február 1.-én és 2.-ikán *Balatonfüreden is megismétlik.* 4. Tavaly a Balaton mellett 507 épületet emeltek, 3,800 000 pengő értékben. *Nagyobb építkezések* voltak Siófokon, Zamárdin, Keszthelyen és Balatonfüreden. Az építkezési konjunktúra tovább is tart. 5. A balatoni intézőbizottság által Tihanyban épített *népművészeti ház* egyik leglátogatottabb pontja a Balatonnak. A népművészeti házban eladott tárgyak értéke tavaly 10.000 pengő volt. Ezt a pénzt új rendelésekre fordítják, a balatoni lakosság téli foglalkoztatására. 6. A balatonvidéki parcellázással és szabályozással foglalkozó mérnökök vitaestét rendeznek a Balaton *rendezési tervéről.* Neves tudósokat is hozzászólásra kérnek fel. Remélik, hogy a vitaest elindítja majd a nagy pályázatot, amelyet az érdekeltek már régen sürgetnek. 7. A balatoni intézőbizottság a lakosság téli foglalkoztatása érdekében különféle népművészeti munkákat rendel. Fafaragások, háziszőttesek, *kézimunkák,* csontfaragások készülnek. 8. A balatoni társadalmi élet legnagyobb téli eseményét, a *Balatoni bált* február 15.-ikén rendezik a Gellért-szállodában. A bálon teljes számban megjelennek a híres Anna-bálok szép résztvevői. 9. A balatongyöröki és Balatonederics közötti *vasúti átjáró* elkészült. A betonműút 500.000 pengő költséggel épült. Egyik legszebb része a Balaton körüli útnak. 10. A balatonfüredi üdülőházhoz kúrszalónt, társalgót és olvasót építenek.

⊙

⌗ **Idegenforgalmi tanfolyam.** Dr. *Márffy* Ede műegyetemi tanár közigazgatástani és pénzügyjogi szemináriumában idegenforgalmi, közigazgatási szaktanfolyam nyílik. A tananyagot dr. *Markos* Béla, a székesfőváros Idegenforgalmi Hivatalának igazgatója állította össze. Az előadók tudósok és az idegenforgalom, valamint a vendéglátó ipar legkiválóbb szakértői lesznek, akik az idegenforgalom elméleti és gyakorlati kérdéseiről adnak elő. Főiskolai hallgatók és az egyetemen kívül állók is jelentkezhetnek a tanfolyamra február 3-ig naponként 12—2 óra között: Műegyetem, központi épület, I. emelet 65.

⊙

⌗ **Miről tárgyal a turistaankét.** Január 20-ikán, hétfőn este a Zeneakadémia nagytermében rendezi a *Magyar Turista Szövetség* nagyszabású ankétját. A minisztériumok és a különféle hatóságok képviselői is megjelennek az ankéten, amelyen több fontos határozati javaslatot terjesztenek elő. Napirenden szerepelnek az *utazási kedvezmények, a tilos területek, a turistaság és a szabadidőmozgalom kérdése, a turistaság és a természetvédelem.* Tárgyalnak a turistaság államsegélyéről és a propagandáról is.

EGY HÉT BUDAPEST ÉLETÉBŐL

a január 5.-től 11.-ig terjedő héten:

1. Születések száma	412	(368)
2. Halálozások száma . . .	358	(368)
3. Öngyilkos lett	11	(19)
4. Házasságkötések száma .	172	(224)

(Zárójelben az előzőheti adatok)

AZ ELEVEN SZEIZMOGRÁF

Egy tanyai kovácsmester leánya megérzi, ha bárhol reng a föld

Perbál, január 18
(A Pest kiküldött munkatársától)

Könnyű kis bricska ficánkol a fagyott úton két jóvérű uradalmi lovacska mögött. Az út mellett havas szántók hevernek s ahol az akácszegélyes út görbülete megtörik, ahol az uradalmi majorok szétszórt épületsora kezdődik a hullámos földeken, ott áll az a kormosfalú, féltetős patkolófélszerrel megtoldott kovácsműhely és lakás, amelyben *Kiss* Lajos kommenciós uradalmi kovácsmester lakik leányával, a különös lelki torzulásairól híres *Kiss* Eszterrel. Az uradalmi gyakornok úr, aki elkísért bennünket ezen a másfélórás, didergő kocsiúton, óvatosan és tapintatosan mesélte el Eszti különös megérzéseit, amelyek sokszor érthetetlen és ijesztő kitörésekig fokozódnak.

Röviden arról van szó, hogy pár hónapos korától kezdve megmagyarázhatatlan érzékenységet árult el minden olyan tünettel kapcsolatban, ami *rezgéssel* jár. A különben egészséges gyermek ideges sírásba kezdett, valahányszor apja műhelyében döngetni kezdték az üllőt. Először azt gondolták, hogy csak a hang iránt érzékeny, aztán ijedten tapasztalták, hogy akkor is elbömbölte magát, amikor olyan messze volt a műhelytől, hogy a hangot egyáltalán nem hallhatta. Később egyre fokozódott ez a titokzatos érzékenység. A kislány összerezzent és valóságos *testi fájdalmat érzett,* ha a szomszédban elejtettek egy téglát, vagy betörtek egy ablakot.

A magyarázat alatt el is kanyarodunk az ákácos úton s a lovak megállnak a műhely előtt, ahonnan bőrkötényben, kormosan és olajosan maga a mester jön elő. Idegenkedik az ötlettől, hogy idegen ember beszélhessen a lányával, különösen erről...

A megérzett bányaomlás

Az udvar végében áll a lakóház; az egyik kis kamrát rendezték be Kiss Esztinek arra az időre, amikor szokatlan érzékenysége felülkerekedik egyébként kitűnő egészségén. A szobácskában ég a lámpa és az ágyban sápadtan, mintha nagy betegségből lábbadozna, elgyötört arccal fekszik a szépvonású kislány. Az ágy lábai alá *autógumiból vágott vastag réteget* tettek, hogy ezzel is csökkentsék az alulról, a földből érkező rezgések kínos erejét.

— Esztikém, — simogatja meg a kislány fejét a kovácsmester — ne félj kislányom, az urak beszélgetni szeretnének veled.

Eszti nem is fél. Jónéhány orvos megfordult már a »betegágya« mellett s tisztában van azzal, hogy különös érzékenysége még igen sok ilyen látogatást biztosít számára.

— Nem vagyok én beteg — mondja madárhangon. — Az orvos urak is megmondták, hogy nem vagyok beteg, csak annyira érzékeny hogy *megérzem, ha fát vágnak a másik tanyán.* Meg azt is mondják az orvos urak, hogy ha megnövök, *elmúlik az egész.*

— Már gyerekkorában sok baj volt az érzékenységével, — magyarázza gyakorlottan a kovácsmester — de akkor ijedtünk meg igazán, amikor *hétesztendős korában szörnyű rohamot kapott.* Görcsök támadták meg, elvesztette az eszmélétét, sikoltozott s amikor magához tért, azt állította, hogy rettenetes érzése támadt, érezte a csontjaiban és az idegeiben, hogy *valahol megindult a föld.* Nem hittük el neki. Másnap tudtuk meg, hogy közel, harmincöt kilométerrel odébb, *egy szénbányában megindult a föld,* néhány tárna összeroppant s csak az Isten mentett meg egy csomó bányászt a haláltól.

Kiss Eszti látomásai

A sápadt arcú kislány érdeklődve figyeli az ágyból apja előadását. A szeme körül olyan kormos, mély árkok vannak, mintha óriási szenvedéseket állt volna ki.

— Olyankor — mondja váratlanul — *rettentő dolgokat is látok.* Óriási *kockák haladnak a levegőben* akkorák, »mint az egész világ«, s amikor összeütköznek, remeg az egész mindenség, de azért nem ütköznek össze mégsem, hanem átmennek egymáson. *A levegőből hegyek potyognak* s úgy belefúródnak a földbe, hogy ki sem látszanak többé.

Egy orvos pár évvel ezelőtt gondosan tanulmányozta a betegséget, bár az általános orvosi vélemény szerint *neurotikus gyengeség* kérdése az egész és rávette a kislányt, hogy *rajzolja meg egyik ilyen látomásának képét.* Ez a kísérlet nem vezetett sok eredményre, mert kubistaszerű vizió kerekedett belőle. Annál rejtélyesebb volt a második kísérlet, tavaly ősszel. Megint roham támadta meg, amely egész éjjel tartott.

Véletlenül kéznél volt az orvos, aki injekciókkal nyugtatta meg s amikor magához tért a kislány, papírt, ceruzát adtak a kezébe. Most *érthetőbb kép* alakult ki a kusza vonásokból. *Egy rettentő nagy épület romjai* ábrázolta a primitív kép, az egész papírt betöltötte az összeomlott házak képe. Az orvosnak fantasztikus ötlete támadt. Térképet adott a kislány kezébe s felszólította, hogy mutassa meg, *hol történt az,* amit papírra vetett. Kiss Eszti habozás nélkül *Bukarestre tette a ceruzáját.*

— Azt gondoltam, uram, — mondja a kovácsmester — hogy nyomban meghalok, amikor délben jön az intéző úr és kérdi, hogy *hallottam-e a bukaresti földrengésről.*

Repülőtámadás

Természetes ezekután, hogy kikívánkozik az emberből a kérdés, hogy a háború nagy eseményei iránt mutat-e valamiféle érzékenységet ez a tizennégyesztendős perbáli látnok.

— Mostanában — mondja az édesapja — amióta a repülőháború annyira kiéleződött, *többet van rosszul, mint jól.* Nagy rohamai nincsenek, *de állandó izgalomban él* és attól tartunk, hogy megárt a szervezetének. Éppen ezért pihentetjük állandóan, mert nem vált be az a tanács, hogy fogjuk rendes köznapi életre és úgy iparkodjunk elvonni a megérzéseitől. Néha felriaszt álmunkból, vergődik és kínlódik, egész testében reszket és vacogó fogakkal mondja el, amit lát. *Égő városról* beszél ilyenkor, amely *a tenger közepén* van s az utcáin *eleven* tűz folyik. Néha hajókat lát, amelyek hirtelen lángralobbannak és szétveti őket valami. Ezek a keserves éjszakák összeesnek a nagy londoni légitámadásokkal.

Most is mozog a föld...

Kiss Eszti közömbösen figyeli az ágyból, amíg az ő sajátságos kínlódásáról s megérzéseiről beszélgetünk.

Egyszerre megszólal:

— *Most is mozog a föld.* Maguk nem érzik? Mert én érzem, hogy valahol dobolnak a földön s úgy remeg minden, mintha itt lenne a szomszédban. De most nem fáj semmim. Csak érzem, hogy minden reszket.

Értelmetlenül nézünk egymásra, nem történik semmi, a lámpa lángja meg sem rezzen, nagy, súlyos téli csend van odakinn.

Csendesen kimegyünk a szobából. Egyedül marad Kiss Eszti, akivel talán egy újfajta idegbetegség született a világra. Vagy csak elrontotta a kor a gyenge fizikumú gyereket, megfertőzte egy félelmetes kórral, hogy az idegszálaiban, a vére áramlásában érezze, miféle nyugtalanság tombol szüntelenül a világon s hogyan áradnak szét a kor csapásai a föld színén?...

Baróti Géza

Mátyássyné két debreceni bundája

A szegedi törvényszék Budapesten kiszállt *Bókay-tanácsa* szombaton délelőtt folytatta *Mátyássy* Zoltánnénak és vádlottársainak csalási bűnügyében a folytatólagos főtárgyalást.

A mai tárgyaláson elsőnek *Neumann* Mór debreceni kereskedőt hallgatták ki. Elmondotta, hogy használt ruhaneműek vásárlásával és eladásával foglalkozik. 1938 nyarán egyszer megállott az üzlete előtt Mátyássy Zoltánné autója, az asszony a sofőrrel *két bundát küldött be megvételre.* A bundákat 150 pengőért meg is vette.

Másnap kiderült, hogy Mátyássyné egy debreceni szűcsnél vette a két bundát, de a vételárat *nem fizette* ki. Neumann pert indított a debreceni törvényszéken, nehogy az orgazdaság gyanujába keveredjék. Mátyássyné azonban nem jelent meg a tárgyaláson.

— Sohasem kaptam idézést arra a tárgyalásra, — mondotta az elnök kérdésére Mátyássyné — *de nem is jelenhettem volna meg, mert akkor már letartóztattak.*

A törvényszék ezután megkezdte a mára beidézett *budapesti sértettek* kihallgatását. Lapzártakor a tárgyalás folyik.

RÁDIÓ

Szombat, január 18.

BUDAPEST I.: 12.00 Harangszó. Himnusz. Időjárásjelentés. — 12.10 A rádió szalónzenekara. — 12.40 Hirek. — 13.20 Időjelzés, időjárás- és vízállásjelentés. — 13.30 Hanglemezek. — 14.30 Hirek. — 14.45 Műsorismertetés. — 15.00 Árfolyamhirek, piaci árak, élelmiszerárak. — 15.20 Szórakoztató zene. — 16.10 Ifjúsági rádió. — 16.45 Időjelzés, időjárásjelentés, hirek. — 17.00 Hirek szlovák és ruszin nyelven. — 17.15 Cigányzene. — 18.00 Elbeszélés. — 18.25 Hanglemezek. — 19.00 Hirek magyar, német és román nyelven. — 19.20 Operettek az Operaházból. — 20.40 Hangképek. — 21.10 Tánczene. — 21.40 Hirek, időjárásjelentés. — 22.00 Cigányzene. — 23.00 Hirek német olasz, angol és francia nyelven. — 23.25 Hanglemezek. — 24.00 Hirek.

BUDAPEST II.: 17.45 Versek. — 18.00 Jászzongoraszámok. — 18.35 Mezőgazdasági félóra. — 19.00 Hanglemezek. — 20.00 Hirek. — 20.10 Ügetőversenyeredmények. — 20.20 Cigányzene. — 21.10 Előadás. — 21.40 Időjárásjelentés.

KASSA: 12.00 Budapest I. — 13.25 Budapest II. — 19.00 Budapest I. — 20.30 A Bethlen Gábor Szövetség kultúrestje. — 21.40 Budapest I.

Vasárnap, január 19.

BUDAPEST I.: 8.00 Ébresztő. Szózat. Hanglemezek. — 8.45 Hirek. — 9.00 Unitárius istentisztelet. — 10.00 Református istentisztelet. — 11.00 Róm. kat. istentisztelet. — 12.30 Székesfővárosi zenekar. — 13.45 Hirek. — 14.00 Hanglemezek. — 15.00 A földmivelésügyi minisztérium rádióelőadása. — 15.30 Szalónötös. — 15.50 Elbeszélés. — 16.30 Előadás. — 17.00 Hirek magyar, szlovák és ruszin nyelven. — 17.15 Honvédműsor. — 18.00 Versek. — 18.10 Magyar nóták. — 19.00 Hirek magyar, német és román nyelven. — 19.20 Sporteredmények. — 19.30 Hangjáték. — 20.45 Elbeszélés. — 21.10 Tánczene. — 21.40 Hirek, időjárásjelentés. — 22.00 Szórakoztató zene. — 23.00 Hirek német, olasz, angol és francia nyelven. — 23.25 Cigányzene. — 24.00 Hirek.

BUDAPEST II.: 11.00 Szórakoztató hanglemezek. — 12.05 Leventefélóra. — 15.05 Ujpesti dalkör. — 18.00 Felolvasás. — 18.30 Hegedű zongorakísérettel. — 19.00 Előadás. — 19.20 Tánclemezek. — 20.00 Hirek. — 20.10 Ügetőversenyeredmények. — 20.20 Közvetítés az Ostende kávéházból. — 21.10 Felolvasás. — 21.30 Időjárásjelentés.

KASSA: 8.00 Budapest I. — 9.00 Róm. kat. istentisztelet. — 10.15 Evangélikus istentisztelet. — 11.15 Hirek. — 11.35 Hanglemezek. — 11.45 Petőfi-versek. — 12.05 Budapest II. — 13.45 Budapest I.

Fáradt!? A SZÉCHENYI GYÓGYFÜRDŐ kénes gyógyvize FELÜDITI!
I. és II. osztályú női és férfi thermálfürdők. Kádosztályok.

LÓSPORT

Adhat Kama Deva II. 60 méter előnyt Kangornak?...

Bajnok S. szombaton vagy vasárnap indul?

A vasárnapi ügetőnapnak ismét megvan a maga eseménye. Ez alkalommal a »Januári díj« 3000 pengős első díjáért állanak csatasorba a tattersalli pálya legjobb ügetői, köztük a pálya leggyorsabb lova, *Kama Deva II.* (Wiltshire), a derbynyerő *Dávid* (Raymer), a sorozatos győzelmeket aratott *Jósnő* (Kovács II.), a legutóbb 26.9-es idővel győző *Kangor* (Feiser) és nem utolsó sorban az ugyancsak importált *Marchepile* (Simkó), amelynek munkaformájáról igen jókat mesélnek.

A résztvevők közül elsősorban **Kama Deva II.**-őt kell említeni. *A Nattai*-istálló ménje igen nehéz feladat előtt áll: *Kangornak* 60 méter előnyt kell adnia... *Kama Deva* II. utoljára 25.4-et ügetett, véleményünk szerint azonban ennél a teljesítménynél *többet is tud*. Tudnia is kell, ha a 60 méterrel előtte induló *Kangort* el akarja érni.

Kangor ma egy hete 26.9-es idővel *könnyen* nyert. Amellett ő volt az előnytadó, így meglehetősen *kerülgetni is kellett*, hogy az élre juthasson. Ez alkalommal a legelső starthelyről indul, tehát azonnal a belső fordulóhoz juthat. Vagyis: *szerencsés esetben 26.9-nél jobbat is ügethet*, akkor pedig *Kama Deva II.*-nek nagyon kell igyekeznie.

Véleményünk szerint a mezőny többi tagja *Kama Deva II.* és *Kangor* küzdelmébe *nem igen szólhat bele*. Azaz bocsánat, *Jósnő utolsó futásakor 24.7-et ügetett*. Ezt ne felejtsük el.

HOL FUT BAJNOK S.?...

A *Nemzetközi hendikpben Bajnok S.* (Kovács II.) 120 méterig ad lovat vetélytársainak. A kitűnő *Bajnok* mén úgy a szombati, mint a vasárnapi napon az előzetes n indulók között szerepel. *Vajjon ho futt?... Bajnok S.*-hez utoljára még a mult esztendőben volt szerencsénk a versenypályán. Akkor 1:24.5-ös átlagidőt ügetett. Feltételezzük, hogy trénere csak az esetben indítja a fájóslábú lovat, ha az legjobbját tudja.

A két főverseny mellett a délután többi futama is *méltán megérdemli az érdeklődést*. Az előzetes nevezések nagy száma valósággal felelteti, hogy januári számlál a naptár, — *annyi az indulónak jegyzett négylábú, mintha csak a nyár közepén lennénk*. Az *Amatőrverseny nyire* 11. a *Nemzetközi hendikepre* 13. az *1:35-ös alapú* hendikepre 12. a *Ládháza-díjra* 10. a *Bajnok S.*-díjra. az *1:33 alapú* hendikepre és a *Hómező*-díjra pedig egyaránt 9—9 résztvevőt sorol fel a műsor.

Jelöltjeink az egyes futamokra:

I. Mausi H.—S. Irmus, II. Mórie S.—Léva S.—Bob, III. All—G. H. Robinson, IV. Kama Deva II.— Kangor—Jósnő, V. Bajnok S.—Dancsi—Elsőm, VI. Etre, VII. Cserebogár—Carthago—Pique Dame, VIII. Kovács II. hajtás—Zsarnó—Egyes, IX. Andalgó—Liselotte D.—Dáhlia, X. Sunyi—Vilma.

felhívjuk a figyelmet

MAUSI H. az élről indulva rendszerint nyugodtabban üget, mint amikor több vetélytársával megy egy starthelyről. *Raymer* tréner lova reggelenként jól dolgozik. **ALI** a közelmult tapasztalatai szerint 29-es átlagidőt tud. **KAMA DEVA II.** *Wiltshire* kezében első alkalommal is jól futott. Vasárnapi legutolsó szereplésekor elért 25-ös idejénél jobbat várunk a pálya leggyorsabb lovától, — amire egyébként szüksége is lehet, ha a 60 méterrel előtte startoló *Kangort* el akarja érni. **BAJNOK S.**-t úgy szombaton, mint vasárnap megtaláljuk az előzetes starterlistán. Ahol fut, figyelmet érdemel. **ETRE** ismét verhetetlen. **ANDALGÓ** *Galla* tréningjében eddig meglehetősen jól szerepelt. Miért cáfolna erre vasárnap rá?..., **SUNYI** a január 12-i versenynapon sokáig vezetett és csak a célegyenesben engedte maga elé a nála lényegesen jobb klasszisba tartozó **H. PALÓ**-t. Holnap könnyebb ellenfelekkel van dolga.

SPORT

Ladányi Gida és Hidvéghy László nem indulhatnak a gyorskorcsolyázóbajnokságban

Nem adtak elégtételt s így a BKE választmánya nem nevezte be őket

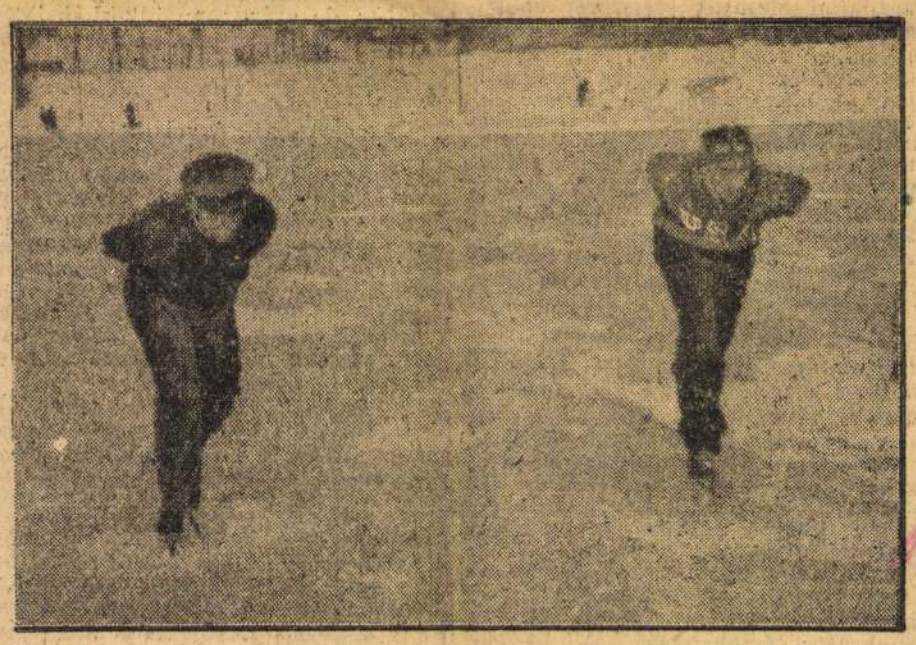

A VERSENYZÉSTŐL FELFÜGGESZTETT KÉT GYORSKORCSOLYÁZÓ BAJNOK TRÉNINGJE A LÁGYMÁNYOSI BLKE PÁLYÁN. AZ USA-INGES LADÁNYI GIDA, A SAPKÁS HIDVÉGHY LÁSZLÓ

A korcsolyázóbajnokságok sorában a műkorcsolyázó bajnoki számok lebonyolítása után ma és holnap délután félháromórai kezdettel a városligeti műjégpályán a BKE rendezésében

a gyorskorcsolyázó bajnokságok

kerülnek sorra. Ma délután először az 500 méteres, azután a 3000 méteres futamot bonyolítják le, vasárnap pedig délután az 1500 méteres futammal kezdik és az 5000 méteres futam fejezi be a bajnoki versenyt.

A mostani bajnokság főként az előzményei miatt vált érdekessé. *A BKE gyorskorcsolyázói és vezetőjük között ellentétek keletkeztek* s ebből kifolyólag a gyorskorcsolyázók nem vettek részt az egyik háziversenyen. Erre *12 gyorskorcsolyázót felfüg esztettek*. Később kilenc gyorskorcsolyázó büntetését egyéni próbaidőre felfüggesztették, *háromnak, kő tük Ladányi-Lindner Gida és Hidvéghy László sokszoros bajnokoknak felfüggesztését azonban érvényben hagyták*, mert ők már egyszer fegyelmi vizsgálat alatt állottak.

Ladányi Gida és *Hidvéghy* kérelmet adott be a BKE elnökségéhez, hogy *a bajnokságra nevezzék be ők t* miután *a büntetés a versenyzésre nem terjed ki*. Tegnap este foglalkozott a kérelemmel a BKE választmánya, Határozatáról a következő hivatalos közleményt adták ki:

»A Budapesti Korcsolyázó Egylet választmánya foglalkozott Hidvéghy Lászlónak és Lindner Gedeonnak a magyar gyorskorcsolyázó bajnokságra benevezését kérő előterjesztésével. A választmány alkalmat nyujtott két versenyzőjének, hogy fegyelmi előterjesztés tárgyává tett cselekményük helytelenségét elismerjék és azt kívánta, hogy ezért az egyesülettől bocsánatot kérjenek. Nevezettek erre nem voltak hajlandók. Minthogy ekként nem volt olyan méltányolást érdemlő körülmény, amely a fegyelmi büntetéssel szemben a benevezést — amely az egylet színeinek képviseletével azonos — indokolná, az előterjesztést a választmány elutasította.«

Mi *nagyon sajnálatosnak* tartjuk a *gyorskorcsolyázók magatartását*, de *sajnálatos* az is, hogy *a gyorskorcsolyázó bajnokság a legjobbak nélkül* fog lefolyni.

Tudvalevő, hogy *Ladányi* Gida nyerte meg a bajnokság főpróbáját alkotó *új. Leviczky Károly emlékversenyt*, ugyanakkor *Hidvéghy* volt a második. Távollétükben az emlékverseny harmadik és negyedik helyezettjei, *Gündisch* Helmut és *Ladányi-Lindner* Ernő fognak nagy küzdelmet vívni az elsőségért, rajtuk kívül *Bácskai, Enyedi* és *Winter* fognak még szerepet játszani a bajnoki számokban.

Leghelyesebb mindenesetre az lenne, ha *a két gyorskorcsolyázó megadná a BKE-nek a megfelelő elégtételt* és — az utolsó percben — *teljessé válna a gyorskorcsolyázóbajnokság mezőnye*.

A műkorcsolyázó bajnokság revánsa

Csepelen ma délután 2 órakor kezdődik a WMTK vándordíjas műkorcsolyázóversenye, amelyen teljes számban indulnak a legutóbb lezajlott műkorcsolyázóbajnokság győztesei és helyezettjei. Az egyes számokban tehát Kállay—Király, Botond Györgyi—Sárdy Évi, Szekrényessyék—Szilassy és Kertész mérkőzések várhatók. A juniorversenyek érdekessége Király Ede indulása a pályaversenyben Kékessy Andreával. A juniorhölgyek között Paizs Magda, a férfiaknál a marosvásárhelyi Jeney a favorit.

I. OSZTÁLYÚ PÁRBAJTÖRVIVÓVERSENYT rendez vasárnap a HTVK délelőtt 9 és délután 5 órai kezdettel a Tiszti Kaszinóban, amelyen teljes vívógárdánk vesz részt, akik közül Bartha, Sipeki-Balás, Hennyey, Idrányi, Orbán, Székelyhidy, Kevey, Dunay, Rerrich és Ritter juthat a kilences döntőbe.

—●—

A SZEGED hazaérkezett téli túrájáról és nem játssza le a nagykikindai mára engedélyezett mérkőzését sem.

—●—

BUDAPEST ASZTALITENISZ BAJNOKSÁGAIT ma és holnap bonyolítják le Újpesten a Tungsram kultúrházban, ma délután ½6, vasárnap reggel 9 és délután 2 órai kezdettel.

—●—

III. OSZTÁLYÚ KARDVIVÓVERSENYT rendez a BSE vasutcai tornacsarnokában vasárnap délelőtt 9 és délután 5 órai kezdettel.

—●—

AZ ÖKÖLVIVÓ CSAPATBAJNOKSÁG harmadik selejtező fordulóján az FTC—WMTK és BTK—Beszkár mérkőzések lesznek ma este 6 órakor a Művelődés Házában.

Ma délelőtt megkezdődött a Mátrában a sibajnokság

A Si-szövetség *teljes dicséretet* érdemel azért, mert a nem csekély nehézségek ellenére is *megrendezi a Mátrában az idei bajnokságokat*. A Si-szövetség talán a legmozgékonyabb szövetségünk, amely pillanatok alatt tud a fennálló helyzethez alkalmazkodni. A nehézségek egyrészét áthidalta az, hogy a versenyzők egyrésze már a hét elején a Mátrába utazott, a többi versenyzőt autobuszon vitték fel. *Együtt van az egész bajnoki mezőny*, valamint a verseny *két német* résztvevője, Karl *Buss* és Gregor *Höll* is.

A bajnoki versenyek sorozatát ma délelőtt 9 órakor kezdték meg a *futóversennyel*. A Síszövetség a verseny pályáját a Kékestető körül jelölte ki. Kilenckilométeres kört kell kétszer megtenni. Együtt bonyolítják le az egyéni szenior és ifjúsági, valamint csapatbajnokságokat, ezenkívül az összetett bajnokságot futóversenyét és a főiskolai bajnokságot. Ma délután *hivatalos ugrótréning* lesz, vasárnap délelőtt féltíz órakor *az összetett verseny ugrószámai*, féltizenegy órakor pedig *az egyéni ugróversenyt bonyolítják le*. A versenyeken *több mint százan* vesznek részt.

Az egyes bajnoki számok esélyesei: *futás:* dr. Deseő, Kovács (brassói fiú), Harangvölgyi, Hulényi; *ugrás:* Darabos; *összetett bajnokság:* Emánuel, Kővári, Szalai. A nemzetközi számokban természetesen a németek lesznek elől. *Futócsapatverseny:* MAC, BBTE, Postások.

— **Ismeretlen Paál László képet fedeztek fel Pécsett.** Egy pécsi család birtokában egy eddig jelentéktelennek tartott kép van, melyről most a véletlen folytán kiderült, hogy híres magyar festő értékes alkotása. A kép kerete ugyanis eltört és tulajdonosa megtízta *Krassó* Dénes ismert pécsi borbély- és fodrászmestert, hogy vigye keretezőhöz és csináltassa meg. Krassó Dénes, aki különben nagy műértő, már régóta »gyanakodott a képre« és most alaposan szemügyre vette. A rámától és portól megszabadított képen csakhamar kibetűzte a szignálást: »L. de Paál«. Krassó megállapította, hogy *Paál* László, a világhírű tájképfestő nagyértékű műve fekszik előtte. Azt is megállapította, hogy a Párisban elhunyt művész kedvelt témáját, a barbizoni erdőt örökíti meg a vásznon.

Azóta a képet abszolut szakértők is megtekintették és megállapították, hogy az Paál egyik reprezentáns munkája. A festmény 50 cm széles, 80 cm hosszú.

— **Farkaskutyák ebadója.** Az 1941. évi ebadó összefrására vonatkozó hirdetmény szerint a német juhászkutyák — farkaskutyák — és ennek különféle keresztezései vagy korcsai után az évi ebadó 25 pengő. Az országos állatvédő liga ezúton figyelmezteti az ebtartó gazdákat arra, hogy Budapest székesfőváros törvényhatósági közgyűlése a közigazgatási bíróság döntése alapján az ebadószabályrendeletet megváltoztatta úgy, hogy a német juhászkutyák — farkaskutyák — és azok kereszteződései után, ha azokat *házőrzésre tartják*, évi 2 pengő adót kell fizetni. Erre a körülményre felhívjuk a nagyközönség figyelmét azért, mert a hiányos hirdetmény kiragasztása után máris tömegével láthatók a pesti utcákon a magas adó miatt az utcára kiűzött szerencsétlen farkaskutyák.

— **Táncestély az erdélyi menekültek javára.** A Budapesti Festőiparosok Takarék és Önsegélyző Asztaltársasága 1941. évi február hó 8.-án, szombaton este ½10 órai kezdettel, gróf *Teleki* Pálné fővédnökségével, reggelig tartó jótékonycélú műsoros táncestélyt rendez az Ipartestület összes helyiségeiben (VII. Wesselényi-u. 73.) A táncestély tiszta jövedelmét a gróf *Teleki* Pálné elnöklete alatt működő *Erdélyi Menekültek Megsegélyezésére Alakult Bizottság* javára utalják át.

Január 18 és 19-én délután ½3 órakor
ügetőversenyek

XII. tábla

Paál László (?)

Árverési Csarnok Andrássy-
aukciója - kat.

Pál László

VI.	3 év	1	6800	2000	8800	főjegyző	II. oszt. tiszti ügyész	műszaki tanácsos	II. oszt. számv. és adó számtanácsos	pénztári aligazgat
		2	6400	2000	8400	II.o. árvsz. ülnök				
		3	6000	2000	8000	polgármest. titk.				
VII.		1	6000	1600	7600	I. oszt. jegyző (polgárm. titk.)	I. oszt. alügyész	I. oszt. főmérnök	I. oszt. számv. és adó számtanácsos	I. oszt, pénztáro
		2	5600	1600	7200					
		3	5200	1600	6800	I. o. árvsz. jegyző				
		4	4890	1600	6400	szakelőadók				
VIII.		1	4600	1300	5900					
		2	4300	1300	5600	II. o. tan. jegyző	II. oszt. alügyész	II. oszt. főmérnök	II. oszt. számv. és adó számtanácsos	II. oszt. pénztáro
		3	4000	1300	5300	II. o. árvsz. ,,				
		4	3800	1200	5000	(polgárm. titkár)				
IX.		1	3800	1000	4800					
		2	3600	1000	4600	I. o. tan. fogalm.	I. oszt. ügy. fogalmazó	I. oszt. mérnök műszaki főtiszt	számv. adó és főtiszt	III. oszt pénztáro
		3	3400	1000	4400	,, ,, árvsz. ,,				
		4	3200	1000	4200					
X.		1	3000	1000	4000					
		2	2800	1000	3800	II. o. tan. fogalm.	II. oszt. ügy. fogalmazó	II.oszt.mérnök I. oszt.műszaki főtiszt	I. oszt. számv. adó és végreh. tiszt.	I. oszt. pénztári tiszt.
		3	2600	1000	3600	,, ,, árvsz. ,,				
		4	2400	1000	3400					
XI.		1	2200	900	3100					
		2	2000	900	2900	tan. segédfogalm.	—	II. oszt. műszaki tiszt	II. oszt. számv. adó és végreh. tiszt	I. oszt. pénztári tiszt.
		3	1800	900	2700	árvsz. ,,				

Paál László

Arcképe Munkácsytól.

Repr.

D. Emőd István:

Magyar művészképmások.

Magyar Művészet

1931. 318 l.

Paál László

1941

Magyar Út

39. SZ.: *Féja Géza:* Széchenyi István. *Dr. Bonczos Miklós:* Semper reformari. *Dékány Kálmán:* Deszkafalu. *Erdélyi József:* Gyuri csősz (vers). *40. SZ. Kanyar József:* A magyar lélek nevelői. *Csuka Zoltán:* A Délvidék harca *Jankovich Ferenc:* Búcsúzás (vers). *Veres Péter:* Falusi Krónika. *Szij Rezső:* Erdélyi főnix. *Szij Gábor:* Móricz Zsigmond: Árvácska. *Radocsai Dénes:* Paál László örökösei. *41. SZ. Ravasz László:* Kommentár nélkül.

László

A „Magyar Művészet“ melléklete

1927. 7. szám

PAÁL LÁSZLÓ: TÁJKÉP

Az Orsz. Magyar Szépművészeti Múzeum újabb szerzeménye

Az Athenaeum r.-t. nyomása

Paál László

PAÁL LÁSZLÓ: ERDŐ SZÉLÉN.

Évk. K. M. T. 1928.

Az ország minden részére kiterjedő szervezkedést az «*ügynök*»-rendszerrel bonyolították le. E célból a Társulat érintkezésbe lépett a vezetőség által nyilván ismert és ajánlott vidéki urakkal, taggyüjtésre és képek eladásának közvetítésére szólítván fel őket. Tizenkét válaszlevelet őriz levéltárunk, melyek tanui annak a lelkesedésnek, amellyel a hazai képzőművészet felvirágoztatása irányában abban az időben országszerte viseltettek.

Makay Imre földbirtokos (Lt. 4—1861. sz.) elvállalja az ügynökséget Félegyháza és környékén és többek között ezt írja: «A lapokból olvastam az első magyar képzőművészeti egylet megalakulását s a többek közt T. titkár úr jeles beszédét, mindazonáltal a társulat programmját szíveskedjék megküldeni, hogy azt bővebben megérthessem. *E társulatnak úgy vélem célja leend a vidéken elárasztott német képek helett a hazai képeket meghonosítani és terjeszteni* ... A Torontál megyében, Beodrán lakó Korossy Ferencet is ajánlanám a társulat ügynökének, ámbár anyagi állását nem tudom, de különben igen becsületes embernek ismerem.»

Müller Adolf festész (Lt. 7—1861. sz.) elvállalja a szolnoki ügynökséget, de tájékoztat a nehézségekről. «Több előkelő családoknál, úgy nyil-

AGGHÁZY GYULA: EBÉD.

Paál László

Cród

Magyar Művészet
1929. 294. l.
(A magyar képzőmű-
vészeti kiállítás a
norvég fővárosban.)

Paál Sántó

cód

Morgenbladet. (Oslo.)
1929. jan. 9.

Paál László

vód

Tidens Tegn (Oslo)

1929. jan. 9.

HOL LOPNAK KÉPET MAGYARORSZÁGON?

Sehol másutt, csak Pécsett. De már ott sem Raffaeleket vagy Munkácsykat, hanem inkább helybeli illetőségű festőművészek alkotásait. Most azt olvastuk a Budapesti Hirlapban, hogy a Pécsi Katholikus Körben egy betörő egyenesen a karzatról ereszkedett le kötélen, hogy a kiállítás déli szünetében kilenc helybeli képet ellophasson. Mi több: kivágta a képeket a rámákból s így vitte el őket. Ilymódon kétezer pengő kárt okozott az ottani műbarátok társaságának ez a szenvedélyes műgyüjtő.

A MILLENÁRIS MAGYAR FALU GYÜJTŐJE

Viski Károly dr., aki A Műgyüjtő múzeumi számába cikket írt a mi néprajzi múzeumunk keletkezéséről, arra kér, igazítsunk helyre egy értelemzavaró hibát. Eszerint az ezredévi kiállításon magyar falu 24 vármegyére vonatkozó anyagát Jankó János gyüjtötte egybe. S persze, az anyag színe-java is ott van a mai pompás múzeumban.

GARA ARNOLD KERÁMIÁI

Az ünnepélyesen nagyszerű Ripplemlékkiállítás egyik pompás üteme volt az a vitrin, melyben Gara Arnold festett porcellánkészlet sorakozott fel. Modern cseh asztali szerviz kecses formáinak adott játékos díszeket Gara művészete. Halk színlátomások, könnyű, csaknem egyetlen vonással odalehelt alakok s minden tányéron, csészén más és más modern fioritura, — ezt a szervizt már születése pillanatában műbecsűvé avatták. Ki kell emelni a megbízó finom ötletét is. Báró Hatvany Józsefné nagyszerű régi porcellángyüjteményének gazdag skáláját méltóan akarta a mának virtuóz példáival lezárni.

A NÉPMŰVÉSZET RENESSZÁNSZA

Joggal lehet annak nevezni a Balassáné magyar hímzésgyüjteményének aukcióján tapasztalt hangulatot. Lelkes, szinte túlizgatott kedélyek, kipirult arcok. És hallatlan magasságú árak — a szebb darabokért. Mikor az iparművészeti múzeum egy antependiumért (XVII. század) 1100 pengős árat fizet, egy ezüsthímzésű párnahajért (unicum) 1050 pengőt, a nagy gyüjtőknek is ezresekkel kell a sorompóba állniok. Meg is tették. A hímzésekből csaknem másfélszáz jeles darab került Wolfner Gyulához. Válogatott anyag, speciális aukció fényes eredménnyel jár. Ezt bizonyította a tavalyi Teleky-aukció s az idei népművészeti árverés.

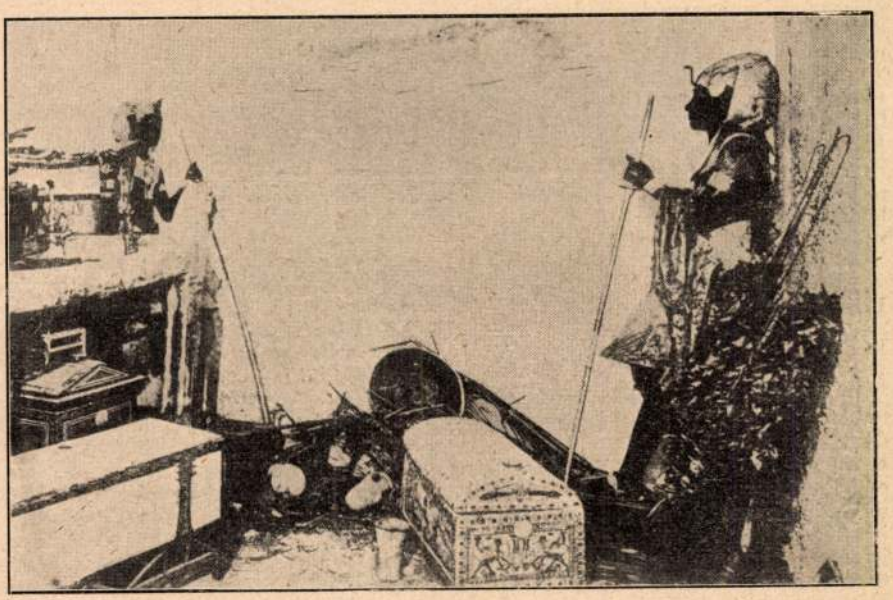

Sirőrző szobra és bútorok Tut-anch-Amon sirjában

ÁSATÁSOK FOLYNAK A VIDÉKEN

Ezen a csodálatos magyar földön különös romantika varázsa él. Humusza páratlan gabonát terem. Mélyében titokzatos és jótékony melegforrások, gázok fészkelnek. S a kettő közt a földrétegek elmult kultúrák kincseit rejtegetik históriai koporsó módjára. Római, népvándorláskori, sőt bronzkori temetkezések emlékeit tárja fel minduntalan az ásó. A közelmultban a következő helyeken történtek nagyobbméretű ásatások. *Somogymegyében* (Acsán) avarkorból származó három sírt ástak fel Gönczi Ferenc kaposvári múzeumigazgató kezdeményezésére. Csontvázak, üveggyöngyök, agyagedények, bronz- és vasékszerek kerültek elő. *Kunszentmárton* határában Csallány Gábor szentesi múzeumigazgató, a kiváló archeológus egész sereg talált bronzmodellből, görög felíratú súlymérlegekből, pecsétekből, bizánci díszű lószerszámokból megállapította, hogy egy ötvösmester sírjára bukkant, aki az avarkorban élt ott, mint vándormester az 568—800-as évek özt és lovon járt, páncélos fegyverzeten a különböző vidékekre. Lova és fegyverei is vele voltak eltemetve. *Ivánc*án (Vasmegyében) Sigray Antal gróf felszólítására Fettich Nándor dr. kezdett ásatni és egyes halottégetési leletekből és talált bronzérmekből a császárkori dombsírok feltárására következtetett. *Hajduszoboszlón*, a vasuti állomás mellett a debreceni múzeum kiküldöttei találtak a neolith-korszak végéről származó edényeket, agyagkancsókat, csészéket és kőbuzogányokat. Ámde ősiség dolgában valamennyin túltesz Miskolc környéke. Ott a Bükk-hegység aljában már húsz év óta sorozatosan kerülnek elő az ősember emlékei. Mostanában Gálffy Ignác bukkant ott érdekes leletekre, melyek a legrégibb kőkorból valók s azt sejtetik, hogy ott, az Avason volt a Bükk-hegységben lakó ősemberek szerszámkészítő műhelye — körülbelül 17.000 évvel ezelőtt.

KÖNYV ÉS FELOLVASÁS PAÁL LÁSZLÓRÓL

Lázár Béla dr., a Paál László-kultusznak úttörője s mindmáig legnagyobb érdemű munkása hazánkban. Most, hogy a nagy festő halálának félszázados emlékünnepére készülnek művészeink, valamint a párisi magyar kolónia, teljesen átdolgozva, fényes új köntösben jelenteti meg Lázár dr. a barbizoni magyar festőről szóló monografiáját. E könyvnek egyik részletét január 13-án olvassa fel a Petőfi-társaságban : Paál László képzeletét fogja jellemezni.

A MUNKÁCSY-CÉH VIDÉKEN

A Munkácsy-céh kiállítása bezárult. Eredménye anyagilag is, erkölcsileg is fényes volt. Olyan látogató is akadt, aki három képet vásárolt egyszerre — e mai lemondásokkal teli világban. A vezetőség elhatározta hogy tavasszal vidéken s ősszel újból Budapesten rendez kiállítást.

SZINYEI-MERSE, A POLITIKUS

A nagy magyar festő életének egy részében képviselő is volt. De erről a tevékenységéről alig kaptunk még áttekintést. Most *Jeszenszky* Sándor dr. készül összefoglalni azokat a nézeteket, melyeket Szinyei a magyar politikában vallott. Az erre vonatkozó dolgozatot a Szinyei-Társaság február 2-iki szokásos évi emlékgyűlésén olvassa fel az Akadémiában. Ugyanakkor tagfelvétel és díjkiosztás is lesz. Az aznap esti lakomán Vaszary János lesz a Szinyei-serleg szónoka.

AZ ÉLŐK IPARMŰVÉSZETE

Klebelsberg gróf figyelme nemcsak a képzőművészek, hanem az iparművészek támogatására is kiterjed. Tízezer pengőt juttatott a tavalyi költségvetésből a mai, élő iparművészek szebb darabjainak megvételére. A múzeum szélesebb kezekbe kívánja a modern termékeket elhelyezni : magyaros ízlésű mai szobára gondol. Vásárlásait is ehhez igazítja. Kozma Lajos bútortervezésre kapott megbízást, azonkívül most folynak a tárgyalások szép ötvös-tárgyak készítésére vonatkozólag is. Végh főigazgató maga irányítja ezt az akciót.

MAGYAR FESTŐ EMLÉKTÁBLÁJA BARBIZONBAN

A Paál László Társaság tagjai kegyeleti és hazafias érzésektől indíttatva, elhatározták, hogy emléktáblával jelölik meg azt a házat, amelyben a legnagyobb magyar tájfestő barbizoni tartózkodása idején lakott. Az emléktábla ügyének intézésére bizottság alakult, amely részint a Társaság tagjaiból, részint közéleti férfiakból és műgyüjtőkből rekrutálódott. Az emléktábla elkészítésére *Gárdos* Aladárt kérték föl. Az előkészítő bizottság nemrég kiszállott a művész műtermébe és az emléktábla tervét kivitelre elfogadta. Az emléktábla leleplezését a magyar és a francia hivatalos és művészeti körök bevonásával májusra tervezik. Jánoshalmi Nemes Marcel Münchenből ötszáz pengővel járult hozzá az emléktábla költségeihez. Az ünnepség rendezését a párizsi magyar követ, Villani báró végzi.

A Műgyüjtő 1929. 1. sz.

Paál László

Párizsi ut a fontainebleau erdőben c. Egye repr.

Genthon István

Hatvany Ferenc báró modern kéjgyűjteménye.

Magyar Művészet

1935. 24. 28. l.

gal, a világos, férfias, tevékeny elem világával, a *jang*-gal.

Alábbi történetet, amely a néphagyomány ősi terméke, 1680 körül *Pu-Ssung-ling* foglalta írásba. A kinai nép szerelmi és szellem-történeteit Liao-Tsai gyűjteménye nyomán most kezdik európai nyelvekre fordítani. Figyelemreméltó Martin Bubernek Wang kinai író segítségével készült kis kötete, belőle vettük az alábbi történetet, amely talán legjellegzetesebben képviseli a kinai népköltészetet.

Volt egyszer egy Sang Tse-ming nevezetű fiatalember, aki I-tsauból származott és kora gyermekségében árvaságra jutott. A Piros Virágok Tartományában magánosan éldegélt, csak kétszer napjában ment át eledelért a szomszédjához, egyébként alig mozdult ki hazulról. Egy szép napon meglátogatta a szomszéd s tréfálkozva megkérdezte, nem fél-e a szellemektől és rókáktól, hogy olyan sokat van egyedül. Sang nevetve felelte:

— Ugyan, miért félne egy férfi szellemektől és rókáktól? Ha férfi képében jönnek, itt van éles szablyám, ha meg asszony képében jönnek, ajtót nyitok nekik és behivom őket.

A szomszéd elment, s megbeszélte egy barátjával, hogy megtréfálják Sangot. Felbéreltek egy leányt, aki létrán átmászott Sang házának falán s kopogott az ajtón. Sang kinézett s felkiáltott:

— Ki az?

— Egy szellem! — felelte a leány.

Paál László

irod

Petrovics M M

VIII. C.

Paál László

írod

Dömötör István:

Nyolc értized magyar
minveszete. Magyar
Művészet - 1932. 80 - 82.
l.

hogy kulturális és a magyar névnek
ivánó ezen lépésünket egy mappa meg-
méltóztassék annál is inkább, mivel
forgalmi értéke többszörösen túl-
lunk kért árat.

Nagyrabecsült párfogását előre is
megköszönve, a résztvevő művészek
nevében vagyok kiváló tisztelettel

festőművész.

Paál László

Lengyel Géza. A berlini kiállítás mérlege. Nyugat 1910. április 1.

SZÉPMŰVÉSZETI KIÁLLITÁSOK
MAGYAR MESTEREK MŰVEIBŐL

CSÓK ISTVÁN, GLATZ OSZKÁR, FÉNYES A
PÉCSI PILCH DEZSŐ, SZŐNYI ISTV

A fentnevezett magya
egybetömörülve szépm
külföldön s eréven fej
vészet egy kétségtele
megvalósitása érdekéb
kézi szinezésü, sorsz
kőrajz gyüjtemény köz
papiron van nyomva s
mappák kereskedelmi f
ára 9 műlappal együtt
Midőn eme nem csekél
Nagyságod nagybecsü

Packh János

esztergom főrsekes egyház

írad

Borbklasz

17, 18, 19. l. képekkel

25. l. (Fenti tervezte az esztergom szt Amaról nevezett kerek templomot klasszizáló stilben, képpel.)

A KOLLEGIUMBAN
FEBRUÁR HÓ 9-IG.

LÁTHATÓ NAPONTA:

DÉLELŐTT 11-től DÉLUTÁN 5-ig.

VASÁRNAP 11-KOR TÁRLATVEZETÉS,

BEJELENTETT CSOPORTOKNAK MÁSKOR IS.

BELÉPÉS DIJTALAN!

SIVÁR AZ ÉLETE MŰVÉSZET NÉLKÜL.

FŐISK. NYOMDA. PÁPA.

Packh

1944. az esztergomi bazilikában a haboru sokkász okozott. A nagy-kupolát közel nagyvenezer találat érte, szitáva lötték, a főhomlokzat egyik oszlopát, aknatalálat érte. Csonka Váldi. tervei szerint állitottak helyre 1946-49-ben.

Borb-Fabr

43.1.

Packh Janós

épitési

Pannonhalma

l.

Voit Pál

Régi magyar otthonok.

Bp. é. n. 28/. l.

küldeni, hogy annak átvételét elismerni szíveskedjék.

A Múzeumok és Könyvtárak
Orsz. Főfelügyelősége.

Stephaneum nyomda r. t.

Packh János

(tevésen József írva)

terverte a pannonhalmi ut. Benedekrendi főapátság könyvtár-épületét.

Épült 1829–32.

Kéje repr.

Borbklassz.

45. l.

A vall.és közokt.m.kir.mini
kelt és a IX.ker.állampénzt

A pécsi állami gye
XV.században, a Hunyadiak id
helyreállitási munkálatairа
koronát engedélyezvén, utasi
szegét a Muemlékek Országos
nyugtájára elszámolás kötele
tárczaterhére a föntmegjel
ja el.

A hiv.másolat h

Packh János

primási építész

terverte (?) és épi-
tette az esztergomi
Szent Anna templo-
mot 1828-31 ig.
5 évi szünetelés után 1836-
37-ben fejezte be fenti

Számord, 12-13. l.
17. l. 19. l. 22. l.

A római Pantheon
mintájára épült a
kerek templom. Packh
nemileg eltért az eredeti
tervtől s formait a klasszi-
cizmusból vette.

Packh János

irod

Emlék-könyve az esztergomi főtemplom 1856-diki augusztushó 31-dik napján végbe-ment felszenteléséről. Pest 1856. 43. l.

Parasztés nemesember a XVIII. század elejéről. Egykorú olajkép.

Pakulár, erdélyi birkapásztor a XVIII. század elején. Viselete máig változatlan maradt. Vízfestmény a Nemzeti Múzeum viselettörténeti kódexében.

Packh János

építőmester

lásd

Sörös Pongrác A

parmonhalmi főapátság

története VI. K.

Budapest, 1916.

199, 200 és 400. l.

NYOMTATVÁNY

Budapest

úrnak

AZ ORSZÁGOS MAGYAR RÉGÉSZETI
ÉS MŰVÉSZETTÖRTÉNETI TÁRSULAT
és
A MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG

tisztelettel meghívja

L. VAN PUYVELDE

a belga művészeti múzeumok igazgatójának,
liègei egyetemi tanárnak

folyó hó 28-án (csütörtökön) délután $^{1}/_{2}$6 órakor
a Magyar Tudományos Akadémia előadótermében

Rubens et l'influence italienne

címmel tartandó előadására.

(Vetített képekkel)

GEREVICH TIBOR
az Orsz. Magy. Régészeti és
Művészettört. Társulat elnöke

FABINYI TIHAMÉR
a Magyar-Olasz Társaság
elnöke

PACKH *János*, építész, * Kismarton 1796 máj. 7. meggyilkolták Esztergom 1839 okt. 9. Bécsben tanult és működött s nagybátyja, Kühnel Pál bécsi építész tervei alapján 1821. kezdte meg az esztergomi székesegyház építését. 1823. P. felügyelete alatt szétszedték a híres Bakócz-kápolnát 1600 darabra, minden darabot megszámoztak, s jelenlegi helyén újból felépítve, 1824 jún. 7. szentelték fel. Mint prímási építész, Rudnay hercegprímás megbízásából a Bakócz-kápolnával szemben az esztergomi székesegyházban P. tervezte és építette Szent István első mártírkápolnáját. Ugyancsak Rudnay rendeletére P. tervezte és építette 1828—31. Esztergomban a kerek Anna (Sancta Anna Maria Rotunda) templomot. 1828—33. átalakításokat végzett a pannonhalmi Szent Benedek-rendi főmonostor épületein. Az esztergomi főegyház sanctuáriumának zárókövét P. 1838 szept. 13-án helyezte el. A székesegyház építését Hild József fejezte be. — Irodalom: Edvi Illés Gyula: Az esztergomi főszékesegyház (1822—1869). Bpest, 1929.

L. 4 II. 256 l

közigazg. kerület.

A bejelentő (hivatal vállalat, intézet stb.) neve (cége): .....

szabad bejelenteni!

A felveendő választó					
neve	foglalkozása	lakása		születési éve	mióta lakik Budapesten?
		Budapesten (közig. kerület, utca és házszám)	vidéken (község neve, utca és házszám)		

Packh, Johan Baptist

Esztegoni nekeseghán

vod

Rados Jenő dr: A neoklasszicizmus nagy magyar templomai. MMÉE Közlöny-ének Havi Füzetei, 1936.

7-12. n (Képekkel.)

Ha azonban figyelembe vesszük, hogy a templomhoz csatlakozó épület még egy korábbi stílus egyszerűbb formáit tolmácsolja és a szentély architektúrája milyen szervetlen, aránytalan és mennyire kikapcsolódik rideg megoldásával a templom összhangjából, könnyen fölmerülhet az a gondolat, hogy a rajzok egy már meglévő épület és ahhoz csatlakozó templom átépítési tervét szolgálták volna. Ezen feltevést alátámasztják a rajzon látható befejezetlenül végződő falcsonkok, amelyekkel az építész a csatlakozó épület kevésbbé fontos, tehát már meglevő voltát jelezte. Ha ez a feltevés igazolódnék be, viszont le kellene mondanunk talán arról is, hogy Egerrel hozzuk kapcsolatba a terveket, amelyeket a korabarok épület és a vele összefüggő templom miatt a város topográfiájába nehezen lehetne beilleszteni.

A székesegyház egy további tervét három litografált rajzban sikerült felfedeznünk, melyeket az egri főkáptalani magánlevéltár,[27] a homlokzati terv egy másodpéldányát pedig az egri érseki gazdasági levéltár[28] őriz. A három kőrajz az alaprajzot, a homlokzatot s mellette külön az egyik torony nagyobbméretű rajzát, végül a belső távlati képet tünteti fel. Az alaprajz három hajós, kereszthajó nélküli tágas templomteret mutat. (3. kép.) A főhajó mélyen benyúlik a két sekrestye és a torony közé, s meglehetősen tágas szentélyben folytatódik, az evangelista Szent Jánosnak szentelt székesegyház főoltára mögött pedig Szent Mihály arkangyal tiszteletére szentelt és a plébánia használatára rendelt, keskenyebb kápolnában végződik. A két mellékhajó meghosszabbításában északon a plébániai, délen pedig a káptalani sekrestye helyezkedik el. A tornyok a mellékhajók tengelyéből elcsúszva a szentély falához símulnak. A homlokzaton a főbejáratnál, a középső hajó szélességében háromszögű timpanonnal ellátott, nyolcoszlopos porticus emelkedik ki,

a maihoz hasonló arányokban. A homlokzathoz kétoldalt egy-egy alacsonyabb, oszlopcsarnokos szárny csatlakozik, amelyek pavillonok között húzódó oszlopos tornácfolyosókból állanak. Ezek közül az északi pavillon valószínűleg az érseki palota déli szárnyának sarok-

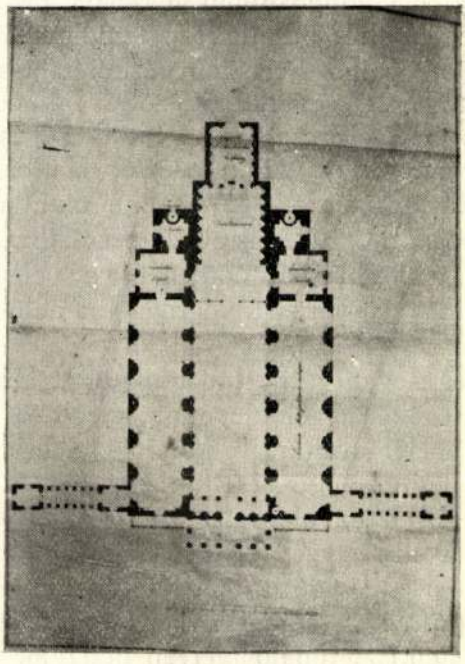

3. Székesegyház-terv. (Alaprajz).
A szerző felvétele.

tornyocskáival talált volna harmonikus kapcsolatot.

Az alaprajzi terven az északi mellékhajóban „*Ecclesia Metropolitana antiqua*" bejegyzés olvasható. Az 1713—17-ben épült barok templomról készült Esterházy- és Pyrker-féle, már említett felvételezés [29] méretei, alaprajza és hossztengely fekvése alapján elvetjük azt a föltevést, mintha a tárgyalt terv ennek a templomnak kibővítése lenne. Ebben az esetben a régi templom testét használták volna fel az újnak északi

mellékhajója gyanánt. A kérdést végérvényesen a régi egyház hossztengelyének eltérő iránya dönti el. Ha a régi épület falait csak részben is fel akarták volna használni, fel kellett volna áldozni a templom előtti térnek a líceumtól és az érseki palotától alkotott négyszögét, egy ferde, elrontott hatású térrendezés kedvéért. Ilyen hibát nem tételezhetünk fel, tehát itt újra egy önálló székesegyházépítkezés gondolatával állunk szemben.

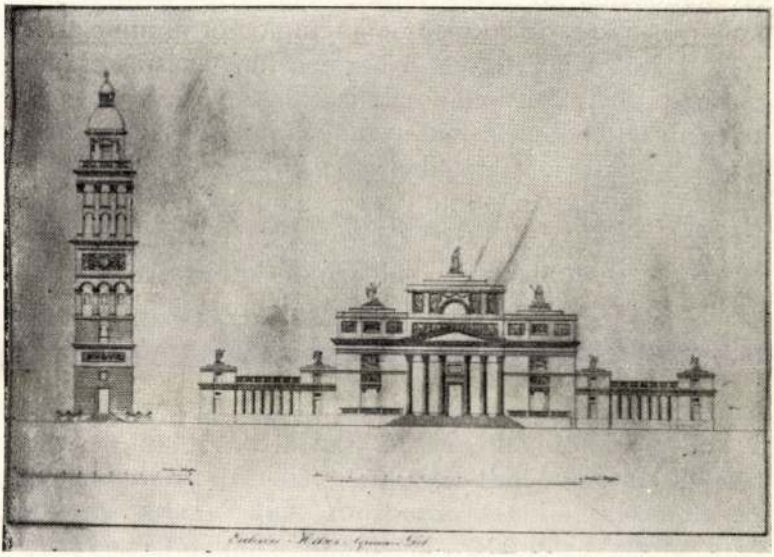

4. Székesegyház-terv. (Homlokzat és toronyrajz).
A szerző felvétele.

Bővebb felvilágosítást nyujt a homlokzati terv, amelyen a templom homlokzata és az egyik hátsó torony, megnagyobbított arányokban látható. (4. kép.) A rajz „*Ecclesiae Metrop. Agriensis Del.*" címzéssel és *J. B. Packh* névjelzéssel van ellátva. Az esztergomi főszékesegyházi építkezéseknél már ismertté vált [30] Johann Baptist Packh építőmesternek Pyrker 1829-ben adott megbízást az egri főtemplom terveire [31] és vele levelezésben is állott.[32] Az egri székesegyház építéstörténetére vonatkozó szám-

adásokban mindössze egyszer találkozunk Packh nevével,[33] midőn az építési pénztárból neki és Hildnek 600 forintot utalnak ki, amely összegnek ráeső része valószínűleg a tárgyalt tervek tiszteletdíjául szolgált.

Hogy e terv miért nem került kivitelre, csak sejthetjük. Kazinczy a következőket írja Guzmics Izidornak a tervezetről: „...Nem lesz kupolája, nem lesz tornya... A rajzolat három táblára ki van metszve, s egy exemplárt elhoztam. Az érsek látta Rómát s így nem kérdés, hogy jó lesz-e, de a külső nem templomot annunciál..."

A külső nézeti rajz a hármas főtagozású s oszlopcsarnokokkal szélesített homlokzatot vázolja, melyet négyzetes mezőkbe foglalt domborművek fínom hatással díszítenek. A templom bazilikális belső szerkezetét a homlokzaton világosan tünteti fel s mintegy visszhangozza a három záró attika, melyek közül a középső magasabb s mind a hármat alakos szabad szobor koronázza. A nyugodt, széles párkányok a homlokzat horizontális jellegét hangsúlyozzák, amit a színpadias hatású, kulisszaszerű, pavillonos oldaloszlopsorok még fokoznak. A homlokzati megoldás fő ereje a világos és áttekinthető tagozás és a kellemes arányok. Tiszta klasszicizáló stíljét fínom tartózkodás, nyugodt előkelőség jellemzi. Motívumaiban az északolasz klasszicizmushoz kapcsolódik éppúgy, mint a rajz baloldalán emelkedő campanile-szerű torony, amely a templom szentélyéhez tervezett tornyok nagyobbított képe, de az is lehet, hogy olaszos módra külön harangtorony akar lenni, amire a templomhoz mérten nagyobb és igen szerencsés arányai engednének következtetni.

A harmadik litografált rajz a székesegyház belső távlati képét adja. (5. kép.) A főhajó tágas terét klasszicizáló díszítményekkel széles sávokban, gazdagon ellepett dongaboltozat födi. Az oldalfalakat, a mellékhajókba vezető széles ívnyílások közt kettősen elhelyezett korinthusi félpillérek nyugodt ritmusban tagozzák, amelyek

fölött erőteljes s megszakítások nélkül haladó övpárkány húzódik. A párkány és a boltozat közt a homlokzathoz hasonlóan négyszögű mezőkbe zárt reliefek nyugodt rendben sorakoznak. Feltűnik a diadalív hatalmas ívmezejének gazdag figurális domborművű díszítése. Az előtérbe helyezett csoportban nem lenne merészség azt a jelenetet feltételezni, amidőn az építtető Pyrker érseknek az építész a templomot bemutatja.

5. Székesegyház-terv. (Belső rajz).
A szerző felvétele.

Ezek a kőrajzú lapok, ha a rajtuk ábrázolt tervek nem is kerültek kivitelre, úgylátszik szélesebb körben elterjedtek, amit nem csodálhatunk, ha tekintetbe vesszük, hogy sokszorosításra készültek. Erre enged következtetni, hogy az egri székesegyháznak, a laxenburgi Franzensburg várkastély magyar koronázási termének egyik festett üvegablakán látható képén[34] a székesegyház tornya a Packh-féle torony részletformáit mutatja s rajta van a jellegzetes pavillonos oszlopsor is. Az üvegablak

ábrázolása tehát a kivitelezett és a litografiákból ismert Packh-féle tervek összevetéséből származik. Az üvegfestmény 1833 előtt készülhetett, amennyiben a Packh-féle variánsokkal, nagyjában a mai székesegyházat ismerjük itt fel, másrészt pedig a mellé festett érseki palota déli szárnyának Pyrker által képtára számára épített és 1833-ban már készen álló első emelete[35] is feltalálható rajta.

A mai székesegyházat megelőző, kivitelre nem került tervek közé utolsónak kapcsolódik *Schmidt Antal* (1786—1863) temesvári építész 1836-ból származó „Egri székesegyház tervezete"[36] elrendezésében némileg hasonló a maihoz: kéttornyos, kupolás templom, hat korinthusi oszlopon nyugvó timpanonnal, amely az előcsarnokot koronázza. Valószínűleg csak a szerző saját kedvtelésére készült,[37] mert 1836-ban, Schmidt terveinek elkészültekor az egri székesegyház már állott, s így a reális indítóokok ismeretlenek.

Az 1830-as évben létrejön az írásbeli egyezség Pyrker János László egri patriarka érsek, valamint az egri főkáptalan, mint építtetők és Hild József, mint építőmester között az új főszékesegyház építésére s ezzel a sokat hányatott egri egyház sorsa végleges, méltó megoldást nyer.

Áttekintvén a Szent Istvántól alapított egri püspökség főtemplomának történetét, mielőtt a ma álló székesegyház részletes vizsgálatába fognánk, figyelmet kell szentelnünk a kor szellemének, az építtető és az építész személyének is.

Ha a felső várat körüljárjuk, olyan tájrészletek tűnnek elénk, mint

es szépségében
enül a vár alatt
gyar, hátrább a
őülte, fokozato-
ő hegyek pár-

aga előtt. Elő-
mintha bujócs-
kiséró fasorok

ből álló gerinc.
is olyan széles
ágyúval ostro-
alakhoz ért.
kőrbástya egyik
régmult időket,
ben csörgedező
k ulak a renge-
a kő, bronz-kor
is. A multakba

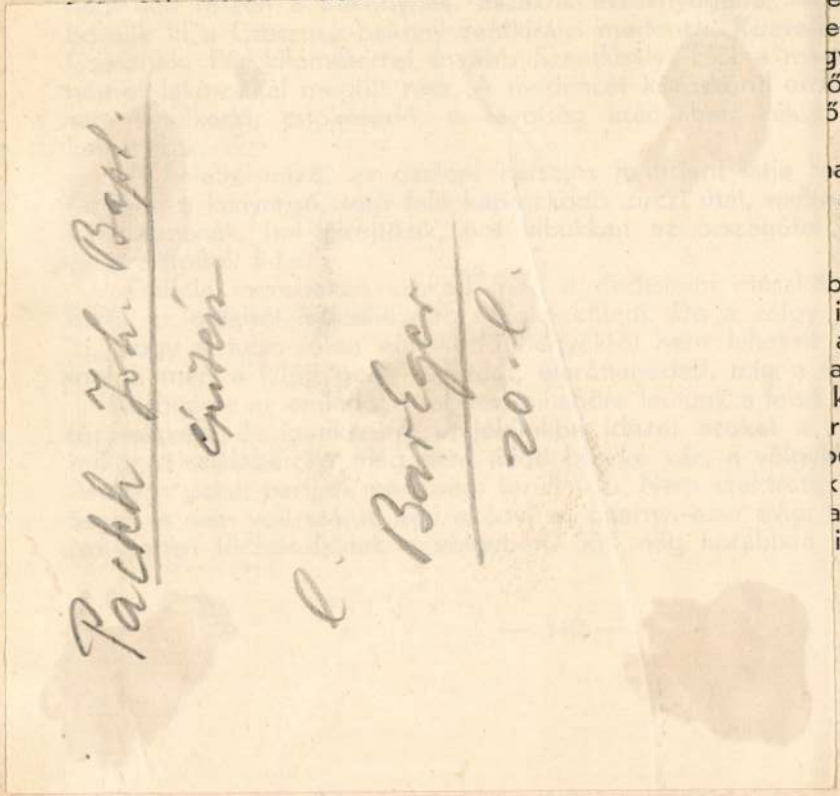

Az erdők kerteiből csodálatos perspektivában pompázik a vidék. Előtérben, a zöldbe hosszú, kígyózó, fehér vonalat vágó út. Két szélről hullámos szántócsíkok. Erdőfoltok. Szénapetrencék. Gabonakeresztek. Közbe éles tarajú, gyér bokrokkal fedett hegyvonulat. Csupaszon meredő, ezerdúdoros, a napsugárban izzani látszó nummulitmészkő-óriások. Aztán egy különálló, meredek hegy és a hegyen a vidék legfestőibb fekvésű váromladéka: Csesznek.

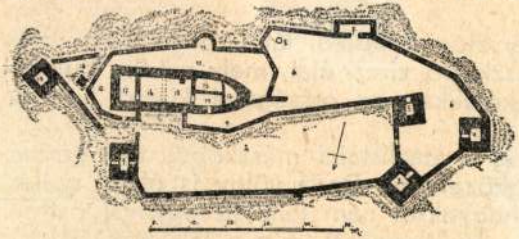

A cseszneki vár alaprajza.
1. Az alsó vár kapuja. 2. Az alsó vár udvara. 3—5. Őrtornyok. 6. A középvár udvara. 7. Laktanya. 8. Várkút. 9. A felső vár sikátora. 10. A felső vár bástyaköze. 11. Kerek bástya, 12—17. A felső vár termei. 18. A keleti őrtorony repülőhidjának pillére. 19. A keleti őrtorony.

Gyermekéveinkben ilyennek képzeltük a regék elátkozott várkastélyait. Tetőtlen tornyok, megmászhatatlan vedlett falak, keretlen kapugádorok, sötét ablakszemek, fölöttük keringő vércsepár: átoksujtott tulajdonosai várnak.

Mennél közelebb érünk hozzá, annál megkapóbb arányokban bontakozik ki. Annál meredekebbnek látszik a vörösen tarkázott dachsteini mészsziklából álló hegygerinc, annál magasabbnak a falak, erősebbnek a tornyok, csip-

~~Ezegel és~~ Packh János

Klasszicizáló stílusban 1824–1832-ben épitették a pannonhalmai Könyvtárt.

Mihályi Ernő dr.

Pannonhalma

MAGYAR MŰVESZET

1928. 20. l.

F E R
BOOKSHOP
ÉPVISELETE
ISH BOOKS
1835.
-U. 11.
D. B. 311.
29.521.

BUDAPEST 1938.I.1.

e n t h o n I s t v á n ur

Budapest.

telettel van szerencsénk b. szám-
b feltüntetni és vagyunk szolga-
szséges felajánlása mellett,
kiváló tisztelettel

~~Engel és~~ Pákh
építészek

II. József feloszlatta a szent benedek rendet és börtönné tette a magyar Montecassinot. A rend vissza állítása után nagyszabású empire épitkezések voltak, a kömpetár, és torony, az esztergomi bazilika édes testvére, fentiek alkotása.

Mihály Ernő:
Művészi élet Pannonhalmán.
Pannonhalmi Szemle
1943. 275. l.

Packh János

épitész

Gentmünd

239, 291, 298,
300, 303. l.

43

...iga hivatalából történt hivatalos
...adásaimről

		Igazolom
333-346 sz iratok vétele	8.500	
-335 Akta vétele	8.500	
334-337. akta vétele	8.500	
Keresk zsuzdára	8.500	
...rába Consign vétele	8.500	
-348 akta vétele	8.500	
350 sz akta vétele	8.500	
353 sz akta vétele	8.500	

Esztergom. T. 1071.

E látképen a székesegyház homlokzatát szemléljük a kanonoki lakok felől. Felirata a kép alatt czimertől megszakitott két sorban:

FRONTISPITIUM VERSUS DOMOS CANONICALES.
Dedicatum Celsitudini suae Principali Alexandro Rudnay Primati Hungariae a Joanne Packh nunc Architecto Strigonii.

alól balra: Auctor Planorum erat Paulus Kühnel Archtektus 1822
jobbra: Andreas Schroth sul.

Am., mér. az al. 25.2 : 40 cm.

Packh János

Esztergom. T. 1070.

E látkép a székesegyházat a Duna felől fölvéve tünteti fel. Felirata a kép alatt czimertől megszakitott két sorban:

FRONTISPITIUM VERSUS DANUBIUM
Dedicatum Celsitudini suae Principali Alexandro Rudnay Primati Hungariae a Joanne Packh nunc Architecto Strigonii.

alól balra: Auctor Planorum erat Paulus Kühnel Architektus 1822.
jobbra: Andreas Schroth sul.

Am., mér. az al. 26 : 40 cm.

Packh

Voit Eger Fol.

[31] U. o. Pyrker levele Packh-hoz 1829 április 18-án. A Packh által 1834 február 28-án gróf Zichyhez intézett kérvénynek azonos keletű mellékletében. Esztergomi prímási világi levéltár. A főszékesegyház építésére vonatkozó iratok 1820—1866. Packh János műépítész jelentése a m. kir. udvari kamarához, 1834-ből.

GOS BIZOTTSÁGÁTÓL
ÉNA ÚT 41. SZÁM.

y i M i k l ó s

U r n a k

E g e r

Püspöki palota.

OKMÁNYTÁR

I.

A SZENT ISTVÁN ÁLTAL ALAPÍTOTT EGRI PÜSPÖKSÉG ALAPÍTÁSÁT MEGÚJÍTÓ OKLEVÉL.

Egri érseki gazdasági levéltár vasszekrényében.

IV. Béla király 1261-ben kelt oklevelének az V. István-féle 1271-iki átírása szerint „. . . ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod sancta mater ecclesia Agriensis in honorem S. Joannis Apostoli et Evangelistae dedicta, cuius fundator et dotator sanctus rex *Stephanus* primicerius regni Hungariae et Apostolus praecipuus miro modo fuit et est."

Valamint: „Super omnes ecclesias cathedrales regni Hungariae per tot donationes et libertates per sanctos reges donatas et concessas, sedebat ut domina gentium in sede maiestatis suae diademate pulchritudinis decorata."

II.

HILD ÉS PACKH RÉSZÉRE KIUTALT ÖSSZEGEK ELSZÁMOLÁSA.

Egri főkáptalani magánlevéltár Div.: A. F.: 9. Nr.: 445. Summarius Extractus Sumptuum in Structuram Novae Ecclesiae Metropolitana Agriensis, usque hodieram factorum.

A számadás tételei között:

23. Architecto D. Josepho Hild adrationem Suscepti laboris . . . . . 100 f.
24. Eiusdem Delineatori eodem titulo . . . 205 f.
28. In Honoriam et Compensatione Sumptum iteratis itineribus ante inchoationem Operis per Architektos Packh et Hild factorum 600 f.

Summa Universorum . . . . . 37.787 f.

Sig. Agria, Die 20. Juli 1831.

Ant. Naidhart A. Epplis R. Exactor et Aedil Cassa Eccia Peptor.

III.

PYRKER ÁLTAL 1835 MÁJUS 1-ÉN KIÁLLÍTOTT BIZONYÍTVÁNY CASAGRANDE SZÁMÁRA.

Schoen Árnold úr nb. közreadása folytán. Egykorú másolat.

Copia dell' attestato che mi fece il sottoscritto.

Il Sottoscritto attestata: ch'il Sigr. Marco Casagrande Scultore Veneto, ha esequito un lavoro importantissimo per la Nuova Cattedrale di Erlau, cioè Cinque Statue di pietra dura, La Fede, Speranza e Carità, e due Angeli; delle quali la prima è alta di piedi 17. di Vienna, le altre due di 16, e li due angeli di piedi 14 che furono collocate sul Attico della Chiesa tutte di bellissime proporzioni mosse e forme, e giudiziosamente ideate Cosiche l' Artista già conosciuto di altri Suoi lavori e premiato colla gran Medaglia all' I. R. Accademia di Milano, ha dimostrato pure con quest' opere d'esser degno che sia nominato fra i più valenti Scultori d' Europa e raccomandato pure a tutti per la sua lealtà ed irreprensibili Custumi.

Agria, o Erlau im Ungheria 1-mo Maggio 1835.

Giov. Ladislao Pyrker Patr. Arcivescovo. Loco sigilli.

Packh János építész, szül. a XVIII. sz. végén ~~Sopronban~~ Kismartonban ~~Kismartonban~~, ~~[illegible]~~ táblóg. [illegible] áldozatta lett 1839 X. 9 Esztergomban, hol

Primási építész volt.

Khünel Pál bécsi építész tervei alapján megkezdte az esztergomi székesegyház építését. Jelenlegi hegén ~~[illegible]~~ ő állította fel a Bakócz-kápolnát, 1828-31. építette az esztergomi kerek ~~[illegible]~~ Anna templomot.

Lásd ~~Wurzbach~~ 1870 21. k. 179. l.

JULIUS

8

VILÁGOSSÁG RT.

Páckh János Mihály

Feladó:

MAGYAR MŰVÉSZET

1927. 294
1928. 20, 68
1929. 171

LEVELEZŐLAP

II. MAGYAR FILATELISTA NAP
BUDAPEST 1925 DECEMBER 12–14
HARANGHY.

Pachah János

építész

Lásd életrajzát

Wurzbach. Biogr. Lex.
Wien 1870. XXI. k. 179

Ehr. feld.

Packh János

epitéz.

lásd

v

Rupp. Magyarország

Helyrajzi tört. I K.

II. fele. 455–456. l.

IGEN TISZTELT

Van szerencsénk becses t
JÁNOS dr., a Magyar
történész és SZENTIV
már megírták az első
kont, mely a XII-ik sz
képzőművészeink életrajzát magában
a nagyméltóságú vallás- és közokt

MAGYAR MŰVÉS

Pack János

Khünel Pál bécsi építész tervei alapján ő építette haláláig az esztergomi bazilikát, amelynek építését azután Hild vette át. Pack építész orosva agyonütetvén, tetemei a bazilika sírkamrájában hefertettek örök nyugalomra.

Majer István. Esztergom. Az esztergomi bazilika leírása. Vas. Ujs 1856. 302. l.

Pákh János

épitez

lásd

B Ezt 42 l.

_____ *műhely.*

főnökség!

_____ hó____ n történő kifize-

_____ indokából személyesen meg nem

_____ számu _____

m.

évi _____ hó_____

_____

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Pákh Jáns

lásd

BEst 383 l.

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Engedé

.....

a műhelyfőnök
al

8. sorsz. Műhelyi minta.

Packh

épitett

vród

z

Genthclass

y. l. utain

Meppel

tenacte rel az ún részére ügygom-hokul, miután ún a
foglalás idejében lakásáról távol volt.

A foglalás a fizetésére történt és
erről Ünt azzal van szerencsém értesíteni, hogy ha
ezen ügyben védelemre van szüksége, szíveskedjék
hozzám fordulni. –

Risztelettel

Kázai

Pack (Pách-nak írva)

János

A lenti vékeseggház tornyát, fenti terve szerint építették 1829-32. ben.

Az esztergomi strázsahegyi anderittufa burkolata kifagyott, elporlott. 1938-ban haraszti mészkőburkolattal cserélték ki.

Pannonhalmi Szemle

1938. 312. l. (A pannonhalmi vékeseggház tornyának megújítása.)

XIX. század.
Elefántcsont, mag. 11·5 cm.

PÁDUAI SZENT ANTAL.
Dombormű.
XIX. század.
Elefántcsont, mag. 9·2 cm.

ZÁCH FELICIÁNT A KIRÁLY ELÉ VEZETIK
Dombormű.
XIX. század.
Elefántcsont, hossza 13 cm.

MELLKÉPECSKÉK,
tíz darab.
XIX. század.
Elefántcsont.

RÓMAI CSÁSZÁROK,
mellképecskék, 13 darab.
XIX. század.
Elefántcsont.

MÉRŐESZKÖZ,
XIX. század.
Elefántcsont, hossza 31·2 cm.

KÉSZLET
elefántcsont dobozban: arany fogpiszkáló és fülzsírkanál.
XIX. század.

Pack János

építész

Cród

z

Mihályi Ernő dr:

A jubiláló pannonhalmi szerzetesegyház.

Pannonhalmi Szemle

1926. 42. l.

1829-ben épül
a 49 m. magas torony
empire stílusban
fenti tervel nemet.

Pack János

éjuteis

Pannonhalma

erőd

Thirfelsödimántúl

72. l. 73. l.

Packh János

építész

a pannonhalmi
stéhesegyház tornyá-
nak tervezője és épi-
tője

Kazinczyutak 57. l.

Az esztergomi épít-
kezésekkel kapcsolat-
ban ~~E.~~ u. o 64. l.

olyan helyen vert alkalmazásban, amol
szére díjlevonásokat eszközöltek. :/

eket annál is inkább pontosan jelenta
kifejejtett, vagy helytelen adatokért
iányos bejelentésből a cukorgyárra né
tandó büntető eljárás során, vagy vala
zott betegsége, vagy balesete következ
l fogja a cukorgyár buntetni.-

. . . . . .

felügyelő aláírása

Packh János

építész az esztergomi bázilika építője

írod

Körösy László dr

Esztergom. Esztergom

1887. 178. l.

Packh Jānis

épitômester

l.

Sörtihamjapâts

451.l.

3420. Smith Wilhelm:

Kikötő.

Szögletesen kiképzett
~~[illegible]~~ ~~kikötőben~~ j
van egy kétárboczos dereglye k
begöngyölték, mig szemközt két
csolnak vesztegel. A háttérben
A felhőzött égbolt a vizben vis
jobbra: W. Smith --05.

Vászon, méretei 80:99.5 cm
Vétetett az 1907. január 2
ján 1500 Kán (160-907).--

Vét 7738-907

Pacht Johann Baptist

Thieme Becker
XXV. 127/8. L.

Lyka

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Páckh, Johann
Baptist

laid

Zádor - Rados
névmutató
421. l.

Packh, Johann Baptist
épitéz

l. Edvi Esst

11,
13 l.
14. l
15. l.
30. l
32. l.
41, 42. l.

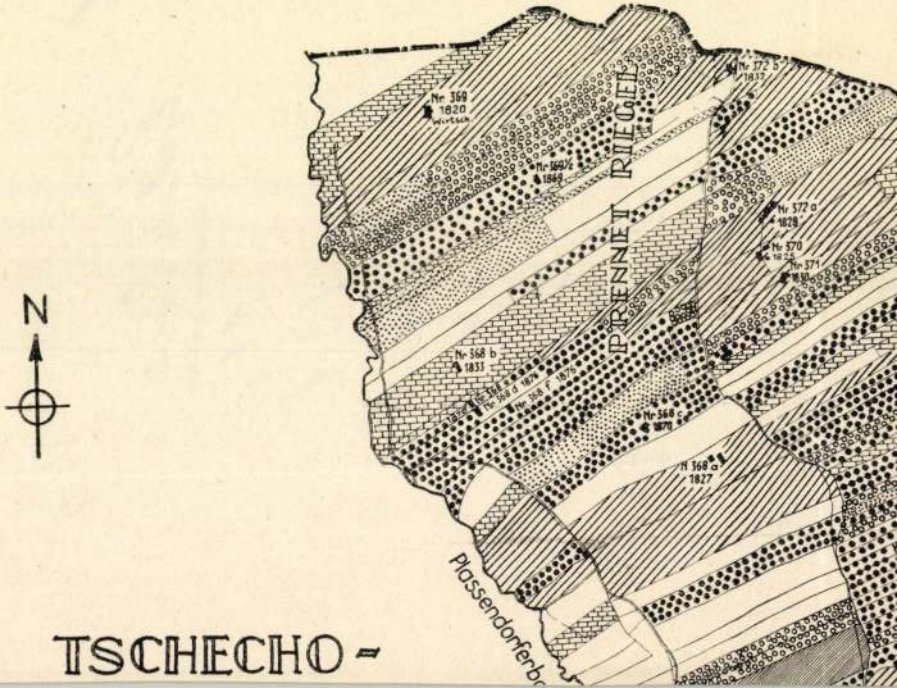
N
PRENNET RIEGEL
Nr 369
1820
Nr 372 b
1832
Nr 372 a
1828
Nr 370
Nr 371
Nr 368 b
1833
Nr 368 c
1870
N 368 a
1827
Plassendorferb

TSCHECHO-

Pákh Janos

öpiteri 1822. Eszkegani-
barikta.

Szód

Kogy 12. l.

..... nevü munkás igazolta

.....

a müvezető aláírása.

élyezem:

.....

vagy helyettesének
láírása.

. — Endrényi Imre, Szeged.

Pakh Zaíros

1838. szept. 13 kán rakatok be az esztergomi főegyház sanctuariumának zárkove primási igazgató epitész < > által. st.b.

Hétilapok. 1838. 120. l.

Packh Jains

opiler

Grod

Om IV 158 l

159 l

...agyar királyi államvasutak.

T. Műhely

Miután keresményemnek 191..... é

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére ..

nevü munkástársamat szóbelileg megbizt

Kelt ....., 191.....

.....

tanu.

.....

tanu.

Packh Janos

Irod

Vallási és
Egyházi Tar.

Pest. 1832 I/62

1 Eör 1.

Pack Jaurs

épitem

Irod

Gy Eszt 12. 1.

..... nevü munkás igazolta

.....

a művezető aláírása.

yezem:

.....

gy helyettesének
ása.

— Endrényi Imre, Szeged.

Pack Janós

eszt.
az bazilika épitője a
templom visboltjaba
nyugszik. Orgyilkos-
ság áldozata lett

Lord

Gy Eszt 37 l.

.....nevü munkás igazolta

.....

a művezető aláírása.

lyezem:

.....

agy helyettesének
rása.

— Endrényi Imre, Szeged.

Pack Janós

esztergom épilen

+ 1838?

Bp mész 96 l.

Packh János Mihály

Magyar Művészet
1927. 294
1928. 20, 68

1780-909-32
Fényképező.

461. Üvegek.

Különféle üvegneműek a fényképezéshez és pedig:
a) 2 darab mensura hengeralakra 200 ccm-re per 1.30 K.....2.60 K
b) 6 darab üvegdugós palaczk és pedig: 4 darab 500 grammos kék és 2 darab 1000 grammos fehér..4.80 K
c) 1 darab 3 literes palaczk.....0.56 K

Együtt... 7.96 K

Vétetett Peitsik Karolytól az 1908:XII.31-iki számla alapjan (122-909).-- Kirizettetett 1909:II.1-jén 115 sz. nyugtara.-- Elszamoltatott 1909:V.16-an 850 szám alatt.

Pakh-Kühnel építész

kezdte 1821 ben Rudnay Sándor bibornak
érsek megbízásából építeni az esztergami
basilikát. Ennek 1839 ben történt halála
után Hild vette át az építés vezetését.
Pakh a székesegyház kriptájában van eltemetve.

Szerelmey Miklós. Magyar hagyban és
jelen. 1847. 30. l.

Pakh Jáns

Kühnel Pál tervei szerint
építi 1822-tól az
esztergomi székesegyházat.

Kabren. 202 l.

~~Aradi ács-czéh felszerelése IX. 41~~

Packh János kismartoni
szőlőtés a épitész. Restaurálta
1823 ban a Bakács kápolnát

Jordánszky Elek. Magyarországban
levő Boldog Szűz Mária kegyelem
képek leírása. Ugyanan kiadva Bu-
csánszky Alajos által Pest. 1863. 18. l

Pakch Iván

épicen

1823 benaszófelügyelete alatt
szetszedték a Bakócz kápol-
nát 1600 darabra. Minden
darabot megszámoztak és
nagy gonddal hordták át
végi helyéről az újonnan
épitett esztergomi fő templom északi
oldalára, ahol a kápol-
nát ujból felépitettek. 1824
junius 7-én szentelték fel
nagy ünepséggel a kápolnát

isód

Petrik Albert. Bakócz
Tamás kápolnája. Épitő
Ipar 1911. 553. l

..... *műhely.*

yfőnökség!

év ..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

tam

évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Pack

epitéti

Epitette Rudnay érsek megbízásából Szt. István első mártir kapolnáját (a basilika kiegészítő része)

Major István. Vas. Nyó. 1856.
30 l

Pack

Pakh Keresztl. János

épitész

Épitette Esztergomban a Kerek Anna (Sancta Anna Maria Rotunda) templomot, Rudnayérsek megbizásából. 1828 - 1831 ig épült.
Alapkövét 1828. pil. 2 án vették le.

Major István: Esztergom. Vas. Ujs. 1856. 283. l.
A templomnak Huszka által metszett Egye. u. ott 297. l.

Packh János

Kismartonból, atyja hg
Esterhazy udv. építészeti
ellenőr, 1811-ben 15 éves

l.

Fleischer Béc. 73. l.

Fés

Mult ho

1350- Ft.

tuk, amelynek ér

Packh János Mihály

1829–32-ben klasszicizáló stílusban épisette a pannonhalmi templomtornyát.

Mihályi Ernő dr

Pannonhalma.

MAGYAR MUVESZET

1928. 20. l.

Packh

l.

KLykaMagymúl800-50

340, 342-3. l.

Pack

gutten

läsd

B Gjör 248 l.

.....nevü munkás igazolta

.....

a müvezető aláírása.

lyezem:

.....

agy helyettesének
rása.

— Endrényi Imre, Szeged.

Päckh

A pannonhalmi apátság templomának tornyát fenti kivezte és épitette

Körli Lux Kálmán dr.

Az átalakítást állítólag Miskolczy épitész készitette 1938 ban más kövel és meg nem értéssel.

rművei is megvannak. Déli oldalán lévő
a szintén gotikus formákat mutat. Kóru-
ószéke, padjai a magyar népies fafaragás
és kedves emlékei 1773-ból. A kisszekeres
templom a XV. században épült, gótikus
érei, ablakai, a mérmüvek egy része --
ak. A templom alatt a Rozsályi Kunok sir-
van. A déli kapu felett Kun László köve-
t cimere. A templom mellett egyszerü fa-
orony, Wirdt György eperjesi harangöntő
n öntött harangjával. A templom belső be-
se népies faragás és festés 1771-ből. Az
ak néhány régi ezüst-és ónból készült
i edénye van. A vámosoroszi-i ref. temp-
V. században épült, a törökök idejében
sználták, aminek emléke a tetőn le-
XVIII. században hajóját átalaki-

Packh

wod Esztergom.

Kühár Flóris O. S. B:

Barlangok, sírok, kupolák. Budapest, 1935.

61. l.

Packh János

épitén

Erőd

Förster Akadémiemlv

89. l.

fontos államügyeket intézett, audienciát tartott és még táplálkozni is ráért. A vérbeli szerkesztő is Napoleonja annak a marengói csatatérnek, amelyen napról-napra meg kell vivnia a maga csatáját a közönség kegyéért. És Roóz Rezső a vérbeli szerkesztőknek is az elitjéhez tartozik.

Mióta ismerem, mindig csak szerkesztett. A Magyar Szó segédszerkesztői székéből került a délutáni Magyar Hirlaphoz, Márkus Miksa lapjához. Amikor a lap megjelenésének időpontját a kiadótulajdonosok a kora délelőtti órákra tették át és ugyszólván percek alatt kellett összegyüjteni és egységbefoglalni az anyagot, mesteri kézzel oldotta meg ezt a nehéz feladatát. De még sulyosabb nehézségekkel kellett megküzdenie, amikor átvette a betiltott Világ terhes örökségét, amikor is nemcsak előítéleteket kellett legyőznie, hanem ezuttal az alapos szkepszissel fogadott vállalkozás létjogosultságának igazolása is reá várt.

És Roóz Rudi itt vágta ki a rezet. Ugyszólván a semmiből kreált egy uj laptipust, amelynek ujitásait és reformjait azóta már az anciennitás alapján álló lapok is átvették. Külön köny-

Packh János

1795 – 1836.

Irod.

Barát – Éber – Takács

A művészet története

II. k. Európa művészete. Bp. 1934.

346. l.

távolság választja el az utóbbi tizenöt esztendőt az előbbi tizenöt évtől, érzésben, hangulatban, felfogásban, az emberek és események kritikájában, hogy kívánatos feladatnak látszott: a jelen szomoruságának, csüggedtségének, itt-ott kétségbeejtő és majdnem reménytelen helyzeteinek ellensulyozására a multból elővarázsolni derüsebb képeket, szivetderitőbb szinfoltokat és megnyugtatóbb oázisokat.

Az ujságiró életén és pályáján áthaladnak az események. Az ujságiró, mikor memoárokat ir, nem a saját élményeivel lép a nyilvánosság elé, hanem korrajzot ad, eredetibb megvilágitásban hozza előbbre a multak alakjait és történéseit, akikkel és amelyekkel az ujságcsinálónak hivatásából kifolyólag dolga volt. Mi közelebb férkőzhetünk az eseményekhez, behatolhatunk a nagy államférfi hálószobájába is, ott vagyunk gyakran a dolgozószobájában, ahonnan a napi eseményeket nemcsak a ma, hanem esetleg a történelem számára is irányitják. Nagy tudósokkal, irókkal, müvészekkel, politikusokkal nap-nap mellett közvetlenül érintkezik az ujságiró, a kornak ezek a hatalmas egyéniségei kö-

Packh János

építész

l.

Lepold Homor Esztergom

46.l. - 66.l. 79.l.

---

d.

Lepold-Lippay Esztergom

17.l. - 30.l. 70.l.

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási

vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné-u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton-u. 3/B.
Telefon József 8-53.

Pack János

épitész

az Engel becsi épitész terverte (1824) központi könyvtár épületén utóbb mellékterméket terverett, mindjekkel az eredeti terv jelentékenyen módosult.

Récsey Viktor dr.

Győr és Pannonhalma nevezetességei. Bp. 1897. 46. l.

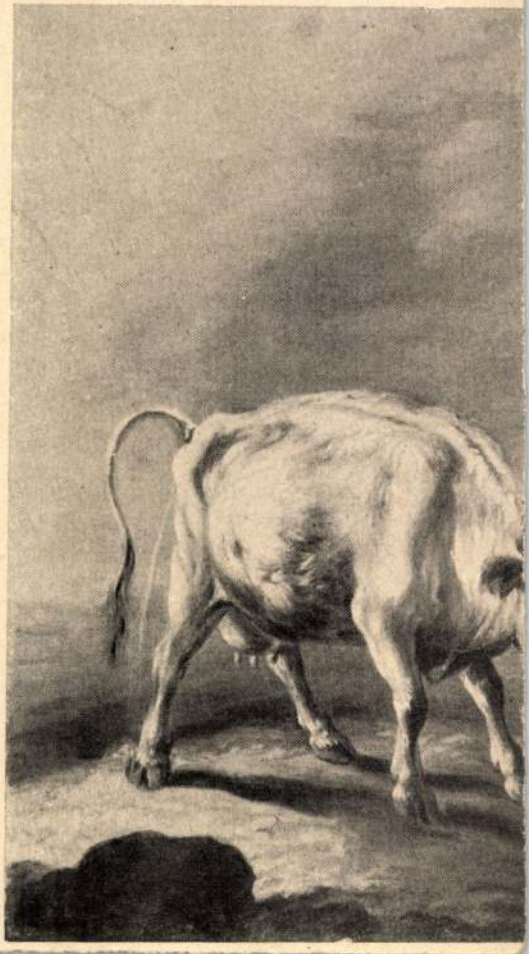

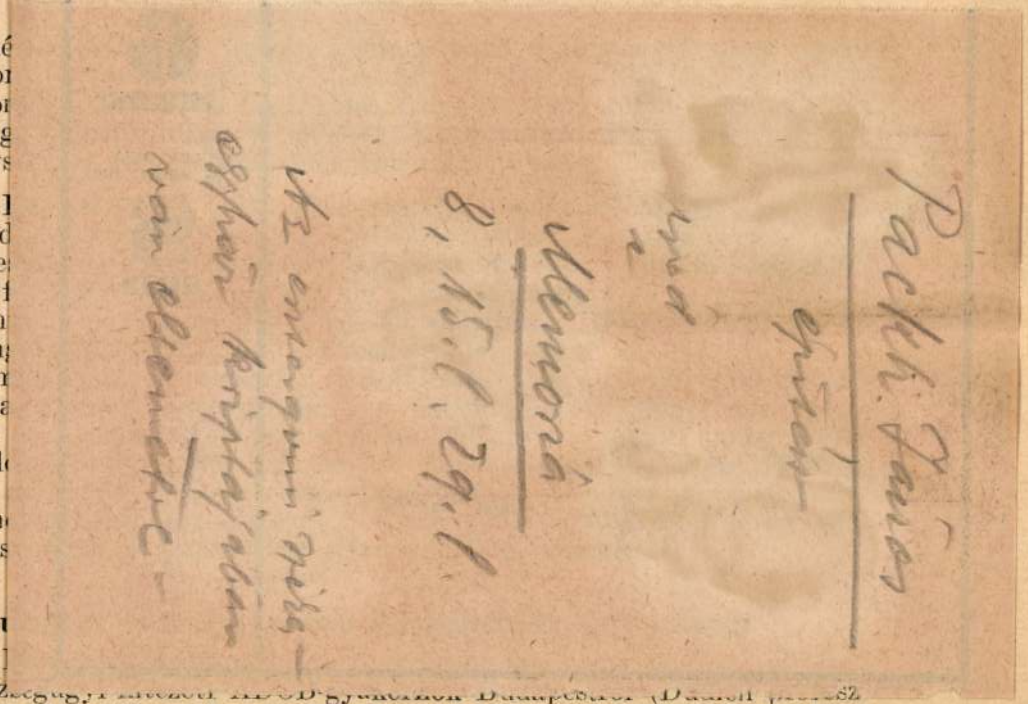

egész[illegible] szor), dipterológiai kutatásokra kapott félösszegű belföldi ösztöndíjat. Dipterológiai munkássága rendszertani, morphológiai és faunisztikai

átvételükkor, nyelvünkben is z-vel hangzottak-e, egyelőre nem dönthető el. A megoldást az a körülmény nehezíti, hogy e korban az ortográfia az sz és z hangok jelölésében nem tesz különbséget. Több szófejtése és a gyújt, gyűjt-féle igékkel foglalkozó hosszabb tanulmánya a Magyar Nyelvben jelenik meg.

Dr. Balogh Ilona (1912, Budapest, ág. ev.), bölcsészetdoktor Budapestről (Győrffy professzor), etnográfiai tanulmányokat folytatott 400 P kutatási ösztöndíjjal a magyar népies faépítészet tárgykörében. Kutatásai alapján nagyobb terjedelmű tanulmányt dolgozott ki a magyar egyházi faépítészetről. Értekezése, amelyhez az erdélyi magyar fatemplomok és fatornyok jegyzéke, továbbá a magyar ácsoknak a XIV. századtól kezdődőleg összeállított névsora járul kiegészítésként, az Archivum Europae Centro-Orientalis megbízásából készült és itt jelenik meg francia nyelven.

Dr. Balogh János (1913, Nagybocskó, Máramaros m., ág. ev.), egyetemi állatrendszertani intézeti fizetéstelen tanársegéd Budapestről (Dudich professzor), 800 P kutatási ösztöndíjjal folytatta előző tanévben megkezdett talaj-faunisztikai kutatásait. Csonka-Magyarország számos területén végzett gyüjtéseket, s a begyüjtött anyagból a páncélosatkák és a bogáratkák csoportját dolgozta fel, s így az eddig kevéssé ismert magyarországi talajatkák e két csoportjának monográfiájához összegyüjtötte a szükséges anyagot. Foglalkozott a talajfauna mennyiségi gyüjtésének technikájával, sikerült Berlesenek egy régebben leírt és feledésbe merült módszerével jól használható eljárást alkalmaznia a mennyiségi talajfaunisztikai vizsgálatokra.

Packh József

épitész

d.

Gerevich Emlékkönyv

196-l. 197. l-198.l.

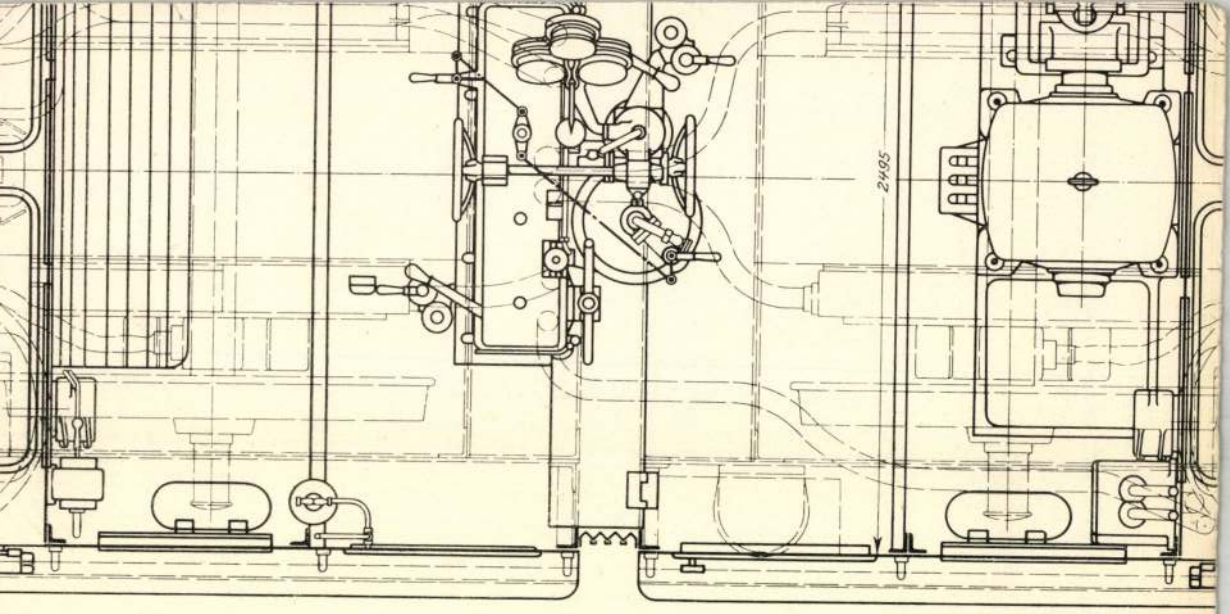

A tehervonatu lok

Packh

épitett

l,

Péter II.

82. l.

Packh János

Pannonhalma.

1

Bierbrauerei

169. P.

Packh a monostor
teljes kiépítéséről mo-
dellt készített, mely a
pannonhalmi könyvtár-
ban van, és a mely
legnagyobb részt nem való-
ban használt meg.

Allium cepa
vö röshagyma

NYOMTATVÁNY.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

Packh János
gyűjtő
úrod
Roh Hunt
II. 7. P.

MEGHÍVÓ

A

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK

19 ..... évi ..... hó ..... n ..... napján

.....

délelőtt / délután ..... órakor megtartandó végrehajtó-bizottsági / rendes / albizottsági ülésére.

Tárgy: .....

Elnök megbízásából:

.....

Hornyánszky V. R.-T. Budapest.

Packh János

építész

l.

Bierbejtőrt

238, 239. l.

Mezőkopáncs. Goti Eus
rában.

Forster-Gerecze: II. 263. (Kopp
Felvételei. Molnár Pál. M.O.
H. J. Müeml. oszt. Arch. Ért
Szabó Imre: A makó-me
nádvármegyei

Packh János

épitész

l.

Mihályi Tannonh.

10. l. - 17. l.

A Miemlékek Orsz. Bizotts
f.hó 26-án szombaton Gerevich Tib
lete alatt teljes ülést tartott.
sen a Bizottság tagjai nagy szám
lentek meg, köztük Rakovszky Iv
Országos Közmunkatanács elnöke, Ke
K. Róbert, Kaán Károly államtitká
Némethy Károly tanácsnok, Kuzsine
Pálint, Láng Nándor egyetemi tan
Csányi Károly müegyetemi tanár, Le
Jenő és Láczay-Fritz Oszkár épité
Lux- Kálmán, Gróf Festetics Pál,
Ottó pápai kamarás, Ybl Ervin mi
nácso, egyetemi m.tanár, Schnelle

Pack

épitést

pannonhalmi
monostori
kőnyomtár mellék
termei

Lajd

Magyar Könyvszemle

1924. 31. l.

Pack János

Esztergomi bazilika
építőmestere

cvód
–
Nagy Magyarkép

I. v. 148. l.

ALCSOPORT

SZÁRMAZÁSI HELY

MESTER

SZEMÉLYI VONATKOZÁS

EGYÉB ADAT

lása mellett a belső életet is kifejezésre akarja juttatni. A teljesen megoldott formai problémák után ez a törekvés szab a XVI. század későbbi folyamának irányt — a barokk művészet felé, amelynek lélekállapotát, formaadását és felfokozott kifejezési eszközeit találóan mutatja be a *Marczibányi-gyüjtemény*ből származó olasz márvány domborm ű Krisztus siratása ábrázolásával.

A Delmár-gyüjtemény bronzműveiről szóló ismertetésünk[1] óta került oda új szerzeményként egy sajátos érdekességű mű, amelyet végezetül itt bemutatunk. A tárgy ismeretes: a Pokol hegyének plasztikai ábrázolása. Sokat foglalkozik vele L. Planiscig Riccióról írt nagy monografiájában[2] a Pokolhegy ama két példánya kapcsán, amelyek mindketten a bécsi Figdor-gyüjteményben vannak és magának a nagy páduai kisplasztikusnak alkotásai. Dante költeményének hatása alatt igyekszik a művész a poklot sziklás hegy alakjában, egyes könnyen felismerhető lakóival bemutatni. „Nincs a költemény plasztikai interpretációjával dolgunk" — mondja Planiscig —, „hanem annak szellemében való új alkotással, amely ugyanazt az élményt, mitológiai tudással táplálva, új alakban örökíti meg." A Riccio-féle Pokolhegy két utánzata maradt fenn, az egyik a londoni egykori Cook-gyüjteményben, a másik Klosterneuburgból dr. Delmár Emil birtokába került. Nem egyenes másolata a Figdor-gyüjteményben levő egyik eredetinek sem, hanem egy vagy magától *Riccio*tól származó eredeti, vagy annak másolata után készült régi öntvény, amely az eredetiek fővonásait egyesíti és további elemekkel pótolja.

A sziklás hegy oldalából, amelynek csúcsán Hárpia ül, az oroszlánbőrrel és husánggal jellemzett Herakles kivezeti Alkestist, aki épp most lép ki a sötét üregből. Fölöttük a három Erinnysnek a sziklából kinyúló félalakjai láthatók, félelmes kiáltozással, fenyegető mozdulatokkal (a kezükben tartott kardok későbbi pótlások). A Herakles-csoporttól balra a keselyű által marcangolt Tityos fekszik hanyatt elterülve, Herakles mögött a Kerberost látjuk, majd odébb egy meztelen férfialak áll, vállán a világgömbbel, talán ismét Herakles, de inkább Atlas. A hegy sziklás oldalából még két szakállas férfi félalakja látszik ki: alighanem Gigasok. Így tükröződik vissza Dante Poklának képe, a klasszikus tárgykörrel áthatva e felsőolaszországi kisplasztikában, amely ily alkotásaiban természetesen csak abbreviaturáját adhatja az Isteni Színjáték Infernójának. Formailag ez a Pokolhegy nem ér fel Riccio eredeti műveinek üde, eredeti stílusával, de a mester követője egyes durvaságok mellett is helyenként igen jól megközelíti magát a mintaképét: kivált Herakles és Atlas finoman, elevenen megmintázott alakjai méltán csatlakoznak a Riccio-műhely aktjaihoz.

ÉBER LÁSZLÓ

[1] *Magyar Művészet* 1926. évi 2-ik számában.
[2] Bécs, 1927. 155. köv. l.

PAÁL LÁSZLÓ: A BÉKÁK MOCSARA. 1875
Vécsey Armand úr tulajdona New-York

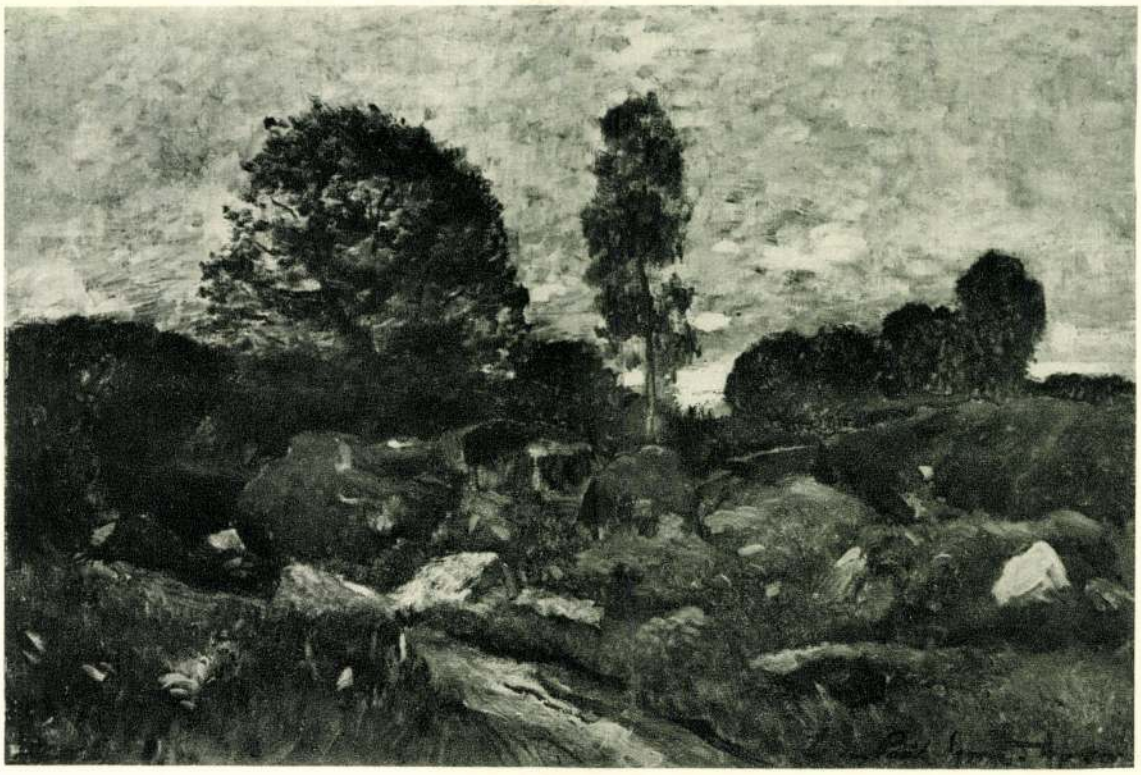

PAÁL LÁSZLÓ: A BARBIZONI ERDŐ SZÉLE. 1874
Neuhold Kornél úr tulajdona

PAÁL LÁSZLÓ: REGGEL AZ ERDŐBEN. 1875

Érdi Krausz Simon úr tulajdona

A „Magyar Művészet“ melléklete

Az Athenaeum r.-t. nyomása

PAÁL LÁSZLÓ KÉPZELETE[1]

Oui, l'imagination fait le paysage. Baudelaire.

Amilyen az ember, olyan a művészete. Az ember változik az idővel. A környezet hatása alól nem vonhatja ki magát. Ez a hatás nem tudatos, de lassú, fokozatos és kétségtelen. Módosítja felfogását, szélesbíti képzetkörét, gazdagítja szemléleteit, de faji tulajdonságai s ami fontosabb, képzelet-strukturája megmarad, csak azt olvasztja magába, ami lelkével bizonyos affinitásban van.

Ezt látjuk Paál Lászlónál is. Csupa érzékenység, csupa líra ez az ember. Ami őt a természetben kora ifjúságától kezdve érdekli, maga a táj, melyet hangulata megelevenít, képzelete élővé varázsol.

Mint ember is a finom részletezés, a szubtilis érzések, a gyöngéd hangulatok elemzője volt. A világot álmaihoz alkalmazta, a természet csak annyiban létezett számára, amennyiben benne álmainak megfelelő képeket talált. Mert a képzelet adva van, sajátosságait készen, kialakultan örököljük, gazdagíthatjuk, termékennyé tehetjük, de megmásítani, átalakítani semmiféle környezet sem tudja. Paál Lászlót képzeletének mechanizmusa szenvedelmes álomképek, még derűjében is megdöbbentő hatású látományok megálmodásához vezette. Ez egyéniségében gyökeredzett, fizikumához volt kötve, érzékeny szívéhez, beteges ingerlékenységéhez, hangulatának gyors átsugárzó erejéhez, világlátásának sajátos tónusához. Mindez végső forrásában, székely vérében találja meg magyarázatát, mely nála egyéni variációban: túlzott líraiságban, exaltált érzékenységben nyilatkozott meg. Érthető tehát, hogy a festészet leglíraibb műfajában: a tájképfestészetben találta meg szelleme kifejezésére a legalkalmasabb formát.

Mikor végre megtalálta! Mert a belső képtől annak kifejezéséig nagy az út. Előbb a mesterségbeli készséget kellett elsajátítania, hogy sajátos álomképeit a megfelelő, mind eredetibb formába önthesse. Csak aztán olvadt egybe nála érzés és forma, képzeleti kép és kifejezés, hogy képzelete színekben és formákban, szabadon, korlátok nélkül mozoghasson.

A művész nagysága képzeletének eredetiségétől függ. Miben áll ez? Abban, hogy sajátos érzéseinek megfelelő *új* szépségeket talál a természetben, olyan harmóniákat emelve ki belőle, amelyeket más érzésvilágú, más képzeletű, más hajlamú művész ő előtte meg sem láthatott. Ez az új harmónia, ez az új szépségideál, mely a festőnél most színei gammájának új választékában, majd egy új tömegelrendezésben, vagy új fényjátékhatás kiemelésében, vagy, mint Paálnál, fejlődése csúcspontján, érzéseinek szinte misztikus expressziójában, lázas formaalakításba való kivetítésben rejlik s aminek kellő megérzékítéséhez új kifejező eszközöket is kellett keresnie, lassanként másokban is hasonló rajongó elmerülést, igaz átérzést kelt és a világ egy új szépséggel gazdagodott. Ezt a művész eredeti képzeletének köszönhetjük.

1.

On ne fait pas les livres qu'on veut. Goncourt, Journal, I. 364.

A művész képzelete képzeletének mechanizmusa!... Úgy tetszik, mintha valami metafizikai fogalommal dolgoznánk, egy különös „tehetségről" beszélnénk, mely csak a művészetnek tulajdona, öröksége, ereje. Szó sincs róla. A művészi képzelet lélektani folyamat, alapsajátságában mindnyájunk közös tulajdonsága, melynek működési módja egyazon törvények szerint, de egyéni változatokban folyik le. Mégpedig alapjában két típusban, melyeknek külön-külön mechanizmusuk van. Hogy ezekbe beláthassunk, tegyünk úgy, mint az órás, szedjük szét alkotórészeire.

A tájképfestés történetét átpillantva, azt látjuk, hogy a művészek viszonya a természethez kétféle. Az egyik típusban emlékképekre alapítja vízióját, elvonatkozik a

[1] Részlet szerzőnek „Paál László élete és művészete" c. most megjelent könyvéből. (Franklin kiadása.)

111. l. 1
MAGYAR MŰVÉSZET
1929.

PAÁL LÁSZLÓ: FENYVES. 1876
Budapest székesfőváros tulajdona

PAÁL LÁSZLÓ: ERDŐ MÉLYE. 1875
Özv. Landgraf Lajosné úrnő tulajdona Székesfehérvár

természet sok véletlenségétől, a közvetlen optikai benyomástól, a formák vonalait felbontó fény hatásától, a szemet nyugtalanító mélység éreztetésétől, az érzéseket felizgató hevesebb ritmusoktól, *minden tiszta festői hatástól.* Világos elrendezésre törekszik, a nyugodt szem számára statikus hatásokat keres, minél könnyebben felismerhető formákat. A táj vezetővonalait hangsúlyozza. Abba építi bele a részleteket, melyeket emlékében megőrzött és a nagy monumentális hatáshoz alkalmazott. Ezért alakjait az előtérbe helyezi, a háttér mint egy nagy sík fogja be a reliefszerűen alkalmazott staffage-t. Lehetőleg csak két dimenzióval, a magassággal és szélességgel dolgozik. Kerüli a diagonális elrendezést, nehogy a szemet mozgással nyugtalanítsa, s csak a horizontálist és vertikálist hangsúlyozza. A harmadik dimenzió éreztetésénél a figurák látópontjától eltérő tekintetmegakasztó új horizontot vesz fel, magasabban fekvőt, hogy így a síkszerűség illúzióját a mélységnél is éreztesse. Ilykép terét nyugodt szemmel is át lehet fogni, egy-egy pillanatra megrögzített helyzetet tárva elénk, mintegy állandó jelenben szemléltetve a világot, melyben nagy a *nyugalom.*

A másik típusban a művész a közvetlen látás benyomására alapítja vízióját, az optikai képből emelve azt ki, ösztönszerű hévvel veti bele magát a mozgó szem nyujtotta *dinamikus* hatások szépségeibe, a mélységnek éreztetése, minél erősebb hangsúlyozása a művészi célja, a színek és a fényhatások dinamikájával hat érzéseinkre. Itt a háttér éreztetése a fődolog, melyet mozgó szemmel mérünk, átélünk, magunk teremtünk, fények, árnyékok egymásbaolvadásai váltakoznak s az egyre izgalmasabb részletek folyamatának tartamában bontakoznak ki. A diagonális szerkezetet előszeretettel alkalmazza, mélységvezető eszközöket keres, melyeket formális és tónusellentétekkel hangsúlyoz. A sötét előtér és világos háttér ellentétét alkalmazza, a frontális felépítést mellőzve, a mélységéreztetés minden véletlenszerűségét kihasználva, főleg azokat, melyek fényt és árnyhatásokat adnak. Egy szóval: az absztrakt művészet tere kétdimenziós, ideje a kanti idő, az egymásutáni pillanatok egymásmellettisége, egy összekötő állandó jelené, egy időtlen időé, melyben a nyugvó szemmel néző megnyugodhat; a konkrét művészet tere háromdimenziós, itt éppen a harmadik dimenzió, a mélység van hangsúlyozva, ideje a bergsoni idő, az örökké változó pillanatok tartama, melyet épp a harmadik dimenzió mozgó szemmel való leolvasása táplál, állandó izgalomban tartva a nézőt. [1]

A kétféle képzeletstrukturájú művészet e poláris ellentéte magyarázza meg Paál László képzeletét is, mely az utóbbi típushoz, a *konkréthoz tartozik* s annak tiszta példája.

Taine még azt hitte, hogy a képzeletstruktura csak egyféle, egy rendszer, melynek minden része függ egymástól s ha az egyik része megváltozik, a többi követi e változást. Mást látunk a művészetben. Nincs változás a képzeletstrukturában. Aki a kétféle ideálnak megfelelő eszközöket keresztezni akarja, mint az eklektikusok, az ideálrealisták, mint a Caracciak, mint Mengs, vagy aki értelmi belátás által vezettetve, megtagadja a képzeletét, hybrid művészetet alkot és remekműhöz csak akkor jut, ha képzeletstrukturájához — néha akarata ellen — hű marad, mint David, a konkrét képzeletű, aki hideg és száraz, absztrakt kompozícióival szemben remekelt konkrét képzeletű arcképeiben. [2] Meg kell keresni a forrást, melyből buzog a víz. Ezt kell tennünk Paál László képzelete tanulmányozásánál is.

A konkrét képzeletű művész, a természet előtt állva, érzésekre gyullad és érzései látományokká alakulnak. Első tehát nála a *természet meglátása*, második az *érzés keletkezése* és harmadik a *látomány kialakulása*. Vegyük őket sorra.

2.

A természet meglátása.

Chaque site a une âme.
Taine.

Paál megfigyelőképességével, mint egy örökös működésben levő szivattyúval, egyre szedte benyomásait. Finom organizmusa, bizonyos benyomásokra való hajlandóságokkal, állandó ingerlékenységgel gyüjtötte, halmozta, egyesítette magába a külvilág

[1] *Lázár:* Fadrusz, 70. l. *Lázár:* Zichy, 163. l.

[2] *De la Siseranne:* L'exposition David. (L'instinct et l'intelligence chez l'artiste.) Revue des deux Mondes, 1921, 89. l.

PAÁL LÁSZLÓ: MAGÁNYOS FÁK. 1871
Kiss Emil úr tulajdona New-York

PAÁL LÁSZLÓ: NAPOS ÚT. 1871
Wertheimer Adolf úr tulajdona

4.

A látomány kialakulása.

Je suis mû par la vue . . . .
Valéry.

Érzései hatása alatt kialakult színes belső képzeleti képeit a koncepció álomszerű és félig öntudatlan folyamatában egyre változtatta, hogy érzését minél világosabban, minél erőteljesebben kifejezhesse.

Inspiráló érzéseinek hatalma alatt képzeleti képei ott lebegnek lelki szemei előtt s alakot öltenek, formát váltanak, megnőnek, kisebbednek, elhullanak, ahogy azt az érzés minél elevenebb kifejezése követeli. Mintegy felszívják magukba az alapérzést s mint az álomképek egymásba transzferálnak.

A régi pszichológia már megsejtette, hogy az érzés hatása alatt a képzeletbeli képlefolyás nem asszociációk, hanem disszociációk alapján történik. Az *új* érzés, a szemlélet által keletkezett *egyéni* érzés, mely az inverz fantomot szüli, disszociációs folyamat, de az öntudat alatt folyik le, a konkrét képzeletű művésznél hirtelen, egy nagyobb erőkifejtéssel, az absztraktnál lassan, a társítás fokozatain át. Paálnál látjuk, mint jelent meg a fantom, képek sorát rejtve magában.

A művésznek ilyenkor az az érzése, hogy ezek a belső képek nem is az ő alkotásai, annyira váratlanul, újszerűen hatnak. Ismeretlen lény ismeretlen helyről jött sugalmaiként. (Musset mondotta, hogy ő csak hallgat, figyel és leírja azt, amit valami ismeretlen lény a fülébe súg. Goethe démonikus szelleméről beszélt, melynek a művész hatalmában van, azt kell tennie, amit ráparancsolnak.) A koncepció e pillanatai éber álomhoz hasonlítanak, amikor egy félig öntudatlan képlefolyás megy végbe lelkében, érzései hatása alatt. Képzeleti képei egymásba folynak, egymásra tolongva, érzéki erővel jelennek meg és újabbnál újabb alakot öltenek. Az első kép homályos fátyola mindegyre elszáll, tisztább, erőteljesebb, részletekben gazdagabb lesz és alkalmasabb érzéseinek tökéletes kifejezésére. Az alkotás e lázas pillanatai művészi lelkesedésre ragadják, a képek bőségben áradnak feléje s ő válogat, változtat, formál, kapcsol, egybeolvaszt. *Tout oeuvre d'art résulte d'une hallutination* — mondotta Taine, de azért a képzeleti kép mégsem beteges hallucináció, mert belső képeinket — még e félig öntudatlan, álomszerű alakulások folyamatában is — ellenőrizhetjük, megakaszthatjuk, mit a beteges hallucináció pillanataiban nem tehetünk, Hugo Victor ezt tisztán látta, élesen megfigyelte, pedig őt képzeletének szertelen ereje jellemezte.

Hogy ez a sajátos lelkiállapot beálljon, fiziológiai nyelven szólva, hogy a vérkeringés az agysejtekben intenzívebben működjék, azt a művészek külső eszközökkel igyekeznek elősegíteni, bár sokszor a véletlen is segítségükre jön, de ebből nem következik, hogy a véletlen a képzelet „igazi elve". (Souriau tétele.) Véletlen, hogyha a művész olyan megbízást kap, mely megfelel érzésvilágának; véletlen, hogy a művész oly tájékra kerül, mely temperamentumával, érzésvilágával összhangzó erős érzéseket vált ki belőle, elragadja, önzetlen örömre hangolja, mint Paált a fontainebleau-i erdő, s mint minden erős érzés, fel tudja benne kelteni a vágyat arra, hogy kifejezze, exteriorizálja. Ilyenkor ismeretlen világokba pillant be, megérzi a rejtett indulatokat az őket leplező formák mögött, ahogy Balzac mondotta: „Nálam a megfigyelés intenzívvé vált, behatolt a lélekbe anélkül, hogy elhanyagolta volna a testet." (Facino Cane.) Paál is lelket, érzést képzelt bele a táj formáiba s azt ábrázolta, amit a természetből kiolvasott.

. . . Hajónk már közeledett Kölnhöz s a bíborszínbe borult haldokló nap gyors léptekkel bukott le az égről, hogy elmerüljön a Rajna hullámaiba. Az égen csodás felhőalakulatok lebegtek, melyek színben és tűzben hullámzottak fölöttünk. Kármin, bíbor és skárlát színekbe, árnyék és átmenetek nélkül valókba, burkolóztak fodraik, melyeket aranycsóvák vontak át, az éther azurjából kiemelkedtek, átalakultak, újabbnál újabb formákat öltöttek. Mintha kiterjesztett szárnyú sasok, vagy tüzet okádó asszír sárkányok rohantak volna felénk. S mi ott állottunk a fedélzeten, szinte kővé válva a döbbenettől. Félelem és elragadtatás érzései szántottak át érzelmeinken. S egyszerre kísérteties lényeknek láttuk a felhőket. Fekete hajóknak, melyeknek vitorlái égtek, majd tűzhányó hegyeknek, melyek kráterein ből sis-

tergő, tomboló lávapatakok zúgva rohantak elő...

Így alakulnak ki, az érzés parancsszavára, félig öntudatlan álomvilágban, a művész képzeleti képei. Már az inspirációban fogant első benyomásban benne van művének egész anyaga, mint azt Paál Lászlónál is láttuk, s ez az intuitive felfogott egység e pillanattól kezdve organikusan fejlődik, s minden változás — szülje azt a színharmónia vagy a vonalkifejezés szükséglete — csak arra való, hogy alapérzését minél szabatosabban kifejezhesse. Nem részletekből a homályosan érzett egység felé, hanem alapvonásaiban kész egységből a mind jobban részletezett részletek irányában fejlesztette Paál László is műveit.

„A képről lehull lassanként a fátyol; előbb csak távolról látszik, mintegy ködben, csak a nagy vonások, a nagy masszák; aztán anélkül, hogy első egységét elvesztené, komplikálódik és szabatossá válik." Így írta le Rousseau a koncepció folyamatát,[1] amint az a művész lelkében végbemegy. Paál is arra törekedett, hogy érzését minél tisztábban fejezhesse ki, lelke költészetéhez megtalálja a maga nyelvét. S míg érzései eredeti formákhoz vezették, egész művészi pályája nem volt egyéb, mint eredeti nyelv megteremtésére való nehéz munka. (Hangsúlyozzuk: ez a folyamat csak mesterségesen szakítható széjjel, a valóságban ez egy, koncepció és mesterségbeli kifejezés nála is együtt és egyszerre küzdöttek érvényesülésért.)

Figyeljük meg, hogy képzeleti képei mint alakulnak és változnak a koncipiálás folyamatában.

Az 1876-iki párisi Salonban nagy sikert ért el „A békák mocsara" című képével, melynek eddig a L'Art-ban is közölt tollrajzát s egy hozzákészült, félig kész színvázlatát ismertük. Most két változata Amerikában felbukkant. A fontainebleau-i erdőnek ez a részlete Rousseaut, Duprét és Diazt is megihlette. Paál ugyane motívumhoz nyúlt s egészen új érzésben mutatja be, új szépséget fedezve fel a többször megfestett motívumban. Mi által éri ezt el? Mert a maga képzeletében újra megélte — hogy a régi költő szavával éljek — *a tájrészletnek könnyeit,* mint ahogy Ruysdael ki tudta fejezni az emberiség minden bánatát egy viharverte cserjében, mint ahogy Salvator Rosa sziklás tájaiban benne van az ősember minden vadsága...

Rousseau-nál a mocsár vizének rezgése ellentétben állott a talaj egyhangú zöldjével, kitünő dekoratív hatást keltve. A háttér kereklombú, nagykoronájú facsoportja közt gyöngén pislog az esti fény, végigfekszik a mocsáron, hosszan elnyujtózva; a nagy, gomolygós szürke égboltozat pedig komoran terpeszkedik fölötte. A természetet egy *álmos pillanatában* mutatja be. Duprénél a nyári este éles árnyalatai uralkodnak, a mocsár vize él, remeg, szikrázik, a part füzese hajladoz, az ég hatalmas felhőzete komoran lebeg, fényvillanások járják át belsejét, a kereklombú fa koronája sötét tömegbe borul, a természet valami ünnepélyes megnyilatkozásra készül, csak két tehén gázol át a mocsáron, baromi nyugalommal. A természetet *kínos agóniában* mutatja be. Diaz a napfeljötte csöndes, rezgő fényében leste meg a helyet, amikor gyöngéd fény suhan át a mocsár tükörén. Tiszta egén nem lebeg felhő, levegőjében nem lebeg szellő. *Mosolygó derűjében* mutatja be a természetet.

Paál László friss szemmel nézte meg a helyet, a cserjék közt kiemelkedő tölgyfacsoportot egyszerűnek, elhagyatottnak, fönségesnek találta, mert olyan volt, mint messze földre, idegenbe vetett lelke, állva társtalan, egymagán. Csak ez a részlet hatotta meg. Minden mástól elfordult. Ebből nőtt ki víziója. Látta, hogy az erdőszéle elfogja a látóhatárt, néhány nagy, lombos tölgyfája széteső, dús koronájukkal állottak a középen egymagán, tükröződve a csöndes vízben, álltak fényellentétekkel kiemelve. Színvázlatában már ez érzés fokozását kereste, de nagyon is balra tolta a facsoportot, ami megkövetelte a jobboldalnak cserjéssel való kiépítését. A színellentéteket már itt kiérezte, de a koncepción változtatnia kellett, mert a magány, az elhagyatottság, a társtalanság érzését csak központi elrendezéssel, a lényeges előtérbe helyezésével lehetett csak kellően kifejezni. Így alakult át képzeleti képe. Oda tette tehát a középre a lombos fát, eszméje hordozóját, hangsúlyozta azt a víztükröződésben

[1] *Burty:* Maitres et petits maitres. Paris, 152. l.

is, elhagyta a fölösleges cserjéket s ezzel új érzés kifejezőjévé tette a régi motívumot. A természetet *naív egyszerűségében* mutatta be.

Újabban felbukkant két ismeretlen műve, mindkettő Amerikában, a sokat keresett *Békák mocsara* s annak egy ismeretlen változata, az egyiknél a természetet *fönséges*, a másiknál *viharos erejében* mutatta be. Előbbinél a hatalmas fakoronákkal kelt monumentális hatást. A másiknál drámai ellentétbe állítással. A megszaggatott felhős ég, a viharverte lombkoronák s a mocsaras talaj, melyen a mocsár vizére hulló fény remegése kihangzik, mind csak drámai erejű látományának egy-egy hangsúlyozott eleme.

Képzeleti képeinek érzelmi hatások alatt való átalakítása, fejlesztése, félig öntudatlan álmodozásban: íme, képzeletének működési módja, mely eredetileg intuitív egységlátásban nyilatkozik meg s mint a székely balladákban, egy-egy komor részlet erős megvilágításához fűzi az egészet, hogy később érzelme változásaihoz alakíthassa a megmunkálás folyamatában.

5.

Az ilyen, *érzelmei korlátlan hatalma alatt álló álmodozó*, aki az értelem hideg levezetéseitől fázik, akinek a szertelenre való hajlandóság faját jellemző temperamentuma szilajságában, érzékenysége finomságában rejlik: könnyen válik indulatai áldozatává. Szervezetébe hatolt méreg, avagy véletlen szerencsétlenség folytán beállott agyrázkódtatás, (talán mind a kettő) a különben is rendkívül emotív ember lelkivilágát ijesztő gyorsan feldúlták. Eleinte csak szórakozottsága, hirtelen keletkező indulatos volta, kedélyének sötét elborulása, fejfájások és a figyelem központosításának fogyatékossága jelezték a bajt. Érzelmei most már korlátok nélkül csaponghattak, úrrá lettek fölötte, hatalmukba kerítették. Ezzel együtt járt a figyelem és akarat megbomlása, lelkivilága elemeinek részekre oszlása. Képzeleti képei gazdagon alakultak ki lelkében, újabbnál újabb, merészebbnél merészebb kapcsolatokban; emlékezzünk csak álomképeire, melyeket az élőhalottak házában mondott el barátainak a fehérbe öltözött mezőről és a többi színcsudáról, — ah, mint sürögtek-forogtak víziói megbomlott agyában, feldúlt érzései hatása alatt; ekkor még nem borult rá a sötét lepel, a paralízis mindent szétszaggató erejével; hogy egy ma divatos kifejezéssel éljek, ekkor — sizofréniában szenvedett, szellemi birtokállományából még semmit sem veszített el, csak privatizált, ahogy Klages írja,[1] egy külön világba menekült, a valóságból kiszakadva, egy fehérbe öltözött mezőbe, ahol minden fehérben ékes, de a felülbíráló értelem már elvesztette rá befolyását, s eljöve — a végső krízis.

Amikor még egy-egy uralkodó hangulat nem szűnik meg azonnal, hanem megtartja kényszerítő erejét képzeleti képek teremtésére, de szabadon, cél és irány nélkül, vadul száguldva előre, végre is hatalmas krízisekben törve ki, mint Paál Lászlónál, — éppen lelkének az az ereje lesz a végzete, aminek művészetét köszönhette: érzelmeinek elevensége, tüze, szenvedelme, mely képzeletének inspiráló forrása és uralkodó jellemvonása volt.

[1] *Prinzhorn:* Um die Persönlichkeit. Heidelberg, 136. l.

DR. LÁZÁR BÉLA

A kiemelt részeket, ha Lelkünk Lázár könyvében, megjegyzi e cikk végén.

VASS ELEMÉR: FRANCIA KISVÁROS. Olajfestmény
Az Ernst-múzeum kiállításából

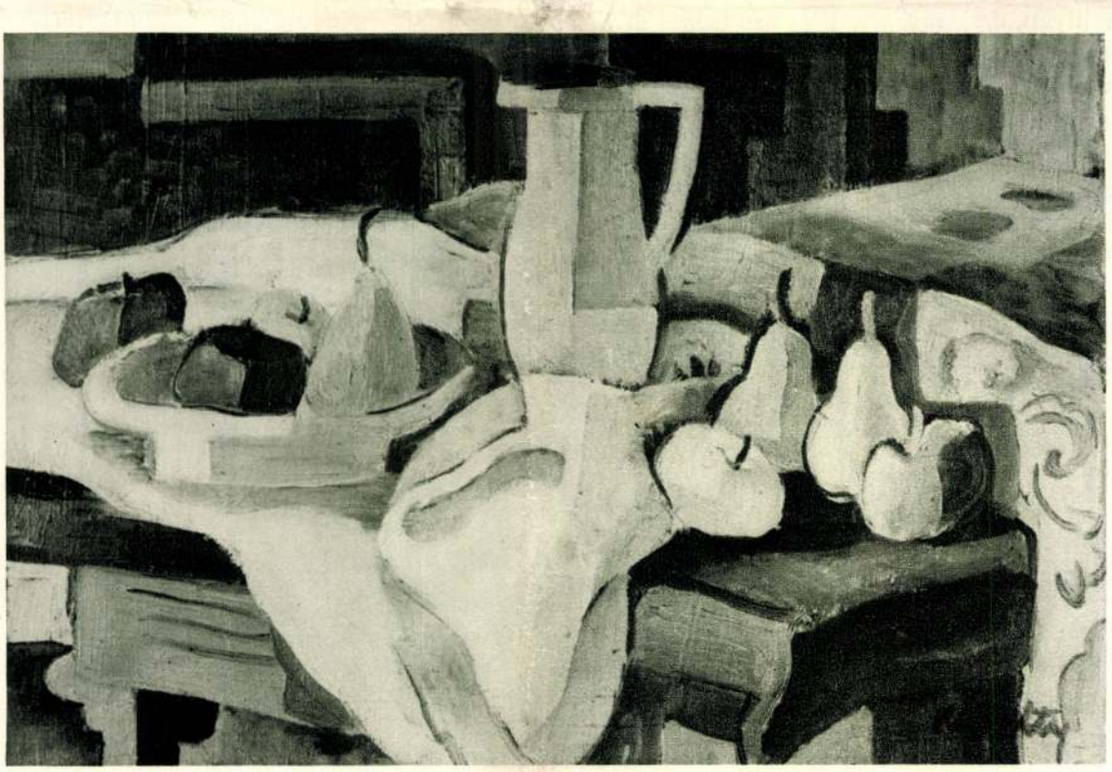

KMETTY JÁNOS: CSENDÉLET
A Tamás-galéria kiállításából

Művészettörténeti Értesítő
1974/1

PACKH JÁNOS

(1796–1839)

Packh János munkásságának monografikus feldolgozásával még senki sem foglalkozott[1]. Ennek bizonyára az az oka, hogy a mindössze két évtizedre terjedő építészi pályája túlnyomórészt egyetlen nagy műhöz, Rudnay Sándor érseknek az esztergomi Várhegyen kezdett építkezéséhez kapcsolódik, ennél pedig — úgy tartják — csupán Kühnel Pál tervének kivitelezője, építőmestere volt. Egyéb alkotásai valóban nem nagyszámúak és közülök is többnyire csak az esztergomi szt. Anna plébániatemplomot (népies nevén: kerektemplom), valamint a pannonhalmi könyvtárt és tornyot ismerik. Többi alkotása — épp úgy, mint egyénisége — ma már jórészt feledésbe merült. Hiába ismerték nevét életében országszerte, sőt a határokon túl is, az esztergomi bazilika építését befejező Hild József mellett ma már csak szerény mécsesként világít az ő emléke.

Ha nem maradt volna reánk az esztergomi építkezés terjedelmes, szinte kisebb levéltárral felérő iratanyaga[2], aligha vállalkozhatnánk életének és munkásságának felvázolására. Az építkezésnek Rudnay érsek haláláig (1831) terjedő, nagy lendületű első szakasza, majd ezt követően a kamarai igazgatás évei alatt a mű folytatásáért vívott szívós, de eredménytelen küzdelem, végül Kopácsy József érsekségének (1838—1847) Packh János haláláig terjedő és a befejezés reményével kecsegtető első esztendeje annyira összeforrott Packh személyével, hogy nemcsak építészi munkásságának nagyobbik felét, hanem életének fontosabb eseményeit is megismerhetjük ezekből a forrásokból. Kiegészítve ezeket néhány másutt talált adattal, megkíséreljük, hogy lehető teljességgel felderítsük életét és alkotásait és ezáltal alapot nyújtsunk munkásságának építészettörténeti értékelésére.

*

Packh János Mihály (ő maga Johann Bapt. Packhnak írta a nevét) 1796. május 7-én, Kismartonban született *(1. kép)*. Atyja, az idősebb Packh János Mihály, az Esterházy-uradalom építési ellenőre, anyja Kühnel Anna Mária voltak[3]. Anyai nagybátyja Kühnel Antal, a kismartoni hercegi zenekar muzsikusa és egyszersmind az uradalom építési hivatalának tisztje. Ennek a fia volt Kühnel Pál, a bécsi Hofbauamt hivatalnoka, aki az Esztergomba visszatérő érsekség és káptalan számára a Várhegy épületcsoportját tervezte[4].

Packh János gyermek- és ifjúkoráról alig valamit tudunk. A pályája delelőjén megjelent sajtóismertetés csak annyit említ erről, hogy „a hazában" nevelkedett és nyerte kiképzését[5]. Pontos adatunk egyedül arról van, hogy 1811. június 10-én beiratkozott a bécsi képzőművészeti akadémiára, 1812. január 19-én pedig bizonyítványt kapott az akadémiától, továbbá hogy ekkor nagybátyjánál, Kühnel Pálnál lakott[6]. Néhány adatot tartalmaz még az országos építési főigazgatóságnak (Landes-Ober-Bau-Direction) 1832. június 18-án a királyi kamarához intézett jelentése, mely az igazgatóság hivatalnokaitól, valamint pesti építőmesterektől szerzett értesülések alapján a következőkről tudosít: „12—13 évvel ezelőtt" Packh Eszterházán volt gyakornok Ringer József építőmester[7] mellett, utóbb mintegy két éven át rajzolóként dolgozott „a már elhunyt" Zitterbarth[8] és Kasselik[9] pesti építőmestereknél, majd hazament Kismartonba, röviddel ezután pedig Kühnel Pál vette maga mellé. Nincs okunk arra, hogy e tudósítás adatait egyéb tekintetben is kétségbe vonjuk, az időadatok azonban mindenesetre tévesek, mert 1832 előtt 12 esztendővel Packh már Kühnel segédje (Architects-Adjunct) volt. Packh eszterházai és pesti munkásságát tehát a korábbi évekre kell tennünk. Kühnel 1820 közepén vette maga mellé Packhot, hogy az esztergomi tervek elkészítésénél segítségére legyen. Packhnak ez a második bécsi tartózkodása 1821 szeptemberéig tartott, amikor Esztergomba került és itt is maradt élete végéig.

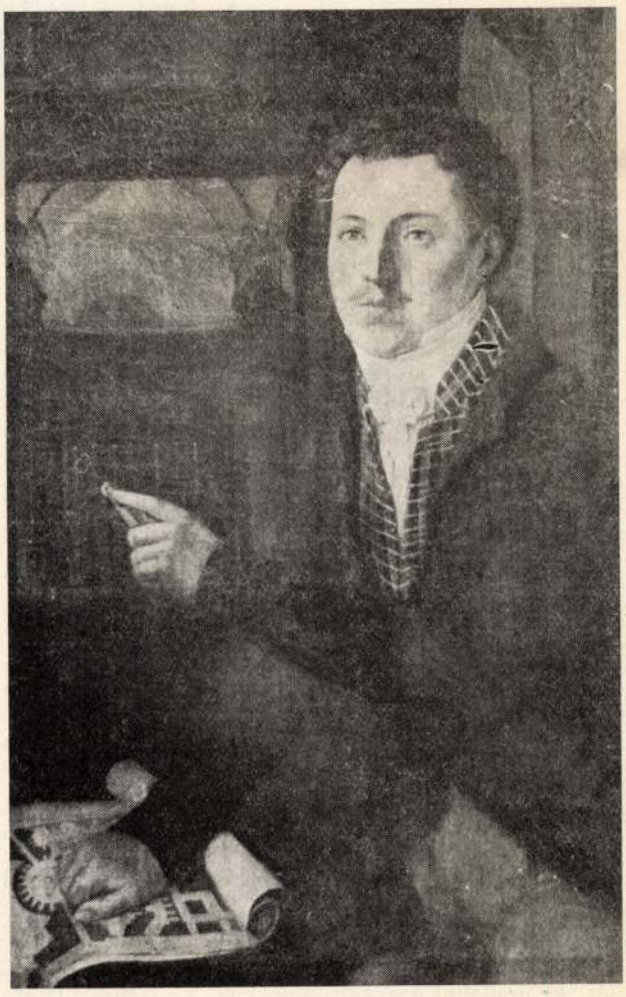

1. *Packh János arcképe*

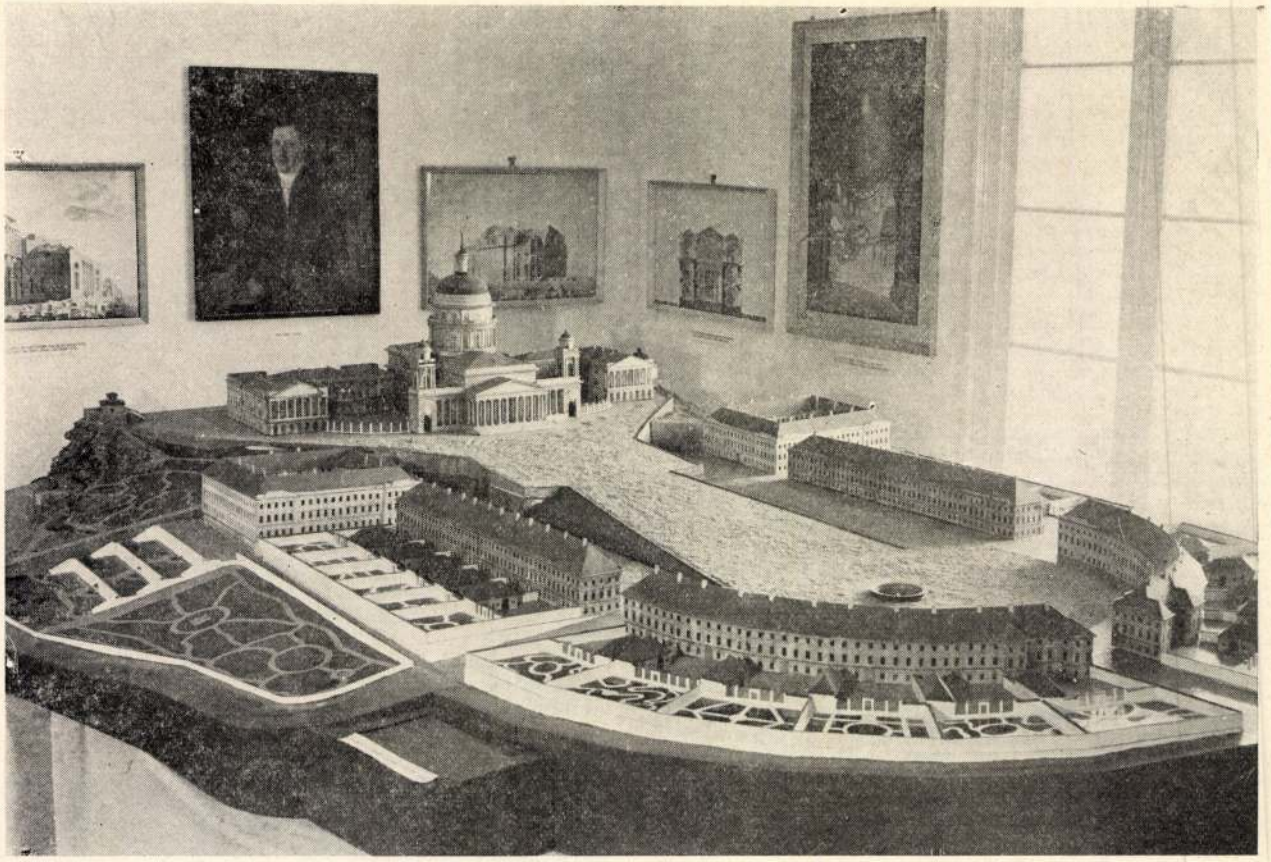

2. Az esztergomi Várhegyre tervezett épületcsoport makettja Kühnel terve szerint

Rudnay érsek 1821 februárjában fogadta el Kühnel tervét *(2. kép)* és bízta meg őt az építkezés vezetésével. Ez a terv az akkori Habsburg-monarchia legnagyobb építkezését indította el. Méreteiben jóval meghaladta a Barkóczy Ferenc érsek idejében (1761—1765) megkezdett építkezést[10]. A tervezett épületegyüttes — a „magyar Vatikán" — középpontja a hegyen épülő és az érseki palotával közrefogott székesegyház, ehhez csatlakozik a hegyre vezető feljáró két oldalán egy-egy szeminárium és 12—12 kanonok-ház. A Várhegyen azonban ott állottak még a középkori székesegyház déli oldalának maradványai a Bakócz-kápolnával együtt, a Bakócz-címerrel díszített érseki palota, a Mária Terézia korában épült helyőrségi templom, a vár egyéb (Barkóczy idejében még le nem bontott) épületeivel és erődítményeivel együtt. Ezeket el kellett bontani, sőt a talajszintet is átlagosan 5 öllel alacsonyabbra kellett venni, hogy elegendő tér legyen az új székesegyház és palota számára. A hegy délkeleti oldalán a palota teraszokra osztott kertjét kellett kialakítani, kelet felé pedig az enyhe lejtésű feljárót, a hegyoldalt védő és 6—9 öl magasságig emelkedő partfalakkal, terjedelmes pincékkel és az 50 öl hosszú, 4 öl széles és 6 öl magas alagúttal együtt. Nem utolsósorban gondoskodni kellett a terület csatornázásáról és az épületek vízellátásáról is. A mű költsége megoszlott az érsek és a káptalan között, mégpedig oly módon, hogy a káptalan vállalta a kanonoki házak építésének költségét, viszont minden egyéb költség (a terepszabályozás teljes költsége is) az érseket terhelte. Kühnel, majd utóbb Packh, nemcsak az érsek költségén folyó építkezésnek lett a vezetője, hanem felügyelniük kellett a kanonoki házak építésére is, hogy a Várhegyen és környékén létesülő épületcsoport egységes kialakítása biztosítva legyen [11].

A kiterjedt érseki uradalmakban mindig volt építkezés. Az uradalmi utaknak, hidaknak, a gazdasági és lakóépületek százainak, a kegyurasághoz tartozó temploknak, plébániaépületeknek és iskoláknak karbantartásán kívül újak is épültek évről évre. Mindezt többnyire nem kívülálló vállalkozók, hanem az uradalom által fogadott szakmunkások végezték, az uradalmi szervezetbe tartozó építőmester vezetésével. Lényegében ilyen módon indult a várhegyi építkezés is, de a munka terjedelme miatt szükséges módosítással. Mérey Sándor uradalmi igazgató (az akkori elnevezés szerint „regens") az 1821. február 28-án kelt rendelkezésével a már korábban felállított építési pénztáron (cassa aedilis)[12] kívül még két külön szervről gondoskodott. Az egyik a technikai csoport (technische und Kunst-Personale) Kühnel Pál vezetése alatt, aki a hozzá beosztott uradalmi építőmester (Feigler Ferenc)[13] és egyéb személyzet (kőfaragómester, rajzoló, pallérok) segítségével irányítja a munkát. A másik a gazdasági és adminisztratív csoport, amely az építési felügyelő (inspector aedilis)[14] vezetésével gondoskodik a munkaerőről, a szükséges eszközökről és anyagokról, elkészíti a heti jelentéseket és a bérjegyzékeket, vezeti a különféle nyilvántartásokat, gondoskodik az építési terület őrzéséről, a rend fenntartásáról stb. Maga Kühnel nem tartózkodott állandóan Esztergomban, csak a felmerülő szükséghez képest jött el Bécsből az építkezés színhelyére. Ugyanígy Packh János is, aki 1821 őszéig nem az uradalom, hanem Kühnel Pál alkalmazottja volt[15].

Az első (1821. évi) építési idény tapasztalatai azonban arra indították Kühnelt, hogy ennek a szervezetnek a megváltoztatását kérje Rudnaytól. A gazdasági csoport ugyanis késedelmesen és az előírtnál gyengébb minőségben szerezte be a technikai csoport által kívánt anyagokat, felesleges számban alkalmazott munkásokat és előnytelen szerződéseket kötött. Egyelőre csak annyi történt, hogy 1821 szeptemberében Packh állandó tartózkodásra Esztergomba jött, majd decemberben Feigler Ferenc helyett reá bízták az építkezés helyszíni irányítását (die praktische Ausführung aller Bauten)[16].

1822 májusában azonban gyökeres változás következett. Kühnel kérésére Rudnay külön építési hivatalt (Central-Bauamt) szervezett és ennek hatáskörébe került mindaz, amit addig külön-külön intézett a két csoport. A hivatalt, amelynek Kühnel lett a vezetője, Rudnay közvetlenül (vagyis nem az uradalmi igazgató személyén keresztül) saját magának rendelte alá. Ettől kezdve Kühnel, majd később Packh is, a „dirigirender Architect" címet használta[17].

A vezetésnek ezt a központosítását az említett hiányosságokon, valamint egyrészről Kühnel és Packh, másrészről az uradalmi személyzet között keletkezett ellentéteken túl a munka méretei is indokolták. Az építési hivatal rendelkezése alá került uradalmi kő- és márványbányák és téglaégetők munkásait is beleértve, 1822 májusától 1831 szeptemberéig[18] több mint 800 000 munkanapot fordítottak az építkezésre. Ebből kereken 326 000 nap jutott az iparosokra és a felügyelő személyzetre, 474 000 nap pedig a napszámosokra. A felhasznált anyagok közül csak a 74 602 köböl falazókövet, 301 000 köbláb burkolókövet, a 41 000 négyzetláb burkolatmárványt és a 16 és 1/4 millió téglát említjük.

Az 1821 márciusától a tél beálltáig terjedő idő alatt a bontással és a talajszint lesüllyesztésével egyidejűen megkezdték az alagút (helyi elnevezés szerint: Sötétkapu) és a mellette levő támfalak és pincék építését *(3. és 4. kép)*, valamint az északi oldalra tervezett szeminárium

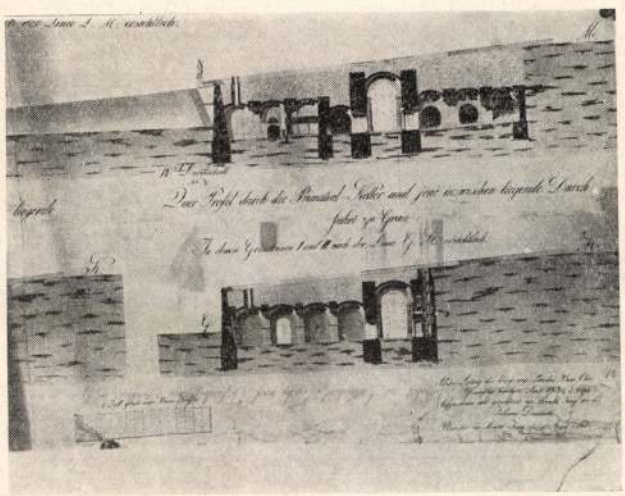

3. Az úgynevezett „Sötétkapu" és a mellette levő pincék keresztmetszete

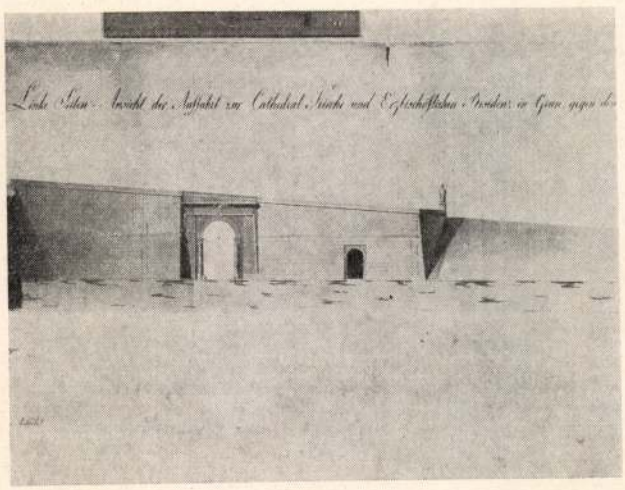

4. A „Sötétkapu" és a pincék déli homlokzata

alapozását. A pincék egy része el is készült és ezekben már el is helyezték az új bortermést. December közepén azonban a pince pillérei megmozdultak, a boltozatok pedig repedezni kezdtek, sőt egy helyen már bedőléssel is fenyegettek. Rudnay kérésére Packh megkísérelte a pince megmentését. A pillérek megerősítésével és ovális gyűrűk (ovale Scheiben-Gurten) alkalmazásával sikerült eredményt elérnie: a boltozatok szilárdan állnak immár másfél évszázad óta. Ezt a szolgálatot jutalmazta meg Rudnay azzal, hogy Feigler Ferenc elmozdításakor őt tette meg az építkezés helyi vezetőjévé, az építési hivatal felállításával pedig ő lett Kühnel állandó helyettese. Ebben a munkakörben ismételten alkalma nyílt arra, hogy kitűnjék.

Első teendői közé tartozott, hogy felbontsa és kedvezőbb megállapodásokkal helyettesítse a korábbi vezetés alatt kötött és az uradalomra hátrányos szerződéseket, köztük a 12 000 pozsonyi mérő mész[19] szállítására, valamint a további talajmunkára kötött szerződést. Csak ez utóbbinál, amely 22 287 köböl föld megmozgatásával járt, 49 000 bécsi értékű forintot takarított meg [20].

Az eredeti szándék szerint a falazáshoz az Esztergom város határában levő Strázsahegy kövét, a falak burkolásához pedig sóskuti (Fejér megye) követ kívántak használni. Packh figyelmét azonban nem kerülte el, hogy a bontás során a Várhegyen állott római őrtoronynak, valamint a vár középkori ciszternájának falából a századok viharát épségben kiállott quaderkövek kerültek elő[21], amelyeknek anyaga hasonló az esztergom-szentgyörgymezei (az érseki uradalomhoz tartozott) Szamárhegy kövéhez. Az itt található vulkáni eredetű tufát, amelynek lazább szerkezetű alapanyaga keményebb színes rögökkel van tarkítva, akkor is és azóta is épületkőnek használják a környéken annak ellenére, hogy az időjárás viszontagságai ellen nem védett helyeken a lazább részek felfagynak és szétmállanak. Packh bízott abban, hogy a bontáskor talált jó minőségű kő is a Szamárhegy környékéről való és kutatni kezdett. 1822. március végén a hegynek erdővel benőtt északi oldalán szabályosan levágott kőfalat talált, ami arra utalt, hogy ott valaha kőfejtés folyt. Az itt talált kő minősége megegyezett a bontásból nyert kő minőségével. Kitisztíttatta az elhagyott bányát és az egyik fatörzs kidöntésekor kifaragott pillérfő került elő, újabb bizonyítékául az egykori bányaművelésnek[22]. Packh kék kőnek (blauer Stein) nevezte el ezt a kőfajtát és ennek használatát javasolta nemcsak a falazáshoz, hanem a burkoláshoz is. Ellenvetésekben nem volt hiány, de végül is sikerült meggyőznie Kühnelt is és Rudnayt is a kő jó minőségéről. A szamárhegyi kő használata jelentős megtakarítással járt, különösen a burkolókőnél. Ennek költsége ugyanis csak ötödrészét tette ki a sóskuti kőből készített burkolókő költségének.

1822. április 23-án országos ünnepség keretében helyezte el Rudnay érsek a bazilika alapkövét azon a helyen, ahová a terv szerint a szentély északi oldalának kellett kerülnie. Ezt követően hozzákezdtek az alapok kiásásához. A bazilika kupoláját tartani hivatott négy hatalmas pillért a Várhegy sziklájára kívánták alapozni, amelynek a Duna felé kiugró meredekén állanak a vár nyugati bástyái. A munka során azonban kiderült, hogy a sziklaréteg a dunai oldaltól kelet felé erősen lejt és ezért a két keleti pillér számára rendkívül mély (15 ölnyi) alapot kellene ásni. Az ezzel járó költség csökkentésére Packh a terv módosítását ajánlotta, mégpedig akként, hogy a Várhegy dunai oldalára tervezett érseki palotát két egyenlő szakaszra osztva a két részt széttolják annyira, hogy közöttük helyet kapjon a palota dunai homlokzatának vonaláig hátratolt székesegyház, a palota két része között pedig a székesegyház dunai frontjának emeletén keresztül létesítenek összeköttetést. Kühnel eleinte ellenezte ezt a változtatást, de miután Esztergomba jött és szemlét tartott, belátta annak célszerűségét. Meggyőződött arról is, hogy ezáltal mit sem veszít a Várhegyre tervezett épületek monumentalitása, sőt inkább nyer, mert így a bazilika is láthatóvá válik a Duna felől. Rudnay, aki egyre jobban megkedvelte Packhot, szintén jóváhagyta a javasolt módosítást[23].

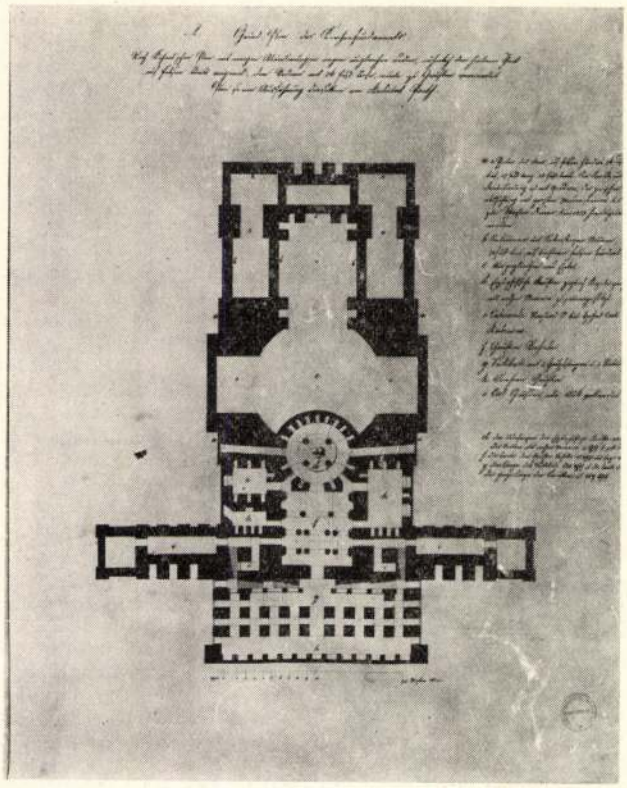

5. A bazilika alapfalai, egyszersmind a kripta alaprajza

Az 1823. évi építési idény két nevezetes eseménye a Bakócz-kápolna áthelyezése és a kriptának Packh terve szerinti kialakítása. Kühnel első terve szerint a Bakócz-kápolna az eredeti helyén, a bazilika déli oldalától mintegy 9 ölnyi távolságban és a középkori talajszint magasságában maradt volna és folyosó kötötte volna össze a székesegyházzal. Kühnel második terve a Barkóczy korában tervezett szintet további 11 lábbal alacsonyabbra vette és így a kápolna padlója közel 6 öllel lett volna magasabban az új talajszintnél. Ennek elkerülése végett vált szükségessé a kápolna áthelyezése. Kühnel azt a megoldást választotta, hogy a kápolna különállását megszüntetve, de eredeti keletelését megtartva, a bazilika déli oldalkápolnájaként építi fel újra. Utóbb még az a további módosítás történt, hogy a kápolna tengelyét is elfordították 180 fokra. Ezt Rudnay kívánta így, mert azt akarta, hogy az oldalkápolnák oltára látható legyen a főhajó padsoraiból[24].

1823 májusára elkészült a bazilika délkeleti részének alapozása és így sor kerülhetett a Bakócz-kápolna áthelyezésére. Egy egész hónapig tartott a kápolna bontása és ennek során 1600 megszámozott darabra szedték szét annak márványburkolatát. Packh a legnagyobb gonddal irányította úgy a bontást, mint az újbóli felépítést, és október végén már készen állott az új alapokra helyezett ősi kápolna. A burkolat minden darabját eredeti helyzetének megfelelően építették be, csupán az eredetileg rézlemezekből készült kupola helyett tettek újat, még pedig márványból[25]. Az érdeklődők csodálata kísérte a sikeres áthelyezést, annál is inkább, mert a nagyobbrészt már megrepedezett márványlapokat úgy illesztették össze, hogy sértetlennek látszottak. A kortársak ítéletének helyességét ma is igazolják az immár ötödfél százados márványfalak. Rudnay a kápolna bejáratánál a falba mélyített, aranyozott réztáblákon örökítette meg az áthelyezés eseményét. Az egyik tábla Packh János nevét hirdeti[26].

Kühnel terve a bazilika szentélye alatt helyezte el a kriptát. Bejárata a dunai homlokzatról nyílott volna, maga a kripta pedig sírüregekkel szegélyezett egyszerű járatokból állott volna. Packh teljesen más kripta-tervet készített, és 1823 tavaszán e terv szerint el is kezdte a kripta építését *(5. kép)*. Az ő terve az előcsarnoktól a kupola közepéig terjedő térségbe helyezte át a kriptát, főként azért, mert itt már vastag agyagréteg födi a Várhegy szikláját, a szentély alatt pedig a sziklát kellett volna kivésni. A könnyebben megmozgatható talaj lehetővé tette azt is, hogy tágasabb teret, valóságos altemplomot alakítson ki. A bazilika mindkét oldalbejáratától háromszakaszos, széles lépcső vezet a négy öl mély kriptába. A lépcsők alsó végénél egy-egy hatalmas szobor mutatja az utat az oszlopokkal három hajóra osztott előcsarnokba *(6. kép)*. Innen pilon-szerű nyíláson át jutunk a prímások nyugvóhelyére. A 8 öl átmérőjű kerek térség a kupola két keleti pillérjét keresztültörő ablakokon át kapja a világosságot. A vörös márvánnyal burkolt falban három egymásfeletti sorban összesen 39 sírfülke nyílik. A térség közepén négy márványoszlopon nyugvó boltozat borul az egyszerű menza-oltár fölé *(7. kép)*.

Kühnel ismét ragaszkodott saját tervéhez, de végül is Packh győzött. A kétféle terv küzdelmének részleteit nem ismerjük. Packh csak ennyit mond erről: „1823. június 23-án az építész (ti. Kühnel) elfogadta az én kripta-tervemet és jóváhagyta az addigi munkát, jóllehet korábban tiltakozott ellene"[27]. Packh élete végéig büszke volt erre az alkotására. Olajfestésű arcképének hátteréül a kripta kerek csarnokát választotta, az előtte levő asztalkán pedig a kripta alaprajza van kiterítve.

Nem mindennapi eset, hogy az építkezés vezetője a tervező előzetes hozzájárulása nélkül ilyen gyökeresen

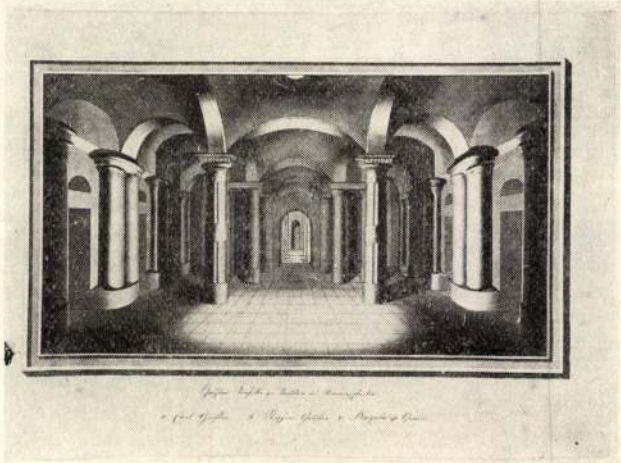

6. A kripta előcsarnoka

7. A prímások kriptája

eltér az elfogadott tervtől. Csak Packh egyénisége és Rudnaynak iránta való rendkívüli bizalma adhatja ennek magyarázatát. Packhban szerencsés módon egyesült a gyakorlati érzék[28] a nagyot alkotás vágyával és képességével és addigi esztergomi működésének sikerei csak növelték önbizalmát. Rudnay viszont örömmel fogadta Packh nagyszabású tervét, mert minél nagyszerűbbnek akarta látni nagy vállalkozását, az ország egyházi központjának megteremtését. Kühnelt pedig elismerés illeti, hogy végül is nem hiúsította meg Packh tervének megvalósulását.

Kühnel Pál 1824. január 11-én, Bécsben, váratlanul elhunyt. Halálának hírére neves építészek folyamodtak Rudnayhoz, hogy Kühnel örökébe léphessenek. Így Alois Pichl[29], aki Leardi bécsi nuncius ajánlásával már 1820-ban is jelentkezett Rudnaynál, továbbá Koch Henrik[30], számos főúri kastély építőmestere, valamint Engel József[31], az Esterházy család építésze. Rudnay azonban mindhármat mellőzte anélkül, hogy csak tárgyalást is folytatott volna velük. Ehelyett Packhot bízta meg Kühnel munkakörének ellátásával, egyelőre az addigi illetménnyel későbbre ígérve fizetésének rendezését. Packhnak mint Architects-Adjunctnak, évi fizetése 1200 bécsi értékű forint volt, ehhez járult a teljes ellátás (lakás, étkezés) és egy kétlovas hintó használata. Az igért fizetésrendezés 1827 októberében történt meg. Rudnay ekkor Kühnelével egyenlő értékű fizetést állapított meg Packh számára, mégpedig visszamenőleg is, 1824 áprilisától kezdve. Kühnel fizetése 4000 bécsi értékű forint volt, természetbeni járandóság nélkül. Packh újabbi fizetését 1000 ezüstforintban határozta meg Rudnay. Ehhez járult évi 12 akó[32] bor, 20 pozsonyi mérő búza, 40 pozsonyi mérő rozs, 10 pozsonyi mérő árpa és 12 köböl tüzifa, valamint az addig is élvezett kocsihasználat.

Rudnay halála után egyebek között azt is szemére vetették Packhnak, hogy önkényesen vezette az építkezést. Ez a vád azonban alaptalan. Rudnay, ha Esztergomban volt, naponta megszemlélte a munkát. Packh mindent megbeszélt vele, különösen a Kühnel-féle terven tett minden változtatást. Az azonban igaz, hogy Rudnay rendíthetetlenül bízott Packh becsületességében, szaktudásában és hűségében, ezért többnyire elfogadta javaslatait.

A Rudnay és Packh közötti viszony jellemzésére teljes szövegében közöljük azt a rövid levelet, amelynek kíséretében Rudnay 1826. húsvétjára a saját címerével díszített arany zsebórát küldött Packhnak: „Fogadja emlékül — írta — ezt a húsvéti piros tojást, ugyis mint az én legteljesebb megelégedésem jelét. Ha örömet okoz Önnek, akkor állandóan hordani fogja és ezzel megkettőzi az én örömemet. Munkánk ezévi szerencsés folytatására atyai áldásomat küldöm. Az Úristen legyen Önnel." Mikor pedig anyagi nehézségek miatt átmenetileg csökkenteni kellett az első évek hatalmas lendületét és ezért Packh a munka megszakításának gondolatát vetette fel, 1827 januárjában így válaszolt Rudnay Packh javaslatára: „Részletes jelentéséből úgy látom, hogy Ön kishitűvé lett és hite ingadozni kezd, mintha a hatalmas és jóságos Isten megvonta volna tőlünk segítségét, melynek eddig csodálatos módon örvendhettünk . . . . . Nem szabad, hogy ennél a nagy vállalkozásnál kishitűség vegyen erőt rajtunk . . . Nem lesz Önnek oka arra, hogy a kellő óvatossággal tett előzetes intézkedéseit megváltoztassa, még kevésbé, hogy visszavonja azokat. Az építkezés szüneteltetésének még a gondolata is idő előtti halálomat okozná és hiszem, hogy ezt Ön sem akarja. Isten segítségével minden időveszteség nélkül folytassa nagyszerű elgondolásainak megvalósítását." Viszont Packh is mindig elismerte, mivel tartozik Rudnaynak. 1827 októberében így írt: „Szolgálataimnak jóakaratú elismerése, melyben Hercegséged eddig részesített, oly nagy jutalom számomra, hogy egyetlen alkalmat sem fogok elmulasztani hálás köszönetem kinyilvánítására Hercegségeddel szemben, akinek rendelkezéséből létesül ez a nagy mű, amely kezdete volt az én nagy és nyilvános hírnevemnek."[33]

Az immár egyedül Packh vezetése alatt továbbfolyó munka során csupán a templom belső falsíkjának kiképzésénél történt jelentősebb eltérés Kühnel tervétől. Kühnel ugyanis a falak mentén elhelyezett 54 szürke márványoszloppal kívánta tagolni a vörös márványlapokkal burkolt falsíkot és ezeket az oszlopokat — Rudnay kívánságához képest — az érseki uradalom gerecsei márványbányájából akarta kitermelni *(8. kép)*. Évégből a hegység több pontján végeztek feltárást, de ezek nem jártak a kívánt eredménnyel, mert nem sikerült megfelelő méretű és minőségű tömböket találniok a szükséges mennyiségben[34]. Ezért már Kühnel arra gondolt, hogy homokkőből készítteti el az oszlopokat. Mikor pedig Packh lépett Kühnel örökébe, teljesen elhagyta az oszlopokat, mégpedig azért is, hogy így tágasabb legyen a templom belseje. Különösen a szentélyben volt erre szükség, mert itt csak nehezen lehetett volna elhelyezni a kanonokok stallumait az oszlopok között *(9. kép)*. Packh szürke márványból készült lizenákkal akarta mezőkre osztani a falak vörösmárvány borítását, de Rudnay kívánságára elhagyta a lizenákat. Rudnaynak ugyanis az volt a szándéka, hogy mozaik-képekkel díszítteti a falakat. A vörösmárvány falburkolat nagyobbik része már el is készült, de mikor Hild vette át az építés vezetését, a burkolatnak a lábazat feletti részét lebontatta.

A kripta és a Bakócz-kápolna után az 1827—1830. években épült Szt. István-kápolna a bazilika tömbjének harmadik és utolsó olyan részlete, amelynek építését

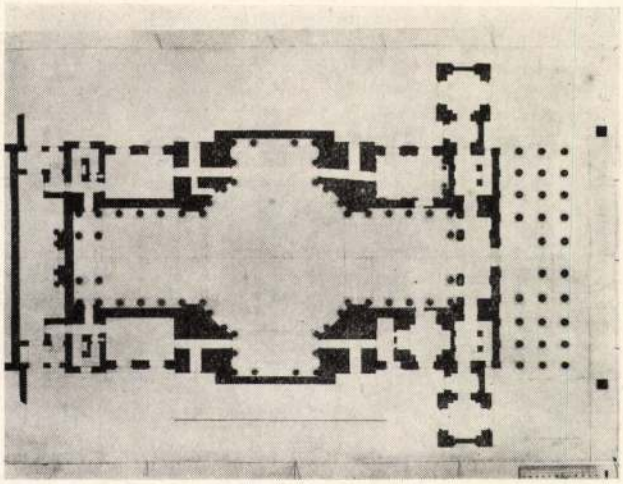

8. A bazilika földszinti alaprajza Kühnel terve szerint

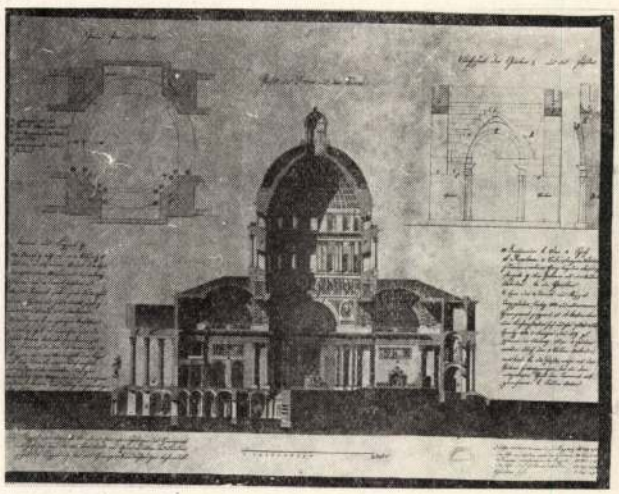

9. A bazilika hosszmetszete a Packh által módosított Kühnel-féle terv szerint

Packh nemcsak megkezdhette, hanem be is fejezhette. Rudnay a székesegyháznak ebben az északi oldalkápolnájában kívánta fenntartani a Várhegy ősi szentélyének, a Szt. István első vértanú tisztaletére épült, valószínűleg Géza-kori templomnak az emlékét, melynek maradványait az 1820. évben kezdett planírozás semmisítette meg. Egyszersmind ez a kápolna volt kijelölve arra is, hogy befogadja Rudnay elődjének, Károly Ambrus prímásnak síremlékét, amelyet Giuseppe Pisani készített az elhunyt érsek testvéreinek megbízásából[35]. A téglalap alaprajzú és félköríves dongaboltozattal fedett kápolnát két félköríves nyílás köti össze a templom hajójával. E nyílásokkal szemben egy-egy, ugyancsak félkörívvel záródó ablak, az erősen kiugró párkányzat felett pedig két kisebb, tégla alakú ablak biztosítja a kápolna világosságát. A nyugati oldalon két hatalmas oszlop fogja közre az oltárt, amelynek szt. István vértanút ábrázoló szobra a mögötte levő domborművel együtt Ferenczy István[36] alkotása. A keleti oldalt az említett síremlék foglalja el.

Rudnay haláláig 61—78 láb magasságig emelkedtek a templom falai, megépült a kupolát tartó négy hatalmas pillér az összekötő boltívekkel együtt, elkészült a főhajó és a sekrestyék boltozása, a szentély beboltozása pedig éppen folyamatban volt. Elkészült továbbá az előcsarnok alapozása, a dunai és a két oldalhomlokzat szobrászati dísze, a belső márványburkolás pedig 41 láb magasságig emelkedett. Felépült a meredek hegyoldalt védő partfal az alagúttal és annak két díszes kapujával együtt. A Várhegy déli oldalán kialakították az építendő palotának teraszokra osztott kertjét, a keleti oldalon pedig a széles feljáró utat. Ennek két oldalán felépült 6—6 kanonoki ház és elkészült az egyik szeminárium alapozása[37].

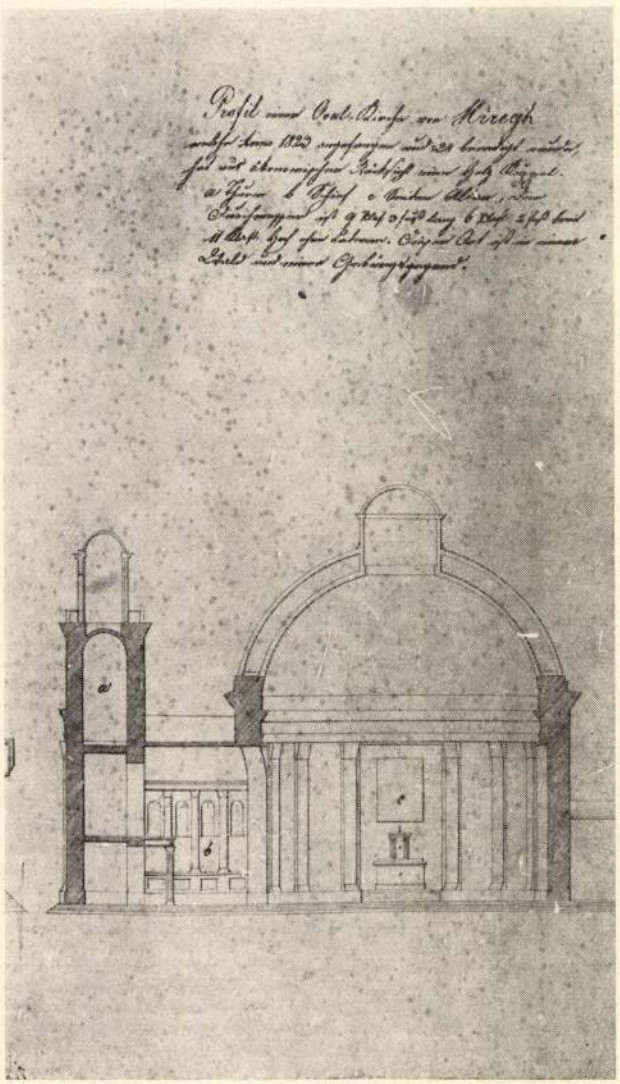

10. A hévegi templom hosszmetszete

*

A bazilika építésével kapcsolatos Packhnak az az újítása, hogy az egykori Habsburg-monarchia területén elsőként gyártott üreges téglát. A tégla mintadarabját és készítésének leírását Metternich Kelemen kancellár hozta magával az 1825. évi franciaországi útjából, és a bécsi Polytechnisches Institutnak ajándékozta azokat. Az intézet 1826-os évkönyve[38] ismertette az újfajta téglát és hozzáfűzte Metternichnek azt az óhajtását,hogy azt gyártsák és használatba vegyék. Packh az 1829—30-as télen huzamosabb időt töltött Bécsben és ekkor közelebbről megismerve a mintadarabot, elhatározta, hogy megkísérli az üreges tégla gyártását. A próba sikerült és 1830 nyarán már ebből a téglából építette fel a palotakert emeletes kertészházát, 1831-ben pedig üreges téglával boltozták be a bazilika sekrestyéi felett levő emeleti helyiségeket és kezdték el a szentély boltozatának építését.

Packh újításának hírére 1831 májusában Miksa főherceg, a Linz mellett épülő erődítmény (das grosse verschanzte Lager bey Linz) parancsnoka mintadarabot és leírást kért Packhtól. Ő teljesítette a kérést, a főherceg pedig arany zsebórával és óralánccal viszonozta Packh szolgálatát és közölte, hogy ő is gyártat hasonló téglát. Még ugyanebben az évben 56 nyomtatott oldalas, ábrákkal illusztrált ismertetést adott ki Packh az üreges tégla gyártásáról és felhasználásáról[39]. Metternich arany szelencével jutalmazta Packh kezdeményezését[40].

*

A Várhegyen folyó építkezés mellett Packh még négy további templomépítést is tervezett Rudnay megbízásából. Időrendben első volt a Gerecse tövében fekvő Héreg község templomának kibővítése. Ezt a templomot Esterházy Imre prímás építtette 1737-ben egy templomrom quaderköves falaira, de az 1783. évi egyházlátogatás már kicsinynek és romladozónak találta. Rudnay 1823-ban adott megbízást Packhnak a templom bővítésére. Packh elbontotta a templom szentélyét és helyébe 9 öl és 3 láb hosszú, 6 öl és 2 láb széles és 11 öl magas ovális teret csatolt a korábbi formájában meghagyott hajóhoz. Ezt a teret faszerkezetű kupolával födte be, mögéje pedig a hajónál is alacsonyabb sekrestyét épített. Ez a két utóbbi épületszakasz félkör alakú ablakokon át kapja a fényt. A hajó elé négyzet alaprajzú, szerényen tagolt, a legfelső szakaszában hengeres torony került, melyhez Packh ismételten visszatért és amelynek monumentális példánya a pannonhalmi torony[41] *(10. kép)*.

A második az Érsekújvárral szomszédos Bajcs község temploma. Bajcs a középkor óta az esztergomi érsekség birtoka volt. A XVI. és XVII. század harcaiban elpusztult falu helyén Batthyány József érsek a XVIII. század végén majorságot telepített és az egykori templom romjaira „filagoriá"-nak nevezett háromszintes nyárilakot építtetett. A földszinten volt a kápolna, a félemeleten három kisebb szoba, az emelet pedig egyetlen nagy terem volt. A kápolna nemcsak a prímás magánkápolnája volt, hanem ide jártak a major lakói is. A XIX. század elején már kicsinynek bizonyult ez a kápolna, azért Rudnay az egész épületet templommá alakíttatta át. Packh az épület négy falán és a tetőzeten kívül mindent elbontott, a tető alá gerenda-mennyezetet húzott és az épületnek az út felé eső végére tornyot, az ellenkező oldalon pedig sekrestyét épített. Packh terve szerint készült az oltár is az egész berendezéssel együtt. Rudnay 1829 májusában rendelte el az átalakítást, a következő év májusában pedig már használatba vették a templomot[42].

Sokkal jelentősebb alkotása Packhnak a vágszentkereszti (Nyitra megye) plébániatemplom. Vágszentkereszt Rudnay Sándor érsek szülőhelye. A falu középkori eredetű, de 1757-ben megújított templomában keresztelték meg őt, itt mondotta első miséjét, ennek kriptájába temették őseit, közöttük édesanyját, Dőry Annát is. Az 1824. évi egyházlátogatást végző Jordánszky Elek kanonok jelentéséből értesült Rudnay a templom leromlott állapotáról és arról, hogy már nem elégséges a hívek befogadására, és nyomban kiküldötte Packhot a templom megvizsgálására. Packh javaslatára Rudnay új templom építését rendelte el és — 20 000 bécsi értékű forint költségkeretet engedélyezve — utasította a plébánost, hogy készíttesse el a templom tervét. Az új templom helyének kijelölése körül évekig elhúzódó vita keletkezett a helybeli közbirtokosok között, ezért csak 1828 végén mutathatta be a plébános a Verner nevű csejtei kőművesmester által készített tervet. Rudnay nem találta megfelelőnek ezt a tervet és megbízta Packhot, hogy csinosabb, de mégis egyszerű (aliquanto comptius, simplex tamen) tervet készítsen. Packh derekasan megfelelt Rudnay kívánságának. A régi templom helyén, de a tengely 90 fokos elfordításával épült, 8 öl széles és kétannyi hosszúságú belső teret magába záró épületben a klasszicista ízlés egyik legszebb falusi templomát alkotta meg *(11. kép)*. A szentély lecke-oldalához csatlakozó kápolnaként megmaradt a régi templom szentélye és a kripta is. A négyzetes torony kisebb testvére az egyidejűleg tervezett pannonhalmi toronynak, de erkély és kupola helyett félhagyma alakú kettős sisak koronázza[43] *(12. kép)*. Maga a templomtest még az 1829. év folyamán elkészült, a torony felépítése és a belső berendezés azonban 1831-ig elhúzodott. Packh tervezte a berendezést is, ennek szobrászmunkáját pedig Fugert Imre nyitrai szobrász készítette. A belső díszítés érdekessége a szentély két

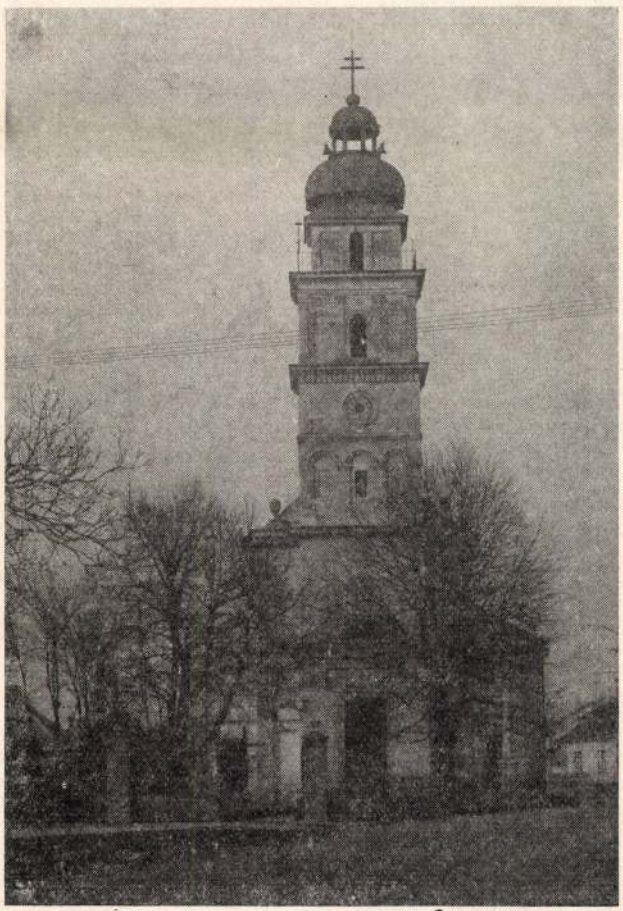

11. A vágszentkereszti plébániatemplom

12. Részlet a vágszentkereszti templom tornyáról

oldalán, a sekrestye, illetőleg a kápolna bejárata feletti félkörös mezőben levő két dombormű, amelyek a Packh által épített templomokat ábrázolják: az egyik oldalon az esztergomi bazilikát Kühnel terve szerint, a másikon pedig — képzelt tájban elhelyezve — az esztergomi Szt. Anna templomot, a héregi és bajcsi plébániatemplomot, továbbá egy kis kápolnát, amelyet valószínűleg az esztergomi szenttamáshegyi kálvária-kápolnával kell azonosítanunk[44] *(13. kép)*.

E kevésbé ismert alkotásokkal szemben országosan ismert a klasszicista építészet egyik kiemelkedő alkotása, az esztergomi Szt. Anna templom. Esztergom déli részén, a mai Sallai Imre utcában már a XVIII. század óta kicsiny kápolna állott szt. Anna tiszteletére. Rudnay megnagyobbítani akarta ezt a kápolnát, hogy az arrafelé terjeszkedő város lakosai a közelben találjanak templomot. A városi tanács kérésére azonban nem itt, hanem a közeli, központi fekvésű Vendel téren (ma: Hősök tere), a Dorog, illetőleg Tát felé menő országutak elágazásánál épített új templomot. Annál szívesebben tette ezt, mert ez a hely emlékezetes volt számára: 1820. május 15-én, mikor érseki beiktatására Esztergomba érkezett, itt fogadta a megye küldöttségének és az egész országból összegyűlt vendégeknek üdvözlését.

Rudnay 700 személyt befogadó templom tervezésével bízta meg Packhot, szabad kezet hagyva néki a formát illetően. Packh az ókori Róma építészetének mesterművét, a Pantheont választotta mintaképül, nem utolsósorban azért is, hogy alkalma legyen egy — bár kisebb —

13. Dombormű a vágszentkereszti templomból (A Packh által tervezett templomok)

kupola építésére, mielőtt hozzá kellene kezdenie a bazilika kupolájának megépítéséhez. A Szt. Anna-templom azonban mégsem másolata a Pantheonnak. A Bernini által a Pantheon előcsarnoka fölé épített és a múlt század végén lebontott oldaltornyok megfelelőit Packh is megépítette ugyan, de a 39 lábnyi sugarú körbe épült oldalfalakat félköríves ablakokkal törte át, a kupola pedig nem félgömb, hanem magasított (Packh szavai szerint „gotisches Kuppel-Segment") és laternával koronázott. Csak a festett vaslemezzel burkolt, faszerkezetű külső kupola mutat félgömb formát. A mintától való eltérést mutatják a kupola lábazatát körülövező attika félkörös záródású vakablakai is. Még inkább hangsúlyozta az eltérést a külső kupola peremén körülfutó, később eltávolított pártázat. A kerek épülettörzset az északi oldalon a hat dór oszlopon nyugvó előcsarnok, dél felé pedig a sekrestye épülete nyújtja meg *(14—15. képek)*. 1828. május 12-én kezdték meg a templom építését, 1831. szeptember 7-én pedig már felkerült a kereszt a laterna tetejére. Ennek a keresztnek a megáldása volt Rudnay utolsó nyilvános ténykedése. A két tornyon kívül már csak kevés kőmívesmunka, az ajtók és ablakok beépítése és a belső kiképzés volt hátra, amikor Rudnaynak hat nappal később bekövetkezett halála öt esztendőre félbeszakította az építkezést[45].

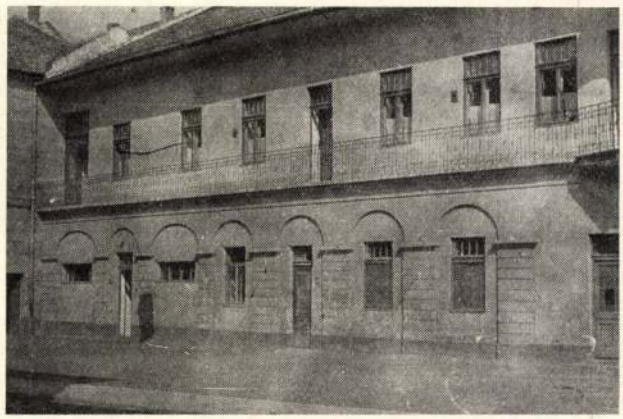

15. A volt esztergomi megyeház udvari szárnya (jelenlegi állapot)

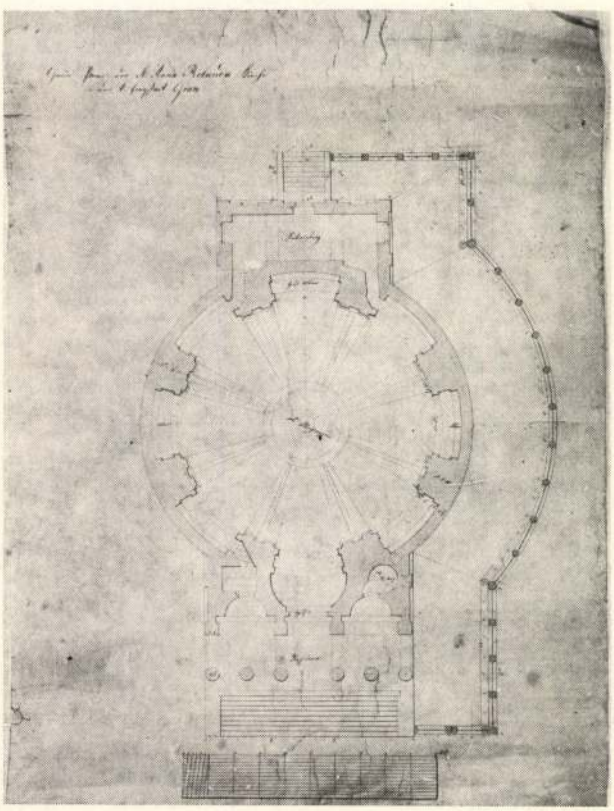

14. Az esztergomi Szt. Anna templom alaprajza

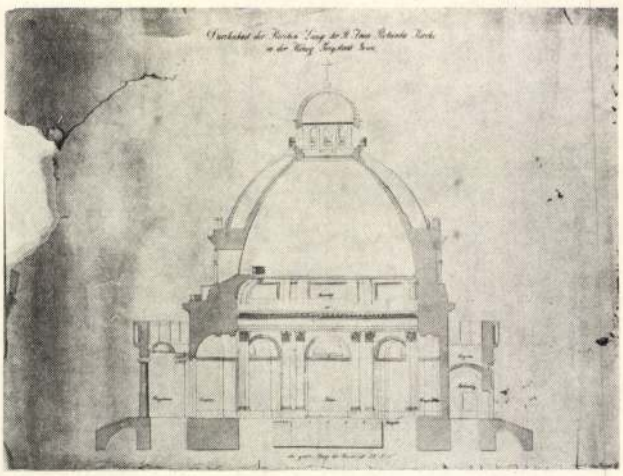

16. Az esztergomi Szt. Anna templom hosszmetszete

Packh tervezte még a vizivárosi plébániatemplom (akkor ideiglenes székesegyház) déli oldalához simuló emeletes sekrestyeépületet (1829), hogy a káptalannak külön sekrestyéje és tanácskozóterme legyen.

A világi rendeltetésű épületek közül a volt esztergomi megyeház (Bottyán János u. 3.) kibővítését említjük meg. A Terstyánszky, majd Török család szép barokk palotáját 1805-ben vásárolta meg a megye székház céljára. Ekkor a teleknek még csak a Bottyán utcai része volt beépítve, a Deák Ferenc utcai részen pedig kert volt. Nemsokára kicsiny lett a palota a terebélyesedő megyei adnimisztáció számára, ezért a megye tervet készíttetett a Deák utcai front beépítésére. A Feigler Fe-

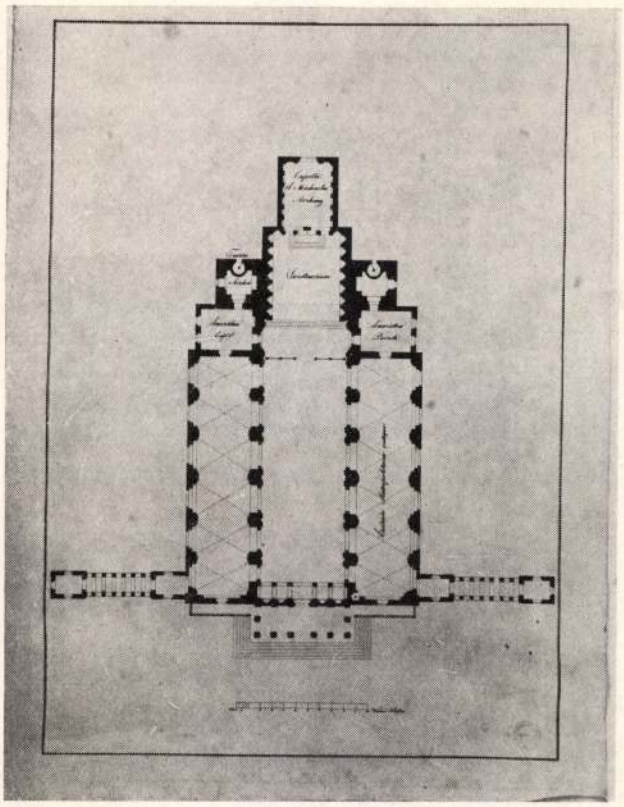

17. Packhnak az egri főszékes egyházhoz készített terve — Alaprajz

renc által készített terv Rudnayhoz mint a megye örökös főispánjához került jóváhagyás végett. Rudnay nem volt megelégedve Feigler tervével és helyette Packh-kal készíttetett új tervet. E terv szerint épült fel a megyeház hátsó traktusa az 1825—1827. években. Packh tervrajzai közül fennmaradt a földszinti alaprajz, valamint az északi szárnyépület homlokzati rajza[46]. 1910-ben átépítették a megyeház Deák Ferenc utcai homlokzatát, de az említett udvari szárny változatlan maradt *(16. kép)*.

*

Az esztergomi építkezés híre és vele együtt Packhnak növekvő hírneve Pyrker László egri érsek érdeklődését is felkeltette. Nyilván az ő kezdeményezésére történt ugyanis, hogy 1828 elején Rudnay arra utasította Packhot, küldje el Pyrkernek az épülőfélben levő esztergomi bazilika rajzait. Pyrker a február 5-én kelt, Packh-hoz intézett levelében köszönte meg a küldeményt és hozzáfűzte, hogy csak beható tanulmányozás után fogja azokat visszaküldeni. Ez június 14-én történt meg. A kísérőlevélben arra kérte Packhot, jöjjön el Egerbe, „hogy közöljem Önnel, mit szeretnék én itt megvalósítani". Packh eleget tett a meghívásnak és akkor kapott megbízást Pyrkertől az egri székesegyház tervének elkészítésére. Packh 1829 tavaszára készült el a tervvel és április elején küldte el a rajzokat Pyrkernek. Pyrker az április 18-án kelt levelében értesítette Packhot a tervek megérkezéséről, majd így folytatta: „A homlokzat, a belső, minden, minden nagyszerű. A hozzá nem értőt is megragadják a szép formák. Erős a reményem, hogy a jövő évben már hozzá is kezdhetek, természetesen az Ön vezetése alatt. A homlokzatot, metszetet és alaprajzot Bécsben litografáltatom és szétküldöm az egyházmegyében, hogy a világiaknak is részük legyen benne, mert máris késznek nyilatkoztak az anyagi hozzájárulásra. Szívesen vettem volna azonban a költségvetést a toronyról is. Ez nem állhat lent a téren, mert ott nagyon mélyen lenne és a liceum épülete elnyelné a harangszót."[47]

Packh tervét az említett litografiákról *(17—19.kép)* ismerjük[48]. A háromhajós, bazilikális elrendezésű templom főhajójához téglalap alakú szentély csatlakozik, mögötte pedig egy kisebb, hasonló alakú kápolna nyílik. A főhajónál rövidebb mellékhajók folytatásában vannak a sekrestyék, a két torony pedig a szentély oldalfalaihoz simul. A főhomlokzat — a három hajónak megfelelően — három szakaszra tagozódik. Közülök a középsőt hat oszlopon nyugvó előcsarnok hangsúlyozza, kétoldalt pedig pavilonokkal közrefogott oszlopcsarnokok teszik szélesebbé a homlokzatot. A mellékhajókat széles pilléreken nyugvó árkádok kapcsolják a dongaboltozattal födött, gazdagon díszített főhajóhoz.

Külön meg kell emlékeznünk a homlokzatot ábrázoló rajz bal oldalán látható toronyról. Ezzel kapcsolatban ugyanis felmerül a kérdés, vajon a szentély oldalához tervezett tornyok egyikének rajza-e, vagy esetleg egy harmadik (azok helyett, vagy azokon felül), a homlokzat közelében építendő, különálló harangtornyot ábrázol-e? Figyelemmel Pyrkernek az imént idézett soraira, mi az utóbbit tartjuk valószínűnek. Pyrker ugyanis csak egyesszámban beszél a toronyról. Abból pedig, hogy Packh nem készítette el a torony költségvetését, arra kell következtetnünk, hogy a torony tervét a kapott megbízáson túl, saját kezdeményezéséből készítette. Pyrkernek a harangszóval kapcsolatos észrevétele szintén arra mutat, hogy Packh nem a szentély mellett, hanem a székesegy-

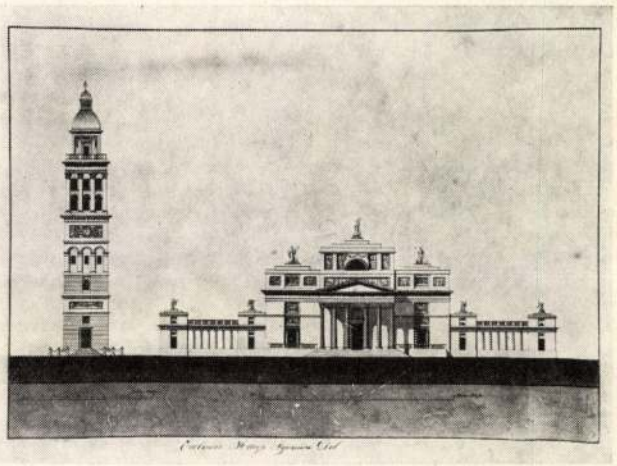

18. Packhnak az egri főszékesegyházhoz készített terve — Főhomlokzat és torony

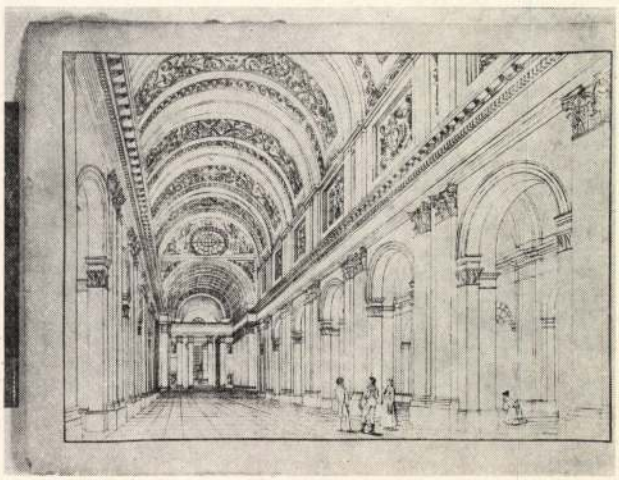

19. Packhnak az egri főszékesegyházhoz készített terve — A székesegyház belseje

ház és a líceum közötti, mélyebben fekvő téren kívánta elhelyezni ezt a tornyot.

Pyrker dicsérő szavainak ismeretében azonban joggal kérdezhetjük, miért mégsem Packh terve szerint épült fel az egri székesegyház? Packhnak Pyrker leveléhez fűzött megjegyzése szerint (Der unterzeichnete Architect konnte diese Leitung wegen der Basilica nicht übernehmen.) az esztergomi elfoglaltsága miatt nem vállalhatta el az egri építkezés vezetését. Ez elfogadható megokolás, mert Rudnay aligha járult volna hozzá, hogy Packh — aki akkor már a pannonhalmi építkezésnek is gondját viselte — egy újabb nagyszabású építkezés vezetését is elvállalja, különösen az Esztergomtól még távolabb fekvő Egerben. Nem kételkedhetünk e megokolás őszinteségében sem, mert ezt egy olyan irat (a kamarához intézett 1834. febr. 28-i előterjesztés) őrizte meg számunkra, amelyről Packhnak tudnia kellett, hogy az a vele szemben nem éppen barátságos építési főigazgatósághoz is eljut. Ennek a hivatalnak pedig módjában volt ellenőriznie Packh állítását és ha azt valótlannak találta volna, bizonyára nem hagyta volna szó nélkül[49]. Igaz ugyan, hogy Pyrker meg sem említi önéletrajzában Packh nevét, Hildról viszont magasztalva írja, hogy a legnagyobb építész Palladio óta[50]. Ezt azonban nem tekinthetjük egyébnek, mint a neheztelés megnyilvánulásának azért, mert Packh nem fogadta el az egri építkezés vezetését. Annyit Hild érdemének elismerése mellett is meg kell állapítanunk, hogy az egri székesegyház tornyainak jellegzetes elhelyezése, valamint a kivitelre nem került, de Hild tervében is megtalálható kétoldali oszlopcsarnok Packh tervére emlékeztet[51].

*

Az 1802-ben visszaállított bencés rend a század harmadik tizedében Engel József terve szerint kezdte meg az ősi pannonhalmi kolostor kibővítését. Előbb (1824—1826) a könyvtár épülete készült el, majd a templom nyugati homlokzatának átépítésére került sor. 1827-ben Engel meghalt és ekkor a rend Packhra bízta a munka folytatását. 1828 májusában fogadta el a konvent Packh toronytervét, júliusban pedig jóváhagyta a műnek 47 000 bécsi értékű forintra rugó költségvetését is[52]. A következő években elbontották a templom középkori homlokzatát és a melléje épült barokk harangtornyot és megkezdték az új toronynak, valamint a templom hajóját a toronnyal összekötő szakasznak építését. Emellett elkészítette Packh a Szentmárton községből a monostorba felvezető kocsiút tervét (1830), ezt megelőzően (1828) pedig tervet készített a rend esztergomi házának (Bottyán János u. 8.) átalakítására és kibővítésére.

1829 májusában gróf Esterházy József arra kérte Rudnayt, küldje el Packhot Galántára a romladozó plébániatemplom megvizsgálása végett. Packh egyik leveléből tudjuk, hogy még a nyár elején szemlét tartott a galántai templomban, de vizsgálatának eredményét nem ismerjük.

A többfelé ágazó tevékenység mellett időt talált Packh arra is, hogy gyakorlati rendeltetés nélkül, csupán tanulmányként készítsen terveket. Több változatban is reánk maradt egy kupolás, négy saroktornyos romantikus jellegű templom terve (*20—21. képek*). Az esztergomi és pannonhalmi építkezés terveivel együtt ezeket a rajzokat is elküldötte József nádornak és az uralkodóház több más tagjának. Az egyik küldemény kísérőlevelében (1828. november 12.) idegenszerű építészeti formának (eine fremdartige Form in der architectonischen Kunst) nevezi Packh ezt a templomtervet, amely elméleti tanulmányainak eredménye és amelyhez hasonló forma még sehol sincsen (ein theoretischer Resultat meines Studiums, wovon noch keine ähnliche Form irgendwo existirt)[53].

*

Pannonhalmán javában folyt a torony építése, az esztergomi bazilika Szt. István kápolnájában már elhelyezték Ferenczy és Pisani szobormüveit és szorgalmasan

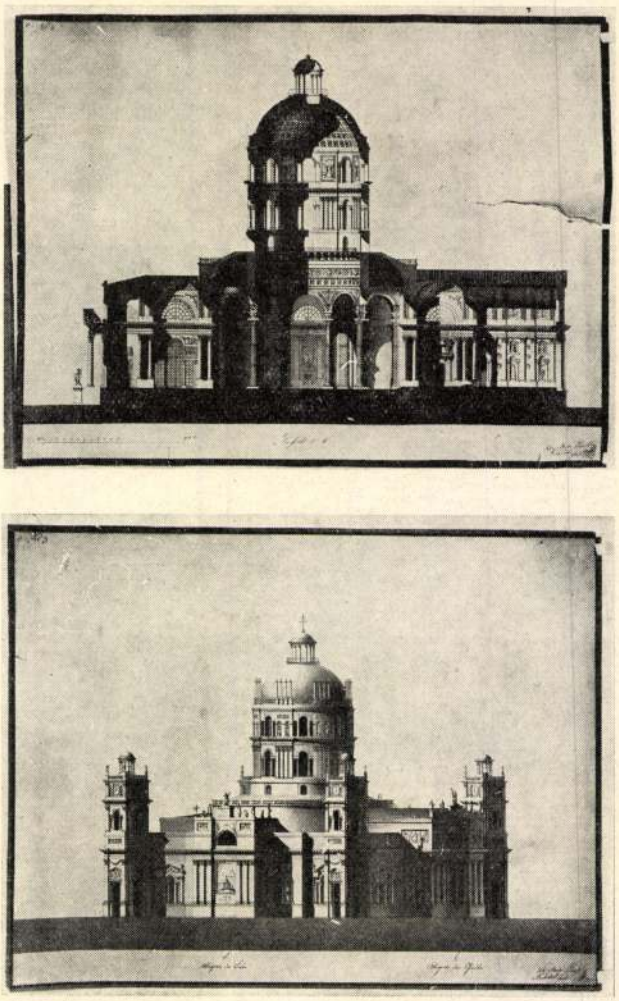

20-21. Egy négytornyos, romantikus stílusú templom terve és hosszmetszete

dolgoztak a bazilika szentélyének boltozatán, amikor 1831. szeptember 13-án Rudnay érsek váratlanul meghalt. Ez a nap határkő az esztergom-várhegyi építkezésben és ezzel együtt Packh János életében is. Ezzel lezárult a nagy vállalkozás első szakasza és megkezdődött a kamarai igazgatás hét esztendeje, Packh számára a küzdelmekkel teljes várakozás keserves ideje. Meg kell itt állnunk, hogy visszatekintsünk az eddig eltelt évtizedre, mely alatt az ismeretlen Architects-Adjunctból ismert és elismert építész lett és — amennyire a szerény adatok engedik — megismerkedjünk Packh magánéletével is.

A török elől Nagyszombatba, illetőleg Pozsonyba menekült érsekség és káptalan visszatérése és az azzal kapcsolatos építkezés országos ügy volt. Nem túlzott Rudnay, amikor már 1823-ban így írt Ferenczy Istvánnak: „Oda (ti. Esztergomba) nemcsak Budáról és Pestről, hanem még más országokból is sokan eljönnek és még többen el fognak jönni ezután, hogy lássák a nagy munkát." A mű iránti érdeklődéssel együttjárt, hogy Packh nevét is szárnyára vette a hír. A bazilika kriptájának elkészültekor a sajtó is ismertette Packhnak ezt a monumentális alkotását és ünnepelte a fiatal építészt[54]. Az elismerés és a hírnév növelte Packh öntudatát és büszkeségét. „Für mich spricht mein Werk" — hangoztatta bírálóival szemben, akik leginkább a káptalannak és az érseki uradalom tisztikarának tagjai közül kerültek ki.

A kanonokok egy csoportja — részint az Esztergomba való átköltözködéssel járó kényelmetlenség miatt, részint takarékosságból — kezdettől fogva nem jó szem-

mel nézte Rudnay nagyszabású tervét és a tervvel együtt annak képviselőit, Kühnelt és Packhot. Az uradalmi tisztek zárt köre pedig nemigen fogadta be a „jövevényeket". Kühnelnek és Packhnak öntudatos egyénisége és magabiztos fellépése, valamint Rudnaynak irántuk tanúsított nagy bizalma, ami a többi uradalmi tisztségtől független építési hivatal felállításával szervezetileg is kifejezésre jutott, csak növelte idegenkedésüket[55]. Így érthető, hogy Packh a rokonaival vette körül magát. Az építési hivatal felállítása adta az alkalmat arra, hogy bátyját, Ferencet, e hivatal jegyzőjéül Esztergomba hívja családjával együtt. Rövidesen követték őt az idős szülők is, de Packh nem sokáig örülhetett közelségüknek. 1826 decemberében meghalt az édesanyja, a következő év júniusában pedig atyját kísérte ki a szentgyörgymezei temetőben épített családi sírboltba. A sír fölé állított hatalmas márványhasábba a család hét tagjának neve van bevésve[56].

1828. január 23-án Packh feleségül vette Rudnay háziorvosának, a Bécsből Esztergomba áttelepült Krotky Vincének első házasságából született leányát, Máriát. A Bakócz-kápolnában tartott esküvőn Sissay Dávid Esztergom megyei birtokos és táblabíró, meg Kreutz József, a primási uradalom számvevője voltak a tanuk[57]. Az ugyanazon a napon kelt házassági szerződés szerint a menyasszony 10 000 bécsi értékű forint készpénzt adott át vőlegényének hozomány címén, a vőlegény viszont 20 000 forint hitbért biztosított menyasszonya számára[58]. A házasságból rövid egymásutánban három gyermek született: Mária (1829. február), Zsuzsanna (1830. szeptember) és János (1831. szeptember).

Mikor Packh Esztergomba került, a Vizivárosban, a primási uradalom egyik épületében kapott lakást. Később, még első gyermekének születése előtt a királyi városba (a mai belváros) kellett átköltöznie, mert mindhárom gyermekét a belvárosi plébánián keresztelték. 1830 augusztusában 8000 bécsi értékű forintért megvásárolta Hyloczky Albertnek Buda utcai házát (ma: Kossuth L. u. 42.)[59], a következő évben pedig e ház végével szomszédos Hosszusor-i házat (ma: Zalka Máté u. 43.) vette meg Burány János özvegyétől 3000 bécsi értékű forintért. Ezt az utóbbi házat bérbe adta, a Buda utcai házat pedig saját használatára átalakította[60]. Ez a ház lényegében ma is ebben az állapotban van, csupán az utcai homlokzat kapott szecessziós vakolat-díszítést. Az 500 négyszögölnyi telken álló L alakú épület utcai részén széles kapubejárat és három szoba van, mindegyik két ablakkal. A harmadik szobához csatlakozó udvari szárnyon van két további szoba, majd a konyha és egyéb mellékhelyiségek után ismét egy szoba. Ez a szoba, mely az egykori városárok mélyedésében fekvő kertre tekint, Packh „író szobá"-ja volt. Az egész udvari fronton árkádos, üvegezett folyosó húzódik végig *(22. kép)*. A Packh halála után felvett leltárból megismerhetjük a szobák berendezését is, de ezek felsorolását mellőzve csak az utcai szobák megjelölését említjük meg: zöld szoba, kék szoba és sárga szoba. Jellemző adat még, amit Packh említ egyik iratában, hogy üvegházat is akart építtetni a kertben, de ezt mégis elhagyta, nehogy irigyei számát ezzel is szaporítsa.

*

A főpapi javadalmak kamarai igazgatásának szokása a magyar királyok főkegyúri jogából fejlődött ki és abban állott, hogy a nagyobb javadalmasok halálakor a királyi kamara vette át a javadalom vagyonának kezelését az utód kinevezéséig terjedő időre. Így történt ez Rudnay halálakor is. A kamara már másnap, szeptember 14-én, gróf Mailáth Károlyt küldte ki Esztergomba, hogy kamarai biztosként átvegye az érsekség vagyonának kezelését. A kapott utasítás kötelességévé tette, hogy haladéktalanul jelentést készítsen a Rudnay által kezdett építkezés állásáról és a befejezéséhez szükséges költségekről. Két heti időbe került, mire Mailáth — Packh segítségével — némileg tájékozódni tudott. Megismerve a munka méreteit és egyéb körülményeit, látta, mennyire nem illeszthető be az a szokásos kamarai építkezések

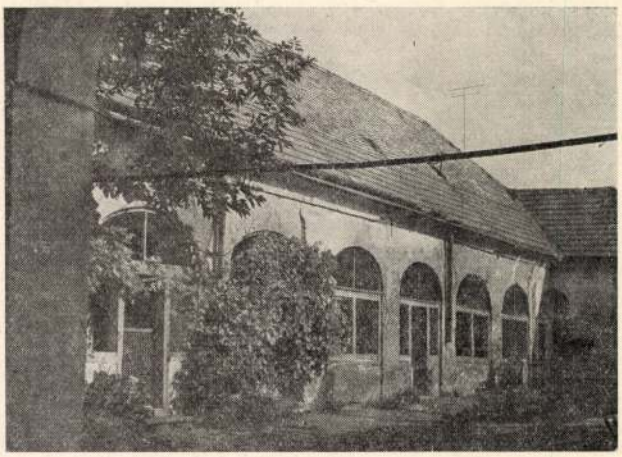

22. Packh lakóházának árkádos udvari folyósója – Esztergom

sorába. Nem merte vállalni a felelősséget a munka folytatásáért, ezért — egyelőre csak ideiglenesen — beszüntette a munkát. A kamarához intézett október 2-i jelentésében így ír: „Az esztergomi székesegyház impozáns épülete nagy figyelmet érdemel. Itthon és külföldön egyaránt ismerik és beszélnek róla. . . . Nemcsak hatalmas tömegű kőről és gerendáról van itt szó, hanem a rendeltetésének megfelelő építészeti formáról, jó ízlésről, tartósságról, harmoniáról és eleganciáról is. . . . Ezért nem adhatok kielégítő választ a szükséges költségekről. Ehhez még az építésznek is időre van szüksége, aki kezdettől fogva ismeri, sőt vezeti a munkát, pedig nála — úgy látszik — nincs hiány sem tehetségben, sem tudásban, sem ügyességben." A továbbiakban azt kéri, küldjön ki a kamara egy bizottságot, melyben az országos építési főigazgatóság kiküldöttjén kívül egy mérnökkari tiszt (Genie-Offizier) és egy gyakorló városi építőmester is vegyen részt. A bizottsági vizsgálatot azért is kéri, mert Packhnak sok irigye van és az ő igazolása érdekében is hasznos volna a vizsgálat.

E javaslattól eltérően a kamara egyedül Rauchmüller von Ehrenstein királyi tanácsost, az építési főigazgatóság főnökét küldte ki azzal a megbízással, vizsgálja meg az építkezést és Packh-kal egyetértésben készítsen végleges és teljes tervet annak befejezésére.

Itt emlékeztetnünk kell arra, hogy a bazilika építése nagyban és egészben Kühnel terve szerint folyt ugyan, de egyes részletekben ismételten eltértek a tervtől, sőt további változtatások is szóba kerültek. Így különösen a kupolát és a tornyokat illetően még Rudnay életében többféle módosítás terve merült fel, de döntés nem történt. Ezért kívánta a kamara a végleges terv és az ennek megfelelő költségvetés elkészítését. A költségvetés nyomatékos hangsúlyozásából következtetni lehetett arra (bár kifejezett rendelkezés egyelőre még nem történt ebben a tekintetben), hogy a terv megállapításánál fokozott figyelemmel kell lenni a költségek csökkentésére.

Rauchmüller október 20-tól november 8-ig tartózkodott Esztergomban és a jó bürokrata pontosságával végezte feladatát. Még azt is szükségesnek tartotta, hogy minden egyes falrészleten hivatali pecsétjével megjelölje az építkezés félbeszakításáig elért magasságot és egyéb méreteket. Munkájáról a november 12-én kelt jelentésben számolt be a kamarának. Javaslata szerint a terv elkészítését meg kell előznie valamennyi épületrész vizsgálatának és felmérésének az alapozástól kezdve, továbbá el kell végezni az építőanyagok szilárdsági vizsgálatát és leltározni kell az építési területen felhalmozott anyag- és eszközkészletet, amely nem is egy tekintetben jóval meghaladja az igazgatóság budai raktárának készleteit. Mindennek elvégzésére a helybeli építési hivatal személyzetén kívül még két gyakornok és egy könyvelő kiküldése is szükséges. Később még egy mérnök is csatlakozott hozzájuk és munkájuk fél évnél tovább tartott.

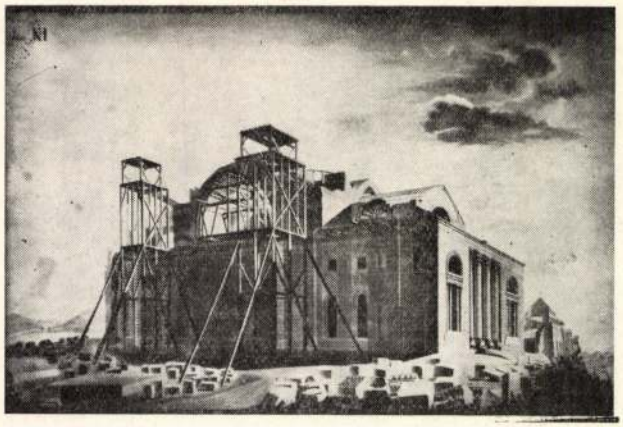

23. Az esztergomi bazilika épülete az építkezés 1831. évi félbeszakadásakor — Északi oldal

24. A bazilika épülete az építkezés félbeszakadásakor — Déli oldal

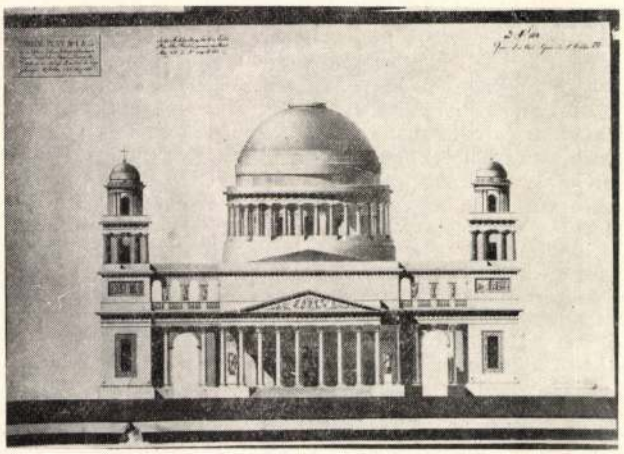

25. Packhnak 1832. márciusi terve a bazilika építésének befejezésére — Főhomlokzat

Packh kezdettől fogva tartózkodóan szemlélte a kiküldöttek munkáját. A kamarának az az utasítása, hogy Rauchmüller és Packh együtt készítsenek tervet az építkezés befejezésére, már sejteni engedte, hogy a „dirigirender Architect" helyzete nem marad érintetlen. Rauchmüller ugyan ismételten tett elismerő nyilatkozatot Packh munkásságáról, sőt egy ízben Mailáth előtt azt is kijelentette, hogy az igazgatóság valamennyi alkalmazottja tanulni jöhetne Esztergomba. A november 20-án Packhhoz írt levelében pedig azt igérte, hogy a kamaránál említést fog tenni Packhnak „a technikai és gazdasági vonatkozású helyi körülményeknek lankadatlan szorgalommal és buzgósággal megszerzett kimerítő ismeretéről, hasznos építési tapasztalatairól és tökéletes alkalmasságáról, hogy ennek a fontos építkezésnek vezetője legyen". A vizsgálat módja azonban mégis bizalmatlanságról tanúskodott. Mintha az ismételten megdicsért Packh már az építőanyag megvizsgálásánál és az alapozásnál sem lett volna eléggé körültekintő.

Decemberben új szolgálati szabályzatot adott az igazgatóság az építési hivatal számára a Rudnay által megállapított szabályok helyett. Packh személyét illetően úgy rendelkezett ez az utasítás, hogy az ő feladata az építkezés technikai vezetése az igazgatóság felügyelete alatt, ahová 14 naponként jelentést kell tennie. Megkívánta továbbá, hogy Packh — az érseki uradalommal fennálló szolgálati viszonya következményeként — az uradalmi jószágigazgató utasításait is követni tartozzék a tisztán technikai vonatkozású ügyek kivételével. Packh önérzetét mélyen bántotta ez az intézkedés. Ő, akinek korábban csak az iránta teljes bizalommal levő prímás volt az egyetlen felettese, most egyszerre két olyan feljebbvalóval került alárendeltségbe, akikből hiányzott Rudnay bizalma és akiket legfeljebb csak magával egyenrangúnak tartott, de semmi esetre sem magasabban állónak.

A becsvágyát és önérzetét sértő intézkedésekhez anyagi vonatkozású sérelmek is járultak. Az 1827. évi fizetésrendezés alkalmával ugyanis Rudnay 20 00 ezüstforint jutalmat is biztosított Packhnak, amely az építkezés befejezésekor lesz esedékes. Az építkezés szünetelésével járó késedelem tehát egymagában is sérelmes volt számára. Ehhez járult, hogy a kamara megvonta Packhtól a természetbeni járandóságokat — az igazgatóság mérnökei pedig még így is sokallták és irigyelték fizetését[61].

Packh tiltakozott a sérelmesnek tartott intézkedések ellen, kérte azok megváltoztatását és addig is, amíg kérése teljesül, kivonni igyekezett magát a kiküldöttekkel való együttműködésből. Ehelyett fokozott szorgalommal dolgozott az építkezés folytatásának előfeltételeként megkívánt terv elkészítésén. Ebben a helyzetben némi biztatást jelentett számára a kamarának 1832 januárjában kézhez vett rendelete, amely „legfelsőbb udvari leirat"-ra hivatkozva felhívta őt, készítse el a templom befejezésére vonatkozó javaslatát (die erste Bearbeitung des Hauptplanes zur Vollendung der Kirche) és mielőbb terjessze azt az építési főigazgatóság útján a kamara elé.

Munkájának eredményeként március 4-én Packh három rajzot (alaprajz, főhomlokzat és a kupola keresztmetszete) *(25—27. képek)* nyújtott be az igazgatósághoz, a kamarának való továbbítás végett. Tervének készítésénél — írta a rajzokat felterjesztő jelentésében — további módosításokat eszközölt a Kühnel-féle terven, főként a tornyokat és a kupolát illetően. E módosításokat megbeszélte már Rudnayval és az építkezést megtekintő műértőkkel és valamennyien helyeselték elgondolását. Az átjárókat, melyeket Kühnel az oldaltornyok aljában helyezett el, a torony és a templom tömege közé helyezte át, a tornyokat pedig megmagasította. A kupolának oszlopokkal körülvett dobját és a felette levő attikát alacsonyabbra vette, a laternát pedig teljesen elhagyta. Így a kupola magassága csak kevéssel haladta meg a 30 ölet, szemben a Kühnel-féle kupolával, amely a laternával együtt (de a gömb és a kereszt nélkül) megközelítette a 43 öl magasságot. A körbefutó erkélyt tartó korintusi oszlopokat dór oszlopokkal cserélte fel, mert ezek jobban illenek a templom tömegéhez, ellentállóbbak az időjárással szemben és — mert esztergomi kőből is elkészíthetők — felére csökkentik az erkély költségét. A kupola befedésére kettős, falazott süveget ajánlott és részletes számításokkal igazolta tervének statikai helyességét. Végül megrövidítette az előcsarnok kettős oszlopsorát. (Tíz helyett nyolc oszlop egy-egy sorban.) Részletrajzokat nem készített, ezeket majd javaslatának elfogadása után fogja elkészíteni.

Rauchmüller nem terjesztette a kamara elé Packh tervezetét, hanem már március 18-án visszaküldötte azt Packnak azzal a meghagyással, hogy a mellékelt véleményben foglaltak figyelembevételével dolgozza át a tervet, készítse el a részletrajzokat is, valamint a palota tervét is és ezeket költségvetéssel együtt újból terjessze fel. Ha Packh vonakodik mindezt teljesíteni, akkor egy pesti építőmestert fog megbízni a terv és költségvetés elkészítésével.

Az említett véleményt az építési igazgatóság kötelékébe tartozó Enderle „dirigirender Adjunct", Heyne Ferenc „Gremial-Adjunct", Demkovits Elek és Hüppmann Ferenc, mindkettő „Gremial-Ingenieur", írták alá, közülük Hüppmann Ferenc volt az ügy referense[62]. A vélemény az építészet és a mechanika szabályaira (festgesetzte Regeln der höheren Architectur und der Bau-Mechanik) hivatkozva bírálja Packh tervét és számos hibát talált benne. Egyedül a torony alatti átjárók áthelyezését helyeselte, de a tornyok magasítását, valamint a tornyok és az összekötő szárnyak kiképzését már erősen kifogásolta. Súlyos tévedésnek minősítette a dór oszlopok alkalmazását a kupola körül, mert dór oszlopnak csak a legalsó szinten van helye. Rosszallta a laterna mellőzését, mert az nemcsak a kupolának, hanem az egész épületnek is szép piramis-formát ad és mert a hasonló templomok között a leghíresebbek mindegyikének van laternája. Packh valószínűleg a római Pantheont akarta utánozni, de ez nem egyeztethető össze a templom magasztos rendeltetésével. Igen részletesen foglalkozott a vélemény a kettős kupolasüveg tervével. Több kifogás ellenére is a belső süveget statikai szempontból még éppen kivihetőnek tartja, de a külső süveget teljesen elhibázottnak mondja. Ezzel az ítélettel kapcsolatban hivatkozott Maillard-nak „Mechanik der Gewölbe" című könyvében foglaltakra[63]. Végül szépséghibának minősíti az előcsarnok timpanonjának és az alatta levő oszlopcsarnoknak megrövidítését.

Packh nyomban (március 25.) válaszolt a vélemény aláíróinak. Visszautasította bírálatukat, mert csak a statikának vannak szigorú szabályai, az építészetnek azonban nem. A mindennapi igények kielégítését szolgáló épületeknél vannak még szabályok a méretek és bizonyos formák tekintetében is, de a monumentális épületeknél az épület fekvése, az építőanyagok beszerzésének lehetősége, az építtető anyagi ereje és ízlése a döntő. Kötelező példakép nincs az építészetben. Csak építészeti elemek vannak, melyeknek elrendezésében és a tömegek elosztásában a szimmetriaérzék vezeti az építészt. Az esztétika csak azt tiltja, ami nem illik az épület rendeltetéséhez. A dór oszlopokkal körülvett kupoladob nem a korintusi oszlopokon nyugvó előcsarnok fölé kerül, sem közvetlenül mögéje, hanem egy hatalmas, fekvő hasábra. Az előcsarnok és a kupola nem is lesznek egyszerre láthatók ugyanabból a nézőszögből. A kupola rendeltetése, hogy tiszteletet keltsen a szemlélőben az épület iránt, erre pedig az erőt, biztonságot és fenséget kifejező dór oszlopsor igen alkalmas. Maillard könyvét jól ismeri és emellett már tapasztalatot is szerzett a kupolaépítésben. Bírálói félreértették Maillard könyvét, különösen annak 260. §-át és általában a könyv harmadik részét, aggodalmaik tehát alaptalanok.

E válasszal egyidejűleg Packh beadvánnyal fordult a kamarához is. Elpanaszolta az építkezés félbeszakadása óta történteket, a kiküldöttek felesleges munkáját, az őt ért sérelmeket, különösen hatáskörének korlátozását és fizetésének csökkentését. Az igazgatóság úgy akar rendelkezni vele, mint beosztottjával és önérzetét sértő, alantas munkakörre kívánja őt szorítani. Az ő helyzete azonban egészen más, mint az igazgatóság kötelékébe tartozó építészeké. Efféle szolgálati viszonyba sohasem egyezett bele, ezért nem is érheti őt a hivatali engedetlenség vádja. Ő a kamara számára készítette a tervet, az igazgatóságnak tehát nem volt joga ahhoz, hogy megakadályozza a tervnek a kamara elé jutását. Az igazgatóság által megállapított szabályzat sérti az építkezés érdekeit is, mert nincs figyelemmel a helyi körülményekre. Ilyen viszonyok között nem hajlandó tovább szolgálni. Kéri azonban a kamarát, hogy régi hatáskörének és

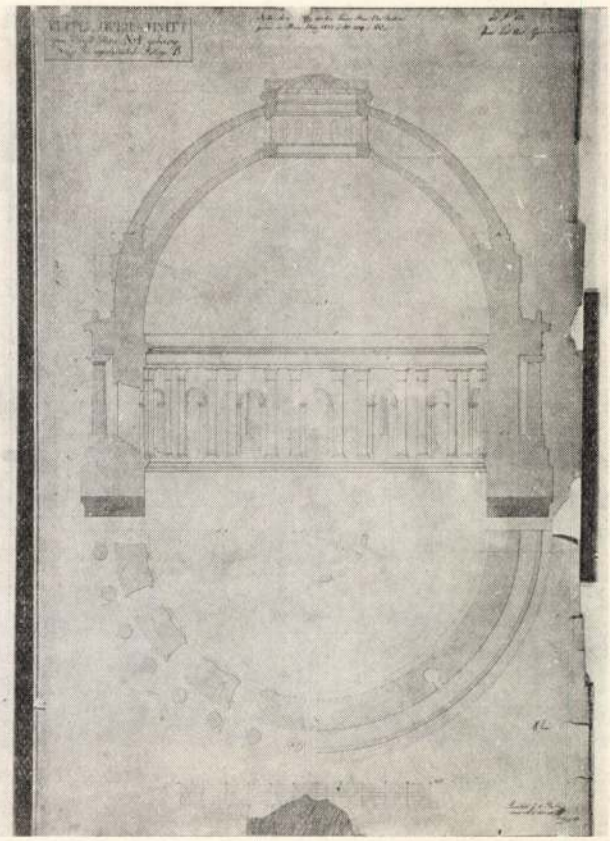

26. — A kupola alaprajza és keresztmetszete

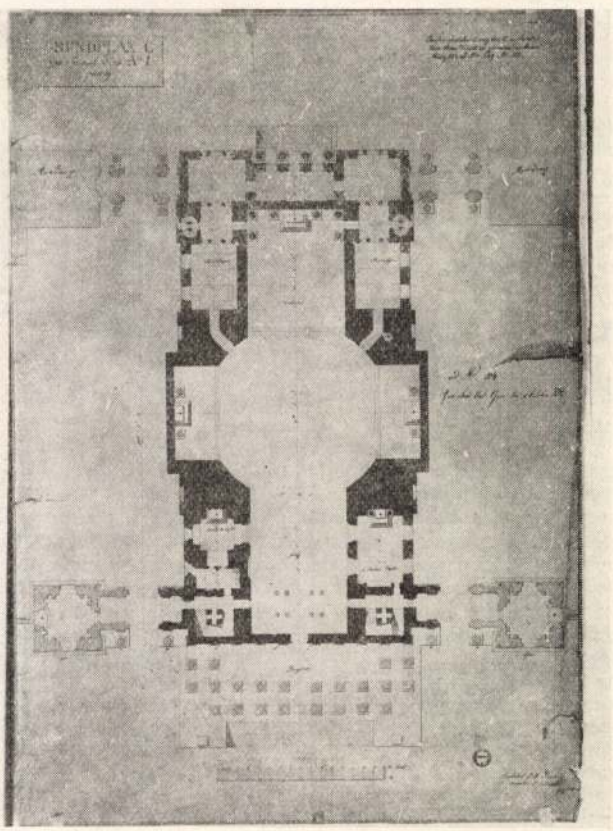

27. — A bazilika földszinti alaprajza —

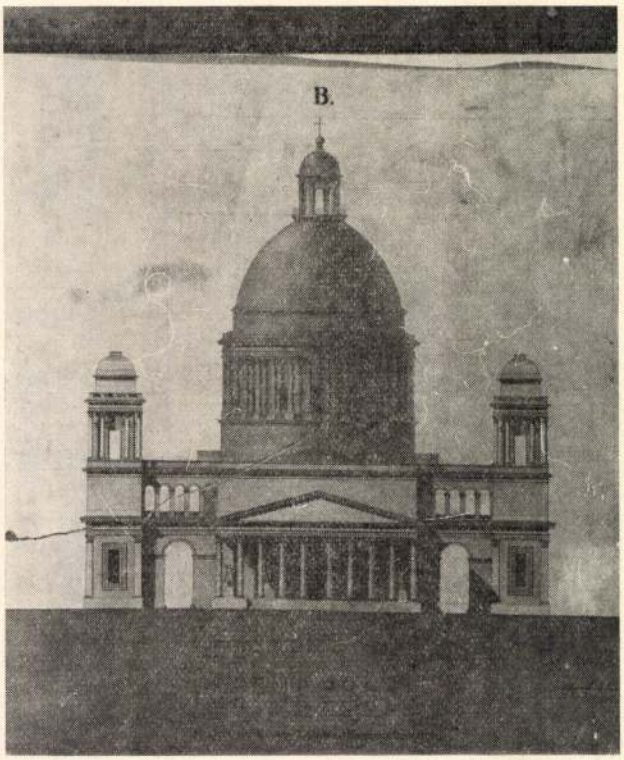

28. Hüppmann Ferenc terve a bazilika építésének befejezéséhez — Főhomlokzat

fizetésének visszaállítása mellett továbbra is hűségesen szolgálhasson.

Április első napjaiban Packh eltávozott Esztergomból. Hozzátartozóinak közlése szerint Pozsonyba és Bécsbe ment, hogy ott polgári építőmesterként próbáljon elhelyezkedni. Nem tudjuk, mennyire volt komoly ez a szándéka és kínálkozott-e lehetőség e szándék megvalósítására[64]. Tudjuk azonban, hogy április folyamán Bécsben volt és két alkalommal is (11-én és 18-án) kihallgatáson jelent meg a király előtt. Bemutatta az igazgatóság által visszaküldött rajzokat és azok elnyerték a király tetszését. E sikerre hivatkozva még Bécsből újabb kérelmet nyújtott be a kamarához, hogy egyedül ő készíthessen tervet az építkezés folytatására és ebben a munkában igénybe vehesse az építési hivatal személyzetét.

Mialatt Packh Bécsben volt, Rauchmüller megbízta Hüppmannt, készítse el az építkezés befejezésének tervét. Mikor pedig május elején Packh visszatért Esztergomba, Rauchmüller azt kívánta tőle, legyen segítségére Hüppmannak a terv elkészítésében. Packh ezt elhárította magától.

Időközben a kamara véleményezés végett az építési igazgatósághoz küldötte Packhnak azt a kérelmét, amelyet még Bécsből intézett a kamarához a tervezéssel való megbízás érdekében. Rauchmüller a június 18-án kelt jelentésében a kérés elutasítását javasolta, mert Packh már kapott egyszer megbízást a tervezésre, de megtagadta annak az előírt módon való teljesítését. Egyébként Packhtól nem is várható használható terv, mert nincs rendes iskolázottsága, annál kevésbé tudományos építészeti képzettsége, éppen ezért egyik építő-céh sem venné be tagjai közé. Csupán gyakorlati úton szerzett ismeretei vannak, melyeket főként az esztergomi építkezésnél szerzett, ahol Kühnel pallérként alkalmazta őt. Csak Rudnay prímás kegye tette meg Packhot építésznek. Hivatalos beadványai mutatják, hogy sem logikusan gondolkozni, sem értelmesen írni nem tud[65]. Az üreges tégláról szóló ismertetést bizonyára nem ő írta. Valószínű ugyan, hogy Packh gondoskodna valamelyes tervről, de ha ebben valami használható ötlet találkoznék, az aligha eredne tőle. Valószínű, hogy Packh a királynak sem azokat a rajzokat mutatta be, amelyeket ő márciusban Packhnak visszaküldött. Ezért azt javasolta, hogy ha Packh mégis megbízást kapna a tervezésre, akkor kötelezzék őt arra, hogy a készítendő tervvel együtt a néki visszaküldött és az igazgatóság pecsétjével megjelölt három rajzot is mutassa be.

E vélemény ellenére a kamara a július 10-én kelt rendeletével megengedte, hogy Packh tervet és költségvetést készítsen és ebben a munkájában az építési hivatal személyzetének segítségét is igénybe vegye, anélkül azonban, hogy ezáltal akadályozná Hüppmannt saját tervének elkészítésében. Egyúttal arra kötelezte Packhot, hogy a készítendő tervvel együtt az igazgatóság pecsétjével megjelölt rajzokat is mutassa be és mindaddig, amíg a király nem dönt a terv elfogadása felől, 14 naponként jelentést tegyen, de nem az építési igazgatósághoz, hanem közvetlenül a kamarához.

A nyár folyamán Hüppmann elkészítette tervét és a költségvetést, amelyek — Packh márciusi javaslatával egyezően — szintén nem foglalkoztak a templom belső díszítésével és berendezésével, sem az érseki palotával. Hüppmann tervét szeptember 1-én terjesztette Rauchmüller a kamara elé. Magát a 12 lapból álló tervet nem sikerült megtalálnunk[66], de a hozzá tartozó jelentésből tudjuk, hogy Hüppmann általában ragaszkodott Kühnelnek „római stílusban" készített tervéhez, csak néhány részben tért el attól. Így a kupola dobját, valamint süvegét is magasabbra vette annyira, hogy a laterna nélkül is elérte a Kühnel-féle kupola magasságát laternájával együtt. Ehhez járult még az ugyancsak megmagasított laterna a 6 láb átmérőjű gömbbel és a 13 öl magas kereszttel *(28. kép)*. A kupolának ugyanis az épület jellegzetes díszének kell lennie. Viszont elhagyta a Kühnel-féle kupolaterv attikájának ablaksorát, hogy a kupola alatti térség — a római Szt. Péter-bazilikához hasonlóan — csak a kupoladob és a laterna ablakain keresztül kapjon világosságot. Az átjárókat Hüppmann is a torony és a templomtest közé helyezte át és a tornyok magassága is megegyezik a Packh által javasolt magassággal. Az előcsarnokot a Kühnel által tervezett módon kívánta megépíteni, a szárnyépületekről azonban elhagyta az oszlopokat. A költségvetés végösszege 1 074 335 ezüstforintra rúg, a munka időtartamát pedig 8—25 évre teszi attól függően, hogy a kamara évenként mekkora összeget bocsát rendelkezésre az építkezés céljára.

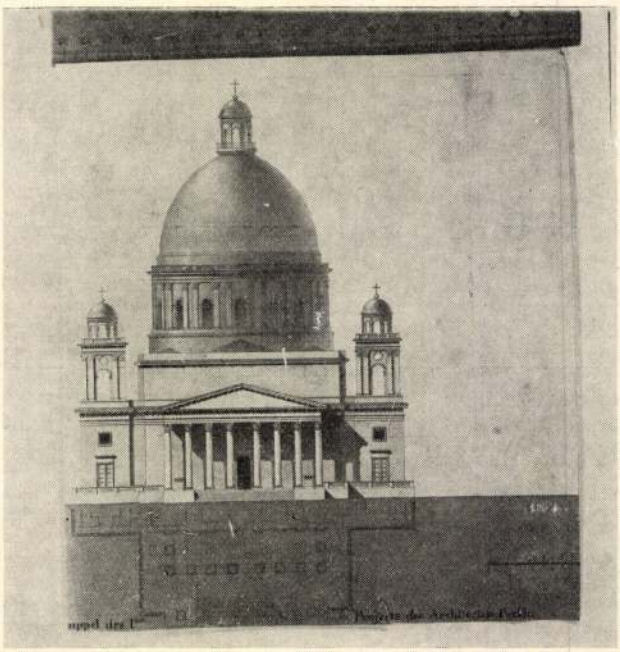

29. Packhnak 1832. októberi terve a bazilika építésének befejezésére — Főhomlokzat

Jelentésének további részében áttér Hüppmann a Packh vezetése alatt folyt építkezés hiányainak ismertetésére. Egyebek között szemére veti Packhnak, hogy rendetlenül és pazarló módon vezette az építést, mellőzte a szokásos állványzat készítését és célszerű gépek használatát, viszont feleslegesen sok és költséges modellt készíttetett. A legköltségesebb modell, a Szt. Anna templom, teljesen elhibázott alkotás. Még legelfogadhatóbb része a dór oszlopokon nyugvó előcsarnok, de ez is hibás, mert mellőzte a triglifeket és metopákat. A bazilika külső burkolására használt szamárhegyi kő nem megfelelő, néhány év alatt tönkre fog menni, a belső sima márványborítás pedig csűrhöz hasonlóvá tette a templomot. A Szt. István-kápolnára mond ugyan néhány hűvösen elismerő szót[67], de azért itt is vannak kifogásai: a ,,római stílusú dór oszlopok'' helyett jón oszlopokat kellett volna tenni, az oltárépítményt pedig sokkal jobban és ízlésesebben lehetett volna megalkotni. A templom külső falának szobrászati dísze igen gyenge kivitelű, de még ennél is nagyobb hiba, hogy vegyes stílusú. A templom hátsó oldalán velencei stílusú ablakok vannak, körülöttük pedig római stílusú díszítés[68]. Az oldalkápolnák ablakainál az alsó dombormű római, a felső pedig mór ízlésű[69]. A számos hiba között azonban a legsúlyosabb, hogy Packh gerendákat épített be a négy főpillérbe és az ezeket összekapcsoló bolthajtásokba. Jelentésének befejező soraiban Hüppmann feleslegesnek mondja a kamarának azt az intézkedését, amely megengedi Packhnak, hogy ő is készítsen tervet. Kijelenti, ha a kamara Packh tervét fogadná el és reá bízná az építés vezetését, akkor az igazgatóság magára hagyná az esztergomi építkezést, mert'' ,,nem kíván semmi további kapcsolatban maradni egy olyan emberrel, aki rendes pallér sem volt, annál kevésbé mester és akinek semmi joga sincs arra, hogy építésznek nevezze magát''.

Szeptember végére Packh is elkészült a tervvel és a költségvetéssel, amely magában foglalta a templom belső

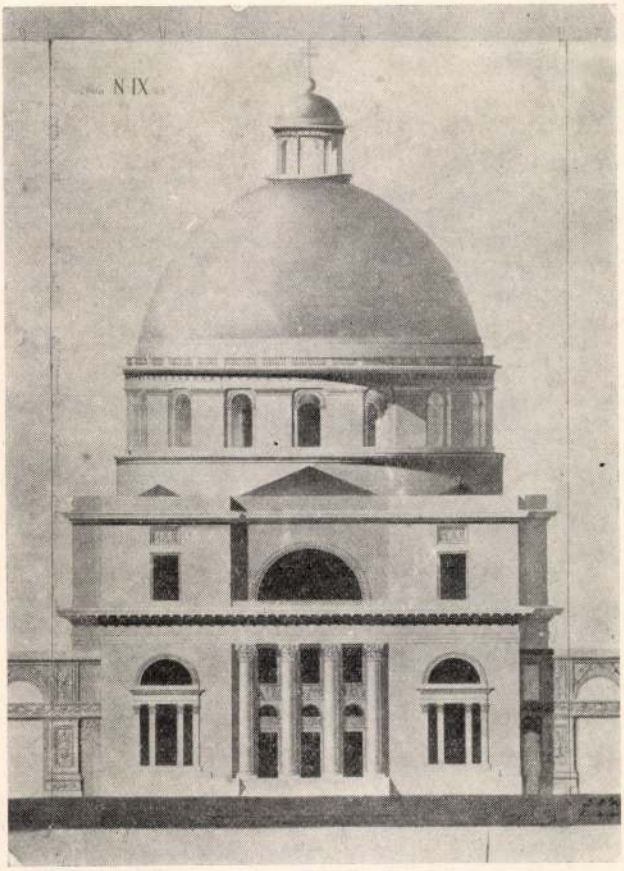

30. — A dunai homlokzat

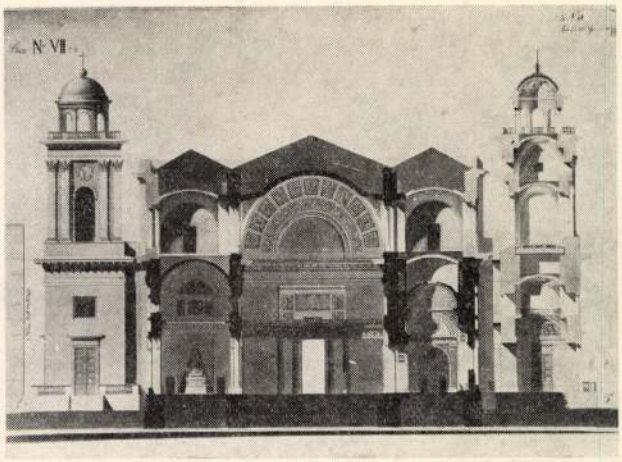

31. A főhajó és az oldalkápolnák keresztmetszete

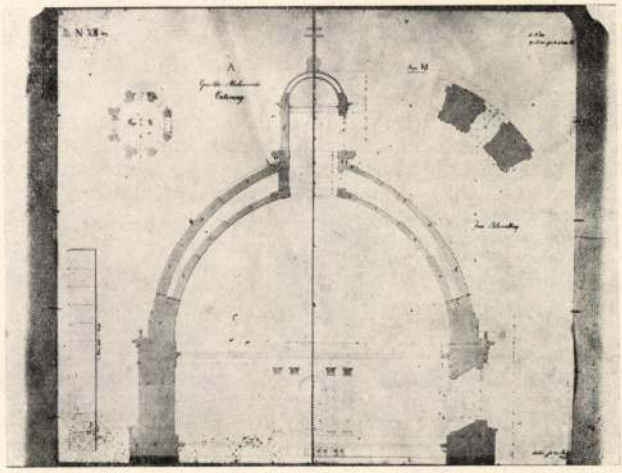

32. — A kupola keresztmetszete

díszítését és a berendezést is. Az 1832. október 1-én kelt jelentése mellékleteként 16 rajzot és tíz füzetnyi magyarázó szöveget, illetőleg költségvetést terjesztett a kamara elé, megemlítve, hogy a szükséges nagyszámú részletrajzot a terv elfogadása után fogja elkészíteni. Az egyik füzet, mely a ,,Gewölbmechanische Resultate'' címet viseli, nem kevesebb, mint 241 számítást foglal magában. A bevezető sorokban így jellemzi munkáját: ,,Alulírott teljességgel meggyőződött arról, hogy most nem olyan tervet kell a magas döntés elé terjeszteni, amely az építészeti formák gazdagságával akar kitűnni, hanem amely célszerű és gazdasági, fizikai, valamint építészeti tekintetben a legelőnyösebb. Ezért arra törekedett, hogy elhagyja a kupoladob külső díszítését és csökkentse a kupola magasságát'' (ti. a Kühnel által tervezett magassághoz képest). Elhagyta tehát a dob körüli oszlopokat és a ,,dór terv'' kupolájánál magasabb, de Kühnelénél alacsonyabb (a laternával együtt 37 1/2 öl) kupolát tervezett. Alacsonyabbra vette a tornyokat is és azokat — teljesen elhagyva az átjárókat — szorosan a templom törzse mellé illesztette. Az előcsarnokot — miként márciusi javaslatában tette — ezúttal is 8 oszlop szélességűre vette, de a kettős oszlopsorból csak egy sort tartott meg *(29—32. képek)*. Költségvetésének végösszege 736 765 ezüstforint az alábbi részletezés szerint: a templomtest kőfaragó- és kőmívesmunkája anyaggal együtt 175 942 forint, a kupola 105 348 forint, a tornyok 101 823 forint, a belső díszítés és berendezés 353 652 forint.

1833 tavaszán Packh Bécsben töltötte szabadságát. Ezt az alkalmat felhasználta arra, hogy az udvari építési

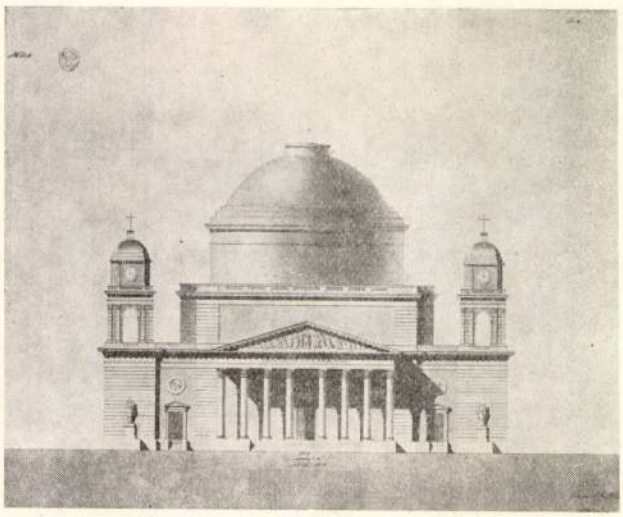

33. Pietro Nobile terve a bazilika építésének befejezésére — Kupolával, tornyokkal, és előcsarnokkal

hivatalban (Hofbauamt) érdeklődjék az esztergomi építkezés ügye felől. Itt Pietro Nobile[70], az építési hivatal tanácsosa volt az építkezés ügyének előadója. A nála tett látogatás alkalmával szerzett tudomást Packh a Hüppmann által ellene emelt vádakról. Esztergomba visszatérve június 15-én kelt beadványában vizsgálat elrendelését kérte a kamarától a vádak ügyében.

Fél évnél több idő telt el e kérelem benyujtása óta és több mint egy év az újabb tervek felterjesztésétől, anélkül, hogy Packh bármilyen választ kapott volna. Ezért 1834. február 28-án újabb kérelemmel fordult a kamarához. Ebben ismét előadta az építkezés történetét Rudnay haláláig, elpanaszolta az építési főigazgatóság rendelkezéseit, az őt ért sérelmeket és nem utolsósorban a félbenhagyott épület romlását. Kérte, rendeljék el a munka újrakezdését az ő vezetése alatt és állítsák vissza az építési hivatal korábbi önállóságát, hogy csakis a kamarának legyen alárendelve. Ekkor végre válaszolt a kamara, még pedig elég gyorsan, de válasza nem volt egyéb, mint hogy meg kell várni a ,,legfelsőbb elhatározást''. Június közepén azonban mégis történt annyi, hogy a bécsi udvari kamara (k. k. allgemeine Hofkammer) kiküldte Nobilet Esztergomba azzal a feladattal, állapítsa meg a korábbi építkezés esetleges hiányait és tegyen javaslatot azok megszüntetésére, továbbá tökéletesítse Packh tervét és dolgozza ki a továbbépítés menetrendjét.

Nobile helyszíni vizsgálata július 28-tól augusztus 11-ig tartott. Vele együtt részt vett a vizsgálatban Kruplanicz Simon, az érseki birtokok jószágigazgatója és Hüppmann Ferenc mérnök. A bizottság előbb meghallgatta Packhnak az építkezésről szóló tájékoztatóját, azután 23 kérdőpontot állapított meg, amelyekre Packhnak írásban kellett válaszolnia. Azután Packh távollétében kihallgatták azokat a mesterembereket, akiknek közléseit Hüppmann felhasználta vádjai összeállításánál, végül — most már Packh jelenlétében — megtárgyalták Packh válaszát és több ízben szemlét is tartottak. Ezek során még az egyik főpillért is kibontották több láb mélységben.

A vizsgálat lényegében Packh igazolásával végződött. Egyedül a vegyes stílusú faldíszítményeket találták eltávolítandónak, ezek azonban Kühnel rajza után készültek. Ezenkívül még két pontnál volt Nobile azon a véleményen, hogy ő más megoldást választott volna. Ezek egyikét — Hüppmann legsúlyosabb vádját — röviden ismertetjük, hogy képet adjunk a vádaskodás alaptalanságáról. Megállapította ugyanis a bizottság, hogy a főpillérek építésekor a pillérek tömegét keresztülszelő szárítócsatornákba valóban gerendákat helyeztek el, nehogy a munka közben lehulló törmelék eltömje ezeket a járatokat, de mihelyt egy-egy ilyen csatorna elkészült, a gerendát kihúzták belőle. Mikor pedig a pilléreket összekötő boltozatok építésére került a sor, egy-egy négy öl hosszú vörösfenyő-törzset erősítettek a pillérek felső részébe, hogy ezek tartsák azokat a pallókat, amelyek a pillérek közötti közlekedésre, valamint a felvonószerkezet elhelyezésére szolgáltak. Ezeknek a fenyőtörzseknek a befalazott része valóban bennmaradt a pillérben, de ennek semmi káros következménye nem lehet, mert a fenyőtörzs keresztmetszete mindössze 1/800 része a pillér keresztmetszetének. Ezen a módon viszont megtakarították a talajon nyugvó állványzat felépítésének jelentős költségét. Nobile mindössze annyit jegyzett meg, hogy ekkora takarékosságra talán mégsem volt szükség és csodálja, hogy nem történt baleset ezen az állványon.

A vizsgálat befejezése után Packh kérte a kamarától, adjon igazolást a vádak alaptalanságáról, továbbá rendelje el legalább a falaknak egységes szintig való felépítését és azoknak rendes tetővel való befedését, hogy az időjárás károsító behatását távoltartsák a templom belsejétől.

Október 9-én megismételte kérését és egyúttal szóvá tette azt is, hogy tervének kiigazítását illetően még semmi sem történt, jóllehet Nobile erre is megbízást kapott. Ehelyett — úgy hírlik — Nobile maga készít terveket a templomépítés redukálására. A túlságos redukciónak csak valami szükségépítmény lehet az eredménye. Ezzel szemben az ő legutóbbi terve, mely az eredeti tervhez képest igen mérsékelt, de mégis impozáns kupolát javasol, biztosítaná, hogy a bazilika az ország egyik monumentális temploma legyen. Inkább maradjon későbbre a belső kiképzés, csak maga az épület legyen befejezve. Erre a célra 300 000 ezüstforintos költségvetést terjesztett elő. Végső esetben az is elegendő volna, ha egyelőre csak a kupolát építenék meg.

1834. november közepén Nobile 12 tervet mutatott be a kamarának a templomépítés befejezése céljára.

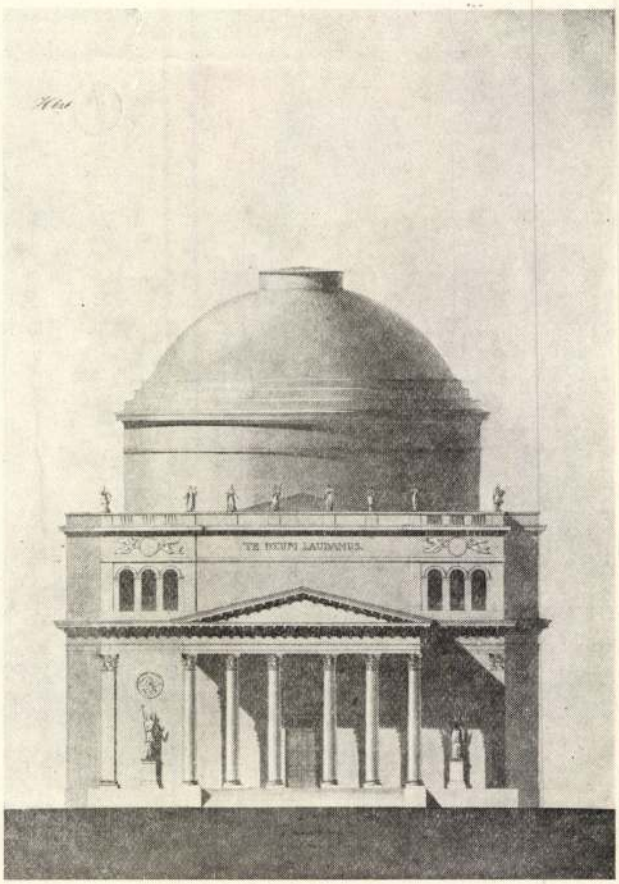

34. Nobile terve kupolával és előcsarnokkal, tornyok nélkül

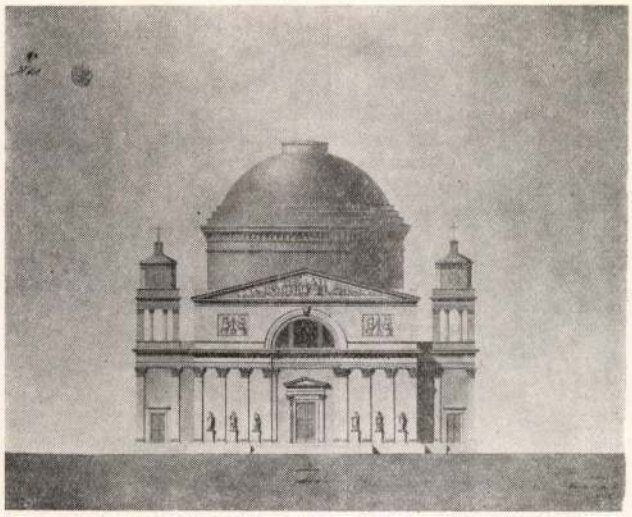

35. Nobile terve kupolával és tornyokkal, előcsarnok nélkül

Valamennyi tervnek közös sajátsága az alacsony kupola. Öt változaton előcsarnok és tornyok is díszítik a templomot, kettőn csak tornyok, másik kettőn csak előcsarnok, végül három változat tornyok és előcsarnok nélkül mutatja a székesegyházat. A tervek megvalósításának költsége 416 000 ezüstforinttól 329 000 ezüstforintig terjed *(33—36. képek)*.

Packh csak 1835 áprilisában szerzett biztos tudomást Nobile terveiről és nyomban tiltakozott ellenük. A Hofbauamtnál Nobile volt az ő tervének referense, ezért

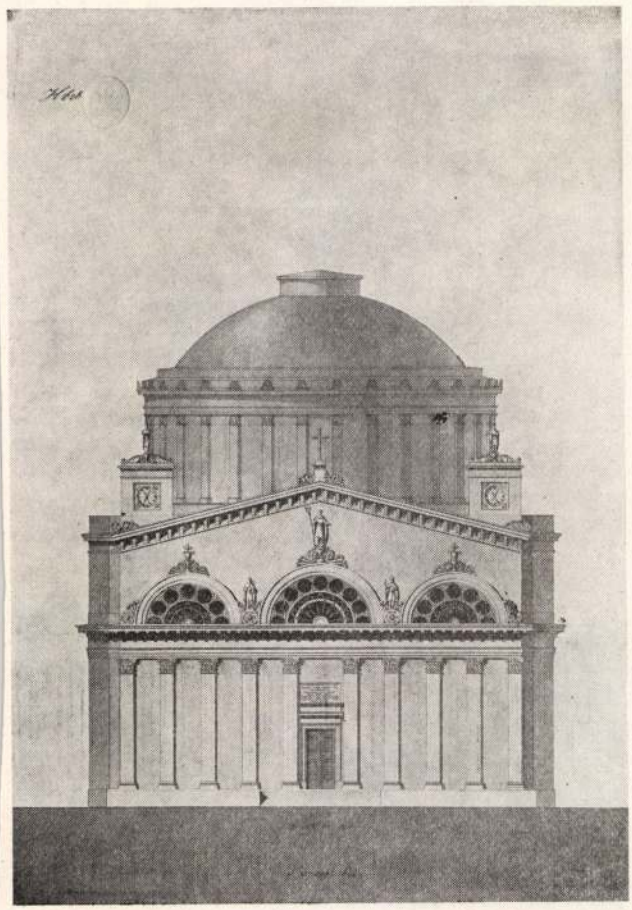

36. Nobile terve kupolával, tornyok és előcsarnok nélkül

nem illő, hogy most versenytársa legyen. Május 31-én pedig egyenesen a királyhoz folyamodott. Kérte, hogy mielőbb folytathassa a munkát, már csak azért is, hogy a félbemaradt épület tovább ne romoljék. Mivel beadványaira nem kapott választ, július 20-án újabb sürgetéssel fordult a kamarához. Ebben a beadványában már bírálta is Nobile terveit, legfőképpen azért, mert Nobile nem számolt azzal, hogy a magyarországi éghajlat alatt okvetlenül szükséges a kettős kupola.

A várhegyi építkezést illetően eredménytelen volt az ismételt sürgetés. Csak a Szt. Anna templom ügyében sikerült Packhnak elérnie, hogy a kamara megengedte az építkezés befejezését. Ennek során azonban (1836—1837) nemcsak az 1831 szeptemberében még hátrálékos munkát kellett elvégezni, hanem helyre kellett állítani az azóta eltelt öt esztendő alatt szenvedett károsodásokat is. Az ablaknyílások ugyanis elzáratlanul, az ajtó helye pedig csak félig elzárva várták az újarkezdést és a pormeg nedvességlepte falak között madarak tanyáztak.

*

Mialatt Packh sikertelen küzdelmet folytatott a különböző hivatalokkal a várbeli építkezés folytatásáért, a pannonhalmi kolostor újjáépítése zavartalanul folyt tovább. 1832 augusztusára elkészült a torony. Pannonhalma krónikása, Czinár Mór[71], így emlékezik meg erről: „Mi sem aggasztotta jobban az új építészt és a főmonostorban élő szerzeteseket, mint a templom nyugati falának lebontása és az új toronynak a templom törzsével való összekapcsolása, mert úgy látszott, hogy ez a fal tartja a templom egész tömegét. Ennek a nehéz munkának kiváló módon és szerencsésen történt elvégzése mindnyájunk előtt megerősítette ennek a kiváló építőművésznek hírnevét és jutalmul egy fél kurialis telket kapott a Füss nevű predialis községünkben[72]. . . . A toronyépítés több mint 50 000 rajnai forintot emésztett fel a téglákon kívül, melyek házilag készültek."

Még a toronyépítés befejezése előtt megbízást kapott Packh a könyvtár kibővítésére. Az 1833 áprilisában benyújtott terv szerint Packh az Engel-féle könyvtárteremmel szomszédos kisebb helyiségekből egyetlen ovális teret alkotott és azt tágas boltívvel hozzákapcsolta a nagyobb teremhez *(37. kép)*. Ezzel egyidejűleg átépítette a könyvtárépület megroppant tetőszerkezetét, ami viszont szükségessé tette az épület falainak megmagasítását és ezzel együtt az egész homlokzat átalakítását[73]. Ez a munka 1836 júniusában készült el. Ebben az évben készítette el Packh a kolostor további kiépítésének tervét is. E terv szerint a déli oldalon megépült volna a könyvtárépület párdarabja és felemelkedett volna a második torony is, amint azt a könyvtárban kiállított makett mutatja *(38. kép)*. Ennek a nagyszabású tervnek a kivitele azonban az anyagiak hiánya miatt előbb elhalasztódott, majd végleg elmaradt. A párja nélkül maradt torony így is szimbólumává lett Pannonhalmának.

Mint a főmonostor „architectus conventualis"-a, Packh készítette a botanikus kert üvegházának (1836) és az épületcsoport vízvezetékének (1839) tervét, továbbá még 1832-ben tervet készített Dénesd község[74] templomának restaurálására.

A pannonhalmi konvent jegyzőkönyvében 1835. november 7-ről feljegyezve találjuk, hogy a rend elfogadta a füredi építkezésnek[75] 113 000 bécsi forint összegű költségvetését. A tervező nevét nem említi a jegyzőkönyv és nem találtuk az építkezés tervét és költségvetését sem. Megőrizte azonban a pannonhalmi levéltár Packhnak 1835. április 27-én a „pater Bauinspector"-hoz, továbbá augusztus 10-én a pannonhalmi priorhoz intézett levelét[76], amelyekben Packh egyebek között a füredi fürdőtelep újjáépítését illetően is utasítást ad. Balatonfüreden tehát már 1835-ben megkezdődött az építkezés, még pedig Packh irányításával és nyilván az ő terve szerint. És hogy mi épült ekkor Füreden, arról ugyancsak Czinár Mór krónikája tudosít minket: „Ebben az 1836. esztendőben befejezést nyertek a fontosabb építkezések a tihanyi apátság füredi savanyú-forrásánál. A ta-

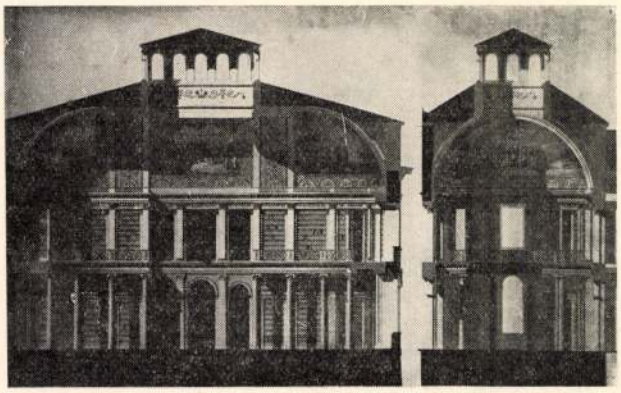

37 A pannonhalmi könyvtár kisebbik termének terve — Hosszmetszet és keresztmetszet

38. A pannonhalmi kolostor kiépítésére Packh által készített terv makettje

pasztalat ugyanis azt mutatta, hogy ezen a helyen bőséges jövedelmet lehet elérni a lakások bérbeadásából. Ezért, midőn az 1834. évben, a Horváth úrék házánál keletkezett tűzvész alkalmával az attól nyugatra eső rendi épületek is elpusztultak, jónak láttuk, hogy az alacsony falakra emeletet építsünk és — a plébános lakását a szomszédos dombra áthelyezve — ezt a három házat egybekössük és a vendégek használatára alkalmassá tegyük. Továbbá, hogy a magasabb rendű vendégek kívánságának is eleget tegyünk, a gyógyforrás keleti oldalán szép és nemes stílusú házat építettünk és onnan mindent eltávolítottunk, ami a szemet bánthatná. Megújítottuk tehát a régi fürdőt, felszereltük azt hideg és meleg vizet szolgáltató rézcsövekkel, új kádakkal, a hideg kőpadló helyett fapadlóval és kifestettük azt. A tó vizét földalatti vascsöveken vezettük a főmedencébe, a fürdő számára savanyúvizet szolgáltató kutat pedig eltávolítottuk és föld alatti csővezeték fektetésével gondoskodtunk arról, hogy szükség esetén a főforrásból vezethessük a vizet a fürdőbe. Az édesvizű kúthoz merítőedényt szereltünk fel, a régi fürdő két szárnya közötti térségen csinos, falazott boltokat építettünk a kereskedők számára, vízmelegítő berendezést készítettünk, a szomszédos ligetet megtisztítottuk és finom kőzuzalékkal hintett sétautakat vágtunk benne. . . . A következő évben pedig, mivel láttuk, hogy az oda tóduló sokaság szívesen fogadja próbálkozásunkat, megvásároltuk a savanyúforrással szomszédos szőlőt és az odavezető útra négyszeres fasort ültettünk a ligettől a szőlőig. A nap heve ellen védelmül szolgáló színeket vendégszállásokká alakítottuk át és más, sokkal tágasabb vendégházakat is építettünk a tó partján. Szaporítottuk a hideg fürdőket, az odavezető utat a tó és a szállások között feltöltöttük és fákkal szegélyeztük, a kilátást akadályozó nádat kivágtuk a tóból, egyszóval az egész helynek új képet adtunk"[77]. A reformkor nemzedéke tehát a Packh terve szerint megújított Füredet ismerte és kedvelte meg. Az ő terve szerint épült volna a megújult Füred új temploma is, de korai halála miatt ez másképpen történt.

A fürdőtelepnek a XVIII. század második felében épült kápolnája már a XIX. század elején is kicsiny volt a fürdő vendégeinek befogadására. Több eredménytelen próbálkozás után, 1837 nyarán ismét megmozdult a fürdőtelep közönsége és új, tágasabb templom építését kérte a rendtől. És ekkor történt is annyi, hogy Packh elkészítette a füredi templom tervét. A halála után felvett leltárban ugyanis a dolgozószobájában talált rajzok között felsorolva találjuk a füredi templom tervét is[78]. Nem tudjuk, mennyi idővel halála előtt készítette Packh ezt a tervet, valamint azt sem, hogy az 1841—46. években végre mégis megépült templom számára miért kellett Fruhman Antallal új tervet készíttetni és miért nem Packh tervét használták fel. Az azonban bizonyos, hogy a balatonfüredi templom emlékeztet az esztergomi Szt. Anna templomra, Packh János alkotására[79].

*

A hagyatéki leltár a balatonfüredi templom tervével együtt említi a „komáromi templom" tervét is. Ez aligha lehet más, mint a komáromi Rozália-templom terve. Ez a templom ugyanis egyszerűbb kivitelű mása az esztergomi Szt. Anna templomnak *(39. kép)*.

A Rozália-templomot Komárom város építtette abból a kártalanítási összegből, amelyet a hadikincstártól kapott a régebbi Kálvária- (más néven Rozália-) templomért, amely a Kisduna partján állott. Ezt 1839-ben lebontották és helyére építették a vár pozsonyi kapuját. Még ugyanez év nyarán kezdték el az új Rozália-templom építését és más templom nem épült Komáromban ebben az időben. Az építkezés számadásai megvannak Komárom város levéltárában, de a tervező neve nem tű-

39. A komáromi Rozália-templom

nik ki ezekből az iratokból. Mégsem lehet azonban kétséges, hogy a templom Packh terve szerint épült. A már említett hasonlóságon kívül erre utal az is, hogy 1839 nyarán Packh még életben volt és Komárom városának semmi oka sem lehetett arra, hogy figyelmen kívül hagyja azt a tervet, amelyet az egyházmegye főtemplomának építésze készített, aki — útban füssi birtokára — ismételten átutazott Komáromon[80].

*

1837-ben megújították az Esztergom-belvárosi ferences templom tornyát, amely addig zsindelyezett sátortetővel volt fedve. Az új, hagyma alakú toronysisak Packh terve szerint készült[81]. 1886-ban a mai napig is álló hegyes toronysisakot tették a helyére, de az 1876. évi árvíz alkalmával Beszédes Sándor által készített fénykép megőrizte a Packh-féle toronysisak képét.

Az 1838. évi árvíz súlyos károkat okozott Esztergomban. Packh János háza is 2000 forintra becsült kárt szenvedett. A helyreállítás munkájában Packh készséggel segítette a várost. Tanáccsal szolgált a szükségessé vált utcarendezést illetően és elkészítette a város új kórházának a tervét. Ezt a tervet csak a Majer István rajzából ismerjük *(40. kép)*, de az épület némi változtatással ma is áll (Zalka Máté u. 124—126. — Szociális otthon). A kápolna homlokzatán barokk kapukeretet találunk a klasszicista ablakok alatt. A város ugyanis azt kívánta, hogy a régi kórház kápolnájának használható részeit építsék be az új kápolnába[82].

*

Packh 1835 után sem szűnt meg beadványokkal ostromolni a kamarát a várbeli építkezés újrakezdése érdekében, sőt még a káptalan közbenjárását is kérte. A kamara azonban továbbra is csak halasztotta az ügyet, a bazilika félbehagyott épületén pedig mindig jobban láthatóvá vált a pusztulás. A félig beboltozott szentélyt még 1831 őszén ideiglenes tetővel fedték be, de a csupán egy télre szánt tető az évek múltával már alig nyújtott védelmet. A kupola hatalmas nyílása teljesen nyitottan állott, mert ide még szükségtetőt is csak akkor tehettek volna, ha a nyílást körülvevő falakat egyenlő magasságra emelik fel. A kupola nyílásán keresztül már a kriptába is behatolt a nedvesség. A bazilika épületét körülvevő állványok elkorhadtak, a szabad ég alatt felhalmozott építőanyag és eszközök romlottak, kallódtak. 1838 januárjában Packh már csak a védőintézkedéseket sürgette a kamaránál. Ennek a beadványnak valóban bürokratikus gyorsaságú elintézéseként októberben bizottságot küldött ki a kamara, ismét Nobile vezetésével. A bizottság megállapította a bajokat és Packhra próbálta hárítani a felelősséget, ő azonban hivatalos irataival igazolta, hány sikertelen kérelmet terjesztett elő az épület állagának és az anyagoknak megvédése érdekében.

Ennek a vizsgálatnak volt annyi eredménye, hogy most már Nobile is javasolta a kamarának a védőintézkedések elrendelését, de erre már csak a következő tavasszal került volna sor. 1839 elején azonban végre megtörtént a Rudnay Sándor halála óta üres érseki szék betöltése és ezzel véget ért az érseki javadalom kamarai igazgatása.

*

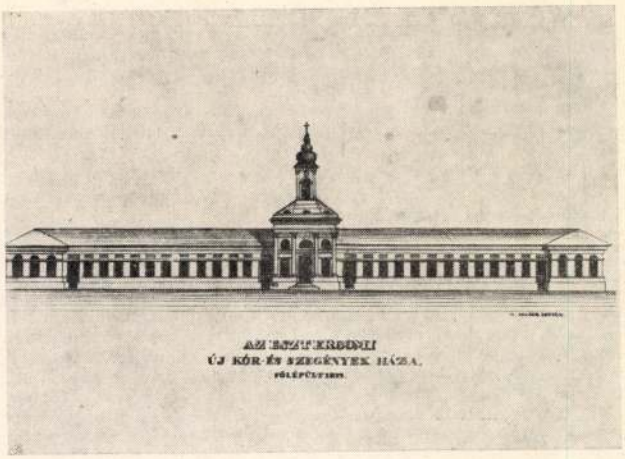

40. Az esztergomi kórház terve — Homlokzat

Kopácsy József veszprémi püspök, Esztergom új érseke, 1839. május 28-án vette át az esztergomi egyházmegye kormányzását. Már előzőleg tájékozódott az esztergomi viszonyokról és beiktatása után nyomban intézkedett. Packh ismételt kérése ellenére feloszlatta az építési hivatalt és a jószágigazgató hatáskörét a várhegyi építkezésre is kiterjesztette, a munka műszaki irányítását azonban továbbra is Packh kezében hagyta.

Hét évi várakozás után ez is nagy eredmény volt Packh számára, aki időközben a polgárjog megszerzésével még szorosabban Esztergomhoz kötötte magát[83]. Friss lendülettel fogott a munkához, mert végre remélhette, hogy megéri az építkezés befejezésének örömét és dicsőségét és ezzel együtt jutalmát is. A következő hónapokat az előkészületek foglalták el, hogy 1840 tavaszán elkezdődhessék az építés munkája. Már csak a tél néhány hónapja választotta el Packhot az újrakezdés várva várt napjától, de ez a nap sohasem virradt fel számára. A 43 éves, alkotásvággyal teli építész 1839. október 8-án, dolgozószobájának könyvei és rajzai között rablógyilkosság áldozata lett[84]. Két nappal később, október 10-e délutánján, a bazilika kriptája fogadta be tervezőjének testét[85].

*

A Packh halálával árván maradt építkezés számára új vezetőről kellett gondoskodni. Kopácsy — Pyrker László egri érsek ajánlására — Hild Józsefre bízta a munka folytatását. Hild mellőzött minden korábbi tervet és a saját elgondolása szerint épített kupolával koronázta meg Kühnel és Packh hatalmas épület-hasábját és vette körül azt a méltóságteljes tornyokkal és a lenyűgöző előcsarnokkal. Érthető tehát, hogy a későbbi nemzedék előtt egyre jobban elhalványult a tragikus sorsú Packh János emléke. Ezért tartottuk illőnek, sőt szükségesnek is, hogy emlékezetbe idézzük pályáját és alkotásait.

Prokopp Gyula

JEGYZETEK

1 Az általános építészettörténeti művek terjedelmén túl csak Edvi Illés Gyula (Az esztergomi főszékesegyház — Bp. Franklin társ. — 1929.) és Levárdy Ferenc (Pannonhalma építéstörténete — Művészettörténeti Értesítő — 1959. 1. szám.) foglalkoztak Packh János munkásságával, de csupán az esztergomi bazilikával, illetőleg Packhnak pannonhalmi alkotásaival.

2 A primási levéltár Rudnay iratai között (Archivum ecclesiasticum — Acta cardinalis Rudnay — P. E. no. 32.) négy kötegnyit tesznek ki az építkezésre vonatkozó iratok. Ezen kívül vannak az 1822—1839. években fennállott építési hivatal (Central-Bauamt), valamint az építési pénztár (cassa aedilis) könyvei és iratai, amelyek több mint száz kötetre, illetőleg iratcsomóra terjednek. Közülük kiemeljük a „Dispositions-Protocoll" című sorozatot, valamint az „Excerpte aus den Amtsbüchern des Graner Basilica-Bauamtes von Jahr 1822. bis Ende 1831." című kötetet, amely összefoglalva nyújtja a Rudnay-korszak fontosabb adatait. (A szövegben említett források — ha nincs egyéb megjelölés — a primási levéltárban vannak.)

Az 1821—1838. évekből származó és a primási levéltárban őrzött rajzok száma szintén meghaladja a százat. Vannak még ilyen rajzok az esztergomi Főszékesegyházi Könytár rajzgyűjteményében is. Ezeket 1924-ben vásárolta a könyvtár Goldschmidt Sándor budapesti régiségkereskedőtől.

Az esztergomi építkezés modelljei, továbbá Packh Jánosnak olajfestésű arcképe az esztergomi bazilika építéstörténeti kiállításán vannak.

A pannonhalmi könyvtárban van — néhány rajzon kívül — a kolostornak Packh által tervezett, de csak részben megvalósult kiépítését ábrázoló makett.

3 A Packh családnév 1794-ben, a házastársak Miklós nevű gyermekének keresztelésekor fordul elő először a kismartoni anyakönyvben. Ebből arra kell következtetnünk, hogy az idősebb Packh János Mihály nem kismartoni származású és a házasságkötésnek is másutt kellett történnie. Kismartonon kívül kellett születnie a házaspár Ferenc (1787, vagy 1788) és Lipót (1791) nevű gyermekeinek is, akiknek születési évére csupán a halálozási, illetőleg a házasságkötési anyakönyvi bejegyzésben megadott életkor alapján tudunk következtetni. A szülők házasságkötése 1783—1788 között történhetett, mert Kühnel Anna Mária egy 1783 júliusában történt keresztelés alkalmával, ahol a keresztanyai tisztet töltötte be, hajadonként van említve. Már Kismartonban születtek a házaspárnak Miklós (1794), János (1796)," Károly (1798) és Mihály (1804) nevű gyermekei. Az apa foglalkozását előbb subinquilinus-ként (házatlan zsellér), majd cassinarius-ként (kasznár), utóbb pedig fürstlicher Baucontrollor-ként (hercegi építési ellenőr) jelöli meg az anyakönyv. (Ezeket az adatokat a kismartoni püspöki iroda volt szíves közölni a Schlossgrund-Oberberg-i plébánia anyakönyvei alapján.)

A testvérek közül Ferenc előbb kertész volt Kismartonban, majd Esztergomba telepedett át és a Bauamt actuarius-a (jegyző) lett. A többi testvérről a Packh János tragikus halálát követő családi viszálykodás irataiból tudjuk, hogy Lipót az Esterházyak bécsi házának (Wallner Strasse) felügyelője (domus inspector), Károly órásmester volt Bécsben, Mihály pedig Pozsonyban lakott. Miklós 1832 óta több éven át Esztergomban tartozkodott öccsének, Jánosnak házánál és segítője volt munkájában. Korábban számolás és könyvelés tanításával foglalkozott és 1826-ban tankönyvet is adott ki „Allgemeine-Rechnung- und Buchführungwissenschaft" címmel. (Buda, Beimel József nyomdája.)

4 A Kühnel családra és Kühnel Pálra vonatkozó közelebbi adatok megtalálhatók a szerzőnek „Kühnel Pál építész (1765—1824)" című cikkében. (Művészettörténeti Értesítő — 1972. 1. szám.)

5 A „Hormayrs Archiv für Geschichte Statistik Literatur und Kunst" 1827. június 18-i számában az S. R—1. jelű szerző így ír a „Der Graner Dom" című cikkében (p. 406—408.) „Diese Katakomben verdanken ihren Entwurf und ihre Vollendung dem einsichtsvollen Architecten J. B. v. Packh dessen Leitung der ganze grosse Bau mit so gekröntem Erfolge anvertraut ist . . . Das Verdients des Verfassers dieser Werke Herrn J. B. v. Packh wird um so grösser, wenn man bedenkt, dass diese Säulen und Mauerwerke als Fundament zu dem Kirchen-Propyleum, zu den Chorsäulen und zu den Dom-Capellen dienen, dass also diese herrliche Katakomben, welche das schönste Zeugnis einem im Vaterlande erzogenen und ausgebildeten, jungen Künstler geben, mit der Fundirung des Domes unter einem entstanden sind, ohne dass sie absolut planmässig hätten bahdelt werden müssen." — Meg kell jegyeznünk, hogy Josef Hormayr az egész Habsburg-birodalmat egységes hazának tekintette és folyóirata éppen ennek a szemléletnek szolgálatában állott.

6 A bécsi Akademie der Bildenden Künste rektori hivatalának értesítése szerint az akadémia anyakönyve a következőket tartalmazza Packh Jánosra vonatkozóan: „Kath. 15 Jahre alt, fürstl. Esterhasischer Bau-Controllors Sohn von Eisenstadt, wohnt bey seinen Vetern Herrn Kühnel in der Josefstädter Kaisergasse No. 174. Eintritt in die Akademie: 10. Juni 1811. Am 19. Jänner 1812. wurde ihm ein Zeugnis ausgestellt." — Packh János bécsi tanulmányait említi Fleischer Gyula is a „Magyarok a bécsi képzőművészeti akadémián" című művében (Bp. 1935.)

7 Ringer József (1755—1833) a bécsi akadémián tanult. 1799-ben Sopronban telepedett le. Ő építette egyebek között a soproni kaszinót és kórházat, a horpácsi és nagycenki kastélyt, valamint a nagycenki kriptát. 1803-tól Kismartonban élt mint az Esterházy család építőmestere. (Zádor Genthon: Művészeti Lexikon IV.köt. 74. p.) A Packh Jánosra vonatkozó adatot Ringer János (József fia) közölte az igazgatósággal, aki az igazgatóság szolgálatában állott, mint az aradi kerület vezető építésze.

8 Keresztnév hiányában nem állapítható meg hogy id. Zitterbarth Jánosról vagy id. Zitterbarth Mátyásról van-e szó. Mindkettő Bécsben tanult és 1803 illetőleg 1804 óta a pesti kővimes-céh tagja volt (Művészeti Lexikon IV. köt. 774—775. o.)

9 Kasselik Fidél pesti építőmester (1760—1830.) Ő építette a Budapest-terézvárosi templomot. (Művészeti Lexikon II. köt. 576.o.)

10 Ennek érzékeltetésére megemlítjük, hogy a két kanonoki házsor között a Várhegyre vezető lejtő szélessége 50 öl. A Barkóczy-kori terv szerint ez csak 10 öl széles lett volna. — Egy bécsi öl = 1,896 méter. Egy ölben 6 láb, egy lábban 12 hüvelyk van.

11 A kanonoki házak építőmestere Kimnach Lajos (1785—1866) budai építőmester volt. Vele építtette fel a káptalan a Kegyuraságához tartozó Dág község (Komárom megye) templomát is. — Kimnach műve a budai (Bécsikapu tér) evangélikus templom. (Művészeti Lexikon II. köt. 618. o.)

12 Az építkezés céljára szolgáló összegnek az uradalmi pénztártól elkülönítve történő kezelését azért tartották szükségesnek, mert az építkezés első időszakában jelentős adományok is történtek az építkezés céljára és még a látszatát is elkerülni akarták annak, hogy ezeket nem kizárólag az építkezés céljára használják fel. Az adományok azonban egyre csökkentek és utóbb már egyedül az uradalom által átutalt összegek táplálták ezt a pénztárt. Ennek ellenére az építési pénztár tovább is fennállott egészen 1839-ig.

13 A pozsonyi építész családból származó Feigler Ferenc 1790 óta volt az érsekség esztergomi uradalmának építőmestere. Meghalt 1831. november 9-én.

14 Ezt a tisztet Mathes János töltötte be, aki 1802 óta állott az érsekség szolgálatában és uradalmi számvevőként halt meg 1848. február 13-án. Az 1827-ben megjelent műve: „Veteris arcis Strigoniensis monumentorumibidem erutorum aliarumque antiquitatum lythographicis tabulis ornata descriptio" (Esztergom Beimel-nyomda) nélkülözhetetlen forrás a Várhegy helyrajzát illetően.

15 Packh — miként Kühnel sem — nem tartozott semmiféle céh kötelékébe. Építészként való alkalmazása ennek ellenére sem ütközött a céhek iparűzési privilégiumába, mert a rendi társadalom jogfelfogása a nemesi kiváltsághoz tartozónak tartotta, hogy a földesúr a saját nemesi birtokán bárkivel építtethet, akár tagja az a céhnek, akár nem.

16 Erre az adott okot hogy Feigler ellene szegült Kühnel utasításának.

17 Az építési hivatal előbb a viziváros Szt. János utca egyik házában (ma: Óvóda u. 8.) volt, 1828 tavaszán pedig átköltözött a Várhegyen levő régi kaszárnya épületébe, amelynek a létesítendő vármúzeum céljára való átalakítása most van folyamatban.

18 Az „Excerpte . . ." című kötet adatai. Az 1822 májusa előtti költségekről csak annyit mond ez az összeállítás, hogy azok összege megközelíti az 500 000 bécsi értékű forintot. A bécsi értékű forint (Wiener Währung = papiros-forint) kisebb értékű volt az ezüst-forintnál (Conventions-Münze). Az értékarány ismételten változott az 1829—1834. években, 1 ezüstforint 2 forint 30 krajcár papírpénzzel volt egyenlő értékű.

19 A mérő a méterrendszer behozatala előtt használatban volt űrmérték. Többféle mérő volt. A pozsonyi mérő 62 1/2 liternek felel meg. — Az építkezéshez szükséges meszet részint az esztergomi uradalom mészégetői (Bajót, Süttő) szolgáltatták, részint vásárlás útján szerezték be más Esztergom környéki mészégetőkből (Pilisszentlélek, Csolnok, Sárisáp).

20 Az 1821. évi talajegyengetési munkát az Abaúj megyei Alsómecenzéf községből való földmunkások (Teichgräber) végezték. 60 évvel korábban, a Várhegynek Barkóczy érsek idejében megkezdett planírozására szintén mecenzéfieket szerződtetett az uradalom, Packh helybeli munkásokat alkalmazott erre a munkára. — Packh 1—10. sorszámmal, illetőleg a—g betűkkel jelölte meg a Várhegynek azokat a részleteit, ahol talajmunkát kellett végezni. Az egyes részletekre vonatkozóan kötött szerződések megjelölik a végzendő munkát (falbontás, föld ásás), valamint azt is, hová kell elhordani a kitermelt földet és törmeléket. Ezek az adatok esetleg felhasználhatók lesznek a tervbe vett ásatásoknál.

21 1823-ban, a Bakócz-kápolna alapfalának szétbontásakor, ugyanilyen kövek kerültek elő.

22 Az „Excerpte" így ír erről: „Zu bemerken ist, dass an dieser Stelle schon in früheren Zeiten derlei Steine kunstgerecht gebrochen wurden, wovon vier ordentlich abgeritzte Steinwand und ein in dieser Wand gehauenes Capitäl Zeugnis gab. Aus der Anwuchs der Eichenstämme lässt sich vermuten, dass solches vor Jahrhunderten geschah." — Packh a „Rudnay-Werksteinbruch" nevet adta ennek a bányának. Utóbb a Szamárhegy más részén is találtak hasonló minőségű követ.

23 E tervmódosítás következtében a már korábban elhelyezett alapkő fölé nem a szentély, hanem a kupola alatti térség északnyugati része alá került.

24 Kühnel terve szerint a bazilika északi oldalkápolnája (a szt. István-kápolna) szintén keletelt lett volna.

25 A domborművekkel díszített és eredetileg aranyozott, illetőleg ezüstözött réztáblák már a XVII. század végén is nagyon kopottak voltak. (Balogh Jolán: Az esztergomi Bakócz-kápolna — Bp. 1955. 95. o.) — A Dispositions-Protocoll 1823. évi 57. tétele szerint: „Das . . . Kupfer . . von der Bakoczischen Kapelle sowohl in Platten, als auch in Stangen soll gehörig abgewogen und von Herrn Baurechnungführer ordentlich in Empfang genommen werden. . . . Von der abgetragenen Bakoczischen Kapelle Kupfertafeln unterschiedlicher Grosse an Gewicht 2215 Pfund, gegossene Kupferstangen 3568 Pfund." Ezt a rezet a következő évben eladták Platz János esztergomi rézművesnek mázsánként (100 font) 70 forintért. — A jelenlegi kupola 1875-ben készült Lippert József terve szerint.

26 A kápolna bontása körüli gondosság jellemzésre megemlítjük, hogy a szükséges állványzat és emelőgép kezelésére külön két ácssegédet rendeltek ki, akik Gramling Ignác uradalmi ácsmester felügyelete alatt végezték munkájukat. A kibontott márványlapokra való felügyelettel külön kőfaragósegédet bíztak meg. A bontást

végző kőfaragók 3 forint napibért kaptak, ugyanakkor a másutt dolgozó kőfaragók bére csak 2 forint volt.

27 Packhnak 1831 szeptemberében Majláth kamarai biztoshoz intézett jelentéséből.

28 Ennek példái közül megemlítjük az üreges tégla gyártását, továbbá, hogy az alapok ásásakor kitermelt jó minőségű agyag feldolgozására ideiglenes téglaégetőt rendezett be a helyszínen, 1830-ban pedig megkezdette a téglaégetésnek széntüzelésre való átállítását.

29 Alois Pichl (1782—1856) osztrák építész (Thieme-Becker: Künstlerlexikon — XXI. kötet p. 585.) ezúttal Görög Demeter udvari tanácsosra hivatkozva jelentkezett Rudnaynál. Levelében (1824. jan. 12.) megemlíti, hogy édesanyja magyar, „eine geborene Schomody von Colosvard aus Pest.)'

30 Koch Henrik (1781—1816) építette a fóti kastélyt (Művészeti Lexikon II. köt. 658. o.) — Őt gróf Barkóczy János ajánlotta Rudnaynak. Levelében, mely az Ung megyei Pálócon, 1824. február 21-én kelt, egyebek között ezt írta: „Architectus idem (ti. Koch) hic, inter nos 14 annos transegerit, per quos tam artis, quam gustus non secus et moralitatis suae tanta omnino ediderit specimina, quod quiscunque ad has veniat partes et opera illius videat, certe omnia illa admiratur. Sex inter dominatus hic, utpote duos comites Sztáray, comes Waldstein, comes Andrássy, Okolitsányi et me, castella, ecclesias, parochias, domos viridarias, aedificia oeconomica omnis generis, hortos anglicanos, novissimi et selectissimi gustus, perfectissimaeque artis, ad contentum omnium posuerit, ita ut revera dici possit, quod facta et acta illius loquantur, artem et talenta illius testentur."

31 Engel József (1776—1827) építette a nagygannai templomot, a csákvári kastélyt, a váli templomot és ő kezdette el a pannonhalmi kolostor átépítését, melyet utóbb Packh folytatott. (Művészeti Lexikon I. köt. 624. o.) — Gróf Esterházy József kancelláriai tanácsos Rudnayhoz írt ajánló levelében (1824. febr. 2.) említi, hogy ő ismeri Engelt „a tempore, quo Kismatronii, Csákvarini et Kesztheléni structuris operam daret", továbbá, hogy Engel „majorem anni partem in Hungaria, inque Strigoniensi vicinitate transigat."

32 Az akó régi folyadékmérték, kb. 50 literrel egyenlő.

33 Az idézetek az említett leveleknek hitelesített másolatából valók, amelyek Packhnak 1834. február 28-án kelt és a kamarához intézett jelentéshez E./. jel alatt mellékelt füzetben találhatók.

34 A Süttő és Tardos községek határában fekvő uradalmi márványbányákban Ludwig van Remy a tervezésre kapott megbízás után vizsgálatot tartott és vizsgálatának eredményéről az 1820. július 15-én kelt jelentésében (Primási levéltár — Archivum juridico-oeconomicum — Titulus 28.) számolt be. Eszerint a Süttő határában található szürke márványból nagyobb tömbök és oszloptörzsek is kitermelhetők. Ugyanez volt a véleménye a Kühnel által kiküldött kőfaragópallérnak is. A termelés megkezdése után azonban Schroth András szobrász és az uradalmi kőfaragók is megállapították, hogy ez a márvány nem alkalmas a szükséges méretű oszlopokhoz. Tatai és győri kőfaragómesterekkel, majd bécsi szakértőkkel is megvizsgáltatta Kühnel a márványt, de végül is el kellett állnia attól, hogy azt oszlopok céljára felhasználja.

35 Giuseppe Pisani (1757—1839) 1821 óta a modenai akadémia igazgatója volt (Éber L: Művészeti Lexikon — II. köt. 305. o.) — A kész síremléket már 1825-ben Esztergomba szállították, de mivel a kápolna még nem épült fel, egyelőre a kriptában helyezték el. — A szoborművet Ferdinand és Miksa főhercegek készíttették.

36 Rudnay más megbízásokat is akart adni Ferenczynek. Két angyalszobor gipszmodelljét el is készítette Ferenczy, de Rudnay halála után sem ez, sem más terv nem valósult meg.

37 A kertet a Várhegyre vezető szerpentin út építésekor szüntették meg (1861—63). — A szeminárium épületét Hild József építette a már korábban elkészült alapokra.

38 Jahrbuch des k. k. Polytechnisches Instituts — 1826. p. 123. Az ismertetést Prechtl János József, az intézet igazgatója írta.

39 Címe: „Neue Bauart mit hohlen Quaderziegeln, oder Abhandlung über die vielen und vortrefflichen Eigenschaften dieses Baumaterials, dann über ihre Erzeugung und über ihre Anwendung bey allen Bauten überhaupt, so wie ihre Verbindung zu allerley Gewölben — von Joh. Bapt. Packh dirig. Architecten des Metropolitanbaues Sr. Eminenz des Herrn Cardinals, Fürst Primas von Ungarn etc. — 1831. — gedruckt bey Joseph Beimel, Besitzer der Graner und einer Pester Buchdruckerey." — Lásd a szerzőnek „Az első üreges tégla gyártása Magyarországon" című cikkét (Építőanyag — 1963. 1. szám 31—36. o.) — Petrik Géza a „Magyarország bibliographiája 1712—1860" című művében (Bp. 1891. 3. köt. 16. o.) említi Packhnak egy másik szakirodalmi munkáját is:: „Neuerfundene feuerfeste und wasserdichte Spardächer, ein vorzügliches Mittel zur gänzlichen Abwendung der Feuergefahr von den Dächern und Ortschaften, und zugleich wegen ihrer schönen Form ein Mittel zur Beförderung der reinen Architectur. — Pest, 1830. Beimel, 8—r. 122. l." — de ennek a könyvnek egyetlen példányát sem tudtuk feltalálni.

40 A „Hirnök" 1839. október 14-i számában megjelent tudosítás említi, hogy az elrabolt értéktárgyak között volt a Metternichtől kapott szelence is.

41 1855-ben restaurálták a templomot. Valószínűleg ekkor bontották el az ovális tér kupolaboltozatát, valamint a torony legfelső szakaszát.

42 1871-ben Simor János érsek megnagyobbíttatta a templomot, a tornyot pedig magasabbra vétette. A második világháború alatt súlyosan megrongálódott a templom, a berendezéséből csak az oltár két angyalszobra maradt meg.

43 Maga Packh így jellemezte tervét az 1829. február 9-én Rudnayhoz írott levelében: „Das grössere Ansehen, welches dieser Plan gegen jenen (ti. a Verner-féle terv) gewährt, entsteht durch die reinen Verhältnisse der Architectur und das zierliche in denen abwechselnden Theilen des Styles, und dieses Ansehen vermehrt keineswegs den Kostenaufwand."

44 Ezt a kápolnát Iványi János esztergomi kanonok, az 1827. augusztus 26-án elhunyt Benyovszky János nagyprépost végrendeletének végrehajtója építtette 1829-ben, az utóbbinak a szt. Tamás-hegyen levő sírja fölé. — Packh halála után a hagyaték terhei között felsorolva találjuk Treitschek Farkas esztergomi kőmivesmester 48 forintnyi követelését, mint a szenttamási kálvária építésénél végzett munkájának díjából még hátrálékos összeget. Valószínűsítő adatként szolgál még az is, hogy Packh mint a kanonoki házak építésének felügyelője és Iványi mint a káptalan megbízottja, kapcsolatban voltak egymással.

45 Rudnay halála után, a Packh elleni támadások során több hibát véltek találni ezen az épületen. A kifogások egyike volt, hogy az oldaltornyokat csak nehézkesen lehet megközelíteni és nem lehet elhelyezni bennük a szükséges nagyságú harangot. Packh ekkor felvetette annak lehetőségét, hogy különálló harangtornyot épít a templom mellé, ez azonban — nyilván költségkímélés okából — nem valósult meg. — Kazinczy Ferenc Pannonhalmáról hazafelé utazva 1831. április 13-án járt Esztergomban és az akkor már befejezéséhez közeledő templomról így emlékezik meg: „Oh, ha annak lámpát nem adnának, óh, ha tornyocskákat sem! . . . De a keresztyén cultus harangokat és az új ízlés a kupolára lámpát kíván." (Kazinczy Ferenc utazásai — Pest, Ráth M. — 1873. 48. o.)

46 Ezeket a rajzokat a Komárom megyei Levéltár őrzi. — Az északi szárny földszintjén épültek a börtönök (később kocsiszínné alakították át). — Packh halála után itt tartották fogva a gyilkosságra való felbújtással gyanúsított özvegyet.

47 Pyrker leveleinek hitelesített másolata a 33. jegyzetben említett füzetben található.

48 A sokszorosított tervrajzok megtalálhatók az egri érseki levéltárban, valamint az esztergomi Főszékesegyházi könyvtár rajzgyűjteményében.

49 Packh megokolásának ismeretében nincs szükség annak feltevésére, hogy Pyrker megváltoztatta a Packh-féle tervről alkotott ítéletét, különösen, hogy mások véleményére figyelemmel tette ezt. (Voit Pál: Az egri főszékesegyház — Eger, 1934. 18. o.) Az egri érseki levéltárban nincsen nyoma annak, hogy a szétküldött litográfiákra akár csak egyetlen észrevétel is érkezett. Kazinczynak Voit által idézett szavain kívül senki másnak a véleményét nem ismerjük. Ez pedig („. . . nem kérdés, hogy jó lesz-e . .")egyáltalán nem tekinthető negatív véleménynek.

50 Pyrker érsek kéziratos önéletrajza a bécsi Nationalbibliothek kéziratgyűjteményében van. (Ser. nov. 4446.)

51 Ezen a véleményen van Voit Pál is.(Már idézett művében, 30. o.)

52 A pannonhalmi, valamint a többi bencés építkezésre vonatkozó forrásainkat: Protocollum actorum conventus S. Martini ab anno 1816. usque 1841. — Diarium monasterii S. Martini — 1832. évi építési iratok — Czinár Mórnak „Monasterii S. Martini, sacri montis Pannoniae Historia" című kéziratos művét, valamint Packh tervrajzait — a pannonhalmi levéltár őrzi.

53 Ezek a rajzok részint a primási levéltárban, részint a Főszékesegyházi Könyvtár rajzgyűjteményében vannak. Az utóbbi helyen van a levél is. — Valószínűleg ezekre a rajzokra vonatkozik Balogh Jolánnak az a megjegyzése (Az esztergomi Bakócz-Kápolna —1958. — 19. o. és a 30. jegyzet), hogy Packh romantikus stílusú tervváltozatot is készített az esztergomi bazilikához.

54 A már említett Hormayr-féle Archívon kívül a Pesten megjelenő „Iris" 1826. évi 62. és 1827. évi 49, 50. és 107. számában, a Stuttgartban megjelenő „Kunstblatt" 1828. évi 25—27. számaiban, a bécsi „Allgemeine Theaterzeitung und Originalblatt" 1829. évi 74. számában, valamint a „Vallási és Egyházi Tár" 1832. évi 1 füzetében találunk tudosítást az esztergomi építkezésről. — dr. K. G. Nagler: Neues allgemaines Künstler-Lexicon-jának X. kötetében (München, 1841. p. 453.) ír Packhról, Caroline Pichler pedig a „Denkvürdigkeiten aus meinem Leben" című művében (Wien, Pichler-Verlag —1844. — II. kötet p. 76—79.) emlékezik meg róla.

55 "Homines hi elatae mentis subjugationem omnium dinastiamque suam unice quaerunt" — írta Feichtinger Ferenc esztergomi tiszttartó a Mérey Sándorhoz írt 1822. július 28-i jelentésében.

56 Packh János szülein kívül itt van eltemetve Mária nevű leánya, továbbá Packh Ferenc a feleségével és leányával, valamint Münzbergerné sz. Paumon Katalin, akinek a rokoni kapcsolata ismeretlen. — 1944—45 telén bombatalálat érte a sírt. A síremlék ledőlt és azóta sem állították fel.

57 A házasságkötés az Esztergom-vizivárosi plébánián van anyakönyvezve. A Krotky-család ugyanis a Vizivárosban lakott (Bajcsy-Zsilinszky u. 53.)

58 A házassági szerződés a Komárom megyei Levéltárban van Packh János hagyatékának iratai között. — Packh Máriának anyai

örökségéből jelentős vagyona volt értékpapírban a bécsi városi tanács kezelésében. 1834-ben anyai nagynénje után örökölt egy bécsbelvárosi (Petersplatz) házrészt és nagy mennyiségű ékszert.

59 A felvallás 1830. augusztus 26-án történt. (Esztergom királyi város 1830. évi törvényszéki jegyzőkönyve a Komárom megyei Levéltárban).

60 Az átalakításhoz szükséges anyagot és munkát — Rudnay engedélyével — a Bauamt szolgáltatta.

61 "Die dermalige Dotation des Architecten um so völliger hinreichend ist, als selbe die Bezüge aller hierländigen, zum Teil sehr geschickten dirigierenden Ingenieure und Cameral-Architecten, selbst des dirigierenden Ingenieurs von ganz Croatien und Slavonien, wie des küstenländischen verdienstvollen Bau-Directors Baron v. Portner weit übersteigt" — írta Rauchmüller az 1832. június 18-i jelentésében.

62 A vélemény aláírói közül csak Hüppmann Ferencről van közelebbi adatunk Fleischer Gyulának már idézett műve alapján. Eszerint a pesti származású Hüppmann Ferenc, rajzoló a m. kir. építészeti hivatalban, 30 éves korában, 1809. november 9-én iratkozott be a bécsi akadémiára és 1812-ig az építészeti szakosztály növendéke volt. 1811-ben ezüst érmet nyert.

63 Sebastian de Maillard: Die Mechanik der Gewölbe in ihrem ganzen Umfange abgehandelt für Architecten und Kunstverständige — Pest, Hartleben — 1817.

64 A céhek nem vették szívesen az új tagok jelentkezését és ha előbb-utóbb teljesítették is a kérést, nem nagyon siettek vele.

65 Packh soha, még az építési igazgatóság személyzete részéről ért támadásokkal szemben sem hivatkozott iskolai vagy éppen akadémiai végzettségére, de annál inkább gyakorlati ismereteire, olvasmányaira és elméleti tanulmányaira. — A hagyatéki leltár felsorolja a Packh dolgozószobájában talált könyveket is. Szépirodalmi, történeti és földrajzi műveken kívül ötféle lexikon még több enciklopedikus természettudományos mű, német, magyar és francia szótárak és a csak csoportosan említett „geometrikus jegyzékek", „különbféle mechanikus kis könyvetskék", „mechanikus rajzolatok", „épületbeli rajzolatok", „görög és római architecturai tehoriák" mellett ott voltak: Franz Sax: Bauökonomie, Barótzi-Vignola: Baukunst Mertzburg: Mathematik, Rechnen und Messkunst, Klinghorn: Hydraulische Pressen, Stöger: Mathematisch-praktisches Werk. — Packh Mihály említi egyik levelében, hogy segítségére volt testvérének a latin és francia nyelvű szakkönyvek olvasásában. — Az az állítás, hogy Kühnel pallérként alkalmazta Packh-ot, teljességgel valótlan. Rauchmüller állításával szemben az írásbeli dokumentumok hosszú sora bizonyítja, hogy Packh „Arhitects-Adjunct"-ként kezdte meg munkáját Kühnel mellett. — Az esztergomi építkezés főpallérja Dombach János volt, akit Kühnel még 1821-ben hívott Bécsből Esztergomba és Packh haláláig ebben a beosztásban volt. Később az esztergomi kőmíves céh tagja lett.

66 Az eredeti rajzokat némileg pótolja a főhomlokzat tervének kisméretű, sokszorosított másolata a következő szöveggel: „B. Project der k. ung. Landes-Oberbaudirection." Ez a kép Feigler János (Ferenc fia) esztergomi építőmester mintakönyvéből került elő. A mintakönyv a primási levéltár rajzgyűjteményében van.

67 „. . solche in jeder Hinsicht sehr fleissig, nett und rein von leberfarben Marmor hergestellt ist . ."

68 A bazilika dunai homlokzata Rudnay halálakor már készen állott. Hild ezt teljesen újjáépítette, így a kifogásolt díszítéseket csak a bazilika ekkori állapotát feltüntető rajzról ismerjük.

69 Ezek a dombormüvek máig is helyükön vannak. — Zádor Anna éppen ezeknek a képét nyomatta a bazilikát ismertető füzete borítólapjára. (Zádor Anna: Az Esztergomi főszékesegyház — Corvina Kiadó 1970.)

70 Pietro Nobile (1774—1854) Rómában tanult, 1807 óta Trieszt város építési igazgatója, 1818 óta a bécsi Akademie der Bildenden Künste építészeti osztályának igazgatója. Művei: Trieszt-ben templomok és világítótorony, Bécsben a Volksgartenban levő Theseus templom, Grazban színház stb. (Thieme—Becker-féle Lexikon XXV. kötet p. 493.) — Nobilenek az esztergomi bazilika befejezéséhez készített rajzai megvannak a primási levéltárban, valamint a bécsi Albertinában. Ez utóbbiakat Pálinkás László ismertette: „P. Nobile tervei az esztergomi székesegyházhoz az Albertinában." — Bp. 1942. különnyomat a Gerevich-emlékkönyvből.

71 Czinár Mór bencés szerzetes (1787—1875), az Akadémia levelező tagja.

72 Praedialista = egyházi nemes, praedialis község = ahol egyházi nemesek laknak. Középkori eredetű, hűbéri jellegű intézmény volt. A praedialista a kapott birtok fejében katonáskodni tartozott a főpap banderiumában. A család kihaltával a birtok visszaszállott az adományozóra, aki azt újra adományozta. A banderialis rendszer megszűntével megszűnt a praedialisták katonáskodási kötelezettsége, birtokuk pedig a telekkönyvi rendszer behozatalával (1855) egyéni tulajdonukká lett. A pannonhalmi főapátnak is voltak praedialistái és a Komárom megye csallóközi járásában fekvő Füss volt az egyik praedialis községe.

73 Ennek során bontották el a könyvtárépület erkélyeit. — Packh pannonhalmi építkezéséhez szükséges szobrászati díszeket Schroth András és Marschall József készítették.

74 A Pozsony megyei Dénesd község a pannonhalmi főapátság birtoka volt.

75 Balatonfüred 1945-ig a tihanyi apátság birtoka volt, ez viszont a pannonhalmi főapátságnak volt alárendelve.

76 Az április 27-i levélben előbb a könyvtár kifestése és márványozása dolgában ír, majd így folytatja: „Ein Schreiben von Maurermeister Hainzel aus Veszprém. Daraus sehen Ew. Hochwürden, dass derselbe einer Rostlegung ausweichen will, er hält nähmlich das dortige Fundament für gut genug. Indessen will ich und bestimme, dass ein Rost gelegt werden muss, wie es im Tyhaner löbl. Consess bestimmt worden ist, um welches bitte ich den Hochwürdigsten Herrn Erzabten darauf aufmerksam zu machen." E levélhez van mellékelve Hainzl József veszprémi kőmívesmesternek április 6-án kelt levele: „Wegen der Tiefe der Fundamenter von alter Badhaus in Sauerbrunn habe ich die Ehre zu berichten: Nähmlich auf den Eck gegen die Platten See habe ich aufgraben lassen, so ist das Fundament in der Erde 5 Schuh tief, auch ist das Wasser aufgegangen, aber ich glaube, dass sich das Wasser nur von dem grossen Badezimmer sommerzeits in die Erde sich eindringt, übergens ist der Grund blasser Tögl mit Schotter vermischt." — Az augusztus 10-i levélben a bádogosmunkák felülvizsgálásáról ír Packh, egyben kéri a „Pater Bauinspector"-t „dieses beiliegende dienstliche Schreiben am Maurermeister Hainzl, an hochwürd. Herrn Pater Superior nach Füred gütigst gelengen zu lassen."

77 A Sörös Pongrác-féle Pannonhalmi Rendtörténet így ír erről az építkezésről: „Az 1835-i rendi káptalan elhatározta, hogy a fürdők bérletét be kell szüntetni és az Esterházy herceg által Höfleinban épített fürdő mintájára új fürdőház épüljön és ez úgy legyen berendezve, hogy a fürdőt gőz melegítse. 1835 nyarán kezdtek az építésbe és úgy számítottak, hogy 1836 májusára befejezik. Április 7-re már készen volt az új, kétemeletes fürdőház, a mai Klotild-udvar, melyben 46 lakószobán kívül 9 fürdőszoba is készült-Egyidejűleg a régi fürdőket megújították." (A tihanyi apátság tör. ténete — Bp. 1911. — II. köt. 450. o.)

78 A leltár 568—574., illetőleg 578. és 580—583. tételei alatt a következő rajzok vannak felsorolva: „különféle építészeti tervek 47 darab, — hasonló régi építési tervek 59 darab, — a komáromi és füredi templomokat illető tervek 4 darab, — különbféle kézi rajzolatok, metszés alá valók 21 darab, — rajzolat-minták két tábla között, — az esztergomi várbéli templom, úgy más épületeket illető építészeti tervek 10 darab, — réztábla épületi metszésekkel 3 darab, — az esztergomi várbéli templomot illető többféle tervek 21 darab és 4 darab, — két fekete rámában templom-metszések, — a várbéli esztergomi templom Chinel építő mestertül 1821. esztendőbül 1 darab."

79 Genthon I.: Magyarország művészeti emlékei (Bp. 1959. — I. köt. 25. o.) — Jelenleg a Veszprém megyei levéltár őrzi a Fruman-féle balatonfüredi templomra vonatkozó tervrajzokat, amelyek korábban a tihanyi apátság levéltárában voltak „capsa 16. no. 30." jelzet alatt. Ezek között van egy magában álló harangtorony terve szöveg és aláírás nélkül. Talán nem alaptalan az a feltevés hogy Packh balatonfüredi templomtervén lehetett ilyen különálló harangtorony (ilyesmiről az esztergomi szt. Anna templomnál is volt szó) és ez a kivitelre nem került terv is Packhra emlékeztet.

80 A Rozália-templomra vonatkozó néhány adatot közöl Lestár Istvánnak „Ki a kegyura a szent Rozália templomnak?" című füzete (Komárom, 1943.).

81 „Anno 1837, sub guardianatu P. Bartholomaei Bogyó depositis omnibus ligneis antiquis, exurrexit nova et formalis turris, antea solum pileo tecta . . . Reparationem totam direxit D. Architectus Johannes Packh, qui una Basilicam et ecclesiam rotundam aedificavit." (Az esztergomi ferences rendház „Notamenta de conventu Strigoniensi ad S. Annam" című kéziratából.)

82 Packh Jánosnak az árvíz utáni tevékenységére vonatkozó adatok Esztergom város 1838. évi jegyzőkönyvében és a hozzá tartozó iratok között találhatók. Ezek között van (fasc. 3. no. 85.) az a terv, amelyet a Trenker-féle ház (Beloiannisz u. 1.) átépítéséhez készített (Komárom megyei levéltár). — A Majer-féle metszet a Főszékesegyházi Könyvtár rajzgyűjteményében van.

83 „Packh János úrnak, érseki nemes és primatialis építőmester kérelem levele. A kebelben fekvő birtoka tekintetéből magát a polgárok számába beiktatni könyörög. Észrevétel nem volt, jelenlévén azonnal esküt tett. Tőle, mint minden tekintetből a honoratiorok sorozatába tartozó személytől a szokott nemesi díjat megkívánván, a kamarási hivatal vegye számadásba." (Esztergom város tanácsának 1836. december 16-i jegyzőkönyvéből — Komárom megyei levéltár) — Az „érseki nemes" megjelölés nyilvánvaló tévedés. Az esztergomi érseknek is voltak ugyan praedialistái, de Packh a pannonhalmi főapát praedialistája volt.

84 A Packh-házzal közvetlenül szomszédos házban (Kossuth L. u. 40.) egy tábornok lakott, aki a szolgálatára rendelt katonát lopás gyanúja miatt visszakísértette csapattestéhez. Útközben a katona megszökött kísérőitől, éjszaka visszatért Esztergomba, a kerten keresztül belopódzott Packh házába és a kertre néző dolgozószobájában még ébren levő építészt fejszecsapásokkal megölte, pénzét és értéktárgyait elrabolta. Az egyik értékes gyűrűt Budán eladásra kínálta, így került kézre. Hogy tettének súlyát enyhítse, azt állította, hogy Packh felesége bújtotta fel a gyilkosságra. Eleinte hitelt adtak a gyilkos állításának és egy ideig fogságban is tartották Packh feleségét, de végül is kiderült ártatlansága.

A Packhné elleni gyanúnak az adott tápot, hogy a házastársak — ez tudott dolog volt — elidegenedtek egymástól. Az elidegenedésre az anyagiak dolgában való nézeteltérés adott okot. Packh ugyanis feleségének a vagyonát is igénybe vette részint rokonságának támogatására, részint a saját, az átlagos polgári szintet meghaladó életmódjának költségeire. Ehhez járult, hogy a takarékosságot Packhné sem ismerte. A család gazdálkodására jellemző, hogy a hagyatéki leltár több mint 15 000 forint adósságot mutat ki. Ennek az összegnek a fele kötelezvényre felvett kölcsön, ezenfelül ékszereket és ezüstneműeket is elzálogosítottak, amelyeknek kiváltására 2600 forint volt szükséges. Az adósság többi része túlnyomórészt a hitelbe vásárolt háztartási és ruházati cikkek árából tevődött össze. Így a patikus számlája 611 forintot, a péké 119 forintot, a fűszeresé 421 forintot, a mészárosé 425 forintot tett ki. A leltár külön tétele az „asszonyi piperék", e cím alatt a „marchand de modes" és a ruhavarratás költsége van felsorolva 441 forint összegben.

A gyermekek közül Mária még édesanyja fogságának idején meghalt. Jánosról eddig csak annyit tudtunk, hogy 1851. február jában az anya a pannonhalmi főapát hozzájárulását kérte a füss birtok eladásához, mert másképpen nem tudja megszerezni a fia továbbtanulásához (die gänzliche Ausbildung meines Sohnes) szükséges pénzt. A főapát válasza elutasító volt (pannonhalmi levéltár „18. a. 4." jelzetü irat). A dr. Kovács Mártontól, a Regina-i (Saskatchewan-Canada) egyetem tanárától legutóbb nyert szóbeli értesülés szerint az ifju Packh János kivándorolt Amerikába és leszármazói ma is élnek az Egyesült Államokban. — 1857-ben az özvegy Budán lakott a Tabán utca 591. számú házban (Primási levéltár-Camerális tárgyalások = 153 (1857.). Az özvegynek Scitovszky János prímáshoz 1864. júniusában irt leveléből tudjuk, hogy előbb Zsuzsanna leányával élt, de az már harmadik éve egy bécsi elmegyógyintézet ápoltja és azóta öccsénél, Krotky József márianosztrai pébánosnál talált menedéket. (Scit.-Cat. 55.-2685 (1864.)

85 Packh sírja a kriptának a szt. István-kápolna alatti részén van.

JÁNOS PACKH
(1796—1839)

Für das nach Esztergom zurücksiedelte Erzbistum und Domkapitel (1820) hat der Architect Paul Kühnel die Pläne der neuen, klassizistischen Kathedrale und der weiteren, den Schlossberg umfassenden Gebäuden entworfen. Der Erzbischof Alexander Rudnay hat auch die Bauführung ihm anvertraut, obwohl er — wegen seiner Amtspflichten — auf längere Zeitdauer von Wien nicht fern beleben konnte. So ist es geschehen, dass Kühnel seinen Neffen, Johann Packh, als seinen Stellverträter nach Esztergom schickte.

Johann Packh, Sohn des älteren Johann (Baucontrollor in der Esterházischen Domäne) und Anna Kühnel, ist am 7. Mai 1796. in Kismarton geboren. In den Jahren 1811—12. studierte er an der Akademie der Bildenden Künste in Wien, bald arbeitete er bei dem Architecten Josef Ringer in Eszterháza, später als Zeichner bei dem Architecten Zitterbarth und Kasselik in Pest. Als Kühnel die Ausarbeitung seiner Pläne begann, hat er seinen Neffen zu sich gerufen um in der Zeichnung der Pläne ihm behilflich zu sein. Ein Jahr später (September 1821.) kam Packh nach Esztergom, wo er sich bis seinem frühzeitigen Tode aufhielt.

In Esztergom hat Packh eine rege Tätigkeit ausgeübt: Baufehler berichtigt, Sparmassnahmen eingeführt, das ganze Bauwesen neu organisiert, sogar auch zweckmässige Planänderungen vorgeschlagen. Seine Verdienste hat der Erzbischof so hoch geschätzt, dass er nach Ableben Kühnels (Jänner 1824.) die alleinige Bauführung dem 28-jährigen Packh anvertraute, obwohl auch berühmte Architecten sich um die vakante Architecten-Stelle bewerbten.

Packh hat dem Vertrauen des Erzbischofs völlig entsprochen und dabei für sich einen weitbekannten Ruhm erworben. Seine vorzüglichsten Werke sind: die Versetzung der Bakócz-Kapelle, die grossartige Unterkirche, und die St. Stefans-Kapelle. Der Schiff der Kathedrale war schon eingewölbt, die Riesenbögen haben schon die vier Hauptpfeiler zu einander gefügt, um die Kuppel halten zu können, — als der Tod des Erzbischofs (13. September 1831.) die Abbrechung des Baues zur Folge hatte.

Die sieben Jahre bis zur Ernennung des neuen Erzbischofs waren für Packh die Jahre der erfolglosen Bemühungen um die Fortsetzung des Baues zu erreichen. Nebenbei musste er auch die Verdächtigungen seitens der Landes-Ober-Bau-Direction bekämpfen.

Neben der umfangreichen Bautätigkeit auf dem Schlossberge zu Esztergom hat Packh im Auftrag des Erzbischofs Rudnay weitere vier Kirchen gebaut, von denen die Anna-Rotunda in Esztergom und die Pfarrkirche in Vágszentkereszt die bedeutendsten sind. Auch für die Kathedrale zu Eger hat er Pläne entworfen, die aber nicht ausgeführt worden sind.

Nach dem Tode des Erzbischofs Rudnay war Packh besonders bei dem Ausbau der Erzabtei Pannonhalma tätig. Seine wichtigsten Werke sind hier der Kirchenturm und der Umbau der Bibliotek.

Der Tag der Installation des neuen Erzbischofs, Josef Kopácsy, (28. Mai. 1839.) hat für Packh die Hoffnung gegeben, sein Hauptwerk vollenden zu können. Mit grösstem Eifer hat er die nötigen Vorkehrungen gemacht, im kommenden Frühling den Bau der Kathedrale fortzusetzen. Er hat aber diesen Tag nicht erlebt: am 8. Oktober 1839. hat eine Mörderhand sein Lebenslicht erloschen. Seine Überreste ruhen in der Gruft der Kathedrale.

Gyula Prokopp

FRIEDRICH BERNHARD WERNER MAGYARORSZÁGI VEDUTÁI

A XIX. század előtti terjedelmes magyarországi vedutaanyag általában úgy készült, hogy sem a rajzoló, sem a sokszorosító művész nem lépte át az ország határát és a lapok közönsége is csak homályos ismeretekkel rendelkezett az ábrázolt témákról. Az esetek többségében másoktól készen átvett minták másolása helyettesítette a helyszínen szerzett élmények feldolgozását. Fokozott figyelmünkre érdemesek tehát azok a művészek, akik fennmaradt adatok bizonysága szerint megfordultak Magyarországon, természet után dolgozhattak. Közöttük előkelő hely illeti meg Friedrich Bernhard Wernert. Rézmetszet formájában fennmaradt látképei iránt az autenticitáson kívül egy másik szempont is felkelti érdeklődésünket: egyik lapján a magyarázó szöveg a latin és a német mellett magyarul is olvasható. Ennél a lapnál tehát a kiadó a latinul értő nemeseken kívül szélesebb körű magyar vásárlóközönségre is számított, de — úgy látszik — várakozásában csalódnia kellett, mivel a további lapokon magyar szöveget már nem találunk.

A következőkben Werner magyar vonatkozású lapjainak bemutatására vállalkozunk. A rézmetszetek mellett most több, eddig ismeretlen rajzának publikálására is módunk nyílik[1]. A sokfelé megfordult művész művei szétszóródtak, azokat a helyileg illetékes lokális gyűjtemények őrizték meg. Teljes oeuvre-jének összeállítására — a feladat nehézsége miatt — mindeddig nem történt kísérlet. Egy népszerű album 94 művének reprodukcióját tartalmazza[2], ezen kívül a mienkhez hasonló összefoglaló értékelés eddig csak a sziléziai topográfia szempontjából történt[3].

Werner 1690-ben született Reichenauban és 1778-ban Boroszlóban halt meg[4]. Kalandos életét önéletrajzából ismerjük[5]. Nem indokolatlanul nevezte magát „sziléziai Robinsonnak", sokfelé utazott és sok mindent megpróbált. Több más foglalkozás mellett volt katona, udvarmester, csodadoktor, hadmérnök és vedutarajzoló, de Prágában színházi gépészként működött és Bécsben operaszövegeket fordított. Utazásai során Szicíliától Németalföldig, talán Spanyolországig és Angliáig is eljutott. Veleszületett nyughatatlanságát később augsburgi metszetkiadók — Martin Engelbrecht és Johann Christoph Leopold — a saját érdekükben hasznosították, amennyiben veduták rajzolásával bízták meg. Ismerjük Werner munkamódszerét is: a felvételi rajzokat ceruzával készítette a helyszínen, ezeket a rajzokat este tollal és tussal véglegesítette és ellátta a szükséges magyarázó feliratokkal.

Magyarországon először egészen fiatalon mint a kurucok ellen fellépő labanc sereg tagja fordult meg. Később már békés szándékkal, látképek rajzolása céljából tért vissza. Maga írja le, hogy 1732-ben Pozsonyban Lotharingiai Ferenc helytartótól engedélyt kapott a helyszíni rajzolásra[6]. Ugyancsak tőle magától tudjuk, hogy Bél Mátyással is kapcsolatba került és a tudós munkái számára kellett volna látképeket készítenie. Bél nyomtatásban megjelent műveinek illusztrációin azonban nem találkozunk Werner nevével.

Legtöbb lapja a XVIII. századi Magyarország fővárosát, Pozsonyt és környékét ábrázolja[7]. Egy nyolc lapos sorozatában a város belső részletei is helyet kaptak, ami a XVIII. században nálunk ritkaságszámba ment. A prímási és a Pálffy-kert képei a magyar kertművészet történetének fontos forrásai[8]. Érdemes megemlíteni azt is, hogy a nyolcas sorozat dévényi és schlosshofi lapjainak témája majd harminc év múlva Bernardo Bellotto festményein tér vissza[9].

Ezután a Duna mentén Győr, Komárom és Esztergom érintésével Budára jött, majd Székesfehérváron és Veszprémen át érte el ismét a nyugati határt. A katalógusban a magyar vonatkozású lapokat Werner útiránya szerint csoportosítottuk.

Magyar vedutáinak hitelességét a kutatás mindig elismerte. Az egyes épületek formáját híven visszaadta. A barokk stílus követelményeivel magyarázhatjuk, hogy a művész egy-egy lapja szélességben és mélységben többet mutat, mint amit egy pillantással látni lehet. A hegyek és a tornyok magasabbnak látszanak a valóságosnál, a sűrítés a lényeges vonások hangsúlyozását szolgálja.

A látképek magyarázó szövegei, az egyes objektumokat és a város történetét ismertető legendák a helyi viszonyok és a lokális történelem alapos ismeretét árulják el. Nehezen képzelhető el, hogy ezeket a külföldi rajzoló, egy rövid utazás ideje alatt, esetleg nyomtatott források felhasználásával is egymaga állíthatta volna össze. Valószínűbbnek látszik, hogy egy helyi tudós jött a segítségére. Talán nem járunk messze a valóságtól, ha ezzel kapcsolatban Bél Mátyásra gondolunk, akit Werner maga említ önéletrajzában. Másrészt az egyik pozsonyi látkép feliratában említi a II. Ferdinánd életét bemutató festménysorozatot a vár termeinek mennyezetén. Az azóta elpusztult pozsonyi mennyezetképekre vonatkozó egyik legfontosabb forrásunk viszont éppen Bél Mátyás Notitia Hungariae novae című munkája[10].

Az elmondottakat összefoglalva megállapíthatjuk, hogy Friedrich Bernard Werner lapjai fontos és nélkülözhetetlen forrásai a magyar topográfiának. Haszonnal tanulmányozhatja őket a XVIII. századi barokk építészet, de a magyar kulturtörténet kutatója is.

Rózsa György

UNGARISCHE VEDUTEN VON FRIEDRICH BERNHARD WERNER

Friedrich Bernhard Werner (1690—1778), der „schlesische Robinson" machte in den 1730-es Jahren eine längere Reise in Ungarn. Seine an Ort und Stelle aufgenommene Zeichnungen wurden im Verlag von den Augsburger Martin Engelbrecht und Johann Christian Leopold vervielfältigt. Die Zusammenstellung aller Ungarn betreffenden Radierungen und der aufbewahrten, bisher unbekannten Zeichnungen Werners macht wichtige Quellen der ungarischen Topographie, Kunst- und Kulturgeschichte für die Forschung zugänglich. Die Legenden der Radierungen verraten gründliche Kenntnisse der Lokalgeschichte, zu den der fremde Zeichner einen einheimischen Gewährsmann haben mußte.

György Rózsa

Packinger , C. :"Die Ruinen von Pellenstein in Ungern,etc.
gewidmet von C.Packinger,1822.Lith.Inst.Wien".- M.T.Kcs.Graf.Gyüjt.-

Packniger, ©

Nagy Zoltán jegyzete.

Die Ruinen von Peillenstein in Ungarn,
etc, etc. gewidmet von C. Packinger
1822. – Lithogr. Institut in Wien. —

u. er szinezve. —

Magy. Tört. Kiper Gyüjt. —

C. P a c k i n g e r

Die Ruinen von Pellenstein in Ungern,etc.etc.gewidmet von ------ 1822.
Lithogr.Institut in Wien.

Ugyanez szinezve.

Magyar Történeti Képcsarnok grafikai Gyujt.

Packh Lipót

festő

Kismartonból 1850-ben 15 évé

tuhetneina

l.

Fleischer Bécs 73. l.

Packh Leopold

geb. Eisenstadt 15 J. alt.

1852-53

Bècsi akadèmia
Ujhàzy

Mainzi Központi római-germán múzeum

V. 56.

Pačkh Leopold

Geb. in Eisenstadt

1850 - 57

Bècsi akadèmia
ih zv

Minerva - zárda (Róma) V. 50.

Packinger, C.

113

PACKINGER, C.: „Die Ruinen von Pellenstein in Ungern, etc. gewidmet von C. Packinger, 1822. Lith. Inst. Wien". — M. T. Kpcs. Graf. Gyüjt.

Nagyrlits 113. l.

PACKH Jánus epitín

Pannonhalma 1996/1.

143, 181, 268

12. 68, 146-147, 149, 157-157, 160-161, 163, 165-166, 172-173, 211-216, 218-220.

13. 12, 15.

PACKH Jain

M. Tudáslexikon A-tól Z-ig.
Bp. 1997 617-618

Ev. élet 45

PACKH János építész

Szent Rozália-templom
~~Komárom, ferences templom~~,
Szent Rozália-Kálvária t.
1839

B. Bartal M.: K. templomai.
K., 2001. 24-26, ill

H-1126 BUDAPEST, MÁRVÁNY U. 28.
TELEFON/FAX: 06(1) 214-08-58
E-MAIL: MESMDESIGN@ADAM.HU

meghosszabbították. Az épület 1841-be

A mai főhomlokzat déli szakaszának 1844-ben tették le – miközben a mon szolgalakásokat is átalakították – , ez az ben készen is lett két emelettel. Egyútta gyis a 18. századi monostor nyugati szár új szárnyban kialakított nagyszabású, új november 1-én költözött be. Röviddel építmény, a négyemeletes, árkádos közé ún. „vörös toronnyal". Ez alkalommal ka meglévő, klasszicista kialakítását. (3. kép

Két évtized múlva, 1866-ban húzták tet, majd ez utóbbit 1911-ben átépítették emeletesen. (4-5. kép) Ez a munka azér meglazult, hogy az épületszárny ös 1925–1927-ben a nagy udvart zárták le

A fentiekben leírt építkezések során t ban is változások következtek be. Így 18 met. Válaszfallal kettéosztották, az egyik kását, a másik részből és a lépcső alatti h helyett, szerepének részbeni betöltésére át, a könyvtár pedig a régi konventszob gyarapodott, hogy itt nem fért el, a kön nyában helyezték el.

PACKINGER ANDRÁS, rézművesmester

Bár a céhek minden erejükkel igyekeztek megakadályozni idegen mesterek letelepedését Győrbe, nemcsak a forradalom előtti gyáripar, hanem a kézművesség is sokat köszönhet az idegenből jött családoknak. Így pl. Packinger András rézművesmester Pécsből telepedett át Győrbe.
291.old. 78.jegyz

BALÁZS PÉTER: A céhrendszer problémái Győrött a XIX. század első felében 279. old

ARRABONA. A Győri Xantus János Muzeum Évkönyve. 17. Győr. 1975.

PACKINGER ANDRÁS, rézművesmester

Packor Ignác

Keramikus

Holicson dolgozott 1809.
Budára menekült a napoleoni szeg elől, és Kunyi Domokos gyárában dolgozott. Utóbb visszatért a holics i gyárba

Lik Kunyi 92

Friedländer, Max II. 170.

Packor Ignac

holicsi mintázó
Kuny-budai majo-
lika szarában. Aro-
nos Bacour
(Paquor) Ignácsal
lásd a B-ben

ivód
Siklóssy László
Kuny Domokos
Bp. 1917. 92 l.

Packor Joseph

l. Bacour

Schiock Holitsch

124.-l

ne, a Vallás- és Közoktatási minisz-
ter a Főfelügyelőség javaslatára az
illető területet zár alá veheti, i-
deiglenesen vagy véglegesen kisajá-
tithatja.

5.§.

Az 1.§. értelmében védett épit-
ményeket és tartozékait a tulajdono
akár magánszemély, akár jogi szemé
saját költségén épségben fenntarta-
ni köteles; javitásokat, bővitéseke
vagy átalakitásokat azokon csak a F
felügyelőség engedélyével, s az ált
la megjelölt módon eszközölhet. Ez
a kötelezettség, illetve a javitáso
kat bővitéseket, vagy átalakitásoka
célzó engedély kikérése vonatkozik
az épitmények nemcsak épitészeti ál

Gedő Ilka 2206
Géger Melinda 2266
Gelencsér Éva 2184, 2223
Gelényi Tibor 533
Gellér B. István 2207
Gellér Ferenc 214, 480
Gellér Katalin 151, 1252, 1378, 1479, 1576
Gellért Hugó 2208
Gémes Magda > Serfőzőné Gémes Magda
Genthon István 117
Gerelyes Ibolya 1001, 1171
Gerevich László 779, 858, 859
A.Gergely András 1589
Gergely István 350, 1899, 1930, 1968
Gergely Mariann 1246, 1516
Gergely Zsolt 207
Gerő András 1274
Gerő Győző 1082
Gerő László 114 118, 138, 215, 237, 504, 556, 564, 583
Gerőly Tibor 1963
Gerle János 1288, 1289, 1290, 1506, 1535, 2436, 2747
Gerlóczy Sári 2209
Gerszi Teréz 1043, 1200, 1207, 1209
Gervers-Molnár Veronika 634, 1178
Gerzson Pál 2210
Geskó Judit 647
Ghirlandaio, Domenico 160,1022
Giczy György 141
Gierse, L. 1247
Gilyén Nándor 1291
Ginder, Paul 1098
Gink Judit 2211
Glatz, Anton C. 784, 785
Glazicsev, I. 1711

PACKH János építész

KOPPÁNY Tibor: A Balaton környékének
műemlékei. Bp. : OMvH, 1993 61,79

PACKH János építész

Horler Miklós

Műemlékvédelmi Szemle
1993/1

A BAKÓCZ-KÁPOLNA MEGMENTÉSE — EGYHÁZ ÉS MŰEMLÉKVÉDELEM A 18—19. SZÁZAD FORDULÓJÁN

Az esztergomi Bakócz-kápolna értéke, a magyarországi művészet történetében betöltött helye, valamint az itáliai reneszánsz építészet közép-európai elterjedése folyamatában való jelentősége közismert (13. rajz). Ebben az itt következő rövid áttekintésben épp ezért nem a kápolna keletkezésének történetéről, művészi értékeinek elemzéséről szeretnék szólni, hanem annak utóéletéről, arról a folyamatról, ahogy a középkori kultúránkat tönkretevő török hódoltság viszontagságait túlélve, kerek két évszázadon át folytatódó erőfeszítések eredményeképpen megmenekült a pusztulástól, és beépült a jövőbe.

Esztergom 1543. évi ostroma alkalmával a Szent Adalbert-székesegyház nagyobbrészt romba dőlt, a maradványok egy részét a törökök az erődítések falaihoz használták fel építőanyagként. Egyedül a Bakócz-kápolna maradt csodálatos módon épségben a hozzá csatlakozó falak egy szakaszával és a Porta Speciosával, s török mecsetté átalakítva megmenekült a lebontástól.

A török uralom százegyven esztendeje alatt rengetegen megfordultak a kápolnában, amely mindvégig csodálat tárgya maradt, akár magyar, akár török, német vagy más országból jött utazó, követ vagy katona tette be a lábát a klasszikus szépségű szentélybe. Az itt jártak egy része útleírásaiban, leveleiben, jelentéseiben áradozó szavakkal emlékezett meg róla.

A látogatók más része a helyszínen örökítette meg a nevét, a márványfalakra karcolva-vésve neveket, évszámokat, amelyek a 16. századtól kezdve élő történelemkönyvként idézik fel a kápolna körüli eseményeket.

A várat 1683. október 28-án a Sobieski János lengyel király vezette felmentő seregek százegyven év után végleg felszabadították. A győztes hadvezér az ostromot ez alakalommal is túlélt Bakócz-kápolnában mondatott Te Deumot, Lotharingiai Károly és magas rangú katonák jelenlétében.

Mindeddig nem érték nagyobb károk az épületet, de a harcok utolsó felvonása során, 1685-ben a törökök még egy sikertelen kísérletet tettek a vár visszafoglalására, s ekkor a kápolnát több találat érte. Szerencsére a vastag falak megvédték a belső márvány architektúrát, a kupola és a tető azonban annyira megrongálódott, hogy esős időben nem lehetett megmaradni a kápolnában.

A helyreállítás lehetőségei kezdetben igen szűkösek voltak, mígnem 1687-ben Széchényi György prímás vette kezébe a kápolna ügyét, és magára vállalta annak költségeit. Ez az 1688 tavaszán megkezdett helyreállítás az egykori Szent Adalbert-székesegyház teréhez kapcsolódó oldalkápolnából önálló épületet formált, amely-

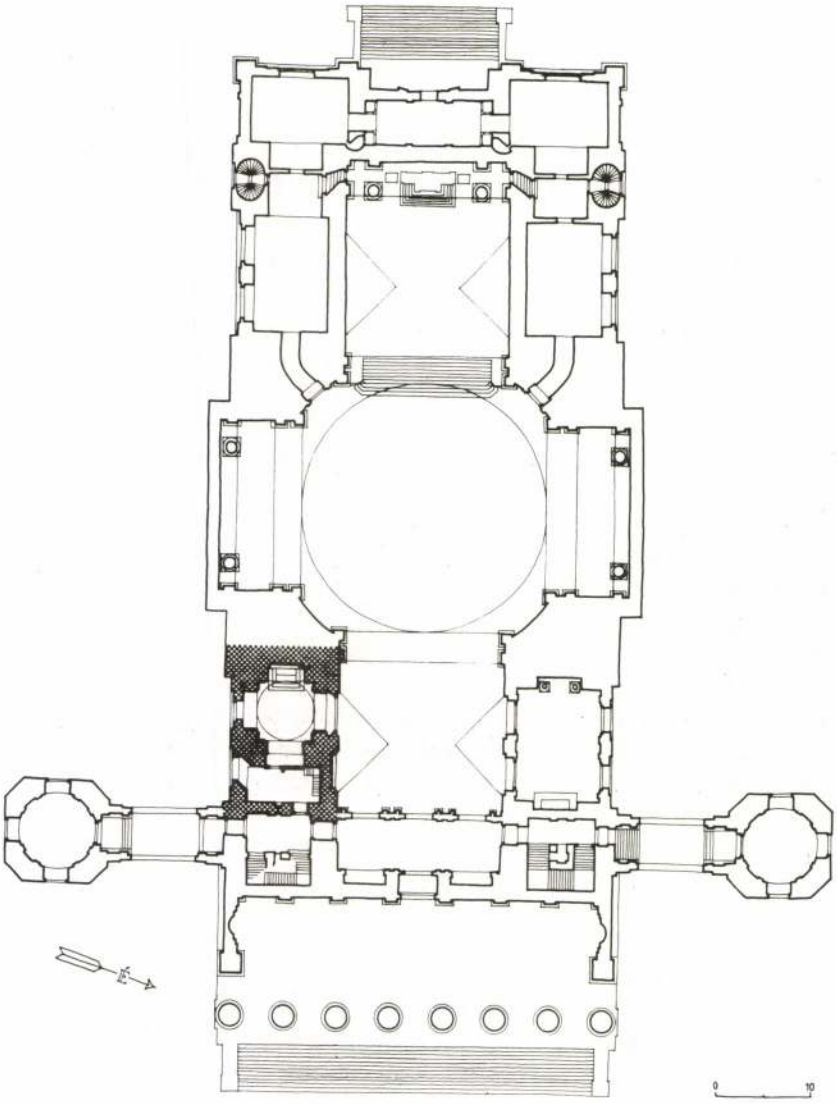

13. Esztergom, a székesegyház mai alaprajza.
Rajz: Horler Miklós

hez csupán a nyugati oldalon csatlakozott a 18. század közepéig a középkori templom falának egy szakasza. A székesegyház terébe nyíló bejárati nyílást befalazták, csak egy kisebb ajtót hagytak rajta, kis előtetővel. A keretarchitektúra ekkor még épségben állt. A kupola fémszerkezetét kijavították, a hiányzó lemezeket pótolták, de a lanternát nem állították helyre, hanem lebontották, és az egész kupolát egy cserépfedésű sátortetővel takarták le.

A nyugati oldalon a négyzet alaprajzú tömbből kiugró sekrestye félnyeregtetőt kapott, amely a kápolna ereszéig ért, és eltakarta a nyugati körablakot. Ezért ezt az ablakot befalazták, és egy deszkalapra töviskoszorús szívet ábrázoló domborművet helyeztek el, „DIVAE MATRI"- felirattal, amelynek kronosztikonja az 1507-es évszámot ismételte meg.

A törökök által kiürített és átalakított kápolna belsejét újból berendezték és ellátták a liturgiához szükséges felszerelésekkel. Az Andrea Ferrucci-féle fehér márvány retablót — amelyet a törökök megkíméltek, de a szobrait eltávolították és a domborműveit megcsonkították — két lépcsőfokkal megemelték a Tridentinum akkor már érvényben lévő előírása szerint. A retabló e felemelés által elvesztette szerves összefüggéseit az építészeti környezettel, és valószínűleg ugyanekkor — a lebontás és újra elhelyezés során — törtek össze eredetileg félköríves oromzatának hiányzó elemei is.

A barokk kori átalakítás eredményeképp került a fehér márvány retabló elé a mai vörös márvány oltárasztal. Ennek helyén egy Ferrucci által készített fehér márvány stipes állhatott, amely teljesen elpusztult. Valószínűleg a törökök távolíthatták el, amikor a kápolnát mecsetté alakították át. A mai oltárasztal feltehetően a romba dőlt Szent Adalbert-székesegyház egyik mellékoltáráról kerülhetett ide; reneszánsz munka, de nem a Bakócz-kápolnához készült, mint azt a legutóbbi restaurálás során megállapíthattuk.

Az oltárra barokk tabernaculum, az oldalfülkékbe Szent István és Szent Adalbert faszobrai, a középsőbe pedig egy ismeretlen eredetű Mária-kép került (48. kép). Ettől kezdve a kápolna széles körben tisztelt Mária-kegyhellyé vált. A berendezés a leírások szerint kiegészült szenteltvíztartóval, keresztelő kúttal, szószékkel, orgonával, csillárral valamint képekkel és szobrokkal. Ugyancsak barokk hozzátétel a stallumok előtti mellvédkorlát is.

A kápolna káplánjának feljegyzése szerint naponta négyszer miséztek benne, de még ezen kívül is sokan mások: „parochi et varii religiosi et devotioni suae servientes et loci precio, pulchritudine, antiquitate capti".

Ez utóbbi feljegyzés különösen fontos számunkra, mert fényt vet azokra a szempontokra, amelyek a hitélet liturgikus funkciói mellett a kápolna helyreállításának és megbecsülésének mozgatói voltak, s ezek: annak értéke, szépsége és régisége.

Ebben a korban tudatos műemlékvédelemről — a szónak 19. századi értelmében — még nem beszélhetünk, de mint látjuk, jelen van mind a papság, mind a hívek lelkében egyfajta spontán kialakuló áhítat, tisztelet és értékelés a múltból fennmaradt művészi alkotás szépsége és a történelmi múlt üzenete iránt. Ezek azok az érzések, amelyek a 19. század elejétől azután egyre tudatosabbá váló indítékai lesznek a múltból fennmaradt értékek szervezett védelmére irányuló törekvéseknek.

A szépség és a régiség mellett azonban kezdettől fogva jelen volt egy harmadik értéktényező is, amelyet az egymást követő érsekek mindvégig különösen fontosnak tartottak, és az a kápolna eszmei, szimbolikus jelentősége, az esztergomi érsekség itteni kontinuitásának jelképeként.

Keresztély Ágost prímás már 1713-ban írásban is rögzítette a Bakócz-kápolna feletti joghatóságát, majd annak egyedülálló jelentőségét hangsúlyozva, utasította a káptalant, hogy gondoskodjék kijavításáról, és küldjön papot állandó szolgálatára.

Megerősítette ezt Esterházy Imre prímás is 1730-ban kelt levelében, melyben ismét nyomatékosan hangsúlyozta, hogy a múlt e drága és egyetlen maradványának („pretiosam illam Metropolitanae Ecclesiae nostram geminam et unicam quasi et ultimam eiusdem reliquiam") az esztergomi káptalan joghatóságában kell maradnia.

1761-ben az új prímás, Barkóczy Ferenc azzal az elhatározással foglalta el székét, hogy az érsekség székhelyét visszatelepíti ősi helyére, Esztergomba. Elhatározását azzal a jelképes gesztussal is kifejezésre akarta juttatni, hogy a pápától küldött érseki palliumot az esztergomi Bakócz-kápolnában vette át Migazzi bíboros kezéből. Röviddel beiktatása után körlevélben közölte híveivel az örömhírt, hogy Mária Terézia visszaadta az esztergomi vár területét az érsekségnek, ahol újból fel akarja építeni az elpusztult székhelyet, a mi Jeruzsálemünket („aedificentur muri nostrae Jerusalem"). Külön is kiemeli, hogy ehhez milyen nagy ösztönzést adott a Bakócz-kápolna és a Porta Spesiosa, mint a múlt drága maradványai. („Vix geminum vereris magnificentiae vestigium in Porta spesiosa, et Sacello Bakacsiano supersit; quod ipsum cum peculari Divinae Providentiae Consilio servatum esse non ambigo, tum haud sane scio... an potius tempori nostro ad priscae pietatis et sacrae magnificentiae laudem, ac studium excitando servire debeat, mihi quidem certe in partem utramque peracres stimulos addit.")

Barkóczy már beiktatásának évében meghívta Isidore Canevalet, a kor neves építészét, aki az első felméréseket készítette a Bakócz-kápolnáról, és vázlattervet a restaurálására. Ezen a fennmaradt terven a régi rézkupola helyett új, kazettás kupolát rajzolt, a Ferrucci-féle oltárretablót pedig elhagyta, csak a régi menzát tartotta volna meg (49. kép).

A kápolna sorsa szorosan összefüggött az új székesegyház és más épületek elhelyezésének koncepciójával, ami számos problémát vetett fel. Az új székesegyházat a romba dőlt régi helyén kívánták felépíteni, az új elrendezést azonban döntően befolyásolta a régi helyén álló kápolna. Barkóczy idejében két tervváltozat is készült. Az egyik —, amely valószínűleg Franz Anton Hillebrandt-tól származik — egy nagyszabású elrendezést tartalmaz az új székesegyház és a hozzá kapcsolódó érseki palota valamint egyéb funkciók épületeire, amely a meglévő szinten tervezi azokat elhelyezni, így a Bakócz-kápolnát eredeti helyzetében lehetett volna megtartani. A terv szerint kis folyosóval és előcsarnokkal kapcsolta az új székesegyház oldalához a kápolnát (53. kép), amelyet így eredeti bejárati nyílásán át lehetett volna megközelíteni, külön, szabadonálló épületként.

A másik terv –, amelynek csupán fa-modellje (54. kép) maradt fenn – egy klaszszikus kilencosztású, centrális templomot mutat, amelynek négy kis kupolás mel-

léktere közül az egyik lehetett volna a Bakócz-kápolna, míg a többi három ennek mintájára készült volna. Ez a terv voltaképpen a Bakócz-kápolna alapgondolatának monumentálisra felnagyított koncepciója, de nem tűnik ki belőle, hogy mennyire lehetett volna abba a kápolnát változatlan állapotban beilleszteni. A terv szerzőjeként Balogh Jolán Canevalet, a váci székesegyház mesterét tételezi fel.

Amíg a tervezgetések folytak, 1763-ban megkezdték a régi székesegyház maradványainak lebontását és a terület planírozását. A székesegyház északi oldalát teljes hosszában lebontották, és a vár középkori szintjét mintegy 6—7 méterrel lehordatták. A régi szinten megmaradt Bakócz-kápolna a hozzá csatlakozó, a Porta Speciosát magába foglaló kis védőépülettel így magasan kiemelkedett az új környezetből.

Külön említést érdemel, hogy a középkori székesegyház lebontásakor mennyire nagyra értékelték annak történelmi jelentőségét (46. kép). A Bakócz-kápolna akkori javadalmas lelkésze, az 1750 óta itt szolgálatot teljesítő Széless György káplán már jóval a bontások megkezdése előtt, 1759-ben készített egy részletes leírást a Szent Adalbert-székesegyház akkori állapotáról, amelyet 1762—63-ban némileg kiegészítve Barkóczy prímásnak is átadott. A bontások alatt Barkóczy megbízásából naplószerű feljegyzéseket készített az előkerült részletekről, főleg a feliratos kőtöredékekről, aminek eredményét 1765-ben egy másik kéziratban foglalta össze.

Ugyancsak jelentéseket küldött a prímásnak 1763—64-ben a bontások és földmunkák során előkerült leletekről Ferdinand Rössel, a munkákat vezető építész. Mindennek a gondoskodásnak köszönhetjük, hogy Vitéz János, Széchy Dénes és mások értékes síremlékei megmenekültek a pusztulástól, és azokat utóbb az új székesegyház altemplomában helyezték el.

A székesegyház alapfalairól Barkóczy rendeletére Anton Hartmann építőmester készített felmérést, így elpusztult középkori székesegyházaink közül ez az egyetlen, amelynek lebontásáról szinte mai értelemben vett régészeti megfigyelés és dokumentáció készült (50., 55. kép).

Barkóczy prímás halálával 1765-ben a munkálatok közel fél évszázadra abbamaradtak, mígnem 1819-ben Rudnay Sándor lett az esztergomi érsek, aki újból felkarolta Barkóczy régi tervét a székesegyház felépítésére. Az ő nevéhez fűződik a Bakócz-kápolna megmentésére és továbbörökítésére irányuló, korábbi erőfeszítések folytatása és megvalósítása.

Rudnay beiktatását követően megszemlélte a helyszínt és megtekintette a Barkóczy-féle terveket, majd kijelentette: „debere illud planum ire in effectum". A régi tervek azonban átdolgozásra szorultak, amivel az érsek először Ludwig van Rémy bécsi építészeti főfelügyelőt bízta meg. Röviddel ezután a kismartoni születésű Kühnel Pált is bevonták a tervezésbe, így ma már nehéz eldönteni, hogy a hol Rémy, hol Kühnel nevét viselő tervekben melyiküknek milyen szerepe volt.

A hiányosan megmaradt tervsorozatból mégis követhető az elképzelés alakulása. A feladatnak most is, mint Barkóczy idejében, lényeges része volt a Bakócz-kápolna beillesztése az új épületbe. Ezt a feladatot hol különállóan, hol az új székesegyházzal egyesítve próbálták megoldani. Kühnel első terve lényegében a Barkóczy korabeli Hillebrandttól származó elgondoláson alapult, amely egy folyo-

sóval kívánta az új templomhoz kapcsolni a kápolnát, a másik oldalra pedig a szimmetria kedvéért egy ugyanilyen új kápolnát tervezett.

Barkóczy első tervei óta azonban megtörtént a hatalmas méretű terepszintsüllyesztés egy része, így a Bakócz-kápolna eredeti helyzetében már semmiképpen sem kapcsolódhatott volna a nyolc méterrel alacsonyabb szinten épülő új székesegyházhoz. Ha különállóan akarták volna megőrizni, akkor is le kellett volna süllyeszteni a már kialakulóban lévő új szintre. Valószínűleg így született az a gondolat, hogy ha eredeti helyén már úgyis le kell bontani a kápolnát, akkor kapcsolják szervesen az új székesegyház testéhez, aminthogy eredetileg sem volt teljesen szabadon álló épület.

Kühnel második terve már e szerint a koncepció szerint készült, és lényegében a végső megoldás alapelrendezését vázolta fel. A székesegyház már a maihoz hasonló, hossz- és keresztszárnyakkal bővített centrális kupolás tér, téglalap alakú alaprajzi tömbbe befoglalva, melynek négy sarkán elhelyezett sekrestyék és kápolnák közül az egyik az áthelyezett Bakócz-kápolna (51. kép). Így jutott el Bakócz műve sorsának új szakaszához, amikor megszűnt a középkori Szent Adalbert-székesegyház utolsó maradványaként önálló életet élni, és beépült az új klasszicista székesegyház testébe.

Kühnel tervén a kápolna még megtartotta eredeti tájolását, s így bejárati nyílása is a székesegyház belső tere felé fordult volna, bár a terven itt fal szerepel. A munkák folytatását aztán Kühnel javaslatára a szintén kismartoni Johann Baptist Páckh építészre bízták, aki Kühnel terveit tovább módosította, és a kápolna áthelyezésének munkáit irányította. Páckh végleges tervében a Bakócz-kápolna 180 fokkal elfordított helyzetben illeszkedett be az új épületbe (52. kép), ami azzal a kárral járt, hogy a bejárati keretarchitektúra feleslegessé válva, annak darabjai részben elkallódtak, másrészt az új bejárati nyílássá vált egykori stallum-fülke messze nem biztosítja a belső tér feltárulásának azt az élményét, ami az eredeti bejárat magas ívén keresztül adva volt.

A kápolna áthelyezésére 1823-ban került sor, Páckh igen gondos előkészítő munkája után. Mindenekelőtt teljes és részletes felmérési rajzsorozatot készített az egész épületről (47., 57-58. kép), amely így pontosan megőrizte számunkra annak utolsó állapotát azon a helyen, ahová több mint háromszáz évvel azelőtt felépítették. Ezután az architektúra minden márványelemét bekarcolt betű- és számjelekkel látták el, s azokról jegyzéket készítettek. A bontás során összesen 1600 elemre szedték szét a kápolnát, amelyet 17 méterrel távolabb és 11,40 méterrel mélyebb szinten kellett újra összeállítani.

A bontást 1823. június 1-jén kezdték meg és november 12-re az egész áthelyezési művelet, az új sekrestyével és egy új téglakupola felépítésével együtt befejeződött. A felépítmény áthelyezése után került sor a régi kripta kiürítésére és a sírok áttelepítésére (56. kép), majd a következő évben az alapok szétbontására, amikor is a rendkívül kemény alapfalazatban rábukkantak az 1506-ban elhelyezett vörösmárvány alapkőre. A kör bezárult. Az alapkő letételétől az alapkő kiemeléséig háromszáztizennyolc esztendőn át állta a magyar történelem minden viharát a magyarországi reneszánsz építészet utolsó európai rangú alkotása, hogy a 19. szá-

zad elején Európában egyedülálló műemlékvédelmi akció eredményeképp megmeneküljön a végső pusztulástól és új életet kezdjen.

Az áthelyezés természetesen számos kompromisszummal járt, amelyek az épület eredeti művészi koncepcióját és hatását több tekintetben megváltoztatták és deformálták. Ilyenek elsősorban az alaprajzi megfordítás következtében az eredeti bejárati nyílás elvesztése és a feltárulás beszűkülése, az eredeti kupola hiánya és az eredeti fényviszonyok megváltozása. Az oltárretabló megcsonkítása és felemelése nem az áthelyezés következménye, hiszen az már ezt megelőzően is ebben az állapotban volt. Ami még az új székesegyházba való beillesztés következménye, az az eredeti önálló tömeghatás és külső homlokzati megjelenés elvesztése, valamint a sekrestye, amely nem lévén márvány elemekből építve, nem volt áthelyezhető.

Az áthelyezés szerencsés befejezése után (59. kép) indult meg teljes erővel az új székesegyház építkezése, amely még évtizedeken át folytatódott, és csak Simor János prímás érseksége alatt fejeződött be 1886-ban. 1874—75-ben történtek meg az utolsó simítások a kápolnán, és ekkor alakították ki a székesegyház befejezését irányító Lippert József építész tervei szerint a kápolna kupolájának mai stukkóarchitektúráját.

Az áthelyezést a kortársak egy része barbárságnak tartotta, de ha meggondoljuk, hogy Székesfehérvár, Eger, Vác, Kalocsa, Nagyvárad, Csanád középkori székesegyházai miképp pusztultak el teljesen, vagy csaknem teljesen, elismeréssel kell adóznunk mindazoknak, akik ennek a páratlan értékű műalkotásnak a megmentését elhatározták és megvalósították. Mai felfogásunkkal és módszereinkkel természetesen sok mindent másképp és jobban tudnánk megoldani, de a megmentés módjának alapelvei a maguk korában úttörőek és előremutatóak voltak, s legalább annyira elfogadhatóak, mint korunkban az egyiptomi Abu Simbel sziklatemplomának megmentése szétszedés és áthelyezés útján.

Érdekes módon a Bakócz-kápolna nemcsak abban, ahogy megalkották, hanem abban is, ahogy három évszázaddal később megmentették, lépést tartott Itáliával és az onnan kiinduló európai törekvésekkel. Áthelyezésével egy időben, 1821—1822-ben ment végbe Rómában az európai műemlékvédelem történetének első, máig érvényes elveken alapuló nagy restaurálása: Titus diadalívének szétbontása, újrafelépítése és kiegészítése Giuseppe Valadier által. Míg az utóbbit az európai műemlékvédelem kezdeteinek korszakalkotó példájaként tartja számon a történelem, addig a Bakócz-kápolna megmentését máig hajlandók vagyunk csupán a balsors következményének tekinteni. A kor történelmi, társadalmi, művészeti összefüggéseibe helyezve azonban nyugodtan vállalhatjuk ennek a munkának negatívumait is, amelyek a különböző összefüggések meghatározta kényszerpályán jöttek létre.

Ne feledkezzünk meg arról, hogy egy kiemelkedő művészi, történelmi értékű és nemzeti jelentőségű építészeti alkotás tudatos értékelésen alapuló megmentése az áthelyezés technikai bravúrja útján, Európában elsőnek az esztergomi várhegyen valósult meg 1823-ban.

Ez az egyedülálló esemény az esztergomi érsekek két évszázadon át folytatott következetes erőfeszítéseinek és kitartó elhatározásának eredményeképpen valósulhatott meg. Széchényi György első gondoskodó javítgatásaitól a Simor János által

készíttetett új kupolaarchitektúráig mennyi törődés, bölcsesség, kitartó munka, újrakezdés, nehézségekkel való küzdelem, türelem, áldozatkészség, a történelmi, művészi és eszmei értékek milyen mély átélése és megbecsülése generációkon keresztül, egy hat méter átmérőjű, szoba nagyságú kápolna iránt érzett felelősségtől és lelkesedéstől indíttatva, kétszáz éven át!

Napjainkban, amikor a török hódoltság utáni újrakezdéshez hasonló korban élünk, jó visszaidézni, hogy a múlt nagy egyházfői — miközben az élet evilági kereteinek újjáépítésén fáradoztak — miképp gondolkoztak a szellemi értékek megmentéséről, és mennyi áldozattal munkálkodtak a szépség, a történelmi hagyományok és a kontinuitás szimbólumainak megőrzéséért és továbbörökítéséért.

Miklós HORLER

DIE RETTUNG DER BAKÓCZ-KAPELLE — KIRCHE UND DENKMALPFLEGE UM DIE WENDE DES 18—19. JAHRHUNDERTS

(Vortrag, gehalten in der Konferenz der Ungarischen Kirchengeschichtlichen Enzyklopädie-Stiftung und des Ungarischen Landesdenkmalamtes, am 24. November 1992.)

Der nach dem Vortrag wie auch nach einer früheren Monographie (Die Bakócz-Kapelle im erzbischöflichen Dom von Esztergom. Budapest, 1987.) entstandene Artikel behandelt die Anstrengungen zur Rettung der Renaissancekapelle, die dem mittelalterlichen St. Adalbertsdom angebaut war. Der Dom ging beim türkischen Angriff 1543 zugrunde.

Die vom Erzbischof Thomas Bakócz 1506—1507 errichtete Grabkapelle hat die Türkenherrschaft beinahe intakt überstanden. Nach der Reparierung der kleineren Beschädigungen, die während der letzten Kämpfe erfolgten, wurde im Laufe der vom Primaten Georg Széchenyi angeregten, im Jahre 1688 in Angriff genommenen Wiederherstellung der ursprünglich als Seitenkapelle entstandene kleine Raum in ein selbständiges Gebäude umgestaltet. Als Ergebnis dieser barockzeitlichen Umgestaltung ist vor das aus weißem Marmor verfertigte, Andrea Ferrucci aus Fiesola zugeschriebene Retabel die heutige Altartafel aus rotem Marmor gelangt. An deren Stelle dürfte ein von Ferrucci gefertigtes Stipes aus weißem Marmor gestanden haben, das völlig vernichtet wurde.

Es ist beachtenswert, was für eine wichtige Rolle — laut einer Aufzeichnung — bei der Erneuerung der Kapelle deren „Wert, Schönheit und Antiquität" spielten. Dabei war natürlich der Ideengehalt des kleinen liturgischen Raumes ebenfalls bestimmend, in dem sich der Anspruch des Erzbistums auf Rechtskontinuität spiegelte.

1761 nahm der neue Primas, Franz Barkóczy, seinen Sitz mit dem Entschluß ein, die Residenz des Erzbistums auf ihren ursprünglichen Ort, nach Esztergom zurückzusiedeln.

CSÜTÖRTÖKHELY

Templom

Czobor Béla: Könyvismertetés. AÉ, X – 1876, 118 l.

Pacri János

református, Debrecen 1635–1672

Debreceni Janónak is írtak a nevét.

l.

Zoltán Deb. 14 l

Paczi János

ötvös Debrecen

1635 cékmester

l.

Zoltóto Debr. 30 l.

Paczi János

1635-ben debreczeni cséh-
mester

M 433 l

Pacsi János

debreceni ötvös

laid.

Zoltai Debr. 14. l.

PACKH János épitész

Packh János (1796-1939) : Az OMF Magyar Épitészeti Muzeuma és az Esztergomi Keresztény Muzeu, kiállitása, Esztergom, Pannonhalma 1989/1990. Bp., 1989. 56 p. ill.

ERNST ABONYI, der berüh
von neuem Selbstmord

Der fürchterlich
krieg in der Kün

Eine vorauszusehende und
Nachricht circulierte heute in d
dass der in den europäischen M
bekannte und hervorragende Ma
schon zum zweitenmal Selbstmo
In seinem, in einer Kellerwohn
dem Atelier, hatte er Gift genom
einem glücklichen Zufall zu ver
noch lebend seine tragische Tat

Die im Innland wie im Au
Gemälde des Herrn *Abonyi* war
ihrem Tema, in ihrem Stil und
aber auch in ihrem ernsten ko
ihrer erreichten Erfolge würdig
gleicher Höhe mit denen der Grö

Er war ein Apostel seiner K
Asket opferte er sein Leben seine
letzten paar Jahren lebte er in de
gezogenheit, im Zwiespalt mit d
Menschen — sich selbst überlasse
Palette. Als aber die Sorgen, d
furchtbare Nichthaben an seiner
begab sich diese so ausserordentl
Künstlerseele auf den Weg des

PACKH János épitész

VUKOV Konstantin: Ujabb ismeretek Esztergom egyházi müemlékeiről. = Műemlékvédelem, XXXV.évf.2.sz. 1991 88 - 90.p. ill.

all those Titian influences, go to the East Building and see:

Titian, Prince of Painters. October 28, 1990 - January 27, 1991. This exhibition will be shown at the Ducal Palace in Venice, June 1 - October 7, 1990.

If you want to hear about Titian and van Dyck, the Titian Symposium, organised by CASVA in conjunction with the exhibition (no dates yet), might include a paper or two on Titian 'Nachleben', nowhere seen more prominently than in the works of van Dyck (with the exception of Rubens, maybe). And remember the newly restored Bellini-Titian *Feast of the Gods* which truly looks splendid in the reproductions I've seen so far. What a feast it all will be! If you wait until CAA you'll miss the Titian show.

Eva/Ave. Woman in Renaissance and Baroque Prints. National Gallery, Washington, November 25, 1990 - April 29, 1991. Prints will include examples by the Master E.S., Schongauer, Israhel van Meckenem, Dürer, Rembrandt et al. Organised and catalogued by Diane Russell.

The 'Visions of Tondal' and Manuscripts from the Time of Margaret of York. J. Paul Getty Museum, Malibu, June 1990 (see SYMPOSIA AND CONFERENCES).

Italian Recollections: Dutch Painting in the Seventeenth Century. Montréal Museum of Fine Arts, June 6 - July 22, 1990. Organised by Frits Duparc.

Paczka Ferenc

A müvésztelep legrégibb törzstagja Fényes Adolf, aki mindig szeretettel és komoly tudással dolgozott Szolnokon, - mint Décsey Géza irja a szolnoki müvésztelep megalapitását ismertető cikkében. Felhivja a figyelmet a müvész "Tanya" c. festményére a Szépmüvészeti Muzeumban. Ez a kép is Szolnokon készült. A beszámolóban felsorolt müvészeken kivül megemliti azokat is, akik már a telep létesitése előtt hosszabb ideig ott dolgoztak az ismert müvészek közül: Nádler Róbert, Paczka Ferenc.
A Décsey-cikkben szereplő valamennyi müvész nevét lásd: Koszta József nevénél.

Élet, Bp. 1925. juni. 2. XVI. évf.
13. sz. 245-247. lap.

Packh János

az esztergomi bazilika építőmestere az Esztergom, Kossuth Lajos utca 75. sz. földszintes tornácos épületében lakott 1839-ben bekövetkezett megtalálásáig.

Zolnay László – Lettrich Edit: Esztergom. h.n., é.n. – 295 l., 162 t. (Panoráma..) 236. l.

MDK

Paczka

Képzőművészet 1927. 3.sz. 13-14.o.

Alelnök: *dr. Heller Farkas* (1937)

Paczelt Janos ify

mindestens

Debrecen

l.

Betnár

115, 1161.

III. Kiküldetés alapján tagok:

A budapesti	hittudományi kar részéről:	*dr. Pataky Arnold* (1939)
„ „	jog- és államtud. kar részéről:	*dr. Kolosváry Bálint* (1941)
„ „	orvostudományi „ „	*dr. Nékám Lajos* (1937)
„ „	bölcsészettud. „ „	*dr. Kornis Gyula* (1942)
A szegedi	jog- és államtud. kar részéről:	*dr. Kiss Albert* (1942)
„ „	orvostudományi „ „	*dr. Issekutz Béla* (1939)
„ „	bölcsészettud. „ „	*dr. Sik Sándor* (1938)
„ „	mat.-természettud. „ „	*dr. Szentpétery Zsigmond* (1941)
A debreceni	hittudományi kar részéről:	*dr. Varga Zsigmond* (1941)
„ „	jog- és államtud. kar részéről:	*dr. szentpéteri Kún Béla* (1938)
„ „	orvostudományi „ „	*dr. Bodnár János* (1940)
„ „	bölcsészettud. „ „	*dr. Hankiss János* (1937)
A pécsi egyetem soproni hittud. kara részéről:		*dr. Prőhle Károly* (1937)
A pécsi	jog- és államtud. kar részéről:	*dr. Kérészy Zoltán* (1939)
„ „	orvostudományi „ „	*dr. Gorka Sándor* (1942)
„ „	bölcsészettud. „ „	*dr. Halasy-Nagy József* (1940)
A József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem		
a) mérnöki osztálya részéről:		*Rohringer Sándor* (1938)
b) építészmérnöki osztálya részéről:		*dr. Kotsis Iván* (1941)
c) gépészmérnöki osztálya részéről:		*Schimanek Emil* (1942)
d) vegyészmérnöki osztálya részéről:		*dr. Vuk Mihály* (1939)

PACZKA FERENC

"*(PACZKA FERENC)"

BUDAPESTI HIRLAP 1883 okt. 25

PACZKA FERENC (festő)

levelei Zichy Mihálnyk.

Dunatáj, 1987.3.sz. 65. skk.

üvészet
arországi müvészettörténeti
számára/

problémái

országi barokk müvészetet megjele-
veitől elhalásáig az 178o-as
század a történeti és stilusfejlő-
szakaszra tagolható: 163o-17oo,
a. A korszakhatárok természete-
befonódásokkal mindenütt számol-
n s az egyes részperiódusok kö-
tázni kell a gyakran egymás mel-
k történelmi és társadalmi felté-

PÁCZ Antal lakatos. 1800-ban említik az egri városi adókönyvek az adófizető kézművesek között

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

M.D.K.

Pácz Antal, Cazalos

1860-ban szerepel az egri adófizető kézművesek közöll.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Sercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 377. old.

MDK

Pácz József építészmérnök

Az Uj Magyarság szerkesztőségéhez irott levélben tiltakozott a Névtelen Hős emlékművének átalakitása ellen.

Cikk: Ötvennyolc építészmérnök tiltakozik a Névtelen Hős emlékművének átalakitása ellen.

Uj Magyarság, 1936.jan.5. 18.1.

MDK

Pácza József

A kerepesi temetőben épitendő ravatalozó épület tervpályázatán, tervét megvették.

MMÉKözl. 1939. 146.l.

Paczák János
festő

M.D.K.

Méltatás.

B. Baranyi Judit: A képzőművészeti és díszítőművészeti (körül kialkitásról)
Művészet, 1960. november – 37 kap.

MDK

Paczák János gyárimunkás

Festő és szobrásznöv. kiáll. Pesti Hirlap, 1942. szept. 19. 7 l.

Paczák János

festő

Gallé Tibor festőiskolájában tanult.
Figyelmet érdemlő tehetség.

Ujság 1943. szept. 19.
(Gallé Tibor festőiskolája.)

Hiszek egy Istenben, hiszek egy hazában
Hiszek egy isteni, örök igazságban,
Hiszek Magyarország feltámadásában Ámen

D. 5000

Paczak János

Kerepel az alábbi táslaton

I. B.: Pesterzsébeti Képzőművészek
Tavaszi Táslata

Csili 1970 ápr.

Paczák János MDK

Munkásfestő

képei elismerést ~~xxxx~~ arattak az Ernst Muzeumban rendezett kiállitáson.

Lux Antal: Csepeli képek az Ernst Muzeumban.

FOGASKERÉK, Csepel. 1956. jan. 14.

mdk

Pavzák Janos

„szépen előadott" „Tokajitáj" c. festménye a kiállitáson.

% A csepeli Vas és Fémmű képzőművészkörének Kiállitása

Népművelés, 1957 2 sz (oktober) 37. l.

mdk

Pavzák János

műve a kiállításon.

V. É. Kiállítás Csepelen

Népművelés, 1958, 9 sz. 25. l

MDK

Paczák János

e.a: Gallé Tibor festőiskolája. Ujság, 1943. szept. 19.

Paczák János

~~Gallé Tibor~~

K

Gallé Tibor festőiskolája

Tanitványainak nyári munkásságáról számol be kiállitásán ez a festőiskola. Gallé Tibor kitünő művész és jeles művészpedagógus is. Élvezet és tanulságos végignézni vele azokat a mappákat, amelyekben növendékeinek rajzait gyüjtötte össze és meghallgatni, amit egy-egy tanitványáról, irányitásának nehézségeiről és eredményeiről elmond. Nem egy egyszerü és tanulatlan munkástanitványa van, aki hihetlen erőfeszitéssel keresi utját a művészet felé. Közülök *Paczák* János, de különösen *Burger* Lajos figyelmet érdemlő tehetségnek látszik. Más tehetséges növendékei *Szilárd* Klára, *Popper* Erzsébet, kivált pedig *Cseusz* Éva.

(e. a.)

Céd

Ujság 1943. sept. 19.

Paczelt János

mükerteit

l.

Közlezrnitt

1502. l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 485418

PACZÁK /Pácza/ Tádé egri kőművespallér. Az 1775-95 közötti adóösszeirásokban találkozunk vele, de 1800-ban is említi az ez évi adókönyv. Mint --+ Francz József egri kőművesmester pallérja működik Egerben 1774-ben a Teknősbéka tónál.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

PACZÁK Tádé pallér. Egerben 1774-ben --+ Francz József pallérja a püspöki teknősbéka tónál tett munkáinál. /Francz épitési naplója 1799./

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

M.D.K.

Paczák Tadé, kőműves

Franer József pallérja az 1774-ben emelt püspöki majorházánál.

Heves megye műemlékei I. írta Voit Pál.
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 328., +375. old.

M.D.K.

Pacrák (Pácra) Tádé, kőműves

neve az 1775-95 közötti és az 1800 évi egri adóösszeírásokban szerepel. 1774-ben mint Francz József egri kőművesmester pallérja működik a Telekesbéra tónál.

Heves megye müemlékei I. irta Vpit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 375. old.

Páczay Mária, iparművész

h.: Zámbó Kornél

— :o Kiállítások 8.

ESTI HIRLAP, Bp. 1975. okt. 10.

Páczay Pál szobrászművész

Négy szobrászművész kapott megbízást Kopernikusz alakjának megmintázására, az évfordulo alkalmából.

Képzőművészeti Magazin

1974. II. 23. 17-15 TV. /11/ V.

PÁCZELT FERENC
müépitész

a miskolci megyei tanács székháza átépitője

ifj. Horváth Béla- Marjalaki Kiss Lajos- Valentiny K

Miskolc, 1962. 226. l.

mdk.

Páczelt Ferenc

Tanácsház tér 1. A Megyei Tanács székháza. Műemlék. Szakaszosan épült fel. Egy része 1727-ben már állt. Kétemeletes hivatal épület. Építéstörténete még nem határozható meg egyértelműen. Középrizaliton 6. ion oszlop. Hozzá csatlakozó vio-da épület tervezője 1940-ben Páczelt Ferenc volt.

161. kép

Aj Horváth Béla. Miskolc 1902.

226, 227. C.

Paczák József

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

FOGASKERÉK, CSEPEL

1960 ÁPR 8

117

EGY KIÁLLÍTÁS KÉPEI

Csepeli képzőművészek tárlata a Műszaki Klubban

A képzőművészet kedvelői, csepeli munkások, mérnökök, diákok nagy számban keresik fel a műszaki klub helyiségeit, hogy gyönyörködjenek a soraikból kiemelkedett festők alkotásaiban. A kulturális napok keretében, hazánk felszabadulásának 15. évfordulója alkalmából rendezett tárlat, tükrözi azt a fejlődést, amelyet alkotó művészeink az utolsó nagyobbszabású kiállítás óta elértek. A Rákóczi Ferenc úti iskolában másfél évvel ezelőtt bemutatott 240 mű nagy alkotó kedvről és tematikai változatosságról tett tanúbizonyságot, míg a mostani válogatottabb anyag, a szűkebb témakörön belül is, nagyobb művészi elmélyülést, kifinomultabb technikát, az egyéni látásmód erőteljesebb érvényesülését mutatja.

A földszinti teremben lépő látogató figyelmét az ajtóval szemben levő képek vonják magukra, amelyek változatos színvilágukkal, az élet derűjét, az ipari táj szépségeit, a modern élet izgatottságát idézik. Az ipari témájú képek alkotója, Paczák József, már az előző kiállításokon is kitűnt egyéni stílusával, merész színeivel, de régebbi alkotásait inkább csak a különleges formai jegyek tették egyénivé. Most kiállított munkái nélkülözik mindazt a rosszat, ami kirívóvá, felületessé tenné őket és bírják mindazt a jót, ami színgazdagságban, a téma merész, újszerű felfogásában régi stílusából megmaradt. Az Óbudai Hajógyár, a Papírgyár, de különösen a Csepeli Kis-Duna olyan alkotások, amelyek mai életünk talaján fakadtak. Paczák József munkái azért is figyelemre méltók, mert a kiállításon hiába keressük a mai témájú képeket, a munkás, a saját életünk ábrázolását. És ha nincs is módunkban minden egyes alkotót fenti részletességgel elemezni, de beszélnünk kell a tárlat egészében megmutatkozó, véleményünk szerint, téves irányzatról.

Csepelen vagyunk, a legnagyobb munkásvárosban. A képzőművészeti kör tagjai április 4-e alkalmából a gyár munkásai elé lépnek. Mit várnak vajon tőlük a munkások? Természetesen a saját életük bemutatását, nem sematikus, formalista módon, hanem magas művészi fokon igazi alkotói hevülettel. Nem a problémátlan életet várják, hanem a küzdelmekkel teli, de igaz és előre mutató jelent. Hol vannak ezek a képek? Magukra ismernek vajon a csepeliek a tárlat képeiben? Úgy érezzük, nem. Balgák lennénk, ha azt kívánnánk, hogy a teremben füstölgő kémények eszterga- és kovácsoló-gépek fogadjanak bennünket. De jogosan kérdezzük, hogy az elburjánzott ivó, ülő, álló, olvasó szőke és barna portrék, leányfejek, önarcképek kellő mértékben és realista módon fejezik-e ki bonyolult, de dinamikus és bizakodó világunkat? Nem azt akarjuk ezzel mondani, hogy a kiállított alkotások rosszak, nem kellenek, de a csak ilyen alkotás kevés, nem a lényeget mutató.

A csepeli festők maradjanak csepeliek. Ne akarjanak egy más világba lépni, ahol a művészet magasabb régiókba emelése valójában az élettől való elrugaszkodást, magányosságot jelent. Bízunk abban, hogy Bakallár József, Bumbák György, Barabás Emőke, Ferenczi József, Heim Márta, Hartig Miklós, Kádár Lajos, Kovács Dezső, Misch Ádám, Német Miklós, Paczák József, Rajczi Margit, Simon Balázs és a képzőművészeti kör valamennyi alkotója, Gádor Emil irányításával megtalálja az igazi utat nemcsak a magasrendű művészi alkotásokhoz, hanem a csepeli dolgozók szívéhez is. Ez a legszebb feladat, amit magukra vállalhatnak.

Cserjés János

HOGYAN VISELKEDJÜNK?*

Egy és más a dohányz

Amint jellemző volt a borivás a középkorra, legalább annyira jellemezheti korunkat a dohányzás, amely az utóbbi évtizedekben is világszerte tömegesen hódít híveket magának. Általánosabb régi formái: a pipázás, a szivarozás szükebb térre szorul ugyan, de egyre nő a cigarettások tábora.

A közizlés nem ítéli el a dohányzókat — a dohányzó nőket sem. Emlékezhetünk az egyik Móricz-novella obsitosára, aki leszerelve, házasodásra adta a fejét. Kiszemelte magának az özvegy kocsmárosnét, csak azt szerette volna megtudni, miért húzza féloldalt a száját: pipázik-e, vagy a túloldalon a foga hiányzik. Amikor aztán feleségül vette, megtudta. Pipázott is és a foga is hiányzott.

A derűt félretéve, megállapíthatjuk azonban, hogy a dohányzás ártalmas.

A világ híres orvosai azonban hiába ülnek össze nemzetközi konferenciákra, hiába gyűjtik össze tudományos érveiket a dohányzás ártalmasságáról, nem tudják megszüntetni a dohányosok szenvedélyét. Igy, ezzel a szükséges rosszal számolnunk kell, felsoroljuk tehát a dohányzás néhány szabályát.

Korábban szabály tiltotta az utcán való dohányzást. A szokás ma azt mutatja, hogy a férfiak nyugodtan rágyújthatnak az utcán. De ha nőtársaságban sétálnak, kérjenek a rágyújtáshoz engedélyt. Nők azonban soha ne gyújtsanak rá az utcán (világszerte érvényes ez a szabály).

Köszönéskor a szivart, a pipát, a cigarettát vegyük ki a szánkból — akárcsak beszélgetés közben.

Sem étteremben, sem magánháznál, ahova étkezésre vagyunk hivatalosak, ne gyújtsunk rá addig, amíg valaki eszik az asztalunknál. Ha olyan asztalhoz ülünk le, ahol étkeznek, s cigarettánk már ég, kérdezzük meg, hogy nem zavarja-e a füst az étkezőket.

Ha vendégeket hívtunk, ne álljunk ki az ajtóba cigarettával a kezünkben. Ugyszintén a vendég se lépje át a küszöböt dohányozva. Benn a szobában cigarettázók között is akadhat, aki nem állja a pipafüstöt.

Vonaton és más közlekedési eszközön mindig ragaszkodjunk az előírásokhoz: ahol nem szabad, ott ne gyújtsunk rá.

Ha tüzet adunk valakinek, a cigarettát vegyük ki a szánkból.

A fiatalok legyenek figyelmesek a rágyújtásnál, s kínálják tűzzel az idősebbeket. Egy igazi dohányos nem cigarettájával hajlik a másik által nyújtott gyufa lángja felé, hanem átveszi és maga gyújt rá.

Divatújdonságok a csep

új készít

A Magyar Posztógyárban megkezdték tiszta danulon felhasználásával női kabátszövetanyagok gyártását Aphrodite fantázia néven. Boltokba kerül az első 2000 darab női kabátújdonság, melyet a nagytétényi Női Ruhagyár készít. Méterárúként a dupla széles női kabátanyag 245 forintos árban vásárolható majd.

„Amsterdam" utcára

Új mintákkal és többfajta színösszeállításban készülnek a Magyar Posztógyár „York" sálszövetei. Legutóbb 16 nyugati ország jelentette be igényét a Modimpex Külkereskedelmi Vállalaton keresztül nagyobb tételre. Bevált, elismert

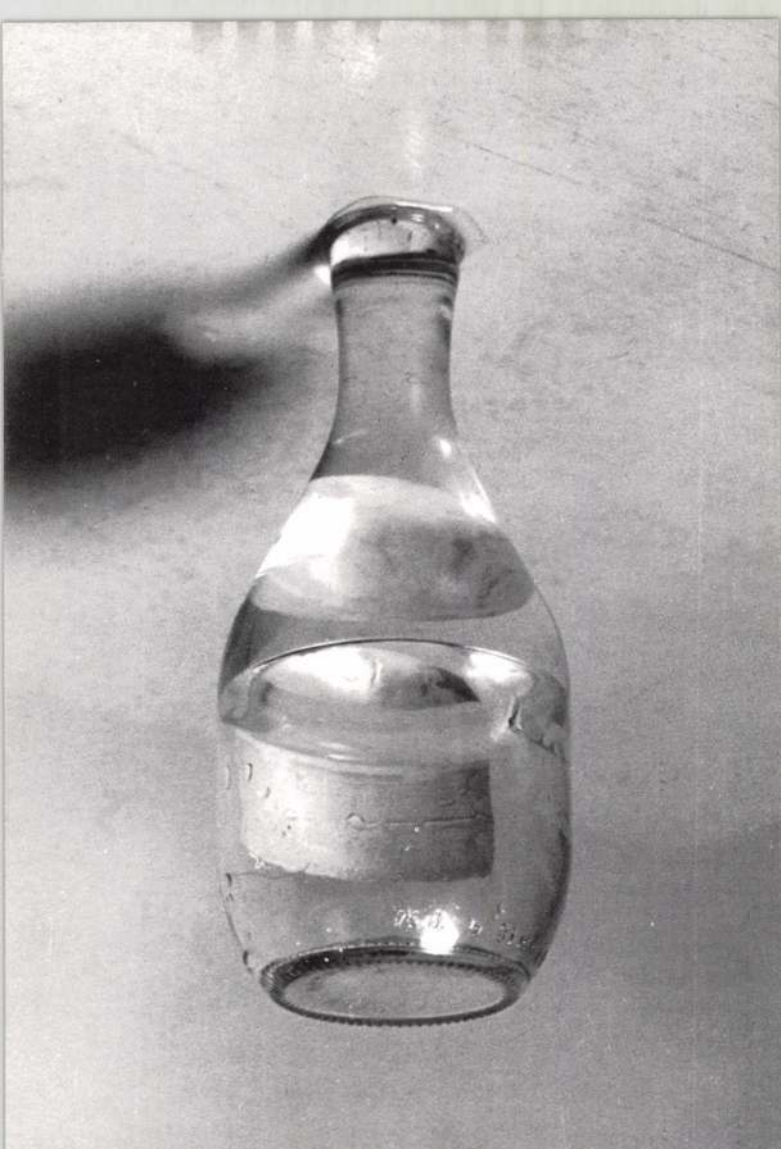

PACSIKA RUDOLF

munkák / works 1990 - 2000

megnyitó / opening: 2000. 03. 31., 18.00
megnyitja / opening speech by:
Kósa János
festőművész / painter
nyitva / open: 2000. 03. 31 - 05. 05.
naponta / daily: 10.00 - 18.00
zárva hétfőn és április 23-án / closed mondays and 23rd April
támogató / supported by: Modern Művészetért Közalapítvány

"...az életemet az utóbbi években valahogy egyfajta nomadizmus jellemezte, egy sokak irányába nyitott állapot... ...különböző kultúrák között mozogtam, több oldaláról láthattam ugyanazokat a dolgokat itt és ott, néha felülről is..." (Interjú Hemrik Lászlóval, 2000)

A Pacsika Rudolf kiállításán látható művek az elmúlt 10 év során elkezdett, folyamatosan készülő és állandóan újjáalakuló alkotások. Szobrászati munkái, installációi, fotói és vázlatai olyan központi művészeti problémákat és gondolatokat fejtenek ki, amelyek köré egész művészete szerveződik: egyensúly, arányok és az érzékelhető minőségek "jelentést generáló" lehetőségei.

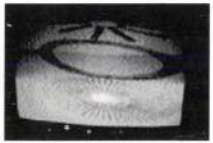

INSTITUTE OF CONTEMPORARY ART
KORTÁRS MŰVÉSZETI INTÉZET
Modern Művészetért Közalapítvány
VASMŰ U. 12. DUNAÚJVÁROS H-2400 HUNGARY
VOX / FAX +36 25 412 220 VOX +36 25 404 690
ica-d@dunanet.hu http://www.ica-d.hu

PACSIKA RUDOLF

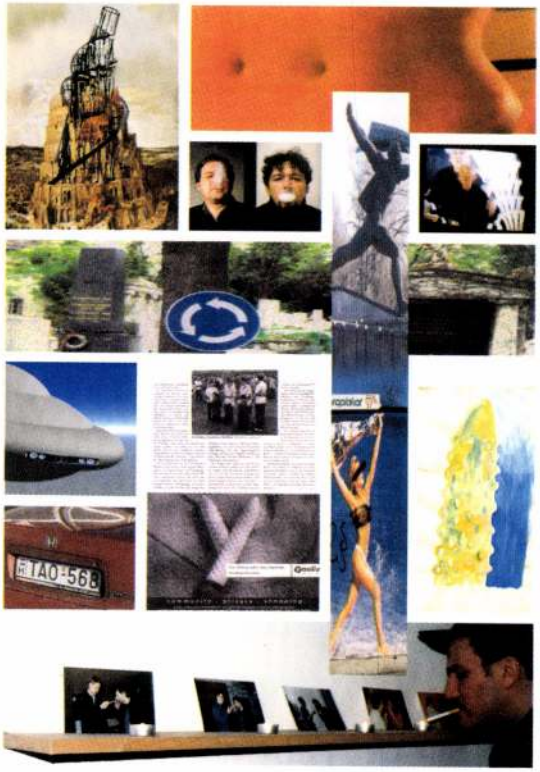

INSTITUT FRANÇAIS DE BUDAPEST

Robert Lacombe

Directeur adjoint de l'Institut Français de Budapest
a le plaisir de vous inviter

au vernissage de l'exposition

Rudolf Pacsika

Infantilismes

le vendredi 16 mars 2001
à 18h 30
à l'Institut Français.

L'exposition sera inaugurée par
Pál Ficsku
écrivain

L'exposition est ouverte jusqu'au 12 avril 2000,
du lundi au vendredi de 10h à 19h.
(Institut Français, 1011 Budapest, Fő utca 17.)

Robert Lacombe

a Francia Intézet igazgatóhelyettese
tisztelettel meghívja Önt

Pacsika Rudolf

Infantilizmusok

című kiállítására

amely 2001 március 16-án
18h 30-kor nyílik
a Francia Intézetben.

A kiállítást bevezeti
Ficsku Pál
író.

A kiállítás megtekinthető 2001 április 12-ig
hétfőtől péntekig 10h-tól 19h-ig
(Francia Intézet, 1011 Budapest, Fő utca 17.)

Szentendre Város Önkormányzata, a Szentendre Művészetéért Alapítvány és a MűvészetMalom Kht. tisztelettel meghívja

A Szentendrei Tárlat

(festészet-szobrászat)

megnyitójára
1999. június 25-én
(pénteken)
17.30 órakor
a MűvészetMalomba.
(Bogdányi út 32.)

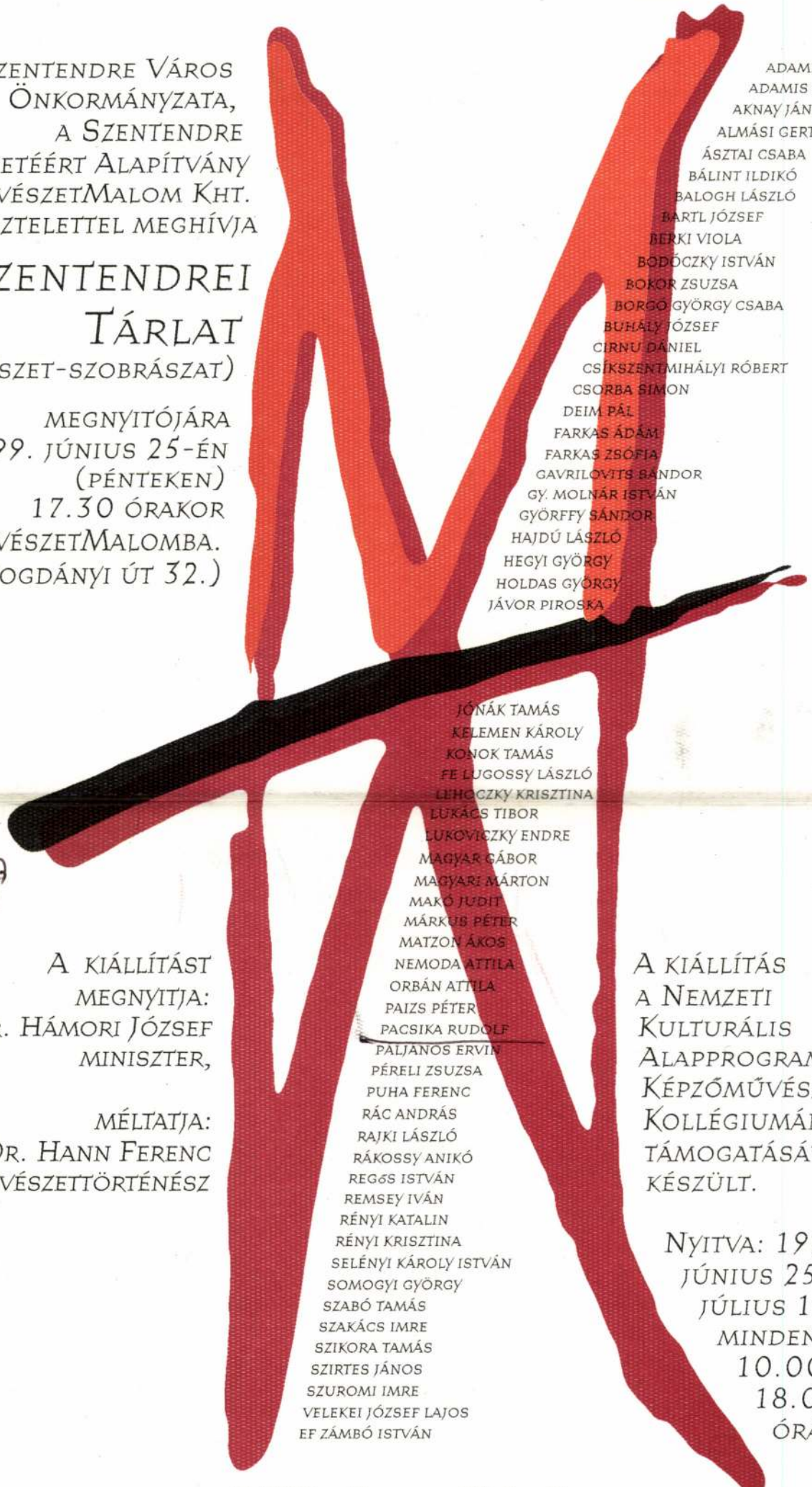

ADAMIS GUSZTÁV
ADAMIS LUKÁCS
AKNAY JÁNOS
ALMÁSI GERTRÚD
ÁSZTAI CSABA
BÁLINT ILDIKÓ
BALOGH LÁSZLÓ
BARTL JÓZSEF
BERKI VIOLA
BODÓCZKY ISTVÁN
BOKOR ZSUZSA
BORGÓ GYÖRGY CSABA
BUHÁLY JÓZSEF
CIRNU DÁNIEL
CSÍKSZENTMIHÁLYI RÓBERT
CSORBA SIMON
DEIM PÁL
FARKAS ÁDÁM
FARKAS ZSÓFIA
GAVRILOVITS SÁNDOR
GY. MOLNÁR ISTVÁN
GYÖRFFY SÁNDOR
HAJDÚ LÁSZLÓ
HEGYI GYÖRGY
HOLDAS GYÖRGY
JÁVOR PIROSKA
JÓNÁK TAMÁS
KELEMEN KÁROLY
KONOK TAMÁS
FE LUGOSSY LÁSZLÓ
LIHOCZKY KRISZTINA
LUKÁCS TIBOR
LUKOVICZKY ENDRE
MAGYAR GÁBOR
MAGYARI MÁRTON
MAKÓ JUDIT
MÁRKUS PÉTER
MATZON ÁKOS
NEMODA ATTILA
ORBÁN ATTILA
PAIZS PÉTER
PACSIKA RUDOLF
PALJÁNOS ERVIN
PÉRELI ZSUZSA
PUHA FERENC
RÁC ANDRÁS
RAJKI LÁSZLÓ
RÁKOSSY ANIKÓ
REGŐS ISTVÁN
REMSEY IVÁN
RÉNYI KATALIN
RÉNYI KRISZTINA
SELÉNYI KÁROLY ISTVÁN
SOMOGYI GYÖRGY
SZABÓ TAMÁS
SZAKÁCS IMRE
SZIKORA TAMÁS
SZIRTES JÁNOS
SZUROMI IMRE
VELEKEI JÓZSEF LAJOS
EF ZÁMBÓ ISTVÁN

Pacsika Rudolf

A kiállítást megnyitja:
Dr. Hámori József miniszter,

méltatja:
Dr. Hann Ferenc művészettörténész

A kiállítás a Nemzeti Kulturális Alapprogram Képzőművészeti Kollégiumának támogatásával készült.

Nyitva: 1999. június 25-től július 18-ig, minden nap 10.00-től 18.00 óráig

MűvészetMalom
Szentendre

A kiállító művészek alkotásaik eladásából a MűvészetMalom működését támogatják.

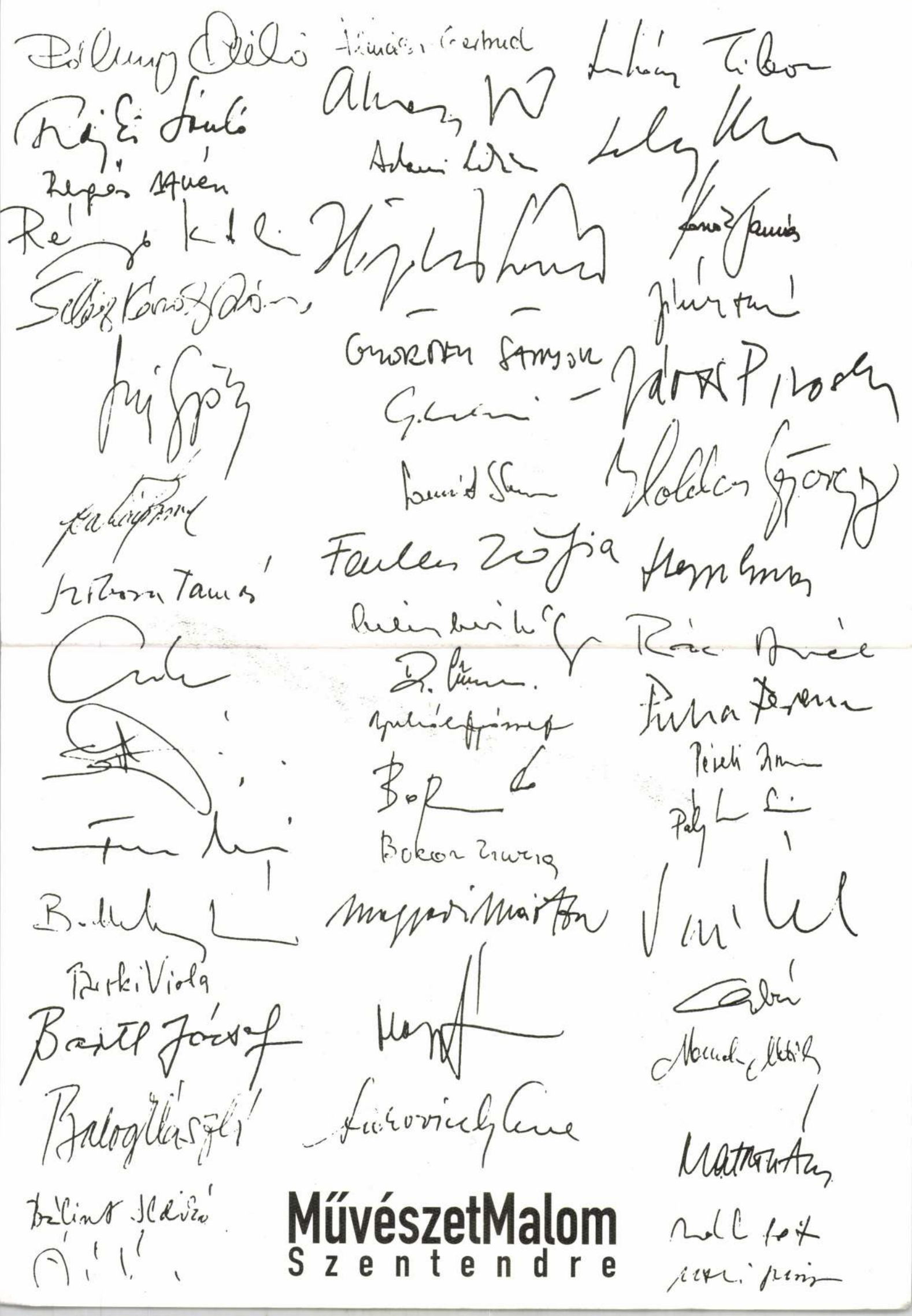

MűvészetMalom
Szentendre

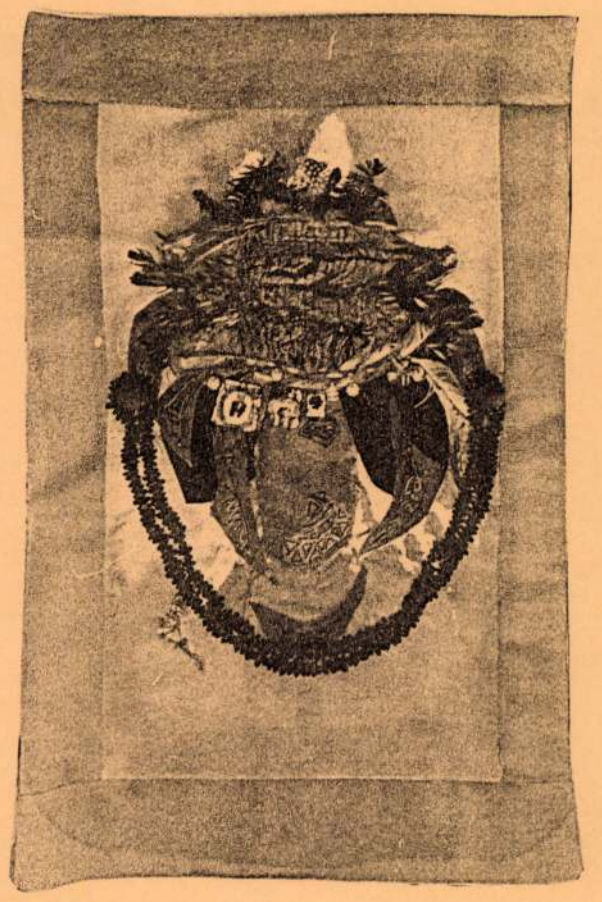

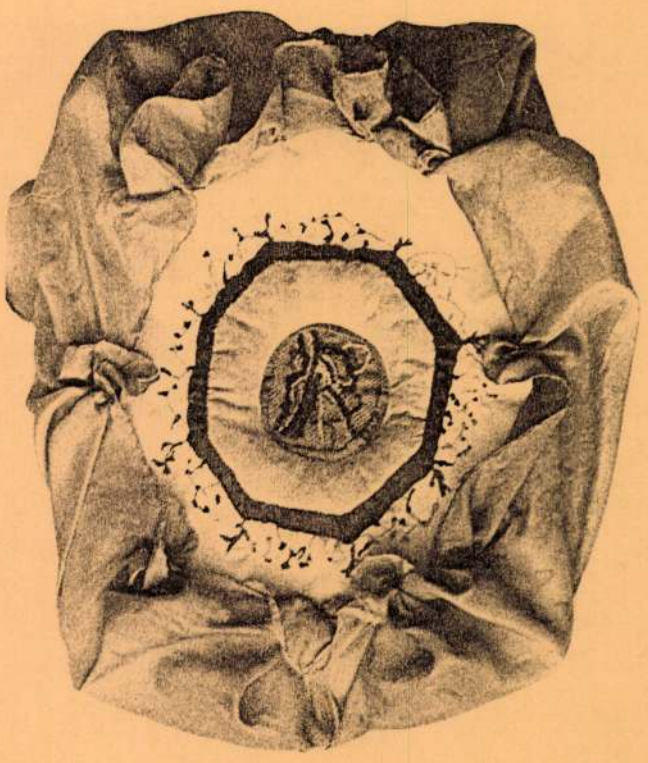

Kass Galéria
(Szeged, Vár u. 7.)

1996. május 31-től június 28-ig

PACSIKA EMÍLIA
textilképei

A kiállítást megnyitja:
május 31-én, pénteken du. fél 5 órakor

KASS JÁNOS
grafikusművész

Közreműködik:
FEKETE GIZI
színművész

Szeretettel várják az érdeklődőket
a házigazdák:

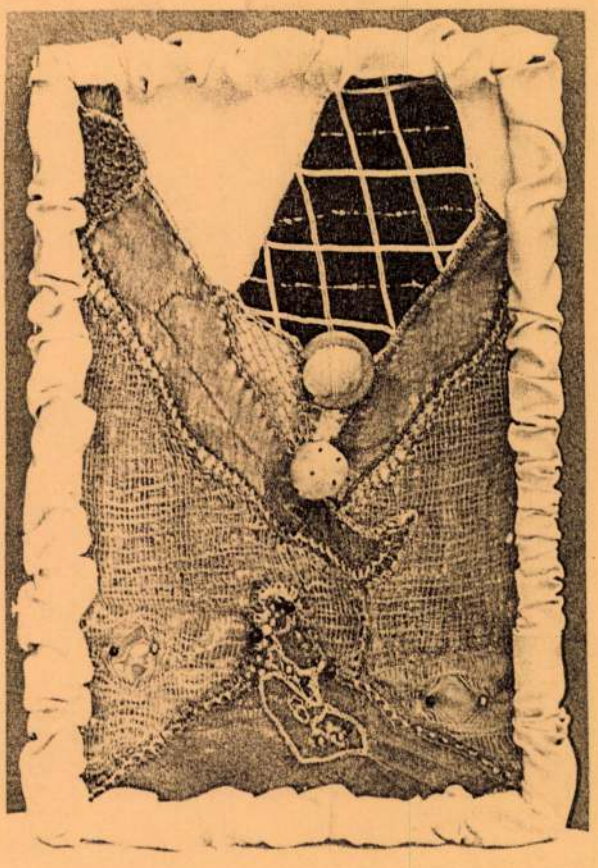

PACSIKA RUDOLF KIÁLLÍTÁSA

Óbudai Társaskör Galéria - Budapest, III. Kiskorona u. 7. Megnyitó: 1997. szeptember 9-én 19 órakor. Megtekinthető: 1997. október 5-ig, hétköznap 14-18, hétvégén 10-18 óráig, hétfőn zárva. Nemzeti Kulturális Alap, Fővárosi Képzőművészeti Alap.

KINYÚLNI A SEMMIBE ÉS ÁTHÚZNI MAGAD:

A világháló művészeti tartalmát alkotó magyarok Artpool oldalainak új gyűjtőlapja:

http://www.artpool.hu/nevek.html

Abajkovics Péter • **Ádám** József • **Aknai** Tamás • **Algol** László • **Altorjai** Sándor • **Altorjay** Gábor • **Antal** István • **Árnyékkötők** • **Attalai** Gábor • **Babinszky** Csilla • **Bajkó** Anikó • **Bak** Imre • **Bakos** Gábor • **Bakos** Zoltán • **Baksa-Soós** János • **Balázs** István • **Balázs** János • **Balázsovics** Mihály • **Bálint** Endre • **Balla** András • **Balogh** Anna Rita • **Bálványos** Levente • **Bán** András • **Barabássy** S. Örs • **Baranyay** András • **Bátai** Sándor • **Beke** László • **Benkő** Viktor • **Bernáth/y/** Sándor • **Bika** Juli • **Birkás** Ákos • **Bíró** József • **Bischof** Róbert • **BMZ** / Baji Miklós Zoltán • **Bodor** Judit • **Bohus** Zoltán • **Bori** Bálint • **Böröcz** András • **Borza** Endre • **Budahelyi** Tibor • **Bukta** Imre • **Burkus** Sándor • **Chilf** Mária • **Cs. Nagy** Balázs • **Csáji** Attila • **Császár** László • **Csatlós** Eszter • **Csató** József • **Cserny** Márton • **Csiky** Tibor • **Csömöri** István • **Csörgő** Attila • **Csutak** Magdolna • **Czakó** Mária • **Dixi**/Gémes János • **Dobos** Gábor • **Donáth** Péter • **Dorner** Anita • **Drozdik** Orsolya • **efZámbó** István • El **Kazovszkij** • **El-Hassan** Róza • **Enyedi** Ildikó • **Erdély** Dániel • **Erdély** Miklós • **Erdődy** József Attila • **Erhardt** Miklós • **Eskulits** Tamás • **Esterházy** Marcell • **F. Farkas** Tamás • **F. Kovács** Attila • **f. Tóth** Árpád • **Fákó** Árpád • **Farkas** Rita • **Farkas** Roland • **Fazekas** György • **Fehér** Erika • **Fekete** Géza Péter • **feLugossy** László • **Ficzek** Ferenc • **Fodor** Ákos • **Follárd** Barbara • **Forgács** Péter • **Fóti** Lázár • **Földényi** F. László • **Frey** Krisztián • **Friedrich** Ferenc • **Gábor** Áron • **Gál** András • **Galántai** Ágnes • **Galántai** György • **Gáyor** Tibor • **Gecser** Lujza • **Gellér** B. István • **Gerhes** Gábor • **Gostola** Gábor • **Grawáts** Péter • **Gulyás** Gyula • **Gulyás** Kati • **Gyetvai** Ágnes • **Győrffy** Sándor • **Győrfi** Gábor • **György** Péter • **Győri** Márton • **Haász** Ágnes • **Haász** István • **Hajas** Tibor • **Hajdu** István • Halász (**Halas**) István • **Halász** András • **Halász** Arisztid • **Halász** Károly • **Halász** Péter • **Halmos** Imre • **Hámori** Béla • **Hamvas** Béla • **Hamvas** Gábor • **Hann** Ferenc • **Haraszty** István • **Haris** László • **Hatházi** László • **Háy** Ágnes • **Hegedüs** 2 László • **Hegyi** Lóránd • **Hencze** Tamás • **Héra** Judit • **Herczeg** Fanni • **Herczeg** László • **Hock** Bea • **Homor** Kálmán • **HTóth** Tamás • **Ilauszky** Tamás • **Illés** Anna • **Illyés** Gyula • **Imre** Mariann • **Imreh** Tibor • **Inconnu** Group • **Ivacs** Ágnes • **Jankovszky** György • **Jávor** István • **Jokesz** Antal • **Joláthy** Attila • **Jovánovics** György • **K. Kabai** Lóránt • **Kallós** Linda • **Kámán** Gyöngyi • **Kántor** István • **Kapitány** András • **Kapitány** Éva • **Károlyi** Zsigmond • **Kassák** Lajos • **Kaszás** Tamás • **Kazimour** Antal • **Kecskés** Kriszta • **Kele** Judit • **Kelecsényi** Csilla • **Kelemen** Károly • **Kelényi** Béla • **Kemény** György • **Kéri** Ádám • **Kirkovits** Andrea • **Kismányoki** Károly • **Kiss** Éva Emese • **Kiss-Pál** Klára • **Klaniczay** Gábor • **Klaniczay** Júlia • **Kocsis** Imre • **Kokesch** Ádám • **Koncz** András • **Koncz** Béla • **Kónya** Réka • **Koppány** Márton • **Korniss** Dezső • **Kovách** Gergely • **Kovács** P. Balázs •

PACSER Attila

Kováts Albert • **Kováts** Borbála • **Kozma** György • **Körner** Éva • **KsPál** Szabolcs • **Kukorelly** Endre • **Lábas** Zoltán • **Lakner** Antal • **Lakner** László • **Langh** Róbert • **Lantos** Ferenc • **László** Endre • **Legéndy** Péter • **Lengyel** András • **Lévay** Jenő • **Lovász** Erzsébet • **Lugo** László • **Lugossy** Mária • **Major** János • **Makovecz** Imre • **Márta** István • **Máté** Gyula • **Maurer** Dóra • **Méhes** László • **Méhes** Lóránt • **Mélyi** József • **Mészáros** Ottó • **Molnár** Gergely • **Molnár** Katalin • **Molnár** Péter • **Molnár** Sándor • **Mújdricza** Ferenc • **Mújdricza** Péter • **Nádler** István • **Nagy** Bálint • **Nagy** Barbara • **Nagy** Judit • **Nagy** Pál • **Nagy** Tamás • **Najmányi** László • **Négyessy** András • **Némedy Varga** József • **Nemes** Mária • **Nemesi** Tivadar • **Németh** Hajnal • **Németh** Lajos • **Novotny** Tihamér • **Nyakas** Ilona • **Nyári** István • **Nyíry** Géza • **Nyitrai** Orsolya • **Orbán** György • **Pácser** Attila • **Pál** Zsuzsanna Rebeka • **Papp** Tibor • **Pauer** Gyula • **Pereszlényi** Roland • **Perneczky** Géza • **Petőcz** András • **Pető Tóth** Károly • **Pinczehelyi** Sándor • **Pottyondi** Péter • **Prutkay** Péter • **Radák** Eszter • **Radnóti** Sándor • **Rajk** László • **Regős** Imre • **Reischl** Szilvia • **Reményi** Róza • **Révész** L. László • **Richter** Péter • **Rónai** Péter • **Sáfrán** Dóra • **Sáry** László • **Sáska** Géza • **Sasvári** Edit • **Schaár** Erzsébet • **Schikula** Gábor • **Schilling** Zsolt • **Schmal** Károly • **Schneemeier** Andrea • **Schneller** Vilmos • **Seres** Szilvia • **SI-LA-GI** • **Simon** Gergely • **Simon** Zsuzsa • **Somogyi** György • **Somogyi** Győző • **Somoskői** Lajos • **Soós** Nóra • **Sós** Evelin • **Steiner** Villő • **Stuiber** Zsuzsa • **Sugár** Andor • **Sugár** János • **Sugár** Péter • **Sümeghy** Péter • **Swierkiewicz** Róbert • **Szabados** Árpád • **Szabó** Ádám • **Szabó** Ágnes • **Szabó** Eszter Ágnes • **Szabó** György • **Szabó** Zoltán • **Szacsva y** Pál • **Szamosfalvi** Albert • **Szaniszló** Júlia • **Széchy** Beáta • **Szegedy-Maszák** Zoltán • **Szegő** György • **Székely** Ákos • **Szemadám** György • **Szemethy** Orsi • **Szenes** Zsuzsa • Szentjóby /**St.Auby** Tamás • **Szentkuthy** Miklós • **Szerencsés** János • **Szigethy** Anna • **Szíjártó** Kálmán • **Szikra** Ágnes • **Szilágyi** Ákos • **Szilágyi** Teréz • **Szirányi** István • **Szirtes** András • **Szirtes** János • **Szkárosi** Endre • **Szlaukó** László • **Szőke** Annamária • **Szombathy** Bálint • **Szövényi** Anikó • **Szurcsik** József • **Tábor** Ádám • **Takács** Eszter • **Takács** György • **Takács** Rudolf • **Tálosi** Gábor • **Tamkó Sirató** Károly • **Tandori** Dezső • **Tardos** Anne • **Tasnádi** József • **Tatai** Erzsébet • **Thury** Levente • **Thurza** Gábor • **Till** Zoltán • **Tilles** Béla • **Tillmann** J. A. • **Timár** Péter • **Tokodi** András • **Tolvaly** Ernő • **Tót** Endre • **Tóth** Gábor • **Turai** Zoltán • **Türk** Péter • **Ulveczki** Gábor • **Ungváry** Rudolf • **Urbán** János • **Urbán** Tibor • **Ütő** Gusztáv • **Váczy** J. Tamás • **Vajda** Júlia • **Valcz** Gábor • **Váradi** Zsófia • **Varga** György • **Várnagy** Ildikó • **Várnai** Gyula • **Vásárhelyi** Antal • **Vass** Miklós • **Vass** Tibor • **vé Pálinkás** Róbert • **Vécsei** Júlia • **Veres** Júlia • **Veszely** Ferenc • **Vető** János • **Vigh** Mihály • **Vincze** Balázs • **Vincze** László • **Wahorn** András • **Wanek** Ferenc • **Wéber** Kristóf • **Weöres** Sándor • **Wessely** Anna • **Wolsky** András • **Wrobel** Péter • **Xantus** János • **Záborszky** Gábor • **Zics** Brigitta

2003 – A HÁRMAS ÉVE - AZ ARTPOOLBAN

EREDMÉNYEKBEN GAZDAG ÚJ ÉVET KIVÁNNAK AZ ARTPOOL MUNKATÁRSAI

PÁCSER ATTILA

A Budapest Galéria tisztelettel meghívja Önt PÁCSER ATTILA képzőművész kiállításának megnyitójára 1997. augusztus 7-én (csütörtök) 17–19 óráig a Budapest Galéria Kiállítóházába (Budapest III., Lajos utca 158.)

A kiállítás megtekinthető 1997. szeptember 7-ig, hétfő kivételével naponta 10–18 óráig.

NYITOTT MŰHELY
1123 Budapest, Ráth György u. 4.
Tel.: 214 0676
E-mail: nyitottmuhely@freemail.hu
nyitva: hétfőtől szombatig 8.30 - 21 óráig

Pácser Attila

Budapest nyáron vasárnap délben (1979)

Megnyitó: 2003. feruár 3., hétfő, 19 óra

Megnyitja: Szilágyi Sándor szakíró, fotográfus

Megtekinthető: 2003. március 2-ig
a Nyitott Műhely Galériában

TAXE PERQUE
03 01 28 06
Bp 62 BP

Detvay Jenő
Bolt Galéria
1066 Budapest
Weiner L. u. 8.

PÁCSER ATTILA

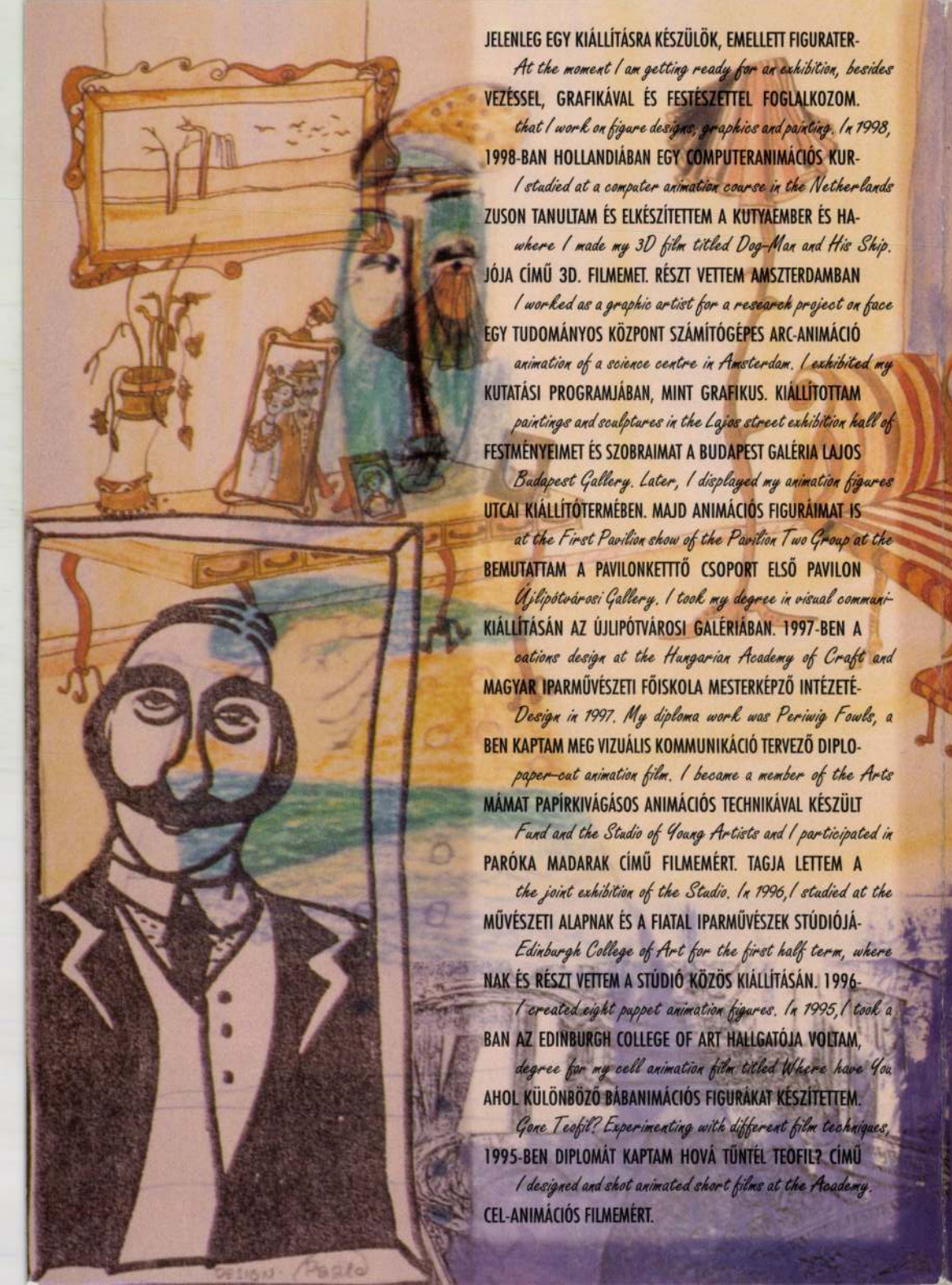

JELENLEG EGY KIÁLLÍTÁSRA KÉSZÜLÖK, EMELLETT FIGURATER-
At the moment I am getting ready for an exhibition, besides
VEZÉSSEL, GRAFIKÁVAL ÉS FESTÉSZETTEL FOGLALKOZOM.
that I work on figure designs, graphics and painting. In 1998,
1998-BAN HOLLANDIÁBAN EGY COMPUTERANIMÁCIÓS KUR-
I studied at a computer animation course in the Netherlands
ZUSON TANULTAM ÉS ELKÉSZÍTETTEM A KUTYAEMBER ÉS HA-
where I made my 3D film titled Dog-Man and His Ship.
JÓJA CÍMŰ 3D. FILMEMET. RÉSZT VETTEM AMSZTERDAMBAN
I worked as a graphic artist for a research project on face
EGY TUDOMÁNYOS KÖZPONT SZÁMÍTÓGÉPES ARC-ANIMÁCIÓ
animation of a science centre in Amsterdam. I exhibited my
KUTATÁSI PROGRAMJÁBAN, MINT GRAFIKUS. KIÁLLÍTOTTAM
paintings and sculptures in the Lajos street exhibition hall of
FESTMÉNYEIMET ÉS SZOBRAIMAT A BUDAPEST GALÉRIA LAJOS
Budapest Gallery. Later, I displayed my animation figures
UTCAI KIÁLLÍTÓTERMÉBEN. MAJD ANIMÁCIÓS FIGURÁIMAT IS
at the First Pavilion show of the Pavilion Two Group at the
BEMUTATTAM A PAVILONKETTŐ CSOPORT ELSŐ PAVILON
Újlipótvárosi Gallery. I took my degree in visual commun-
KIÁLLÍTÁSÁN AZ ÚJLIPÓTVÁROSI GALÉRIÁBAN. 1997-BEN A
ications design at the Hungarian Academy of Craft and
MAGYAR IPARMŰVÉSZETI FŐISKOLA MESTERKÉPZŐ INTÉZETÉ-
Design in 1997. My diploma work was Periwig Fowls, a
BEN KAPTAM MEG VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ TERVEZŐ DIPLO-
paper-cut animation film. I became a member of the Arts
MÁMAT PAPÍRKIVÁGÁSOS ANIMÁCIÓS TECHNIKÁVAL KÉSZÜLT
Fund and the Studio of Young Artists and I participated in
PARÓKA MADARAK CÍMŰ FILMEMÉRT. TAGJA LETTEM A
the joint exhibition of the Studio. In 1996, I studied at the
MŰVÉSZETI ALAPNAK ÉS A FIATAL IPARMŰVÉSZEK STÚDIÓJÁ-
Edinburgh College of Art for the first half term, where
NAK ÉS RÉSZT VETTEM A STÚDIÓ KÖZÖS KIÁLLÍTÁSÁN. 1996-
I created eight puppet animation figures. In 1995, I took a
BAN AZ EDINBURGH COLLEGE OF ART HALLGATÓJA VOLTAM,
degree for my cell animation film titled Where have You
AHOL KÜLÖNBÖZŐ BÁBANIMÁCIÓS FIGURÁKAT KÉSZÍTETTEM.
Gone Teofil? Experimenting with different film techniques,
1995-BEN DIPLOMÁT KAPTAM HOVÁ TŰNTÉL TEOFIL? CÍMŰ
I designed and shot animated short films at the Academy.
CEL-ANIMÁCIÓS FILMEMÉRT.

A KIADVÁNY A NEMZETI KULTURÁLIS
Published in 1998, sponsored by the
ALAP TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT
National Cultural Fund. We thank
1998-BAN. KÖSZÖNJÜK KRANA-
for the help of our friends:
BETH GÁBOR, ANDRÁSI GÁBOR,
Gábor Kranabeth, Gábor András,
KERTÉSZ ÁGNES, FARKAS ÁGNES,
Ágnes Kertész, Ágnes Farkas,
FÁBRY PÉTER BARÁTI SEGÍTSÉGÉT.
Péter Fábry.

PAÁL ZSUZSANNA

PLAFA

BÚTOROK BEVONULÁSA
The Marching in of the Furniture
K I Á L L Í T Á S
exhibition

PAÁL ZSUZSANNA

ÓBUDAI TÁRSASKÖR GALÉRIA
Gallery of Óbuda Club

A BÚTOROK BEVONULÁSA CÍMŰ KIÁLLÍTÁSUNK AZ EGÉSZ
Our exhibition, bearing the title The Marching in of the
KIÁLLÍTÁSI TERET BETÖLTŐ INSTALLÁCIÓ. OLYAN, MINT EGY
Furniture, is an installation filling up the whole exhibition
KIMEREVÍTETT FILMKOCKA 100.000-SZERES NAGYÍTÁSA. AZT
space. It is like a frozen frame magnified 100 000 times.
A PILLANATOT RÖGZÍTI, AMIKOR A BÚTOROK ÉPPEN
It captures the moment when the pieces of furniture are
BEÉRKEZNEK A TÉRBE, BÁR NÉHÁNYNAK MÉG A FALON KÍVÜL
entering the room, some of them still having a leg or a back
VAN A LÁBA VAGY A TÁMLÁJA. A FALRA RÖGZÍTETT BÚTOROK
outside. The pieces of furniture fixed to the walls represent
EGY VILÁGOSSÁG FELÉ ARASZOLÓ SZUTERÉNSZOBÁT
a basement room crawling towards the light. The elements
ÁBRÁZOLNAK, MELYNEK ALKOTÓELEMEI MEGSZOKOTTAK,
this room is made up of are the usual ones: a chair, a table, a
MINT SZÉK, ASZTAL, ÁGY..., DE MINDEGYIK ÚGY VAN A FAL-
bed... but all of them are fixed to the wall at the very
HOZ RÖGZÍTVE, HOGY ÉPPEN ELDŐL. AZ INSTALLÁCIÓ ÚGY
moment of tumbling over. The installation is painted as if it
VAN MEGFESTVE, MINTHA EGY OLDALRÓL LENNE MEGVILÁGÍT-
was lighted from one side. The pieces of furniture are com-
VA. A BÚTOROK A FÉNY FELÉ JÖNNEK, MINT AZ ÉJJELI BOGA-
ing towards the light like night bugs.
RAK. BEMEHETSZ KÖZÉJÜK.
You can step in among them.

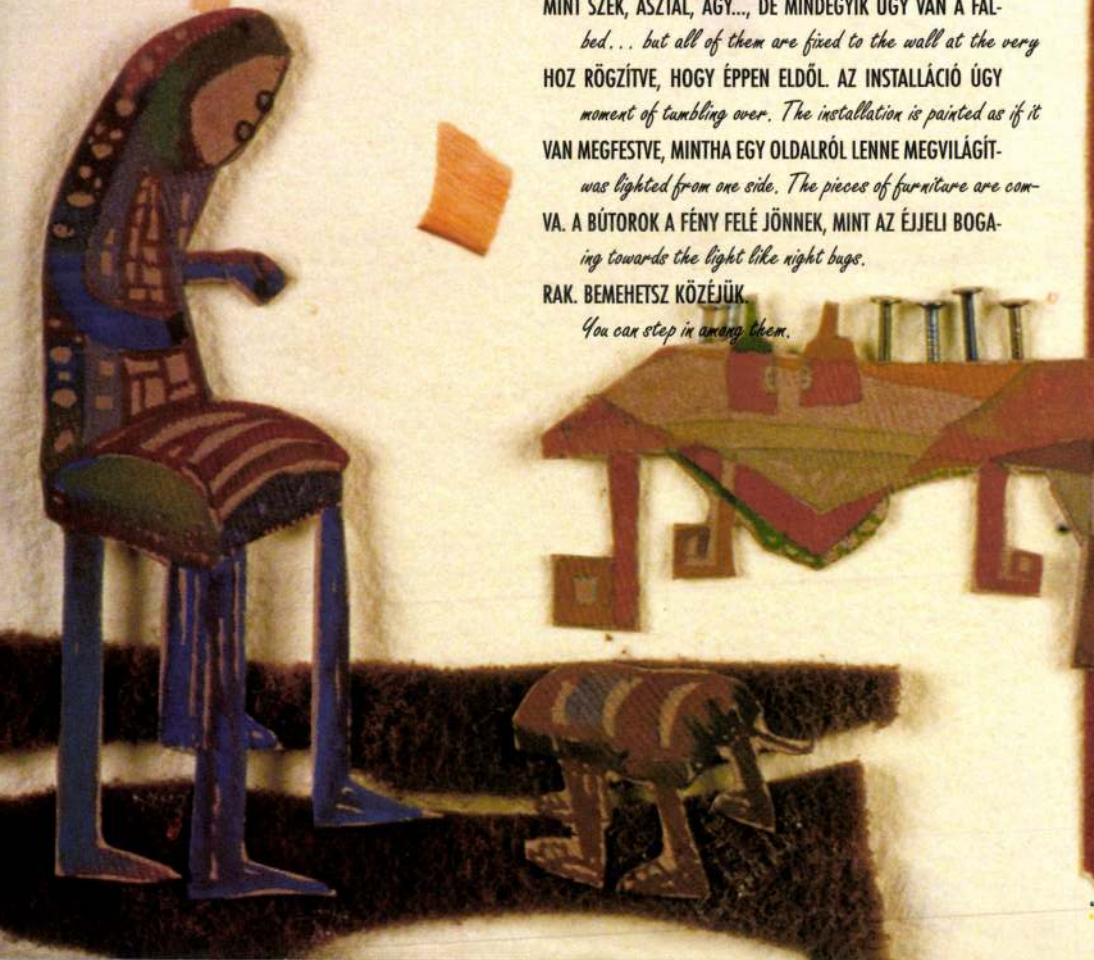

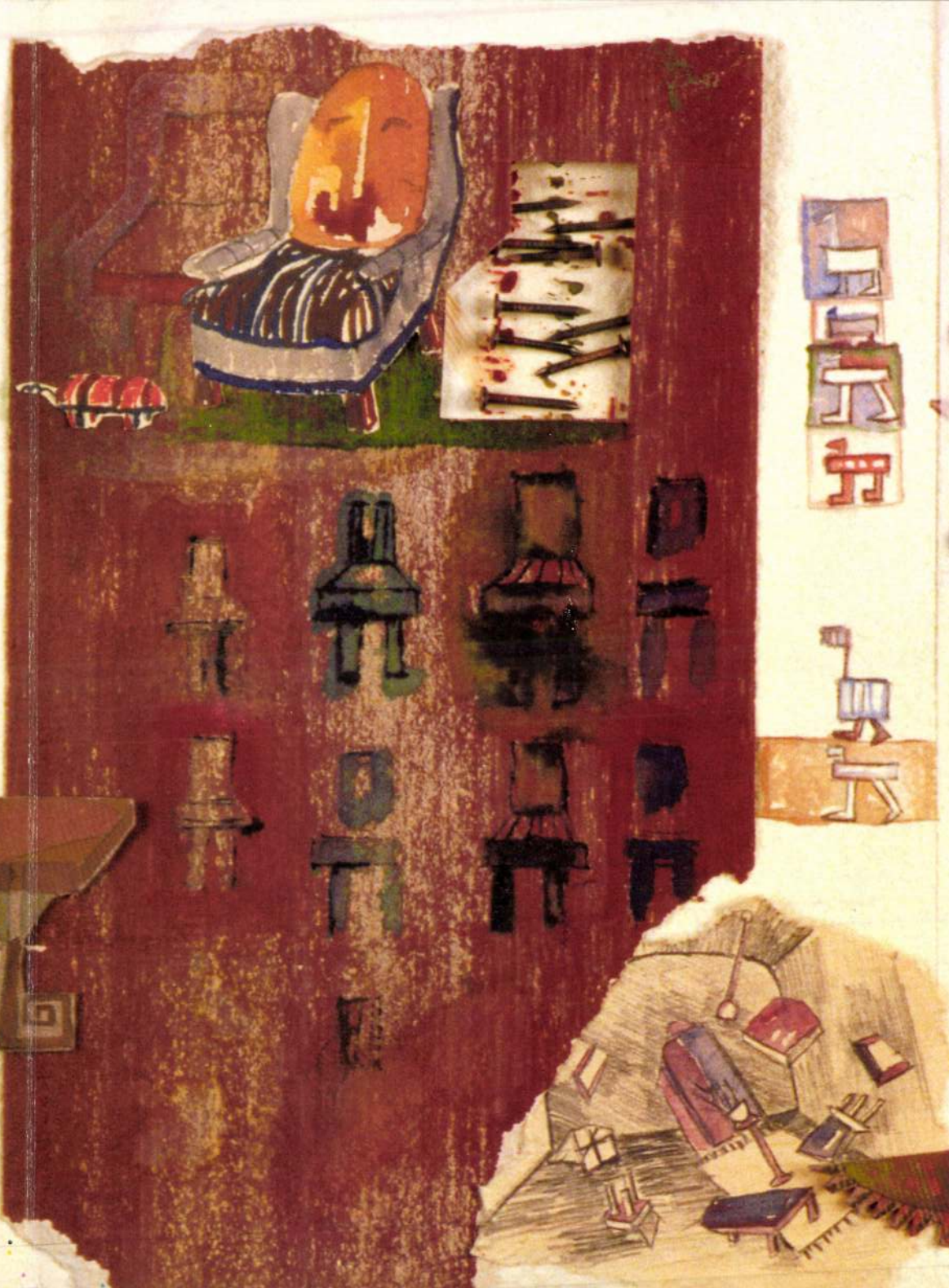

HA ZSUZSA CSAK HOVÁ TŰNTÉL,
Had Zsuzsa made nothing else but
TEOFIL? C. FILMJÉT KÉSZÍTETTE
her film Where have You Gone
VOLNA EL ÉS SEMMI MÁST, AKKOR
Teofil?, she would still have her
IS HELYE LENNE AZ ANIMÁCIÓS
place among the remarkable
MŰVÉSZET ÉRDEKES SZEMÉLYISÉGEI
personalities in the art of anima-
KÖZÖTT. KÍSÉRLETEZŐ KEDVŰ EM-
tion. While she is fond of experi-
BER: A TÁBLAKÉPTŐL A DRÓTSZOB-
menting and she tries her
ROKON ÁT A MOZGÁSMŰVÉSZETIG
strength with anything from
KIG MINDENBEN KIPRÓBÁLJA MA-
panel paintings through wire
GÁT, MEGNYILVÁNULÁSAI MÉGIS
constructions to eurhythmics, all
EGYSÉGESEK. ZSUZSÁNAK VAN HU-
of her accomplishments are
MORÉRZÉKE, ÍGY EGY ELGÖRBÜLT
coherent. Zsuzsa has a sense of
SZÉKLÁB, EGY KICSORBULT POHÁR
humour, so a crooked chair-leg or
IS FŐSZEREPLŐJE LEHET MŰVÉSZE-
a chipped glass can be the star of
TÉNEK. A TÁRGYAKHOZ FŰZŐDŐ
her art. The intimate relation-
BENSŐSÉGES VISZONYA A MAGAMÉ-
ship she enjoys with objects is kin
VAL ROKON, ÍGY SZÜLETETT A
to my own: that explains the idea
„KIÁLLÍTÁS" ÖTLETE...
of this 'exhibition'...
MTÓTH ÉVA

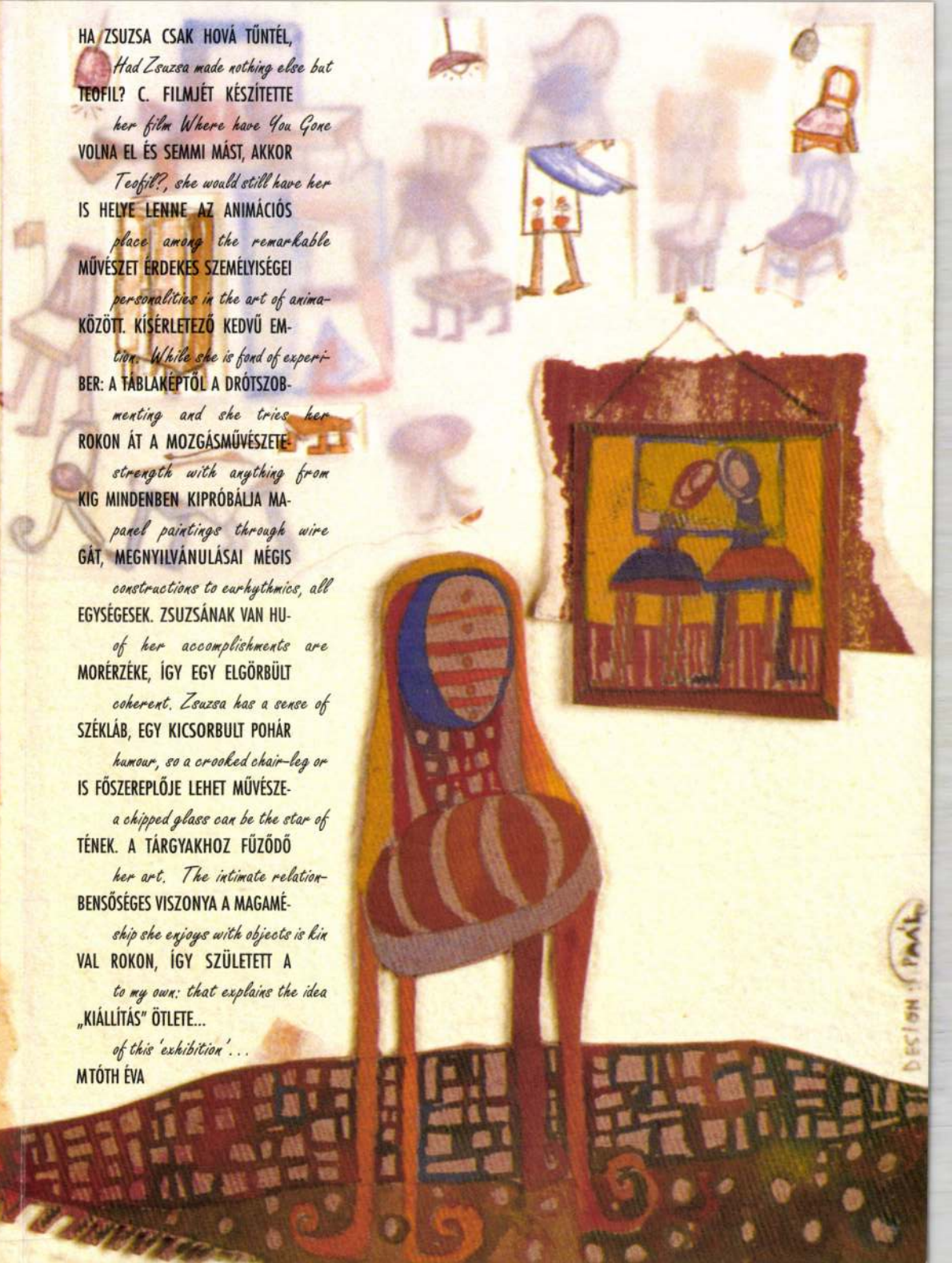

1998.VII.25.
NÉPSZAVA

A mumus mélabúja

Paál Zsuzsanna munkái

A család ott kezdődik, hogy „él" benne egy maci. Ez a mackó *Paál Zsuzsanna* édesapjáé volt anno, de igazából semmi köze sincs a művész jövendő sorsához. Sokkal inkább annak, hogy a papa építész, aki jól rajzol, szabad idejében akvarelleket fest, csak úgy, magának. Anyja családjában sokan foglalkoznak zenével, a mama jól énekel, muzsikával való kapcsolata – a Bartók Béla Emlékházban dolgozik – adott. A húga fest, ír, de leginkább pszichiáter és tájfutó. Látni tehát, hogy a művészetek felé való nyitottság ott lappang a családban, igaz, Zsuzsanna az egyedüli, aki ezzel hivatásszerűen foglalkozik.

„Azért lettem alkotó, mert semmi máshoz nem értettem, ehhez volt érzékem és tehetségem" – mondja. Egyéb ambícióról, késztetéseiről – vagy te jó Ég!: hitvallásról, ars poeticáról – nem akar nyilatkozni, amint sejtettem, de játékból tesz egy kecses kézmozdulatot. Ez a levegőbe rajzolt graciőz gesztus mint virtuális keszkenőlebbenés – a stílusjegy. És vissza is köszön minden munkájáról.

A gesztus animálja a formát, lelket ad neki. *Az alkotó* körül megannyi félig szabadságát töltő, félig bevetésre kész motívum tüntet jelenlétével. Az animációs filmek készítője lakását is úgy terveztette, hogy bármely pontján bármerre nézve érvényesülnek a rajzaira jellemző ívek, hajlatok futamai. Kicsit szecessziós, kicsit lányosan szomorkás figuráinak jellege. De sosem hagyja mélabúba süppedni ezt a világot. A *Hová tűntél, Teofil?* című cell-animációjának főszereplője például olyan szemöldök-bajuszt visel, mint egy búvárszemüveg. A kifinomult alakok finom humorral kapják meg a magukét.

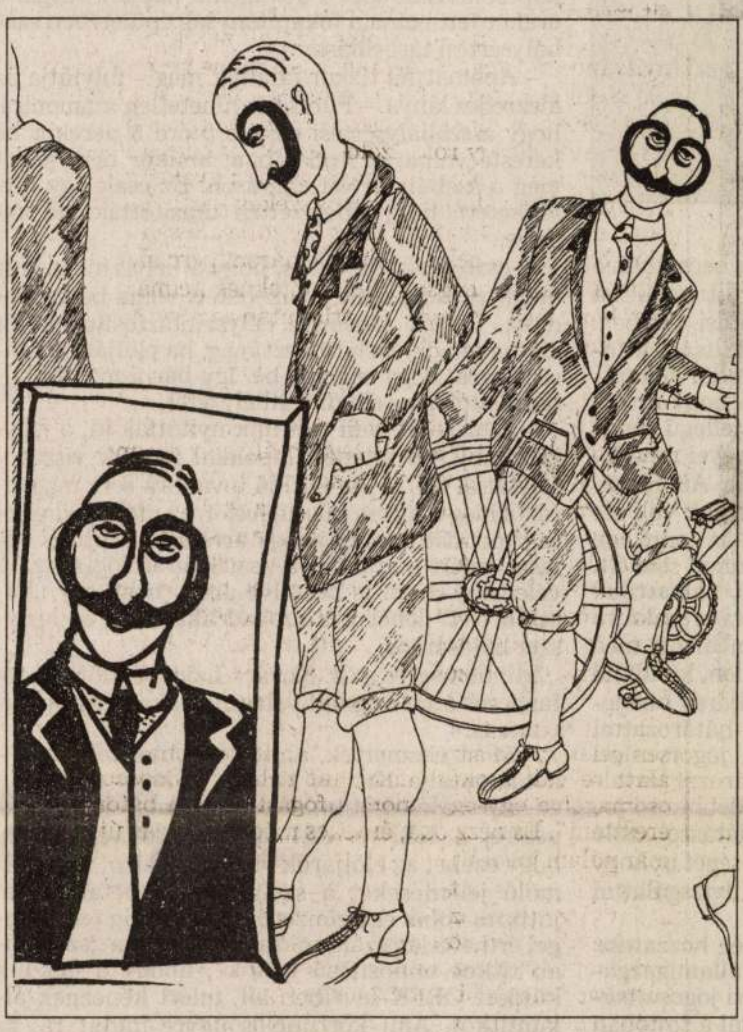

Szereplői köré teljes világot rajzol. *„Ilyen bútorokat szeretnék tervezni"* – mutatja Malvin lakását animációs filmjében. Az alakok, akiket kitalál – vagy megidéz a tudaton túli tartományokból –, sosem érkeznek üres kézzel. *Paróka madarak* című, papírkivágásos animációjában pedig kész történetek lapulnak a szereplők ruháinak redőiben, egy-egy cipősarok olykor fura titkokat tartogat, és nem ritka, hogy a magasra tornyozott, valószínűtlenül imbolygó frizura mögül a nagybetűs Rémület tódul elő egy óvatlan pillanatban. Ha már megjelent a színen mondjuk a Mumus, nincs egyedül. *„Rögtön csak a fiával tudtam elképzelni"* – mutatja a nagy ijesztőt, amint kézen fog egy kicsit, aki kis csontot szorongat.

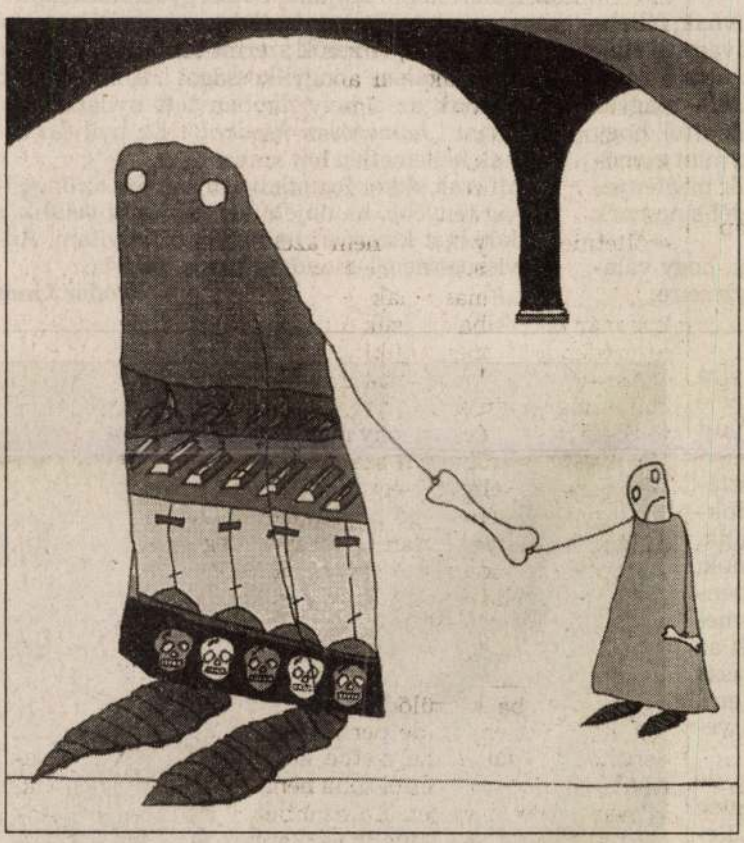

És hogy teljes legyen a választék, Paál Zsuzsanna a hollandiai Groningenben elsajátította a 3D-s komputeranimációt. Öt hónapja volt rá, ezt követően készítette el a *Kutyaember és a hajója* című munkáját. A számítógépes program segítségével a néző ott lehet az alkotó figurái között, együtt mozognak, barangolnak a térben, az időben, a mesében.

Ezek a lerajzolások kapukat nyitnak ki, s fantázia fedőnévvel nem csak biztonságosan „leinformálható" elemeket szabadítanak ránk. Ha már egyszer megszülettek, ha csak egy vázlatnyi időre is, de beteljesítik saját sorsukat. Bármennyire is csak játék ez: tollal, komputerrel rajzolt végzet, legalább egy mackó is látja.

Szerényi Gábor

ngyilkossága

a hócipője

úr becsatolta a
ívüli haláleset
gatási ügyben.
ogultsági kifo-
Rendőr-főkapi-
re, hogy az ér-
n jellegű rend-
megyei rendőr-
ják. Az állam-
úrnak volt le-
okat tenni, de
ommal sem élt.
tő, ballisztikai
orvos szakértő
em bízott meg
etlen, kívülálló
eljárás befeje-
ró határozattal
va, jogorvoslati
atározat tartal-
fellebbezési jo-
eljárásról szóló

– Én ebben az ügyben fellebbezni nem is akartam. Egyrészt, mert akkor még az adatok nem álltak a rendelkezésemre, másrészt a dolgokat át kellett gondolnunk. Olyan személyek jelentkezését vártuk hosszabb ideig, akik konkrétumokkal tudtak volna szolgálni, esetleg iratokat tudtak volna mutatni.

Dr. Borka József szerint amíg összeállt a kép, eltelt az idő.

– Még egyszer mondom: nem felülvizsgálati kérelemmel akartam élni, azért neveztem az Ignácz dandártábornoknak a család nevében fogalmazott levelet annak, mert az jutott eszembe... – így az ügyvéd. – Özvegy Kuzma Mihályné és Kuzma Valéria egy mulasztásoktól hemzsegő államigazgatási ügy újranyomozását szerették volna kezdeményezni. Arra a rengeteg kérdésre, amit a panaszos levél felvetett, csak részben kaptak választ.

– Nem tudom elfogadni az ORFK-sok magyarázatát. Például azt sem, miszerint a szájba vett pisztolycső hangtompító hatását nem lehet szimulálni – jegyzi meg Kuzma Valéria. – Elképzelhetetlennek tartom, hogy senki sem hallotta volna a lövést.

Kuzma alezredesnek egy közlekedési balesettel kapcsolatosan éppen a tragédia napján, reggel 8 órakor lett volna a főkapitányság épületében szabálysértési tárgyalása.

– Apámat fél tízkor találták meg – folytatja az alezredes lánya. – Furcsa és hihetetlen számomra, hogy a szabálysértési előadó 8 óra 5 perckor ne kereste volna az irodájában, amikor nem jelent meg a szabálysértési eljáráson. Ez csak úgy történhetett, hogy kifejezetten utasították: ne keresse.

A család vitatja azt is, hogy a helyszíni szemle megkezdéséig senki ne mehetett volna be az irodába. Valéria szerint a helyszínbiztosító rendőr aligha akadályozhatta ezt meg, ha elöljárója utasítja arra, hogy engedje be. Így bárki manipulálhatta utólag az elhalt testhelyzetét.

– A táskáját nem előttünk nyitották ki, a jegyzettömbjét is kitépett lapokkal kaptuk vissza – folytatja Vali. – Az ORFK továbbra sem magyarázta meg a furcsa búcsúlevelet, az utólag odapréselt mondatot, mint ahogy arra sem kaptunk választ, miért maradt el a pszichografológiai szakvélemény. Nem is beszélve arról, hogy egy „búcsúlevelet" lehet írni szabad akaratból és kényszer hatására is.

Mindenesetre a dr. Kovács Lajos rendőrségi főtanácsos által szignált válasznak akad egy pozitívuma is.

– Most elismerték, amit korábban tagadtak – kommentálja Kuzma Valéria –, hogy tudniillik édesapám küldött különböző jelentéseket Budapestre, a KBI-re. Azt azonban kötve hiszem, hogy ezeket az elöljárók viselt dolgairól is beszámoló jelentéseket a szolgálati út betartásával juttatta volna el a címzetthez. Az pedig teljességgel érthetetlen számunkra, hogy ezek a „szigorúan titkos minősítésű iratok", ahogy a nekünk küldött ORFK-levélben áll, miért képeznek államtitkot. Ami korrupciós ügyre mutat rá, az szerintem a közvéleményre tartozik, és nem lehet államtitok.

A család úgy véli, hogy mindennek, így egy öngyilkosságnak is kell, hogy legyen indítéka. Márpedig a hozzátartozók csakúgy, mint a rendőrtiszt volt munkatársai, egyértelműen (egyöntetűen?) hangoztatják: semmi sem utalt arra, hogy Kuzma alezredes ilyen végzetes lépésre készül. A rendőrségi vizsgálat sugallta állítólagos „indítékokat": a szervezett bűnözés főnökének lejáratására kreált, a háza előtt lezajlott kommandós akció – a halott alezredes zsebében megtalálták az esetet rögzítő szolgálati napló lapjainak összegyűrt másolatát – vagy a jelentéktelen közlekedési szabálysértési ügy a Kuzmát ismerők szerint semmiképpen sem motiválhatták az „öngyilkosságot". Annál inkább Kuzmának az a helyi lapban tett nyilatkozata, miszerint *„hamarosan kipakol"*. Ez nyilván sokaknak kellemetlen lett volna.

– Mi csak akkor fogunk belenyugodni az öngyilkosság tényébe, ha objektíven elhitetik velünk, s azt kétséget kizáróan be fogják bizonyítani. Addig viszont nem – mondja Kuzma Valéria.

Tódor János

---

nnyira
egy jó
nyújt

osztá-
ndok-
zzunk,
lanok,
a ben-
isme-
gét az
gassa
ítene,
t ve-

k, de
égleg
.. Pe-
szóba
másik
gsem-
miben
és ha
rják a
in be
többé
zívhat
mere-
y dro-

ni kell

Panna

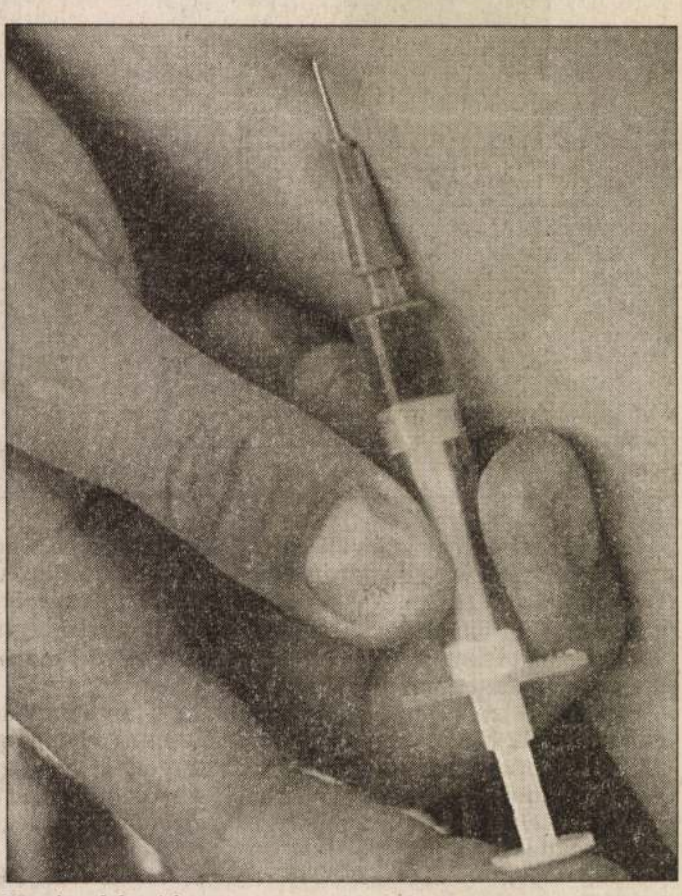

Heroin a lebegéshez Dömötör Csaba felvétele

Ifj Paál Mihály

Testvérek c. szobsa (emlj.)
szerepel a Fiatal Kép mův.
Kiállításán az Ernst
Museumban

Magyar Hjuság 1963 VI. 15

Ifj Paál Mihály

„Haját fonó lányka" és „Vízbenéző"
c. faszobarokkal (említve)
kerepel a balatoni nyári
Tárlaton Keszthelyen

Jelenkor 1966 VIII. n. 741 old.

id. Paál Mihály

Kisplantikái réntvették Vácott a Pest megyei képzőművének kiállításán.

Túlmutat a megye határain
Pest megyei Hírlap, 1967 nov. 16. (Vác)

ifj. Paál Mihály

id. Paál Mihály nobrán fia, srobrán. Művei (Vaporó, Izisz) rént vettek Vácott a Pest megyei Képzőművének kiállításán.
Telerége Szabó Edit nintén srobrokat állított ki.

Dr. Losonczi Miklós: Pest megyei Képzőművészeti kiállítás
Pest megyei Hírlap. 1967. nov. 19.8.o.

id. Paál Mihály

Szobrán művei (Homeron, Orfeum, Lány virággal) rént vettek Vácott a Pest megyei képzőművének kiállításán.

Fia: ifj. Paál Mihály szobrán

Dr. Lasonczi Miklós: Pest megyei képzőművészeti kiállítás

Pest megyei Hírlap, 1967. nov. 19. 8. o.

ifj. Paál Miklály

Izisz c. nobra (ólomfigura) nyerte a ~~váci~~ Pest megyei képzőművének váci kiállításán a Pest megyei Tanács 3. díjár
Fotó a nobossól

Díjnyertes műalkotások
Pest megyei Hírlap, 1967. nov. 18. (Vác)

ifj. Pádl Mihály

Kisplantikói rént vetnek Vácott a
Pest megyei képzőművének kiállítóján.

Túlmutat a megye határain
Pest megyei Hírlap, 1967. nov. 16. (Vác)

Paál Mihály

„Ülő nő" és „50 év ünnepe" c. fa figurákkal (eml.) szerepel a Pest megyei kép. mův. 14 kiállításán a Kentendrei Múzeumban

Fekete Józsefné: Zárásunk képkö-
művészei Kentendrén

Pest megyei Hírlap 1968 XII. 13

ifj Paál Mihály

Március i plasztikája (cml.)
szerepel a Pest megyei művészek
tárlatán

Rideg Gábor: Három tájegység
művészete

Magyar Hirlap 1969 V.11, 9old

Id. Paál Mihály

Kerepel a Balatoni nyári
Tárlaton Keszthelyen

Jelenkor 1966 VIII. n. 741 old.

Paál Mihály

A Szentendrei Múzeum XIV. Megei Tárlatán kiemelkedő a gyömrői P. M. Ülő nője és az 50. évfordulóra készült figurái.

Pestmegei Térlap 1968. dec. 13. 4. o. Pestmegei Képző-
Művészek Kiállítása Szentendrén

ifj. Paál hitály nobrás

Női alak c. nobra (eml.) Zircen
Lerül feldhitásra a volt
apátsági épület előt

(B. J.): Két nobrat kap Zirc

Napló (Veszprém) 1969 VI. 11

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

ifj Paál Mihály

Szerepel a váci nyári tárlatok

N. N.: Kiállítás Vácott

Pestmegyei Hirlap 1969 VIII. 17

id. Paál Mihály

Szerepel a váci nyári tárlatok

N. N.: Kiállítás Vácott

Pestmegyei Hirlap 1969 VIII. 17

Paál Tamás né M.É.K.

A Szegedi Olajközpont tervpályázaton 10000 Ft-os megvétel

Társtervező munkatárs: Orosz Anna mária- Ercsényi Sándor- Solymossy Antal- Gremsperger Ilona

Tervező: Tolnay Lajos- Tallós Elemér

Magyar Építőművészet 1967/5. 3.l.

PAÁL ZSUZSA

BUDAPEST GALÉRIA
1056 Budapest V., Szabad sajtó út 5.

SAJTÓELŐZETES

Szeretettel várjuk a sajtó munkatársait a **Budapest Galéria Kiállítóházába Csurka Eszter és Paál Zsuzsa** képzőművészek kiállításának megnyitójára **1998. május 28-án (csütörtök) 18 órakor.**

A Budapest Galéria Kiállítóházában rendezünk kiállítást műveinkből. Már a főiskolai éveink alatt is baráti és gondolati szálak kötöttek össze minket, melynek legérdekesebb alkotói megnyilvánulása 1996 végén a Szkéné Színházban, majd 1997 elején a Merlin Színházban kétszer is bemutatott látványszínházi előadásunk volt. A darabban önálló alkotásainkat egymásmellé téve, Pergolesi: Stabat Mater című zeneművétől inspirálva, hoztuk létre előadásunkat. Első pillanattól törekedtünk arra, hogy műveink önmagukban, mint kiállítási tárgyak is bemutathatók legyenek. Ezen kiállításunk alapjául a darabban szereplő alkotásainkat használnánk fel, melyet kiegészítünk új művekkel is.
A kiállítás komplett installáció lesz, különböző média tipusok felhasználásával.

Csurka Eszter és Paál Zsuzsanna

A kiállítás 1998. június 14-ig tekinthető meg hétfő kivételével naponta 10-18 óráig.

Szeretettel meghívjuk
a PavilonKetttő Csoport
Második pavilon című
kiállításának megnyitójára
a Vigadó Galériába,
1999. január 7-én 17 órára.

Paál Zsuzsanna

A megnyitón
látható lesz
Paál Zsuzsanna:
A Kutyaember
és a hajója című
3D komputeranimációs filmje
és A hajókalap
című performance,
M Tóth Éva:
a Ház című
animációs filmjének
videó-átirata,
valamint Tóth Géza
animációs installációja.
Közreműködik:
Kemény György
grafikusművész.

Ez alkalommal kerül sor
a második PavilonKetttő-díj átadására
egy kiváló munkatársunk
szakmai elismeréseképpen.

VIGADÓ GALÉRIA

A kiállítás 1999. január 24-ig látogatható,
hétfő kivételével naponta 10-18 óráig.
Cím: Budapest, V. ker. Vigadó tér 2.,
telefon: 318-79-32

A kiállítás létrejöttét támogatták:

Nemzeti Kulturális Alap
Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete
Magyar Alkotóművészeti Közalapítvány
Művészeti és Szabadművelődési Alapítvány

PAÁL ZSUZSANNA

Éji zene

PAÁL ZSUZSANNA installációja és Gondán Gertrúd üvegmunkái Éji zene címmel november 10-ig láthatók a Fiatal Iparművészek Stúdiója galériájában (Bp. V., Kálmán Imre u. 16.) megnyílt tárlaton. A megnyitón a művészek vízi performanszt mutattak be. (K. G. A.)

MAGYAR NEMZET, 2020. OKT. 25. 14.o.

Paál Valéria Eszter

olajfestményeinek és selyemcseudéleteinek

EGYETEMI VÁLL
KOLLÓRIU
1002 Budap
Szévám tér

Kiállítása

1992 jan 13-27-ig

a

Gellért Szálloda Teaszalonjában

PAA"L Valéria Ester

PAÁL VALÉRIA ESZTER

tanár-festő

olajtájképeinek és selyemcsendéleteinek

kiállítása

Budapesten

A GELLÉRT SZÁLLODA TEASZALONJÁBAN

1992 Január 13 — Január 27

A kiállítás megtekinthető minden nap

(vasárnap is):

"...állítsátok meg fejem fölött az órát,
hogy ne sürgesse pusztulásom idejét."
Kassák

Paál Mária MDK

szerepelt a szegedi hallgatók évvégi kiállitásán.

D.E. A Pedagógiai Főiskola rajzszakos hallgatóinak kiállitásáról.

Tiszatáj, 1962. jun.

M.D.V.

Paál Miklós
szobrai

A pécsi Olympia cukrászdát
domborművei díszítik.

Sarkadiné Hársfalvi Éva: Pécs új képzőművészeti alkotásai.
Művészet, 1961. április — 24 l.

Paál Mihály festő

a zebegényi Szőnyi István emlékmúzeum baráti köre festménykölcsönzőt létesített, hogy elősegítsék a képzőművészeti ízlés fejlesztését. Az első tárlaton 10 művész 28 alkotását állították ki, Paál Mihály és G. Nagy András művei is szerepelnek.

Halai Hírlap, 1974. szept. 6.

Paál Mihály, Jestő

A zebegényi tárlaton szerepel.

—: festménykölcsönző 8.

ESTI HIRLAP, Bp. 1974. szept.

Paál Mihály

a zebegényi Szőnyi István Emlékmúzeum baráti köre festménykölcsönzőt létesített. Az első tárlaton tíz művész 28 alkotását állították ki, – köztük a művészét is – melyeket intézmények kölcsön vehetnek.

Északmagyarország, 1974. szept. 6.

Ifj. Páál Mihály

Támaszkodó (szobor, szepró)

Magyar Ifjúság 1965 VII. 12

Pál Valéria Erika

Selymes virágok,

örökéltű fák

"....állítsátok meg fejem fölött az órát,

hogy ne sürgesse pusztulásom idejét."

Kassák

Szeretettel meghívjuk Önt

PAÁL VALÉRIA ESZTER

olaj - és selyemfestmény kiállításának

1992 november 8 - án 17 órakor a budapesti

Gellért Szálloda Teaszalonjában tartandó megnyitójára.

A kiállítást megnyitja: Lelkes András festőművész

A kiállítás megtekinthető 1992 nov. 8 - 22 - ig

a hét minden napján 10 - 18 óráig

HIDASI - KÉRI

PAÁL LÁSZLÓ

Még távol van az unióstól a magyar műtárgypiac

műtárgy

Hiába tartozunk május 1-je óta az Európai Unióba, az uniós műkereskedelmi rendszert nem vezették be hazánkban. Vagyis sem a hazai, sem az itt vásárolni kívánó külföldi gyűjtők, kereskedők élete nem lett könnyebb a csatlakozással.

Gréczi Emőke

A Magyar Műtárgy- és Régiségkereskedők Országos Szövetsége nem először próbálta meggyőzni az illetékes hivatalokat (Pénzügyminisztérium, Kulturális Örökségvédelmi Hivatal), hogy legalább fokozatosan próbáljanak áttérni az unióban érvényes műkereskedelmet érintő szabályozásra. Ezzel szemben Magyarországon sem a kiviteli rendszer, sem a személyijövedelemadó-szabályok, sem a „követői járulék" intézménye nem hasonlít ahhoz a liberális és gyűjtőbarát politikához, ami az EU tagországaira jellemző. Mivel e téren nem kötelező átvenni az uniós rendszert, a hivatalok nem is kapkodják el a harmonizációt.

A kiviteli rendszer jelenleg oly szigorú hazánkban, hogy egy ötvenévesnél régebbi, pár ezer vagy tízezer forintos tárgy engedélyeztetése a régiség árát is meghaladhatja. Ezzel szemben az EU-n belül szabad az utaztatás, s az unión kívül is csak egy igen magas értékhatáron felül (festmények esetében 39, más műtárgyaknál 13 millió forint) engedélyköteles a kivitel. Mindez azt jelenti, hogy egy osztrák kereskedő a Pesten vásárolt műtárggyal hivatalokba szaladgálhat, és fizet is az ügyintézésért, ha Ausztriába szeretné vinni. Ha pedig Ausztriából Magyarországon át például Romániába kíván műtárgyat szállítani, akkor saját hazájában csak a fenti értékhatárok felett kell kiviteli engedélyt kérnie, de Magyarországon mindenképpen. A magyar műkereskedelem tehát semmivel sem vált szabadabbá, mint a csatlakozás előtt, sokkal inkább komoly próbatétellé a külföldi kereskedők számára, amire számos példát említhetnének a szövetség tagjai.

Ugyancsak a valóságtól távol esik az az szja-szabályozás, mely a szerzett és az eladott érték adómentes különbözetét személyenként kétszázezer forintban állapítja meg. Mivel a műtárgypiac egyfajta forradalmon ment keresztül az elmúlt 15 évben, nem beszélve az inflációról, hát bizony az évtizedekkel ezelőtti és a mai műtárgyárak különbözete csak az „apróságok" esetében mérhető százezer forintokban. Tehát annak, aki a családi örökséget nem tette pénzzé akkoriban, vagy nem csempészte ki az országból (ahogy azt rengetegen tették), és most az eladására kényszerül, olyan adóval kell szembenéznie, ami inkább a fekete- vagy a szürke piac felé tereli. A szövetség az értékhatár drasztikus, négy-öt millió forintra emelését javasolja, ez lenne reális a piaci tendenciákat tekintve.

A hazai műkereskedelem egyik legvitatottabb pontja, számos per tárgya a „követői járulék", mely valamifajta szerzői jogdíj-átalányt hivatott pótolni. Ez az eladási ár öt százaléka, amit a kereskedőnek be kell szednie a vevőtől, és egy alapnak továbbítani. Az EU-ban csak 2006-ig kell bevezetniük a rendszert a tagállamoknak, de sokkal kisebb összegekről van szó, ami értékhatáronként csökken. Tehát háromezer euróig egyáltalán nincs követői díj, majd a legmagasabb négy százalékról (ez ötvenezer euróig van) lépcsőzetesen csökken egészen 0,25 százalékig. A gyakorlatban ez úgy néz ki, hogy egy ötmillió forintos festmény után az EU-ban átszámítva kétszázezer forint alatt van a fizetendő összeg, itthon pedig 250 ezer forint. Arról nem beszélve, hogy a több száz évvel ezelőtti, ismeretlen mesterek művei után is fizetni kell követői járulékot, holott ezt az összeget már csak az alap kasszája nyeli el.

Paál László Barbizoni erdője a közelmúltban érkezett Franciaországból, kivitele már komoly bonyodalmakkal járna

HIRDETÉS

Hátrányban a bérlakásépítésben

A kis jövedelműeknek is kedvez a kereset arányában megállapított lakbér

Európa valamennyi országában magasabb a bérlakások aránya a nálunk mért nyolc százaléknál. Országonként változó, hogy a lakbérhez mennyi támogatást ad az állam, de a cél mindenütt ugyanaz: a hátrányos helyzetűek is megfelelő körülmények között lakhassanak.

A bérlakás-szolgáltató, így az építő a saját költségeit, valamint a hasznát akarja megkapni a bérleti díjakból. A bérlők egyáltalán nem kiszolgáltatottak, mivel ezt a fajta szolgáltatást az állam hosszú távúnak tartja, és aszerint is szabályozza. A szerződés csak súlyos jogsértés esetén bontható fel, illetve a lakbért emelni csak korlátozottan lehet.

Bekerítik az Auchan áruházakat

Bevásárlóközpontokat épít az Auchan hipermarketek köré a regionális ingatlanpiac egyik jelentős beruházója, az Ablon Kft. A nyár folyamán kezdődik el a soroksári és a dunakeszi áruházak mellett az úgynevezett stripmallok építése, ám a jövőben még további üzletházak felhúzását tervezik. Az együttesen 44 millió eurós beruházást az Ablon tulajdonosa, az osztrák Volksbank ingatlanfejlesztések finanszírozásával foglalkozó cége, az Immoconsult GmbH állja. John MacKenzie, az Ablon üzletágfejlesztési igazgatója kifejtette, hogy a hipermarketek népszerűségét kihasználva havi egymillió látogatóra számítanak az üzletházakban. A két projekt rettenetesen fontos az Auchan számára

Megfizetik a vevők a ritka alkalmat

PAAL LASZLO

műtárgy

A minőség volt a rendező elv a Belvedere Szalon művészeti aukcióján, illetve az Arte és az Abigail Galéria grafikai árverésein. A közönség résen van, a kvalitásosabb és a ritkán felbukkanó tételeket biztosan elviszik a csöndesebb aukciókról is, ráadásul az árak itt még mindig alacsonyabbak, mint a legnagyobb galériáknál.

Gréczi Emőke

A Belvedere Szalon olyan művészeti árverést rendez, ahol nagyjából egyenrangú szerepet osztanak a képeknek, a bútoroknak és a műtárgyaknak. A piaci viszonyok mára úgy alakultak, hogy a két nagy galéria elviszi a jobb festményeket, a többiek pedig a néhány kiemelkedő darab mellett kénytelenek megelégedni a maradékkal, így sokszor a többi régiség képviseli a minőséget a statisztaszerepre kényszerített alkotások mellett. Nagyháziék a kettő közötti átmenetként az egyes műfajoknak külön árveréseket tartanak.

A Belvedere tematikusan rendezett festménykínálata lehetővé teszi, hogy még a laikus is kvalitásbeli különbséget tehessen akt és akt, tájkép és tájkép között. Néha bántó a különbség, ami kevésbé látható, ha az elrendezés nem racionális, hanem emocionális, és a vásárlók figyelmének váltakozó módon történő felhívását, majd pihentetését szolgálja.

Ahhoz szoktunk, hogy tízmilliós festményár csak a két piacvezetőnél születik. Paál László képeit mostanában már húszmillió alatt sem lehetett megvenni, ezért két eset állt fenn: vagy megtörik a jég, és máshol is képesek a gyűjtők magas árat fizetni, vagy a tétel visszamarad. Az előbbi változat érvényesült, hiszen a művész barbizóni korszakának korai darabja, a védett Erdőszéle 26 millió forintért kelt el. A közönség máskor is igyekezett megragadni a ritka alkalmakat, és olyan műveket értékelt magasra, amelyek egyediek, és az árverés páratlan lehetőséget kínál megszerzésükre. Ilyen volt Kacziány Aladár Moll akkordja (5,5 millió), az ismeretlen Vadadi Filep György Kőfejtők című vászna (1,9 millió), Vizkelety Béla két történelmi témája a XIX. század közepéről (1,1 és 1,2 millió), a nagybányai művek tömegéből pedig Korda Vince Nyári erdője emelkedett ki (2,8 millió).

A műtárgyak között is az egyedi vagy biztosan ritka darabok vonzották a vásárlókat. Egy csaknem hárommétereres márvány díszamfora – eredetileg Krasznahorka várából – ötmilliót ért, a bőrkárpitos mahagóni Thonet garnitúra pedig 1,7 millió forintba került. A Belvedere kínálata kisplasztikákból, szobrokból jóval szélesebb, mint amennyit a szűk hazai piac képes felszívni belőle. Ezúttal is több maradt vissza, mint amennyit elvittek, a legdrágább a német Hans Hubert Dietzsch 1910 körüli bronz Tánca lett 1,8 millió kikiáltási-leütési árával. Az Arte Galéria grafikai aukciója a kincskeresők egyik kedvelt terepe, és még sok pénz sem kell hozzá. Kiváló rajzokhoz lehet jutni százezer forint körüli árakon. Ámos Imre Vörös díványa 90 ezret, Ferenczy Béni aktja 120 ezret, Farkas István akvarell tájképe 120 ezret, Scheiber Hugó dunai látképe pedig 160 ezer forintot ért. Kmetty János párizsi műve rugaszkodott el ettől az árszinttől (380 ezer), máskor – Bortnyik Sándor rézkarcával – pedig már a sokszorosított grafikákkal is el lehetett érni hasonló árat.

Munkácsy Mihály ceruzarajza (Krisztus fej) 160 ezres árával viszonylag olcsón kelt el, tekintve, hogy az Abigail Galéria grafikai árverésén a Krisztus Pilátus előtt című festményhez készült tanulmányok árai 190 és 400 ezer forint között szóródtak. Kádár Béla egyik munkája 200 ezer forintért ment el, Márffy Ödön Csinszkája pedig csak tízezerrel maradt el ettől az ártól. Vaszary János Tavasz című ismert litográfiája megállt 120 ezer forintnál, ugyan az Arte korábbi árverésein már 200 ezer fölé mentek a művész kőnyomatai.

A grafika változatossága, sokfélesége olyan mennyiségben biztosít anyagot a kereskedők számára, hogy az említett két cég mellett a két kamaraárverező (Árverés 90. és a Belvárosi Aukciósház) is képes rendszeresen grafikai aukciókat tartani.

Paál László Erdőszéle című alkotása 26 millió forintért kelt el a Belvedere árverésén

amelyekhez a következő kabinetek természetesen mindig hozzányúltak, aminek a működőtőke-beáramlás visszaesése lett a vége. *(mti)*

A legnagyobb megvonásokat a külföldi képviseleteknek kell elviselniük, erre a területre összesen ötszázmillió forinttal (kétmillió euróval) jut kevesebb, mint tervezték. Ezt az irodáknak való felhelyezésével próbálnak vezet, és a standok mérete is csökken. A hazánkat ismertető füzetek és prospektusok példányszáma is alacsonyabb lesz, amit a kiadványok internetre való lámfilmet Európában nem, csak az Egyesült Államokban fogják vetíteni, ráadásul az eredetileg tervezett négy hét helyett csak három hétig. Ezeken kívül százmillió forintról (403 ezer euródekében jobban próbálnak a külföldi szakmai szervezetekre és utazási vállalkozásokra hatni, abban a reményben, hogy azokon keresztül is elérhetik a reménybeli turistákat.

Az alaptőke emelésével fizetnék ki adósságukat Civin Jánosék

Pénzt kér a Humet

Civin János újra lapot kért, ezúttal tizenkilencre. Ha a Humet részvényesei bíznak még benne, meglesz a huszonegy. Ha nem, akár be is fejeződhet a Humet-sztori.

Máté T. Gyula

Vastagabb borítékot kaptak a napokban a Humet részvényesei. A papírforma szerint ez csak jót jelenthet. Ám hogy valóban ezt jelenti-e az április 23-ai közgyűlési meghívóhoz csatolt személyes hangvételű levél, megítélés kérdése. Na de nézzük a tartalmát! Civin János Humet-elnök arra kéri a részvényeseket, hogy pumpáljanak pénzt a cégbe. Mégpedig alaptőke-emeléssel, részvényenként 88 forintért.

Mi van a dolog hátterében? A legutóbbi közgyűlésen az a döntés született, hogy a felhalmozódott nyolcvanmilliónyi adósságot egy újabb zártkörű alaptőke-emeléssel állja a Humet. A minimális 88 forintos árfolyam a kibocsátható 900 ezer darab részvény darabszámával szorozva kiteszi a hiányzó nyolcvanmillió forintot. Ha ezt a pénzt a cég nem szerzi meg, a Humetnél megjelennek a felszámolók. De mit vihetnek el? A Humet piaci jogait biztosító iratokat, termékforgalmazási engedélyeket, számítógépeket, gyártóeszközöket.

Elméletileg. Gyakorlatilag azonban legfeljebb egy kávéfőző gépet. Ennél több ugyanis nem értékesíthető – állítja legalábbis külső szakértőkre is hivatkozva Civin János. A Humet elnöke biztat, érdemes még egyszer cége lapjaira tenni. Nem mondja ki, de sugallja, más lehetőség nemigen van.

Példát is felhoz.

„Ha a részvényes ezer darab hatszáz forinton vásárolt részvényével ül a papírban, tovább várhat a kiszállás időpontjára mozdulatlan pakettel, míg az árfolyam újra el nem éri a hatszáz forintot. Ha viszont most 88 forintért hozzávásárol a meglévő paketthez, egyrészt kihúzza a bajból a céget, amely ki tudja fizetni az adósságait, másrészt a kiszállási ár nagyban csökken." (Utóbbi tagadhatatlanul igaz is, hiszen a meglévő ezer darab részvényhez 88 ezerért újabb ezer darabot véve 344 forinton már nullszaldóval ki lehet szállni.)

fotó: Kovács Katalin

Civin János a részvényesek kezébe tette le a cég sorsát

Summa summárum a Humet immár két év óta defenzívában lévő elnöke a részvényesei kezébe tette le a cég sorsát. Ha az alaptőke-emelés sikerül, és a részvényesek befektetnek a cégbe, az esély megmarad, hogy a többéves kutató-fejlesztő és piac-előkészítő munka termőre forduljon, és ismét szárnyalhasson a papír. Hisz a Humet-részvények már értek 2700 forintot is.

Felemás ingatlanpiac Magyarországon

A telkeké a jövő (év)!

Felemás mozgások jellemzik a hazai ingatlanpiacot. Vége az általános, ugrásszerű áremelkedések korszakának, a társasházi lakások sok esetben csak felépülésük után kelnek el, pedig korábban már az alapozási munkák előtt megvették őket. A piaci szereplők várakozásai szerint a következő 12 hónapban az építési telkek ára komolyan, az új építésű lakások ára csak kis mértékben emelkedik az infláció felett. A vidéki nagyvárosok négyzetméterárai közelítenek a főváros agglomerációjának áraihoz. A belvárosi kisebb irodák és Dunára néző lakások továbbra is biztos megélhetést jelentenek tulajdonosaiknak.

Rajczy Gábor

Budapesti lakások

A fővárosban egy ideje megállt a néhány éve még a csillagos égnek szökő árak emelkedése. Pest külső, zöldövezetnek tekinthető területein (ilyen például a XIV. és a XVII. kerület) a lakásárak a budai szintet közelítik, azaz 250-300 ezer forintos négyzetméterárakon kelnek el a családi házak. A Duna-parti Belváros továbbra is tartja magát: négyzetméterenként 400 ezer forint körüli áraival a budapesti élvonalba tartozik.

Továbbra is jellemző, hogy a gyermekes családok a külső kerületekbe költöznek ki a belső kerületekből, míg helyükre a gyermektelenek vagy pályakezdő fiatalok áramlanak. A belső kerületekben nemrégen beindult tömbrehabilitációs programoknak köszönhetően az eddig mostoha sorsú bérházakra is szebb idő vár: a VII., a VIII., a IX. és a XIII. kerületek házait 40, sőt, sok helyen akár 80 év után először újítják, újították fel. Még örvendetesebb, hogy a nem túl gazdag belső pesti önkormányzatok és a főváros mellett megjelentek a nagyobb ingatlanfejlesztők (OTP Ingatlan Rt.: József-, és Ferencváros, Private Business General és Corvinus Park Kft.: Józsefváros, Magház Rt. és Erzsébetvárosi Lakásépítő Kft.: Erzsébetváros, Havas, Quadra, Amerika Ház Kft.: Ferencváros).

A keresleti oldalt szemlélve némileg árnyaltabb a kép: a korábbi, néhány lakásos, ám a legmagasabb kategóriát képviselő társasházak helyett, jelenleg a nagyobb lakásszámú, ám alacsonyabb értéket képviselő lakások kelnek el. Csökken a lakások mérete: a vevők leginkább a 50-80 négyzetméteres lakásokat keresik, a 220-300 ezer forintos négyzetméterár a jellemző. Idén az eladott új lakások 30 százaléka 41–55 négyzetméter közé esett. A legkedveltebb, 11 és 20 millió forint közötti áron a vételek 44 százaléka köttetett.

Lakóparkvilág

A családi házak mellett a magas kategóriának tekinthető, „lakópark"-nak nevezett ingatlanok reneszánszát éljük. Nekik köszönhető a budai és zöldövezeti telekárak töretlen emelkedése (a piac szereplői a GKI felmérése szerint, az inflációt komolyan meghaladó, 16 százalékos árnövekedésre számítanak az elkövetkező 12 hónapban). Lakóparkok épülnek jelenleg is a város féltucatnyi pontján, például a III. kerületben (Pusztadombi lakópark és La Siesta), vagy a XI. kerületben (a Péterhegyi lejtőn).

A társasházakhoz képest legalább 20 százalékkal magasabb árfekvésű (jelenleg az árak 300 ezer forintnál kezdődnek négyzetméterenként) lakóparki lakások 30–150 négyzetméter közöttiek, egységes építészeti arculattal. Közös tulajdonú zöldterületet fognak közre. Alapvető jellemzőjük, hogy számos szolgáltatást nyújtanak az összes lakónak – a kerttől a szaunán át a portaszolgálatig – természetesen a megszokott társasházak közös költségénél jóval magasabb áron. Elmondható, hogy az átlagos négyzetméterenként 100 forint körüli közös költség helyett az „extra" szolgáltatásokért gyakran 500-600 forintot is kell fizetniük a tulajdonosoknak.

Irodapiac

A kilencvenes évek elejére oly jellemző ínséges időknek az ingatlanfejlesztők mára teljesen véget nagyobb méretű belvárosi lakásokat adják ki irodának – komfortban és a szolgáltatások színvonalában ezek már nem veszik fel a versenyt a dél-budai, váci úti irodaházak kínálatával.

Az ingatlanfejlesztők – a nemzetközi mezőny teljes spektrumával – jelentős mértékű befektetést

Hitelek és adókedvezmény

Az állam által támogatott lakásfelújítási és építési hitelektől sokat várt a piac. Az új szabályozás szerint mostantól a régen épített lakások vásárlására is kiterjed a finanszírozás, ettől a bankok a hitelezési ágazatuk további élén-

Épülőben az Ökopark a Budakeszi úton

Fotó: Pélyi Nóra

Az egyes ingatlanfajták következő 12 hónapra vonatkozó áralakulása (várakozások) 2001 augusztusában

Ingatlan típusa	Ingatlanforgalmazók: fővárosi vállalatok	Ingatlan-fejlesztők	Új ingatlan	Régi ingatlan	átlag
Lakóingatlan	–	103	110	103	109* (103)
Iroda	104	106	108	101	106
Üzlethelyiség	108	104	109	104	107
Raktár/üzemcsarnok	104	102	106	102	104
Telek	112	116	120	–	116

* Új lakóingatlan (zárójelben az ingatlanforgalmazók használt ingatlan adata)

Forrás: GKI

Néhány jellemző ingatlan négyzetméterárának alakulása (2000. IV. n.év–2001. II. n.év)

Ingatlan típusa	új építése (E Ft/nm)*			használt (E Ft/nm)*		
családi ház a Csillaghegyen, III. ker.	325	298	275	240	223	231
társasházi lakás a Németvölgyben, XII. ker.	398	408	366	314	298	279
lakás a Bartók B. úton, XI. ker. (Koszt. D. tér előtt)	–	–	–	202	207	230
családi ház Budafokon, XXII. ker. (Promontor)	277	270	262	193	195	219
panellakás a Fehérvári úton, XI. ker.	–	–	–	155	160	180
társasházi lakás Zuglóban, XIV. ker.	301	287	283	221	216	214
családi ház Rákoskeresztúron, XVII. ker.	216	220	241	156	163	193
öröklakás a Belvárosban, V. ker. (nem Duna-part)	321	347	356	228	254	
családi ház Pesterzsébeten, XX. ker.	216	219	225	155	157	191
panellakás Csepelen, XXI. ker.	–	–	–	122	131	155

* Az első oszlop adatai 2000. IV. negyedévére, a másodiké 2001. I. negyedévére, a harmadiké 2001. II. negyedévére vonatkoznak

Waldemar Szuetcsc ... mostanihoz képest is többszörözni log. ... rabeli jelzéssel ellátott ezustárgyakat. A jo beleketo

PAÁL LÁSZLÓ

A pénz helye. Hajdan a párnacihában vagy a befőttesüvegben. Manapság részvényben, betétben, állampapírban, devizában, ékszerben, műtárgyban, ingatlanban... Hogy mikor, miben, mennyi időre? Nos, az mindig nehéz döntés. Pláne azoknak, akik nem bennfentesek. Nekik próbál segíteni az MH, amikor hétfőnként befektetői összeállítást kínál. Kérjük, tiszteljenek meg bennünket észrevételeikkel, javaslataikkal, mivel foglalkozzunk még, vagy mit kérdezzünk meg szakértőinktől!

Ritka kincsek Kieselbachnál

A szakértők szerint nagyon nehéz újonc befektetőként megjelenni a műtárgypiacon. Senki sem tudja megjósolni, hogy egy tárgynak az ára pár év múlva mennyivel lesz magasabb, mint az utolsó leütési ár. Ha egyáltalán, mert egy-egy gyűjtő néha túl sokat adna egy képért, ám ha egy nagy pénzű befektető esetleg mégis elviszi előle, lehet, hogy soha többé nem kap érte annyit. Aki nem nagyon járatos, az tájékozódjon, hogy milyen a művész „értéke", esetleg külföldi ismertsége, a mű kvalitása, ritkasága... stb. Bizonyosra persze nem lehet menni. Csak egy biztos: a műkincspiacon az elmúlt tíz évben általában az inflációnál lényegesen gyorsabban nőttek az árak. Általában. Azért jó vigyázni!

Gréczi Emőke

A Kieselbach Galéria őszi festményárverése éppen két héttel követi a Mű-Terem Galéria aukcióját. A két anyag nem jobb vagy gyengébb a másiknál, egyszerűen más. Kieselbach viszonylag kevés tétele változatosabb képet mutat: több kuriózum mellett kevesebb a „töltelék" és a biztos sikerdarab.

Léteznek divatos művészek, és léteznek kihagyhatatlan művek, amelyek sorsa elméletileg független a pillanatnyi befektetési praktikáktól. Ha egy kép művészi, ritkaság- és forgalmi értéke találkozik, felerősítik egymást, és az alkotás nagyon magas áron cserél gazdát, nem beszélve az ügyesen megszervezett kommunikációról, amely jelentékenyen befolyásolhatja a vészesen fogyatkozó, piacképes fő művek szereplését. (Analógiának tekintsük Szinyei Merse Pál Parkban című festményét, amelynek sokak által kifogásolt művészi hiányosságait dekorativitása és lenyűgöző mérete pótolta, így érhetett el 70 milliós leütési árat Kieselbachnál közel három évvel ezelőtt.)

Ezúttal Farkas István és Paál László egy-egy művétől várható kiugrás, ami persze egyáltalán nem biztos, hogy bekövetkezik.

Farkas István Beszélgetők című olajképe, az École de Paris „magyar szakaszának" egyik fontos állomása, retrospektív kiállítások és monográfiák kihagyhatatlan darabja. A Beszélgetők (más néven A levél) egy olyan korszakban készült, amikor a művész többnyire már csak temperát használt. A nagyméretű festmény 8 millió forintról indul a pénteki aukción. A kép ott volt a BÁV 1975-ös árverésén. Akkor 24 ezer forintért vették meg. Farkas nem gyakori szereplője az aukcióknak: 1957 és '77 között mindössze öt olajfestménye szerepelt.

Első látásra meglepő lehet az anyag sokfélesége, a klasszikusok vártnál nagyobb aránya, és a tetemes kortárs kínálat mellett alig van átmenet: néhány darab a régi avantgárdból, az Európai Iskolából és harmincnál több mű egy ismeretlen életműből.

A klasszikusok élén egyértelműen Paál László tájképe (Faluvége) áll 12 milliós kikiáltási árral. Paál tájképei sem tűnnek fel gyakran. A Barbisoni erdőért 1,2 millió forintot fizettek a Blitz Galéria első, 1993-as árverésén, a lényegesen kisebb Barbizoni erdőbelső viszont már 8,5 milliót ért Kieselbachnál két évvel ezelőtt. A most árverésre bocsátott Faluvége feltehetően azonos azzal a művel, amely 1976-ban 180 ezer forintért kelt el a BÁV-nál.

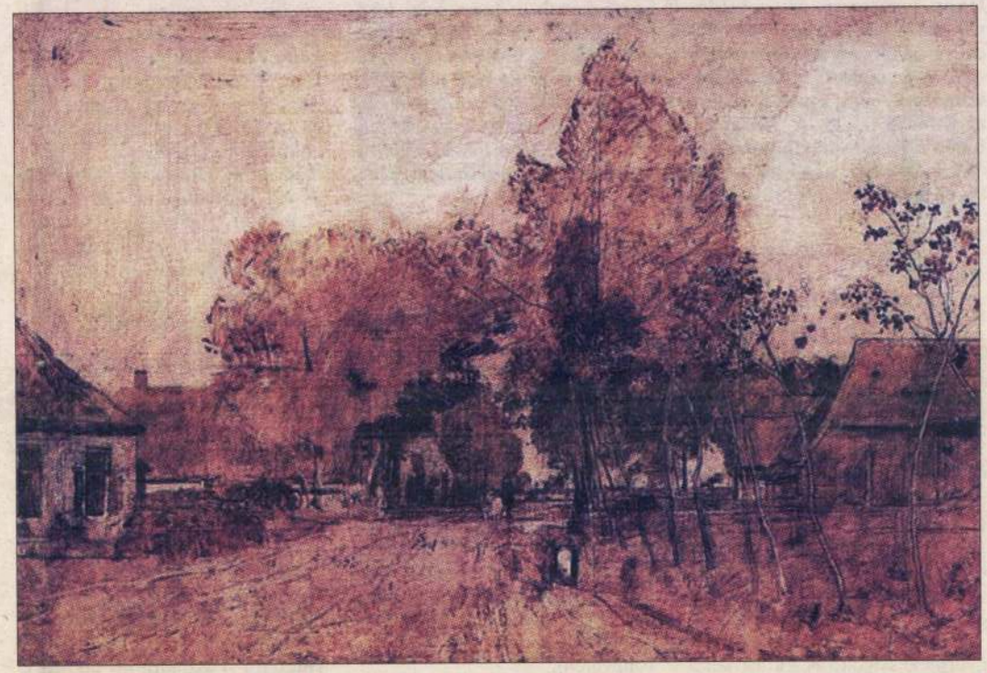

Paál László: Faluvége

E kép mellett szinte elsikkadnak Benczúr Gyula, ifjabb Markó Károly, Barabás Miklós, Ligeti Antal vagy Mészöly Géza művei. Izgalmas találkozás Berény Róbert és Orbán Dezső tájképe (mindkettő Parkrészlet címmel) a Nyolcak alkotói csoport működésének idejéből. Az 1909-es Berény-kép 6 millióval, Orbán műve 3,5 millióval kezd.

Mattis-Teutsch János két most induló kompozíciója közül az egyik (a Lelki virágok című sorozat tagja) abból a mappából került elő, amelyet a művész unokája, állított össze 1950-ben (5 millió). Érdemes felhívni a figyelmet néhány tételre, amely az Európai Iskola művészeihez és előfutáraihoz kapcsolódik. A gyűjtők úgy tartják, hogy egy Vajda Lajos-mű annyiba kerül, amennyit az eladó kér érte, hiszen többnyire „bebetonozott" gyűjtemények őrzik. Évente legfeljebb három-négy rajz bukkan fel a piacon, a mostani, reprodukált darab (Kápolna kézzel) 700 ezer forintról indul. Anna Margit 1942-ben festette önarcképét Ámos Imrével, a nagyméretű temperakép szerepelt a festőnő 1989-es dachaui kiállításán. Vajda, valamint Picasso és Braque hatását látjuk Bálint Endre két európai iskolás olajképén (Kompozíció halmotívummal – 1,2 millió, Csendélet – 280 ezer). Kornis Dezső egy későbbi, 1959-es tasista képpel szerepel.

A fent említett ismeretlen életmű Hegedűs Endréé. A fiatalon elhunyt művész most előkerült alkotásai – a novecento furcsa játékos megnyilvánulásai – korainak tekinthetők, hiszen mindössze kilenc év adatott számára az alkotáshoz.

A kortárs anyag két erőssége Csernus Tibor 1977-es Halas csendélete (800 ezer) és az ugyancsak Bernáth-tanítvány Lakner László korai, 1959-es Csendélet kagylóval és trombitával című kompozíciója (1,2 millió), amelyen éppen Csernus hatása látható. Záborszky Gábor festményét Déry Tibor kötete, a Napok hordaléka ihlette (450 ezer).

Mit vegyen, aki nem gyűjt, csak befektet

Nagyházi Csaba, Nagyházi Galéria: Szinte teljesen mindegy, hogy öt-, tíz- vagy húszmillióért melyik műtárgytípusból válogatunk. Érdemes követni a bécsi piac viselkedését, a Dorotheum kínálatát és árait. A festmények közül a 19. századi vagy annál régebbi műveket érdemes vásárolni, illetve a kismesterek kvalitásos alkotásait, ezek magyarországi áráért Ausztriában már csak keretet kapnánk. A bútorok ára leragadt az elmúlt két évben, muszáj emelkednie hamarosan. A bécsi árszinttől mégis az ezüstök maradnak el a leginkább, árveréseinken a külföldi kereskedők a kinti ár ötven százalékáért vásárolnak Monarchia-korra készült, hogy néhány év múlva a nyugat-európai és a magyar árak között kiegyenlítődik a különbség.

Erdész László, Erdész Galéria, Szentendre: Befektetési céllal kizárólag magas minőségű képet szabad vásárolni, nemzetközileg elismert művészekét. Ha valakinek ötmillió forintja van erre a célra, akkor Czóbelt vásároljon. Tízmillióért mondjuk Mattis-Teutsch János művei, húszmillióért Kassák Lajos, Bortnyik Sándor, Tihanyi Lajos képei közül válasszon, ha egyáltalán talál a piacon. Éppen a külföldi érdeklődés hatására várható, hogy áruk még a

PAA'L LA'SZLO

Jules Dupré: Reggeli tájkép

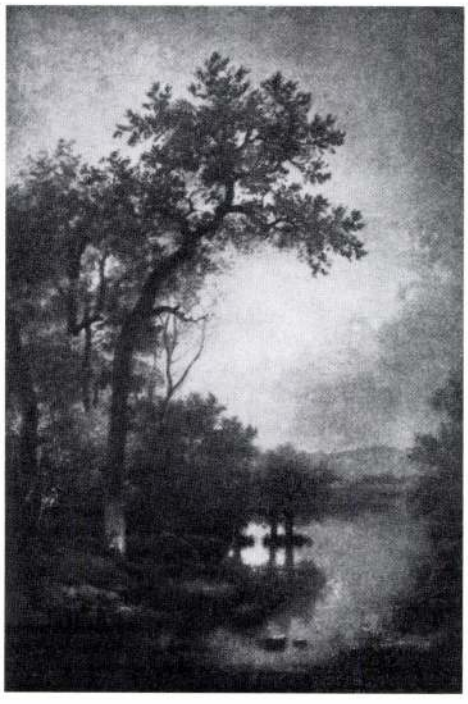

Jules Dupré: Esti tájkép

A hagyaték és a korai képek

Paál László hagyatékát 1880. április 21-én árverezték el. A 65 tételes anyag javarésze barbizoni képekből (44 darab) állt. A többi, az egyetlen Luxemburgban szignált kép kivételével, mind Beilenben vagy más holland helyszíneken készült. Húsz olyan mű létezik tehát, amely nemcsak Paál jellegzetes düsseldorfi stílusát mutatja, hanem a közismert piros bélyegzőt is magán viseli.

Düsseldorf és Hollandia

Düsseldorfi stílus? Igen: Paál hollandiai tanulmányútjait 1870 őszén, illetve 1871 augusztusa és novembere között Düsseldorfból indította, s oda is tért haza.
A düsseldorfi évek (1869 és 1872 májusa között) meghatározóak Paál művészetében. Itt válik nemzetközileg is ismert alkotóvá, innen viszi őt magával Londonba Forbes, Paál első komoly gyűjtője, itt alakul ki az a „széles, szabad ecsetkezelése" (Lázár Béla), amely nemcsak világosan elkülöníti e korszakának munkáit az otthoni és bécsi képeinek aprólékos – nem annyira a táj hangulatát kereső, mint inkább a látvány tárgyi karakterét pontosan megragadni próbáló – stílusától, hanem egyben a későbbi, barbizoni évek stílusát is megelőlegezi.
Düsseldorfban Paál gyakran otthoni motívumokat dolgozott fel.
Sok düsseldorfi képén nemcsak a jellegzetes magyar táj elemei bukannak fel, hanem olykor – mint A berzovai út esetében – az Arad környéki otthon pontosan meghatározható helyszínei is. Igazi tematikus áttörést azonban a hollandiai utak élményei jelentenek. Új helyszínek, új fényhatások, új színek, új hangulatok jelennek meg Paál beileni képein. Nemcsak a magyaréhoz sokban hasonló karakterű holland táj inspirálja őt, hanem a holland tájképfestészet klasszikus hagyománya is. 1871 augusztusában bécsi jó barátjával,
Goldscheider Bélával kifejezetten a holland mesterek múzeumi tanulmányozása végett látogatott el Hollandiába.
„Ez a hollandi útja elhatározó befolyással volt művészetére. Színfoltokért rajongó lelke, a nagy harmóniák világában, megtalálta mestereit s a rezgő, mindent ellágyító, puha folthatásokat kiváltó levegőt, melyet nem rajzzal, hanem tónusban tartott, biztos színértékkel visszaadott kolorittal, nagy összhangokba öntve lehet csak kifejzni." – írta róla monográfusa, Lázár Béla. S valóban, a folthatások fölénye a rajzos-aprólékos részletek fölött, a nagy harmóniák jellemzik Paál hollandiai kompozícióit. Ez a festői módszer pedig összefüggésben állt a táj és a természet újfajta, hangulati alapú és intimebb szemléletével. Nem a gondos leltárbavétel, nem a természeti motívumok „kisajátítása" a festő célja, hanem a táj lelkével való hangulati azonosulás. Ezért szorítják ki a tematikusan „érdektelen" motívumok (néptelen erdőrészletek, jellegtelen utak, egyszerű házacskák, stb.) a természet nagy motívumait, a várakat, a történelemtől megérintett tájakat, a látványos természeti csodákat.

Paál László: Falu vége, magántulajdon

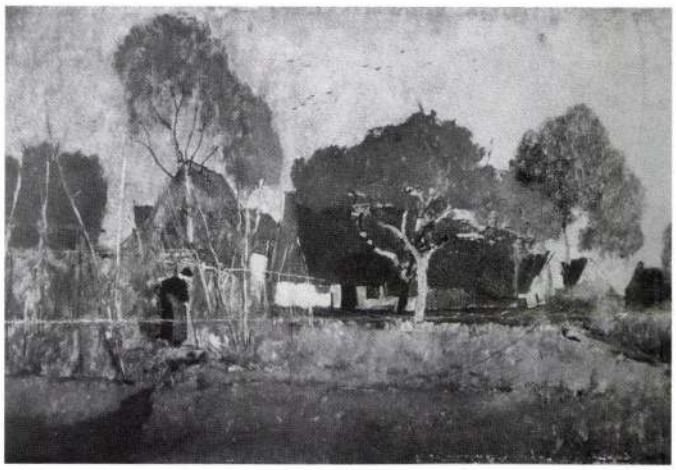

Paál László: Százéves asszony, Magyar Nemzeti Galéria

Egy kép az öt közül

Paál László 1880-ban árverezett hagyatéka ma már alig rekonstruálható. 1929-ben csupán 12 tárgy volt meg az egykori hatvanötből. Bényi László 1983-ban már 20 hagyatéki művet tudott azonosítani. Beileni munkákból azonban négynél több hagyatéki darabot nem ismerünk, s ezek közül is csupán háromnak a holléte tudott. A legszebb, s a jelen művel stilárisan is közeli rokonságban álló darab az az 1871 október 4-én Elpben készült *Felhős táj*, amely ma a Magyar Nemzeti Galéria tulajdona (Bényi, 1983. 41. kép). Nem hagyatéki darab, de minden szempontból rokon mű a *Százéves asszony*, szintén 1871-ből. (MNG, Bényi, 1983. 38. kép). 1870 novemberében készült Beilenben az a másik hagyatéki kép, amely egykor Fruchter Lajos gyűjteményében volt. (*Tanya a fák között*, Bényi, 1983. 15. kép), s végül szép párhuzam az a szintén egykori Fruchter-kép, amely 1871 körül keletkezett, s amelyet több reprodukcióból is ismerhetünk (Erdőszéle, Bényi 1983. 32. kép). A most árverezésre kerülő alkotás Paál beileni munkáinak egy eddig ismeretlen darabja. Sem Lázár, sem Bényi oeuvre-katalógusaiban nem azonosítható egyik művel sem. Értékét az is növeli, hogy ismereteink szerint ez csupán az ötödik ismertté vált műve a hagyatékkal elárverezett hollandiai művek húsz darabos sorozatának.

Bellák Gábor

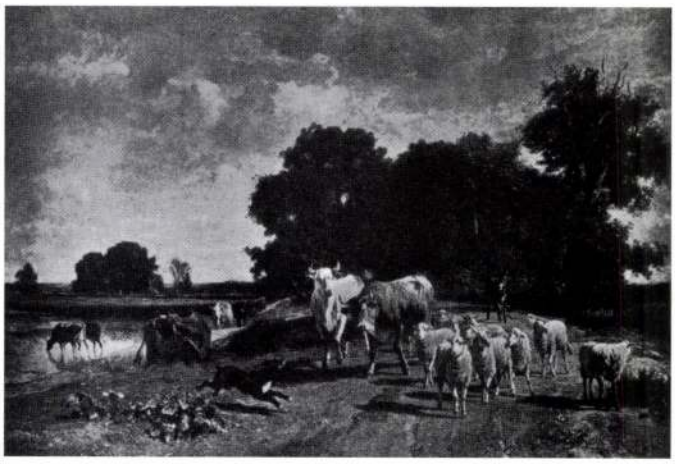

Constant Troyon: Hazafelé

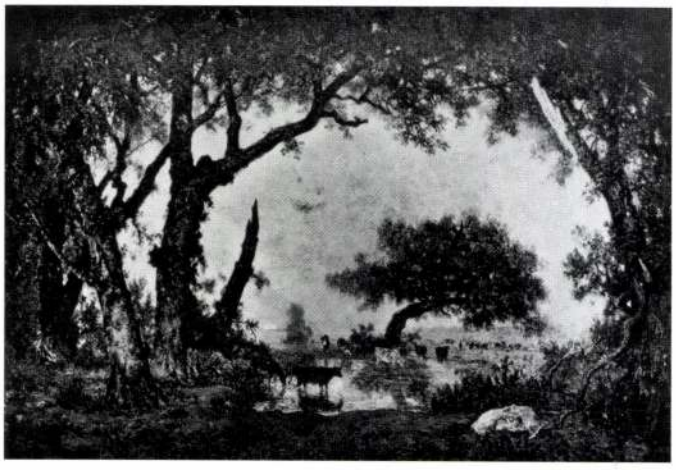

Theodore Rousseau: Fontainebleau-i erdőrészlet

Mű-Terem Gallery – Judit Virág

Spring Auction

MŰ-TEREM GALLERY – JUDIT VIRÁG

WE ARE PLEASED TO INVITE YOU, YOUR FAMILY AND FRIENDS

TO THE SPRING AUCTION

OF MŰ-TEREM GALLERY

EXHIBITION:

APRIL 28 – MAY 8, 2005

DAILY FROM 10 A.M. TO 6 P.M.

AT THE MŰ-TEREM GALLERY

AUCTION:

MAY 9 (MONDAY), 2005 AT 6 P.M.

AT THE BUDAPEST CONVENTION CENTRE

(JAGELLO U. 1-3., 1123 BUDAPEST)

CATALOGUE AND INFORMATION:

Mű-Terem Gallery, Falk Miksa u. 30., 1055 Budapest, Hungary

Phone/Fax: (00-36-1) 312-2071, (00-36-1) 269-4681

E-mail: mu-terem.gal@axelero.hu, http:// www.mu-terem.hu

PÁÁL LÁSZLÓ

OLX 05.04.12

László Paál (1846-1876): **Wind-blown trees, 1871** • Oil, canvas, 52,5 x 90 cm • Signed bottom left: L de Paal • Signed bottom right: Beilen

BUDAPEST 2005.04.11 KA 62 KA

Díj Hitelezve 1376 Bp., 62.

Taxe Perque Bp. 62. 1376

Hornyik Sándor
Úr részére
MTA Művészettörténeti Intézet
1014 Budapest
Úri u. 49.

PAÁL LÁSZLÓ

175

175 ◆ MÜLLER ADOLF (?–1882)

Horgászó gyerekek

46 × 62 cm
Olaj, fa
J. j. l.: Müller Adolf, 878
Kikiáltási ár: 120 000 Ft

176

176 ◆ WALTER JELZÉSSEL

Nyári folyópart

46,5 × 55,5 cm
Olaj, vászon
J. b. l.: Walter
Kikiáltási ár: 120 000 Ft

177 • PAÁL LÁSZLÓ (1846-1879)

Barbizoni erdőbelső (Napsugarak az erdőben), 1876

61 × 50,5 cm
Olaj, vászon
J. b. l.: L. de Paál 76
Kikiáltási ár: 7 000 000 Ft

IRODALOM:
Bényi László: Paál László. Budapest, 1983 (2. átdolgozott kiadás), Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata. Reprodukálva: 129. kép

KIÁLLÍTVA:
Az Ernst-Múzeum Aukciói XLIII. 1929. december. kat. sz. 384. (Reprodukálva XVII. tábla)

„Paál László egy gyönyörű erdőrészlete mely egy olasz művész tulajdona volt s egy erdőszéle, mely valamikor Liebermanné volt..." – írja Lázár Béla az Ernst-Múzeum 1929-es 43. aukciójának katalógusában az ott bemutatott két Paál László-festményről, a St. Clement-i táj címen kiállított erdőszélről és az itt látható napfényes erdőbelsőről. A Napsugarak az erdőben tehát egy olasz művész tulajdonából került az akkori budapesti árverésre. Hogy ki lehetett ez a művész, arról sajnos nincs tudomásunk. Lázár Béla, Paál első monográfusa épp az árverés évében, 1929-ben jelentette meg nagy Paál-monográfiáját, amelyben az életmű katalógusát is közölte. Hogy ez az alkotás, a Napsugarak az erdőben azonos-e a katalógus valamelyik tételével, az nem kideríthető. A könyv kézirata bizonyára nem a decemberi Ernst-aukció után került nyomdába, ezért elképzelhető, hogy a mű a könyv megjelentekor még Lázár előtt is ismeretlen volt. Lázár Bélának a katalógusban megjelent lelkes szavai azonban azt bizonyítják, hogy a képet nagyra értékelte.

A festmény a hetven évvel ezelőtti árverésen rendkívül magas áron, 6000 pengőért kelt el. Azon az árverésen csak egyetlen magyar festmény érte el ezt a rekordot: Szinyei Merse Pál 1904-es Tavasz című, körülbelül hasonló méretű vászna.

177

178 • FÉNYES ADOLF (1867-1945)

Falusi udvar, 1909

70 × 96 cm
Olaj, karton
J. k. l.: Fényes A. 1909
A BÁV 13. aukcióján szerepelt, 38.tétel
Kikiáltási ár: 1 800 000 Ft

IRODALOM:
Aradi Nóra: Fényes Adolf. Corvina Kiadó, Budapest, 1979
Németh Lajos: Modern magyar művészet. Budapest

A kép meglehetősen rendhagyó; egyszerre hat a meglepetés és az eredetiség varázsával. Igaz ugyan, hogy maga a téma – a parasztudvar – ismeretes a Nemzeti Galériában őrzött Babfejtőkről és számos variációjáról, melyek mind Szolnokon készültek, csakhogy a festmény felfogása újdonságszámba megy. Nem a rálátásos képkivágás vagy a perspektivikus szerkesztés jellemzi, hanem a motívumok egymás mellé rendelése, amely az epikusabb és a részletekben elidőző előadásmódnak kedvez. Azáltal, hogy a kompozíció így, mintegy „ráérősen" elterpeszkedik, magunk is belekerülünk a festménybe, jobban mondva: közelebb kerülünk ehhez a nyájas és derűs világhoz.

A kép síkjával párhuzamosan végighúzódó tekintélyes paraszthaz teljes egészében eltorlaszolja a hátteret a sarkához tapadó és már az út kanyarulatát jelző házacskával egyetemben. Ha ez a háttér, a házak fölé boruló éggel, rá kell jönnünk, hogy a kép tagolása nem egyszerűsíthető le a középtérre és az előtérre, mert ezek a térszeletek gazdagabbak és többrétegűek. Olyannyira, hogy a kép centrumának ható, bár aszimmetrikusan balra csúsztatott kerekes kút részben a kép középső, részben az elülső síkjához tartozik, mint ahogy a ház bejáratánál tereferélő asszonyok sem tapadnak a ház falához, hanem benyúlnak a középtérbe. A térrétegek egymásba való csúsztatása teremti meg azután azt a rafinált „színpadot", amelyen a motívumok a maguk gazdagságában ki tudnak bontakozni. A tárgyi motívumok: ..., a feje tetejére állított dézsa mellette a korsóval, majd előtte tálka, hátrább a kút mellett hasasodó hordó, tetején, akárcsak a kút kávaján sorakozó tárgyakkal – miközben a falusi környezet etnográfiai leltárát adják –, csendéletszerűen épülnek egymásba. Részben ehhez a dekoratív értékű csendéleti jelleghez hasonulnak a ház felé tartó parasztasszonyok is és a kép jobb oldalán a fiatalok: a pörge kalapos ifjú legényke, amint a homokba kuporodó lánykával múlatja az időt.

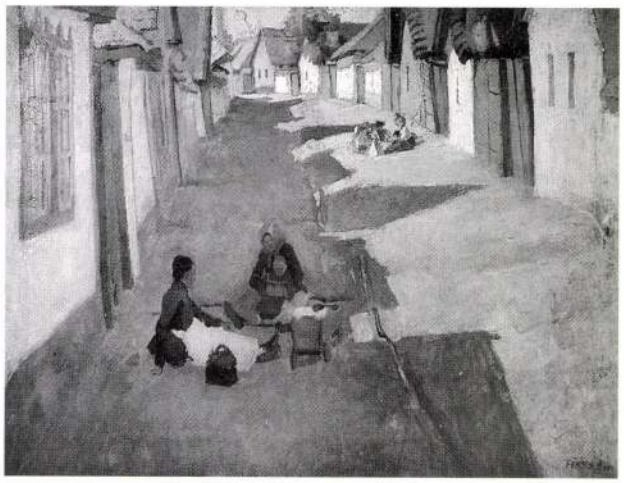

Fényes Adolf: Falusi utca
MNG tulajdona

A falusi jelenet egyenletesen szórt fényben bontakozik ki előttünk olyan frissen és tündöklő világosságban, amelyben a formák kontúrjai, azaz a festmény rajzi szövete is teljes élességgel rajzolódik rá a kép felületére. A vékonyan felhordott festékréteg finom textúrát teremt a vásznon, amely a maga érzéki bársonyosságában egyszerre lágy tapintású, áttetszőségében viszont légies, szinte anyagtalan. Ugyanakkor a delikát színhasználat, amely a színek rafinált társítására épül, teljes összhangban van a csaknem pasztellpuhaságú faktúrával. Csak az ősz derekán, októberben tudnak a színek ilyen tiszták és kristályosan ragyogóak lenni, ahogyan a barnásrózsaszínű háztető és a világos, szinte éteri kékségű ég, a rózsaszínű és a kék fuvallatokkal átfuttatott homokszínű föld és a fehér falra vetülő kék árnyékok kifinomult harmóniában csendülnek össze. A sok fehérben és a rózsaszíntől irizáló tojáshéjszínben úgy ragyognak fel ezek a színek – a felsoroltakon kívül a narancsok, a cinóberpirosak, a vörösek és a smaragdzöldek –, mint a csiszolt ékkövek.

Mégsem kell attól tartanunk, hogy az artisztikum a paraszti jelenet életszerűségének a rovására megy. Az egész festmény ugyanis ízes valóságérzékkel életközelbe hozza és különös bájával felejthetetlenné teszi a paraszti lét hagyományőrző mozzanatait.

Sz. J.

Festészetünk a világpiacon

Egy lapon említve

Néhány nap múlva több mint ötven magyar képre lehet licitálni a világ egyik legnagyobb aukciósházá, a Sotheby's londoni árverésén.

Igaz, hogy Orbán Dezsőből Deszö, Csinszkából Czinska lett a katalógusban, üsse kő, viszont Nagybányát, Ady Endrét és Márffy Ödönt helyesen írják, s pontosak az ékezetek Munkácsy Mihály és Mednyánszky László, Czóbel, Iványi-Grünwald és Kádár Béla nevében. A tálalás komoly, mint bármié, amivel a Sotheby's foglalkozik, legyen az angol bútor, kínai kerámia vagy a régi mesterek festészete. Június 3-án az 1744-ben alapított aukciósház Bond Street-i helyiségében árverést rendeznek 19. századi európai festményekből, köztük – miként a vaskos katalógus címlapján áll – német, osztrák, magyar és szláv, valamint skandináv művekből (szláv alatt cseheket és lengyeleket értenek, az európai jelző pedig leginkább franciákat, belgákat és hollandokat takar). A több mint 270 tételt tartalmazó, hárommenetes árverés délelőtti adagjában kalapács alá kerülő 117 alkotásból 55 a magyar.

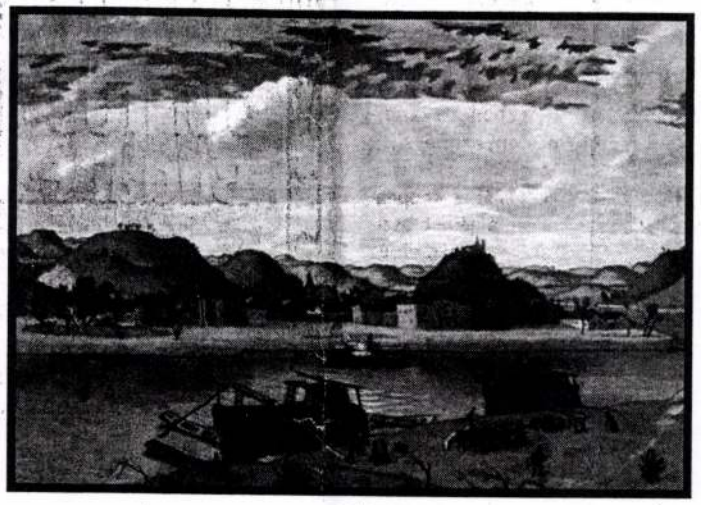

FÉNYES ADOLF MESEORSZÁGA

VASZARY JÁNOS TENGERPARTJA

New York, London

„A magyar képzőművészet piaca okvetlenül növekszik" – válaszolta a Narancs kérdéseire az árverés két szakértője, Claude Piening és Tessa Kostrzewa. – „A kommunista rendszer idején a magyar művészet jószerével hozzáférhetetlen volt a Magyarországon kívül élő műgyűjtők számára. Miután az ország a 80-as években ismét nyitottá vált, újjáéledt a gyűjtők érdeklődése, mind a Magyarországon kívül élő magyar származású emberek, mind pedig a magyar képzőművészet belső értékei iránt vonzódó nemzetközi gyűjtők széles körében. A Sotheby's magyar árverései e megnövekedett keresletre reflektálnak. Azzal, hogy a magyar képzőművészetet a gyűjtők tágabb köre számára is hozzáférhetővé tesszük, egyúttal a kereslet további növekedését is elősegítjük."

A mostani aukció nem az első és feltehetőleg nem is az utolsó a sorban. Előzményének három tavalyi esemény nevezhető. Április 24-én New Yorkban 185,5 ezer dollárért kelt el Munkácsy Mihály egy műve, november 19-én pedig Londonban ért el 160 650 fontos rekordot Paál László egyik képe, több mint megötszörözve induló árát. Mindkettőt 19. századi európai anyagban kínálták. Tavaly április 9-én Londonban a Sotheby's első alkalommal rendezett árverést 19. századi német, osztrák, magyar és szláv festményeknek: itt mintegy száz tétel között tizenhat magyar mű szerepelt, közülük a legmagasabb, rekordnak számító árat Újváry Ignác képe érte el 26 290 fonttal, de csaknem ugyanennyiért kelt el egy Paál László is. Mindezt a Sotheby's egyértelmű sikerként értékelte – erre utal a magyarok arányának növekedése a mostani aukció kínálatában.

Nagybánya, München, Párizs

Habár az árverés anyagában bőven találhatók a 20. század első két-három évtizedében keletkezett művek is, ezek bizonyára figurativitásuk és festésmódjuk miatt kerültek a 19. századi társaságba: az avantgárd izmusok közül legfeljebb a fauve-ok hatása mutatható ki az alkotások némelyikén. Ilyen például Iványi-Grünwald Béla műve, a *Lido*, melyet az érdeklődők orientálása végett Raoul Dufy hasonló témájú képének társaságában mutat be a katalógus, vagy Vaszary János festménye, a *Tengerparton*, szintén egy Dufy és egy André Derain mellé helyezve; mindkettő ismertető sorai kitérnek festőik nagybányai periódusára és az őket Párizsban ért hatásokra. Iványi-Grünwald képének becsült ára 15-20 ezer, Vaszaryé 30-50 ezer font (a becslés szintén csak az orientációt szolgálja, a leütési ár jócskán meg is haladhatja azt, de előfordulhat, hogy el sem kel a mű). Vaszaryéval azonos árfekvésben kínálják Glatz Oszkár *plein air* tájképét gyerekekkel; a katalógus piciben közli mellette Monet és Ferenczy Károly egy-egy hasonló képét, s olyan magától értetődő természetességgel ír Németh Lajos tanulmányából is idézve az akadémizmus ellen lázadó nagybányai iskoláról, Hollósy Simonról, Ferenczyről, Iványi-Grünwaldról, a magyar festők müncheni és párizsi útjairól, hogy a potenciális vásárlóként feltételezett olvasó „aha élményt" kapjon (ja persze, hát ezek a magyarok is európaiak), de főleg bizonyosságot, hogy minőségbe fekteti be a pénzét.

30-40 ezer fontra lövik be Markó Károly 1851–52-es tájképét, 25-35 ezer fontra Paál László erdei, Orbán Dezső tengerparti tájképét és Frank Frigyes – megint csak a kata-

Paál László

Magyar Nemzet 2003. dec. 9.

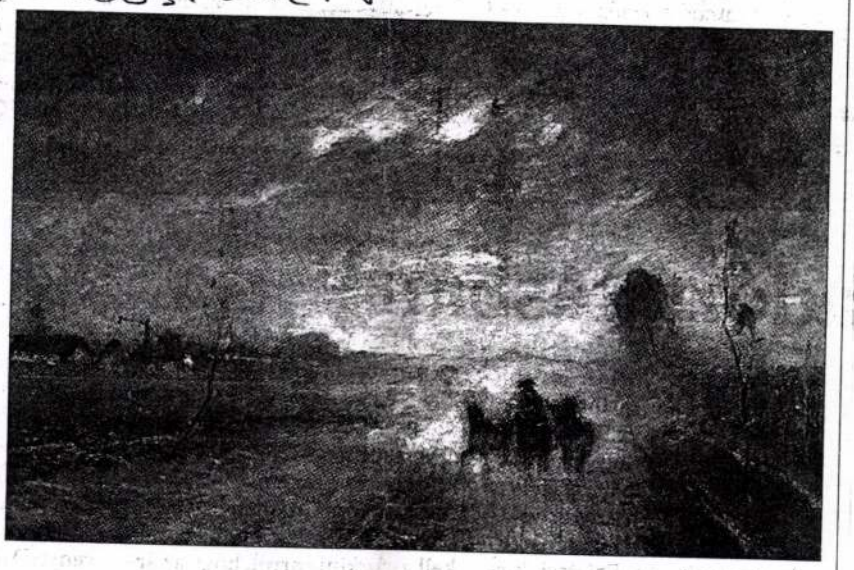

A Poros út Munkácsytól 75 millió forintról kezd a Mű-Terem Galéria árverésén

Három galéria ötszáz tétele

műtárgy

Egy héten belül három galéria árverez a fővárosban: a Blitz két év után tér vissza modern és kortárs művekkel, a Kieselbach és a Mű-Terem Galéria pedig a megszokott értékes klasszikus és modern tételeket kínálja.

Gréczi Emőke

A Blitz Galéria nemcsak az aukciós piacra, hanem rendezvényeinek korábbi helyszínére, a Hotel Kempinskibe is visszatér kedden kora este. A 169 tétel többsége az elmúlt évtizedek művészetéből nyújt választékot, kivétel ez alól például Moholy-Nagy László avantgárd festménye 1920-ból (Ipari táj, 6,5 millió), Perlrott-Csaba Vilmos, Czóbel Béla, Gulácsy Lajos, Bortnyik Sándor néhány műve. A mai művészet több generációja is jelen lesz.

A Kieselbach Galéria pénteken a Vígszínházba várja a gyűjtőket. Az anyag sokkal inkább nemzetközi, mint valaha, hiszen a megszokottnál több külföldi szimbolista és avantgárd tétel vár hazai (és külföldi) vásárlókat. Érdekes kísérletnek lehetünk tanúi: a nemzetközi piacon is bizonyára eladható tételek hogyan vizsgáznak a magyar gyűjtők előtt, akik tízmillió fölötti árat inkább csak Munkácsyért, Vaszaryért és Rippl-Rónaiért adnak könnyen. Edward Burne-Jones az angol preraffaeliták és az abból kinövő Arts and Crafts mozgalom művésze volt a XIX. század utolsó évtizedeiben. Három művet is kínálnak tőle: a Remény 16 millióval kezd, de lesz egy hímzése és egy vázlatos munkája is. Talán ő a legnagyobb név a külföldi anyagból, de ha arra gondolunk, hogy Bortnyik Sándor művészete már a Bauhaus idején teljesedett ki, akkor a Weimarban készült 1922-es Kompozíció (8,5 millió) is csak részben tekinthető magyar képzőművészeti alkotásnak. Ugyanez vonatkozik Beöthy Steiner Anna 1934-es Nagy piros kompozíciójára és Ébneth Lajos 1928-as művére.

Nem lenne váratlan fejlemény, ha mégis inkább Vaszary János női portréira (2–10 millió) érkezne a legtöbb ajánlat, esetleg Ferenczy Károly Műteremházam Nagybányán című festménye (20 millió) lenne a legértékesebb. És minden bizonnyal komoly árat várhatunk Czigány Dezső, Rippl-Rónai József, Márffy Ödön és Gulácsy Lajos vásznáért.

A Mű-Terem Galéria jövő hétfőn árverez a Kongresszusi Központban. Kiemelt tétele a Poros út lesz Munkácsy Mihálytól. A 75 millió forintról kezdő festmény ugyanabból a hagyatékból származik (Vida Jenő gyűjteménye), melyből már több alkotást, így A baba látogatóit (160 millió) kínálták fel tavaly tavasszal. A mostani mű művészi szempontból talán a legértékesebb, a Magyar Nemzeti Galéria állandó kiállításán is láthattuk.

Vaszarytól, Rippl-Rónaitól itt is indul több tétel, melyek inkább jellemzőek, mint különlegesek a két életműben. Az érdekességek között kell említeni a Bauhausban ismertté vált Molnár Farkas 1922-es Kanyargós útját (2,4 millió), Paál László kevésbé jellegzetes Domboldalon című utcaképét (12 millió), Schönberger Armand árverést záró Út és házak festményét (8,5 millió). Tihanyi Lajos Kompozíciós vázlata (20 millió) Korda Sándor gyűjteményéből való – innen már több Tihanyi-kép került piacra. A még mindig alulértékelt művészek közül szép művel lesz jelen Derkovits Gyula (Halász – 4,5 millió), Schadl János (Két fa – 2,8 millió) és Czimra Gyula (Asztali csendélet halakkal – egymillió). A tizenkét Zsolnay mellé ezúttal egy kisplasztika is bekerült Ferenczy Bénitől (Női torzó – 150 ezer).

A magyar festészet klasszikusai Londonban

A Sotheby's nagyszabású árverése XIX. századi kelet- és közép-európai alkotásokból

Magyar Hírlap 2003. máj. 28.

Több mint ötven XIX. századi magyar festmény kerül kalapács alá a világhírű londoni Sotheby's cég június 3-ai aukcióján. A névsorban többek között Munkácsy Mihály, Paál László, id. Markó Károly, Csók István és Fényes Adolf is megtalálható.

Kenessei András

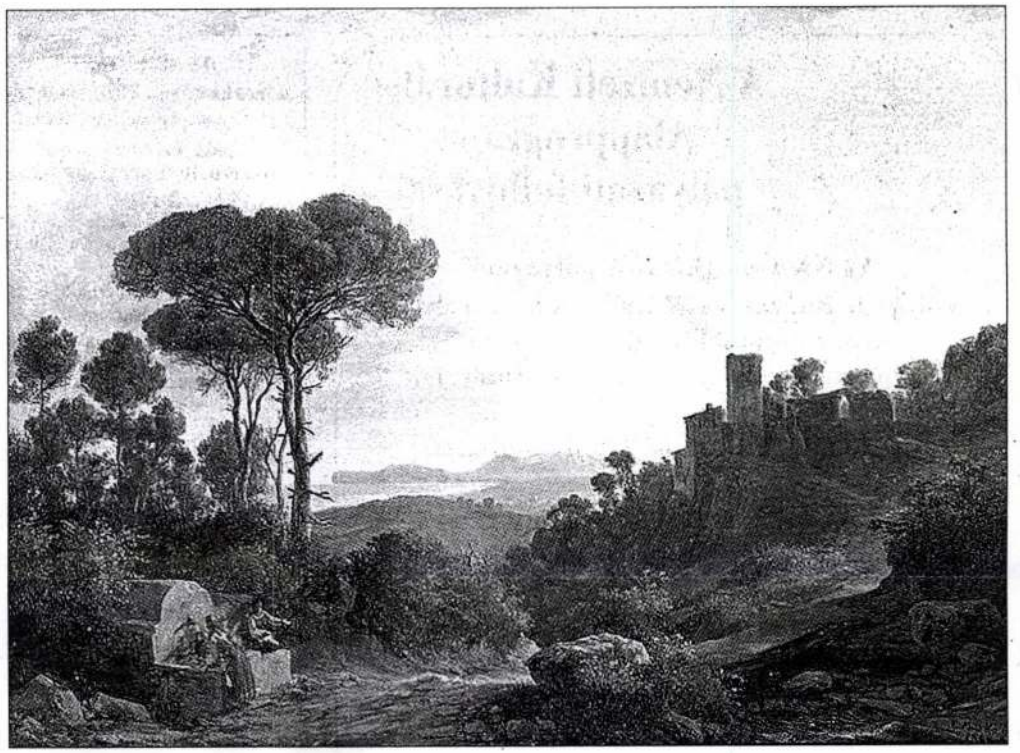

Markó Károly tájképe színesben persze még sokkal szebb

Tavaly áprilisban rendezte a Sotheby's – több mint negyed évezredes történelme során először – azt az árverését, amelyen már nemcsak elvétve, hanem az anyag súlyában és az árverés címében is ott voltak a magyar festők. Persze nem azok, akiket itthon feltétlenül a legjobbaknak vélünk. Idén június 3-án megismétlődik a dolog: XIX. századi német, osztrák, magyar és szláv festmények kerülnek kalapács alá. A gyűjteménybe több XX. század eleji mű is befért. A katalógusban egyébként meglehetősen sok a tévedés és a nyomdahiba, látszik, hogy a Sotheby's-nek azóta, hogy bezárta budapesti irodáját, nincs sem megbízható magyar szakértője, sem pedig magyar lektora.

A 117 tételes anyag 92 festő nevéhez fűződik, tehát többen több alkotással is szerepelnek, az igazán érdekes azonban az, hogy kiugró a magyarok aránya: 46 százalékos. Néhány nemzetközi név is bekerült az anyagba: id. Markó Károly, Markó András, Munkácsy, Paál László, Zichy Mihály, Ripplónai (sajnos, utóbbitól sem tavaly, sem idén nem sikerült a Sotheby'snek komolyabb művet begyűjtenie). Akinek a megjelenését örömmel látjuk, az Mednyánszky László, Fényes Adolf, Glatz Oszkár, Iványi Grünwald Béla, Csók István. Legfeljebb – és ez már megint Sotheby's-specialitás – a becsértékben megállapított árkategóriájukon csodálkozhatunk, mert annak bizony nem sok köze van az itthon már kialakult értékrendhez. Hogy érdemes-e Londonban Budapestre figyelni, nos, ez is kiderül június 3-án, kedden estig.

Amin viszont némileg meglepődhetünk, s persze örülhetünk, a következő nevek feltűnése: Czóbel Béla (egy félakt és egy tájkép), Egry József (a 23 évesen, Párizsban festett Cirkusz), Frank Frigyes (Mimi hímzés közben és Zsuzska – hibás címmel), Faragó Géza, Kádár Béla, Kalivoda Kata, Márffy Ödön (egy gyönyörű Csinszka-félakt hibás címmel), Orbán Dezső (az 1913-as Kék lagúna), Vaszarytól két könnyed és pasztózus késői tengerpart (Rapalló és Strand), Vörös Gézától pedig egy szentendrei főtér.

Aminek viszont egyáltalán nem örülünk, az a már említett sok hiba és tévesztés. A kisebbek közé tartozik néhány elírás (betűhibák, vezeték- és keresztnevek felcserélése). Mindezek említést sem érdemelnének, ha nem volnának „vastag" tévedések is. Már a Sotheby's Preview májusi beharangozójában – és éppen a XIX. századi európai festészeti részleg igazgatójának, Claude Pieningnek az írásában – olvasható volt egy óriási tévedés, hogy a szolnoki művésztelepet 1899-ben a nagybányaiakhoz képest másik művészcsoport alapította volna Mednyánszky László és Vaszary János vezetésével. Eltekintve attól, hogy éppen a két említett festő nem tartozott soha semmiféle művészcsoporthoz, a szolnoki művésztelep megalapítása az egyébként ezen az árverésen két művével is szereplő August von Pettenkoffen nevéhez fűződik, ám 1853-ra datálhatóan. Vaszary Rapallójának datálása nem 1914, hanem 1934, ezt nemcsak figyelmes szignatúraolvasással, hanem stíluskritikai elemzéssel is meg lehet állapítani.

ÉLET ÉS IRODALOM
IRODALMI ÉS POLITIKAI HETILAP
Kedvezményes előfizetési díj
1 évre 11 300 Ft
Megrendelhető
a szerkesztőségben
(1089 Bp., Rezső tér 15.)
Telefon: 210-5149, 210-5159
Fax: 303-9241
E-mail: es@es.hu
Megjelenik minden pénteken! Rende

PAÁL LÁSZLÓ

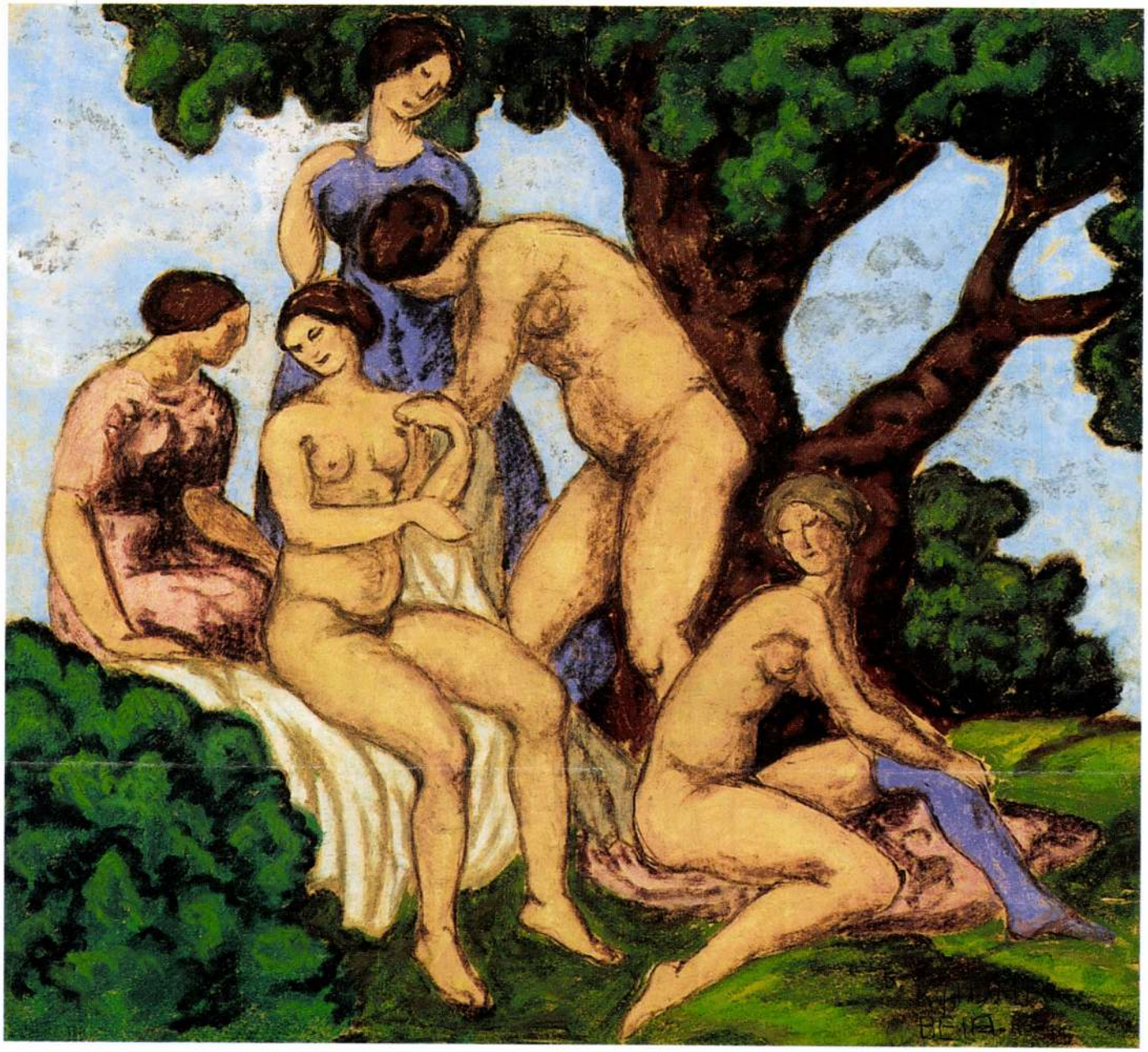

134

134 ▪ KÁDÁR BÉLA (1877–1956)

Fürdőző nők

44,5 x 49 cm
Pasztell, papír
Jelezve jobbra lent: Kádár Béla
MNG 131/ 977

Kikiáltási ár: 1 200 000 Ft

135 ▪ KONTULY BÉLA (1904–1983)

Akt műteremben, 1934

80 x 60 cm
Olaj, vászon
Jelezve jobbra lent: Kontuly Béla 1934

Kikiáltási ár: 1 000 000 Ft

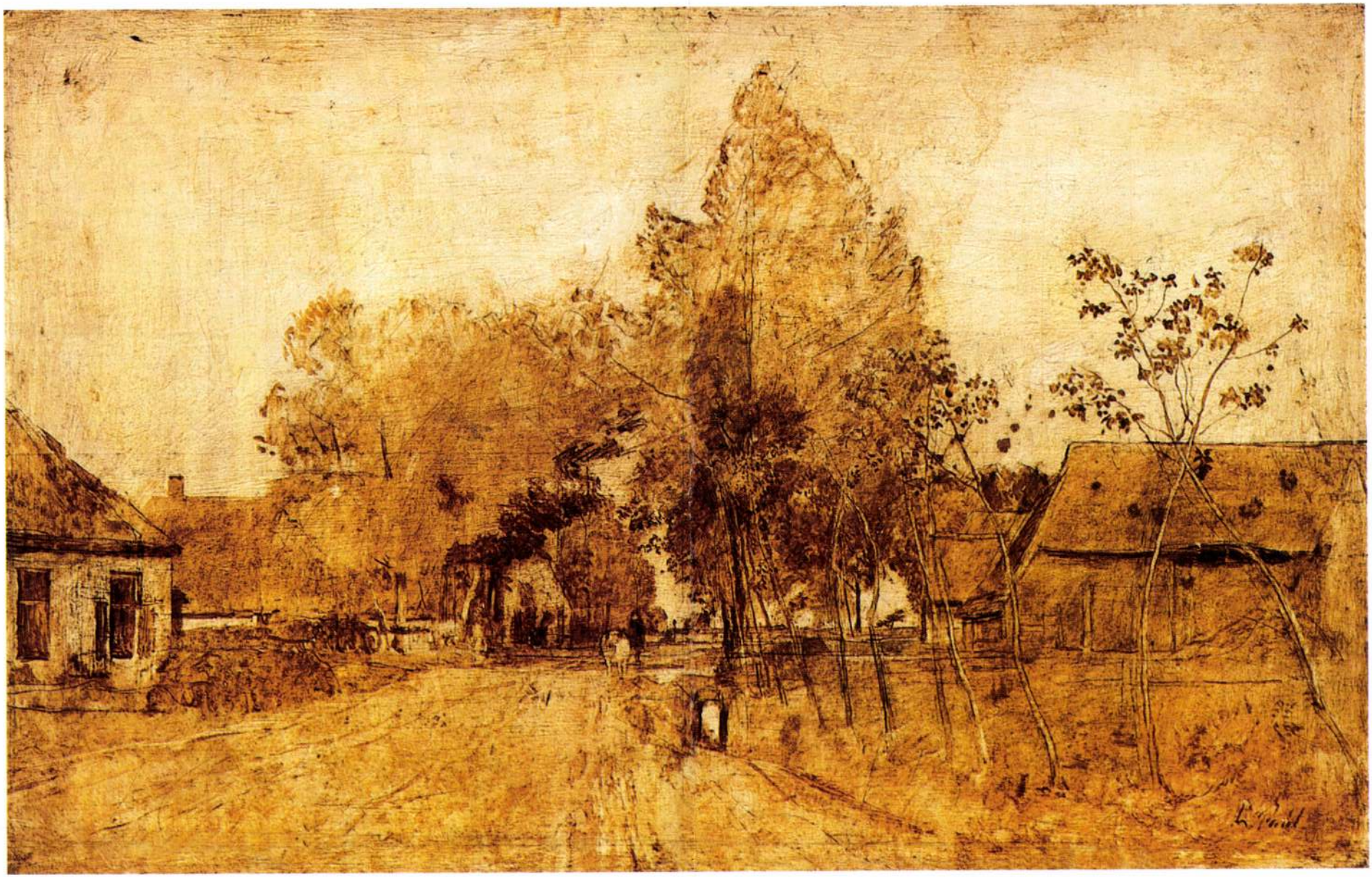

133 ▪ PAÁL LÁSZLÓ (1846–1879)

Faluvége, 1870-71 körül

71 x 110,5 cm
Olaj, fa
Jelezve jobbra lent: L. Paál
VÉDETT

Kikiáltási ár: 12 000 000 Ft

KIÁLLÍTVA

Paál László emlékkiállítás.Országos Szépművészeti Múzeum, 1954, kat. sz. 17.

IRODALOM

Lázár Béla: *Paál László.* Budapest, 1903, Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai). Művészeti Könyvtár. Szerk.: Dr. K. Lippich Elek

Lázár Béla: *Paál László élete és művészete.* Budapest, 1992 [átdolgozott], Franklin Társulat. [130 képpel, Paál műveinek jegyzékével, de méretek nélkül].

Bényi László: *Paál László.* Budapest, 1979, 1983. Átdolg. Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata

Paál László tájképfestészete a magyar festészet történetének egyik legértékesebb fejezete. A külföldre szakadt Paál és Munkácsy voltak annak az új, romantikamentes természetszemléletnek a magyar úttörői, mely Európában leginkább a barbizoni festők munkásságában teljesedett ki, s amely Magyarországon Mészöly Géza festészetében öltött testet. A szemlélő nézőpontjához igazított horizont, a nemzeti romantika szempontjából érdektelen témák: fák, erdők, tisztások, mocsarak, faluvégi házak stb., a természetes szín- és fényhatások visszaadása iránti igény, s végül a szabadban való festés, a műtermi előkészítés mellőzése (legalábbis részben) gyökeresen új szemléletnek voltak jelei. Ez az új szemlélet volt előkészítője a realizmus és naturalizmus, illetve az impresszionizmus megjelenésének.

Paál László munkásságát Lázár Béla és Bényi László monográfiái dolgozták föl eddig a legalaposabban. Sajnos az általuk összeállított műtárgyjegyzékekben sok a pontatlan és ellentmondó adat. Bármilyen bő anyagot is dolgoztak fel a monográfusok, nem zárható ki eddig általuk ismeretlen művek felbukanása.

A jelen kép egyébként, bár Bényi László monográfiáiban nem szerepel, nem ismeretlen a monográfus előtt. 1954-ben Bényi László rendezte a Szépművészeti Múzeum nagy Paál-kiállítását [mindmáig az utolsót!], s e kiállításon 17. katalógusszám alatt a jelen képet is bemutatta. A kép akkor a szegedi Móra Ferenc Múzeum letétjében volt, letétbeadója ismeretlen. A művet Bényi 1872-re datálta, ami ellentmondani látszik Paál akkorra már kialakult festői gyakorlatának. A kép kompozíciójának legközelebbi rokonai az életműben A berzovai út és Dél című munkák az 1870-71-es évekből. Az előtér-középtér kiosztása, a hangsúlyos elemek aránya, vastag- és vékonytörzsű fák ritmusa, a részletek kidolgozása mind hasonlóak az említett munkákon is.

Paál László, aki már 1870-i első hollandiai útja során felfedezte és kiaknázta a szabadban való festés új lehetőségeit, keveset rajzolt. Inkább festett. Tudjuk ugyanakkor, hogy legismertebb korai képét, A berzovai utat 1870-es bécsi vázlatok és előtanulmányok után 1871-ben Düsseldorfban fejezte be. Ez arra enged következtetni, hogy a képet elő kellett rajzolja, elő kellett készítse, s ez ellentmond az egy ülés alatt született képek festői gyakorlatának. Miért fontos ezt hangsúlyozni? Mert az itt kiállított barna kép is hasonló stádiumban van. Első felfogása, első feldolgozása egy jellegzetes Paál László-i motívumnak, a háttérbe vezető faluvégi utat szegélyező házak, fák facsoportok laza fűzésű kompozíciójának. Technikailag is tökéletesen megfelel annak az akadémiai festői gyakorlatnak, mely szerint a képet először egy színnel (barnában, vagy szürkében) kell megfogalmazni, s csak azután jöhet a színes kidolgozás. Ez a technika kiválóan alkalmas arra, hogy érzékeltesse a művész rajzi tudását. Itt minden vonalnak, minden fénylő és árnyékban lévő tömegnek pontosnak kell lenni. Paál László barna festményén ezt a tökéletes rajzi konstrukciót figyelhetjük meg. A kompozíció szikár fegyelmét, s a motívum, a téma Paálra oly jellemző finom líráját. A mű rendkívüli értékét is éppen ez adja. Olyan szeletét láttatatja Paál festészetének – s ez Paál mindeddig alig ismert kifinomult rajzi kultúrája –, amelyhez a nagy festményeken keresztül nem juthatunk el. Az egyébként mintegy csupán másfélszáz művet számláló Paál László-életműből bármely mű felbukkanása szenzációnak számít, s különösen ezé, amely nemcsak Paál személye, hanem ritka és egyedülálló monokróm kompozíciója miatt kiemelt figyelmet érdemel.

Bellák Gábor

Paál László: *A berzovai út, 1870-71*
97,6 x 130,4 cm, olaj, vászon
Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

PAA'L LÁSZLÓ

AZ ÁLTÖRÉS KORA

96. old –

Megj.: Fülep-Elek lev. 243-244.p.

dapest Mátray u. 5.I.5.

árad.

a1 (az ünnep IV.17-18.-ra esett),

Elkelt a Munkácsy-kép

Nő az érdeklődés Aba Novák festményei iránt is

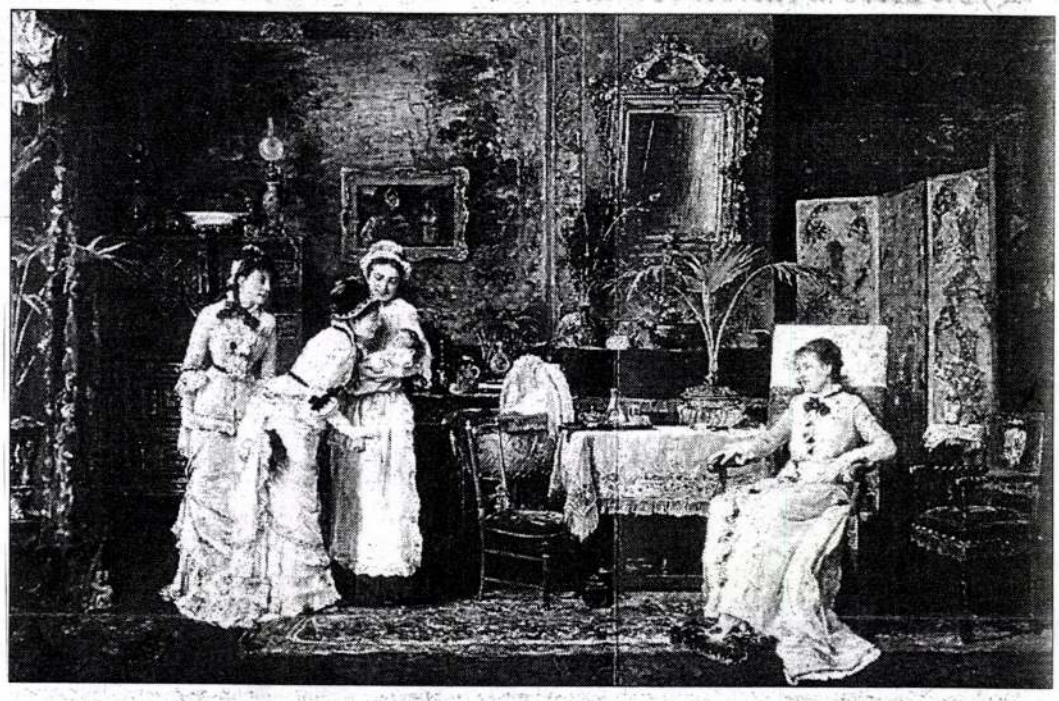

Százhatvanmillió forintért vásárolták meg A baba látogatóit

ANDOR ANNA

Hatvanmillió forintos indulás után végül százhatvanmillió forintért kelt el *Munkácsy Mihály* A baba látogatói című képe a Mű-Terem Galéria szombaton rendezett tavaszi aukcióján. Ilyen magas leütési ár magyarországi aukción még nem született. A baba látogatói a maga műfajában Munkácsy Mihály legkvalitásosabb alkotásai közé tartozik, az egykor a Vida-gyűjteményben őrzött művet, amely évtizedeken át a Magyar Nemzeti Galéria falán függött, a Nemzeti Kulturális Örökség minisztere három más mű társaságában nemrégiben adta viszsza a gyűjtő külföldön élő örököseinek. Mivel a mű védett, nem vihető ki az országból, ami még inkább érzékelteti, hogy e kivételes kvalitású és különleges sorsú kép esetében a mű esztétikai, történeti, morális és pénzben kifejezhető értéke egymásra talált, ami a műalkotások megbecsülése szempontjából igen fontos. A Vida-gyűjteményből származó másik kép, Munkácsy Krisztus Pilátus előtt című kompozíciójához készült vázlata huszonnyolcmillióért talált gazdára. Számos más mű is jelentős sikert aratott az aukción (*Nemes Lampérth József* egyik alkotása negyvennyolcmillió, *Czóbel Béláé* negyvenhatmillió forintért kelt el).

Igen színvonalas anyagot vonultattak fel és igen magas leütési árak születtek a Kieselbach Galéria egy nappal korábbi aukcióján is. Ott egy Rippl-Rónai-kép ötvennyolcmillió, *Canaletto* Velencei részlete negyvenhatmillió, *Paál László* Faluvége című festménye harmincnyolcmillió forintért kelt el. Mindkét aukción kivételes érdeklődés nyilvánult meg *Aba Novák Vilmos* képei iránt – a székesfehérvári pannósorozata körüli viták révén nemrégiben a figyelem középpontjába került mester Piros kalapos nő című temperaképét huszonkétmillió forintért vették meg a Mű-Terem Galériában.

Magyar Nemzet
2003. ápr. 14.

PAÁL LÁSZLÓ

172 ▪ PAÁL LÁSZLÓ (1846–1876)

Barbizoni táj, 1875 körül

43,5 × 65,5 cm
Olaj, vászon
Jelezve jobbra lent: hagyatéki pecsét

Kikiáltási ár: 12 000 000 Ft

IRODALOM
Lázár Béla: *Paál László.* Budapest, 1903
Zádor Anna: *Az erdőábrázolás a magyar festészetben.* Magyar művészet, 1928/8
Lázár Béla: *Paál László élete és művészete.* Budapest, 1929
Farkas Zoltán: *Paál László.* Budapest, 1954
Pierre Granville: *Redécouvrir Barbizon.* Conaissance des Arts, 1967/7
René Jullian: *Emlékezés Paál Lászlóra.* művészet, 1970/2
Bényi László: *Paál László.* Budapest, 1977
Bényi László: *Paál László.* Budapest, 1981

A tragikus sorsú, fiatalon elhunyt Paál László azon kevesek közé tartozik, akiknek emlékét nem csak a magyar művészettörténet ápolja gondos szeretettel. Annak köszönhetjük ezt, hogy Paál László festészete Barbizonban teljesedett ki és vált a nagy francia elődök, Theodore Rousseau, Millet, Troyon és Daubigny méltó társává. Már kortársai is kedves szavakkal emlékeztek meg az elbűvölő, bár kissé melankolikus, magas, szikár fiatalemberről, akinek fiatal kora ellenére is akadtak tanítványai francia földön, később pedig a szakemberek rendszeresen beválogatták műveit a Barbizonnak szentelt összefoglalásokba. Léon Mussinac francia művészettörténész szerint: *„E táj egyik legjobb mestere ő, kinek festészete kapcsolódik a barbizoni művészethez, mindamellett megőrizte nemzeti jellegét, ugyanakkor mélyen eredeti és rendkívülien kifejező erejű."* (idézi: Bényi, 1983. 21.) Festészete sajátosan magyar jegyeinek természetesen a hazai művészettörténet is kitüntetett figyelmet szentelt Lázár Béla úttörő írásától kezdve Bényi László legutóbbi monográfiájáig. Paál Lászlót ma az *„alföldi iskola"* egyik nagy elődjének tartják, akinek festészete hatott Mednyánszky és Koszta munkásságára is. Paál Lászlót mély és bensőséges barátság fűzte Munkácsy Mihályhoz, aki egész életében biztatta és támogatta fiatalabb pályatársát. 1869-ben együtt látták Courbet és a barbizoni festők müncheni kiállítását és Paál az ő hívására utazott 1871-ben Düsseldorfba. A müncheni és düsseldorfi élmények hatására rövid hollandiai tanulmányutat is tett másik barátja, Eugen Jettel osztrák festő társaságában, akivel még a bécsi akadémián ismerkedett meg. Sajnos az új környezet sem hozta meg Paál számára a várt anyagi sikereket, így követte Munkácsyt a nagy reményekkel kecsegtető Párizsba is. Nem a nagyváros forgatagában lelt azonban igazi otthonára, hanem a fontainebleu-i erdő mellett fekvő Barbizonban. 1873-tól kezdve élete végéig itt dolgozott, s bár anyagi sikerek továbbra sem kényeztették – gyakorta szorult rá a sikeres barát, Munkácsy támogatására – a kis falucska festőkolóniájának megbecsült tagjává vált. Életének rejtélyes betegség vetett véget, de alakja 1880-ban Franciaországban elárverezett festményeinek jóvoltából nem merült feledésbe.

Bár Paál Lászlót sokféle művészi impulzus érte életében, Bécsben, Münchenben, Düsseldorfban, Beilenben és Barbizonban is a magyar táj, a Kárpátok sűrű erdőinek és napfényes tisztásainak festője maradt. Franciaországban sem Párizs vonzotta, hanem a fontainebleu-i erdő fái között érezte otthon magát. Barbizonban festett művei nagyjából besorolhatóak négy tematikus csoportba: fatanulmányok, az erdő mélye, erdei út, az erdő széle. *Barbizoni tája* az utolsó csoportba tartozik, azonban nem a fák, vagy az erdő a meghatározó motívuma, hanem a kép középterének zsombékos tavacskája. Paál szívesen festett a kép szín- és fényhatásait élénkítő vízfelületeket, több képe is ismeretes, amelyek a barbizoni festők egyik kedvelt témáját, a Békák mocsarának nevezett festői tavacskát ábrázolják. A témát Diaz de la Peña, Theodore Rousseau és Dupré is többször megfestette, Paál azonban friss szemmel tekintett a tájra, amit magyarként egy kicsit magyar tájnak is látott. *Barbizoni táját* így egészen magyarnak érezzük nagy szürke égboltjával, kószáló teheneivel és pici zsombékosával. Talán ennek is köszönhető, hogy képeinek oldott festőiségét, lendületes, férfias ecsetkezelését a barbizoni festészet egyedülálló színfoltjaként értékeljük. Ahogy Zádor Anna is írta róla: *„van benne valami sajátosan más, ami által annyival közelebb áll hozzánk, mint Rousseau, Diaz és társaik látszólag hozzá közelálló művészete."*

M. B.

Théodore Rousseau: Viharos ég, 1865-67 körül
22,5x31, olaj, fa
Louvre, Párizs

BARTHA LÁSZLÓ

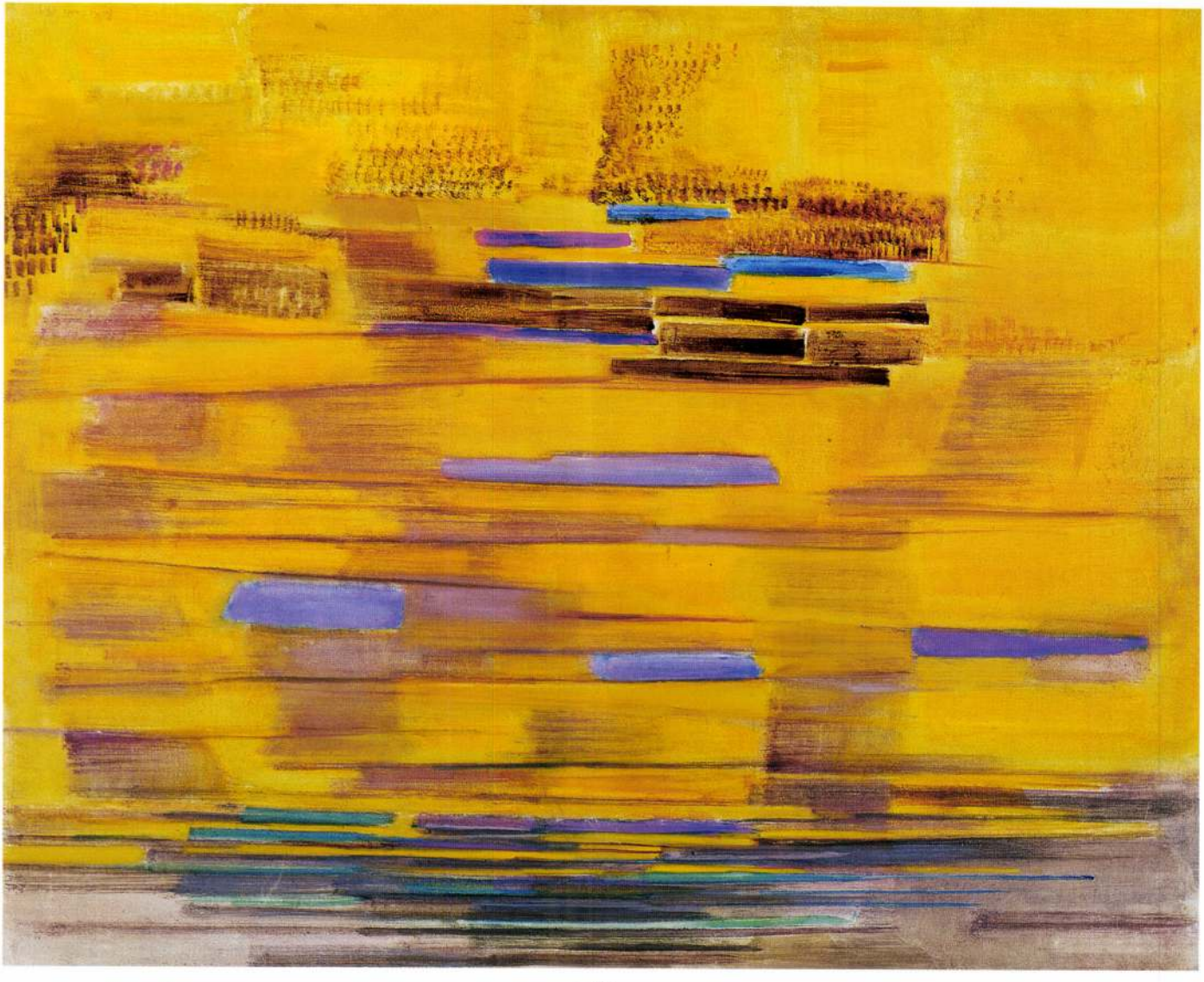

171

171 ▪ BARTHA LÁSZLÓ (1902–1998)

Nádas

80 × 101 cm
Olaj, vászon
Jelezve jobbra lent: Bartha László 1964

Kikiáltási ár: 1 200 000 Ft

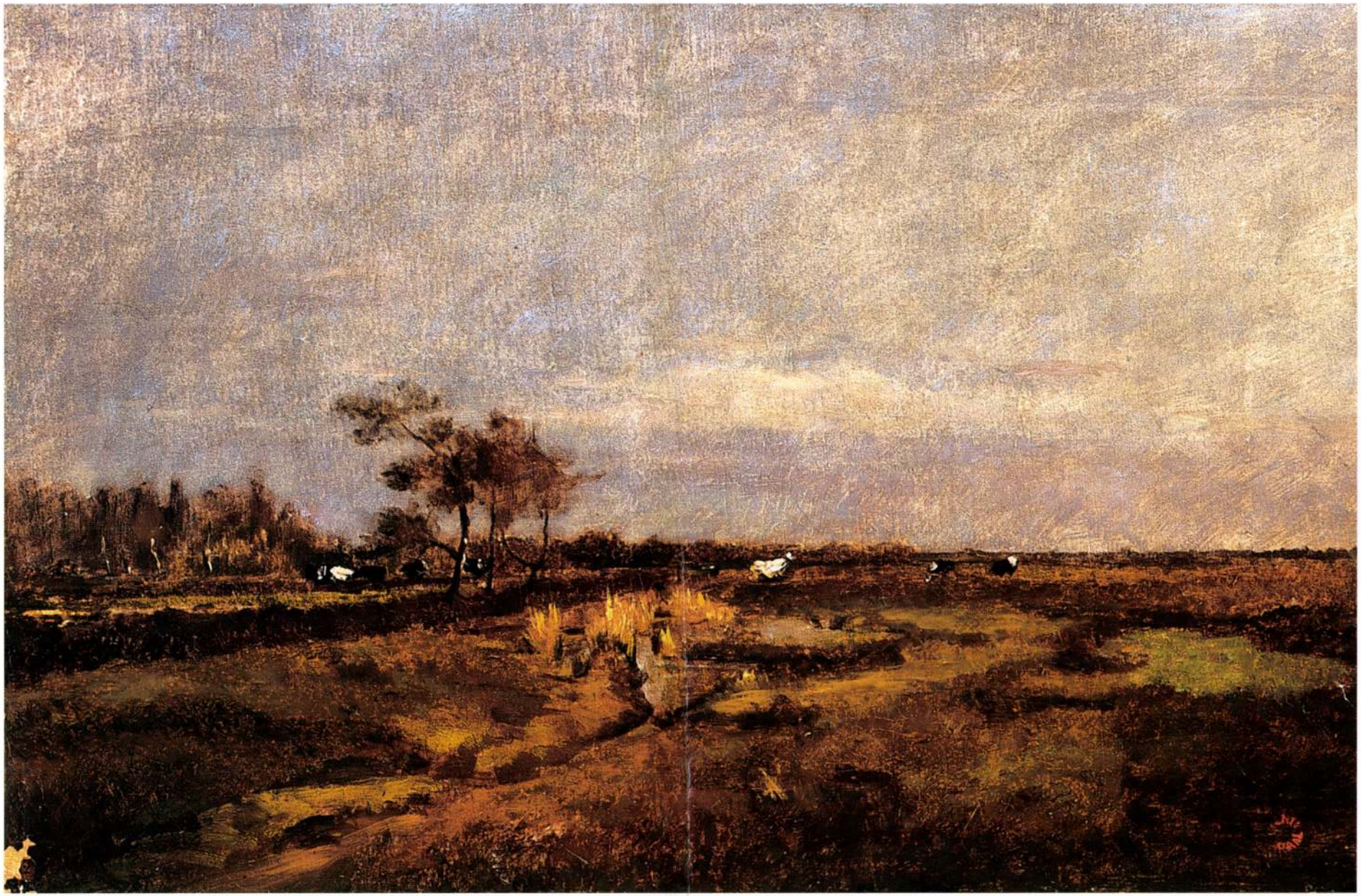

173

173 ▪ BASCH ANDOR (1885–1944)

Dél-francia táj

71 × 90 cm
Olaj, falemez
Jelezve balra lent: Basch 30

Kikiáltási ár: 450 000 Ft

174 ▪ BERÉNY RÓBERT (1887–1953)

Zebegényi kert

92 × 73,5 cm
Olaj, vászon
J. n.
MNG Új Magyar Képtár letéti szám: L. v. 80. 4.
Proveniencia: a család tulajdona

Kikiáltási ár: 2 500 000 Ft

PAÁL Lenke

M. D. K.

Nagybányán a Szépművészeti Iskola tagja
1928.

Réti: Nagybánya.... Bp. 1954. 239. l.

II. A Fónagy Aladár-féle képgyüjtemény. (Bildersammlung.)

540—651.

Adams, XX. sz. (Jh.)

540. HÁBORUS NYOMOR (Kriegselend). Jelezve (Bezeichnet): Barbarussi, IV. 16, Adams.
Vászon (Leinwand). 42×39 cm.

Amerling, Friedrich von (1803—1887).

541. TÖRÖK FÉRFI (Ein Türke). Jelezve (Bezeichnet): F. Amerling, 1855.
Vászon (Leinwand). 77×61 cm.

Barabás Miklós (Nikolaus), (1810—1898).

542. FÉRFIARCKÉP (Männl. Bildnis). Jelezve (Bezeichnet): Barabás, 829.
Vászon (Leinwand). 75×59 cm.

Benczur Gyula (Julius), (1844—1920).

543. EURÓPA ELRABLÁSA (Raub der Europa). Jelezve (Bezeichnet): Benczur Gyula, 1918.
Vászon (Leinwand). 75×110 cm. Illusztr. XXVIII. tábl.

Bihari Sándor (Alexander), (1856—1906).

544. „A FALUBAN UCCAHOSSZAT" (Der Trinker zieht durch der Strassen). Jelezve (Bezeichnet): B. S.
Vászon (Leinwand). 26×35 cm.

Bihari Sándor (Alexander), (1856—1906).

545. A HEGEDÜS (Der Geiger). Jelezve (Bezeichnet): Bihari S.
Karton. 50×36 cm.

Bihari Sándor (Alexander), (1856—1906).

546. FÉRFIARCKÉP (Männl. Bildnis). Jelezve (Bezeichnet): Bihari.
Vászon (Leinwand). 22×19 cm.

Borsos József (Joseph), (1821—1883).

547. FIATAL LEÁNY (Junges Mädchen).
Vászon (Leinwand). 80×62 cm. Illusztr. XXXI. tábl.

Böhm Pál (Paul), (1839—1905).

548. KÁRTYAVETŐ CIGÁNYLÁNY (Zigeunerin mit Karten). Jelezve (Bezeichnet): Böhm.
Vászon (Leinwand). 40×32 cm.

Böhm Pál (Paul), (1839—1905).

549. MENYECSKE (Junge Bäuerin). Jelezve (Bezeichnet): B. P.
Fa (Holz). 54×23 cm.

Böhm Pál (Paul), (1839—1905).

550. FONÓ LÁNYOK (Webende Mädchen). Jelezve (Bezeichnet): fest. Böhm Pál, 1864.
Aquarell. 31×24 cm.

Brocky Károly, (1807—1855).

551. FIATAL LEÁNY ARCKÉPE (Bildnis eines jungen Mädchens).
Fa (Holz). 16×12 cm.

Wittel, Kaspar (Vanvitelli), (1647—1736).

526. OLASZ TÁJ (Italienische Landschaft).
Vászon (Leinwand). 24×21 cm.

Wouwermann, Philipps, (1619—1668).

527. LOVAS ÜTKÖZET (Reiterschlacht). Benczur Gyula hagyatékából.
Vászon (Leinwand). 108·5×151·5 cm.

Wynants, Jan, (1620—1682).

528. TÁJ ALAKOKKAL (Landschaft m. Staffage). Jelezve (Bezeichnet): J. Wynants.
Vászon (Leinwand). 38×30 cm.

Zichy Mihály (Michael), (1827—1906).

529. AZ ÜLDÖZÖTT LEÁNY (Die Verfolgte). Illusztráció Scott „Ivanhoe"-jához (Illustration zu Scott's „Ivanhoe"). Jelezve (Bezeichnet): Zichy 1860.
Aquarell. 35×27 cm.

Zichy Mihály (Michael), (1827—1906).

530. SZERELMESEK A KERTBEN (Liebespar im Garten). Jelezve (Bezeichnet): Zichy 1851.
Vászon (Leinwand). 53×44 cm.

Zichy Mihály (Michael), (1827—1906).

531. FEKVŐ NŐ (Liegende Frau). Jelezve (Bezeichnet): Zichy 71.
Pasztell. 46×57 cm. Ovális.

Zichy Mihály (Michael), (1827—1906).

532. NŐI ARCKÉP (Damenbildnis). Jelezve (Bezeichnet): Zichy 1853.
Aquarell. 19·5×15·5. Ovális.

Zichy Mihály (Michael), (1827—1906).

533. ELŐKELŐ FÉRFI ARCKÉPE (Bildnis eines vornehmen Mannes). Jelezve (Bezeichnet): Zichy 1866.
Aquarell. 10·7×9 cm.

Zichy Mihály (Michael), (1827—1906).

534. ÉJJELI FARKASTÁMADÁS (Nächtlicher Überfall der Wölfe). Jelezve (Bezeichnet): Zichy à son ami Gross 1867.
Krétarajz (Kreidezeichnung). 56×68 cm.

Zichy Mihály (Michael), (1827—1906).

535. A MERÉNYLET (Das Attentat). Jelezve (Bezeichnet): Zichy 1870.
Aquarell. 39×46 cm.

Zord Arnold, szül. (geb.) 1887.

536. SZIKLÁS TÁJ (Felsenlandschaft).
Pasztell. 49×64 cm.

Zuccari, Federigo, (1543—1609).

537. KRISZTUS SIRBATÉTELE (Grablegung Christi).
Vászon (Leinwand). 141×127 cm.

Zuccari, Federigo, (1543—1609) után (Nach), Nic. le Sueurtől (von).

538. IV. HENRIK HÓDOLATA VII. GERGELY ELŐTT (Huldigung Heinrichs IV. vor Gregor VII.).
Fametszet (Holzschnitt). 45×23 cm.

Waldsen, XIX—XX. sz. (Jh.)

514. HÁBORGÓ TENGER (Bewegte See). Jelezve (Bezeichnet): Waldsen.
Vászon (Leinwand). 75×100 cm.

Ward, William, (1766—1826).

515. A SZORGALOM. A HANYAGSÁG GYÜMÖLCSE (Der Fleiss. Die Früchte der Nachlässigkeit). Morland után (Nach Morland).
Két szines rézmetszet (Zwei farbige Kupferstiche). 64×48 cm.

Ward, William, (1766—1826).

516. A TÉKOZLÁS ÉS HANYAGSÁG GYÜMÖLCSE (Die Früchte der Ausschweifung und Nachlässigkeit). Morland után (Nach Morland).
Szines rézmetszet (Farbiger Kupferstich). 56×41 cm.

Ward, William, (1766—1826).

517. A SZORGALOM ÉS TAKARÉKOSSÁG GYÜMÖLCSE (Die Früchte des Fleisses und der Sparsamkeit). Morland után (Nach).
Szines rézmetszet (Farbiger Kupferstich). 56×41 cm.

Weber Henrik, (1818—1866).

518. HUNGARIA.
Karton. 43×27 cm.

Weiss, David (1775—1846) és (und) Bonnefoy.

519. TEA A KERTBEN (Thee im Garten). Morland után (Nach Morland).
Szines rézmetszet (Farbenkupferstich). 40×48 cm.

Weikhardt, F. J. (?), XVIII. sz.

520. EGY FIATAL HERCEG ARCKÉPE (Bildnis eines jungen Prinzen). 1719(?)
Vászon (Leinwand). 95×72 cm.

Werner, Karl Friedrich Heinrich, (1808—1894).

521. NILUSRÉSZLET (Nillandschaft). Jelezve (Bezeichnet): C. Werner F. 1865.
Aquarell. 23×25 cm.

Werner, Carl Friedrich Heinrich, (1808—1894).

522. TEMPLOMROMOK SZICILIÁBAN (Kirchenruinen in Sizilien). Jelezve (Bezeichnet): C. Werner 1840. Róma.
Aquarell. 27×20 cm.

Werner, Carl Friedrich Heinrich, (1808—1894).

523. ESTE VELENCÉBEN (Abend in Venedig). Jelezve (Bezeichnet): Werner 1840. Róma.
Aquarell. 35×26 cm.

Westall, R. után (Nach), XIX. sz. (Jh.)

524. ARRAGÓNIAI KATALIN VIII. HENRIK ELŐTT (Katharine von Arragon vor Heinrich VIII.).
Rézmetszet (Kupferstich). 47×60 cm.

Winterhalter, Franz Xaver, (1806—1873).

525. FIATAL LEÁNY ARCKÉPE (Bildnis eines jungen Mädchens).
Vászon (Leinwand). 35×27 cm.

Ujváry Ignác (Ignaz), szül. (geb.) 1860.

502. UTON A TEMPLOMBA (Auf dem Wege zur Kirche). Jelezve (Bezeichnet): Ujváry I. 1904.
Vászon (Leinwand). 54×70 cm.

Varotari, Alessandro (Padovanino), (1590—1650).

503. SALOME.
Vászon (Leinwand). 92×80 cm.

Vasari Giorgio, (1511—1574) iránya (Richtung des).

504. A TÜRELEM ALLEGÓRIÁJA (Allegorie der Geduld).
Fa (Holz). 75×58 cm.

Vastagh Géza, (1866—1919).

505. A SZALONBAN (Im Salon). Jelezve (Bezeichnet): Vastagh Géza 1886.
Vászon (Leinwand). 89×62 cm.

Vastagh Géza, (1866—1919).

506. KOSFEJ (Widderkopf). Jelezve (Bezeichnet): Vastagh Géza.
Vászon (Leinwand). 54×85 cm.

Vastagh György, id., (Georg. d. Ä.), (1834—1922).

507. ÖREG PARASZT (Alter Bauer). Jelezve (Bezeichnet): „Vastagh Gy."
Vászon (Leinwand). 52×38 cm.

Vaszaray János, szül. (geb.) 1857.

508. PÁVÁK (Pfauen).
Aquarell. 10×38 cm.

Velasquez Diego 1599—1660), ű műhelyéből (Aus der Werkstatt, des).

509. IV. FÜLÖP KÉPMÁSA. A Kilényi-gyüjteményből (Aus der Slg. Kilényi).
Vászon (Leinwand). 190×100 cm.

Villeret, François Etienne, (1800—1866).

510. BELGA VÁROS (Belgische Stadt). Jelezve (Bezeichnet): Villeret 1833.
Aquarell. 30×21 cm.

Visscher, Cornelis ifj. (d. J.) (1629—1662).

511. FÉRFIARCKÉP 1652-BŐL (Männl. Bildnis auf d. J. 1652).
Rézkarc (Radierung). 27×20 cm.

Vrancx, (Francken), Sebastiaen, (1573—1647).

511a. RABLÓLOVAGOK (Raubritter).
Fa (Holz) 65×47. cm.

Vries, Roelof de, (1631—1681).

512. A VÁRROM (Ruine einer Festung). A Kilényi-gyüjteményből (Aus der Slg. Kilényi).
Fa (Holz). 82×61 cm.

Wagner Sándor (Alexandrr), (1838—1919).

513. LEÁNYFEJ (Mädchenkopf). Jelezve (Bezeichnet): Wagner Sándor.
Fa (Holz). 19×15 cm.

Tibor, XX. század (Jahrhundert).

489. TÁJKÉP (Landschaft). Jelezve (Bezeichnet).
Karton. 41×48 cm.

Tilens, Jan, (1589—1630).

490. PERSEUS ÉS A SZÖRNYETEG (Perseus und das Seeungeheuern).
Fa (Holz). 59×25 cm.

Tiziano Vecelli, (1477—1576) után XVI—XVII. sz.-beli kópia. (Kopie aus d. XVI—XVII. Jh.)

491. MADONNA SZENT KATALINNAL (Madonna m. d. hl. Katharina).
Vászon (Leinwand). 88×76 cm.

Tizian-iskola, XVI. század. (Schule des, XVI. Jahrhundert).

492. ECCE HOMO. A Kilényi-gyüjteményből (Aus der Slg. Kilényi).
Vászon (Leinwand). 71×54 cm.

Toorenvliet, Jacob, (1635—1719).

493. MULATOZÁS (Belustigung).
Fa (Holz). 13×24 cm.

Toorenvliet, Jacob, (1635—1719) iránya (Richtung).

494. FURCSA TÁRSASÁG (Komische Gesellschaft).
Fa (Holz). 21×28 cm.

Toorst, E., XIX. sz. (Jh.).

495. GYÜMÖLCSCSENDÉLET (Früchtestilleben). Jelezve (Bezeichnet): E. Toorst, Antwerpen, 1892.
Vászon (Leinwand). 127×96 cm.

Tornai Gyula (Julius), (1861—1928).

496. ARAB (Ein Araber). Jelezve (Bezeichnet): Tornai Gy.
Fa (Holz). 37×26 cm.

Tornai Gyula (Julius), (1861—1928).

497. PIPÁZÓ ARAB (Rauchender Araber). Jelezve (Bezeichnet): Tornai.
Fa (Holz). 37×26 cm.

Tornai Gyula (Julius), (1861—1928).

498. VIRÁGZÓ ALMAFA (Blühender Apfelbaum). Jelezve (Bezeichnet): Tornai Gy.
Fa (Holz). 35×24 cm.

Toscanai mester, XIII. század. (Toscanisch, XIII. Jahrhundert).

499. MÁRIA A KERESZT ALATT (Maria unter dem Kreuz). Bizánci modorban (in byzantinischer Manier). Egy Krucifix részlete (Bruchstück eines Kruzifixes). A Kilényi-gyüjteményből (Aus der Slg. Kilényi).
Fa (Holz). 23×10 cm.

Tölgyessy Artur, (1853—1920).

500. HOLDFÉNYES RÉT (Wiese bei Mondlicht). Jelezve (Bezeichnet): Tölgyessy A.
Vászon (Leinwand). 95×110 cm.

Troger, Paul, (1698—1777).

501. SZT. JEROMOS (Hl. Hieronymus).
Fa (Holz). 30×25 cm.

Tasso, G. M., XVII. század (Jahrhundert).

477. A PÁSZTOROK IMÁDÁSA (Anbetung der Hirten). Jelezve (Bezeichnet): G. M. Tasso. Toll- és ecsetrajz (Feder- und Pinselzeichnung). 19×28·5 cm.

Telepy Károly (Karl), (1828—1906).

478. DOMBOLDAL (Hügelabhang). Jelezve (Bezeichnet): Telepy K.
Vászon (Leinwand). 22×30 cm.

Telepy Károly (Karl) (1828—1906).

479. CSÓNAKÁZÁS (Im Boote). Jelezve (Bezeichnet): Telepy Károly 1888.
Fa (Holz). 32×48 cm.

Teniers, David id. (d. Ä.) (1582—1649) iránya (Richtung des).

480. SZENT ANTAL KISÉRTÉSE (Versuchung des hl. Antonius).
Vászon (Leinwand). 43×62 cm.

Teniers, David ifj., (d. J.).

481. TÁJKÉP ALAKOKKAL (Landschaft mit Figuren). Jelezve (Bezeichnet): D. Teniers F., Belga kiállitás, Bpest, 1927 (Belgische Ausstellung, Bpest, 1927). Prof. Hofstade de Groot bizonylatával (mit Expertise von Prof. H. de Grost).
Fa (Holz). 40×57 cm. Illusztr. X. tábl

Terborch, Gerard, (1616—1681).

482. QUADECKER LEMBERT DEVENTERI POLGÁRMESTER ARCKÉPE (Bildnis des Lembert Quadecker Bürgermeister von Deventer). A Kilényi-gyüjteményből (Aus der Slg. Kilényi).
Vászon (Leinwand). 54×59 cm.

Thán Mór (1828—1899).

483. ALLEGÓRIA, freskóvázlat (Allegorie, Entwurf f. ein Fresko).
Vászon (Leinwand). 58×83 cm.

Theer, Robert, (1808—1863).

484. FIATAL FÉRFI ARCKÉPE (Bildnis eines jungen Mannes). Jelezve (Bezeichnet): Robert Theen, Wien, 1836.
Miniatür. 10×8.5 cm.

Thelott, Jacob Gottlieb, (1708—1760).

485. VALLÁSOS ALLEGÓRIA (Religieuse Allegorie), Joh. Dan. Herz után (nach).
Rézmetszet (Kupferstich). 58×81 cm.

Thelott, Jacob Gottlieb, (1708—1760).

486. A BÉKE ALLEGÓRIÁJA (Allegorie des Friedens). J. W. Baumgartner után (nach).
Rézmetszet (Kupferstich). 65×50 cm.

Thoren, Otto von, (1828—1889).

487. TÁJ FOLYÓVAL (Landschaft mit Fluss). Jelezve (Bezeichnet): O. de Thoren.
Fa (Holz). 22×23 cm.

Thorma János, szül. (geb.) 1870.

488. PARASZTASSZONYOK (Bäuerinnen). Jelezve (Bezeichnet): Thorma.
Vászon (Leinwand). 107×87 cm.

Székely Bertalan, (1835—1910).

465. TANULMÁNY V. LÁSZLÓHOZ (Studie zu „Ladislaus V."). Vászon (Leinwand). 40×52 cm.

Szemlér Mihály (Michael), (1823—1904).

466. ERDŐBEN (Im Walde). Jelezve (Bezeichnet): Szemlér, 1874. Fa (Holz). 21×37 cm.

Szemlér Mihály (Michael), (1833—1904).

467. ERDEI UT (Waldweg). Jelezve (Bezeichnet): Szemlér M. 1874. Fa (Holz). 21×37 cm.

Szenes Fülöp (Philipp), szül. (geb.) 1864.

468. KÜLVÁROS (Vorstadt). Jelezve (Bezeichnet): „Szenes Budapest." Vászon (Leinwand). 68×50 cm.

Sz. J. monogrammista.

469. MÁLYVÁK (Malven). Jelezve (Bezeichnet): Sz. I. 1896. Vászon (Leinwand). 100×58 cm.

Szinyei Merse Pál (Paul), (1845—1920).

470. ÖREG FÉRFI TANULMÁNYFEJE (Studienkopf eines alten Mannes). Jelezve (Bezeichnet): Szinyei. Vászon (Leinwand). 45×32 cm.

Szinyei Merse Pál (Paul), (1845—1920).

471. TAVASZ (Frühling). Jelezve (Bezeichnet): Szinyei 1904. Vászon (Leinwand). 48×62 cm. Illusztr. XVIII. tábl.

Szirmai Antal (Anton), (1860—1917).

472. MUNKA UTÁN ÉDES A PIHENÉS (Nach getaner Arbeit ist gut ruhen). Jelezve (Bezeichnet): Szirmai Antal 1886. Vászon (Leinwand). 150×200 cm.

Szlányi Lajos (Ludwig), szül. (geb.) 1869.

473. VASÁRNAP (Sonntag). Jelezve (Bezeichnet): Szlányi L. Vászon (Leinwand). 29×35 cm.

Szlányi Lajos (Ludwig), szül. (geb.) 1869.

474. HAVAS TÁJ (Schneelandschaft). Jelezve (Bezeichnet): Szlányi L. Vászon (Leinwand). 70×60 cm.

Szüle Péter, szül. (geb.) 1886.

475. NŐ PAPAGÁJJAL (Frau mit Papagei). Jelezve (Bezeichnet): Szüle 928. Vászon (Leinwand). 50.5×60 cm.

Tahi Antal (1855—1902) **után** (Nach).

476. ALKONYAT A LIGETBEN (Sonnenuntergang im Hain). Jelezve a hátoldalon (Bezeichnet auf der Rückseite): Tahi Antal 1899, másolta Zipernovszky Z. 1918. Vászon (Leinwand). 67×106 cm.

Skuteczky Döme, (1850—1921).

453. NŐI ARCKÉP (Frauenbildnis). Jelezve (Bezeichnet): f. Skutetzky De.
Fa (Holz). 51×43 cm.

Snyders, Frans, (1579—1657) után (Nach).

454. CSENDÉLET KUTYÁVAL ÉS MACSKÁVAL (Stilleben m. Hund mit Katze).
Rézkarc (Radierung). 17×27 cm.

Sófalmy Árpád, műk. 1840—1860 körül (wirksam um)

455. GÖRÖG NŐ ARCKÉPE (Bildnis einer Griechin). Jelezve (Bezeichnet): Sófalmy, 847.
Vászon (Leinwand). 72×60 cm.

Sole, Giovanni Giuseppe dal, (1654—1719).

456. MÁRIA MAGDOLNA ANGYALLAL (Maria Magdalena mit einem Engel).
Vászon (Leinwand). 80×61 cm.

Sonderseel, Jan XVI—XVII. század (Jahrhundert).

457. DIANA ÉS AKTEON (Diana und Aktäon).
Rézmetszet (Kupferstich). 39×52 cm.

Spányi Béla, (1852—1914).

458. A LEGELŐN (Auf der Weide). Jelezve (Bezeichnet): K. Spányi B.
Vászon (Leinwand). 61×90 cm.

S. R. monogrammista, XVIII. sz. (Jh.)

459. DÁVID GÓLIÁT FEJÉVEL, Domenico Feti után, (David m. d. Kopf Goliaths, nach D. Feti). Jelezve (Bezeichnet): S. R. 1720.
Fa (Holz). 36×26 cm.

St. Fo. Ro. monogrammista, XVI. sz. (Jh.).

460. MÁRIA SZÜLEI (Die Eltern Marias) 1590-ből (aus d. J.).
Rézkarc (Radierung). 22×16 cm.

Steen, Jan Haviksz, (1626—1679).

461. ORVOSI LÁTOGATÁS (Besuch des Artztes).
Fa (Holz). 56×43 cm. Illusztr. IV. tábl.

Strauch, Lorenz, (1554—1636).

462. EGY NŐ FÉLALAKJA (Halbfigur einer Frau). Jelezve fent balra (Bezeichnet oben links): Actatis suae 50. anno 1606. L. S. A. Kilényi gyüjteményéből (aus der Slg. Kilényi).
Vászon fára huzva (Leinwand auf Holz übertragen). 79×55 cm.

Sváb mester, XV. század (Schwäbisch, XV. Jahrhundert).

463. AZ ATYAISTEN (Gott Vater). Töredék (Bruchstück). Lent a mondatszalagban (Unten im Spruchbande): Pulcra es amica et macula no... A Kilényi-gyüjteményből (Aus der Slg. Kilényi).
Fa (Holz). 93×111 cm.

Szamossy Elek (Alexius), (1826—1888).

464. FELESÉGE ARCKÉPE PALMA VECCHIO MODORÁBAN (Bildnis seiner Frau in der Art des Palma Vecchio). Jelezve (Bezeichnet): f. Szamossy E.
Vászon (Leinwand). 63×50 cm.

Sabbatini, Andrea, megh. (gest.) 1545.

440. SZENT TEMPLOMMODELLEL (Heiliger mit Kirchenmodell). Prof. Suida bizonylatával (Expertise von Prof. Suida).
Fa (Holz). 118×35 cm. Illusztr. II. tábl.

Sadeler, Jan ifj., (d. J.)

441. KERESZTVITEL, Christoph Swartz után (Kreutzetragung, nach C. Swartz).
42×27 cm.

Salimbeni, Ventura, (1557—1613).

442. KERESZTELŐ JÁNOS PRÉDIKÁCIÓJA (Predigt Johannes des Täufers).
Vászon (Leinwand). 117×92 cm.

Sandrart, Johann Jakob, (1655—1698).

443. MÁRIA MENNYBEMENETELE (Himmelfahrt Mariae), Lanfranco után (nach).
Rézmetszet (Kupferstich). 51×51 cm.

Santacroce, Francesco Rizzo da, megh. (gest.) 1548 után (nach.).

444. SZENT KATALIN ELJEGYZÉSE (Vermählung der hl. Katharina).
Fa (Holz). 88×126 cm. Illusztr. XV. tábl.

Santi di Tito, (1536—1603).

445. NŐI ARCKÉP (Damenbildnis). Prof. Suida bizonylatával (mit Expertise von Prof. Suida).
Fa (Holz). 87×71 cm. Illusztr. XIV. tábl.

Savoldo, Gian Girolamo modora (Art des). **(Savoldo:** 1480—1547 körül) (um).

446. FÉRFIFEJ (Männerkopf).
Fa (Holz). 42×30 cm.

Scarsella, Ippolito (Le Scarsellino) (?), 1551—1621).

447. PIHENŐ AZ EGYIPTOMI UTON (Ruhe auf der Flucht nach Aegypten).
Fa (Holz). 26×18 cm.

Scarsella, Ippolito (Scarsellino), (1551—1621).

448. MADONNA, TÁJKÉPI HÁTTÉRREL (Mad. m. landschaftl. Hintergrund).
Vászon (Leinwand). 88×124 cm.

Schelfhout, Andreas (1877—1870).

449. KORCSOLYÁZÓK (Schlittschuhfahrer). Jelezve (Bezeichnet): A. Schelfhont, 849.
Vászon (Leinwand).

Schiavonetti, Niccolo, (1771—1813).

450. „THE CRIES OF LONDON" A halárusnő — A tejesasszony (Die Fischverkäuferin — Die Milchfrau), J. Wheatley után (nach).
2 darab szines rézmetszet (2 farbige Kupferstiche). 39×29 cm.

Schram, Aloys Hans, szül. (geb.) 1864.

451. A SZAMÁR (Der Esel). Jelezve (Bezeichnet): Schram, 1885.
Vászon (Leinwand). 23×30 cm.

Siciolante da Sermoneta, Girolamo, megh. (gest.) 1580.

452. A SZENT CSALÁD PIHENŐJE (Ruhe auf der Flucht nach Ägypten). Prof. Suida bizonylatával (Mit Expertise von Proff. Suida).
Fa (Holz). 120×93·5 cm. Illusztr. III. tábl.

Rippl-Rónai József (Joseph), (1861—1928).

429. FÉRFIARCKÉP (Keleti Artur), (Männl. Bildnis). Jelezve (Bezeichnet): Rónai 918.
Pasztell. 52×41 cm.

Rippl-Rónai József (Joseph), (1861—1928).

430. KIADÓ SZOBA (Zimmer zu vermieten). Jelezve (Bezeichnet): Rónai—Chambre à louir.
Karton. 41×60 cm.

Rippl-Rónai József (Joseph), (1861—1928).

431. FEHÉR FELHŐK (Weisse Wolken). Jelezve (Bezeichnet): Rónai.
Pasztell. 42×52 cm. Illusztr. XXV. tábl.

Rolf, F., XIX. sz. (Jh.)

432. VELENCEI RÉSZLET (Ansicht aus Venedig). Jelezve (Bezeichnet): F. Rolf.
Vászon (Leinwand). 46×102 cm.

Romano, Giulio (?), (1493—1546) után (nach)

433. EGY VÁROS HÓDOLATA EGY HADVEZÉR ELŐTT (Huldigung einer Stadt vor einem Feldherrn).
Rézmetszet (Kupferstich). 31×43 cm.

Rosa, Salvatore, (1615—1673).

434. LOVAS ÜTKÖZET (Reiterschlacht).
Vászon (Leinwand). 148×117 cm.

Rosselli, Matteo, (1578—1651).

435. TÓBIÁS AZ ANGYALLAL (Tobias mit dem Engel).
Vászon (Leinwand). 127×145 cm. Illusztr. VI. tábl.

Rossi, Pietro de, (XVIII—XIX. sz., Szt. Pétervár).

436. FÉRFIARCKÉP (Männl. Bildnis). Jelezve (Bezeichnet): P. de Rossi.
Miniatür. 6·7×6 cm.

Rottmann, Mozart, XIX—XX. század (Jahrhundert).

437. AZ INYENC (Der Gourmand). Jelezve (Bezeichnet): Rottmann.
Vászon (Leinwand). 100×79 cm.

Rubens, Peter Paul, (1577—1640). **Balen, Hendrik van** (1575—1632) és (und) **Uden, Lucas van** (1595—1662).

438. TÁJKÉP PÁSZTOROKKAL (Landschaft mit Hirten). Az alakok Rubenstől és Balentól, a táj Udentől valók (Die Figuren rühren von Rubens und Balen, die Landschaft von Uden her). Budapesti belga kiállitás, 1927., 537. sz. (Belgische Ausstellung in Budapest, 1927. No 537.)
Réz (Kupfer). 43×59 cm. Illusztr. III. tábl.

Rubovics Márk, szül. (geb.) 1868.

439. TÁJKÉP (Landschaft). Jelezve (Bezeichnet): Rubovics M.
Vászon (Leinwand). 42×70 cm.

Reni, Guido, (1575—1642) után régi másolat (alte Kopie nach).

416. ECCE HOMO.
Vászon (Leinwand). 75×58 cm.

Reni, Guido, (1575—1642) után (Nach).

417. KÉT TANULMÁNYFEJ (Zwei Studienköpfe).
Rézkarc (Radierung). 14×19 cm.

Reni, Guido, (1575—1642) után (Nach).

418. KÉT TANULMÁNYFEJ (Zwei Studienköpfe).
Rézkarc (Radierung). 14×19 cm.

Réti István, szül. (geb.) 1872.

419. TÁJKÉP (Landschaft). Jelezve (Bezeichnet): Réti. Római magyar kiállitás, 1928.
Vászon (Leinwand). 91×79 cm.

Révész Imre (Emerich), szül. (geb.) 1859.

420. CIGÁNYOK (Zigeuner). Jelezve (Bezeichnet): Révész I.
Fa (Holz). 16×20·5 cm.

Révész Imre (Emerich), szül. (geb.) 1859.

421. AZ ALKU (Die Verhandlung). Jelezve (Bezeichnet): Révész Imre.
Vászon (Leinwand). 36×54 cm.

Ribon, Mathias, XIX. sz. (Jh.)

422. GYÜMÖLCSCSENDÉLET (Früchtestilleben). Jelezve (Bezeichnet): MR.
Vászon (Leinwand). 50×141 cm.

Ribon, Mathias, XIX. sz. (Jh.)

423. GYÜMÖLCSCSENDÉLET (Früchtestilleben). Jelezve (Bezeichnet): MR.
Vászon (Leinwand). 50×141 cm.

Ridinger, Johann Elias, (1698—1767) és (und) **Heyd, Johann Jacab.**

424. ÖT ÉRZÉK (Die fünf Sinne).
Öt darab rézmetszet (Fünf Stück Kupferstiche). 67×47 cm.

Rigaud y Ros, Hyacinthe, (1659—1743) modora (Art des).

425. HERBERSTEIN GRÓF ARCKÉPE (Bildnis des Grafen H.).
Vászon (Leinwand) 95×72 cm.

Rippl-Rónai József (Joseph), (1861—1928).

426. TÁJKÉP (Landschaft). Jelezve (Bezeichnet): „Rónai."
Pasztell. 44×53 cm.

Rippl-Rónai József (Joseph), (1861—1928).

427. KÉT NŐI AKT (Zwei weibl. Akte). Jelezve (Bezeichnet): Rónai.
Tollrajz (Federzeichnung). 28×22 cm.

Rippl-Rónai József (Joseph), (1861—1928).

428. NŐI PROFILARCKÉP (Weibliches Profilbildnis).
Pasztell. 46×31 cm.

Pittoni iránya, (Richtung des), XVIII. sz. (Jh.).

404. RÓMAI DIADALMENET (Römischer Triumphzug).
Vászon (Leinwand). 58×74 cm.

Poel, Egbert v. d., iránya (Richtung des), XVII—XVIII. sz. (Jh.)

405 KÉT ÉLETKÉP (Zwei Genrebilder).
Fa (Holz), mindegyik (jedes). 23×17 cm.

Poelenburgh, Cornelis van, (1586—1667).

406. AZ OLYMPUS (Der Olymp). Jelezve (Bezeichnet): CP fec. Prof. Hofstade de Groot bizonylatával (Mit Expertise von).
Fa (Holz). 28×34 cm. Illuszt. XIII. tábl.

Poelenburgh, Cornelis van (?), (1586—1667).

407. AZ IRGALMAS SZAMARITÁNUS (Der Barmherzige Samariter).
Vászon (Leinwand). 86×72 cm.

Poll Hugó, szül. (geb.) 1867.

408. ŐSSZEL (Im Herbst). Jelezve (Bezeichnet): Poll H.
Vászon (Leinwand). 60×31 cm.

Pollák, A., XIX. század (Jahrhundert).

409 VIRÁGCSENDÉLET (Blumenstilleben). Jelezve (Bezeichnet):
Vászon (Leinwand). 55×68 cm.

Poynter, Sir Eduard John P. R. A., †, szül. 1836 (geb.).

410. „DIADOUMENE". Jelezve (Bezeichnet): EJP, 1886.
Vászon (Leinwand). 54×33 cm.

PNB monogrammista, (1748). **P. van Bleeck** után.

411. „GRIFFIN ÉS JOHNSON".
Mezzotinto. 46×33·5 cm.

Pynacker, Adam, (1622—1673).

412. TÁJKÉP VADÁSZOKKAL (Landschaft mit Jägern). Jelezve (Bezeichnet): Adam Pynacker, 1654.
Vászon (Leinwand). 51×67 cm.

Racine, Jean Baptiste, szül. (geb.) 1747. **Genillon** után (Nach).

413. A GÁZLÓ (Die Fuhrt).
Rézmetszet (Kupferstich). 30·5×37 cm.

Raffael után (nach), másolat a XVIII. sz.-ból (Kopie aus d. XVIII. Jh.).

414. A „MADONNA DEL VELO" FEJE (Kopf der).
Miniatür. 5×6 cm.

Raffalt, Ignaz, (1800—1857).

415. ALKONY (Sonnenuntergang).
Fa (Holz). 26×43 cm.

Passeri Giuseppe, (1654—1714) után (Nach).

390. A GYERMEK IMÁDÁSA (Anbetung des Jesuskindes).
Rézkarc (Radierung). 30×22 cm.

Pataky László, (1857—1912).

391. VÁSÁR (Markt). Jelezve (Bezeichnet): Pataky . . . 84.
Vászon (Leinwand). 55×73 cm.

Pedro, Francesco, del, szül. (geb.) 1736. **Brand** után (Nach).

392. A GÁZLÓ (Die Fuhrt).
Rézmetszet (Kupferstich). 30×40 cm.

Pedro, Francesco del, szül. (geb.) 1736.

393. A KYKLOPSOK MŰHELYE (Werkstatt der Kyklopen).
Rézmetszet (Kupferstich). 41×36 cm.

Pentelei Molnár János (Johann), (1878—1924).

394. TEÁSKANCSÓ CSÉSZÉVEL (Theekanne mit Tasse). Jelezve (Bezeichnet): Pentelei Molnár.
Vászon (Leinwand). 53×43 cm.

Peleskey M., XIX—XX. sz. (Jh.).

395. ŐSZI TÁJ (Herbstlandschaft). Jelezve (Bezeichnet): Peleskey M.
Vászon (Leinwand). 90×120 cm.

Peruzzi, Baldessare, (1481—1537) után XVI. századbeli rézmetsző. (Nach ihm von einen Kupferstecher des XVI. Jahrhunderts.)

396. TÁJKÉP LOVASOKKAL (Landschaft mit Reitern).
Rézmetszet (Kupferstich). 27×48 cm.

Pesne, Antoine, (1863—1757) iránya (Richtung des).

397. NŐI ARCKÉP (Bildnis einer jungen Dame).
Vászon (Leinwand). 88×65 cm. Ovális.

Peters, William, XVIII. század (Jahrhundert) után (Nach), **Ambr. Le Grand.**

398. ÉTERI DIADAL (Aetherischer Triumph).
Szines rézmetszet (Farbiger Kupferstich). 57×44 cm.

Pettenkofen, August von, (1821—1889).

399. HEGYI TÁJ (Gebirgslandschaft).
Fa (Holz). 26×40 cm.

Pettenkofen, August von, (1821—1889).

400. VÁSÁR ELŐTT (Vor dem Markte). Jelezve (Bezeichnet): Pettenkofen 880.
Fa (Holz). 20×31 cm. Illusztr. XXVI. tábl.

Piringer, Benedikt, (1780—1826), **Pelsenberg** után (Nach).

401. A ROWNYEI PARKBAN (Im Park von Rownye).
Aquatinta. 34×44 cm.

Pittoni, Giovanni Battista, (1687—1767).

402. SZENT JÓZSEF HALÁLA (Tod des hl. Joseph). Prof. Giuseppe Fiocco bizonylatával (mit Expertise von Prof. G. Fiocco).
Vászon (Leinwand). 54×69 cm. Illusztr. XI. tábl.

Ostade, Isaac van, (1621—1649).

379. ÉLÉSKAMRA (Speisekammer). A szerző megnevezése a kép hátán található régi képtári jelzés mellett a kép stiluskarakterének jegyein alapul (Die Mahlerbennung wird ausser der auf der Rückseite befindlichen alten Galeriebereichnung durch den Stilcharakter des Bildes begründet). A Kilényi-gyüjteményből (Aus der Slg. Kilényi).
Fa (Holz). 30·5×22·5 cm.

Ostade, Isaac van, (1621—1649).

380. KÁRTYÁZÓ PARASZTOK (Kartenspielende Bauern). Jelzés a hordón (Bezeichnet auf dem Fass): IO (Egybeirva, Zusammengeschrieben).
Fa (Holz). 43×36 cm. Illusztr. XII. tábl.

Osztrák festő, XIX. sz. eleje. (Oesterreichisch, Anf. XIX. Jh.)

381. V. FERDINÁND ARCKÉPE (Bildnis von Ferdinand V.).
Vászon (Leinwand). 80×63 cm.

Othemar, Eduard d', XIX. sz. (Jh.).

382. CSENDÉLET (Stilleben). Jelezve (Bezeichnet): Ed. d'Othemar.
Vászon (Leinwand). 64×42 cm.

Paál László (Ladislaus), (1846—1879).

383. ST. CLEMENT-I TÁJ (Landschaft von St. Clement). Jelezve (Bezeichnet): St. Clement, L. de P. A művész hagyatékából (Aus dem Nachlass des Künstlers).
Vászon (Leinwand). 65×88 cm. Illusztr. XVI. tábl.

Paál László (Ladislaus), (1846—1879).

384. NAPSUGARAK AZ ERDŐBEN (Sonnenstrahlen im Walde). Jelezve (Bezeichnet): L. de Paál 71. Évszám bizonytalan (Jahreszahl undeutlich).
Vászon (Leinwand). 61×50 cm. Illusztr. XVII. tábl.

Palma, Jacopo ifj. (?), (d. J.) (Palma Giovane).

385. KRISZTUS SIRATÁSA (Beweinung Christi). Félalakok (Halbfigurig).
Vászon (Leinwand). 49×90 cm. Illusztr. I. tábl.

Palmezzano, Marco iskolája, (Schule des).

386. ANGYALI ÜDVÖZLET (Verkündigung Maria). Jelezve a magyar cimerrel és a Z. A. P. monogrammal (Bezeichnet mit dem ung. Wappen und d. Monogr. Z. A. P.).
Fa (Holz). 181×122 cm.

Pannini, Giovanni Paolo, (1694—1768) iskolája (Schule des).

387. TALÁLKOZÁS AZ ARANYKAPU ALATT (Begegnung unter der goldenen Pforte). Az alakok Andrea del Sarto firenzei Scalzi-freskóiból vannak meritve (Die Figuren sind Andrea del Sartos Florentiner Scalzi-Fresken entnommen). Benczur Gyula hagyatékából.
Vászon (Leinwand). 97×74 cm.

Pap Emil, szül. (geb.) 1884.

388. TÜKÖR ELŐTT (Vor dem Spiegel). Jelezve (Bezeichnet): Pap Emil.
Vászon (Leinwand). 90×80 cm.

Parmigianino, Francesco Mazzuola, (1503—1540). Után másolat XVIII—XIX. sz. (Kopie aus dem XVIII.—XIX. Jh.)

389. FÉRFIARCKÉP (Männl. Bildnis). Eredetije Nápolyban (Original in Neapel).
Vászon (Leinwand). 45×37 cm.

gyüjteményünknek. Szerzeményeinknek ebbe a sorába tartozik Munkácsynak egy részlettanulmánya a Zálogház-hoz, egy anya két gyermekével, 1873-ból, tehát a művésznek abból az idejéből, midőn rendkívüli tehetsége legnemesebb alakjában nyilvánult. Színeinek sonorus szépségével, tónusának gazdagságával, festésének szinte anyagtalan egyszerűségével egyaránt kitünő munka; a nő feje magában valódi mestermű. A kép múzeumunkban az Éjjeli csavargók-hoz áll legközelebb, de magas színvonala külön helyet jelöl ki számára nemcsak a mi

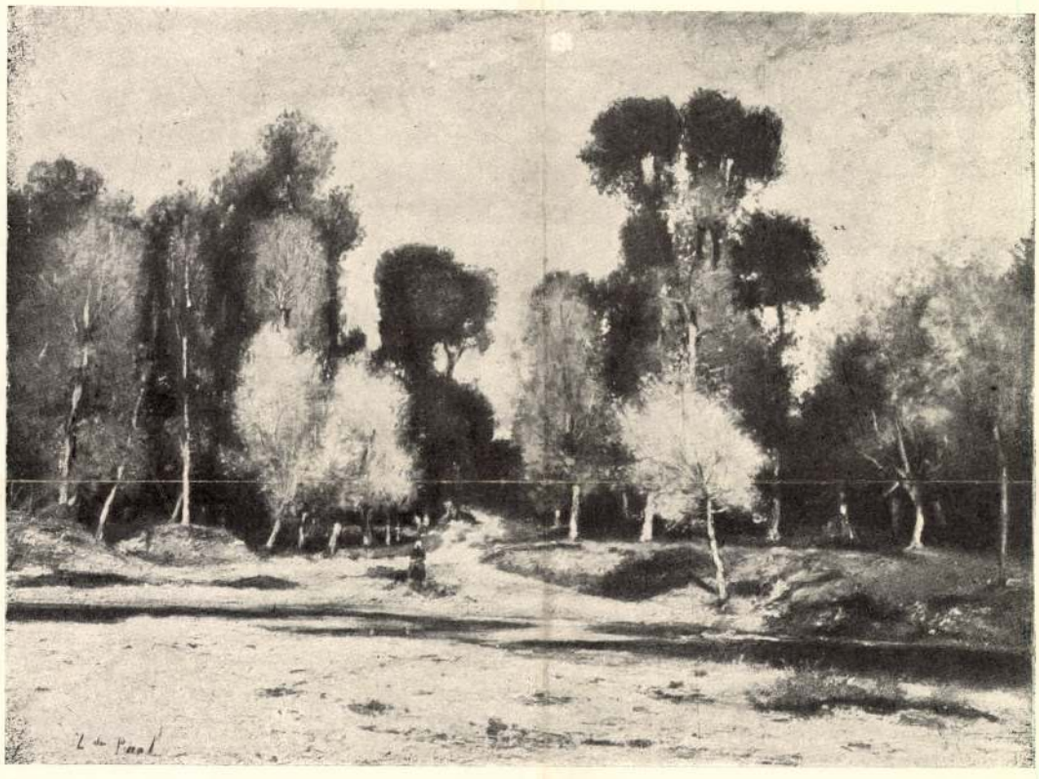

2. ábra. Paál László: Erdőszéle.

szép Munkácsy-gyüjteményünkben, hanem Munkácsy egész korai œuvre-jében is. Épp úgy külön hely illeti meg tájképei között Tájkép tóval című új Munkácsynkat, ezt az igen egységes előadású, friss természetábrázolást, mely szinezésében és kompoziciójában Daubignyra emlékeztet, csak kevésbbé gazdag árnyalatokban, sommásabb. Egy harmadik új Munkácsy-képünk, az 1878—80. tájáról való Párisi interieur már hiánypótló jellegű szerzés. Arra van hivatva, hogy képviselje gyüjteményünkben az egykor híres és ünnepelt szalon-képek virtuózát, aki a sorozat korábbi és jó darabjaiban, minő a mienk is, még sokat őrzött meg tehetségének romlatlan erejéből és különösen az élettelen dolgok

Évkönyvei, Az O. M. Szépművészeti Múzeum — I. K. Bpest, 1918.

ábrázolásában mesternek mutatkozik.[1] Ez a kép azokhoz a szerzésekhez vezet, amelyek rendszeres pótlását célozzák számottevő művészeink munkáinak. Ilyen Paál Lászlónak egy erdőszélét ábrázoló tájképe, melyet báró Herzog M. L. úr ajándékozott; utolsó idejéből való munkája a művésznek, s Corot-ra emlékeztető szürkészöld, nyugodt harmoniájával olyan tipust képvisel, mely hiányzott a múzeum Paál-gyűjteményében. Szinyei Merse Pál műveihez is olyan új darabok járultak, amelyek nagy lépéssel visznek közelebb ahhoz a célhoz, hogy egész jelentősége szerint mutassuk be azt a művészünket, akinek művészetében a látásnak és az előadásnak szabadsága először győzött teljesen az akadémikus hagyományokon. Ujonnan szerzett művei abból az időből valók, midőn művészete virágzásának tavaszi pompájában állott, s közöttük van egyik főműve, az 1874-ben készült Lila arckép is, ez a poézist sugárzó munka, mely felfogásának nagy nemességével Feuerbach, színezésének tüzével Böcklin nevét idézi fel. Ezt a képet a Múzeumbarátok Egyesületének köszönhetjük, amely méltóan indította meg vele vásárlásait: kitünő és magyar művet szerzett. A művész korai vázlataiból, melyekből minél többet kell összegyüjtenünk, egyszerre hárommal gazdagodtunk. A Majális-nak és a Rococo-nak vázlata, mindkettő 1872-ből, néhai Rosenberg Gyula orsz. képviselő és neje szép elhatározásából lett a múzeumé; közülök az előbbit nemcsak bája és frissesége tüntetik ki, hanem művészettörténeti fontossága is: megtartotta számunkra a Majális-t eredetileg elgondolt alakjában, mielőtt még színeit a művész Böcklin tanácsára felhangolta, kontrasztjaikat kiélezte volna. Arról a célzatról, mely a Majális végleges megfestésében diadalmaskodott, szinte kézzelfoghatóan számol be harmadik új Szinyei-vázlatunk, az 1873-ban festett pompás Műterem[2]: egy képzeletbeli atèlier, falán, bútorain — mintegy hangvilla gyanánt — harsogó vörös, sárga, kék szinek, egy festőállványon pedig — hogy semmi kétségünk se maradjon a művész gondolatmenete felől — a félig kész Majális.

Régibb művészeink közül Székely Bertalant kellett leggyökeresebb revizió alá vennünk. Székely a festészetnek majdnem minden ágában nemcsak kisérletezett, hanem komoly értékeket is hozott létre, s képmásaiban és tájképeiben különösen sok kitünőt alkotott. Saját korában azonban működésének csak egyik ágát, a történeti festészetet becsülték igazán; múzeumunkban is csak nagy történeti kompoziciók képviselték. Ezeket a 60-as és 70-es évek lelkesedése majdnem hiánytalan teljességben gyüjtötte össze. Ám a kép, melyet ez a gyüjtemény adott róla, igen hiányos és hamis volt. Művészetének legelevenebb és legegészségesebb része hiányzott belőle: a természet egyéni szemléletéből fakadt, elfogulatlan termékei sajátosan kettős lényének, melyben egy igen erős ösztönü, szabad és biztos látású festő vonult meg egy kisérletezésbe és előkészitésbe

[1] A két utóbbi képről bővebben: *Petrovics E.*: Munkácsy újonnan szerzett festményei. Művészet, XIV. évf. 420—422. l.

[2] Nemes Marcell úr ajándéka.

SONNENFELD ZSIGMOND GYŰJTEMÉNYE.

Egy honfitársunk, kit hivatása három évtized előtt külföldre szólított, nemrégiben hazatért Budapestre, hogy itt kipihenje férfikora munkájának fáradalmait. Nem jött üres kézzel, mert a Párisban töltött harmincz esztendő művészeti érdeklődésének emlékeül gazdag művészeti gyűjteményt hozott magával, mely számos szempontból érdekelheti közönségünket. A kollekczió egy-két beavatott kivételével még teljesen ismeretlen közönségünk előtt, e czikkel és képeivel a «Vasárnapi Ujság» ismerteti legelőször.

Sonnenfeld gyűjteményének jellemét tulajdonosának finom műérzékén kivül, mely nélkül létre sem jött volna, három körülmény határozza meg: Az, hogy a nyolczvanas és kilenczvenes években keletkezett, az, hogy Párisban jött létre s végül, hogy magyar ember gyűjtötte. Párisban, a gyűjtők és magángyűjtemények Eldoradójában született, ott, hol majdnem minden módosabb ember hódol az amateurség intim örömeinek. Ott, hol csendes utczák zegzugos boltjaiban temérdek lim-lom között órákhosszat elturkálnak csöndes öregurak és görnyedten vájkálnak régi papirosok poros tömkelegében. Ott, hol ezernyi sok a régiségkereskedés, hol százezer meg százezer frankot mozgásba hozó aukczió egymást üzik a Hotel Druotban, ott, hol egyremásra szállnak az államra milliókat érő magángyűjtemények. Sonnenfeld, ki valaha mükritikus volt, passionatus gyűjtővé vált itt, képeket, szobrokat, fa- és elefántfaragványokat, miniatüröket, butorokat, gobelineket szedett össze, egyszóval mindent, a minek művészeti karaktere volt. A nyolczvanas és kilenczvenes években kezdte és folytatta a gyűjtést és ezek az évek rá is nyomták jellemüket a kollekczió képanyagára, mely azonnal elárulja, hogy egy olyan ember gyűjtötte össze, ki e két évtized konzervativebb hajlamú s ezért a már elösmert multba visszanyuló műbarátaihoz tartozott, azok közé, a kik Delacroix nagyságát hirdetni kezdték, Rousseauért és Corotért rajongtak és egyetmást elfogadtak az impresszionizmus szelidebb alkotásaiból is. Magyar ember volt s ez összehozta őt Munkácsyval és környezetével, innét kollekczió-jának gazdagsága a mester és kortársának Paál Lászlónak müveiben.

Munkácsy Mihály tizenkét darabbal van képviselve. Két nagy kartonvázlat a bibliai képeihez végzett lelkiismeretes tanulmányokról számol be. Mint minden Munkácsy vázlat, erőt és biztosságot árulnak el; nincsen bennük tétovázás, keresés és épen határozott erejüknél fogva, mely biztosan rögziti meg az alapvető ötletet, ösztönszerűbbek, mint a kész kompozicziók. Erről tanuskodik az Ecce homohoz festett nagy olajvázlat is, melyet a legjobb Munkácsy vázlatnak tartok. Tisztán mutatja azt, hogy Munkácsynak meglátási módja nagyon közel állott a nagy franczia impresszionistákéhoz. Ugyanezt lehet leolvasni a kolpachi parkban festett kis olajvázlatáról is, mely egyik legüdébb impressziójának emlékét őrizte meg. Korának Paál és Mészöly mellett legnagyobb tájképfestőjét mutatja be a colpachi parkban festett nagyobbik olajfestménye. Munkácsy nem sokat tulajdonított tájképfestményeinek. Inkább csak a maga mulatságára festegette őket, de oly mértékben el tudott merülni velük a zöldelő erdőrészletekbe, oly egygyé tudott bennük válni a tárgygyal, hogy semminemü mellékes, nem művészeti tekintet nem zavarta. Ez a parkrészlet is, melynek méltó párját Majovszky Pál gyüjteménye rejti magában, természetesen csak Courbet után keletkezhetett, de jóval túlmegy rajta, mert ha nem is oly erőteljes, mint a nagy franczia mester erdőrészletei, szinskálája finomabb és változatosabb. A figurális ábrázolás mesterét egy mélyszinü sötét igazi Munkácsyas realizmussal festett alkotás, egy kovácslegény képe mutatja be, az arczképfestőt két erőteljes és mégis könnyed portrét. Inkább kifejlődésének szempontjából érdekes, mint nagystilü tulajdonságaira jellemző a düsseldorfi korból származó Vak Béla, egy Leibl mellet festett ülő nő.

A másik párisi-magyar nagymester Paál László szintén elsőrangú dolgokkal van képviselve. Mind a hat képe franczia országi, tehát legértékesebb korának emléke. Elég nehéz közöttük a választás. Mégis a La mare aux grenouilles-t emelem ki, mert ez mutatja leginkább Paál erejét és komor kedélyét. A barbizoniak kedvelt fontainebleaui témáinak egyikét ábrázolja, mely még Duprének sem sikerült heroikusabban, erőteljesebben, a Collection Chauchardban őrzött híres képén. Paál szinskálája kevés szinre szoritkozott s ezért érdekes a Sonnenfeld gyüjtemény két másik Paál képe, melyen sötét borongós szineibe rózsaszinü árnyalatokat is vegyített.

A harmadik nagy magyar tájfestő sem hiányzik, Mészölynek egy gyöngyszürke szinü szép képét őrzi a gyüjtemény.

A franczia festmények gyüjteménye ép olyan, sőt még talán érdekesebb szaporodást jelent a magyar magángyüjtemények sorában. A tehetősebb magyar amateurök, sőt az állam is, egészen a legutolsó évtizedig alig vettek tudomást a franczia pikturáról. A mit külföldről vásároltak, az legnagyobbrészt a német festészet köréből származott, avagy a világjáró internaczionális akademizmus haszontalan müveihez tartozott. Nem is oly régen, alig egy-két embernek volt nálunk az a meggyőződése, hogy a franczia festészet azt jelenti XIX. század müvészetében, a mit az olasz a cinqecento történetében. Egyes párisjáró piktorok, kiket kezdetben bolondoknak tartottak, ujságirók, de döntőleg ismét csak a német divat terelte rá nálunk az érdeklődést, melynek kielégitésére nálunk Magyarországon, hol egész képtárak verődtek össze selejtes német képekből, alig van anyag. Az Andrássy-kollekczió és a Kohner gyüjtemény mellett Sonnenfeldé a legjelentékenyebb példatára a XIX. századbeli franczia festészetnek. A gyüjtemény általában nem elsőrangú, nagy, muzeális darabokban tartalmazza az alább elsorolandó mesterek müveit. Inkább kisméretü, de azért jó és jellemző müvek vannak benne, melyek közül egynéhány festőjük legjava alkotásaihoz számitható. Kezdjük meg most a sort Prudhon egy finom arczképével, mely különösen azokat fogja érdekelni, kik a napokban elolvasták Anatole Francenak a művészről irott lelkes méltatását. A következő a történelmi sorrendben Delacroix. Monumentális felfogásmódja még ezen a kis képen is teljesen érvényre jut. A franczia történelmi és exotikus iskola Decamps és Fromentin képekkel van képvi-

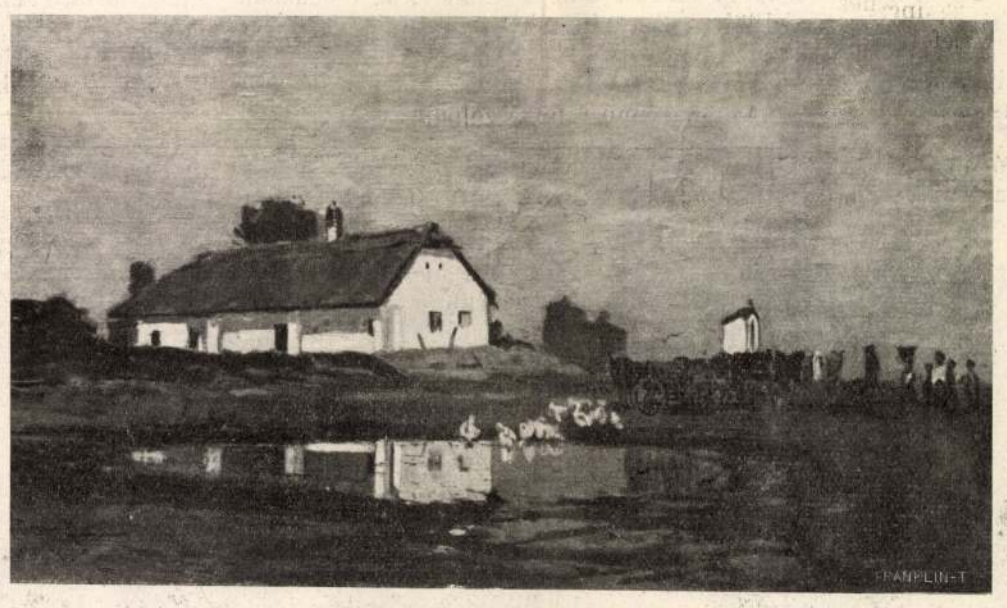

Mészöly Géza: Tanya.

Paál László: Béka-mocsár.

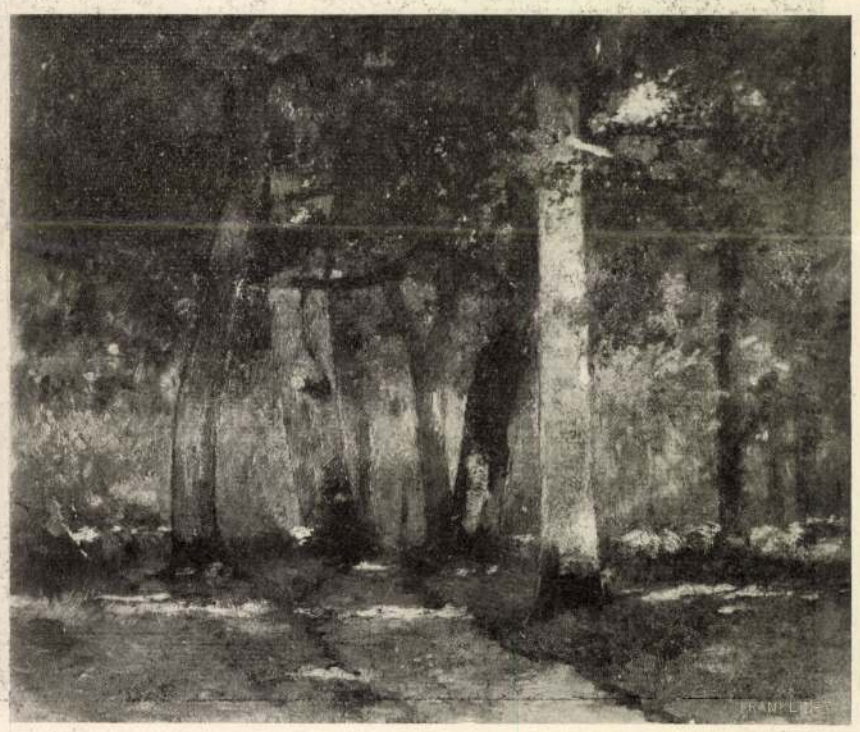

Paál László: Fontainebleaui erdő.

Prudhon: Arczkép.

Corot: Vázlat.

selve, melyeknél itt is érdekesebbek a barbizoniak. A Rousseau tájkép, mely egy fontainebleaui erdőrészletet ábrázol a legszebb és legfinomabb Rousseau, mely magyar gyűjteményben látható; teljesen eléri a Thomy-Thiéry-gyűjtemény magaslatát. A kis Corot kép a mester ezüstös kora előtti időből való, melyet most ismét többre kezdenek tartani a másiknál.

A második császárság ingadozó művészetének korából Baudry, Lefebvre, Carolus-Duran, B. Constant, Meissonier szerepelnek egy-egy kisebb alkotással, közülök itt is messze kimagaslik őserejével Courbet. Egy jó tájképe mellett egy érdekes komor szinű virág csendélete látható. Jól megállja helyét egy sötét tonusu Ribot-arczkép is.

Az impresszionisták közül általában azokat tartalmazza a kollekczió, kik leghamarabb megleltek az utat a közönség lelkéhez alkotásmódjuk intimitása folytán. Egy lágy Lépine tájkép egy nálunk meglehetősen ismeretlen, de Párisban méltán nagyra tartott impresszionistat mutat be, Jongkindtől két kép, Boudintől két halvány tonusu tengerparti táj, Pissarrótól egy igen finom távlatu reszkető lombú tájék látható. Az újabb francziák közül Harpignies, Gervex, Cottet, Roll, Steinlen, Helleu, Le Sidaner, Chaplin, Raffaelli, Forain (olajfestménynyel!) Léandre, Wilette neveit említjük meg, kikkel korántsem soroltuk fel a gyűjtemény összes újabb franczia festőit.

Farkas Zoltán.

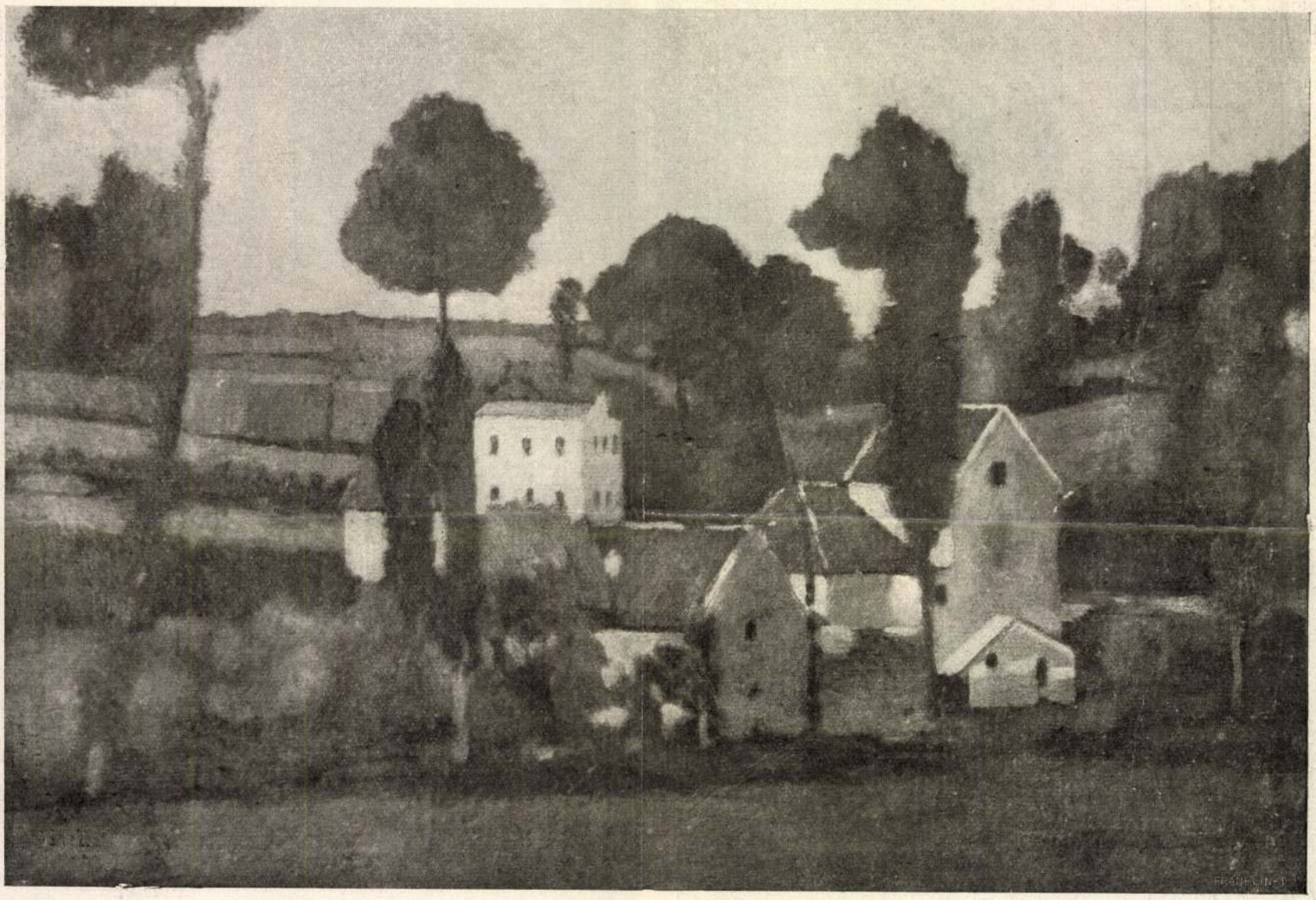

Courbet: Tájkép.

Iráni hangulatok

A homokvihar „melléktermékei"

A BAZARGAN-KORMÁNY novemberben bekövetkezett bukása óta létrejött egy *közmegegyezés* a hatalomért versengő csoportok között, amelyeket maga *Khomeini* imám is erőteljesen támogat, ezért kötelező mindazokra, akik a forradalom hívének vallják magukat. E szerint a belátható jövőben egészségtelennek minősül *bárminemű viszony* fenntartása az Egyesült Államokkal. Irán, úgymond, olyan dókaland óta óvakodnak lépéseket tenni a tűszügy békés megoldásáért, hiszen az mainapság Iránban *joformán árulással érne fel.* Nem azért, mintha megy. ltozott volna a túszejtés módszerével egyet nem értők véleménye, hanem egyszerűen azért, mert a *közhangulat ellen nem lehet politizálni.*

Márpedig ma már nyilvánvaló, hogy az irániak nagy részében olyannyira magasra

Siita papok katonai gyakorlata Qumban, Khomeini rezidenciája közelében. A hagyományos mullah-öltözék, és az automata fegyver együttese jól jellemzi a mai Iránt

sokat szenvedett a múltban a túladagolt amerikai befolyástól, hogy csakis egy hosszantartó, *teljes absztinencia* gyógyíthatja ki betegségéből.

Alig egy héttel az amerikai túszmentő akció előtt fogalmazta meg ekként az iráni politika talán legjellemzőbb állandóságát a tekintélyes konzervatív világlap, a londoni *The Times.*

Nem minden szomorúság nélküli ez az angol realizmus, de mindenesetre példaadó a józan felismerés. Az azóta eltelt hetek eseményei azonban kézzelfoghatóan mutatták meg, hogy az intést éppen azok nem fogadták meg, akik a legközvetlenebbül érdekeltek az ügyben. Pedig a Times arra is rámutatott, hogy Irán jövője akkor is kardinális kérdés marad a Nyugat számára, ha a túszügy — így vagy úgy —, megoldódnék. Nem lehet tehát figyelmen kívül hagyni, hogy az irániak maguk miként vélekednek a tőkés világ vezető országairól, s a velük fenntartott kapcsolatokról, hiszen ez ma mindenképpen *meghatározó eleme* az iráni belső változásoknak is.

Nos, a sivatag porába fulladt amerikai kommandóakcszökött az Amerika-ellenesség láza, hogy mit sem törődve a nemzetközi joggal, a diplomáciai normákkal, a teheráni követségiek fogva tartását megfelelő és indokolt eszköznek, sőt, célravezető módszernek tartják az Egyesült Államok megbüntetésére. Ha tetszik, ha nem, be kell látni: amennyire igaz, hogy Washington meglovagolja az erőt követelő amerikai tömegek hangulatát — sőt, némelykor cselekedeteivel talán még *utána is fut* annak —, annyira áll ez most Iránra is, ahol *ma aligha lehetne támogatást szerezni egy békülékeny, kompromisszumot kereső politikának.* Talán ez még szomorúbb következménye az USA számára a kommandóakciónak, mint maga a csúfos technikai kudarc.

DE EZ NEM CSUPÁN Washington kárára van, hanem egyúttal a szélsőségességben vétlen *szövetségeseinek is árt.* Hiszen az iráni közhangulatban vörös posztó Nyugat-Európa és Japán — bármily kelletlen és korlátozott — kiállása nagy szövetségese mellett. Egy országban, ahol a veszély hírére, s Khomeini felhívására lázas lelkesedéssel sora— nagy lendülettel *keresi a gazdasági kapcsolatok bővítésének lehetőségeit a szocialista országokkal.* Ahogy *Behesti* ajatollah, az iráni politikai élet egyik leginkább baloldalellenes felfogású figurája fejtegette; a nyugati „szankciófabrikálók" be fogják látni, hogy Irán *máshonnan* is kaphat segítséget.

A sivatagi homokvihar tehát nemcsak a carteri puskával mondatott csütörtököt, hanem egy vonalba sodorta a nem sokkal előbb még egymással szemben álló iráni politikai erőket. Ma nem az van napirenden, hogy az elnök érvényesítheti-e hatalmát az iszlám diákokkal és a mögöttük álló nagyhatalmú siita főpapokkal szemben, vagy, hogy a szélsőséges iszlámistáknak mennyire sikerül visszatartaniuk a baloldal fegyveres csoportjait az egyetemeken és másutt, hanem az, hogy *megtisztítsák az országot* az amerikaiakkal titokban szimpatizálóktól, *a kémektől*, a kommandóakcióba betervezett iráni segítőktől. *A gyanakvás elburjánzása* is hozzátartozik ma az iráni közhangulathoz, amelyben semmiféle vonatkozásban sem nagyon jut tér az engedékenységnek.

Nyilván ez a tendencia fokozza a *feszültséget a nemzetiségi területeken is.* Kurdisztánban a sah elűzése óta sosem voltak olyan véres harcok, mint mostanában. A központi kormány és a kurd felkelők egyaránt elvetni látszanak a békés eszközök lehetőségeit. Amint végsőkig elszántnak tűnnek immár a khuzisztáni arabok is, láthatóan feladva minden reményt, hogy Teheránt rábírhassák követeléseik teljesítésére. A dolgok persze, összefüggnek. Egy kellőképpen meg nem szilárdult új hatalom természetesen mindig is fél az autonóm törekvésektől, de hogy ennyire kiéleződjön a helyzet, ahhoz a belső és külső körülmények szerencsétlen összejátszása kellett.

A KÖRÜLMÉNYEK pedig — a kommandóakció nyomán — kétségkívül azoknak az iráni erőknek kedveznek, amelyek régóta a *kérlelhetetlenséget* és a *radikalizmust* képviselik az iszlám forradalomban. A parlamenti választások pénteki második fordulójában nyilván ennek megfelelően alakultak ki a köztársaság első nemzetgyűlésének erőviszonyai. A

A Varsói és a sz

Gribkov hadser

nyil

Lengyel, magyar, NDK

Anatolij Gribkov hadseregtábornok, a szovjet vezérkar főnöke, a Varsói Szerződés Egyesített Fegyveres Erői főparancsnokának első helyettese az alábbi interjút adta a Népszava kérésére az APN katonai hírmagyarázójának:

● A Varsói Szerződés közelgő 25. évfordulója előtt kérjük, szóljon arról, milyen helyzetben jött létre ez a katonai és politikai szövetség és mi tette szükségessé megalakítását?

— A nyugati hatalmak Németország és szövetségesei szétzúzása után megindították a hidegháborút. A Nyugat — az állítólagos szovjet katonai fenyegetés ürügyén — megkezdte a fegyverkezési hajszát, az úgynevezett erőpolitikát. Lényeges szerep jutott ebben az 1949-ben alakult *NATO-tömbnek*, mint a tőkés hatalmak legerősebb katonai szövetségesének. Ezzel tovább éleződött a feszültség Európában, de világszerte is, romlottak a kapcsolatok a nyugati országok és a szocialista államok

PAÁL LÁSZLÓ

A lélekábrázoló erdőfestő

Bényi László könyve Paál Lászlóról

XIX. századi piktúránk kiváló szakértője, a festőművésznek is jó tehetségű Bényi László, a *Képzőművészeti Alap Kiadóvállalatának* jóvoltából pompás monográfiában összegezte Paál László munkásságával kapcsolatos évtizedes kutatásait. Könyve, amely az életrajz fonalát követve, de az európai művészet összefüggéseibe ágyazva mutatja be klasszikus festőnk életművét, voltaképpen *tudományos igénnyel* megírt ismeretterjesztő munka, amit érzékletes képelemzések, Paál László fennmaradt leveleinek eddigi legteljesebb gyűjteménye, valamint a legismertebb Paál-képek képes katalógusa tesznek teljessé.

Paál László, akinek éppen tavaly emlékeztünk halála 100. évfordulójára, mindössze 33 évet élt: pályája boldog gyermekkorral indult, s tragédiákba, anyagi és erkölcsi romlásba torkollott. A zámi postamester romantikus lelkületű fia még aradi gimnazistaként ismerkedett meg Munkácsy Mihállyal, s nem kis részben az ő hatására vállalkozott arra, hogy a szüleitől szorgalmazott jogászkodás helyett a festészetet válassza élethivatásának.

Akadémiai tanulmányait 1866-ban Bécsben kezdte meg: *Albrecht Zimmermann* növendékeként a tájfestészeti osztályt látogatja. Pontos megfigyelés, aprólékos kidolgozás jellemzik első munkáit, lírai alkata azonban másra, teljesebbre vágyik. Az inspiráló példa 1869-ben, Münchenben bukkan fel előtte, ahol végignézi a barbizoniak kiállítását. Magára találásában döntő szerepet játszik 1870-es hollandiai tanulmányútja; itt, a tengermellék párás szántóit, a magyar Alföldre emlékeztető sík vidékét festve törnek elő kolorisztikus hajlamai.

A következő két évben Munkácsy hívására Düsseldorfba, majd Angliába megy, végül a Párizs melletti Barbizonban telepedik le, s az itteni mesterek realisztikus tájfestészetétől is befolyásolva az erdő utolérhetetlen ábrázolója lesz. Főként az erdő mélye vonzotta, ahol a törzsek és lombsátrak sötétlő sora felfogja, megszűri a fényt, s ebben a misztikus félhomályban szinte kézzelfoghatóvá lesz a természet mélysége, monumentalitása. Paál László *mélyen azonosult az elé táruló természeti világgal*, beleolvasztotta nemcsak csodálatát, hanem egyre szaporodó fájdalmait, családja, osztálya és nemzete sorsán érzett aggódását is, amely hovatovább — hogy maga is nyomorba került — egyenesen tragikus életérzéssé mélyült. Férfias erejű, drámai tömörségű piktúrája az 1875—1877 evő két esztendőben hág a csúcspontra: ekkor születnek legátütőbb erejű tájlátomásai, amelyek néhányán lírai előadásmódja az atmoszférikus fényjelenségek finom érzékelésével bővül. A feszített munkatempó aláássa egészségét, 1877 nyarán elméje elborul. A hű barát, Munkácsy szanatóriumba, majd a charentoni elmegyógyintézetbe szállíttatja: itt halt meg 1879. március 4-én.

Bényi László összefoglalójában a már ismert Paál László-portré számos új színnel, az egész életmű értelmezését befolyásoló megállapítással bővül. Különösen gazdagon dolgozza ki — frissen előkerült adatokra támaszkodva — Paál barbizoni tartózkodását, s ezzel összefüggésben az itteni festőiskolához való viszonyát. Meggyőzően bizonyítja, hogy a korábbi életrajzírók véleményével ellentétben, Paál nemcsak vendég volt Barbizonban, hanem *„részese is a művészkolónia termékenyítő szellemi légkörének"*, aki sajátos lelki alkata és tehetsége révén eredeti értékekkel gazdagította a barbizoni művészetet. Ez az eredeti érték Bényi szerint főként az érzés és a kifejezés erejében, az ecsetkezelés szenvedélyességében, a szemléletmód romanticizmusában nyilvánul meg, azaz a hagyományos barbizoni festészettől eltérően a Paál-képek azt is tükrözik, *„hogy alkotójuk egyéniségének, szenvedéseinek, érzelmeinek parazsában izzott. Brutális sorsától azt kapta engesztelésül, hogy műveibe válthatta kinjait"*.

Hasonlóan figyelemre méltó, amit — Farkas Zoltán idevágó gondolatait továbbfejlesztve — Munkácsy és Paál festészetének kapcsolatáról mond. Mint írja, alapállásuk érzelmességét és alkotásaik nemzeti jellegét tekintve kétségtelenül rokonok, ám Munkácsy elfogulatlanabb, spontánabb és nagyvonalúbb festő — a „témák" mestere, míg Paál az élményszerűen átélt részleteké. *„A természet hétköznapját festi, kerüli a látványos festőiséget. Nem tudja, és nem is akarja levetkőzni mondanivalójának végtelen egyszerűségét."*

A kötet utolsó fejezete Paál utóéletével, hagyatékának sorsával foglalkozik, s tüzetesen elemzi a művészetét értékelő hazai és külföldi szakirodalmat. A hasznosítható elemeket rendszerbe szervezve — s természetesen a maga nézetét is hozzáadva — Bényi László Paálban a *„lényeges jelenséget intenzív életérzéssel"* megragadó festőt ünnepli, aki — mert nem a pillanatnyilag érvényesre utal — mindig korszerű marad.

Nem hagyhatjuk dicséret nélkül a könyvet tervező *Kass János* és a színes reprodukciókat készítő *Schiller Alfréd* közreműködését; gondos, alapos munkájuk méltó az ihletett tanulmányhoz — és Paál László nagyszerű művészetéhez.

Tasnádi Attila

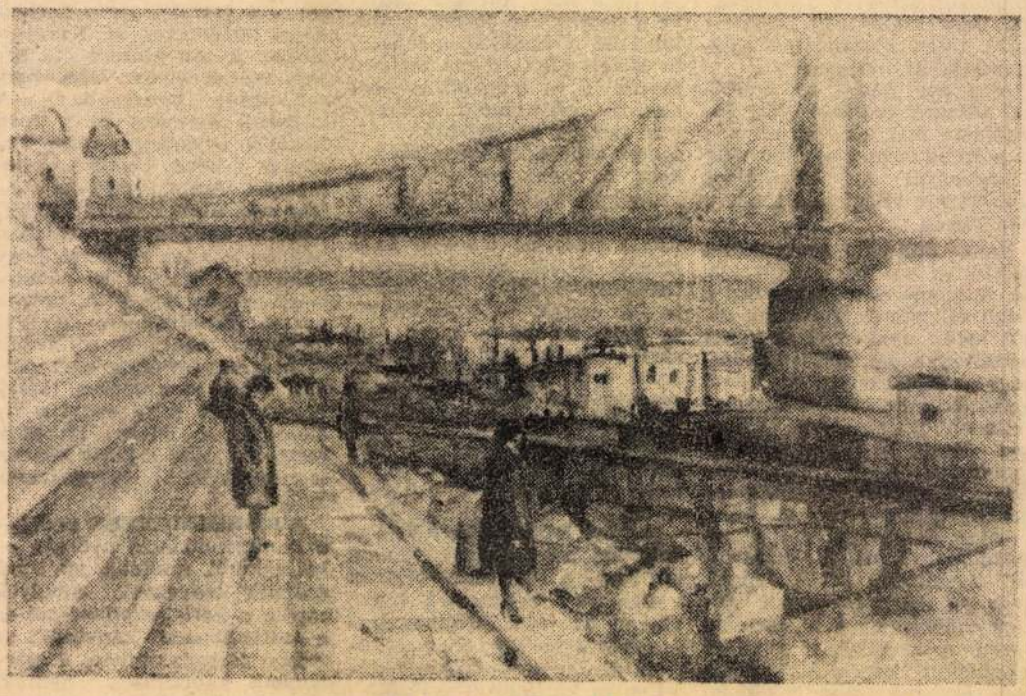

Szöllősy Eta: Duna-lépcső

Paál László, festő

L. Baranyó Sándor

–: A szépség markotikuma 32-41.

Jászkunság, Szolnok, 1980. dec. XXVI/4

A római Angyalvárban külön kiállitási termeket épittetett az olasz vezetőség olyan idegen művészek számára, akik hosszabb ideig dolgoztak Rómában, vagy jelenleg is ott élnek.
Itt kaptak helyet a magyar művészek is, az ő részükre biztositott külön teremben, ahol Barabás Miklós, Ferenczy István, Kovács Ferenc, Lafite és Markó Károly alkotásait mutatták be.
Paál László: művészetének külön fejezetet szentel az olasz sajtó. A kritika nem sorolja fel, hogy milyen alkotásai szerepelnek a VIGNA CARTONI-ban rendezett kiállitáson, csak az elragadtatott hangu dicsőitést emliti meg.

ÉLET, Bp. 1911. január-junius. III.évf. I.kötet. 690-694. lap.

Paál László

A Magyar Nemzeti G. és a Szépművészeti Muzeum közös rendezésében Japánban is kiállitásra került a művész alkotása

Uj tükör 1979/27/34

Paál Lőrlő, festő

L. Nagy István

Késmárki M.: Újabb adatok Nagy István -- 70-74.

Tomás, Kecskemét, 1979. dec. XI./12

Paál László, festő

MOST JELENT MEG: Bényi László: Paál László (Képzőművészeti Alap). — Póczy Klára: Közművek a római kori Magyaror-

-: Kü -: Most jelent meg

8.

Népszabadság, Bp. 1980. ápr. 12.

Paál László festőművész

A görög miniszterelnök tegnap óta hazánkban tartózkodik. A Nemzeti Galériában hosszan időzött Paál László és Munkácsy Mihály alkotásainál.

TV-Híradó 1.

1979. X. 6. TV. 19.30 (Áné)

Paál László, festőművész

Költözés előtt állnak a Munkácsy és a Paál László művek Pestről Budára, a Kossuth Lajos térről a Budavári Palotába. Egyelőre különféle akadályok miatt még a régi helyen maradt a művész „Békák mocsara" – „Erdei út" – „Októberi szél" c. alkotásai. /említve/. Tárasszal nyílik meg új otthonában a művész állandó kiállítása.

Esti Magazin.

1979. II. 2. Kossuth 18.30 /Áné./

Paál László, festőművész

Állandó kiállítások

· Munkácsy Mihály és Paál László
művészete. /B. ép. I. em./

a Magyar Nemzeti Galéria Programja
1980. október.

Paál László, festőművész

a Bizományi Áruház aukció előtti festménybemutatóját dec. 1.-én nyitják meg, mely az 50.-ik árverés előtti kiállítás lesz. – a két értized alatt változott az ízlés és az árak is. – A pálmát a művész „Erdei tájkép"-e vitte el, 320 ezer ft.-ért. (csúlítve).

Déli Krónika.

1979. XI. 26. Kossuth 12.00 (Áné).

Paál László, festőművész 2) Folytatás.

Tárlatvezetések minden vasárnap

dec. 21-én: Középkori művészet Magyarországon, Munkácsy Mihály és Paál László festményei. Vezető: Bakó Zsuzsa

A Magyar Nemzeti Galéria Programja

1980. December.

Paál László, festőművész

a Szépművészeti Múzeumban látható mától az a kiállítás, melyet Japánban mutattak be. Munkácsy Mihály világhírű „Poros út" c. műve, Paál László két tájképe szerepel a kiállításon. (említve)

Esti Magazin

1979. VII. 18. 18.30 (N.)

Pál László festőművész

Festményeik új régi színben és keretben: Munkácsy Mihály és Pál László képei a Nemzeti Galériában.

Esti Magazin.
1979. VII. 10. Kossuth, 11.30 (Vie)

Paál László, festőművész

1919-nyarán volt látható a Műcsarnokban a köztulajdonba vett műkincsek kiállítása. A magyar anyag – mely zömében Szinyei, Székely, Munkácsy, Paál László és Rippl-Rónai műveiből állt – lényegében megmaradt, az egyetemes művészeti anyag jelentős része azonban már a 20-as években külföldi aukciókra került.

Szabó Júlia: A direktórium elnöke: Pogány Kálmán.

Kritika, Budapest, 1979. 3.

Paál László, festőművész

A múlt század közepére és második felére a nagyarányú művészelvándorlás a jellemző. Így történt ez Székely Bertalannak Paál Lászlóval, akikkel éppen az elindulás nehézségei közepette lettünk szegényeblek.

Murádi Jenő: Fáziskülönbség a nyugati élvonal és a kelet-európai eredmények között.

Korunk, 1979. febr. 57. old.

Paál László, festőművész 1) folytatás

Állandó kiállítások:

Munkácsy Mihály és Paál László
művészete. (B. ép. I. em.)

Tárlatvezetések: minden vasárnap

Munkácsy Mihály és Paál László művészete
Plein-air természetszemlélet a magyar festészet-
ben. Vezető: Aszalós Endre. Dec. 14.-én

A Magyar Nemzeti Galéria Programja.

1980. December.

Paál László, festő

L: Haiman György

Ü.L: Szép magyar könyv, 1980 7.

Nép szabadság, Bp. 1981. márc. 6.

PAÁL László

(Zám, 1846 - Charenton, 1879)

„Erdei út" Tanulmány

o.fa, 40,5 x 57 cm J.l.b.: L. de Paál (Schult)

Kikiáltási ár: 60000 Ft.

BÁV 56. Képaukció Bp. 1981. december

Paál László (Pécs 1846 - Charenton 1879)

„Erdei Hajtás" o. fa. 23x30 cm
J. l. 6. L. de Paál (Hátoldalon dr. Lázár Béla
elismerő véleménye)
Becsült ár: 30000 Ft.

BÁV 55. Képaukció Bp. 1981. szeptember

Paál László, festő

MOST JELENT MEG: Barát Endre: Élt harminchárom évet. Regény Paál László életéről. 3. kiad. — Kelényi György: Kastélyok, kú-

8

- Hét

Nemzetiadság, 1 Bp. 1980 szept. 16.

Paál László, festőművész
állandó kiállítások:

Munkácsy Mihály és Paál László művészete. (B. ép. T. em.)

Tárlatvezetések: (minden vasárnap)

24. Paál László festészete
Munkácsy Mihály —"—
Vezető: Barbáry László.

a Magyar Nemzeti Galéria programja.
1981. május hó.

Pádl László festőművész

Állandó kiállítások:

Pádl László művészete. (B. ép. I. em.)

A Magyar Nemzeti Galéria Programja,

1980. november hó.

Paál László, festő

A Néprajzi Múzeumban de. 10-től: Munkácsy Mihály és Paál László művészete, vezető Ecsery Elemér, ill. Mezey Ottó művészettörténész. — **A Szépművészeti Múzeum**

– A hétvégi kult. prog. 9.

Népszabadság, Bp. 1978. szept. 1.

Paál László, festő

zeumban de. 10-kor: Munkácsy Mihály és Paál László művészete, vezető Ecsery Elemér, ill. Mezey Ottó művészettörténész. —

_: A hétnégi kult. prog. 9.

Népszabadság Bp. 1978. szept. 8.

Paál László festő

A Néprajzi Muzeumban de. 10-től: Munkácsy Mihály és Paál László művészete, vezető Ecsery Elemér, ill. Mezey Ottó művészettörténész.

–: A hétvégi kult. prog.

Népszabadság, Bp. 1978. szept. 15. 8.

Paál László festő

rajzi Múzeumban de. 10-től: Munkácsy Mihály és Paál László művészete. Vezető Ecseri Elemér. ill. Mezey Ottó. —

—: A hétvégi kult. prog. 9.

Népszabadság, Bp. 1978. szept. 22.

Paál László, festőművész

E sorozatban be szokták mutatni a múzeumok állandó tárlatait. Ezen adásban Munkácsy és Paál László tájképeiről lesz szó. – Paál László együtt festett Munkácsyval a barbisoni erdőben. Munkácsy belefestett Paál képébe egy-egy alakot, mert ő az igazi jó képnek azt tartotta, amelyen alakok is vannak.

Kultúrális Magazin.

1978. ápr. 16. Kossuth, 8.55 (V Gné)

Paál László, grafikus

L.: Pór Bertalan

2.

-: Hatvanhé Héle napt ár

Esti Hirlap, Bp. 1978. nov. 9.

Paál László

"Nemzetközi impresszionista kiállitás" cimmel, Spectator sign.-val közölt cikk a külföldi müvészek mellett a magyar müvészeket is felsorolja:
Munkácsy, Paál László, Szinyei-Merse, Mészöly, Hollósy, Ferenczy, Iványi Grünwald, Réti, Thorma, Fényes, Horthy, Katona, Kernstock, Ströbentz, Vaszary, Csók, Medgyászszky, Szlányi, Rippl-Rónai.
"A magyarok most is fényesen állják a versenyt. Annyira jók, hogy önkéntelenül felvetődik a kérdés: mi volna ezeknek a magyar festményeknek az értéke, ha véletlenül francia névjelzés állna alattuk?

ÉLET, Bp. 1910. május 1. II. évf. 18. sz. 596.lap.

Paál László

Szód

—

Réti István:

Tájékoztató.

Nyugat 1928

pecs 1.

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

1979. JUN 14
DAILY NEWS

László Paál

Munkácsy-Sammlung wiedereröffnet

1021

Nach langer Pause ist die Munkácsy-Sammlung der Budapester Nationalgalerie wieder zu besichtigen. Die aus mehr als 50 Gemälden bestehende Kollektion befand sich — zusammen mit den Gemälden von László Paál, einer anderen bedeutenden Gestalt der ungarischen Malerei des 19. Jahrhundert — seit dem Umzug der Nationalgalerie in den Lagerräumen.

Für die Sammlung von unermeßlichem Wert hat der ungarische Staat bisher riesige Summen aufgewendet. Einzelne Stücke wurden aus ausländischen Privatsammlungen gekauft. Auf diese Weise gelangte z. B. ein Ende 1860 entstandenes Meisterwerk des Künstlers, der „Gähnende Lehrling", in den Besitz der Galerie, im Ausland gekauft wurde auch das weltberühmte Gemälde „Armesünderhaus". Die unvergleichlich wertvollen Stücke konnten der Öffentlichkeit im Interesse ihrer Erhaltung bisher nicht gezeigt werden. Munkácsy und einige seiner Zeitgenossen arbeiteten nämlich mit Farben, die sie mit Bitumen vermischten, und die sich unter natürlichen Bedingungen im Laufe der Zeit verfärben. Jetzt wurden für die Gemälde ihren speziellen Ansprüchen gerecht werdende Klimaschränke gefertigt, sie garantieren die erforderliche Luftfeuchtigkeit und Temperatur.

Die Kollektion ist zusammen mit den Werken von László Paál als ständige Ausstellung im Munkácsy-Saal der Nationalgalerie zu besichtigen. — **(MTI)**

5

stand und die Entdeck
mo-Kultur von wesen
tung.

Die Eskimos, in der
Sprache „Inuits" („Me
len Malaurie zufolge
nicht mehr „Rohfleisc
mo im Indianischen)
den, ein Name, den ih
ten im 16. Jahrhunder
ten.

Den „geistigen Grundstock" der künftigen Universität bildet der „Ältestenrat" aus den „Weisen" der verschiedenen Inuit-Gruppen, die sich bereits seit mehreren Jahren regelmäßig versammeln, um die mündliche Überlieferung zu Themen wie die Entstehung der Welt, den Tod u.a. zu pflegen. Diese Begegnungen von höchstem antropologischem Interesse sollen in Buchform festgehalten werden.

Audiovisuelle Techniken werden eine bedeutende Rolle an dieser Universität spielen, die einen Teil ihrer Kurse über Satelliten unter den Eskimo-Gemeinden verbreiten wird, die über Fernsehgeräte verfügen. „Diese Universität für die Eskimos wird in erster Linie das Werk der Eskimos selbst sein", unterstrich Professor Malaurie. Dies ist seiner Meinung nach „fundamental, damit die Eskimo-Kultur unverfälscht bleibt und die heranzubildenden Eliten nicht verwestlicht werden, wie dies unter dem Deckmantel der technischen und kulturellen Hilfe in der gesamten Dritten Welt geschieht".

Der Hochschulkomplex wird traditionsgemäß aus einer Reihe von Iglus bestehen, bei denen es sich allerdings nicht um Schneehütten, sonder um Gebäude aus Hartmaterial und Kunststoff handeln wird. Die Universität wird Eskimos aus Kanada und Grönland zum Studium einladen.

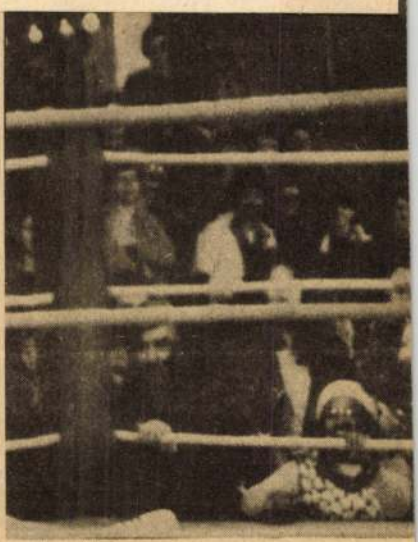

Daß im Ring auch Ungewöhnli
kann, zeigt die Szene mit Faith
und Gerard Depardieu (Frankre
Streifen „The Storm Rosy", der

Paál László festő

Székely N. é.

SZÉKELY ANDRÁS SOROZATA (9)

EGY ÉVEZRED MAGYAR MŰVÉSZETÉBŐL

Párizsból az Alföld

Ez a téma úgyszólván vesszőparipám. Nem utolsósorban azért, mert napjainkban is érvényes következtetéseket lehet — pontosabban, szerintem *kellene* — levonni belőle.

Arra gondolok, hogy a „legmagyarabbnak" számító magyar festők közül igen sokan külföldön töltötték felnőttéletük, tehát alkotói pályájuk javát. Munkácsy a leginkább ismert példa erre, de van jó néhány más is. Gondolná az ember, hogy a *Hazatérő aratókon*, *Deák Ébner Lajos* 1881-ben készült — talán túlságosan is —, verőfényes, ma is népszerű vagy legalábbis jól ismert életképén Louis Ebner a festő aláírása? Nem csupán tanulmányúton járt ő Párizsban, hanem csaknem másfél évtizedig ott élt. A telet Párizsban, a nyarat legalábbis részben Szolnokon töltötte, ott mintegy feltöltődött élménnyel és vázlattal, s aztán magyar tájakat és alakokat ábrázoló képeit a párizsi műteremben festette meg. Ott is bocsátotta áruba. Amikor 1883-ban egy francia szerző, bizonyos *A. M. de Belina* egy híján másfél száz művész portréját és önarcképét tartalmazó albumot jelentetett meg a párizsi szalonlátogatók akkori kedvenceiről — az impresszionisták még nem voltak köztük —, a „Grand Armée de l'Art", a Művészet Nagy Hadserege katonái közt ott van „Louis Ebner" is, valamint *Bruck Lajos*, aki a mai Művészeti Lexikonban mindössze tíz sorra találtatott érdemesnek. És természetesen ott van *Munkácsy*, aki akkoriban karrierje csúcsán állott.

Nincs benne viszont az a művész, aki éppen száz éve halott, s aki Munkácsy barátjaként Kelet-Európa egyik kiváló képviselője volt a barbizoni erdő piktorai között — *Paál László*. Paál húszéves korában hagyta el az országot, s attól kezdve Bécsben, Düsseldorfban, Londonban, Hollandiában s végül Franciaországban élt. Halála után negyedszázaddal kezdték csak nálunk ismerni és becsülni művészetét. De ne tartozna életműve a magyar festészethez? Ugyan. Ha egy átlagembernek felteszik a kérdést, nevezzen meg néhány magyar festőt, többnyire habozás nélkül így kezdi a felsorolást: Munkácsy, Paál László...

És alighanem *Szinyei Merse Pállal* folytatja. Aki a híres *Majálist* bizony mint *bajor* képet állította ki Bécsben. Nem valamiféle nemzetárulásból, hanem azért, mert akkoriban müncheni festő volt. És bármennyire is érzékenyen, majdhogynem nagyúri gőggel fogadta a kritikát — legyen az a rendezőségé, amely „előnytelen akasztás"-ban, rosszul választott megvilágításban nyilvánul meg, vagy a bíráló hírhedt goromba megjegyzése —, azt azért nem sejthette, hogy „színörjöngés"-nek minősített képe a legnagyobb nemzetközi tekintélyű magyar festmény lesz. Ha igazán tudatában van ennek, aligha vonul vissza gazdálkodni.

Később Szinyei jelentős és érdemes szerepet töltött be a művészeti életben, de pályafutásának legfontosabb része mégis az a néhány év volt, amelyet Münchenben töltött. (Akadt is próbálkozás a régebbi német művészettörténet-írásban arra, hogy kisajátítsák Szinyei életművét, a német impresszionizmust gazdagítandó.)

Azután ott van *Csók István* és *Rippl-Rónai József* esete. Rippl-Rónai kamaszfejjel ment Párizsba, és érett férfiként tért vissza Kaposvárra. Franciaországi műveinek jelentőségét néha talán túlértékelik a „kukoricás" stílusú későbbi munkákhoz hasonlítva, de kétségtelen, hogy *az egyetemes művészettörténet szemszögéből nézve* Rippl-Rónai a korai franciaországi olajfestményekkel örökítette meg nevét. Hazatérésének elsősorban egzisztenciális okai voltak: nem bírta az egyre bonyolultabbá váló konkurrenciaharcot a párizsi művészek között. Tudjuk viszont, hogy komolyan foglalkozott az Oroszországba való átköltözés gondolatával is, mielőtt ismét Kaposvár lakója lett volna. Ami Csók Istvánt illeti, hosszú pályafutásának egyik legértékesebb időszaka a hét párizsi év volt. Az ő hazatérésében is nagy szerepe volt a művészeti világ bonyodalmainak — legalább akkora, mint a honvágynak vagy a nemzeti küldetéstudatnak.

A XIX. század magyar festészetében érdemes lenne egyszer megvizsgálni a honvágy, a nosztalgia jelentőségét. Talán már *Markó Károly Visegrádja* is külföldön készült. De feltétlenül külföldön született a régi Alföld legigazibb képe, a Munkácsy alkotta *Poros út*, és a nosztalgia legszebb darabjai közé olyan művek sorolhatók, mint Csók közismert *Tulipános ládája*.

Rippl-Rónai József rajza párizsi mesteréről, Munkácsyról.

Majdhogynem klasszikus mondásnak fogható fel Csók kijelentése művészetéről: kicsi kunyhó, de az enyém. Ez a „kunyhó" azonban tagadhatatlanul párizsi kövekből is épült, nem csupán Nagybánya vagy a Dunántúl emlékeiből. Ha nem látja közelről az 1907 körüli Párizs hihetetlenül sokszínű művészeti életét, aligha jut el az 1910-es évek pompás festményeihez. Később el is nyerte érte „büntetését" a Horthy-korszak kultúrpolitikusaitól: *Vaszary Jánossal* együtt nyugdíjba küldték, ne mételyezze tovább franciás modernizmussal a főiskola fiatalságát. Korai modern festőink párizsi éveinek itthon gyakorta vádaskodás lett a következménye: túlzók, szélsőségesek, nem igazán magyarok és így tovább. Elődeik óvatosabbak voltak...

Múlt századi művészeink hazavágyni ugyan hazavágytak, de festészetüket az itthoninál jobb körülmények közt kívánták kibontakoztatni. *Jobb* tanároknál akartak tanulni, mint az itthoniak, *több* élményt, ügyesebb műkereskedőt, elfogulatlanabb kritikust és nem utolsósorban bőkezűbb vásárlót szerettek volna, mint amire itthon nyílt lehetőség. Utólag visszatekintve, a könyvekből úgy tűnik, a múlt század utolsó harmada festészetünk fényes korszaka volt. Valójában azonban — egészen a nagybányaiak mozgalmáig, vagyis a millennium évéig — elég sivár volt a művészeti élet képe. Nem utolsósorban azért, mert a legtehetségesebbek hosszabb-rövidebb időre más országokba költöztek.

Ám eszébe jutna bárkinek is Munkácsyt magyartalansággal vádolni azért, mert tevékeny évei legnagyobb részét Párizsban töltötte? Ugyan. Többek közt azért sem, mert Magyarországon valószínűleg *nem lett volna belőle Munkácsy*. *Vásárhelyi Győző* viszont (bár múzeuma van Pécsett, és igen jól a kapcsolatai Magyarországgal) *Vasarelynak* számít, és elvből a Szépművészeti Múzeum gyűjtési körébe tartozik. De nemcsak ő, hanem megannyi más művész, aki Magyarországon született, magyarnak vallotta magát, de ilyen vagy olyan oknál fogva külföldön élt vagy él. Például a nagyszerű *Kemény Zoltán*, az absztrakt szobrászat egyik klasszikusa, aki már csaknem másfél évtizede halott, de nálunk még mindig jóformán ismeretlen. Furcsa szituáció: a Horthy-korszak emigránsait is úgy kezeljük néha, mintha holmi hazájukat elhagyó disszidensek lennének.

Érdemes lenne a múzeumok vezetőinek egyszer végiggondolni ezt a furcsa ellentmondást, ami nem utolsósorban azért válik egyre abszurdabbá, mert a Szépművészeti Múzeum modern osztályán mind több a magyar név. Ez érthető — szegény ember vízzel főz, kicsiny valutakeretű múzeum lehetőleg ajándékba kapott műtárgyakat gyűjt. De ahogy nem rendültek meg a budai Vár falai *Moholy-Nagy László* emlékkiállításától, elviselnék néhány szobrát vagy képét a XX. század magyarjai között is.

Deák Ébner Lajos festménye a Tiszáról (egykorú metszet-reprodukció.)

Utószó

A SZOCIALISTA
nűvészeti életében
ióknak s a kétold
oknak szinte fel
elentősége van. Ne
ıa az egész világ
zetének legjobb e
ennének fontosak,
anok számunkra.
/aló, hogy az azo
élok jegyében fej
nűvészei épp a *lén*
ivatottak azonos
nűvészeti feladato
hogy az egyeten
örekvések erőteré
osabban köti össz
kat.

E kapcsolatren
megkülönböztetett
elenkor problem
szoló kortárs mű
megismertetésének. A különböző művészeti ágakban e folyamat ritmusa és intenzitása lényegesen eltérhet egymástól. A film-, a zene- és a képzőművészet alkotásai például könnyebben továbbíthatók, mint a színház- vagy épp a táncművészet produktumai. Az utóbbiak esetében ugyanis a műalkotás maga a *komplex* színpadi produkció, amely egy-egy társulat kollektív terméke, s nem „egyszerűen" önmagában a dráma, a balettzene, illetve a koreográfia. Ezért is vált a kapcsolatok megerősítése, a jobb információ és egymás fejlődésének kölcsönös serkentése érdekében oly időszerűvé szocialista országok részvételével *a kortárs balettművészeti találkozó* első ízben február 19. és március 2. között, hazánkban zajlott le.

E találkozó — bízvást mondhatjuk fesztiválnak — gondolatát a Magyar Táncművészek Szövetsége vetette fel, a Kulturális Minisztérium a kezdeményezést pártfogásába vette, és több hazai intézmény, köztük a televízió együttműködésével teljes sikerrel bonyolította le. A minisztérium meghívására egy-egy különböző rangú és jellegű bolgár (Arabeszk, Szófia), csehszlovák (prágai és pozsonyi), kubai (Kubai Nemzeti Balett), lengyel (Lengyel Táncszínház, Poznan), NDK-beli (Deutsche Staatsoper, Berlin), román (Bukaresti Operettszínház) és szovjet (Esztonia Balett, Tallinn) balettegyüttes érkezett el hozzánk. A társulatok Budapesten és néhány nagy vidéki városunkban új balett-termésükből összeállított műsort mutattak be, ily módon nyújtva ízelítőt hazájuk újító törekvéseiből. Magyarországot a találkozón e célra összeállított programmal a Pécsi Balett és az Állami Operaház balettegyüttese képviselte, elvállalva egyúttal az ünnepélyes megnyitó-, valamint a záróelőadás megtisztelő feladatát is.

A KÖZREMŰKÖDŐ TÁRSULATOK igen változatos, sokszínű és általában igényes produkcióval léptek a közönség elé. A táncművészet kedvelőin kívül a bemutatósorozat Budapesten, Pécsett, Miskolcon, Győrött, Székesfehérváron és Szentendrén olyan emberek érdeklődését is felkeltette e művészeti ág iránt, akik egyébként ritkán vagy talán még sohasem váltottak jegyet balettelőadásra. A tv majd csak ezután sugározza felvételeit a különböző programokról a legszélesebb közönségnek. Azt is lehetne mondani, hogy a találkozó lebonyolításának alighanem ez a második legfontosabb itthoni nyeresége.

A különböző produkciók nyilvánvalóan nem egyenlő mértékben szolgáltak rá a fokozott érdeklődésre; ezt az adott országok balett-történeti

Jelenet a kubai együttes Rara Aviz című balettjéből.

tánc *mindenfajta hagyományának* gazdag kincsestára. A művészi gyakorlat erősítette meg ismét annak a művészetpolitikai elvnek a helyességét és termékenyítő voltát, hogy a konstruktív szemléletmód és a műben testet öltő jelentés alapján szinte bármilyen formai megoldásra szabad és lehet vállalkozni. Ugyanis az elkészült mű *igazságtartalmának meggyőző ereje* a lényeges, s ebben a viszonylatban másodlagos kérdés, hogy ez milyen úton-módon valósul meg.

HA SZEMÜGYRE VESSZÜK, hogy mi és miért került a figyelem előterébe, bemutatkozásuk sorrendjében a cseh, a lengyel, a kubai és a magyar program némely darabjairól kell szót ejteni. — A prágai *Rokoko Színház* kamara-táncegyüttese *Pavel Smok* két koreográfiájával, főképp a Dvorak *Amerikai kvartettjére* alkotott rendkívül muzikális, egyszerű, mégis leleményes, játékos és derűs, cselekménytelen táncművével aratott általános elismerést. Ez a balett egyúttal felerősítette azt az álláspontot is, hogy a korszerű táncművészetben egyenértékű szerepet játszik a drámai és a lírai ábrázolásmód. — A poznani *Lengyel Táncszínház*, amelynek arculatát *Conrad Drzewiecki* tevékenysége alakította ki, egészen más úton ért el jelentős sikert. A mai lengyel zeneszerzők művére készült *Modus vivendi* (Kuznin), illetve *Stabat Mater* (Penderecki) című táncjáték súlyos mondanivalót: az állati sorból felemelkedő emberiség „lenni vagy nem lenni" kérdését, illetve jelképesen a lengyel népnek az európai történelemre is utaló táncpassióját tárta elénk. Drzewiecki mindkét művét a modern tánc gazdagon (szinte már túlméretezetten) áradó plasztikai nyelvezetével mintázta meg, s ehhez nagyon jól felkészített tánckar állt rendelkezésére. *Krzesany* (zene: Kilar) című táncműve a néptánc korszerű értelmezésének érdekes, jelentős példája.

A balettművészet élvonalába tartozó, *Alicia Alonso* vezette *Kubai Nemzeti Balett* négy számát

rekvések tükrében — koreográfiájuk és változatosságuk erőteljesebben tűnt szembe. Az *Operaház együttesének* programjából különösen *Seregi László* két műve: a *Kamarazene No. 1.* (Hindemith) és a *Változatok egy gyermekdalra* (Dohnányi) talált osztatlan elismerésre; mindkét alkotás magas szintű szakmai kultúrával formálja meg a nemzeti és egyetemes érvényű mondanivalót. A nézőtéren és a szakmai tanácskozáson egyaránt méltányolták *Fodor Antal Bach E-dúr hegedűversenyére* készített muzikális és lírai hangvételű modern koreográfiáját. Megemlítendő még, hogy az Operaház magántáncosainak felkészültségét egyértelmű dicséret illette azzal összefüggésben is, hogy az újat keresés elengedhetetlen feltétele mindenütt a magasfokú előadói iskolázottság és stiláris fogékonyság. — A *Pécsi Balett* estjén Eck Imre *Carmina burana-ja* (Orff) népi ihletésével, felszabadult életörömével váltott ki jó visszhangot, és *Tóth Sándor* is figyelmet keltett *Sikoltások* (Mahler) című, a társkeresés drámáját szuggesztíven megjelenítő táncjátékával.

S most visszatérve a találkozó összbenyomásaira: egyfelől szembetalálhattuk magunkat az ellentmondásokkal teli valóság feszültségeinek olykor döbbenetes kivetítésével. Másfelől tanúi voltunk annak a határozott törekvésnek, hogy a félelemmel, a magánnyal és a tétova kiútkereséssel szemben épp a koreográfia művészete mutassa fel az emberben, az életben, születő új világunkban jelenlevő-megteremtendő szépséget, humánumot és harmóniát. Joggal állapíthatta meg tehát a háromnapos szakmai tanácskozás, hogy a harmónia és diszharmónia dialektikus ellentétpárként alkotja korunk művészeti igazságát. Ezt a következtetést a részvevő országok kiváló tánctörténészei és esztétái, balettkritikusai és a közreműködő koreográfusok közösen, a konkrét produkciók megvitatása alapján szűrték le. Tisztázódott továbbá, hogy e találkozón ugyan a rövidebb műformák domináltak (egész estés balettel csak a jól felkészült észt társulat jelentkezett), de ez nem jelenti azt, hogy a több felvonásos balettek felett eljárt volna az idő. Előtérbe kerültek a zene értelmezésének és megjelenítésének problémái, a nemzeti karakter, a sajátos táncdramaturgia, az ábrázolási módszerek, a divatossá lett mozdulatsablonok kérdései is — vagyis a tanácskozás részvevői alaposan számba vették a bemutatókat, s hozzáláttak a tapasztalatok feldolgozásához.

KEZDEMÉNYEZÉSÜNK JELENTŐSÉGÉT, a rendezvény fontosságát s a találkozó további, rendszeres időközönkénti megszervezését kivétel nélkül minden felszólaló szakember méltatta, szorgalmazta. S miközben köszönetet mondottak kormányzatunknak és a közreműködő szerveknek a találkozó megtartásáért, egybehangzóan javasolták: Magyarország legyen továbbra is a seregszemle gazdája.

Ez a javaslat, úgy véljük, nemcsak a magyar balettművészet elért eredményeit ismeri el, igazolja az első kortárs balettművészeti találkozónak a nemzetközi fejlődésben betöltött szerepét is.

Körtvélyes Géza

ota tartó erősödés [illegible] megtorpanni látszik.

Kedd – Angol ipari termelés, november. Az októberi adatok szerint nem változott az angol ipar termelése, ez azonban még mindig –1,2 százalékos csökkenést jelent a tavalyi év megegyező időszakához képest. A feldolgozóipar –0,7 százalékos visszaesése –2,4 százalékos éves alapú gyengülést mutatott, a fokozódó belső fogyasztás elsősorban az importot támogatja.

Francia ipari termelés, november. Mind havi, mind pedig éves összehasonlításban –0,6 százalékkal csökkent a francia ipari termelés októberben. A feldolgozóipar –0,4 százalékos visszaesése –0,8 százalékos éves alapú gyengülést takart, a legjobban az élelmiszeripar teljesített (+0,8% hó/hó, +0,9% év/év alapon).

Szerda – Angol munkanélküliség, december. Novemberben 6,2 ezer fővel csökkent a munkanélküli segélyt igénylők száma, októberben a foglalkoztatottság 105 ezer fővel nőtt, a jövedelmek éves alapon átlagosan 3,7 százalékkal emelkedtek.

Csütörtök – Angol ingatlanárak, január. Decemberben +0,6 százalékkal nőttek az angol ingatlanárak, éves szinten ez 22,1 százalékos drágulást fejez ki.

MAGYARORSZÁG

Szerda – Fogyasztói árak, december. Novemberben az árak összességükben nem változtak az előző hónaphoz viszonyítva, 2001 novemberéhez képest pedig 4,8 százalékkal növekedtek. Idén az első tizenegy hónapban átlagosan 5,3 százalékkal voltak magasabbak az árak, mint az előző év azonos időszakában.

Péntek – Ipari termelés, november. Az ipari termelés októberben 0,8 százalékkal maradt el az előző év azonos időszakától, az év első tíz hónapjában azonban 1,8 százalékkal emelkedett.

A termelés volumene szezonálisan és munkanaptényezővel is kiigazított index szerint októberben az előző hónaphoz képest 2,4 százalékkal csökkent.

Összeállította: Kolozsi Gábor

Hároméves rekordon az euró a dollárral szemben

A folyamatos veszélyt jelentő iraki háború miatt a dolláron lévő nyomás tovább folytatódott. Az euróval szemben 38 hónapos mélypontot döntött meg az árfolyam, amikor is 1,0550 fölé került. A hazai piacon ugyanakkor rég nem látott csend honol, minimális mozgásokkal.

Buró Szilárd / Hamilton Rt.

A magyar devizapiacon tovább folytatódott a rendkívül visszafogott kereskedés. Az euró/forint árfolyam nem mozdult ki a 235,00-235,50-es szűk sávból, ami –14,8 százalék körüli sávon belüli elhelyezkedésnek felel meg. A csendes piacon tehát továbbra sem sikerült elérni az intervenciós sáv legalját. A kialakult szűk mozgástér azért is volt meglepő, mert az elmúlt héten néhány fontosnak tekintett makrogazdasági adat is napvilágot látott. Kedden a teljes 2002-es év költségvetési hiányának elsődleges hivatalos becslését jelentették be, ami 1572 milliárdos értékével magasabb lett az általános elemzői várakozásoknál. Ugyanakkor a kormány utolsó előrejelzése 1600 milliárd forint volt, így az elsődleges becslés ennél kedvezőbb lett. E kettős hatás okozhatta, hogy nem változott az árfolyam.

Ezek után a hét további részében csak kedvező eredmények kerültek nyilvánosságra, egyrészt a külkereskedelmi mérleg, másrészt az ipari termelés tekintetében. Ennek ellenére mégsem beszélhetünk arról, hogy a forint szárnyakat kapott volna, hiszen a 235,40-es szintről 235-re való erősödést nem tekinthetjük számottevő változásnak. Egyelőre kevés az esélye annak, hogy az elkövetkezendő napokban jelentős változás történjen ezen a piacon, habár a mai monetáris tanácsi ülés esetleg hozhat meglepetést.

A nemzetközi piacokon folytatódott a „háborús hangulat", ami változatlanul – úgy tűnik – a dollár kedvezőtlen megítélésével járt. Az amerikai fizetőeszköz a jelentősebb devizákkal szemben egyaránt gyengült, sőt a legtöbb fronton többéves rekordot jegyezhettünk fel. A legnagyobb figyelemmel kísért devizapár, az euró/dollár az 1,0550 közelébe került, amire utoljára 1999 novemberében volt példa. Ennek ellenére a negatív hangulat csak egy-egy rövid időre engedi lélegzethez jutni a dollárt, és az elemzők nagy része újabb eurólendületre számít. A következő célárfolyam az 1,06 lehet, ám néhányan az 1,0740-et sem tartják kizártnak a következő egy hónapon belül.

A másik említésre méltó deviza – a háborús hangulatot figyelembe véve – a török líra. Miután a török kormány segíti az amerikaiakat, az ország súlyosan belekeveredhet egy esetleges iraki offenzívába. Az ettől való félelem miatt a török líra árfolyama az elmúlt egy hónap során közel tíz százalékot gyengült. A komoly árfolyammozgások és a változatlanul bizonytalan helyzet miatt a törökországi befektetések egyáltalán nem sorolhatók a kockázatmentes kategóriába, ugyanakkor elgondolkodtató a 40 százalékos kamata miatt. A devizapiacra vetítve ez azt jelenti, hogy egy három hónapos dollár/török líra eladás esetén a határidős ár tíz százalékkal magasabb az azonnali árnál. Egy effajta spekuláció tehát rendkívül magas hozammal kecsegtet, természetesen nem kis kockázat mellett.

MŰTÁRGY

Magyar művészek külföldi árveréseken

Az a tény, hogy egyre több, külföldön rejtőző magyar festmény kerül hazai piacra, sejteti, hogy az a tetemes árrés, ami egykor a legális és illegális kivitelt erősítette, mára leszűkült vagy teljesen eltűnt. Kivételek azért tavaly is akadtak.

Gréczi Emőke

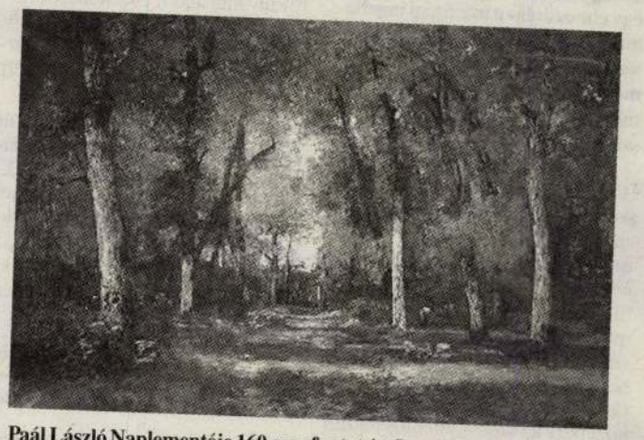

Paál László Naplementéje 160 ezer fontot ért Londonban, a Sotheby's árverésén

A magyar árveréseken legmagasabb árakon elkelt tételek közt igen nagy arányban szerepelnek olyan művek, melyeket a közelmúltig külföldi tulajdonosok őriztek. Ezek többsége még a művész életében került ki – vagy éppen külföldön készült –, a többit a kivándorló gyűjtők vitték magukkal. Az örökösök azonban sok esetben nem tudnak mit kezdeni ezekkel a magyar festményekkel, ezért vagy ott, New Yorkban, Párizsban, Londonban, Bécsben kínálják árverezésre, máskor magyar galériásokat keresnek fel a képek értékesítésére. A külföldi tulajdonos nem garancia semmire: a nyolcvanas évek végén elöntötték a nemzetközi piacot a Kádár- és Scheiber-hamisítványok, de ma is bukkannak fel olyan Czóbelek, Rippl-Rónaik, Munkácsyk, melyeket a nevezett művész sosem láthatott. Mivel kinn szinte nincs magyar művészetet ismerő szakértő vagy galériás, ezért ezek az „alkotások" évekig, évtizedekig háborítatlanul kínálták magukat New Yorktól Párizsig.

Fontos művek ma már csak elenyésző mennyiségben vándorolnak ki az országból, kevésbé fontosak annál nagyobb arányban. Ezek a látványos, romantikus, negédes alkotások (Berkes, Böhm, Spányi, Rainerné, a két Neogrády stb.) azután európai galériákban, aukciós házaknál bukkannak fel és kelnek el a hazai árnál éppen drágábban. Ha az engedélyek beszerzésével, szállítással, árvereztetéssel járó költségeket levonjuk az eladásokból származó két-háromszázezer forintos bevételből, akkor valószínűsíthető, hogy az exportálók nem a pesti árveréseken vásárolják fel az árut. Talán furcsa lehet sokaknak, hogy ezeket a tételeket fogadja – a Dorotheum mellett – a Sotheby's és a Christie's is, de ne feledkezzünk meg arról, hogy ezek a festők müncheni, bécsi iskolát képviselnek, technikai értelemben nem maradnak el az osztrák, német kismesterek műveitől.

Egészen más művészi és árkategóriába tartoznak a francia iskolához tartozó művészeink. Czóbel, Tihanyi, Réth, Rippl-Rónai alkotásai ma már többnyire hazakerülnek (bár sok közülük sosem volt magyarországi tulajdonban), akár egy kis kitérővel (például László Károly gyűjteményéből) vagy közvetlenül az aukciós házakból. Tudni lehet, hogy a telefonos licitálók között ilyenkor nagyon sok a magyar gyűjtő és kereskedő, többnyire ők is nyerik meg a tételért folytatott harcot. Ami pedig az avantgárdot illeti, a hazai gyűjtők, galériások csak elszorult szívvel nézik a kiemelkedően magas árakon kirakott Moholy-Nagy-, Bortnyik-, Beothy-, Csáky-műveket a nemzetközi művészeti vásárok standjain.

A magyar klasszikusok értéke sok esetben még mindig meghaladja a budapesti árakat. Munkácsyt nem kell bemutatni sem a tengerentúlon, sem Európában, indul is rendszeresen árveréseken, valódi és hamis egyaránt. A Christie's októberben New Yorkban adta el a művész Merengő nő című képét 130 ezer dollárért. Ennyiért már nem érdemes magyar kereskedőnek harcba szállni érte. A Sotheby's tavaly kétszer is jelentkezett fontos magyar tételekkel Londonban, áprilisban és novemberben. Mindkétszer Paál László képei bizonyultak a legértékesebbnek. A katalógus kiemeli, hogy a fiatalon elhunyt festőt 1902-es budapesti életmű-kiállításáig még szülőházájában sem ismerték. Áprilisban A földeken című vászon 10-15 ezer fontos becsértékét meghaladva 25 ezerért kelt el, ami ugyan elmarad a pesti értékétől, ám októberben a Naplementéért már 160 ezer fontot adtak, az előzetes becsérték négyszeresét. Ezek az árverések produkáltak furcsaságokat is: míg Munkácsy Férfiportréja csak 10,7 ezer fontot ért, addig Újváry Ignác táncoló leánykáiért 26 ezret adtak a brit fővárosban.

Magyar vonatkozású érdekesség, hogy André Kertésztől felbukkant egy olyan fotó Tihanyi Lajosról (Sotheby's, New York), melyet a szakirodalom eddig nem ismert. Az 5100 dollárért elkelt, 1926-ban készült képen a magyar festő két francia keramikus barátja társaságában látható.

kutató szerint. A GKI jelentése szerint ugyan még a túlkínálat a jellemző a lakáspiacon – ez főleg a fővárosra és a nagyobb városokra jellemző – valamelyest csökkent az egyenlőtlenség, és megindult egy elmozdulás a minőségi ingatlanok irányába. A eladók várakozásai szerint az új lakások alig valamivel az infláció felett drágulnak, míg a használt ingatlanok három százalékkal kerülnek többe.

Az Gazdaságkutató Intézet (GKI) legutolsó, év végi jelentése szerint 2002 utolsó negyedévét – ahogy egész évben jellemző volt – ismét a lakóingatlanok túlkínálata jellemezte. (Bár mindenképpen a túlkínálat a domináns, érdemes megjegyezni, hogy ennek mértéke valamivel alacsonyabb az előző negyedéves felmérés hasonló adatánál.) A kínálati többlet már 2002 közepére az ország jelentős részén uralkodóvá vált, elsősorban a fővárosban és a megyeszékhelyeken, míg más vidéki városokban általában konszolidált a helyzet. Ez utóbbiban valószínűleg az is közrejátszik, hogy vidéken alacsonyabb a lakásépítési kedv, és a fejlesztők várakozásai szerint ugrásszerű növekedésre, az ingatlanpiacra a '90-es évek végén jellemző pezsgésre most sem lehet számítani. 2003-ban leginkább a kínálati túlsúly mérsékelt csökkenését várják, illetve azt, hogy a piac a minőségi lakóingatlanok irányába mozdul el, köszönhetően a vevőkért folytatott „harcnak".

A következő egy évben az új építésű és a használt lakóingatlanok várhatóan különböző mértékben drágulnak. Míg az előbbieknél éves szinten 6-7 százalékos növekedés is elképzelhető, addig az utóbbiak továbbra is reál-értékvesztésre vannak ítélve, így idén is befolyásoló tényezők költségei átlagosan 2-5 százalékkal nőttek. Legnagyobb mértékben a munkaerőköltségek és a telekárak emelkedtek (5-5 százalék). Mivel a munkaerő költségek jelentős arányt képviselnek a kiadások között, azért a következő hónapokban jelentkező áremelkedés jórészt ennek lesz köszönhető. A fejlesztők szerint megtörni látszik a telkek piacán a dinamikus áremelkedés. Fél évvel ezelőtt éves szinten 16 százalékos áremelkedést is elképzelhetőnek tartottak, addig az idei évben 9 százalékos árnövekedést valószínűsítenek.

RG

A lakóingatlanok áralakulása

	Ingatlanfejlesztők	Ingatlanforgalmazók	
		Új lakóingatlan	Használt lakóingatlan
2002. III. negyedév*	103	103	102
12 hónap alatt	107	106	103

* 2002. II. negyedév = 100

Forrás: GKI

kes önkormányzati adóhatósággal történik önadózás útján, határideje a jövedelem megszerzésének évét követő év március 20. Ha a magánszemély több önkormányzat területén szerez bevételt termőföld bérbeadásából, az adóbevallást és -fizetést önkormányzati adóhatóságonként külön-külön kell teljesíteni. A főváros esetében a föld fekvése szerint illetékes önkormányzati adóhatóság a fővárosi főjegyzője.

Ha a magánszemélynek termőföld-bérbeadásból olyan bevétele keletkezik, amely nem a kifizetőtől származik, vagy a kifizető a jövedelem juttatásakor az adót levonni elmulasztotta, vagy a kifizető a bérleti díjat természetben fizette meg, a vagyoni érték után az adót a magánszemély a jövedelem megszerzésének negyedévét követő hó 12-éig fizeti meg.

Van olyan eset, hogy a termőföld bérbeadásából származó bevétel a kifizetőtől származik, az adót a kifizető állapítja meg, vonja le és fizeti. Ilyen si kötelezettség, ha a magánszemély nyilatkozatot ad arról, hogy a tulajdonában álló és/vagy haszonélvezeti jogával terhelt föld együttes mértéke a kifizetés időpontjában az adómentes határt nem haladja meg.

A 2002-es szabály szerint nem kell ezt az adót megfizetni akkor, ha a magánszemély az adóév egészében legfeljebb három hektár termőföld-tulajdonjoggal vagy haszonélvezeti jogával rendelkezik, és ezt adja bérbe. Ha azonban a tulajdonában vagy haszonélvezetében álló termőföld nagysága az adóévben bármilyen rövid ideig is meghaladja a háromhektárnyit, az összes föld bérbeadásából származó bevétele után kell a húsz százalék mértékű adót fizetnie. Ha a földterületet hektárban nem, csak aranykoronában kifejezett részarántulajdonként állapították meg, húsz aranykorona értéket kell egy hektár földnek tekinteni.

2003-tól akkor adómentes a termőföld-bérbeadás, ha a megkötött bérleti szerződés szerint a bérlet határozott időtartama eléri az öt évet, függetlenül a terület nagyságától. Ha azonban egy legalább ötéves földbérleti szerződés utóbb, az öt év letelte előtt meghiúsul, a korábban meg nem fizetett adót késedelmi pótlékkal növelten kell a szerződés megszűnése évének kötelezettségeként megállapítani és megfizetni.

Ha a termőföldbérleti szerződést 2002. december 31-éig megkötötték a felek, a személyijövedelemadó-törvény a 2002. évi szabályok alkalmazását megengedi határozatlan idejű szerződés esetén 2003-ban, határozott idejű (de az öt évhez nem kötött) szerződés esetén 2003-ban és 2004-ben is. E választást azonban a 2003-as első bérleti díj fizetése előtt a kifizetővel közölni kell, és e döntés az adott év(ek)ben már nem változtatható meg.

VASSNÉ
HALMAI ANIKÓ

A szerző APEH-osztályvezető

HIRDETÉS

INGATLANBÖRZE

Hirdetésfelvétel: 470-1133

XII. BÖSZÖRMÉNYI ÚTON,
felújított lépcsőházban, első emeleten, utcafronti 200 nm-es, teljesen felújított iroda – recepció +7 szoba, 2 mellékhelyiség –, számítógépes hálózattal, 12/36-os telefonközponttal, szeparált szobákkal
ELADÓ.

Ára: 57 M Ft. Igény esetén bérlővel is.

Ingatlanbank PetroCartel International
(06-30) 274-0406

Előfizetési szándékát jelezheti:

- a megrendelőszelvény visszaküldésével – Ringier Kiadó Kft. (Magyar Hírlap) terjesztési igazgatóság, 1141 Budapest, Szugló u. 83–85.
- faxon 460-2490-es számon
- ingyenesen hívható zöldszámunkon **(06-80) 200-973 (9–17 óra között)**
- e-mailen: elofizetes@mhirlap.hu
- honlapunkon: www.magyarhirlap.hu
- hírlapkézbesítőknél, ügyfélszolgálati irodákban, postákon

IMMO-ROHR BOKRÉTA Ház

IX. ker. Bokréta Házban, a Mester utcától 30 m-re, Ferencváros újjáépített részén, új üzlet- és irodahelyiségek tulajdonjoga 50 - 300 m^2-ig bevezető áron **216.000** Ft/m^2-ért kulcsrakészen eladó.

- klímaberendezés
- 24 órás portaszolgálat
- bemutatóteremnek, orvosi rendelőnek vagy nagy ügyfélforgalmú irodának ideális

Tel.: 457-0758

Felújított épület

Magas színvonalú szolgáltatások, 2 évre szóló bérleti szerződéssel!

ELADÓ IRODAHÁZ:

Nettó alapterület:
6600 m²

Budapest,
III. Huszti út 32.

ÉRDEKLŐDÉS:

CÉH Rt.
Csider László
30/203-9110
cehinvest@ceh.hu

Szociális bérlakásokat épít a II. kerület

A Baucont Rt. építhet meg Budapest II. kerület Lajos u.–Bécsi út kereszteződésében található telken, ötven szociális bérlakást, miután elnyerte a helyi önkormányzat által kiírt, előminősítéssel induló nyílt közbeszerzési eljárást – derül ki a Közbeszerzési Értesítőből.

A mintegy 679 millió forint értékű megbízás magában foglalja a Lajos utca 18–20. és a Bécsi út 17–21. szám alatt ötven darab szociális bérlakás, a földszinten üzlethelyiségek, az alagsorban egy darab műhely, ötvennégy beállóhellyel rendelkező mélyparkoló kiviteli tervdokumentációjának elkészítését és kivitelezését. A tenderre négy ajánlat érkezett az önkormányzathoz. A nyertesen kívül pályázott még a Maszer Rt., a Confector Kft. és a Royal Bau Rt.

MTI

Az Ingatlan rovat szerkesztője:
Iván Gizella

Paál László, festő

L: Munkácsy Mihály

–: A hétvégi kult. programból.

9

Népszabadság, Bp. 1978. okt. 13

A legismertebb olasz lapok, szinte egymással versenyezve dicsérik a VIGNA CARTONI-ban rendezett magyar képzőművészeti kiállitást.
Vág Boldizsár: "Római magyar kiállitás" cimmel számol be a magyar müvészet óriási sikeréről.
Benczur Gyula, Beszédes László, Bezerédy Gyula, Ferenczy István, Gémes-Gindert Péter, Holló Barnabás, Lányi Dezső, László Fülöp, Ligeti Miklós, Munkácsy Mihály, Paál László. Róna József, Ströbl Alajos, Szamovolszky Ödön, Székely Bertalan, Szinyei-Merse Pál, Telcs Ede, Vastagh György, Zala György müvészek szerepeltek a tárlaton.

ÉLET, Bp. 1911. január-junius. III. évf. I.kötet. 690-694. lap.

Paál László, festő

L: Munkácsy Mihály

– : A hétvégi kult. prog. 9.

Népszabadság, Bp. 1978 dec. 8.

Paál László, festő

L: Munkácsy Mihály

-: A hétvégi kult. prog. 9.

Népszabadság, Bp. 1978 dec. 16.

Paál László, festő

— A Néprajzi Múzeumban de. 10 és 11 órakor: Munkácsy Mihály és Paál László művészete, vezető Ecsery Elemér, ill. Mezei Ottó művészettörténész.

-: A hétvégi kult. programból

9.

Népszabadság, Bp. 1978. okt. 20.

Paál László, költő

L. Munkácsy Mihály

—. A hétnapi kult. programból. 9.

Népszabadság, Bp. 1978. ápr. 27.

Pacál László, festő

l. Munkácsy Mihály

–: A hétvégi kult. programokból. 9.

Népszabadság, Bp. 1978. okt. 6.

Paál László

l.

Farkas Zoltán:
Paál László levelei
Munkácsy Mihály-
hoz. Szépm. Múz.
Évk. X. k. 195. l.

1878. 6 flex. 2255. Judit bőr k

1877. 1 Ágó 2o23. Elly cts. fe

474

Po

1874. 7 " 2222. Olga cts. fe

14

Netto árak!

Fizetendő 8 nap 5%, 3o nap 3% sk
nyitva. netto

Szhi. máj. első fele

Paál László

Külföldön tanult és dolgozott a művész

Magyar Hirlap 1981/2/17/6

Wagner:Jelenlét Párizs-Budapest

Pap László

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

1979 MÁR 2 5

NÉPÚJSÁG (HEVES)

Festőművész

[illegible]

1021

Pap László grafikája

Kuti Lás
Gondjain
zem jó
csapat. A
kisiklás
noki mé
ták. Nen
vereséget
kozón vo
tesünk.
rangadó
akarom
olyan ér
hogy a k
zott hang
bennünke
ez a hangulat, milyen hatást gyakorol fiatal játékosaink teljesítményére. Sok múlik majd azon, hogy a gyors, a védőinknél gyorsabb nyíregyházi csatárokat mennyire tudjuk tartani. Területet nem szabad nekik engednünk, s ha ez sikerül, különösebb baj nem lehet. Az biztos, hogy nagy mérkőzés lesz, és szerintem nem születik döntetlen.

Tartalékként *Csank, Mártha* és *Pócsik* vagy *Berecz utazik* Nyíregyházára.

GYÖNGYÖSI SPARTACUS

A zöld-fehérek legutóbbi hazai veresége nem várt hi-

mann Gyula a múlt heti j
ték ellenére, a történtek ut
is bízik csapatában. No
sok a sérült a Spartacusn
— *Kelemen, Gábor, Na*
Gy., Bányai — a szakveze
mégis reménykedik a por
szerzésben. A védelemb
ismét helyet kap *Mező*, a
edzésmunkája és a tartalé
csapatban mutatott formá
miatt újra bizalmat élv
A kezdő tizenegy egyetl
poszton kérdőjeles. A terv
zett csapat: *Kovács—Eis*
mann, Adonyi, Mező, J
hász—Huszár, Ács, Ullma
—Ferencz, Szilágyi és m
egy játékos, Vágó, Királ
Szabó és Benei közül.
tartalékkapus Schrüffel les

napi sportműsor

tyán Szakközépiskola, 8.30. Nők, főiskola, 8,30.

Sakk: Megyei férficsapatbajnokság (kezdési idő 9 óra). Füzesabony—Tarnalelesz, H. Kinizsi—Verpelét, Bélapátfalva—Gy. Volán, GYESE—Heves, Eger SE „A" —Rózsaszentmárton, Eger SE „B"—Apc.

sportcsarnok 9, utóbbi c
kor- és konzervgyári kultú
otthon, 9 óra).

Labdarúgás: Megyei ba
nokság (kezdési idő 15 ór
MÁV HAC—Tarnamé
Kiss I., Novaj—H. Kiniz
Puhl, Mátraderecske—Aj
nógrádi jv., Besenyőtelek
Recsk, szolnoki jv. Egri

MAGYAR HIRDETŐ SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1978 MÁR

Könyvvilág

Paál László

1021

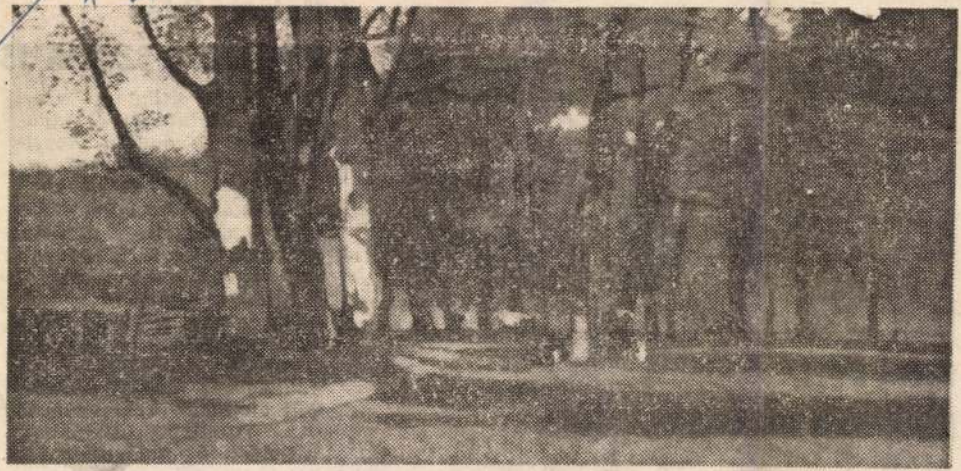

Paál László: Tehenek a fák alatt. Bényi László: Paál László (Corvina, A Művészet Kiskönyvtára)

Könyves kirakat

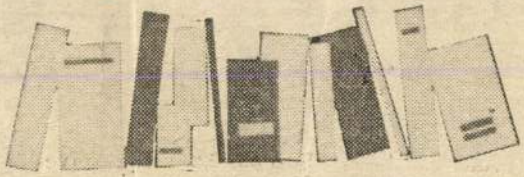

Ruffy Péter
BUJDOSÓ NYELVEMLÉKEINK

A cím megtévesztő. Nem nyelvemlékeink bujdosásáról szól Ruffy Péter könyve. kéziratát tartalmazó kódex ma is egy belgiumi egyetem tulajdona. Mikes Ke-

ÚTIKÖNYV SZOCIALIS

Rendhagyó útikönyv kíséri el a kirándulókat 22 javasolt túra útvonalán. Az illusztrált kézikönyv az ország történeti emlékekben és természeti szépségekben gazdag vidékeire csábítja az olvasót, de tartalmas budapesti sétákra is szólít.

Minden hasonló kiadvány, amely nem törekszik a téma átfogó, teljes feltárására, meghatározza a feldolgozás módját és kijelöli alapvető szempontjait. Az Útikönyv szocialista brigádoknak *című munka az általános- és munkásmozgalomtörténeti, valamint művelődéstörténeti emlék-*

PAÁL LÁSZLÓ

Magyar Nemzet 1979. márc. 3.

SZÁZ ÉVE HALT MEG PAÁL LÁSZLÓ

„Törekvéseim nem maradhatnak sikertelenül"

A Magyar Nemzeti Galéria őrzi Deák Ébner Lajos egy alig ismert, kis méretű festményét: *Paál László temetése a franciaországi charentoni köztemetőben.* A képen néhány művészbarát állja körül a sírt, amelyet „csak öt esztendőre vásároltak meg. Aztán más tetem került föléje. Ki tudja hányszor"?

Az 1879. március 3-án koldusszegényen, harminchárom éves korában, idegenben elpusztult művészt azóta mint nemzeti kultúránk egyik legkiemelkedőbb büszkeségét tartjuk számon.

Halála után néhány héttel a párizsi Hotel Drout-ban megtartott hagyatéki árverésen neves festők és írók, mint Max Liebermann, Jules Dupré, Emil Zola, az ifjabbik Dumas, a műgyűjtő Therese Humbert —, akinek barbizoni kollekciója ma a Louvre-t gazdagítja — és más jószemű műbarátok vásárolták meg Paál hátramaradt festményeit. Ők felismerték benne azt, amit „a mi vaskalaposaink még nem láttak".

Itthon csak negyedszázad múlva döbbentek rá Paál művészetének jelentőségére. Lázár Béla, a műkritikus volt az, aki Lyka Károly szavaival „. . . az új Pompeiről eltakargatta a hamut... kiásta szemünk láttára Paál Lászlót, s magyar, német, francia publikációk egész sorában új életre keltette a holt mestert, három országból szedte össze — hogy úgy mondjam — széjjelszórt csontjait, és dicsőséges újjászületést biztosított számára".

A Szépművészeti Múzeum, majd a Nemzeti Galéria állandó kiállításain és Paál László műveiből rendezett bemutatókon a hazai közönség is megismerhette azt a mintegy nyolcvan festményt, amelyek ma a hazai köz- és magángyűjteményekben képviselik Paál László művészetét. Ez azonban korántsem jelenti teljes oeuvre-jét, hiszen mint Farkas Zoltán, Paál művészetének jeles kutatója írja „Paál László magyar földre jutott művei a második világháború, és még inkább a rákövetkező évek alatt szétszóródtak, s részben el is pusztultak. Egy részük feltehetően külföldre vándorolt".

Különösen a francia művészettörténeti irodalomban észlelhető Paál művészetének szinte folyamatos számon tartása. Louis *Réau* 1954-ben a barbizoni művészetről írott könyvében Paál Lászlót a fontainebleau-i erdő legjelentősebb külföldi mesterének tartja. Pierre *Granville „Barbizon újrafelfedezése"* című tanulmányában külföldi művészként egyedül Paál László méltatja az *Erdei út*-jának reprodukálásával olyan halhatatlan mesterek társaságában, mint Theodore Rousseau, Corot, Millet, Dupré, Diaz, Daubigny, Pissaro, Manet, Sisley.

A francia műtörténészek fenti és számos újabb értékelésén kívül jubileumi évfordulók alkalmával — mint ezidén is — Barbizonban koszorút helyeznek el Paál egykori lakóháza falát díszítő, arcképreliefjével ellátott emléktáblán, tisztelettel emlékezve maradandó életművére, tragikus, korán ellobbanó életére.

Paál László Erdély szülöttje. Gondtalan gyermekkora Erdély vadregényes, erdős vidékein telt, fogékony lelke életre szóló útravalóként itt itatódott át a természet rajongó szeretetével.

A rajzolás mesterségbeli fortélyait a bécsi Akadémián sajátította el. Hollandiai tanulmányútjain már saját művészi meggyőződését vitte keresztül; itt készült képei a természet és az élet mély átérzéséről vallanak.

A hollandiai tanulmányút után „. . . tervem a telet illetően, Párizsba menni — írja egyik levelében Paál —, igen szeretnék egy nagy ugrást tenni haladásomban; Párizsban hiszek legtöbbet tanulhatni". Ezt az útját azonban — az akkor már súlyos anyagi gondokkal küzdő művész — csak később, Munkácsy Mihály segítségével valósíthatta meg.

Munkácsy Mihályt és Paál Lászlót mély, benső barátság fűzte egymáshoz. Közös utakon haladtak pályájuk kezdetén, sőt, Düsseldorfban egy ideig együtt is dolgoztak. Igaz, sorsuk innen másfelé fordult. A düsseldorfi időszak hattyúdala annak az ifjú Paálnak, aki ekkor még élni is tudta és akarta életét, mielőtt egyedül, és kizárólag festészetét élte; Munkácsy ellenben épp innen rugaszkodott pályájának csúcsai felé.

Düsseldorfból 1871. március 16-án keltezett, húgához intézett levelében Paál ezt írta: „. . . amennyire csak fizikai és morális erőm engedi, dolgozom, s hiszem, hogy törekvéseim nem maradhatnak sikertelenül, egy óriási nehézségen kell keresztülmennem, s vagy megtörik benne minden erőm, vagy nemsokára nevet szereztem magamnak műveimmel. Nincs nehezebb, tövisesebb pálya a művészetnél, de nincs szebb sem, ha az ember arra jutott, hogy lelke minden költészetét ki tudja fejezni — az erőt kell sajátunkká tenni, miáltal homályos álomképeinket, mely a kebelben határozatlan alakban él, világosan, mindenkire nézve érthetően fejezhessük ki".

Mindaz, amiben Paál László hitt, amiért a szenvedést, magányt soha meg nem alkuvó erkölcsi erővel vállalva küszködött — valóra vált halhatatlan életművében. Párizsban nem volt soká maradása: életének hátralevő öt alkotó esztendeje a nagy francia mesterektől halhatatlanná tett tájon telt el: Párizstól nem messze, a fontainebleau-i erdő peremén fekvő Barbizonban. Az európai tájfestés történetében nagy jelentőségű barbizoni iskolának Paál odaérkezésekor még volt annyi sugárzása, hogy inspirálja művészeit. Paál Lászlónak pedig volt annyi festői mondanivalója, hogy új színekkel gazdagítsa a barbizoni művészetet.

Az erdőbelsők lombos, zárt világát, s a tágas természet monumentalitását ábrázoló, nagylélegzetű művek, amelyekben a művész építő-formáló akaratát érezzük, egyaránt kifejezik a természet ihletését, a tájhangulatot, és alkotójuk lelkiállapotát, tragikus életérzését. Brutális sorsától azt kapta engeszteléséül, hogy az őt érő megrendítő csapásokat festményeinek költői tartalmává váltotta át. A művészben boldogtalan sorsa ellenére életigenlése győzött: a szorongás és nyűg alól felszabadult kedv árad festményeiből, ujjongó örömmel élvezi a világ szépségét.

Paál László művészete nem a pillanatnyilag érvényesre utal, nem az esetlegeset, a ritkán bekövetkezőt festi, hanem az újra és újra átélt, mind mélyebben fekvő jelenséget ragadja meg intenzív életérzéssel. Ez teszi lélekkel teljes tájképeit — egy évszázad távlatát átívelve — ma is korszerűvé, művészetét halhatatlanná.

Bényi László

NAPLÓ

Március 3

Ismét Budapestre várják a moszkvai Nagyszínház balettegyüttesét. A világhírű társulat hat estén át 2 kétfelvonásos táncjátékkal vendégszerepel az Operaházban. Az első bemutató március 8-án lesz. Ezen Andrej Espáj: Angara című balettjét adják elő, amelynek koreográfusa Vlagyimir Vasziljev, a Szovjetunió Állami Díjas művésze. Az előadásban közreműködik Maja Plisecka, a Szovjetunió Állami Díjas, Lenin-díjas művésze.

Két kiállítás nyílik meg a hét végén Hódmezővásárhelyen. A Medgyessy-teremben — március 3-án, szombaton, délután ötkor — Kőhegyi Gyula grafikusművész tárlata, a Tornyai Múzeumban pedig — másnap délben — Tábori József festőművész

BUDAPESTI

s fogadta Alvaro Cunhalt

A szívélyes, elvtársi légkörben tartott megbeszélés során tájékoztatták egymást pártjuk helyzetéről, véleményt cseréltek a nemzetközi helyzet, valamint a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom időszerű kérdéseiről. Áttekintették és megerősítették az MSZMP és a PKP hagyományosan jó kapcsolatait, és megállapodtak a két pártnak a proletár internacionalizmus elvein alapuló együttműködése továbbfejlesztésében.

A találkozón részt vett *Berecz* János, az MSZMP KB külügyi osztályának vezetője és Adelino da *Silva*, a PKP KB tagja.

bes árut kér a külkereskedelem

zsef miniszter sajtótájékoztatója

37 ezer tonna *színesfém*, 1,1 millió köbméter *ipari fa* és 850 ezer köbméter *fenyőfűrészáru* szerepel.

Dr. Biró József az előadást követően válaszolt az újságírók kérdéseire.

V. I.

A Tanácsköztársaság 60. évfordulójára kiállítás nyílt meg a Munkásmozgalmi Múzeumban

A Tanácsköztársaság plakátjai, bélyegei, pénzei láthatók a Munkásmozgalmi Múzeumban a 60. évfordulóra rendezett kiállításon. A tárlatot pénteken nyitotta meg *Vass* Henrik, a Párttörténeti Intézet igazgatója. Az ünnepélyes megnyitón politikai, társadalmi, művészeti életünk jeles személyiségei között jelen volt *Grósz* Károly, az MSZMP KB osztályvezetője, *Katona* Imre, az Elnöki Tanács titkára és munkásmozgalmunk veteránjai körében *Hunya* István, a MEDOSZ elnöke.

A Forradalmi Ifjúsági Napok programja

Tizennégy tavaszra tekint vissza a Forradalmi Ifjúsági Napok hagyományos rendezvénysorozata. A KISZ 28 ezer alapszervezetében már javában készülnek az ünnepségekre, bár az idén sem az ünneplés az elsődleges cél. A múltra tekintés is *a munkára, a tanulásra való ösztönzést* szolgálja.

— A Forradalmi Ifjúsági Napok célja évek óta változatlan — mondta *Barabás* János, a KISZ központi bizottságának titkára azon a megbeszélésen, amelyen az 1979-es FIN eseményeit ismertették. — A megemlékezéseken bizonyságát kell adni, hogy a magyar ifjúság tisztelettel őrzi és odaadással *ápolja a dicső hagyományokat, s a párt XI. kongresszusán megfogalmazott célokért dolgozik.* Az idén ünnepeljük a Tanácsköztársaság kikiáltásának hatvanadik évfordulóját, március 21-e azonban nem a kerek évforduló miatt kap nagyobb hangsúlyt, hanem *a máig ható történelmi tanulságok* miatt.

A három tavaszi ünnep után májusban a KISZ országos értekezlete is a munka jegyében ül össze. Ott elemzik majd a KISZ IX. kongresszusa óta eltelt időszakot, s meghatározzák a további teendőket. Az országos értekezleten összegzik az e napokban is folyó *vitákat*, amelyek központi kérdése *a közéleti aktivitás* lehetősége a KISZ-ben, és hogy miként vehetik ki részüket az üzemi demokrácia szélesítésében.

Pásztor György, a budapesti KISZ-bizottság titkára a három fővárosi központi rendezvényről adott tájékoztatást. Március 15-én az 1848—49-es szabadságharc három kiemelkedő alakjának szobránál tartanak koszorúzási ünnepséget, majd a Bem-, Kossuth- és Petőfi-szobornál kegyeletüket lerovó fiatalok *a Nemzeti Múzeumhoz vonulnak a központi ünnepségre*, amelyet a KISZ központi bizottsága és a Hazafias Népfront Országos Tanácsa rendez.

Fáklyás *nagygyűlésen emlékeznek a Tanácsköztársaságra* március 19-én a Felvonulási téren, ahol a Népszínház művészei adnak műsort a mintegy tizenötezres közönségnek. *Április 4-én* pedig a már hagyományos gellérhegyi *műsoros nagygyűlésre* várnak 25 ezer fiatalt.

KISZ-védnökség újabb építkezéseken

A védnökségi mozgalomról tárgyalt pénteki ülésén a vállalt védnökségek eredményeit. A tanácskozáson be-

Az MSZBT elnökségének ülése

Pénteken *Apró* Antalnak, az MSZMP Politikai Bizottsága tagjának elnökletével ülést tartott a Magyar—Szovjet Baráti Társaság ügyvezető elnöksége. A testület az MSZBT idei munkatervéből adódó kérdésekről tárgyalt. Meghallgatta az Ország-Világ főszerkesztőjének jelentését a lap munkájáról, megvitatta az MSZBT ösztöndíjas bizottságának tevékenységét és állást foglalt különféle kérdésekben.

Maróthy László Franciaországba utazott

Maróthy Lászlónak, az MSZMP Politikai Bizottsága tagjának, a KISZ központi bizottsága első titkárának a vezetésével pénteken — a Francia Kommunista Ifjúsági Mozgalom meghívására — Párizsba utazott a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség küldöttsége.

Az Orly repülőtéren Jean-Michel *Catala*, a Francia Kommunista Ifjúsági Mozgalom főtitkára, Gaston *Viens*, Orly polgármestere és *Veress* Péter, hazánk párizsi nagykövete fogadta a kormánygépnél a delegációt. A francia ifjúkommunisták virággal köszöntötték a magyar vendégeket.

Búcsúlátogatások

Abul *Ahsan*, a Bangladesi Népi Köztársaság rendkívüli és meghatalmazott nagykövete, valamint Peter Lesa *Kasanda*, a Zambiai Köztársaság rendkívüli és meghatalmazott nagykövete végleg elutazott Budapestről. A nagyköveteket elutazásuk előtt búcsúlátogatáson fogadta *Losonczi* Pál, az Elnöki Tanács elnöke.

Befejeződtek a magyar—finn gazdasági tárgyalások

A kereskedelmi akadályok kölcsönös megszüntetéséről kötött magyar—finn megállapodás keretében február 27. és március 2. között vegyes bizottsági tárgyalásokat tartottak a Külkereskedelmi Minisztériumban. Ennek értelmében a kölcsönös áruforgalomban szereplő áruk túlnyomó részének vámját az elmúlt évben mindkét országban eltörölték, és megszüntették az úgynevezett vámon kívüli akadályokat. Javult a két ország közötti kereskedelem áruszerkezete, gyors ütemben nőtt a forgalom. A vegyes bizottság intézkedéseket határozott el a kereskedelem további fejlesztésének elősegítésére.

Az ülés jegyzőkönyvét pénteken *Rácz* Péter, a Külkereskedelmi Minisztérium osztályvezetője és Pauli *Opas*, a Finn Külügyminisztérium tárgyalónagykövete írta alá. Jelen volt

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

Pál Gyula

KELET-MAGYARORSZÁG

1978 MÁJ 2 1

1021

Vázlatkönyvből

KETTESBEN. Pál Gyula rajza.

zeretnék hozzásegíteni a kismamákat, hogy
ább szabad idejük maradjon gyerekük gon-
ozására, nevelésére.

.akótelepi összkomfort

A tiszavasvári Alkaloida Vegyészeti Gyárban a dolgozóknak majdnem fele nő. A nagy hírű üzem saját munkáskolóniával rendelkezik. A gyár lakótelepén 198 össz-komfortos bérlakásban élnek a termelésirá-nyítók és a szakmunkások. Közülük sokan a eleség jogán. Az elmúlt két évben 39 csa-ádiház-építőt részesítettek 620 ezer forintos ámogatásban. Ebben az évben OTP-beru-ázásban 34 lakást építenek. Munkásszálló-juk 145 személyes. Egyharmadát ennek is nők lakják. A lakótelepen van — igaz, hogy eléggé túlzsúfolt — óvoda és bölcsőde. A kisgyerekes anyák gondjának enyhítésére ebben az évben a társadalmi munkánkon túl 306 ezer forinttal járulnak hozzá a lakóteleo-pi gyermekintézmények fenntartásához.

tikai határozatának megvalósulását ér-ki, hanem a mindennapiakból néhányat. ret helyi lehetőségekkel is bővítették. k megbecsülésének további lehetőségei.

: Mikita Viktor Szöveg: **Sigér Imre**

Pádl László, festőművész

Zichy Mihály abban a nagy magyar festőnemzedékben tartozott, amely a múlt század derekán világgá indult, hogy festészetünk erőit hozzámérje a Nyugat magasiramú művészetéhez. Vakmerő vállalkozás volt az, amilyen csak olyan magyarhivatott festő foghatott, mint Zichy Mihály, Munkácsy Mihály, Pádl László, Szinyei Merse Pál.

Bényi László: A zalai Zichy-emlékmúzeum.
Nógrád, 1980. jún. 1.

Paál László festőművész

Zichy Mihály ahhoz a nagy magyar festőnemzedékhez tartozott, amely a múlt század derekán világgá indult, hogy festészetünk erőit hozzámérje a Nyugat nagy iramú művészetéhez. Vakmerő vállalkozás volt ez, amihez csak olyan nagyrahivatott festő foghatott, mint Zichy Mihály, Munkácsy Mihály, Paál László, Szinyei Merse Pál. Míg az utóbbiak tájékozódása Nyugat felé mutatott, Zichy pályája úgy hozta magával, hogy a Nyugat és a Kelet lett művészetének befogadójává.

B.L.: A zalai Zichy-emlékmúzeum.
Petőfi Népe, 1980. máj. 18.

Paál László, festőművész

Az idei „könyvhét" választékából azokat mutatja be az Iadás, amelyek a Corvina és a Képzőművészeti alap Kiadójának gondozásában jelentek meg. – A Képzőművészeti Kiadó új sorozatot indít a nagy magyar festők műveinek jobb megismertetéséhez. Az elő két kötet most jelent meg, kitűnő nyomdatechnikával. Az egyik album Paál László, a másik Markó Károly legszebb képeinek reprodukcióit tartalmazza.

TV-Híradó 1.

1980. jún. 2. Televízió 19.30 /11/.

PAÁL LÁSZLÓ

„Magyar kiállítás" a Műcsarnokban

A Nemzeti Munkahét programjába kapcsolódva Magyar kiállítás címen nyílik meg ma a Műcsarnok őszi tárlata. A nemzeti összefogást hirdető hét nemes célkitűzései sem tudták megváltoztatni a Műcsarnokot, bármilyen szép a név, marad itt minden a régiben; túlnyomórészt az epigon középszerűség jelenti most is a magyart és a nemzetit. Mert, mint a katalógus nyíltan ki is mondja: „vissza akarják téríteni a magyar föld kiaknázhatatlan témaköréhez azokat a magyar képzőművészeket, akiket a modern irányzatok eltérítettek a magyar nemzeti jellegű tárgyaktól..."

Magyar és nemzeti tehát mindenki, ha gulyát, csikóst, tulipántos ládát, betyárt, „Parisztokrácia" és „Hej Te Rozi" című képet fest, vagy szobrot farag, de nyilván nem magyar Csók, Vaszary, Iványi Grünwald, Egry, Márffy, Medgyessy, Horvay és sok-sok más nagy művész, mert őket hiába keressük a kiállításon.

Ha már nem élnének ezek a nagy művészek, akik mégis csak a mai „magyar" képzőművészetet jelentik, akkor talán nem lenne velük semmi baj, mert akkor már Petrovics Elek hatáskörébe tartoznának, aki két teremben kulturált ízléssel, szerető szakértelemmel állította össze a kiállítás visszatekintő részét *Rippl-Rónai, Ferenczy, Lotz, Paál* László, *Munkácsy, Hollósy, Szinyei-Merse, Mednyánszky* és mások remekeiből.

Igen, itt érezzük az ünnepi hangulatot. Míg a többi terem sivárságát csak itt-ott enyhíti *Aba Novák* Vilmos, *Pólya* Tibor, *Istókovits, Péter* Mária, *Jeges* Ernő, *Csánky* Dénes, *Glatz* Oszkár, *Herman* Lipót, *Udvary* Pál egy-egy műve. Van körülöttük vagy 300 magyar tárgyú kép és szobor. Hej Te Rozi...

Magyarország, 1934. szeptember 28.

Mihályfi Ernő: Művészet, Karatsin
Bp. Corvina 1977

Derkovits Gyula emlékkiállítása az Ernst Múzeumban

Micsoda tragikus törvény, hogy majdnem mindig csak a halál távlatából tudunk rádöbbenni a művész igazi nagyságára. Miért kell az „örökké" és a „soha többé" perspektívája ahhoz, hogy az alkotás értékét igazán lássuk!

Tudtuk, hogy Derkovits Gyula nagyon tehetséges művész. Tudtuk akkor is, amikor előttünk dolgozott, előttünk éhezett, velünk ült a kávéházban és nem rendelt semmit, és kísérteties daccal nekünk sem engedte, hogy segítsünk rajta.

Derkovits Gyula éhenhalt.

És most az Ernst Múzeumban élete összegyűjtött munkái előtt a kritikus, aki kortárs is volt és barát is volt, beismeri, hogy ilyen nagy művésznek ő sem tudta, ő sem látta eddig soha Derkovits Gyulát.

Nincs ebben semmi a halál, az éhenhalás romantikájából. (Az meg éppen hol van már, amikor a művész halála után nagyot ugrott műveinek pénzbeli értéke!)

A kiállítótermek falait úgy festik, hogy az a képek részére legkedvezőbb legyen, legjobban „éljenek" rajta a színek. Itt a halál vont nyugodt hátteret a képek mögé, s ezen a háttéren a halott művész új arca éled.

Látjuk egész pályáját. (Csodálatosan befejezettnek látszik.) Az autodidakta asztalos-festő első próbálkozásaitól megrázó erejű drámai lázadásokon át – témákban és színekben egyformán éli ki szociális forrongásait – eljut az elmélyült költészet leglágyabb, leghalkabb hangú színeihez.

Rajzai magyarázzák a művész portréjának még kevésbé megvilágított részleteit. Az ilyen rajzok, vázlatok mindig izgalmas élmények, de mennyi titkot fednek fel itt! Nincs helyünk sokat írni róla: lélekrehatóan szép és fontos ki[illegible]

[illegible]934. október 28.

Paál László

Paál László (1846–1879): a XIX. századi festészet kiemelkedő alakja. 1872-től Barbizonban telepedett le, s kizárólag tájképfestészettel foglalkozott.

Mihályfi Ernő: Művésznek, barátaim Ep. Corvina 1977.

Paál László festő

L: Munkácsy

2.

Harangozó M: Egy „nemzeti festő" megpróbáltatásai

Esti Hirlap, Br. 1980 [illegible] 15.

Paál László
festő

Fővárosi Lapok 1884. ápr. 14., 1184. sz.
(Ifjabb Tamás: Tavaszi kiállítás.)

Kalmár

Paál László, festő

L. csoutvány

883-889.

Németh L: A csoutvárynak „tulajdonított" képekről

Jelenkor, Pécs, 1980. okt.

XXIII /10

Paál László, festő

TIT-tárlatvezetés: A Nemzeti Galériában de. fél 10-től Paál László művészete; fél 11-től: Történelmi festészet, vezető: Borbély László.

– A hétvégi kult. prog. – 9.

Népszabadság, Bp. 1980 jan 11.

Paál László, festő

l.: Csigány Dezső

Bodri F.: Kiadványok az Ady-évforduló. 102-108.

Tiszatáj, Szeged, 1979. jan. XXXIII/1

Paál László

Paál a maga korában modern festő volt, mert élete utolsó evett az impresszionizmust megelőző éveket merész műviszkolóniában töltötte.

Szekely Andras: Paal László.
Új Tükör, 1979. felszám 25 - 25. lap.

Paál László

„Falusi ház" (repro)

Szebely András: Paál László.
Új Tükör, 1979. február 25-25. Cap.

Paál László

Méltatás

Szélely András: Paál László
Ny Tükör, 1979. február 25-25. lap.

Paál László

Paál László, Bécsben, Németországban, Angliában és Hollandiában tanult.

Szíhely András: Paál László.
Új Tükör, 1979. február 25-25. lap.

Pádl László festőművész.

Állandó kiállítások:

Munkácsy Mihály és Pádl László művészete. /B. épület I. em./

A Magyar Nemzeti Galéria Programja:

1980. július

Paál László festő

L: Zala György

Halász Júlia: Ezer év művészete 4.

Esti Hírlap, Bp. 1979. máj. 5.

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726
1979 MÁR 18
NÉPÚJSÁG (TOLNA)

Paál László
festőművész

REGGEL

1021

A száz éve elhunyt Paál László ceruzarajza

eddigi legnagyob
lászhajó. A feldo
igel felszerelt,
lászhajó teherbír
nna. Kiválóan
élytengeri halásza
lyen éghajlati
zött, sarki zónába
emeltethető. F
űhold-navigációs
találhatók. A tök
flexiós mélységm
erek lehetővé tes
00 méterrel a fels
lálható halrajokat is befog-
nak. A halászat úgynevezett
t vontatóhálós módszerrel
rténik.
A feldolgozórészlegben na-
nta 170 tonna halból ké-
íthetnek különféle termé-
ket, a halfilétől a hallisz-
.

A Ha Nam Ninh-i szövetkezet 19 tavalyi termelését, s egyre növekvő ják külföldre is a Vietnamban i függönyöket.

Nyolc városközpont

Moszkva 1990-ben

talános terve e téren is vi-
gos perspektívát ad. A „ré-
" városnak a Szadovoje
órút által határolt területét
rmészetvédelmi övezetté
gják nyilvánítani. Ugyan-
kor továbbra is a város je-
ntős kulturális magva ma-
ad. Az értéktelenebb épít-
ények szanálásával a régi
özpont túlzsúfoltsága meg-
űnik, és a felszabaduló tel-
eken csinos tereket, játszó-
reket, virágos parkokat lé-
sítenek.

A Szadovoje körút által
atárolt területen kizárólag
kor engedélyeznek új épít-
ezéseket, ha ezek építészeti-
g összhangban vannak a
giekkel. Egészében ebben a
árosrészben igen kevés új
ítkezést engedélyeznek.

— Hogyan oldják meg
oszkvában a lakásproblé-
át?

A tervek szerint 1990-re minden moszkvai család komfortos lakást kap. Ez reális célkitűzés: Moszkvában évente 100—120 ezer új lakás épül.

A folyamatosan, erőteljes ütemű lakásépítés lehetővé tette a régi lakásállomány részarányának minimálisra csökkentését: csupán 15 százaléka származik a II. világháború előtti időkből. Az elmúlt 15 év során a főváros lakásállományának mintegy kétharmad részét felújították. Ma már minden moszkvai lakást elláttak vízvezetékkel, csatornahálózattal, gázzal, villamos árammal; 99 százalékát központi fűtéssel (világviszonylatban egyedülálló mutató); több mint 80 százalékát központi melegvízszolgáltatással szerelték fel.

Mi
jelen
jeser
zadb
jó ál
Közü
szeti
zálni
tukat
Jelen
végez

Mi
város

Mo
nak
már
rak
távla
lakór
65 te
létre.
a vá
szert
900 i

Azt
tová
mélys
hogy
legfel
hető

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1989 MÁJ

Könyvvilág

Paál László
festőművész

1021

Paál László: Nyárfák (1876). Bényi László kötetéből (Képzőművészeti Alap)

...LENTIK.

e **25,50 Ft**
gazó munkás-
ismét meglepő
öle megszokott
vallató neki-
a Bibliához.
óbáltatások le-
zengésű össz-
a kötet zakla-

. oldalon.

Kulcsár Ferenc:
Krónikatöredék
Versek
Madách, Bratislava.
Csehszlovák—magyar közös kiadás (Szépirodalmi).
103 oldal, kötve **17 Ft**

Kuun-kódex I—II.
Európa. Bibliotheca Historica.
302 oldal, kötve **90 Ft**
A Magyar Tudományos Akadémia könyvtárának kézirattárában őrzött XVII. századi versgyűjtemény történeti-hazafias és vallásos verseket tartalmaz: néhány darabja kiemelkedő jelentőségű vagy szépségű költemény.

Nagy László:
Jönnek a harangok értem
Magvető.
203 oldal, kötve **27 Ft**
2. kiadás.

Berkesi András:
Ha az igazságra esküdtél...
Magvető.
408 oldal, kötve **64 Ft**
Nyolc év telt el azóta, hogy Kerényi Imre, a tehetséges fiatal ügyész a legsúlyosabb büntetés kiszabását kérte egy közfelháborodást kiváltó gyilkosság elkövetőjére. Minden, ami akkor egyértelműnek, világosnak látszott, annyi év után összezavarodik — az ügyész élete eddigi legsúlyosabb dilemmája elé kerül...
Lásd cikkünket a 4. oldalon.

MH SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Paál László festőművész

ÉSZAK-MAGYARORSZÁG

1980 ÁPR 20

1021

Nyárfák

Paál László festménye

FEJTÖR

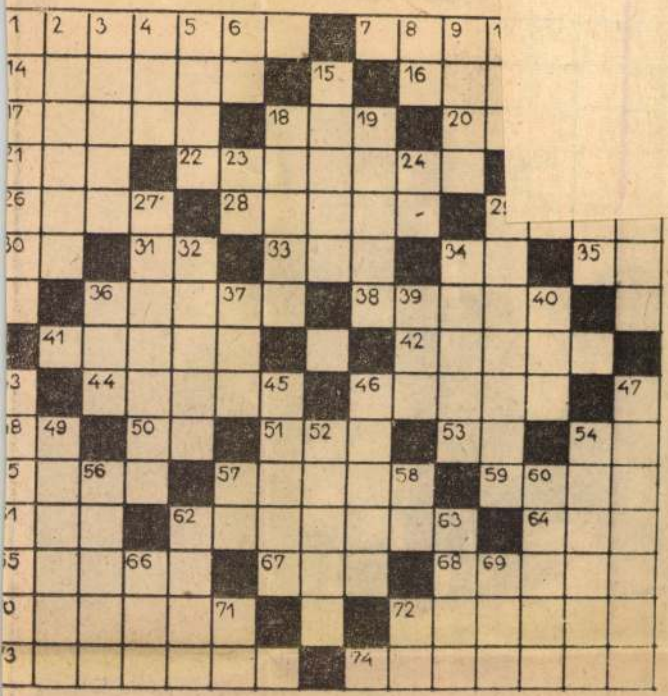

Pénz, pénz, pénz

A meghatározások között egy-egy ország neve is olvasha-

Rádió

VASÁRNAP

KOSSUTH RÁDIÓ

7.23: Faluról — mindenkinek. — 8.10: Öt kontinens hét napja. — 8.26: Népdalok. — 9.00: Minden versek titkai. — 9.30: Fúvószene. — 9.50: Szerkesztői üzenetek. — 10.08: Ha vége lesz a háborúnak. — 10.52: Madrigalok. — 11.14: Vasárnapi koktél. — 12.10: Edes anyanyelvünk. — 12.15: Közvetítés a Honvéd Kupa ökölvívótornáról. — 12.30: A Vasárnapi koktél folytatása. — 13.15: A közönségi öntudat. — 13.25: Népszerű filmekből. — 13.40: Rádiólexikon. — 14.10: Művészlemezek — 15.13: Beszélgetés a nyelvtanulásról. — 15.33: Népdalok. — 15.55: Odüsszeia. — 17.10: Metronóm. — 17.30: Legszebb stúdiófelvételeinkből. — 18.15: Hol volt, hol nem volt.. — 18.45: Feltámadás Makucskán. — 19.40: Új operalemezeinkből. — 20.32: Szóikebanák. — 20.41: Az operaközvetítés folytatása. — 22.10: Sporthírek. — 22.20: Művésztalálkozó. — 23.07: Barokk szerzők művei. — 0.10: Borisz Okunyov gitározik.

PAÁL LÁSZLÓ (Zám, 1846 – Charenton, 1879)

A XIX. század második felének egyik legjelentősebb tájképfestője. Bécsben A. Zimmermann osztályán, majd Düsseldorfban az Akadémián E. Schleichnél tanult. Az 1870-es évektől Párizsban élt, Barbizonban dolgozott. Csaknem kizárólag tájképeket festett, a realista tájképfestészet nagy magyar mestere volt. Korai rajzai és festményei, amelyek kiállításunkon szerepelnek, a részletező akadémikus tájképfestészettől és tájrajzolástól a nagyvonalú monumentális, drámai tájfelfogás felé vezető útját jelzik.

Irod: Lázár 1902; Lázár 1904; Lázár 1929; Farkas 1944; Farkas 1954; Végváry 1962. Bényi L.: Paál, Bp. 1980.

409. Fák, 1869 *107.*

cer., p., 380x250 mm
Jelezve b.l.: L. de Paál
Pécs, JPM ltsz. 68.149

Paál László 1869-ben a pesti társulati kiállításon szereplő Nádas és Erdő belseje című festményeinek szénrajzkartonja a művész monográfusa szerint még szinte botanikusi részletességű megfigyelés eredményeit közli a természetről.

Paál ebben az évben ösztöndíjjal Münchenbe utazott, ahol Courbet, Rousseau, Diaz, Corot, Daubigny, Dupré, Millet művészetével ismerkedett meg. Ekkor hátat fordított a bécsi iskolának. Kiállításunkon szereplő rajza ezt a fordulópontot jelzi ouevrejében, amely egyben a magyar tájrajzolás történetében is új korszak kezdete. Megváltozik a tájmotívum kivájata, a kép formátuma, a vonalak puhábbá lesznek, a fény és árnyék ábrázolásában a konvencionális megoldások helyett szerepet kap a személyes megfigyelés.

Irod: lásd életrajznál.

Sz.J.

SZÁLE JÁNOS (IGNÁC JÁNOS) (Magyaróvár, 1810 – Magyaróvár, 1870) tájfestő

Bécsi tanulmányai után Ausztriában, Pesten és Magyaróvárott tájképeket festett staffázsalakokkal. Sokat dolgozott metszetelőképek, vagy más festők művei után. Magyaróvári városi tájképeit azonban természet után egyéni ízléssel festette.

Irod: Szentiványi Gy.: A két Szále. A Mübarát I. 1921. 117–119; Uzsoki A.: Szále János magyaróvári festő, 1810–1870, Arrabona, 2, Győri Xantus János Múzeum, Győr 1960. 99–106.

411. Gőzhajó a Dunán 1840-es évek *45.*

o., v., 47x66 cm
Mosonmagyaróvár, Hansági Múzeum

A festmény a Duna egyik kanyarulatában magas homokpart és zátonyos sziget közötti szűkület felé haladva valószínűleg a korszak híres gőzhajóját ábrázolja, a Zrínyit. A fedélzeten ünneplő, kiránduló társaság. A festő kicsit naiv formában, de láthatóan nagy igyekezettel festette meg a kép minden részletét.

Publikálatlan.

Sz.J.

412. A magyaróvári sóház udvara katonákkal, 1846 *45.*

o., v., 55,5x60,8 cm
Jelezve b.l.: Szále 16. Dec. 1846.
Mosonmagyaróvár, Hansági Múzeum

A magyaróvári sóház fontos középület volt, mivel a só a középkor óta királyi monopólium Magyarországon. A kép előterében álló díszruhás katonák talán a hivatal őrei, a

416

424

425

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

NÓGRÁD

1979 MÁR 4

Paál László, festő-művésze (1846–1879)

1021

Paál László emlékezete

Halálának 100 éves évfordulóján

Száz esztendő telt el Paál László halála óta. Ebből — csaknem negyedszázad úgy, hogy hazája megfeledkezett festészetünk egyik legkiemelkedőbb egyéniségéről, arról akire a magyar kultúra mindig büszke örömmel hivatkozik, ha nemzeti értékeit kell számbavennie. A hazai elismerésen túl számos jel mutat arra, hogy Paál László egyre inkább megkapja az őt méltán megillető nemzetközi értékelést is.

Különösen a francia szakirodalomban tapasztalható Paál László művészetének megbecsülése. Leon Moussinac ismert francia műtörténész szerint: „Paál László művészi síkon mély összekötő kapcsot jelent a francia és a magyar nép között. Életműve egyaránt gazdagította Franciaországot és Magyarországot. Művészete kapcsolódik a barbizoniakéhoz, de mélyen eredeti, megőrizte magyar jellegét". Paál László rövidre szabott élete legfontosabb alkotó időszakában — 1873—1878 között — az európai tájfestészet történetében nagy jelentőségű barbizoni iskola eredményeit fejlesztette tovább, s gazdagította új színekkel. Egykori barbizoni lakóháza falán ma emléktábla áll, portréját megörökítő bronzplakettel.

Paál László: Reggel, ceruzarajz

*

Paál László Erdélyben, Zámon született 1846-ban. Aki ismeri ennek a hegyvilágnak szuggesztív, komor, hűvös erdőit, azoknak jellegzetes szín- és formavilágát, az egy csapásra megérti, hogy ez a környezet a mélyen fogékony gyermekkor emlékeként elkísérte a művészt külföldre is. Iskoláit Aradon végzi, ahol Munkácsyval ismerkedik meg. Festészeti tanulmányait a bécsi akadémián folytatta. 1869-ben egy müncheni kiállításon Paál megismeri Coubet, s a barbizoni természetrajongó nagy festőnemzedék munkáit. Ezek az ocsúdtató művészi tanulságok, és az 1870-ben tett hollandiai tanulmányútja újabb távlatokat nyitottak fejlődéséhez. Festői vérmérsékletének nagyon is megfelelt a németalföldi tájfestészet és egyszeriben igazolva látta idegenkedését a bécsi iskolától, amely a természetet rajzos formákba mereviti és utólagosan színezi. A tájak formái most már egymáshoz viszonyodó színeiben, nagy puha foltokban, tónusokban mutatkoztak meg számára. Ezek a füzesekről, faluvégekről, árva tanyákról, veteményesekről festett képei (Faluvége, Százéves asszony, Tanya, Borús idő) arról vallanak, hogy Paálnak mindenütt hazája, s szinte menedéke a természet, de erről a természetről magyarul beszél. Beilen tájhangulatai Erdélyből, Odvosról és Berzováról ismerősek neki, s ezért tudott — és éppen tájfestőként — idegenben is magyar festő maradni. A hazulról ismerős motívumokat kereste meg Düsseldorfban, Hollandiában, Barbizonban egyaránt, és így lett egyik első művelője külföldön a paysage intimenek, a bensőséges, meghitt hangú magyar lélegzésű festésnek.

Beileni korszakában egyre nagyobb szerephez jut az égboltnak, s a földeknek egymásra borulása. Ez időből való legerőteljesebb alkotása, a Felhős tájon, az ég alumíniumszürke, vihar utáni: felhőinek közelségével, sűrűségével és súlyával ránehezedik a tájra. Fémszíne fanyar ellentétet ad a földek és a fák meleg, párás, rőtzöldjéhez. Az égbolt mélységét mégegyszer megcsillantatja a festő a tócsák tükrében.

Munkácsy hívására 1870-ben Düsseldorfban telepszik le, majd két év múlva Párizsba követi közben világhírűvé lett barátját. Amíg Munkácsyt a sors egyre jobban kényezteti, Paál magára marad kínzó gondjaival, szegénységben. Műveit a párizsi Salonban alig veszik észre, eddigi mecénása Forbes angol műgyűjtő megvonja tőle pártfogását. Odahaza pedig gondokkal küzdő családja várja a segítségét.

Paál László: Nyárfák

Művészi hivatástudata győzte le testi-lelki szenvedéseit, nélkülözéseit: Barbizonban megkezdett munkáját nem tudta és nem akarta abbahagyni. Elbűvölte őt itt a fontainebleaui erdő, ez a nagy francia elődöktől halhatatlanná tett táj. „Reméli, egykor méltón megállani mellettük" — írja ekkoriban nővérének. A nagyok közül Millet dolgozott ekkor Barbizonban: szerinte Paál a külföldiek közül a legnagyobb tehetség volt, akit valaha Barbizonban látott.

Művei közül kiemelkednek bensőséges hangulatú erdőképei. Az erdő fái mögött még fehérsárgán izzik a lebukó nap, az ég most tisztul, permetező cseppek fénylenek a fák mohás, szivacsos törzsén. Egy esernyős öregasszony lépte-cuppogása szinte hallatszik a latyakos erdei útról. A fák összeboruló lombkoronája tömören lezárja a teret. Valami baljós borongás jellemzi egyre inkább képeinek hangulatát. Szenvedései: az aggasztó otthoni hírek, növekvő nyomora és valószínűleg alattomosan elhatalmasodó betegsége is egyre mélyebbre, fűtöttebbre hangolják művészetét. Ekkoriban festett képeiről szinte leolvashatjuk az egyensúlyát kereső\ művésznek minden vívódását. Ebben a felfokozott állapotában szinte beszélgetni látszik az erdők mélyével, az emberi mulandóságnál maradandóbb természeti lét sugalmazását fürkészve.

„A gyönyörű felelevenedett természet... új vágyakat ébreszt bennem művészi tekintetben... s ha egyikén vagyok azon nyugodtabb napoknak, hol aggodalmaim háttérbe szorulnak, egész titáni erőt érzek karjaimban, s alig várom, hogy kielégíthessem egy darab vásznon, mely talán lehűti ismét izgatottságomat". Amint egyszer — 1877 nyarán — így átitatva az erdő beszédjétől, hazaérkezett barbizoni szállodájának szobájába: hirtelen felülkerekedett rajta a szédülés éhségtől-e, vagy a rendkívüli benső élményeitől — összeesett. Soha többet nem tért egészen magához. Emlékezőtehetsége lassan cserbenhagyta. 1878-ban szanatóriumba kellett szállítani, s a következő esztendőben, március 3-án a charentoni gyógyintézetben végzett vele a legkegyetlenebb betegség. Már nem vehetett tudomást a hírről, hogy egyik főműve, az Út a fontainebleaui erdőben, az 1878-as párizsi világkiállításon kitüntetést kapott.

Paál László az életből korán távozók bensőséges figyelmével vallott a természetről. Magával ragadó és nagyigényű művészetét érzelmi hőfokának intenzitása teszi örökké korszerűvé, halhatatlanná.

Bényi László

Paál László barbizoni emléktáblája

HUMOR

Két lánytestvér beszélget.

— Úgy határoztam, 25 éves koromig nem megyek férjhez — vallja be nővérének a húgocska.

— Én pedig úgy határoztam, hogy amíg nem megyek férjhez, addig nem leszek 25 éves — jelenti ki sóhajtva a nővér.

✷

A híres színésznő így szól a rendezőhöz:

— Én ugyan nem fogok a színpadon elhervadni, mint mások. Amikor azt érzem majd, hogy túlságosan öreg vagyok a színházhoz — azonnal golyót röpítek a fejembe.

— Asszonyom — felel a rendező — azonnal adja ide a pisztolyát!

✷

A kis korzikai faluba egyszer tűzrendészeti felügyelő érkezett.

— Tesznek önök valamit a tűzvédelem biztosítása érdekében?

— Hogyne, kérem! A tűzoltók egyenruháját már megvettük. Jövőre pedig szivattyúkat is vásárolunk!

✷

— Igaz-e, hogy Gil tegnap a vermuttal teli hordóba pottyant?

— Igaz.

— No, és nem fulladt meg?

— Ugyan, dehogy! Kétszer, is kimászott egy kis harapnivalóért!

✷

A csinos titkárnő oktatja az újdonsült tisztviselőt:

— Persze, elmesélhetném, monsieur, hogyan értem el a fizetésemelést, de nem hiszem, hogy ez hasznára lehetne önnek...

✷

Smith békésen reggelizik és közben az újságot nézegeti. Hirtelen kis híján sóbálványnyá válik: az újságban ugyanis a saját gyászjelentését olvassa. Legott telefonál, az egyik barátjának:

— Halló, Jones! Olvastad, az újságban a halálhíremet?

— Persze — válaszolt Jones. — Apropó, öregem, mondd, csak, honnan beszélsz most?

✷

— Ön nem hívhat be engem, Sir én ugyanis rövidlátó vagyok.

— Ne aggódjék, kedves barátom: majd intézkedem, hogy mindig a legelső vonalban legyen!

✷

A pallér színültig teleraksa ólomcsövekkel az új munkás talicskáját. Az megvakarja a tarkóját, és megjegyzi:

— Talán még egy pár betontömböt is a hónom alá kellene dugni, uram.

— Ugyan, miért?

— Hát, nehogy véletlenül futásnak iramodjam!

Lyukkártya-lyukasztó érkezett

Mintegy 4000-féle árucikket forgalmaz a Pest—Komárom—Nógrád megyei Élelmiszer- és Vegyiáru-nagykereskedelmi Vállalat salgótarjáni nagyfiókja. Ennyi áru nyilvántartása, ügyvitele kézi munkával szinte lehetetlen.

A salgótarjáni nagyfiók évek óta gépi adatfeldolgozással végzi e munkát. Idén a számítógépekhez 480 ezer forint értékben lyukkártya-lyukasztó gépet vásárolt. A csehszlovák gépet hamarosan üzembe helyezik.

Új gyógymód

A. Rolen dél-amerikai orvos új módját találta ki az alkoholizmus elleni harcnak: a páciens fogába, különleges anyagból készült betétet épít, amely az alkohollal érintkezéskor elektromos szikraként hat. A fogban nagy fájdalmat okoz és emelett általános rosszullétet.

Versenytáncklub Balassagyarmaton

Nyolcesztendős múltra tekinthet vissza a balassagyarmati Mikszáth Kálmán Művelődési Központban működő versenytáncklub. Az érdeklődés évről évre növekszik a foglalkozások iránt. A klubban két csoport tevékenykedik: az úgynevezett „formációs", azaz csoportos táncok, s a hagyományos versenytáncok csoportja. A tagok életkora nyolc és huszonöt év között változik. És bár a klub egyik fő célkitűzése az, hogy aktív versenyzőket is neveljen, minden klubtag megtanulhatja a szép, kulturált mozgást, a különféle hagyományos és modern táncok alapelemeit. Az elmúlt nyolc év alatt a balassagyarmati versenytáncklub tagjai sok országos versenyen vettek részt, s nem egy kategóriában döntőig jutottak. Az elmúlt esztendőben országos versenyen kiemelt díjat kapott a balassagyarmatiak délamerikai tánckoreográfiája. A csoport minden héten kedden és szerdán, a délutáni órákban próbál. Az érdeklődők a klubot oly sok sikerre vivő Fillák Edéné klubvezetőnél jelentkezhetnek.

Az ország legnagyobb lakásépítő vállalata, a

43. sz. Állami Építőipari Vállalat

szakmunkástanuló-felvételt hirdet

az 1979/80-as tanévre

- **ács-állványozó**
- **kőműves**
- **épületburkoló (hideg)**
- **épületgép-szerelő**
- **csőhálózat- és berendezésszerelő (víz, gáz)**
- **villanyszerelő**
- **épületasztalos**
- **szigetelő**
- **festő-mázoló-tapétázó**

szakmában.

Vidékieknek kollégiumi elhelyezést és teljes ellátást (étkezés, munkaruha stb.) biztosítunk.
A tanulmányi ösztöndíjon felül 250—500 Ft társadalmi ösztöndíjat is fizetünk.

Jelentkezés levélben:
43. sz. Állami Építőipari Vállalat
oktatási osztály
Budapest XI., Dombóvári u. 17—19. 1117.

Személyesen:
Budapest XI., Budafoki u. 42.
oktatási központ.

Kérje részletes pályaválasztási tájékoztatónkat!

Felhívás!

A Salgótarjáni városi Tanács VB műszaki osztálya felhívja a salgótarjáni központi temetőben levő elhunytak hozzátartozóinak a figyelmét, hogy az

1979. május 1-től

1979. szeptember 30-ig

terjedő időszakban szombat és ünnepnap kivételével de. 8 órától du. 16 óráig az 1978. december 31-ig váltott valamennyi sírhely és sírbolt (kripta) használati idejének jogosultságát felülvizsgálja. (Kivételt képeznek a díszsírhelyek, kolumbáriumi urnafülkék.)

Kérjük a T. hozzátartozókat, hogy a fent megjelölt időszakban a központi temető irodahelyiségében sírhely és sírbolt (kripta) használati idejének jogosultságára vonatkozó okiratait bemutatni szíveskedjenek.

Közöljük, hogy a sírhelyhasználati jogosultságot nem bizonyított esetekben a használat feletti rendelkezési jog a temető fenntartóját illeti meg. (A sírhelyet újra értékesítjük.) Részletesebb felvilágosítás a Salgótarján, 13-65 telefonon kapható.

Apróhirdetések

PÁLYAKEZDŐ értelmiségi férfi lakást, lakrészt keres, esetleg bútorozott albérletet Salgótarjánban. Szél Péter Szentendre, Berkenye u. 35.

NAPOS- és előnevelt csirke hétköznap délután 16 óráig, vasárnap egész nap kapható. Véghné. Szécsény, 3170 Madách út 12/a.

A József Attila megyei Művelődési Központ 8 órás munkaidőben takarítónőt alkalmaz. Jelentkezni lehet naponta 8—16.30 óráig az intézmény gondnokánál.

JÓ állapotban levő IH rendszámú Trabant eladó. Érdeklődni: egész nap Pásztó, 448 telefonon.

MÁSFÉL, vagy kétszobás szövetkezeti lakást vennék. Válaszokat „Salgótarjánban 50844" jeligére a salgótarjáni hirdetőbe kérem.

MALINOVSZKIJ úti kétszobás összkomfortos központi fűtéses tanácsi lakásom elcserélném hasonló városközpontira. „Környezetváltozás 50849" jeligére a salgótarjáni hirdetőbe.

ÁRVERÉSRE kerül 1979. március 5-én 11 órakor Salgótarján Zagyvaróna, Felszabadulás út 66. sz. alatti két szoba. konyhás központi fűtéses házingatlan, garázzsal 120 000.— Ftos kikiáltási áron.

KIFOGÁSTALAN műszaki állapotban levő 4 és fél éves Trabant Lim. eladó. Érdeklődni: a 16-86-os telefonon 16 óra után.

GAZ 69 pk. 1981-ig műszaki vizsgával eladó. Salgótarján, Rákóczi út 188. II. e. 3.

KERESEK külön bejáratú bútorozatlan albérleti szobát Salgótarjánban. Ajánlatokat „Albérlet" jeligére kérek a kiadóba.

ÜZEMGAZDÁSZ és szervező üzemmérnök együtt állást változtatna. Válaszokat „Lakásajánlattal 50846" jeligére a salgótarjáni hirdetőbe kérik.

UE rendszámú Zaporozsec személygépkocsi jó állapotban eladó. Érdeklődni: a 21-66-os telefonon.

ELADÓ ZE frsz. 1200-as Zsiguli 1982-ig műszakizva. Sümegi, Szécsény, telefon 140.

ELADÓ 200 négyszögöl víkendtelek Balatonalmádi-Felsőörsön. Ára: 50 000.— Ft. Telefon: Buják 15.

CSALÁDI ház bontásra eladó. Zagyvapálfalva, Gorkij-telep 22. Érdeklődni: Nagymező út 51. Szárnyasi.

VÁLLALAT dolgozója részére bútorozott vagy bútorozatlan lakást keres egyévi időtartamra Balassagyarmaton. „Tavasz 2000" jeligére a kiadóba.

A Madách Tsz (Szügy) március 12-én délelőtt 9 órakor lóárverést tart.

BALASSAGYARMATON a város belterületén összkomfortos fizetővendég-szobát bérelne a Nógrád megyei Idegenforgalmi Hivatal. Jelentkezés: Nógrád megyei Idegenforgalmi Hivatal kirendeltsége Balassagyarmat, Rákóczi út 49.

CUKRÁSZSEGÉDET azonnali belépéssel felveszek. Érdeklődni Hering Árpád cukrászmester Salgótarján, Kemerovo krt. 23., vagy a 42-44 telefonon.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

1979 MÁR

NÉPÚJSÁG (HEVES)

Paál László, festőművész

1021

Paál László emlékezete

Halálának 100. évfordulóján

Száz esztendő telt el Paál László halála óta. Ebből — csaknem negyedszázad úgy, hogy hazája megfeledkezett festészetünk egyik legkiemelkedőbb egyéniségéről, arról, akire a magyar kultúra mindig büszke örömmel hivatkozik, ha nemzeti értékeit kell számba vennie. A hazai elismerésen túl számos jel mutat arra, hogy Paál László egyre inkább megkapja az őt méltán megillető nemzetközi értékelést is.

Különösen a francia szakirodalomban tapasztalható Paál László művészetének megbecsülése. *Leon Moussinac* ismert francia műtörténész szerint: *„Paál László művészi síkon mély összekötő kapcsot jelent a francia és a magyar nép között. Életműve egyaránt gazdagította Franciaországot és Magyarországot. Művészete kapcsolódik a barbizoniakéhoz, de mélyen eredeti, megőrizte magyar jellegét".*

⊙

Paál László Erdélyben, Zámon született 1846-ban. Iskoláit Aradon végzi, ahol Munkácsyval ismerkedik meg. Festészeti tanulmányait a bécsi akadémián folytatta. 1869-ben egy müncheni kiállításon Paál megismeri *Courbet-t*, s a barbizoni természetrajongó nagy festőnemzedék munkáit. Ezek az ocsúdtató művészi tanulságok, és az 1870-ben tett hollandiai tanulmányútja újabb távlatokat nyitottak fejlődéséhez. Festői vérmérsékletének nagyon is megfelelt a németalföldi tájfestészet és egyszeriben igazolva látta idegenkedését a bécsi iskolától, amely a természetet rajzos formákba mereviti és utólagosan színezi. A tájak formái most már egymáshoz viszonyodó színeiben, nagy puha foltokban, tónusokban mutatkoztak meg számára. Ezek a füzesekről, faluvégekről, árva tanyákról, veteményesekről festett képei *(Faluvége, Száz éves asszony, Tanya, Borús idő)* arról vallanak, hogy Paálnak mindenütt hazája, s szinte menedéke a természet, de erről a természetről magyarul beszél.

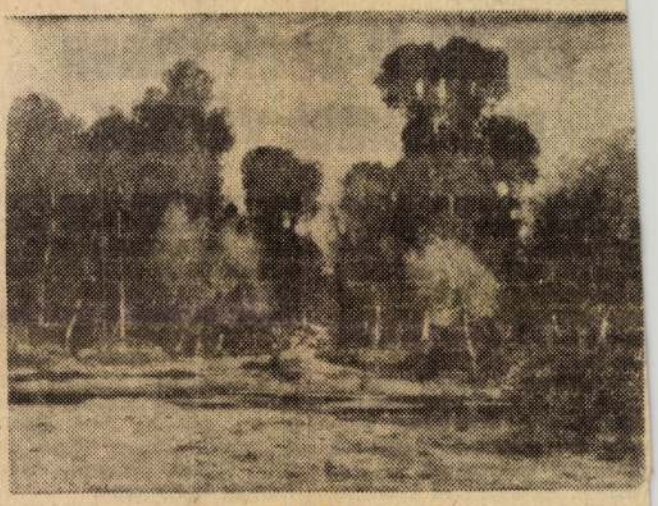

Paál László: Nyárfák

Munkácsy hívására 1870-ben Düsseldorfban telepszik le, majd két év múlva Párizsba követi közben világhírűvé lett barátját. Amíg Munkácsyt a sors egyre jobban kényezteti, Paál magára marad gondjaival, szegénységben.

Művészi hivatástudata győzte le testi-lelki szenvedéseit, nélkülözéseit.

Művei közül kiemelkednek bensőséges hangulatú erdőképei.

„A gyönyörű feleleventedett természet... új vágyakat ébreszt bennem művészi tekintetben... s ha egyikén vagyok azon nyugodtabb napoknak, hol aggodalmaim háttérbe szorulnak, egész titáni erőt érzek karjaimban, s alig várom, hogy kielégíthessem egy darab vásznon, mely talán lehűti ismét izgatottságomat". Amint egyszer — 1877 nyarán — így átitatva az erdő beszédjétől, hazaérkezett barbizoni szállodájának szobájába: hirtelen felülkerekedett rajta a szédülés éhségtől-e, vagy a rendkívüli benső élményeitől, — összeesett. Soha többé nem tért egészen magához. Már nem vehetett tudomást a hírről, hogy egyik fő műve, az *Út a fontainebleau-i erdőben*, az 1878-as párizsi világkiállításon kitüntetést kapott.

Paál László az életből korán távozók bensőséges figyelmével vallott a természetről. Magával ragadó és nagyigényű művészetét érzelmi hőfokának intenzitása teszi örökké korszerűvé, halhatatlanná.

Bényi László

abdarúgás

Az NB II-esek itthon győzelmet várnak

A labdarúgás nagy gépezete mindinkább beindul, a legfrissebbek, az NB II-es csapatok már a tavaszi idény 3. fordulójára készülnek, tegnap elkezdték a pontvadászatot az NB I-ben, és a Hevesi megyei labdarúgók bajnokságában szereplő együttesek is. A mai vasárnap két NB II-es és 5 megyei bajnoki összecsapást nyújt a szurkolni vágyóknak — Hevesben. Kétségkívül a legnagyobb figyelem az Eger SE és a Gyöngyösi Spartacus mérkőzései felé irányul. Az egriek a megkezdett győzelmi sorozat folytatását várják a piros-kékektől (erre a jászberényi Lehel SC ellen minden remény megvan), a gyöngyösiek pedig örülni szeretnének a nagyon fontos két bajnoki pont otthon tartásának (a Szarvas legyőzése kell ehhez).

Az NB II-es ellenfelek helyezései:

8. Eger SE	22	13	5	4	40-21	31
11. Lehel SC	22	8	5	9	31-30	21
13. Szarvas	22	7	6	9	23-24	20
15. Gyöngyös	22	5	5	12	19-33	15

GYÖNGYÖSI SPARTACUS

Érthetően nem rózsás a hangulat a mátraaljai szakosztályban. Nem a múlt heti kazincbarcikai vereség az oka ennek, az a 0—2 az erőviszonyokhoz képest megemészthető. És mi az, ami nem?

— *Az, hogy nem tudunk gólt lőni.* — Czimmermann Gyula edző kénytelen ezzel a mondattal indítani most is a beszélgetést.

— *Változatlanul a legégetőbb gondunk egy góllövő csatár szerepeltetése. A Szarvas legyőzésére egy új játékos, Nagy Gyula, akit az ÉGSZÖV-től igazoltunk, és csatárt játszik. A mai hazai 90 perc számunkra egyetlen elfogadható eredményt hozhat: a győzelmet.*

A zöld-fehérek kezdő tizenegyét *Czimmermann Gyula* a következő keretből jelöli ki: Kovács, Schrüffel, Eisemann, Adonyi, Ács, Juhász, Ullmann, Gábor, Vágó, Huszár, Benei, Ferencz, Nagy, Bányai és Szilágyi.

EGER SE

Fűre lépni szabad az egri stadionban. Legalább is akkor, ha az időjárás nem fordul ismét csapadékosabbra. Ebben az esetben viszonylag jó talaj fogadja az Eger SE és a Lehel SC együttesét. Az első két forduló sikerei és a mai biztató remények ellenére *Bánkuti* edző kicsit keseregve kezdte tájékoztatóját.

— *Torokgyulladás ritkítja sorainkat, Zsidai, Veigli, Ambrus és Berecz már átesett a héten a betegségen, Lengyel viszont valószínűleg nem játszhat emiatt. Ráadásul bármelyik pillanatban számolhatunk újabb megbetegedéssel is. Mártha és Patvaros húzódással bajlódik, a hét elején pedig Kakas fájlalta a vasárnapi találkozó egyik összecsapásának nyomát. Ez azért is bosszantó, mert Gyulán a végeredményen kívül egyedül és elsősorban Kakas teljesítményével voltam elégedett.*

Az egriek kerete a következő: Kakas, Csank, Fegyverneki, Zsidai, Veigli, Patvaros, Csathó, Fitala, Ambrus, Mártha, Pócsik, Jánosi,

sportműsor

ASZTALITENISZ: Megyei seregszemleverseny. Hatvan, MÁV HAC tornacsarnok, 9.

ATLÉTIKA: Heves megye 1979. évi felnőtt. ifjúsági, serdülő- és gyermek mezeifutó-bajnoksága. Kompolt, sportpálya, 10.

BIRKÓZÁS: Országos serdülő kötöttfogású verseny. Eger, Csebokszári ált. isk., 9.

KÉZILABDA: Eger város ifjúsági és serdülő terembajnoksága.; Eger, Népkerti edzőterem, 8.30.

KOSÁRLABDA: Egri Finommechanika—Kecskeméti SC, NB I-es férfimérkőzés. Eger, városi körcsarnok, 10.30 dr. Frizzi, Nagy K. Egri TK—ÁSE, NB II-es férfimérkőzés. Eger, Szilágyi gimn. 10.30, Egri TK—Gyógypedagógiai Főisk., NB II-es női mérkőzés. Eger, Szilágyi gimn., 12.

SÍ: Az MSSZ országos sífutóversenye. Galyatető, 10.

ÚSZÁS: Eger város fedett uszodai bajnoksága. Gyöngyös, sátortetős uszoda, 10.

VÍZILABDA: Országos serdülő és ifjúsági bajnoki mérkőzések 15 és 16 órától az egri versenyuszodában: Eger SE— Bp. Spartacus, Császár, Juhász.

LABDARÚGÁS: Eger SE—Lehel SC, NB II-es mérkőzés. Eger, városi stadion, 14.30, Nagy B. Gyöngyösi Spartacus—Szarvas, NB II-es mérkőzés. Gyöngyös, városi sporttelep, 14.30, Fekete. Megyei bajnokság (kezdési idő 14.30): Szücsi—Sirok Kiss L. H. Gáspár SE—Novaj borsodi jv. Heves—MÁV HAC, szolnoki jv. Hatvani Kinizsi—Besenyőtelek, nógrádi jv. Petőfibánya—Mátraderecske, Mészáros.

Országos serdülő- és ifjúsági bajnoki mérkőzés Gyöngyös, városi sporttelep, 10 és 11.30 órától: Gyöngyösi

Látogatás a Nemzeti Galériában

Minden hónapban új mű várja a látogatókat, ezúttal Paál László 1874-ben festett alkotása, a „Békák mocsara". Az aulában kiállított mű valódi remeklés. A szemléletet illetően Vajda János verseinek rokona; s egyúttal előzménye Mednyánszky László „Mocsaras táj"-ának és Ady „Vízió a lápon" című költeményének. Paál László tehetségének szétlátását emelte ki eddig a műkritika, de ebben a mélységben társadalmi problémák és kezdeményezések is rejtőznek.

A festmény szerkezete a kép nyelvtana, így csak ha e vizuális grammatika törvényeit ismerjük, akkor érthetjük meg a mű lényegét. Ezért fontos a Nemzeti Galéria didaktikai elemeket felvonultató hosszabb időszaki kiállítása. Mintegy ötven eredeti művet mutat be sok rajz, fotó, szövegtábla kíséretében; alkotásokon láttatja a térkitörés, a képi ritmus, az egyensúly, az átlós, gömbös, háromszöges szerkesztés alkalmazásait. A válogatás külföldi és magyar, régi és mai alkotásokat egyaránt tartalmaz.

Így e demonstráció hiánytalanul érzékelteti a mestermű fogalmazásának világosságát, belső logikáját. Az eredeti festmények sorából kiemelkedik Vaszary, Mednyánszky, Fényes Adolf, Csik István, Bartl József képvilága, mely jól szolgálja a képzőművészeti közízlés, alakítását, különös tekintettel az ifjúságra.

(A tárlatot Pest megye tanulóifjúsága keddtől péntekig naponta 10 és 13 óra között látogathatja. Előzetes telefon esetén — 160-100, mellék 399 — vezetőt és rajzolási lehetőséget biztosítanak.)

Losonci Miklós

módosította a gépkocsi-egrendelés feltételeit is. A változás az, hogy az eddigi 20 százalék helyett 50 százalék előleget kell fizetni az új kocsi megrendelésekor. Ezután tehát a Merkur csak azoktól vesz fel megrendelést, akik az OTP vagy a takarékszövetkezeti fióknál a kocsi vételárának 50 százalékát előlegként letétbe helyezték. A megrendelés formája, gyakorlata változatlan. (Új személygépko-

gyar—Kubai Barátság nevet.

A dokumentumok aláírása után a turai úttörők köszöntötték a baráti nagygyűlés résztvevőit, majd José Antonio Tabares emelkedett szólásra. Beszédében a kapcsolat kölcsönös előnyeiről megállapította, hogy nagyszerű lehetőséget teremt egymás értékeinek megismeréséhez. A Magyarországon dolgozó és tanuló kubaiak rendszeresen ellátogathatnak Turára, ahol tanulmányozhatják a szocia-

(Folytatás az 1. oldalról)

Miközben a termelőszövetkezet ünnepi küldöttgyűlésére érkezők elfoglalták helyeiket, pattogó ritmusú kubai muzsika hangjai csendültek fel a turai Bartók Béla Művelődési Ház színháztermében, amelyet méltóan feldíszítettek a kubai—magyar barátsági nagygyűlés alkalmából. A magyar és a kubai himnusz hangjainak elhangzása után Sára Erika, turai diáklány lépett a mikrofonhoz, s mély átéléssel elszavalta Nicolas Guillen kubai költő Enyém című költeményét.

Könczöl Ferenc, a termelőszövetkezet közgazdasági elnökhelyettese bevezetőjében méltatta a két nép barátságát, azt, hogy a megye e kiválóan gazdálkodó közös gazdasága részese lehet a barátság kibontakoztatásának.

Lévai Ferenc, a termelőszövetkezet elnöke ünnepi beszédében megemlékezett a győztes kubai forradalom 20. évfordulójáról. Szólt a fordulat előtti időkről, amikor a kubai

Pál László
festőművész

Losonci Miklós: Látogatás a Nemzeti Galériában.

Pest Megyei Hírlap,
1949. jan. 20.

1021

Paál László születésének

1979. március 3. Kossuth 12,oo Vgné

Déli Krónika

- A legnagyobb magyar természetfestőre, Paál Lászlóra emlékezik halálának loo. évfordulóján, Lengyel Anna.

- Franciaországban élt és alkotott. Munkácsy Mihály hivta ide a 26 éves fiatalembert. Barátságuk még Aradon kezdődött, ahol Paál László gimnáziumba járt és megismerkedett egy asztalos legénnyel, aki faképnél hagyta mesterségét, és három-négy forintos képecskék festéséből tartotta fenn magát. Együtt indultak Bécsbe, a Müvészeti Akadémiára. Aztán utjuk kettévált. Munkácsy Düsseldorfba ment, Paál László pedig Hollandiába. Aztán, amikor már a hires Munkádsy Mihály Párizsba költözik, hivja Paál Lászlót is. Igy kerül Barbisonba, festőparadicsomba, itt születtek csodálatos festményei. De pénzt nem hoztak számára. A nagy nyomorban, az élet-halál párviadalban a festő maradt alul.. 1877-ben elborult elmével viszi az elmegyógyintézetbe Munkácsy Mihály. Száz esztendővel ezelőtt, 1879. március 3-án halt meg Paál László, a legnagyobb magyar természetfestő. Sorentonban temették el, 33 éves korában.

Paál László, festő

L: Martyn Ferenc

Martyn F: Stílustörekvések Nyugaton 493-504

Jelenkor, Pécs, 1979. jún. XXII/6.

Paál László festőművész

Állandó kiállítások:

Munkácsy Mihály és Paál László művészete. (B. ép. I. em.)

a Magyar Nemzeti Galéria programja.
1981. július.

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

DAILY NEWS

László Paál

1981 JUL 30

1021

László Paál: Promising career cut short

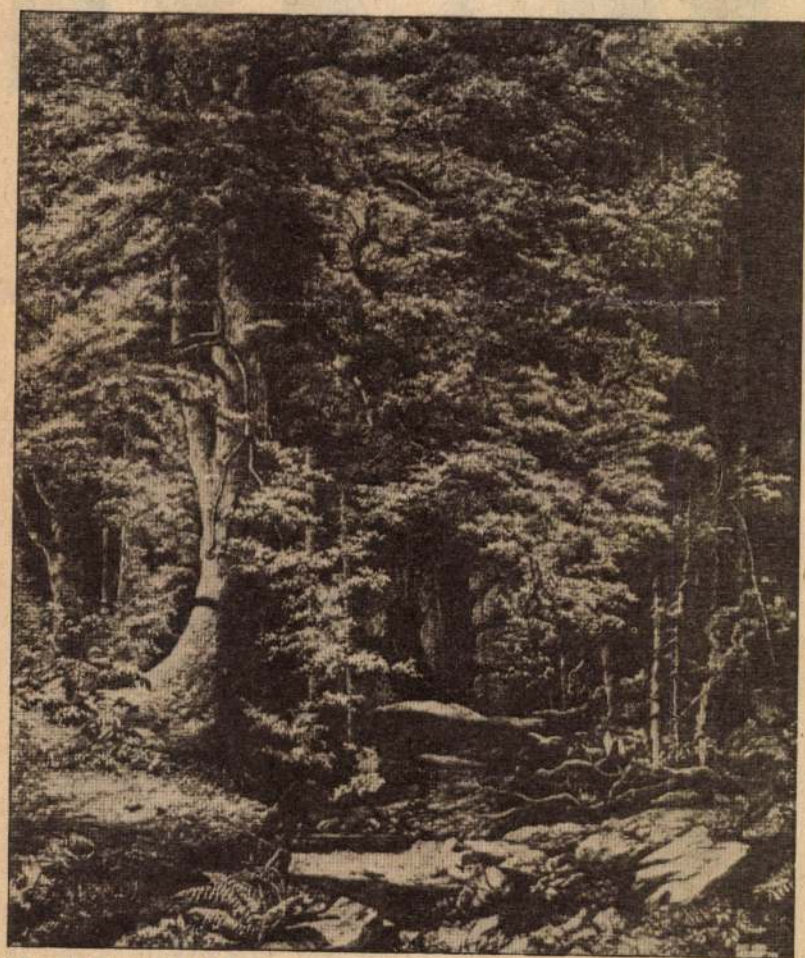

"Beech Forest", 1868

In spite of his brief artistic career László Paál was one of the most prominent figures on the 19th century Hungarian art scene. Born in Zám in 1846 135 years ago, he studied in Arad, which was the turning point in his life. There, in 1862, he met Mihály Munkácsy (1844-1900), himself a painter and, discovering Paál's talent, he urged him to become one too.

In 1864 Paál studied at the Art Academy of Vienna under the tutorship of Albert Zimmermann. His works of that period reflect the acedemic style: they are studies abounding in minute details. Two of his paintings were selected to be displayed at the winter picture show in Budapest in 1868-69, after which he received a state scholarship enabling him to continue his studies in Munich. In 1870 he travelled to Holland, where his studies of the Dutch masters had a beneficial effect on his works. Later Munkácsy invited him to Duesseldorf, from where he went to London at the invitation of J. S. Forbes, an art collector. In London he studied the works of Constable, and as a result his colours became lighter. After his brief stay in London he went to Barbizon, in France, in 1872. Barbizon was then known for its school founded by French landscape painters— Th. Rousseau, Díaz, Daubigny, and Dupré—in 1836. They were later joined by Corot, Courbet, Millet and others. The members of this school fought against the classical and romantic traditions in landscape painting. Their aim was to study nature. Their search for solitude was combined with a pantheistic love of nature.

Paál was influenced by this school, but he blended their style with a special flavour particular only to his work. The sole theme of his pictures was nature, lonely paths in the woods, quiet, somewhat mystic scenes there. He achieved his first real success in 1873—his painting "Path in the Woods" won him the Grand Prix at the world exposition in Vienna.

He painted his pictures in the open air, and this led him to study the effects of the shadows and the atmosphere, although the problems of Impressionism did not much concern him.

His work and life were tragically cut short when after a long and serious mental illness he died in the Charenton mental institute near Paris in 1879. His death meant a loss to Hungarian art in spite of the fact that his works could never really influence contemporary artists, as they were first exhibited in Hungary rather belatedly—in 1902.

K. K.

NEWS

achrichten

Thursday, 30. 7. 1981
Vol. 15. No. 148 6,50 Ft

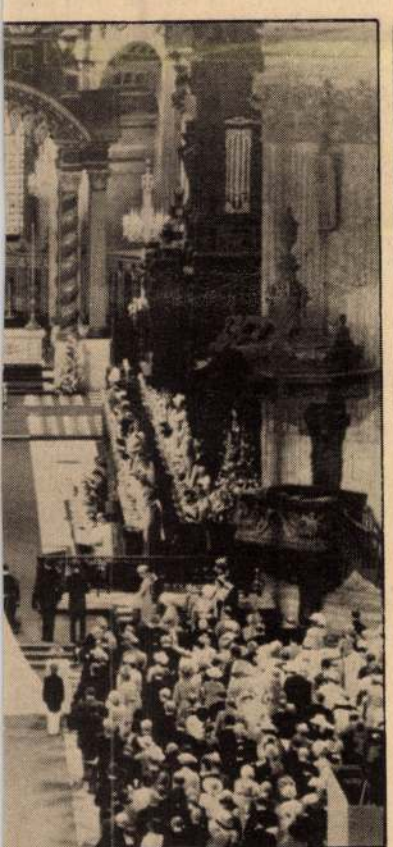

INTERFOTO MTI/UPI

THE SCENE INSIDE St. PAUL's CATHEDRAL during the wedding service of Prince Charles and Lady Diana. The high altar in background

Bani-Sadr given political asylum in France

Paris, June 29 (UPI/Reuter) — Ousted Iranian President Abolhassan Bani-Sadr flew to exile in France Wednesday aboard a hijacked military tanker plane, was immediately given political asylum and ringed with heavily armed police guards.

Bani-Sadr, 48, appearing drawn and haggard and with his mustache shaved off in seven weeks of hiding, landed before dawn abord the American-built Boeing aerial tanker at a French air base outside Paris.

With him were the Air Force officer who engineered the escape and the leader of Mojahideen group who hid the former president after he was forced to go underground in June.

Bani-Sadr told reporters he had fled his country to encourage resistance against the rule of Ayatollah Ruhollah Khomeiny, and added he would stay in France "until the Iranian people again find the path of democracy".

The French government said it granted Bani-Sadr asylum on condition he does not attempt to stage a comeback from its soil.

The former president was escorted from the base at Evreux, Tehran's military airport and the big plane—similar to a civilian 707 jetliner headed for the Turkish border once it was airborne, with Iranian fighter aircraft, who were to have refuelled from it in the bogus exercise, apparently unable to catch up.

Moezi indicated to reporters the rest of the plane's crew backed Bani-Sadr and were part of the plan, but officials said four other members told French authorities they had been forced to fly to France and wished to go back home.

French officials were forewarned the plane was coming by aviation authorities across southern Europe after the plane crossed through airspace of Cyprus and Greece and radioed it had been hijacked.

Massoud Radjavi, leader of the Moslem Mojahideen Khalq group that has had scores of members

A MAGYAR NEMZETI GALÉRIA

PROGRAMJA

1981. JANUÁR

Paál László, festőművész

KIÁLLÍTÁSOK

Nyitva: keddtől vasárnapig 10-18 óráig

1-én, csütörtökön zárva

ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSOK

Középkori kőtár (D.ép. fszt.)

Gótikus faszobrok és táblaképek a XIV. és XV. században (D.ép. fszt.)

Késő reneszánsz és barokk művészet 1550-1800-ig (D.ép. I.em.)

XIX. századi magyar festészet (C.ép. I.em.)

Munkácsy Mihály és Paál László művészete (B.ép. I.em.)

XIX. századi magyar szobrászat (C.ép. I.em.)

Nagybányai festészet (C.ép. II.em.)

Magyar éremművészet és kisplasztika (C.ép. III.em.)

17

Műsoron: Vivaldi: g-moll trió
Rossini: F-dur kvartett
Beethoven: B-dur duó
Maros Rudolf: Szerenád fuvóstrióra
Francaix: Kvartett
Milhaud: René király kandallója

31

Olasz muzsika
Sebestyén János (csembaló) és a Pécsi Nevelők Háza kamarakórusának hangversenye
Vezényel: Tillai Aurél

Műsoron: Madrigálok
Domenico Scarlatti, Gardane, Maschera, Cimarosa, Cherubini csembaló művek
Verdi: Laudi alla Vergine Maria
Verdi: Ave Maria
Rossini: Újévi köszöntő

HANGVERSENYEK DÉLIDŐBEN

minden második kedden 12,50-kor

6

Az Új Budapest vonósnégyes hangversenye
Közreműködik: Falvai Sándor - zongora
Ruzsonyi Béla - nagybőgő

Műsoron: Mozart: B-dur vonósnégyes K.458.

Paál László festőművész
által rendezett kiállítások:

Munkácsy Mihály és Paál László művészete.
(B. ép. I. em.)

A Magyar Nemzeti Galéria programja, 1981. február

Paál László, festőművész

állandó kiállítások:

Munkácsy Mihály és Paál László művészete.

(Bép. I. em.)

Tárlatvezetések:

29. Nyolcak és aktivisták
Munkácsy Mihály és Paál László
Vezető: Rózsa Györgyné

a Magyar Nemzeti Galéria programja.
1981. március

Paál László, festőművész

Paizs Goebel Jenő emlékkiállítását Barcsay Jenő nyitotta meg 1966-ban. – Nevével kapcsolatba hozhatnánk Párizst, ahonnan Paizs Goebel 1926-ban tért vissza, Nagybányát, melyet „Magyar Barbizon"-nak nevezték. – Mi volt Barbizon, ahol Paál László festette csodálatos erdőit? A párizsi kőtengerből a természetbe menekülő művészek otthana, Paál Lászlónak: a hazai fák, erdők varázsa, vonzalma.

Kocsogh Ákos: Paizs Goebel emlékezete.
Vékújság (Heves), 1981. jún. 7

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726

1979 MÁR - 4

FEJÉR MEGYEI HÍRLAP

Paál László festő-művészet (1846–1879)

1021

Vasárnap, 1979. március 4.

Az erdők Európa-hírű festője

Paál László

Munkácsy Mihály: Paál László

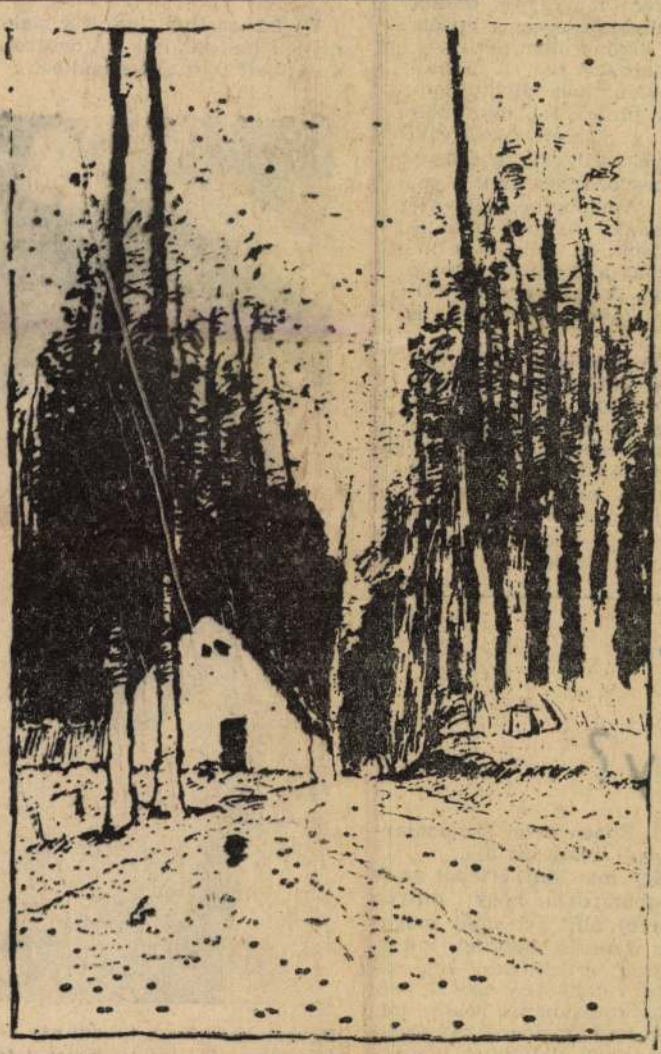

Paál László: Reggel, ceruzarajz

Az erdők fenséges varázsa évszázadok óta költemények, novellák, regények és zeneművek ihletője forrásául is szolgál. A képzőművészeti ágak közül főleg a festőket igézte — és igézi — meg. Divatok, stílusirányzatok szüntelenül váltogatják egymást, de a sokféle kifejezési forma mögött egy dolog mindig közös: az erdő alázatos tisztelete.

Most egy tragikus sorsú, Európa-hírű magyar festőművész, Paál László fájdalmasan rövid életútját idézzük föl, halálának 100. évfordulóján, akinek művészete csaknem teljesen az „ezerarcú" erdőhöz kötődött. Erdélyben, a Hunyad megyei Zámon született 1846-ban. A Kárpátok vadregényes tájain életreszólóan lelkébe ivódott a természet és az erdők imádata. Úgy álmodta vászonra a fáknak, gallyak szövedékének s a lombok között át-átszűrődő napsugár aranyló rezgésének csodás világát, mint senki más a magyar piktúrában — és az egyetemes művészetben is kevesen.

Szülei jogi pályára szánták, de az atyai tilalmat megszegve beiratkozott a bécsi festőakadémiára. Ám az ott folyó száraz, lélektelen, aprólékos festőmodor nem elégítette ki az új kifejezési formákat kereső növendéket és később Münchenben, majd Düsseldorfban képezte magát. 1873 tavaszán — hosszabb európai vándorút után — barátja, Munkácsy Mihály hívására Párizsban telepedett le, de csak a teleket töltötte ott. Tavasztól őszig évről évre a közelben fekvő, a fontainebleau-i erdőktől körülölelt barbizoni művésztelepen dolgozott, ahol előtte már olyan festőzsenik fordultak meg, mint Corot, Rousseau és Courbet.

A gyermekkor hangulatát idéző természetben teljesedett ki Paál László festészete. Művészpályája kezdetén változatos témákat — mezőket, szénaboglyákat, faluvégi házikókat, juhhodályokat — dolgozott fel, de ettől kezdve kizárólag csak az erdőt festette; gyakran dacolva a viharral, esővel, éhesen, fázva lendületes ecsetvonásokkal vitte vászonra élménnyé sűrűsödött látomásait. „Reggeltől estig festek — írja egyik barátjának —, reggel nyolctól éjfélig... S fáj, hogy nem hosszabbíthatom meg a napokat. Ha egy pillanatig munka nélkül maradok, a világ legboldogtalanabb emberének érzem magam".

Erdei ösvények, erdőszéle, magányos tölgyek, nyír- és nyárfacsoportok, gyertyánosok, bükkösök, vörösfenyők elevenednek meg képein: a romantikusokkal ellentétben a mindennapi, realista arculatukban. Vásznai sohasem egyhangúak. Hiszen az évszakok, napszakok változásai, a felhős vagy derűs égbolt, a napfény ezernyi játéka kimeríthetetlen témát jelent a festőnek. Paál László festményei mindig kifejezik alkotójuk lelki állapotát, s valóságos tájkép-önarcképeknek tekinthetők. Miközben a természet, az erdő titkait fürkészte az élettel viaskodó lángelme, komor színekkel belefestette saját borongós, fájdalmas hangulatát is — vagy fehéren világító nyírfákkal és karcsú, szürkésfehér nyárfákkal a ritkán fölcsillandó reményt. Erdei naplementében, hajnalhasadásban vagy eső utáni hangulatban juttatta kifejezésre érzései változását.

Paál alkotásairól nemcsak kedélyváltozásait, hanem festői látásmódjának fejlődését is lemérhetjük, hogy miképpen jutott el az erdő mélyének intim hangulatát megfestő részletektől az erdész szemével nézve szakmailag is kiváló faállományok ábrázolásáig.

Az erdők legnagyobb magyar festőjének élete iszonyú tragédiába torkollott: 1877 őszén az elmebaj tünetei jelentkeztek rajta. Munkácsy Mihály ekkor festette meg arcképét. Egy merengő, nagyszakállú, az élet nélkülözéseiben megroskadt, ötvenesnek látszó férfi szemlélhető a megrázó erejű képen — pedig alig múlt harminc esztendős. A charentoni elmegyógyintézetben végzett vele a szörnyű kór, 1879. március 3-án.

IFJ. KÁLMÁN GYULA

Paál László: Nyárfák

Királyi fürtök

Új frizuradivat indult világkörüli útjára. Eredetileg párizsi manökenek találták ki, de azóta már ezrek fonják, csavarják a hajukat feltűzött csigákba.

Bemutatjuk, hogy készül egy csavart frizura: oldalválasztékot húzunk, a fül fölötti hajat a fejtetőre fésüljük és egy fésűvel megtűzzük.

Most a hajat a másik oldalról felfésüljük, megcsavarjuk és egy másik fésűvel az előző fésű mögött, a fésülési iránnyal szemben rögzítjük

Estélyi frizura: a hajfürtöket a tarkón lazán összefonjuk

lakítsunk!

Három-négy évvel ezelőtt lt divatújdonság a huzat- ha, akkor sokan vettek is, náltattak is. (1. ábra). n azóta más divatújdonok tűntek fel, mint pél- ul a sliccelt szoknyák, elyek szűkek, azazhogy yenesvonalúak mint a ce- za. Amennyiben ilyenre gynánk, fogjunk ollót és akítsuk át például a hu- truhát a 2. ábrán látható ódon. A felsőrész alakítá- hoz kétféle megoldás is nálkozik:

A kézelőt és a derékrészt íkos kötésű passzérésszel szíthetjük (3. ábra) vagy dig elöl végig nyitva, há- mnegyedes ujjakkal, búj- tott övvel (4. ábra). A oknya magasan nyitott, n alatta azonos színű se- em, vagy horgolt legve- óformájú bélés.

B. K.

r"
ny?

laki. Éppen ezzel a magatar- tásával húzza ezt alá.

Egy mai lány értékét az is meghatározza, hogy milyen mércét állít fel saját magá- val szemben életvitel, kultu- ráltság, érdeklődési kör, jö- vőre vonatkozó tervek stb. vonatkozásában. Tehát mi- lyen színvonalon él. Az értel- mes, okos életvitelre ma na- gyon sok lehetőség van. A kötetlenebb érintkezési nor- mák értékes baráti kör kiala- kítását teszik lehetővé, ahol egy lány idejét kellemesen, hasznosan eltöltheti. Csak néhány lehetőség: közös be- szélgetések, viták könyvekről, filmekről, politikáról, művé- szetről, sportról stb; közös társasjátékok, sport, kiránduló- lás, múzeum látogatás, város- néző séta, mozi, színház stb.

Az is témjelzi egy lány ér- tékét, hogy mennyit olvas. És mit olvas. Ma az információk özöne jut el mindenhová, csak azon múlik, kiben meny- nyi a tudásszomj, hogy ki- nyújtsa érte a kezét. Az ol- vasás nemcsak értelmi, ha- nem érzelmi gazdagságot is nyújt, színes képzeletvilágot tár az olvasó elé.

Az emberi érték megállapí- tásánál az is meghatározó té- nyező, mennyi gondot fordít a testápolásra, ruházatának tisztán tartására valaki. A haj úgy szép, ha fényesen csil- log, üde lehelet csak jól ápolt szájból áradhat, s a test tisz- taság illata a fiatal lány leg- nagyobb vonzereje. Ez ma sem ment ki a divatból. De nem ment ki a divatból a tisztára mosott ruha sem. A farmer is úgy szép, ha tiszta. Lehet látni ugyan lányokon néha olyan farmerokat is, amelyek hónapok óta nem láttak vizet, de ez nem emeli egy lány értékét, még akkor sem, ha ezt tévesen egyesek így hiszik.

Mennyit „ér" tehát egy mai lány? Amennyi emberi érté- ket önmagából kihoz, nem a divathóbortok szolgai utánzá- sával, hanem az igazi emberi értékek feltárásával.

F. S.

Káposzta

Káposztaleves. Hozzávalók 4 személynek: fél kg savanyú káposzta, 1 fej vöröshagyma, 8 dkg szalonna, 30 dkg kol- bász (főzőkolbász), 1 evőka- nál olaj, 1 liter víz, 3 kávés- kanál húslevespor, 20 dkg burgonya, 1 db sós-ecetes uborka (körülbelül 10 dkg) 1 evőkanál liszt, 1 evőkanál tejszín, petrezselyem.

A szalonnát és a megtisz- tított hagymát kockákra vágjuk, a kolbászt felkari- kázzuk és mindezeket olaj- ban megpirítjuk. Húslével felöntjük. A meghámozott burgonyát és uborkát kock- ákra vágjuk. A savanyú káposztát feldaraboljuk és a burgonyával, uborkával együtt a levesbe tesszük és körülbelül 15 percig főzzük. A lisztet a tejszínnel elke- verjük és behabarjuk a levest.

Paál László, festő

L. Runkácsy

–: A hétvégi kult. prog. 9.

Népszabadság. 9 r. 1979. dec. 22.

Paál László, festő

L: Molnár József

szűcs g: Decemberben ötvenedszer: képek kalapács alott 4.

Esti Hirlap, Bp. 1979. nov. 30.

Paál László, festőművész
állandó kiállítások

Munkácsy Mihály és Paál László művészete.
(B. ép. I. em.)

Távlatvezetések:

13. Művészet Magyarországon 1830-1840
Munkácsy Mihály és Paál László
Vezető: Kisdéginé dr. Kirimi Irén

a Magyar Nemzeti Galéria Programja.
1981. szeptember hó

Paál László, festő[illegible] művész

a Japán Takaszakiban megnyílt a magyar kiállítás. a Nemzeti Galériában és a Szépmű-vészeti Múzeumban 64 magyar és külföldi remek-mű látható a kiállításon. Szerepel Munkácsy Mi-hály, Paál László, Mednyánszky László és Ferenczy Károly festményei.

Jó reggelt!

1981. IX. 2. 4.25 |N|.

Pál László, festőművész

25
vasárnap

10 óra Tárlatvezetési sorozat szocialista brigádoknak
Munkácsy Mihály és Pál László művészete

Állandó kiállítások:
Munkácsy Mihály és Pál László művészete.
(B. ép. T. em.)

Magyar Nemzeti Galéria rendezvénynaptár.
1981. október hó.

Pál László, festőművész
Állandó kiállítások

Munkácsy Mihály és Pál László
műtermei (D. ép. I. em.)

a Magyar Nemzeti Galéria Programja,
1981. November.

Paál László, festőművész 2) Folytatás

Állandó kiállítások:

Munkácsy Mihály és Paál László művészete.
(C. ép. I. em.)

Rendezvénynaptár:

24. vasárnap

TIT tárlatvezetés
a múlt század klasszikus festői:
9.30 Munkácsy Mihály
10.30 Paál László
Vezető: dr. Rózsa Györgyné

a Magyar Nemzeti Galéria Programja
1982. Január.

Mary Mayer

Paál László festőművész 1) Folytatás

Rendezvénynaptár:

2
szombat

TIT tárlatvezetés
9.30 Művészet Magyarországon 1830–1870
10.30 Paál László festészete
Vezető: Borbély László

a Magyar Nemzeti Galéria Programja
1982. Január.

Tadl László, festőművész

Állandó kiállítások

Munkácsy Mihály és Tadl László
műterete
(B ép. I. em.

a Magyar Nemzeti Galéria Programja
1982. február

Paál István

MAHIR
Sajtófigyelő
NÉPSZAVA
1983 AUG 6

1021

Paál István

GÉMESKÚT

Ettől ke
tében is. (
országi vi
csak, Gye
sem újak,
gotájára
felidéződj
jelentős ú
hogy végi
útját kísér

Külön k
beillesztet
Majoros Ferenc élete, [illegible] csak a regény belső életanyagát teszi gazdagabbá, hanem rendkívül izgalmasan, lenyűgöző módon tárja elénk a hatalmas birodalom beláthatatlan térségeit, hiszen Majoros — részben a honvágytól gyötörtetve — többször is megszökik, s gyalog, lóháton, teveháton, bujdosva járja be a sztyeppéket, a Perzsia felé vezető sivatagot, hogy aztán mégis visszakerülve, önfeláldozó hőse legyen a forradalomnak.

Alkalmat talál Gerencsér egy tipikus orosz muzsik, Nágya, végtelenül elmaradott, tudatlan vallásosságba ragadt apjának, s ezzel kapcsolatban a forradalom hatásának bemutatására is.

Erőteljes, és az itt-ott érezhető túlzásokkal együtt is mélyen átélt, megrendítően ható, s a mai ellentétekben gyötrődő világban nagyon is aktuális alkotásnak érezzük Gerencsér legújabb művét.

Seres József

MAHIR MAGYAR HIRDETŐ
SAJTÓFIGYELŐ
LEVÉLREKLÁM
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Paál István

NÉPSZAVA
Grafikai Lap
1984 FEB 4

1021

Paál István MÁRTÉLYI PÁSZTOR

NÉPSZA

A vietnami irodalomtud

Ho Ton Trinh professzor — vagy ahogyan Budapesten sok ismerőse becézi, Trinh bácsi — az Irodalomtudományi Intézet vendégeként néhány hetet töltött hazánkban. A Magyar Tudományos Akadémia tiszteletbeli tagja, a nemzetközi irodalomtudományi konferenciák ismert személyisége. Elméleti munkásságát az egzisztencializmus tanulmányozásával kezdte, s újabban a vietnami költészet versformáinak nemzetközi összehasonlításával foglalkozik. A 63 éves irodalmár és kritikus a hanoi Irodalmi Intézet igazgatóhelyettese, s vendéglátóival a magyar és vietnami irodalmi intézet közötti együttműködés elmélyítéséről tárgyalt. Hivatalos teendői közben szakított időt erre a beszélgetésre, hogy bemutassa inézetét és a két testvérintézet közötti együttműködést.

— A hanoi Irodalmi Intézet — amelynek ön kezdettől az egyik vezetője — a vietnami irodalomtudomány műhelye. Mivel foglalkoznak e műhely munkatársai?

— Intézetünk pártunk — akkori nevén a Vietnami Dolgozók Pártja — Központi Bizottságának határozata alapján 1959 elején alakult három fő feladatkörrel: nevezetesen a vietnami nemzeti irodalom — a szájhagyományos népi és írott irodalom — és története feltárása, valamint marxista—leninista világszemléletű értékelése; az irodalomelmélet tanulmányozása; s végül a világirodalom, ezen belül a szocialista országok irodalmának népszerűsítése népünk körében. Ennek megfelelően az induláskor hat osztályt szerveztünk. Ezek: irodalomelmélet, vietnami népi irodalom, vietnami klasszikus külön tanfolyamon tanulták meg a han (a klasszikus kínai) és a nom (a vietnamizált kínai) írásjeleket, mivel klasszikus irodalmunk han és nom írásjelekkel készült. Az antológián kívül elkészítettük a vietnami népi irodalom, a huszadik század eleji forradalmi irodalom, s a modern vietnami prózaírók monográfiáját. Jelentős vállalkozásnak tartjuk három klasszikusunk — a XV. századi Nguyen Trai, a XVIII. századi Nguyen Du és a XIX. századi Nguyen Dinh Chieu — munkásságáról írt monográfiát. Munkatársaink a klasszikus szerzők mellett a modern irodalom kiemelkedő személyiségeiről szóló monográfiákkal is elkészültek.

— Milyen megbízatást kaptak a Ho Si Minh-városban életre hívott osztály munkatár-

Paál László, festő

Magyar múzeumok gyűjteménye Japánban

Japán egyik legismertebb vidéki képzőművészeti intézményében, a modern művészetek *Gumma megyei múzeumában* kedden megnyílt a budapesti Szépművészeti Múzeum és a Magyar Nemzeti Galéria kiállítása. A magyar műkincsek bemutatója, amelyet a japán kulturális szövetség, a szigetország egyik vezető napilapja, a Tokio Simbun, valamint a világ legnagyobb hirdetővállalata, a Dencu cég szervezett, az alig néhány évvel ezelőtt Japánban már nagy sikert aratott magyar kiállítás folytatásának tekinthető. Akkor a magyar múzeumokban őrzött régi műalkotásokat tekinthette meg a közönség az ország több városában, most pedig XIX. századi külföldi és magyar mesterek Budapesten őrzött képeit mutatják be.

A kiállítás 64 képét szeptember végén a Hokkaido-szigeten fekvő Szapporóban, októberben *Tokióban*, végül *Kjusu szigetén* mutatják be. A látogatók a külföldi mesterek alkotásai közül megismerkedhetnek például Delacroix, Manet, Pissarro, Gauguin, Renoir és Utrillo munkáival, a magyar művészek közül pedig Paál László, Munkácsy Mihály, Mednyánszky László, Ferenczy Károly, Iványi-Grünwald Béla festményeivel.

Az ünnepélyes megnyitón *dr. Kós Péter*, hazánk tokiói nagykövete köszöntötte a vendégeket.

4

Japánban

Népszabadság, Bp. 1981 szept. 2

Paál László, festő

L: id. Markó Károly

–: Képek, ékszerek

6.

Estilhirlap, Bp. 1981 nov. 25

Paál László, festő

l: Vajda Lajos

Molnár Gabriella: Műgyűjtők kincsei 2.

Esti Hírlap Bp. 1981 okt. 21.

Paál László, festő

L: Markó Károly
L. [id. Markó u]

–: o Tárlatvezetés

16.

Esti Hírlap · Bp. 1981. dec. 23

Paál Lóránd, Jestő

L. Kékely Bertalan

mol – : Nagyrobású kiállítás ... 2

Esti Hirlap . Bp. 1981 szept. 30.

Paál László, festő

L: Holló László

–: Aukció háromot 6

Esti Hírlap Bn. 1981 szept. 2.

Paál László, festő

d: Ligeti Antal

—: Magyar festészeti kiállítás Japánban 7.

Népszabadság, Bp. 1981. okt. 17.

Paál László festőművész

állandó kiállításai:

Munkácsy Mihály és Paál László művészete

(C ép. I. em.)

a Magyar Nemzeti Galéria Programja,

1982. Március hó.

Pál László, festőművész
állandó kiállításai

Munkácsy Mihály és Pál László művészete
(Cép. I. em.)

Magyar Nemzeti Galéria programja.
1982. április

Pádl László, festőművész

állandó kiállítások

Munkácsy Mihály és Pádl László művészete
(C épp. I. em.)

a Magyar Nemzeti Galéria Programja.
1982. május

Paál László, festőművész

Állandó kiállítások

Munkácsy Mihály és Paál László művészete
(C ép. T. em.)

A Magyar Nemzeti Galéria programja
1982. június

Paál László, festőművész (1846-1879)

Állandó kiállítások

Munkácsy Mihály és Paál László
művészete. (C ép. I. em.)

a Magyar Nemzeti Galéria Programja.
1982. július.

Paál László festőművész

Állandó kiállításaink

Munkácsy Mihály és Paál László művészete
(C épület, II. em.)

22.
vasárnap

TIT tárlatvezetés
9.30
Munkácsy Mihály és Paál László művészete
Vezető: dr. Rózsa Györgyné (M.N.G. tanulmányi osztály)

A Magyar Nemzeti Galéria Programja
1982. augusztus

Paál László, festőművész
Állandó kiállítások.

Munkácsy Mihály és Paál László művészete.
/Cép. I. em./

19
vasárnap

9.30
TIT tárlatvezetés
Munkácsy Mihály és Paál László
munkássága
Vezető: Arzalós Endre.

Magyar Nemzeti Galéria, Budavári Palota,
B. C. D. épület.
1982. szeptember

Pál László festőművész

Állandó kiállítások

Munkácsy Mihály és Pál László művészete
(C ép. I. em.

Magyar Nemzeti Galéria
1982. Október

Paál László festőművész (1846–1879).

Állandó kiállítások

Munkácsy Mihály és Paál László művészete.
(C kp. I. em.)

Magyar Nemzeti Galéria,
1982. November.

Pál László festőművész

Szuromi Pál: Égről szakadt

Művészet, 1983. augusztus

Pál László festőművész

Szuromi Pál: Határmenségben

Művészet, 1983. március

Paál László festőművész

Kronak Emese: Az emberi arc jelentősége
Munkácsy néhány festményén

Művészet, 1982. augusztus

Paál László

Magyar Képzőművészeti Szövetség

Magyar Nemzet 1984. I. 11.

Paál László

Kiállítás Salgótarjánban

Magyar Nemzet 1984. VI. 30.

Pásl László

Kiállítás a Nógrádi Sándor Múzeumban

Magyar Nemzet 1984. VI. 30.

Paál László

Egy Zápszakértő emlékei

Magyar Nemzet 1985. 11. 23.

Paál László festőművész
Állandó kiállítások

Munkácsy Mihály és Paál László művészete
(I. ép. I. em.)

Magyar Nemzeti Galéria, 1982. december.

Paál László, festőművész

állandó kiállítások.

Munkácsy Mihály és Paál László művészete.

(Cép. I. ex.)

Magyar Nemzeti Galéria, 1983. január.

Pál László festőművész (1846-1879)

Állandó kiállítások

Munkácsy Mihály és Pál László művészete. (C épü. I. em.)

Magyar Nemzeti Galéria, 1983. április.

Paál László, festőművész
állandó kiállítások

Munkácsy Mihály és Paál László
művészete. (C ép. I. em.)

Magyar Nemzeti Galéria, 1983. május.

Paál László festőművész
állandó kiállítása.

Munkácsy Mihály és Paál László
művészete. (C kép. I. em.)

Magyar Nemzeti Galéria, 1983. június.

Paál László festőművész
állandó kiállításán

Munkácsy Mihály és Paál László művészete
(C ép. I. em.)

július
31.
vasárnap

9.30
TIT Tárlatvezetés
Munkácsy Mihály és Paál László
művészete.
Vezető: dr. Rózsa Györgyné.

augusztus
7
vasárnap

9.30
TIT TÁRLATVEZETÉS
Munkácsy Mihály és Paál László művészete
Vezető: Szatmári Gizella

Magyar Nemzeti Galéria, 1983. július-augusztus.

Pádl László, festőművész
állandó kiállításai.

Munkácsy Mihály és Pádl László
művészete. (C kép. I. em)

Magyar Nemzeti Galéria, 1983. szeptember.

Paál László, festőművész /1846–1879/

a Képzőművészeti Kiadó Váll. reprezentatív albumaiból eddig két kötet jelent meg a sorozatból – Paál Lászlóról, Bényi László művekéntt, – az egyik kötet.

Irodalmi figyelő.

1984. I. 14. Kossuth, 14. 40 /BÉ/.

Pál László, festőművész (1846–1879).

Kevés képzőművészre van magyar hazánknak, aki olyanmyian tiszta és kortalanul ragyogó saját kézmozdulatából, mint Munkácsy Mihály. – Jelenléte környezetén, sulytalanul lebegett kortárs-barátja, Pál László munkássága felett éppúgy, mint jelen századunk folyamán az „ismusok" harai és külhoni profétái felett.

Szentkirályi Attila: 140 éves lenne Munkácsy Mihály.

Fejérmegyei Hírlap, 1984. febr. 24. 5. old.

Pál László, festőművész (1846–1879).

A Bizományi Váll. szokásos negyedévi képaukcióján értékesítésre kerül Pál László képe, melynek kikiáltási ára 150 ezer Ft.

Jó reggelt!

1984. V. 12. Kossuth 4.25

Paál László: festőművész (1846–1879).

a Bizományi Váll. képaukció előtti kiállításán a MGM Műv. Ház ~~ne~~ termében művészettörténeti szempontból ígyneveztett lappangó Paál László-képet kínál fel árverésre a „Tájkép sziklákkal" c. olajfestményt, mely kikiáltási ára 150 ezer forint. (említve).

TV-híradó 2.

1984. V. 12.

Paál László, festőművész (1846–1879).

Állandó kiállítások

Munkácsy Mihály és Paál László művészete.
(C. ép. I. em.)

29 vasárnap

9.30
TIT tárlatvezetés
Munkácsy Mihály és Paál László
művészete.
Vezeti: Kovalcsik Emese, művészettörténész

Magyar Nemzeti Galéria, 1984. július–augusztus.

Paizs László, Munkácsy-díjas szobrászművész

A Műcsarnokban rendeztek meg az országos tárlatot, melyen szerepel Paizs László háromméteres poliészterformája, – óriásira nagyított kuriózum. /említve/.

Wagner István: Élményre várva.
Magyar Hírlap, 1982. máj. 1. 7. old.

Paál László festőművész
Állandó kiállítás

Munkácsy Mihály és Paál László művészete
(Kép. I. em.)

Magyar Nemzeti Galéria, 1983. november

Paál László festőművész (1846-1879).
állandó kiállítások

Munkácsy Mihály és Paál László művészete
(C ép. I. em.)

Naptár

9 VASÁRNAP
SUNDAY

9.30
TIT TÁRLATVEZETÉS
Munkácsy Mihály és Paál László
művészete
Vezető: Bellák Gábor

Magyar Nemzeti Galéria, 1983. október

Pál László, festőművész
Állandó kiállítások.

Munkácsy Mihály és Pál László művészete.
(C bp. I. em.)

Magyar Nemzeti Galéria, 1983. december.

Pádl László, festőművész
állandó kiállítások.

Munkácsy Mihály és Pádl László műterete.
(C kp. I. em.)

Magyar Nemzeti Galéria, 1984. január.

Pádl László festőművész (1846-1879).

Gampor László festőművész az 50-es években klasszikus másolatokat készített az állami másolatgyűjtemény részére. (többek között Rembrandt, Munkácsy, Pádl László műveiről.)

(ennlitve).

Déli Hírlap, 1984. febr. 3.

Paal László, festőművész (1846-1879)

a Magyar Nemzeti Galériában „Válogatás 3 év szerzeményeiből" ennel nyílt kiállítás. A Galéria tudatos vásárlási programja már az új kortárs anyagát gyűjti. Nagyon helyesen gondolnak a múltra, ezt példázza Bogdány Jakab, Munkácsy Mihály, Paal László egy-egy mestermüve és ~~Gold~~ Gundelfinger Gyula 1876-os müncheni festménye, mely már az előszecesszió egyik alkotása.
(említve).

Losonci Miklós: Nemzedékek találkozása.
~~Magyar Nemz~~ Pest Megyei Hírlap, 1984. febr. 8.

Pásl László

A Galéria mecénásai

Magyar Nemzet
1886. I. 14.

Paál László

A magyar múzeumok fő mű-
vei svájcban

Népszava 1985. VIII. 12

Paál László

125 éve született Korta József

Magyar Nemzet 1985. III. 27.

Paál László

Kiállítás megrendezés miatt zárva a Magyar Nemzeti Galériában

Magyar Nemzet 1986. VI. 14.

Paál László: Erdő mélye.

Pásztortűz

1930 febr. 9.

Minyabá dohányt termel

Irta: Donáth László

Tavasz táján kijövének az urak s erőst oktaták a népet . . .

Vagyis, hogy az elején kezdjem, éppen a pityóka vermet bontám meg a kertben, mikor látom, hogy a nép tojulva-tojul a községháza felé.

Le hát hamar a kapuhoz s kérdem a nagy igyekvőktől:

— Hova no, hova?

— Az urak a faluházán vannak, — mondja Laji koma futtában — jere hamar te is, mert a népet oktatják . . .

— Hát, — mondom — csak hordogassad asszony, mert ezt már magam is megnézem.

Dutton-dugva a ház, mikor megérkezem . . . Kérdem a komától:

— Aztán betűvetésre-e, hallod?

Hát, azt mondja, ő se tudja . . .

De feláll egy ténsúr s ahogy kezdi, rögtön észreveszem, hogy a földmívelésre . . .

— No, — mondom magamban — ha nem egyéb, a halat is megtanítják úszni! . . .

De a ténsúr csak mondja a magáét, hogy aszondja: a szántás se célirányos, mert a nép csak földszintjét gürözdöli, mint a hegyoldalát a kötött kerék, pedig úgy kéne szántani, hogy a szíve hasadna belé . . . De a régi eke nem ér egy irgalmas sóhajtást s a marha se arravaló, hanem a taraktor, a már tekintélyesen rendezi, mert a taraktor . . .

— Hát a mi a fészkes istennyila?! — kérdem hirtelen, hogy lássa, hogy mi is véleményezünk.

— A' masina, — mondja a ténsúr — értelmes masina, — tóditja — ami tizenkét ökörnek minden dolgát végzi, még se fogyaszt egy falás szénát se, csupa benzint iszik.

Nekem mindjárt gyanus volt, mert mondom magamban, hogy más is hallhassa:

— Az ital éppen elég drága most is, mi lesz, ha még a masina is beleelegyedik?

Erre csakugyan meghőkölt a nép, de a ténsúr nem ügyeli, csak mondja a magáét s megint az a vége, hogy tizenkét ökörnek minden dolgát megcselekszi az az egy masina . . . Kettő hát elég az egész falunak . . . Mégis most csak egyet, mert ha megismerjük, úgyis hármat veszünk. . .

Neki azért egy szavát se, hanem a taraktor ott a falu végén, nézze meg mindenki s higyjen a saját szemének.

Mindjárt gondoltam, hogy őkeminek van eladó masinája, azért oktatá a népet olyan ingyen . . .

Alig pillantok ki, már ott pufog a fene rusnya masina s csődül a nép is kifelé.

Erre könnyen hagyja a ténsúr is az oktatást, mert aszondja:

— Itt a taraktor s beszél a maga helyett.

Ki hát én is nagy szaporán, mert mondom:

— A szavazatjára éppen kiváncsi vagyok.

Jól gondolám, hogy a benzin valami büdös ital lehet, mert ahogy a szagát fujta, még megszédülék tőle. Valahol jól bekáfolhatott a taraktor is no, mert a gőzből ki nem fogya.

Várom a szavazatját is, de látom, hogy egy kicsit elveté a ténsúr, mert ahhoz nem igen ért, hanem egyszer mégis burrogni kezd s megindul magától . . . No, pont úgy megy, mintha szekér volna. De igen a nép is utána, különösen az asszony s a gyermekféle.

Hát ki csakugyan a faluvégére; neki ott a legelső földnek s hányja kukra az ördög masinája, hogy térdig járunk utána a barázdában.

— No?! — kérdi nagy vigyorogva a ténsúr, mert őkeme is látta, hogy egyedül én véleményezek.

— Csakugyan nem kutya no, — mondom én is, mikor egy hold formát tönkre tett — de már arra a likra igaz kiváncsi vagyok! . . .

— Melyikre? — kérdi a ténsúr.

— Hát arra a bizonyosra, tudja . . .

— Nem értem bácsikám.

— Né né, mit farol?! . . . Vagy nem a ténsúr mondá, hogy tizenkét ökörnek rendesen minden dolgát?! . . . Csak azért tudja! . . .

A ténsúr húzogatja a vállát, hajtogatja a fejét s olyan jámbor képet vág, hogy már látom, csakugyan nem érti.

— Hát ténsúr, — mondom, hogy mégis útba igazitsam — mióta dolgozik evvel a fene rusnya masinával?

— Esztendeje mult, — felel gyanakodva.

— Aztán hány hold földet trágyázott meg ez a rusnya micsoda? . . .

— E nem arravaló, — mondja a ténsúr.

— Hát, — mondom én — akkor a ténsúr se vessen akkorát, hogy tizenkét ökörnek éppen minden dolgát, mert enged látom, mint Samu a nyulakból! . . .

— A szántást értettem bácsi, ahogy például a répa kivánja . . .

— Úgy hát a ténsúr répában vigéckedik? . . .

Ő igaz semmiben, — felel mérgesen — mert ő a gépgyár követje, aki a népet akarja oktatni . . .

— No no, — hagyom helybe — mert ha répában járna, a dohányba magam is beállnék, mert az az igazi portéka.

Oda erre a szóra egy más ténsúr, egy éktelen veres s azt mondja keményen:

akik ott voltunk, hogy a kitűnő dirigens kérlelhetetlen szigora és fejlett zenei kultúrája valósággal csodát mivelt az aránylag nem nagy számú, — csupán hatvan tagból álló zenekarral, hogy ilyen tökéletes egységü teljesítményt tudott velük produkáltatni olyan erőtani hatással, amely bármelyik világvárosi nagy zenekarnak dicséretére válhatott volna.

A műsor következő száma Goldmark: „Falusi lakodalom" című bűbájos melódiájú, gazdag hangszerelésű és sok érzésárnyalatú műve volt, amelynek minden egyes tétele, hangulatváltozásainak és fülbemászó ritmikájának hol kecses, hol szilaj, majd méltóságteljes variációival egy csapásra meghódította a lelkes hallgatóságot, amely egész estén át tüntető ünneplésben részesítette a kiváló karmestert és a derekas, becsületes és művészi lendületű munkát végzett zenekart. A Mester tanítványai pedig egy zöld és egy arany babérkoszoruval fejezték ki hálájukat és szeretetüket nagyrabecsült mesterüknek.

Még le kell írnunk azt az egyöntetű óhajtását Kolozsvár intellektuális társadalmának, — amelynek nagy része be sem fért már, vagy nem jöhetett el a január 31-iki szimfónikus koncertre, — hogy ugyanezt a műsort ismételje meg a szimfónikus zenekar minél előbb, hogy a távolmaradottak is meghallgathassák.

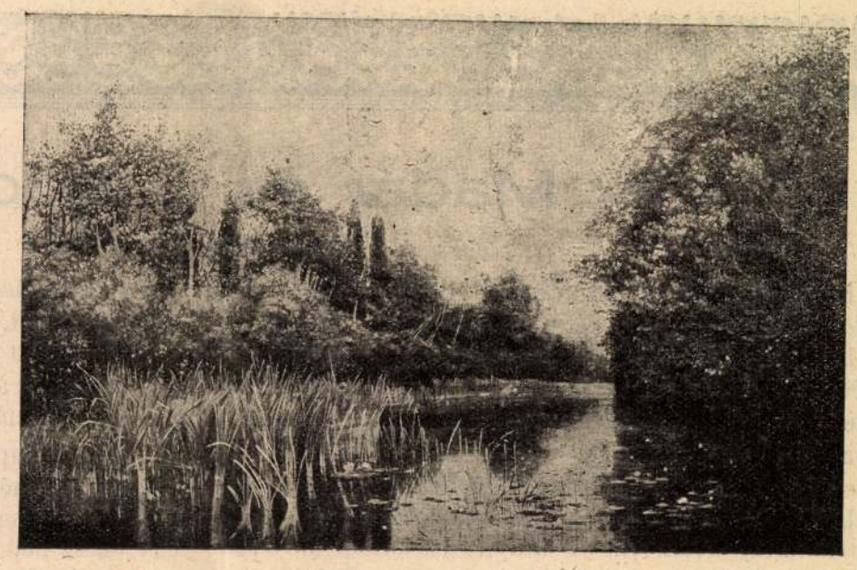

Paál László: Nádas.

Zsizsmann Rezső nagy nyeresége Kolozsvár zenei életének, benne végre megtaláltuk azt a vérbeli, ideális eszmékért küzdő, kiváló muzsikust és szervező erőt, aki új áramlásra indítja lassú érverésü zenekultúránkat.

Jegyzetek a nagyvilágból

A sarkkutatások gyakorlati jelentősége

Sokat elmélkedtek róla, érdemes-e annyi áldozatot hozni a sarkokért. A sarkokon, miután már nagyjából felfedeztük őket, látszólag nincs semmi különös dolog, végtelen egyhangu, veszedelmes jégpuszták, más semmi. Ha még valami mesés mágneshegyet, nagyszerü bányákat, vagy váratlan enyhe éghajlatot talált volna az emberiség, mindebből érthető lett volna a sarkkutatói láz. Igy azonban mit keres az emberiség a sarkokon?

Erre a kérdésre megadja a feleletet Szamoilovics orosz sarkkutató, a „Kraszin" jégtörő volt parancsnokának beszámolója. E szerint ugyanis Oroszország hét jégtörőt tart állandóan, hogy a sarki kutatást állandósítsa. A Bareus-tengert ez a hét jégtörő teljesen felderítette: a Murman-parton és a Ferenc József-földön élettani állomásokat szerelt fel. A Novaja Zemlján, a 74. szélességi fok alatt földrajzi obszervatóriumot létesítettek, ez a legészakibb fekvésü tudományos megfigyelő Oroszországnak ugyanis északon több mint huszezer kilométeres partja arktikus fekvésü. Az északi sarok klimatikus, meteorológiai és mágneses viselkedése tehát óriási jelentőséggel van Oroszországra. A télen észlelt fagyhullám is arktikus eredetü volt. A sarkvidék viszont mindentől függetlenül is a legkitünőbb bázisa a meteorológiai megfigyelésnek. A levegő mindig csendes itt és az évszakok hőmérsékváltozásai is minimálisak.

A sarki kutatás tulajdonképpen csak rendszeresen ér valamit. Az eddigi megállapítások és következtetések is úgy a mágnesség, mint a geofizika, az oceanográfia és a poláris légköri elektromosság terén óriási lépéssel viszik előbbre a tudományos életet és nem csekély mértékben változtatják majd meg a jövő század tudományos felfogását.

Végül pedig: Európa és Amerika közt a legrövidebb út az északi sarkon át vezet. Az északi sarok légköri viszonyai rendkivül alkalmasak a repülésre. Az északi sarok belátható időn belül kiépül, mesterséges kikötőszigetek lesznek rajta s akkor ez lesz az Európa—Amerika, sőt az egyéb kontinensek közti közlekedés legforgalmasabb útja.

Érdekes, hogy ugyanakkor, amidőn Oroszország ilyen mellékgondolatokkal nyomul előre telepeivel az északi sarok felé, ugyanakkor Amerika meg mintha a déli sarokra vetné magát!

A villamosság vizsgálata a mesterséges világűrben

Régi vágya a fizikusoknak, hogy előállítsák a világürnek megfelelő hőmérsékletet laboratóriumban. A világűrben ugyanis rettenetes hideg van, pontosan —273 fok Celsius a világűr hőmérséklete. A leydeni fizikai laboratóriumban hosszú évek óta folytak már kisérletek arra nézve, hogy ilyen rendkivül alacsony temperaturáju helyet izoláljanak és abban az általuk ismert energiák jelenségeit vizsgálják. Tudvalévő, hogy a gázok cseppfolyósítása nagyfokú hősülyedésnél áll elő. A laboratóriumot Kamerling Ones professzor alapította, aki a héliumgáz sikerült cseppfolysításával örökítette meg a nevét. Pictet és Linde fizikusoknak is sikerült néhány gázat folyékonnyá tenni, többek között az oxigént is és most már gyors egymásutánban sikerült abnormálisan alacsony hőmérséklet előállítása. Érdekes azonban, hogy amilyen gyorsan eljutottak a kisérletek a —260 fok hőmérséklet előállításáig, ettől kezdve szinte megállt a kisérletezés. Végre 1921. október 31-én Kamerling Ones labortóriumában —272.3 fokot mértek. Még mindig hiányzott azonban 7 teljes tized fok a világür hőmérsékletéhez. Később a kisérletek megismétlésénél az eredmény néhány tizedfoknyi ingadozást mutatott. A hiányzó pár tizedfok a hőelmélet szerint nem játszott fontosabb szerepet, de a baj ott volt, hogy ez a hőmérséklet igen kis területre volt koncentrálva. Kamerling Ones mindössze 1 köbcentiméternyi térben tudta a hőmérsékletet ennyire leszállítani s most aztán asszisztense, Keesom megismételte a kisérletet s most 200 köbcentiméteres izolált térben állitot elő 272.2 fok hőmérsékletet.

Ez a jelentős kisérleti tér most már lehetővé teszi, hogy a gázok, továbbá a fény és az elektromos hullámok viselkedését olyan körülmények között vizsgáljuk, mintha a világürben szemlélnénk őket, nem pedig a föld atmoszférájában. Mondanunk sem kell, hogy a most meginduló vizsgálódások igen könnyen meglepetéseket is hozhatnak, de mindenesetre bizonyosságot szereznek nagyon sok elméleti fizikai kérdésben. Szóval a fizikai kisérletek terén is eljutott a tudomány a kozmikus vizsgálódás egy sokkal teljesebb és pontosabb módszeréhez.

A Kék Madár és a modern színház

Irta: Vita Zsigmond

Két napig volt Kolozsvárt a világhírű orosz *Kék Madár* kabaré-társaság, két este játszottak a Magyar Színházban, hogy egyszerre világvárosi hangulatot teremtve, megzavarják művészi közönyünket és új kérdésekkel, problémákkal töltsék meg a lelkeket. Jushnij előadása különbözik minden eddigi megszokott kabarétílustól és nem csak az orosz művészet különleges értékeit hozta el, hanem a modern színpadnak is sok új törekvését mutatta be. És ezt az annyira szokatlan művészetet Kolozsvár lelkesedve, hódolva fogadta, olyanok tapsoltak, akik valószinüleg előzőleg idegenkedve, vagy ellenségesen hallottak ezekről a dolgokról.

Jusnij sikere tudatossá tette bennünk a megszokott reálista színpad bukását és megmutatta, hogy a mai ember a puszta élet másolásánál egyebet keres a színházban. A konvencionális díszletek megúntak lettek, a film tökéletesebben tudja visszaadni a valót, ezért mindenütt szembeütközőbbek lettek a színfalak tökéletlenségei.

A század eleje óta folynak a kisérletek a színház megújítására, Párisban először Antoine a *Theatre Libre*-ben adott helyet a fiatal művészeknek és azóta főleg a párisi és orosz színházaknak hosszú sora próbálkozik az új színpad megteremtésével.

Ezekben a törekvésekben egy alapelv csúcsosodik ki: az, hogy a színház nemcsak irodalom, hanem a képző- és szóló-művészeteknek oly összessége, mely az ember alkotó erejének legösszetettebb kifejezése. Ezzel a modern színház visszament a színjátszás eredetére, amikor a legmélyebb, elsősorban vallásos ösztön kifejezője volt. A modern színház is ismét felismerte a zene, a festészet és mimika fontosságát, amik együttvéve meg tudják szólaltatni az egész embert. Az iró az egész műnek így csak egyik, irányító alkotója, aki csak a többi művészetekkel együtt tud egységes, kollektiv hatást elérni. De a színház csak a különböző elemek harmonikus egységével tudja megőrizni a maga hivatását s ha — mint újabban gyakran megtörténik — a diszítő elem kerül túlsúlyba, épp úgy elveszíti igazi jelentőségét, mintha az iró magában beszél a többi művészetek nélkül.

A színpad megreformálása különböző eszközökhöz vezetett és különböző célokat akart megvalósítani. Jushnij bemutatkozása éppen azért érdekes, mert olyan sokféle elemet tudott felhasználni a maga ideáljának kifejezésére.

Egyik alaptényezője művészetének a primitiv, ősi bábjáték, melyet például a groteszkül mozgó törpékkel és a szigorú szülők közt táncoló Katinca-val mutatott be bravurosan. Ezek a képek a valón túl a mesék birodalmába visznek, de szimbolumukkal mély emberi érzéseket elevenítettek meg. Mint a középkor egyszerű művészete egy pár utalással, magyarázattal emelte magához közönségének lelkét, éppen úgy mi is a stilizált mesén keresztül érezzük át a mindenütt egyforma életet. Jushnij ezzel lemondott arról, hogy a valót adja, de meséje a nagyemberek számára új értelmet nyert.

Ehhez kapcsolódik a népművészetnek a felhasználása. Orosz népies táncaival, dalaival nemcsak az egyszerű parasztember lelkét fejezi ki, hanem azon keresztül egy egész nép, illetőleg minden ember egyformán érzett fájdalmát. Ez a primitívség olyan, mint a Maeterlinck misztikus drámáinak primitivsége, amely fölkutatja a legegyszerűbb dolgokat, hogy megtalálja az örököt és így tömegekhez szól.

Legerősebb, szívbemarkoló hatást váltott ki az *Ei Uchnem* előadása a gyönyörű Volga-dalnak mesteri szcenirozásával. A narancssárga égbe olvadó violaszín környezet, a rongyos, szürke emberek, nem *egy* oroszországi tájat, folyót, hajóvontatókat mutatott be, hanem a mindenütt megtalálható emberi nyomoruságot.

Itten látszik meg a díszletezés fontossága, aminek új lehetőségeit főleg egy pár expresszionista jellegű, összevisszaságában először megdöbbentő kép mutatta.

Ezek a képek (moszkvai vurstli) már nem mesék, de nem is a valóság. Technikájuk lényegében egyszerű, gyakran egyszerű fekete háttér világítja meg az elől mozgó világos alakokat. Nem mutatják meg a dolgok való képét, csak szilánkokat belőlük, amelyek szimbolizálják az egészet. Kevés vonallal, gyakran mértani formákkal tudják a figyelmet egy helyre lekötni és így azonnali hatást váltanak ki. Jushnij is nagyon jól tudja az egymást keresztező vonalak, formák diszharmonikus hatását, ezért tudott annyi nyugtalanságot vinni egy pár képébe. Ehhez járul még természetesen a különböző fénynek, világításnak aláfestő hatása, melyet ma már külföldi színpadokon mindenütt nagy sikerrel alkalmaznak.

Így kerültek le a színpadról a különböző helyet töltő, felesleges tárgyak, amelyek már nem tudták a néző illusióját felkelteni, hogy csak olyanok maradjanak meg, amelyeknek szimbolikus jelentősége van. Jushnij ezt a leegyszerüsítést tökéletesen keresztülvitte biedermeyer képeiben, melyek dekorativ beállítottságukban már úgyszólva leveleződapokként hatnak. Itt mutatta meg ezúttal, hogy milyen egyforma tökéletességgel tudja kifejezni az orosz bánatot és a német bájt, kedvességet.

Mindezekben természetesen csak eszközeit, módjait látjuk a színpadi művészet megújhodásának, de a főkérdés mégis fennmarad: milyen legyen a modern színház. Ezek a kisérletek csak a keresés irányát mutatják meg, de a feleletet csak egy nagy művész adhatja meg.

Paál László: Mocsaras táj.

Zsizsmann Rezső

Irta: N. Tessitori Nóra

Zsizsmann Rezső nevét és művészetét már régóta ismerjük. Elismerő szeretetünknél csak szerénysége nagyobb, amellyel mindenkor távol tartotta magát a feltűnéstől és reklámot kereső, törtető útaktól. Mert számára a zene volt mindennél fontosabb, — hírnél dicsőségnél, névnél, tapsnál.

Nemhiába írta róla egyszer a milánói „Corriera della Sera" egyik 1925. évi ottani koncertje után, hogy „ez a kiváló magyar orgonaművész a zenét ideális célnak tekinti, s ezért képes mind a klasszikus, mind a modern komponisták müveit olyan nagy stiluskészséggel előadni"...

*

Valósággal unszolni kell ezt a szerény muzsikust, hogy külföldi sikereiről beszélni kezdjen, — s helyette inkább a felesége, — zenében és emberségben jó társa, — mondja el és mutatja meg kérésemre az 1925. évi olaszországi turné meleg sikerű élményeinek emlékeit.

Rendkivül érdekes és a Zsizsmann Rezső művészetének nivóját élénken bizonyító eseménye volt például Bergamoban, — Donizetti szülővárosában, — való szereplése, ahol a Basilica S. Maria Maggioré-ban, Olaszország legnagyobb orgonáján játszott, amelyen néhány évvel azelőtt maga Enrico Bossi, — a neves olasz komponista és orgonaművész koncertezett.

És ugyanaz a magas zenei műveltségű olasz hallgatóság, amely a Bossi kultúrájának neveltje volt: a legnagyobb elragadtatás hangján tette meg az összehasonlítást élőszóval és a sajtóban is a magyar Zsizsmann és az olasz Bossi között, — amelynek eredményeképen az elismerésnek ugyanazt a fokát juttatta Zsizsmann művészetének, mint nagynevű, saját vérebeli fiának. És mikor Zsizsmann befejezte műsorának azt a számát, amelyben Bossinak: „Idylle" című orgonaművét is eljátszotta: odarohantak hozzá Bossi személyes barátai s meleg kézszorítások és ölelések között jelentették ki, (s ugyanezt hangsulyozta a sajtókritika is), hogy „játéka teljesen magánviselte az olasz zenei stílus karakterét" s hogy „ez a kiváló magyar orgonaművész igazán serio e studioso musicista" (komoly és tanult muzsikus).

Ugyanezzel a meleg elismeréssel emlékezik meg művészetéről a „Corriera della Sera", továbbá a Mussolini hires lapja, az „Il Popolo d' Italia", valamint a „La Sera" és az „Ambrosiano" című olasz lapok recensiója is, amelyek külön kiemelik „mesteri virtuozitását", amelyet a világversenyben is helytállónak és versenyképesnek jelentenek ki. „Nagy muzikalitását", továbbá „színes és tökéletes felkészültségű játékának egyik főerősségéül" emlegetik *„stílusszerűségét"*, amelynek segítségével a legkülönfélébb fajtáju zenei nyelven a zenei karakterábrázolás tökéletességével tudja megszólaltatni az előadott művet.

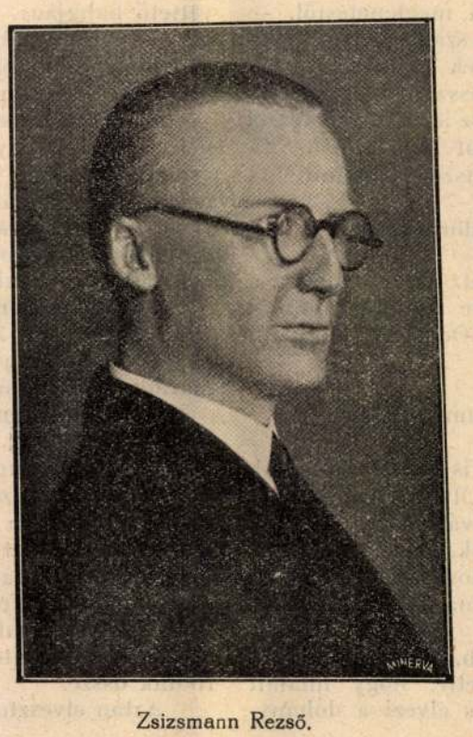

Zsizsmann Rezső.

Milánóban például hat estéből álló sorozatos előadást tartott, amelyek egyikét kizárólag olasz szerzőkből állította össze, s a milánói zenei körök legkiválóbb képviselői, muzsikusai és zenekritikusai a csodálat hangján emlékeznek meg pompás stilusérzékéről, amellyel az olasz muzsika faji jellegzetességeit ki tudja domborítani.

*

Zsizsmann Rezső féligmeddig magyar, féligmeddig szláv, féligmeddig német származású s ez a három érdekes vér- és karakterkeverék meglátszik egész egyéniségén s teljesítményeinek költői ellágyulásai egyesülnek lényében és művészetében a magyar temperamentum elemeivel.

Már mint a budapesti zeneművészeti főiskola növendéke, feltűnt és kivált társai közül kiváló muzikalitásával és zenei tehetségének más megnyilatkozásaival. Kitüntetéses vizsgája és diplomája megszerzése után Berlinben folytatta tanulmányait, ahol különösen a zenetudományban való ismereteit bővítette és gyarapította két éven át.

Tizenöt éven át pedig a marosvásárhelyi zenekonzervatoriumnak volt egyik vezető tanára s az ottani szimfonikus zenekarnak egyik karnagya és a maivá fejlett marosvásárhelyi zenekultúrának egyik hatóerejű megteremtője (Marosvásárhely ma is visszasírja Zsizsmann Rezsőt). Most pedig a kolozsvári katholikus zeneiskolának igazgató-professzora s a szent Mihály templomnak s a kolozsvári szimfonikus zenekarnak karnagya, 1929 nyara óta.

*

Az elmult hét péntekjén, január 31-én a kolozsvári református theologia dísztermében, a kolozsvári magyar zenekonzervatorium szimfonikus hangversenyén mutatkozott be hivatalosan karnagyi-dirigensi minőségében.

Egész megjelenése, minden mozdulata diabolikusan szuggeráló erejű. Fölényes biztonsággal és hatalmas erejű akarat-áttranszponálással vezette a zenekart, teljesen alárendelve a zenekar minden egyes tagját és hangszerét a megszólaltatott művek és saját akarata szellemének.

A hallgatóság csenddel és áhítattal töltötte meg a termet és visszafojtott lélekzettel figyelte a varázsló karmesteri pálca intéseinek nyomában feltámadt és meghalt életek örömét és fájdalmát, amelyek a zene lelkéből szálltak ki feléje s az egymásra való kölcsönhatásnak művészi harmoniájában vált eggyé az előadott művek mondanivalójával.

A Harmoniák poétáját ismertük meg és köszöntjük Zsizsmann Rezsőben, aki képes szenvedésektől fáradt lelkünket a zene tisztító vizében felüdíteni, felfrissiteni és meggazdagítani.

*

Beethoven hires Eroica szimfoniájával nyitotta meg műsorát a kolozsvári szimfónikus zenekar, amelynek különösen Allegro con brio, Scherzo és Finale tételei keltettek mély benyomást és tűntető lelkesedést. A nagy műnek minden orchestrális szépsége és zenei gondolata frappirozó erejü összhangban és tisztult zenei frazirozással, hatalmasan áradó dinamikával érvényesült s mindnyájan érezhettük,

mivelhogy fölötte szorongattak a Kobb generális németjei, (itt köpött egyet!), vígan ereszkedtünk le a sikra az Esze Tamás ordasai között s vérezvén Rákóczi harcain, Bottyán csatáján legénykedtünk utoljára, de akkor mán tábori-ágyán haldoklott szegény János apánk... Mink elmondhatjuk, hogy kiálltunk a nemzeti-ügy védelmére... És most?... Hajhaj!

Szippantott kettőt a száron s úgy oldalvást pislogott rá csepühajú kenyerestársára:

— Hány éves vónál, Demeter testvér?

— Nem tudom biztosan, Jakab testvér, — tünődött el Zöld Demeter. — De ha jól utánagondolok magamba, hát járhatok már a hatvan alatt...

Hallgattak egy sort. Buga Jakab annyit mondott még:

— Én most tavaszon tőtöm be a hatvanegyet... De ahogy látom, aligha halunk meg idehaza.

A két gebe ott tétlenkedett a hátuk megett. Zöld Demeter megértette a Jakab testvér odavetett szavaiból, hogy béna tetemüket valahol Podólia földjén, vagy a Visztula táján fogják elkaparni, ha ugyan nem a mezei vadak eszik meg őket. Mert itthon nem lehet maradni többé az ilyen fenelegényeknek.

Azalatt mentek a felhők. Magasan, igen magasan repültek a szélben s mind-mind a lengyel végek irányába. Olykor, ha egy felhődarab húzott fátylat a napnak arca elé, ők ketten összedideregtek.

Zöld Demeter akasztotta meg a csöndet:

— Mit gondolsz magadba, Jakab testvér, megfogad még minket valaki?

— Talán a cárhoz állunk be, mert ott becsületi van még a hetyke fattyaknak, — füzte a szót Buga Jakab. — Úgy hallottam félfüllel, Jávorka Ádám hadnagy is arrafele indult...

Zöld Demter megvakarta a csepübajusza sarkát:

— Abizony jó lenne...

Megegyeztek aztán, hogy csorba kardjaikat a cárnak fogják felajánlani, ha csak útközben be nem szegődteti őket más-valaki, hadi-alkalmaztatás céljából.

És amint veszteg heverésztek volna ketten, a télutói szélzsongásban, mialatt a hólé csoronkált s a napocska sütött, Buga Jakab — ugy oldalvást — hamiskásan pislantott Zöld Demeterre:

— Meg kéne házasodni, testvér...

— Megházasodni? — s csuklott a meglepetéstől. — De mire? Istenem-Uram, mire? Talán a szablyánkra, melynek élét rozsda rágja ősz óta? És minek házasodni meg? Hogy nyeregben vigyünk magunkkal asszonyt, gyereket s hogy félkézzel őket szoritsuk magunkhoz a lovon, félkézzel meg vagdalkozzunk a német ellen, mint hajdanán a Szepessy Pál legényei? Uram-Teremtőm, hiszen még mireánk se gondol senki!

Buga Jakab, úgy fektében, annyit dörmögött:

— Abizony úgy van...

Egy darab időt ellőgéreztek megint, naplopómódra a hegyi-tisztás szélében, amikor észrevette a kordovánbőrű, hogy kóchajú társa erősen vakarózik. Odaszólt, hogy mi az? Csípik talán?

Zöld Demeter részvétlenül szólt:

— Eltanáltad. Kergetőznek a hónom aljába.

Hallgattak.

Duruzsolt a szél s a hátán fehér kis felhők suhogtak föntt s egytől-egyig Lengyelország felé. Olyan világ volt az, hogy berdót kiabáltak már Munkács várában s még az őszön lehullt minden levele a Bakonynak. Biztosra lehetett venni, hogy német lancknehtek és vallon zsoldosok rövidesen utánukhúzódnak a sovány Krajnára is, ahol zabkenyérnél nem termett egyéb...

Sűrűn pöfékelt eközben Buga Jakab, de a pipája csak szortyogott már. Ugyanakkor észrevette, hogy mialatt őmaga szabad hassal fekszik hanyatt s élvezi a dohányszagot, Zöld Demeter — a feje fölött — szájával kapdossa el a pipa elszálló füstjét.

Dr. Révész Andor,
aki magyar létére a legnagyobb spanyol lap külügyi szerkesztője, Primo de Rivera bizalmasa, a francia becsületrend tulajdonosa.

Rászólt:

— Mit mivelsz, Demeter?

A csepüszínű bujdosó így válaszolt ekkor azon a nevettető hangján:

— Egypár füstnyeletet igyekszek leszijni a levegőbül, merthogy Szent Mihály-napja óta nem pipáztam. De még bagónak se láttam a színit...

Buga Jakab szíve megesett éhenkórász pajtásán, akinek majd a könnye serkedt ki a szörnyű dohányinségtől s átnyujtotta neki kurtaszárú cseréppipáját. Zöld Demeter mosolyogni próbált, savanyún, a pipa üledéktartalmát kiverte a baltenyerébe s akkor a bagót benyomkodta egyik zápfogára. S a szokatlan élvezet folytán mindjárt békítőbbnek látta a jövendőt.

Talprakecmergett később Buga Jakab, megkötötte a nadrágját, amire Zöld Demeter is a kiszárított zsákdarabkákba pólyálgatta a lábát. De már a lábaszára meztelenül maradt, mert nem tellett a kapcarongyokból.

Ahogy készen lettek volna, annyit mondott Buga Jakab:

— Indulhatunk!

És ekkor huzni kezdték magok után a két nyomorult állatot, miközben cuppogtak a sárban. Feszült a kötőfék szára, mivel a két gebe nem birta vonszolni magát.

Veszkődve távolodtak fölfelé s valószinű volt, hogy még a mai nap folyamán átkelvén valamelyik hágón, lengyel földre fognak rálépni, ahol is kevesebb zaklatásban lesz részök. Mentek hát s alakjaik mind-kisebbre zsugorodtak össze.

Aztán elvesztek egy fordulónál.

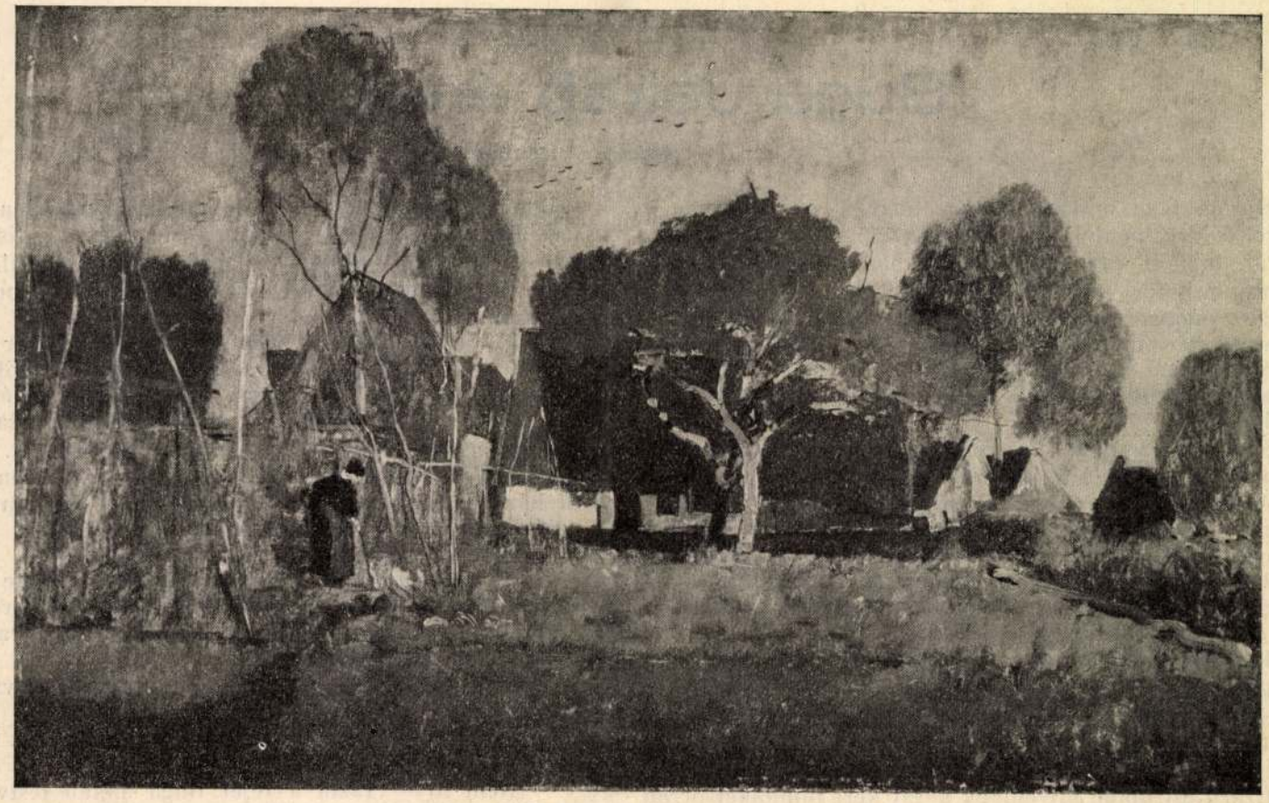

Paál László: Százéves asszony:

Mert nem mai gyerek volt már a két kóborló. Buga Jakabnak vállig-csüngő hajában több volt már a fehér, mint a fekete. Zöld Demeter hajáról nem lehetett mondani semmit, mert kóc volt a színe. Még a szempillája is fehér, mint a házinyulé. Úgy jött a világra.

Azontúl tetemes ideig nem szóltak egymáshoz.

Köröskörül hólé csordogált, de a tisztásnak ezen a részén kiszáradt már a füvecske, amely ekkor próbált serkedni. Sütött a napocska, fent azonban, a hágók és ormok felett szél duruzsolhatott, mert elvétve egy-egy apró felhő repült a szélben. Fehér volt a felhőcske s valamennyi északnak suhogott el. Lengyelország irányába.

Ott, a tavaszodó nap fényében megtelepedtek kevés időre. Zöld Demeter leülvén a gyenge füre, nekilátott, hogy leszedegesse lábafejéről a vizes zsákvászonrongyokat. Bizonyára azzal a szándékkal, hogy kiteregeti őket a napra. S akkor, álla alá kapván a térdeit, átkarolta a két lábaszárát és csak sóhajtott egyet.

Buga Jakab holmi dohányülledéket kapart elő ezenközben s megtömvén vele rövidszárú cseréppipácskáját, ráfüstölt és szipákolni kezdett. Ugyanakkor, hogy fokozza a mennyei élvezetet, megoldotta magán keveset a nadrágszijjat s felhuzván az ingét, hanyattdőlt az alig-zsendülő pázsiton s a napocskának vetette ki csupasz hasát...

Zöld Demeternek azonban kifogásai estek:

— Vigyázással légy, Jakab testvér! Mert meg találsz fázni, akkor oszt csikarni fog a hasad...

— Attul nem tartok, — legyintett pöfékelve a híres éhenkorász. — Az időjárásnak számtalan forgandóságát állta ki már ez a has...

Hallgattak megint.

A két ló csüngő fejjel búslakodott. Látszott mindkettőn, hogy napjaik meg vannak számlálva. Ők ketten meg szótlankodtak tovább. Buga Jakab keserű füstöt eregetett, miután legutóbb tavalyi galagonyalevelet is kevert a dohánymaradék közé, Zöld Demeter viszontag átnyalábolt lábszárral pislogott az elhagyott sikság felé, déli iránynak, miközben állát a térdére fektette. Később a lábaujjaira kezdett pislogni.

És míg a füstöt élvezvén, a pipát szortyogtatta Buga Jakab, pipátlan társa a nyálát nyelegette. Mert ő is szeretett volna egy szippantást. Idő multával annyit kérdett:

— Mit gondolsz, Jakab testvér, hun járhat most a fejedelmi urunk?

— Rákóczi ő szent felsége? — ütötte föl fejét az őszülő bojnyik, mialatt kivette szájából a cseréppipa kurta szárát. — Úgy vélem, Strij vára körül valahun, ha még nem a bzsezsnáni kastélyba... Alaposan bennevagyunk a ganéba!

Zöld Demeter alig mert szólni, annyira leverte lábáról ez a most hallott jelentés. Nehezen nyögte ki:

— Oszt mit gondolsz magadba, kapunk-e még hópénzt valamikor?

Buga Jakab vállat vont. Mert oly nevetségesnek találta a kérdést, hogy igazság szerint lusta volt válaszolni. Tapasztalván azonban Demeter testvér nagy elszontyolódását, annyit kérdett, hanyag-módra:

— Mikor láttál hópénzt utoljára?

— Én, testvér? — kérdezte vissza Zöld Demeter. — Ha jól visszaemlékszem, harmadévi őszön. De azt is kongólibertásban adták, négy zacskóval. Sulya volt, félpolturát nem ért.

Buga Jakab megjegyezte, nagyvártatva:

— Hát azért mondom.

Ezt a választ Zöld Demeter nem értette egészen s ezokból lógni hagyta a fejét. Mert a Buga Jakab lelketlen válaszából annyit sejtett legföljebb, hogy kutyáénál-kutyább napok következnek el rájuk ezuttal. Úgy látszik, ez az aggodalom búsithatta Jakab hadnagyot is, mert — mialatt sűrün szortyogott a pipaszár — darvadozásnak adta magát:

— Mennyi csatán forogtunk mink ketten, Demeter testvér!... Amikor zsenge ifjak valánk még, kezdtük a nagypijáju s kevésdohányu Szepessy Pál, ugyszintén a kopasz Szuhay Mátyás bujkáló legényeivel. Ott voltunk Thököli urunk fölkelésén, Európa keresztény vitézeinek legelején hadakoztunk Buda megvevésénél, rezesorru Major Ferenccel tizenöt esztendőt lappangtunk a sűrü erdőkben,

Buga Jakab éneke

Irta: Komáromi János

Három hete mulhatott már, hogy a vereckei hágón lengyel földre mentek át a társzekerek a fejedelmi bagázsiával, mielőtt egy rutén kenéz házában mégegyszer álomra hajtotta volna le rút gondoktól zaklatott fejét, (utoljára magyar földön), azt mondta ugyan, hogy lengyel csapatok élén hamarosan visszatér, de senki nem hitt többé az idegen segitségben. Régen halott volt már Bottyán János, Holleprouth és Palkovics pedig vasat zörgetett kezein-lábain.

S ahogy az utolsó társzekér is elhaladt volna az országhatáron, visítozó csend állt be mindenfelé.

Az északkeleti részeken mintha tavaszodni próbált volna... Messze járhatott még a kikelet, de a Verhovina tisztásairól eltakarodott már a hó s hólétől zavaros vizü patakok csoronkáltak a hegyoldalakon. Havasalföld felől pedig zsongó szellőcske fujdogált-fujdogált szakadatlanul... A tavasz közeledését hirdette.

Iszonyu hallgatás ült az egész ország felett...

Ugyanakkor pedig két szegénylegény bukkant elő a lengyel hágóknak elnyuló egyik erdei-úton. Váratlanul léptek ki az egyik forduló mögül s cuppogtak a hideg márciusi lucsokban. Az elől-bandukoló alaknak szipogott a rövidszárú csizmája, mivelhogy kását kért mindakét orrán s ezért ki- és befolyt rajta a latyak. A mögötte cuppogó alaknak rég elnyüvődött a lábbelije, még Tokaj körül valahol s ezokból zsákdarabokba pólyálta a lábafejét. De már a lábaszára meztelen állapotú volt.

Nehezen haladtak az emelkedőnek, mert magok után huzták a hátaslovukat is.

Nyomorult pára volt a két gebe. Szegycsontjaik szinte szúrtak a kifeszült bőrön át, a patkót még tavaly elhullatták, bordáikra rászáradt a bőr. Sebesen zihált a két veszendő állat, mert kehes volt mindakettő.

Lépést mentek fölfelé s a kötőfék feszült vonszolás közben. Lehajtott fejjel bandukolt a két szegénylegény, a gebékről pedig nyilvánvaló volt, hogy legszivesebben oldalt-dőlnének és soha többé talpra nem állanának azután. Mert néhai erejüket kiadták a teméntelen harcok izgalmaiban.

Bandukolt fölfelé az árva két legény s bokáig léptek a latyakba: cupp... cup... cupp...

Annak, aki elől jött, kordovánszínű volt az arca s zörgött benne a csont. Buga Jakab volt, a nevezetes bujdosó, aki a kukoricások mentében vonta meg magát, valahányszor rosszra fordulván a nemzeti ügy, elborult a katonacsillag. Ilyen esetekben — mialatt lova a feje körül próbált legelészni — ómaga ráfüstölt a maradék-dohánykából s a gyönge verőfénynek vetvén ki hasát, nyomban megenyhült a kedélye.

Az a másik alak, aki csupasz lábszárral lihegett mögötte, mert a csúszós kapaszkodón keservesen kellett húzni a lovat, olyan kinyult lingárnak tetszett, akár az égi meszelőnyél.

Ha látta volna valaki, bizonyára a hasát fogva hahotázott volna föl. Mert soha még egy ilyen pofát!

Csepü volt a haja s szakadt bárányszüvege alól szemébe hullt ez a haj. Sorvadt bajuszkája is csepü volt, a szeme olyan, mint a halé s félórában két szó ha elhagyta a száját. Maga elé bukva erőlködött Buga Jakab után ez a kócos alak, miközben lehorgasztotta kiszívott koponyáját. Épenúgy, mint a lova.

Ez volt Zöld Demeter. Közismert nemzeti harcos és kóbor lázadó, akinek sokminden volt rovásul írva császári részről.

Remegő lábinakkal erőlködtek föl a Verhovina egyik magaslatának, ahol széles tisztás várta őket s a tisztáson dugdosni kezdték már fejecskéjüket az új fűszálak. Itt megállt Buga Jakab s kezefejét végighúzván koromszínű homlokán, nagyot fujt:

— Talán megállnánk keveset, Demeter testvér...

A hegyi pázsitos szélén megálltak tehát. A kötőféket elengedték, melynek szára búsan csüngött le a gebék nyakáról. Mert egyik lovacska sem mozdult, hanem csak állt, csak állt egyhelyben s mélán lógatta koponyáját. Mélységes bánkódás tükrözött a két állat négy szemében. Azaz csak háromban, mert a Zöld Demeter lova félszemű volt.

Meg is jegyezte Zöld Demeter, úgy futólag:

— Micsoda szomorú ló ez a két ló!

— Csodálkozol rajta, Demeter testvér? — fűzte a szót Buga Jakab. — Hiszen Thököli urunk óta meghordoztak bennünket minden harcon... Hány esztendeje annak? Legalább huszonnyolc!

Zöld Demeter annyit mondott rá azon a szívszoritó ecethangján:

— Talán Rákóczi fejedelmünk eő nagyságának kutyasorsa búsítja őket is...

— Nem a! — rázta a fejét Buga Jakab testvér. — Csak hát lejárván az idejük, végelgyengülésbe estek... Ez a sorsunk minekünk is maholnap.

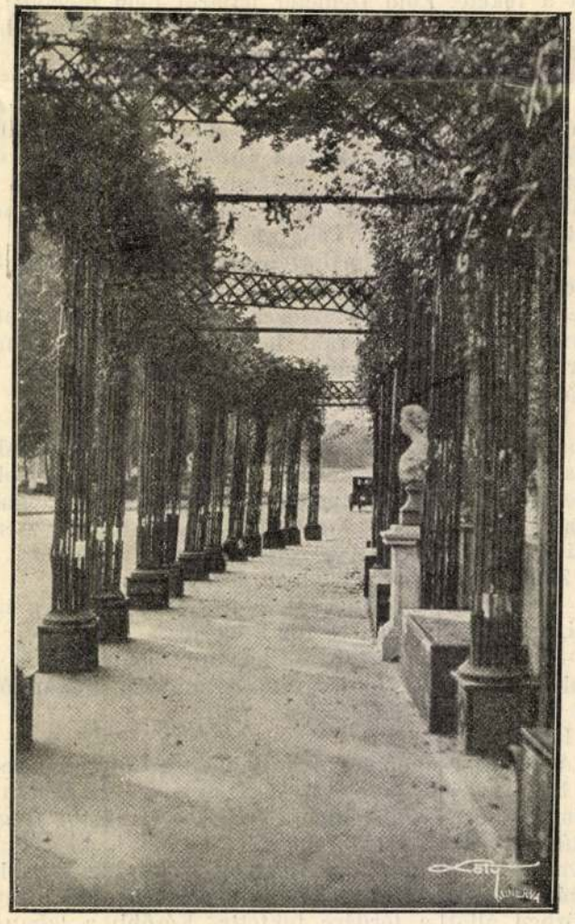

Madridi parkrészlet.

Paál László: Berzovai udvar.

Intimitások a bukott diktátor életéből

Irta: Szabó Imre

A megbukott spanyol diktátor, Primo de Rivera megint a világesemények homlokterében áll, most talán utoljára. Hat és fél esztendeig viselte ezt a tisztséget és félévről-félévre szenzációkkal traktálta a világot. A legutóbbi szenzáció azonban a diák- és valuta-forradalom megbuktatta. Sok szenzációt ezentúl aligha fogunk hallani róla. Jegyezzük föl tehát a Primo de Riverát jellemző nehány esetet.

Itt van mindjárt Sanchez Guerra volt miniszter és a diktátor esete:

Az öreg politikus tavaly elhatározta, hogy minden körülmények között kiragadja Primo de Rivera kezéből a hatalmat. Hallotta ugyanis, hogy a valenciai helyőrség tisztikara nincsen megelégedve a diktaturával. Leutazott hozzájuk és tapogatódzott, lehet-e közreműködésükkel valamit csinálni. Semmi pozitivumban nem tudott ugyan megállapodni a helyőrség parancsnokával, egy ezredessel, de neki elég volt a Primo-ellenes hangulat és erre sokat épített. Madridba jött, összeköttetésbe lépett Primo közismert ellenségeivel, akik erősen bátorították a további lépésekre.

Ám bármilyen körültekintő öreg politikus is volt Sanchez Guerra, arra még sem gondolt, hogy egy órával azután, hogy befejezte az összeesküvőkkel való tárgyalásait, a diktátor mindenről pontosan értesült. Primo várta, hogy a dolgok kifejlődjenek, közben pedig a valenciai helyőrség parancsnokát, az ezredest magához kérette. Az ezredes nyilván megsejtette, miről van szó és megtett minden ellenintézkedést arra, hogy a csávából kijusson. Nagyon meglepődött azonban, amikor a diktátor egészen másról kezdett vele diskurálni.

— Én azt hiszem, — kezdte Primo de Rivera — veled súlyos igazságtalanság történt. Te helyettese voltál a marokkói kormányzónak, úgy illenék, hogy téged nevezzelek ki arra a helyre.

Primo ugyanis megtudta, hogy az ezredes főleg azért állott be ellenségei táborába, mert mellőzték a kormányzói kinevezésnél. Az ezredes persze a boldog igérettől megváltoztatta véleményét, minek következtében „a lázadás" teljesen ellanyhult. Amikor néhány nappal később Sanchez Guerra megjelent Valenciában, a parancsnok-ezredes a vállát vonogatta.

— Én nem bánom, ha a többiek benne vannak, a helyőrséget fel lehet vonultatni Madrid ellen, csakhogy én sokat nem bízom ebben a kalandban!

Most már „kaland" lett a nagy vállalkozásból! Sanchez Guerra duzzogva felkereste a többi tiszteket, de ezek sem lelkesedtek jobban az ügyért és az öreg politikus látta, hogy

kával járula hozzá a mái „összemelegedéshez". Egy már őszhaju, de köpcös, zömök férfiu három jó dunántuli butéliát állita a gyalulatlan tölgyfaasztalra. Csak néha-néha mordult bele egyet-egyet a társalgásba. Berzsenyi Dániel illusztris ódaköltő uram vala, aki szintén kimozdula most sziklai remeteségéből.

Az asztalon faggyúmécses pislogott feleslegesen, mert a nyitott tűzhelyen duruzsoló, pattogó fahasábok sokkal nagyobb világosságot adtak. A melegre már odahúzódott a tűz közelébe egy iromba fekete macska s lustán végignyúlt a padkán. Kis kendermagos tyúk ott gubbaszkodott az almárium tetején, míg Kisfaludy uram és a tisztelendő poéta ülőhelye között egy fehérszőrü kutya hegyezte a fülét s kapkodta el ügyesen a neki dobott falatokat. Virág Benedek tiszelendő kopott reverendájában ült az asztal mellé tolt ládán, mert a vendégeknek kellett a három szék s megveregette az eb sovány hátát.

— Lukullusi lakomában részesedel ma, Hektor. A gazdádtól még csont sem jut neked.

Kisfaludy uram vitte a szót. Erős vehemenciával.

— ... Már pedig hiába, akárminő szép ügyekvés, amíg honunk székhelyén nincs méltó és örökös hajléka a magyar muzsának. Nagy főurainknak kéne előljárniuk a jó példával ...

— Meg egynehány ezüst forintokkal — szólalt meg csendesen Berzsenyi uram. A pénz a nervus rerum gerendarum. Enélkül hiába müvelnek bármit a szépirók.

— Igazsága van a bátyámnak — válaszolt Kisfaludy — de nekünk ütni kell a vasat, mert ki verje más, ha nem mi. Honi nyelvü állandó szinház kell országunk főhelyére, amint ez van más müvelt külországokban. Talentumaink különben a véka alatt maradnak, vagy elsorvadoznak, elpenészednek az inség és a részvétlenség miatt. Hej! ...

Az asztalra ütött szomorúan. Az ősz pálos poéta szeliden bólintott fehér fejével.

— Semmi violencia, meg nekikeseredés öcsémuraim. Kegyelmetek máris sokat tevének nyelvünk kipallérozására és honi litteraturánk gazdagitására. A *Zalán futása* ékes, zengzetes eposzi mív, amely nem pirulhatna el szégyenletében külföldi hasonló époszok mellett ... Kegyelmed, Kisfaludy uram, szinte jelesen munkálkodott a játék szini darabok fabrikálásában ...

— A „Tatárok Magyarországon" et cetera — vetette ellen gúnyos keserűséggel Kisfaludy. — Győz a magyar, mire nagy üdvrialgó zenebona odafönn a kakasüllőn ... Férdolgok. Az igazi, mély poétai müveket csak ásitással fogadják, főként ha hazai a szerző ... Bezzeg, ha Kotzebue és Raupach uramék sirást fakasztó és hátat megborzasztó drámáját tüzik ki, hát telistele van a theátrum ... De faljon már egy kicsit tisztelendő tekegyelmed.

— Gráciás. Nem igen élek már vele — vetette ellen a házigazda. — Rosszak a fogaim. Már csak megmaradok a csukoládé mellett. Készen is van.

Odatipegett a tűzhelyhez, elhozta a bögrét, a barnaszinű csokoládéfolyadékot megkavargatta cinnkanállal és kihörpingetett belőle egy-két kortyot ...

— A hazai histórián nem kezdi meg ujfent a munkálkodást? — kérdé Vörösmarty.

— Nem. Öreg vagyok már. Aztán tudja öcsémuram, hogy az anno 1810-es borzasztó incendiumkor bennégtek a meglevő kötetek. Elvégzi más helyettem. Engem már a sir nyugalma vár ...

Elcsendesedtek. A tűz parazsa végsőt hunyorított. A vendégek felemelkedtek.

— Ne háborgassuk tovább tisztelendő vendéglátónkat — udvariaskodott Vörösmarty — hiszen mindjárt éjfélt veri el az óra. Ideje, hogy nyugalomra térjen.

— Lelkemből örvendeztem a társaságnak, az Isten áldja meg kegyelmeteket — búcsúzott el az öreg pálos poéta s a lépcsőig kisérte ki vendégeit.

*

— Fritzmayer uram, mi van a tisztelendővel?

— Nem tudom, már a szinét sem láttam három nap óta. Tán valami kalamitást gyanít kegyelmed?

Igy kezdte meg a társalgást egy csikorgó hideg, januárvégi reggelen a két szomszéd a Szarvas-téren.

— Valahogy úgy van. Estveledés felé mindig a hajóhid tájékán, a Dunaparton szokott sétálgatni az öreg ur. De most ki sem mozdul a lakásából. Ne szóljunk be Vuzsutevics uramhoz? Neki sok ügyes-bajos ügye szokott lenni a Dunaparton a hajósokkal.

Elmentek a Görög-utcába. Vuzsetevics sem látta Virág Benedeket. Valami baj lehet vele.

— Menjünk fel, nézzük meg.

Felsiettek a szűk falépcsőn. Nyitni akarták az ajtót, de zárva volt, ellenben belülről fájdalmas ugatás hangzott ki. Valami rossz történhetett a tisztelendő urral. Benedek uram nekifeszitette hatalmas vállát az ajtónak. Az egyet roppant és kinyilott.

Ebben a pillanatban mind a hármuk elhalványodott. Lekapták a süvegjüket és rebegték.

— Meghalt ...

— Valóban. Ott feküdt szegényes ágyán összefagyva a roppant hidegben tisztelendő Virág Benedek, a kiváló pálos poéta. A földön hevert az eltört medicinás üveg és az öreg egyetlen behorpadt cinnkanala. A vállánál a kendermagos kapirgált, macskája a ruhájához simult hizelgő dorombolással, míg a hűséges kutya gazdájának az ágyról lelógó aszott kezét nyalta és vonított keservesen.

Benedek uram odament és lefogta a halott szemeit és rákezdte áhitatosan:

— Miatyánk, ki vagy a mennyekben ...

— Vater unser, der du bist ... — imádkozott Fritzmayer uram.

Vuzsetevics Ivó is közelebb jött és keresztet vetett hajlongva:

— Gospodin pomiluj ...

*

S pár nap multán nagy tisztességgel, az egész nobilis polgárság részvételével hantolták el tisztelendő Virág Benedek pálos poétát a budai temetőben.

Paál László, festő

megemlítve

Konsztantin Karamanlisz szombati programja 4.

Ninszabadság, Bn. 1979 okt. 7.

Paál László, festő

A Nemzeti Galéria több új tárlattal is várta látogatóit. Így sokan megtekintették *a 930 éremből* összeállított bemutatót. Ugyancsak a Galériában látható a nemrég megnyílt *Munkás-* lekciót - vonultatnak fel a XX. század magyar festészetének másik kiemelkedő alakja, *Paál László* műveivel együtt.

-: Strand helyett kirándulás 8.

Esti Hírlap, Bp. 1979. jún. 18.

Paál László, festő

Újra látható a Munkácsy-gyűjtemény

Egyéves szünet után ismét látogatókat vár a Nemzeti Galéria *Munkácsy-gyűjteménye.* A több mint félszáz festményből álló kollekció — a XIX. század magyar festészetének másik kiemelkedő alakja, *Paál László* műveivel együtt — a Nemzeti Galéria várbeli „honfoglalása" óta pihent a raktárakban.

E nemzeti ereklyeként számon tartott, felbecsülhetetlen értékű gyűjteményre már eddig is óriási összegeket költött államunk.

Egyes darabjait külföldi magángyűjteményekből vásároltuk meg. Egyebek között így került a Nemzeti Galéria birtokába Munkácsynak az 1860-as évek végén készült remekműve, az *„Ásító inas"*, s ugyancsak külföldről érkezett haza a mester *„Siralomház"* című világhírű festménye is. Nemzeti művészetünk e páratlan darabjai a galéria új otthonában eddig *állaguk megóvása érdekében* nem kerülhettek a nyilvánosság elé. Munkácsy és egyes kortársai ugyanis olyan speciális, *bitumennel kevert festékanyagokat* használtak alkotásaikhoz, amelyek természetes körülmények között idővel elszíneződnek.

A múlt hónapokban azonban elkészültek a speciális igényeket kielégítő, üvegezett klímaszekrények.

Csak ezek segítségével biztosítható a festmények számára szükséges *állandó páratartalom és hőmérséklet.* A nélkülözhetetlen múzeumi kellékek jóvoltából a Munkácsy-kollekció — Paál László műveivel együtt — *állandó kiállítási anyagként* látható a Nemzeti Galéria első emeleti Munkácsy-termében. (MTI)

-: Újra

Esti

emény

8.

2. 13.

16.20: Hírek. — 16.25: Ausztrália, a legújabb földrész. NSZK dokumentumfilm. III/1. rész. (Színes.) — 17.15: A nyelv világa. (Színes.) — 17.55: Egészségünkért. Az Országos Egészségnevelési Intézet műsora az ételmérgezésről. (Színes.) — 18.05: A téma azonos... Réz helyett alumínium. Gazdasági dokumentumfilm. — 18.25: Staféta. Tíz pere ifjúság. — 18.35: A Közönségszolgálat tájékoztatója. — 18.40: Reklám. — 18.50: Idősebbek is elkezdhetik. Tévétorna. (Színes.) — 18.55: Ü. Dózsa—Bp. Honvéd bajnoki labdarúgó-mérkőzés. Közvetítés a Népstadionból. (Színes.) — A szünetben: Esti mese. (Színes.) — 20.45: Tv-Híradó. (Színes.) — 21.15: Barátom, Maigret. Francia bűnügyi film. — 22.40: Tv-Híradó 2. (Színes.)

2. Műsor:

20.00: Egy idegen, aki hasonlít hozzám. Magyarul beszélő amerikai film. (Színes.)

Paál László, festő

L: Szinyei Merse Pál

–: A szépművészeti múzeum nyári tárlatai 7

Népszabadság. Bn. 1979. júl. 31.

Pacál Lánló, festő

L: Munkácsy Mihály

7

– Körlemény

Esti Hírlap, Bp. 1979 júl. 6

Pacál Lóvló festő

L: Munkácsy

-: Közlemény 10

Nérszabadság Bn. 1979 júl. 6.

Padl László, festő

L. Munkácsy

-:kő

8.

Népszabadság, Bp. 1979. jún. 14.

Paál László

munkássága nagyban befol ásolta

Deák Ébner László munkásságát.

Magyar Hirlap 1980/7/5/6

Paul László

A debreceni Déri Múzeum kincsei

Alföld 1985/7

A Szokolay-cikkben szereplő valamennyi művésznév Csánky Dénes nevénél szerepel.

Paál László

A következő nevek a Csánky Dénes művészetét ismertető Szokolay-kritikában szereplők közül azok, akiknek művészi szemléletét röviden jellemzi:
Réti István: "Kirakat előtt" c. festményén "közeljut Mednyánszky érzésvilágához"- de ezt a kijelentést már egy másik művészre vonatkozó vélemény követi: „a barbizoni magyar mester Paál László" és Munkácsy Mihály ábrázolásmódjának ismertetése.
/Erről bővebben a jelzet alatt közölt Szokolay-beszámoló tájékoztat./
Csók István művészetéről nem esik szó, csupány annyi, hogy csak 1896-ban csatlakozik a nagybányai mozgalomhoz.

ÉLET, Bp. 1926.jan.24. XVII.évf. 2.sz. 29-31. lap.

Paál László, festőművész (1846–1879).

A MOM Művelődési Házban 15-én árverésre kerül 201 festmény, – egyelőre kiállítási darabok. A repertoár igen gazdag, ~~felbukkan~~ Paál László régenvárt főszereplője az aukciónak, „Erdei tisztás" c. kicsiny képének intim nyugalma szuggesztív hatású. (említve).

TV-Híradó.

1981. IX. 5. Televízió 19.30

Paál László, festőművész (1846-1879).

G. Uhrin Tibor 1970. óta él Debrecenben. – E beszélgetésben elmondja a művész, hogy nagyon hatott rá a barbizoni iskola, különösen Paál László. Azután rajongott a nagylányaiakért, pl. például Ferenczyért. Fő iskolás korában Cezanne és Derkovits hatása ejtette meg, aztán a konstruktivizmus, Kassak Lajos bűvkörébe került. Hincz Gyula iskolája is vonzotta, majd Fónyi mester lírai kolorizmusának halkszavúságát becsülte sokra.

Bakó Endre: G. Uhrin Tibor.

Hajdú-Bihari Napló, 1983. máj. 14.

MAHIR MAGYAR HIRDETŐ
SAJTÓFIGYELŐ
LEVÉLREKLÁM
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

László Paál

DAILY NEWS

1984 MÁJ 17

Pictures, jewellery under the hammer

1021

A collection of 306 paintings, including masterpieces by Italian and French masters, as well as Hungarian painters such as László Paál and Géza Mészöly have been put on display at an exhibition sponsored by the Commission Store Co. at the MOM Culture Centre in Buda, until May 20.

The exhibition also features 120 jewels, such as painted-enamelled broches, earrings dating from the 19th century, and early 20th century art-deco style jewels, clocks, cassettes and other gold and silversmiths made works of art. The paintings and

tax on political party donations.

The decision to drop the draft amnesty law came after Free Democrat (FDP) leader Hans-Dietrich Genscher told Kohl he was withdrawing his support less than two weeks after he drew up the plan with his two coalition partners.

His turnaround headed off a revolt by his own party, junior partner in the coalition, but drew immediate fire from the Christian Social Union (CSU), the Ba-

jewellery on display will go under the hammer on May 22, 23 and 24, respectively.

Pál László, festőművész (1846–1879).

A plein-air festészet előzményeihez tudnunk kell, hogy a tájképeket a múlt század végéig általában a műteremben festették. A természetbe való elvitt tartós „kivonulást" a párizsi festők egy csoportja tette meg: a Bièvre-i erdő mellett, Barbizon falujában telepedtek le. Munkássy Mihály és Pál László is dolgozott ott. – Azzal, hogy a modellt közvetlenül a tájban figyelték és festették, előkészítették az utat az impresszionisták föllépésének.

Ádám András: Ferenczy Károly: Majális.
Élet és Tudomány, 1984. máj. 18. 621–622. old.

Paál László, festőművész (1846–1879).

Ebben a májusban ünnepeljük Mészöly Géza festőművész születésének 140-ik évfordulóját. – A vele majdnem egyidős, Paál László a francia „barbizoniakhoz" csatlakozott, akik már jóval előbb ugyan, a század 30-as éveiben elvetették a műteremben készülő tájfestészetet, kivonultak a barbizoni erdőségekbe, hogy a természet közvetlen szemléletébe merülve alakítsák ki tájképeiket. – Mészöly Géza nem állt közel Paál művészetéhez, legfeljebb abban, hogy páratlan művészettel adta vissza a balatoni és alföldi tájak hangulatát, akárcsak nagy kortársai a fontainebleau-i barbizoni erdőségeket.

Harsányi Zoltán: Mészöly Géza emlékezete.

Népszava, 1984. máj. 27.

Pál László

Lajos

Szabad Művészet

1948. 296. l.

KAUKÁZUSI IMASZŐNYEG

Zöldalapú kis imafülkéjében három nagyobb, „fogasos", négyszögű médaillon. Sárga boltmezejében apró négyszögek. Fehéralapú keretében fogasos négyszögek sorakoznak. Rézsútosan osztott szegélyében sárga, piros, fehér és fekete — váltakozó — mezők, csillagos és rozettás díszekkel.
Mérete 185×119 cm.
Kaukázus, XVIII. század.

KAUKÁZUSI IMASZŐNYEG

Hullámos szalaggal díszített keskeny és magas imafülkéje fönt háromszöges kupolával díszített. Sötétkék tükre közepén fehéralapú palmettás idomban kampós arabeszkes piros medaillon. Fölötte három koronás mezőben feliratos díszek. Pirosalapú belső kerete kampós vázás ékítményekkel. Fehér külső keretében törtindás palmettás és leveles dísz fut körbe.
Mérete 158×105 cm.
Kaukázus, XVIII. század vége.

SZUMÁK SZÖVÖTT SZŐNYEG

Pirosalapú. Négy nagy mértani mustrás medaillonnal. Elszórt kampós és virágrozettákkal díszített. Barnaalapú keretében hullámos, tört, piros indával.
Mérete 250×200 cm.
Kaspi-tó vidéke, XIX. század második fele.

SIRVÁN SZŐNYEG

Paál László

erőd

Pipics Zoltán dr.

Emlékek társulatunk

Multjából Erdk KMT

1929. 14 i.l.

most az egyszer nem diplomaták... nem világhírességek érkezését vártuk... hanem pusztán a hölgyek garderobjának kibővítésére és színesítésére érkező sokszáz színű, s a divat legraffináltabb s legvakmerőbb ujításait magábafoglaló őszi divatújdonságokét. — Lágy esésű, könnyű selymeket... mintákban gazdag texturájú szöveteket, amelyek szépségben, színösszeállításban, finomságban mind-mind méltó előhirnökei az őszi divatnak.

A szép nyári napok lassan az elmúlás határához érnek s együttes harmóniában eltűnnek a százszínű tarkaságban öltöztetett nyári toilettekkel. Bár jöhetnek még szép napok, de a hölgyeknek máris hozzá kell készülni, hogy a nyári toiletteket felváltsák az őszi divat remekeivel, hogy a saisonnak megfelelően elegánsan, mint egy — élő divatlap jelenjenek meg a társaságban.

Ismerve a nehéz idők szavát, mily nagy gond a vásárlás, bizony sokszor a számadásokat, számadások követik s végül mégis le kell mondani az előirányzott vételről, mert a havi költségvetés nem bírja ki.

Könnyíteni akarunk a helyzeten:
igénybe kell vennie 6 havi folyószámla-rendszerünket,
amely sokkal kedvezőbb, mert egyszerre nem kell nagy összeget kiadni,

Paál László

2034. A nyírerdei

Repr.

Ernst Múzeum aukciói
52. n. II r.

Tafel 80 u. 81.

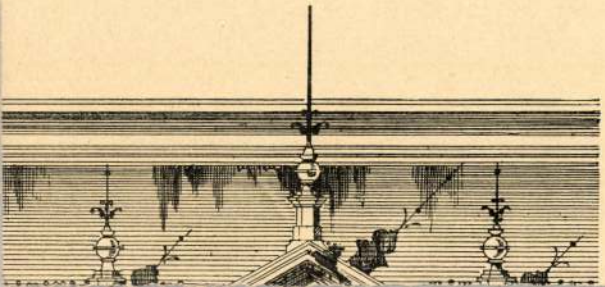

Paál László

401. Falu vége

Repr.

Ernst Múzeum aukció
53. 4.

Expedition für sämtliche Zeitungen Deutschlands und
Auslandes, Stuttgart, Berlin, Köln, München, N
berg, Zürich, Strassburg, Frankfurt a. M., Bres
Hamburg, Dresden, Leipzig, Prag, Wien, Lon
Insertionspreis 25 Pf. pro 4gespaltene Petitzeil

Ein Etablissement der leichteren Metallwaarenindustrie beabsichtigt seine Gebäulichkeiten zu verlegen. Bauwerth ca. 80000 M. Unternehmer u. Architekten belieben Offerten unter V. 3811 an Rudolf Mosse, Mannheim, zu richten.

„Goehri
D. R. Patent
Mit Schnitzerei versehene Keh
den verschiedensten Mustern gerad
Alleinfabrikant
Chr. Kül
Holzhandlung, Dampf-Säge- u.
Geestemünd
SPECIALITÄT
Wand- u. Deckenverkleidung
Thürbekleidung Bilderrahmen
Zierleisten aller Art

PAÁL LÁSZLÓ (1846—1879)

97 Beileni táj, olajf. Br. Hatvany Endre gyűjteményéből.
98 Erdőszéle, olajfestmény. Wertheimer Adolf gyűjteményéből.
99 Őszi táj, olajfestmény. Beczkói Bíró Henrik gyűjteményéből.
100 Tájkép, olajfestmény. Dános Géza gyűjteményéből.
101 Fontainebleaui út, olajf. Br. Hatvany Ferenc gyűjteményéből.
102 Tájkép, olajf. Káldy Jenő gyűjteményéből. -75-

Paál László
Nemzeti Szalon 1936. jún.
Jeminni hetek

103 Napnyugta, olajf. Weiss Fülöp gyűjteményéből.
104 Erdei út, olajf. Weiss Fülöp gyűjteményéből.
105 Eső után, olajf. Weiss Fülöp gyűjteményéből.

115 A művész apja és fivére, pasztell. Wertheimer Adolf gyűjteményéből.
119 Intérieur, olajf. Mgt.
120 Vuillard festő arcképe, pasztell. Br. Hatvany Ferenc gyűjteményéből.
121 Férfi arckép. Br. Hatvany Ferenc gyűjteményéből.
121a Lovranában, pasztell. Mgt.

liptóújvári STROBL ALAJOS (1856—1926)

122 Női akt, márvány. Lederer Ervin gyűjteményéből. LIVIA NINIVE

83 Faluvége, olajfestmény, Dr. Schmidek Tibor gyűjteményéből.
84 Sátoros cigányok, olajf. Magántulajdon.
85 Virágok, olajfestmény, Dános Géza gyűjteményéből.
86 Ülő nő, tanulmány a Zálogházhoz, olajfest.

Paál László

művei.

Nemzeti Salon

1902.

Fővi. Kép

Paál László

Napos ház az erdő-
szélen c. képe
repro-
Művészet.
1941. 42. sz. 86. l.

Bunyevácz II. 210.

Paál László

lásd

Szépművészet

1941. 329–330. l.

(Székely Bertalan és Paál László festménycinek kiállítása Kolozsvárott.)

NY.

RSZ. BIZOTTSÁGA

ur

urnő

Budapest

IX. Rákos u. 10.

000 drb. — 108-936-II. Pesti Lloyd-nyomda.

Paál László

l.

Szépművészet

1941. 280. l.

P a á l L á s z l ó
festő

Fővárosi Lapok.1869.jun.20. /Fővárosi hirek./

P á l L á s z l ó
festő

Fővárosi Lapok.1869.aug.11. /A erdélyi vasuton.II./

Paál László
festő

Fővárosi Lapok 1895. ápr. 27., 1336. old.
(Szana Tamás: Tavaszi kiállítás.)

Kalmár

Paál László

Tájkép repr.

Farkas Painting

385. l. 453. l. 454. l.

472/1935.

Kedves Barátom !

Szives jótanácsod f
nökhöz a másolatban mellékelt ir

Nagyon megköszönöm
kereszti kirándulásunkra is kilá

Szives üd

Budapest,1935.szer

Paál László

ivod

Szana Szárev

214, 219, 220. l.

Damaszk. János

Utolsó negyed 21 ó. 51 p.

Izraelita naptár

Veadar

V	19	
H	20	
K	21	
S	22	
C	23	
P	24	
S	25	S. S.

Csütörtök

28

Kapiszt. János

Péntek

29

Auguszta

Szombat

30

Kerény vt.

Nap kelte 5 ó. 45 p. — Nyugta 18 ó. 25 p

1935 • 13. hét **Március** III. hó • 31 nap

Paál László

Erdei út c. Lépe
repr. 220. l.

Erdőrészlet repr. 221. l.

Szana Szárév

ERDŐRÉSZLET

Paál László (1846—1879)

Paál László

Hankiss 218. l.

FERENCZY KÁROLY
(1862—1917)

Délutáni napsütés

Paál László

Írod

Kőszegi László:

Jobb közoktatást, egészségesebb műzlést, harcrakész honvédelem jegyében.

Budapest, 1938.

Paal Magdolna M.D.K.

portréfestő. Czimbalmos-Szabó Kálmán felesége. Amerikában él.

vö. Magyar album. Szerk.Incze Sándor. Elmhurst 1956. American Hungarian Studies Foundation.

Paál Sándor

festő

a miskolci gör. kat. templomban egy bizánci jellegű Mária-kép, arany háttérben pörös festékkel apró újszövetségi jelenetekkel – (1941)

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
797/1943 szám.
Ikt.: ... ér ... hó 15. n.

Dr Szabó Erzsébet
közlése
1949 jun. 27

B 454. szám.

Műemlékek Országos

Méltóságos

Gerevich Tibor e

Méltóságos Uram!

F. hó augusztus
nb. felhívására végr
és Nagy Endre nag
árajánlatát megkap
róm-Kat. templom
Tisztelettel jese
hogy a javításhoz sz
utalványozni Kegyes

Méltóságos Elnök h

MDK

ifj.Paál Mihály

Kiállitási kritika

Pestmegyei Hirlap 1967 nov.19.

MDK

Paál Mihály id.

Kiállítási kritika

Pestmegyei Hirlap 1967 nov.19.

223.

tos szőnyeg,
n. XVII. század

Tierteppich,
XVII. Jahrhundert

212.

Paál László

„Munkácsy Mihály és Paál László" cimmel Szokolay Béla ir a két müvész benső barátságáról, müvészetéről.
Hosszan ismerteti egymáshoz való viszonyukat, munkájukat. Beszél különböző karakterükről, stilusbeli közösségükről, müvészetük közös alapvonásáról.
"Barátságuknak egész különös izt ad az a viszony, amit karakterük determinál."
Elmondja, hogy Munkácsy szerény, társas érintkezésben kissé félszeg, naiv közvetlenséggel és őszinteséggel nyilatkozik meg mindenkinek.

ÉLET, Bp. 1925. juli: 5. XVI. évf.
14. sz. 271-272. lap.

Paál László

Paál László grand-seigneur, elegáns világfi, életmüvész, melegszivü, áldozatkész,-mint a könnyelmü emberek általában,-mondja Szokolay Béla. Ezután hivatkozik a müvész származására, nevelésére, ami olyan terhet jelent számára az életben, olyan holtsulyt, amitől csak nemtörődömséggel bohémes könnyelmüséggel tud szabadulni."
A lap hozza a két müvész egy-egy festményét:
Munkácsy Mihály: "Tanulmányfej" c.
Paál László: "Magyar táj"c. képét.
Repr.-ók.

ÉLET, Bp. 1925. juli. 5. XVI. évf.
14. sz. 271-272, 277. lap.

Paál László

Kiállítás a Nemzeti Galériában

Magyar Nemzet 1986. VIII. 8.

Paál László

Neves müvészek ábrázolásmódjával, müvészei szemléletének feltüntetésével Szokolay Béla,-Csánky Dénes müvészetéről szóló- kritikájában azt kivánja megvilágitani, hogy pl. a magyar barbizoni mester Paál László, néhol kemény és kissé kolerikus melankóliájától,-mely annyira magyarrá teszi ennek a nagy müvésznek tájképeit,-mennyire távol áll: Szinyei-Merse Pál "derüs, szinte pogányul nyers" szináradata, Ferenczy Károly "arisztokratikus dekorativizmusa" vagy Rudnay Gyula "egyénien romnatikus borongása". A különböző müvészi szemléletek hasonlóságát, vagy az egymástól eltérő müvészi felfogást elemző kritikában felsorolt müvészneveket lásd: Csánky Dénes nevénél.

ÉLET, Bp. 1926. jan. 24. XVII. évf. 2. sz. 29-31. lap.

Pál László

Magyar

A Magyar Nemzet megkérdezte:

Milyen az árverés Média-módra?

Festménykollekciójából rendez árverést a Magyar Média Műtárgyigazgatósága. A hír önmagában is meglepő, mivel a műgyűjtők eddig csak ahhoz szokhattak hozzá, hogy a Bizományi Áruház Vállalat rendez hasonló eseményeket. A Magyar Média igazgatóhelyettesét, *Bártfai* Csabát kérdeztük az árverésről.

— Először is néhány fontos információról ejtsünk szót. Mikor rendezik az árverést, és hol?

— November 10. és 11-én tartjuk a Vigadó hangversenytermében.

— Az érdeklődők mikortól tekinthetik meg a vásárlásra felajánlott műveket?

— November 4-től egészen 9-ig, mindennap reggel 10-től egészen a Vigadóban tartott előadások végéig. Tehát, ha valaki éppen koncerten van, és látni szeretné a kiállított műveket, például a szünetben módja van rá, hogy végignézze őket.

— Mi a különbség a Média és a BÁV árverése között?

— Néhány újítást vezettünk be, amellyel igyekszünk magunknak megnyerni a vásárlókat. A festményeket egy úgynevezett kísérőlappal látjuk el, amelynek az a feladata, hogy tájékoztassa a vásárlókat a kép előéletéről, sorsáról, illeve ismerteti az alkotó munkásságát. Ezenkívül olyan rendszert valósítottunk meg, amelyben előre beszerezzük a külföldre is kivihető alkotásokhoz szükséges engedélyeket, így a vásárlóknak ezzel az ügyintézéssel már nem kell bajlódniuk.

— Gondolom, mindezt nem önzetlenségből teszik.

— Gyakorlatilag ezzel a módszerrel kívánjuk biztosítani, hogy valutáért is árulhassunk képeket.

— Milyen festmények kerülnek kalapács alá?

— Magyar és külföldi mesterek műveit értékesítjük.

— Mely korszakot ölelik fel a képek?

— A XVII. és XVIII. századtól kezdve egészen napjainkig készült alkotások várnak gazdára.

— Soroljon fel egy-két nevesebb alkotót, akiknek képeit majd a vigadóbeli árverésen is láthatja a közönség.

— A teljesség igénye nélkül, a hazaiak közül kiemelném Páál László, Markó András, Aba-Novák és Hermann Lipót nevét. A külföldi művészek közül Victor *Vasarellyt* említeném.

— Milyen értékben kerülnek elárverezésre a művek?

— Az induló összeg körülbelül 2 millió forint.

— Kik bonyolítják le magát az árverést?

— A Magyar Média és a Delta Vállalat szakemberei. **(boros)**

TUDOMÁNY
a SCIENTIFIC AMERICAN magyar kiadása
...mindenről, amiről érdemes — mindenkinek, akinek fontos!

nek. A terveknek tehát oda kell

volt. Olyannyira, hogy még a *mó-*

Paál László

l.

Szépm. deuz. Erk

VII. 195. l.

Damjanics János:

Kellig, kissé balra
s körszakála sötétbarna.
téri attilája aranyzsinó

Olajfestés, vászonra
Faragott aranykeret
Az 1848-diki e

Pál László

Színházi Élet

1925. 22. sz.

(Munkácsy M. és V. ismeretlen képeiről Ernst-Museumban, képpel.)

Vegyes

Zsilinszky

Mihály

Békésmegyei Irattár

l. „Haan Lajos" alatt

tovább

Paál László

8.l.

Paizka Ferenc

11.l.

Pállya Celesztin

14.l.

Pállik Béla

9.l.

Pap (Pop) Miklós

14.l. 15.l.

Papp (Pop) Sándor

17.l.

Patáky László 10.l

Poll Lajos 17.l. 19.l.

Réti István

16.l. 19.l.

l. Cirpe 1934. II

423 szám.

19

Műemlékek Orsz

Tárgy:

Min. meghívója a Tud.-és Művészetpoli-tikai Bizottság ülé-sére.

A beadvá

Melléklete

Egyúttal é

Előirat szá

Utóirat sz

Másolta:

Összeolva

Paál László

l.

Ferkápzomfoiskávk

1933-34. 6í.l.

Budapest 1936 szeptember 23.

MARIA GIUSEPPINA di GIUSTI

Nagys.

Dr. Szentiványi Gyula urnak

Budapest.

Folyó év szeptember 3.-iki h. levelére válaszolva értesitem, hogy a fennálló és 1935 julius 13.-án kelt bérszerződés értelmében b. felmondását sajnálattal nem vehetem tudomásul.

A házbér fizetésére vonatkozólag kérem legyen meggyőződve hogy, magam részéről jogtalan kérésekkel b. lakoimhoz nem fordulok. A lakbérek fizetésének módozatai a lakbérrendeletben vannak lefektetve és ehhez annál is inkább

Paál Lanto

cried

Lazár Bela:
Ladislas de Paál,
un peintre Hongrois.
Paris 1904.

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
BUDAPEST IX, HÖGYES ENDRE-UTCA 10
Telefon: 186-556

.....

A Tárcaközi Bizottság javaslata alapján
juttatta a ..... vármo
községben lévő, egykor .....
kastélyt. A kastély a Műemlékek Országos I
műemlék szerepel, s ezzel kapcsolatban van sz

A Földmívelésügyi miniszter 189.100/1
Közlöny 1946. évi 266. számában) 5. §-ána
részesített a műemlékké nyilvánított épületek és eg
és megőrzéséről az 1881 : XXXIX., illetőleg az
szerint köteles gondoskodni".

Paal László

l.

Oelmacher Déri

9. l.

1./ Mücsarnok. V. évf. 3 sz.-tól X

2./ Lederer Sándor. Sodoma: Lukréc

3./ Takács Z. Mittelasiatische Spä

4./ O.M. Iparmüvészeti Muzeum : Ve
Po

5./ O.M.Iparmüvészeti Muzeum.Vezet
Cs

6./ O.M.Iparmüvészeti Muzeum. Veze
Va

7./ Lechner Jenő: Építészeti e

8./ Vay-féle japán gyüjtemény.

9./ Foucart René : Un peintre hong

10./ Kapossy János: A magyarországi

11./ Bierbauer István : Az Orsz. Sz

12./ Balogh Jolán : Nanni Unghero

13./ Spangár András : Szent István

14./ Töry Emil : A turini világkiál

Paál László

Kas Nürnb 1929

11. 8.

Paál László

1.

Rabhalandó

194. l.

196 l.

Il Colosseo visto da Via dell'Impero.

Pacál László

festő

Gentrümenel

124.261. l.

nyugtájára, elszámolás ko

és tarcám fent megjelölt

el.

A hiv. másolat

Mergényi

igazgató.

A VALLÁS ÉS KÖZOKT. M. MINIST. SZÁMVEVŐSÉG XIII. eszt.

L. Dmen

Szabolcsy

1/18

Paál László

Petrőczi Gudor = Lázár Béla dr: P. L. élete és művészete. Literatura, 1929 134-136. l. képpel

81 szám.

Mo

19

Műemlékek Orsz

Tárgy:

Egyetemi Könyvesbolt 20.86 és 19.80 P. – ős számlája.

A beadvá

Melléklete

Egyúttal

Előirat sz

Utóirat sz

Másolta:

Összeolva

St. eg. 9144 – 9150

mint különböző kegyes *témák gyüjteménye.* Ilyen
téma" lenne a pünkösd történetéről. Bibliaórán
néhányszor próbát tettem ezzel.

Hatvannegyedik évfolyam. 22. szám.

DEBRECENI PROTESTA

EGYHÁ

SZERKESZTŐSÉG: Debrecen, Révész-tér 2. szám. (Kistemplom.)
KIADÓHIVATAL: Debrecen, Kálvin-tér 17. szám. (Püspöki hivatal.)

Megjelenik min
Postatak

FŐSZERKESZTŐ: D. Dr. RÉVÉSZ IMRE. FELELŐS

MEGTARTATÁSUN

„És lészen, hogy mindaz, aki az Úrnak nevét segítségül hívja: megtartatik."
(Csel. 2:21.)

Isten minden embert üdvözíteni akar. Mi azonban olyanok vagyunk, mint a gyermek: inkább nyúlunk a

hivá
emb
alat

seai

2431. KÉT SZÉK, cseresznyefa, fekete
Zwei Stühle. Ungarisch. Biedermei

2432. OVÁLIS VITRINASZTALKA, ara
det. XIX. Jh.

2433. ETRÜSZK, aranyozott fa, piros
XIX. Jh.

2434. ASZTAL, diófa, szalagos berakássa
holz, mit Bandintarsia und verschi

2435. KEREK ASZTALKA, mahagonifa
XIX. Jh.

2436. LÁBAS ÓRA, diófa, szalagos bera

2437. NAGY FALITÜKÖR, tojássoros fa

2438. ASZTAL, diófa, négy hajlott lább

2439. FALIASZTAL, mahagonifa, farag
Wandtisch. Englisch, um 1850.

2440. KONZOLASZTAL, mahagonifa,
Konsoltisch. Englisch, um 1860.

2441. ZSÁMOLYSZÉK, festett fa. Moder

— Teetisch. XIX. Jh.

pu berakással, állatokkal. A szekrény testében
tilusa. — Kabinettschrank, Ebenholz, intarsiert.

sz. — Wandspiegel. XIX. Jh.

tozással, cimerrel. XIX. sz. — Stuhl, Nussholz,

akással és bronzveretekkel. Francia, Louis Phi-
Louis Philippe.

aranyozott fa. XIX. sz. — Grosser Rahmen,

hajlott párkánnyal. — Kleine Vitrine, Nussholz.

tt és aranyozott fa, rokoko-diszitéssel, petite
n Izsák feláldozása, ülésén orrszarvu. Francia
ranzösich. XVIII. Jh.

, piros bársonyboritásu lappal, négy hajlott láb-
il.

Paál László

l.

Képm. Neur. Erk

IX., 278. l

Paál László

Perállag III -

1579. f.

n, XIX. Jahrhundert.

szegfűszálak. XIX. sz. el. Foltozott. 135×115 cm. —
rabhängendem Rosettenstrauss auf rotem Grund, die
undert.

os kerettel. Perzsia, XIX. sz. Sérült és javított. 440×
llons auf blumigem Grund, die Borte in drei Reihen

alú viráginda, XIX. sz. 420×170 cm. — KAUKASI-
enmuster, Borte mit Wellenrankendekor. XIX. Jahrh.

keretében stilizált virágrozetták. Kaukázus, XIX. sz.
ld Oktogons auf blauem Grund, die Bordüre mit Blu-

lcsoros keret. Kisázsia, XIX. sz. el. 165×130 cm. —
nzweige, an zwei Seiten in acht Reihen geteilte Borte

. 180×125 cm. — LADIK mit charakteristischem Mus-

árom sorban fák alatt sirok. 165×105 cm. Anatolia,
gt in drei Reihen Grabdenkmäler zwischen Bäumen
olisch, XIX. Jahrhundert.

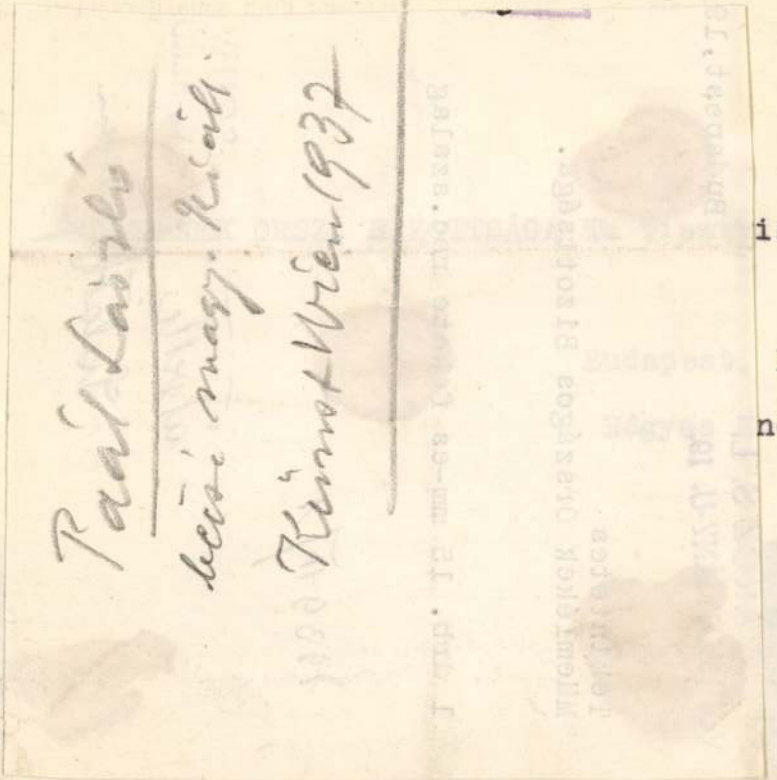

KÉSZPÉNZZEL BEFIZETVE
1938 AUG. 14. 20
A
BUDAPEST 4.

iselői Karának

IX

ndre-u. 10.sz.

megrendüléssel jelenti, hogy a Muzeum kiváló

s Elemér

muzeumi őr,

és számos tudományos társaság tagja

évében rövid szenvedés után elhunyt.

n nagyképzettségü tudós tisztviselőjét, a tisztviselői

Paál László

Almásy-Teleki aukció III

1940.

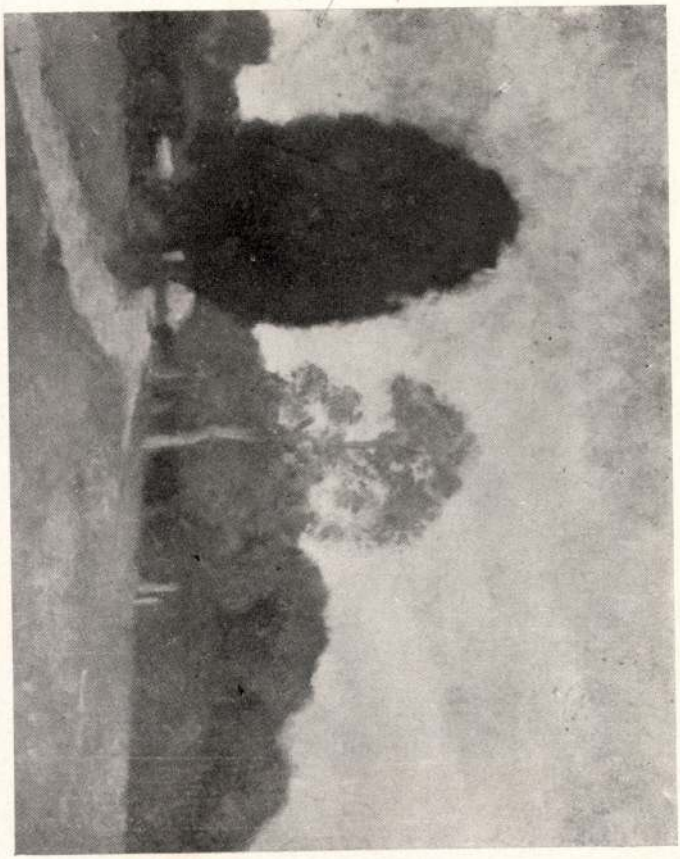

348/a. Paál László.

V

VI

Paál László

vrod

Ibl Svájc 1944

gos Ur!

05 évi müködéséről és az ország köz-
s és statisztikai évkönyv egy példá-

Paál László

wod

Rippl Rónai József

Emlékezési.
Bp. 1911. 14, 34. l.

<Páál László>

Oltvanyi Imre:

Farkas Z. <-> Bp.

1955. Könyvism.

Szabad Művészet

1955. 445, 446. l.

447. l.

Paál László

l.

Végvári Kolinok

19, 20, 25, 26. l.

Only some destroyed houses a
showing the signes of the
war. The tube is punctuall
as it was. But I travelle
by bus because I may s
the town and the endless stre
of the traffic. from the top
is.

Paál László

l.

Farkas Munkleveleí

66. l

Ante diem nonum
Kalendis Novembris.

I.

Quomodo in Tartaro descendo posset?

Aeneas quoque deo et patrero monitus est, ut primum advenit in Italiam descendet in Tartaro. Ipse Aeneas concupiscebat patrem librum videre, et sortem venientem populi sui posse. Cumis Sibyllā dictum est, quam faciendum erit, priusquam moveantur.

Lázár Béla dr.

Pál László.

Budapest, é.n. Lampel R.

8-r, 154,4 l, 59 szöveg képpel és

11 melléklettel. Eredeti egész vk.

Művészeti Könyvtár

Pál László

I. 5.p.e.

2.50

Paál László

irod

Dr. Lázár Béla

Paál László élete és művészete. Képzőművészet. 1929.
16. sz. (Keppel.)

Correction. May. 20, 1949.

which speaks

monster because

< Paál László >

Rajnai Miklós

< J. Szabad
Művészet. 1954
198 – 203. l.
l. Képekkel

Paál László

Farkas Zoltán:
Paál László.
B.p. mikor?

Az 1955. évi
kömpomapi
jegyzékből

Pál László

Rajnai M.: P. L.

Sz. M., 1954. 198-203. l.

(képekkel)

Paál László

Farkas Z: Vita P.L. körül. SzM. 1955. 42-43. l. (képpel.)

Kétségbe vonja kacriány Aladár nekrologjában írtakat (hogy ez műkereskedő szipolyozta P.-t és másolatokat csináltatott vele)

Páal László

l. Műv. Krónika

1904. 9. sz. 11,

12. l.

fülébe.

Ujra az asszonyok hímlesö, szomorú pillantásait, érzi, amint beleperzselödnek a fejébe. Felugrik. Mégis csak. Együvé mosódnak benne lázcsillagos éjszakák átélt és elképzelt gyönyörüségei. Mindegy az igazi nász, meg a sok másikfajta. Emlék, egyforma erejü.

A hangok már egész közelről verték.

S most elébe gurul az ö halott gyereke koponyája. Aztán minden kapuból gurul, gurul, egész áradás már. Az áradáson túl pedig a kerekes kút csontváza ágazik szét a sötétben.

Erötlen erölködéssel próbálja kettöbe választani az emlékeit: ez volt, ez nem volt. Hiába. A kútnál még egyszer eszébe vigyorodik az öregasszony:

— Halál fakad tebelöled, Filó Vendel, nem élet.

Még egyet lódul, aztán fejjel bujtatja magát lefelé a süket, nyugtató mélységbe.

Fehér Sándor

Barátaink nagy szivességet tesznek nekünk, ha kávéházakban, kaszinókban és nyilvános könyvtárakban kérik lapunkat.

< Paál László >

Lázár Béla < >. 8-r.
70 lap 157 l. Pp. [1903]

Gent (1346)

Régi Magyar templomok-Egyetemi nyomda.
Folyóiratok előfizetésére.....

Felhasználható még .....

Az 1933-34 év hátralévő időszak
müemléki célokra fordítható:

1/ a már rendelkezésünkre bocsájtott ö
nem használt része .....

2/ és az évi költségvetési hitelből mé
jun.hónapokra eső összeg .....

Ö

Budapest,1934.január 20.

Paál László

Lárai Béla: Ladislas de Paál. 8-r, 72 kép 152 l. Paris, 1904

Gyűrt (1347)

Műemlékek Or

Szepes vm. művészeti emlékei. 3

A pécsi székes egyház. Gerecze P

Magyarország keresztény román s a

ismertetése Dr Henszlmann fuzv

A jáki apátság története Dr he

Magyarország ismeretes stilu műem

Magyarországi régészeti emlékek.

A Vajda Hunyadi vár ujulási

A Selmecbányai Óvár Lux Ka

A Gyulafehérvári székes egyház ke

Die evangelische Stadt kirche im

~~Ott~~ Egyházi emlékek a történelm

~~Az Árpádházi magyar ép. művés~~

Árpádházi templomanis Barn

Geschichte der Stadt. Bela S. U

(Paál László)

Lázár Béla: ( ) élete és művészete. 8-r 130 kép, 272 l. Bp. 1929.

Gent (1365)

~~216/~~

~~272~~

Budapest, 1912 évi a

Paál László

erről

Kopp Jenő:

Új magyar festészet.

[Bp. 1948?] Officina.

8.t.

ból szükségesnek tartaná, akkor
ennél a különitménynél Wagner R
ki mint népfelkelő a Petrozsény
nökséghez van kirendelve, a kül
esetben egyidejüleg a várépitke
folytatható volna.

Egyuttal megkértem Buczek
a segédvárőr illetékei megállap
ban előlegeket utalványozzon.

Tekintettel Sándor József
tására, tisztelettelteljesen javas
pitkezésnél mint kőfaragó alkal
által élvezett várőri illetéket

Budapest, 1914. augusztus

Paál László

Rad 1943

XVII tábla

145

...ius 9-én: + Bruxelles 1881. január 19-én]

...idéken út vezet a jobbra lévő tó felé. Balról
...máron juhász közeledik ostorral kezében. Előtte
...két birka megy, s kissé hátrább jedig kutya s még egy
...ú kalap van széles karimával, haja hosszú
...álla leberetvált. Körülcsavart nyakkendője
...iros, zsebes kabátja szürke s térdigérő nadrág-
...A középtérben fa csoport díszlik, a háttérben
...tkosnak s jobbra asszonyok s ~~emberek~~ férfiák mennek a
...en túl templom tornya látszik s az égbolt fellhős.
⇒ Eugène Verboeckhoven f. 1854 k.

...22·5 : 32·cm..

~~...gatéka 1871. II.~~

...7.

85

Paál László

4 od
2

M. Kiss Pál: Erdélyi festők és a napszakaik. Rádió előadások. Bp. 1946-47. 57-69. l. Gépelt kézirat a szerző tulajdonában.

MŰEMLÉKI ORSZÁGOS BIZOTTSÁG
765/1938
Érk. 1938 nov. 30.

Paál László

N. 3582.

Magyar Hírlap

1930 jun. 29.

(± Mozgófényképi kísérő-
zenével a barbizoni
Paál László emlék-
tábla leleplezéséről.)

± A. Gy.

894.

encz:

szembe nézve van ábrázolva. Rövid
nöldöke fekete, szeme barna, bajusza és
Ingének gallérja és mellfodra kilátszik,
dője és mellénye fehér, álló gallérú ka-

éretei 51·5 : 45 cm.
vo. VI. 1-jén Ára 30 Ka.
ray István (287/900)
H 1900: XII. 31-én (708/900); az elszámolás elfogad-

Paál László 8, 10. l.

tovább Pállik Béla 26. l.

Pállya Celesztin 27. l.

Paszka Ferenc 22. l.

Pataky László 23. l.

Réti István 10, 13. l.

Rózsaffy Dezső 3, 26. l.

Róth Miksa 30. l.

Szlányi Lajos 11, 16. l.

Toroczkói Wigand Ede 28, 29. l.

Vaszary János 20. l.

Veress Zoltán 27. l.

irod. M. Kiss Pál: A Közmüvelődési Ház képtárának magyar értékei. Târgu-Mures (Marosvásárhely) é. n. [1940]

891. *Uden, Lucas van :* Vadászat.

125. *Curtois Jaques követője :* Lovascsata.

690. *Paál László :* Erdőrészlet.

Paál László

18 képe elveszett a háborúban.

Jegz. 101. l

Paál László

l

Meller. Szinyei M.P.

69, 70: l.

ezete legközelebbi előadásai,
helyiségében mindig szombaton d.u.
mi felelünk."
kétunk után a közönség köréből szép
hangzott el a kivánság, hogy ezt
suk, módot adva ezzel a nem szakértő
gnek, hogy közelebb kerüljön a képző-
t ismeretlen területeihez. Müvészek,
kusok, mütörténészek válaszolnak a
g minden müvészeti vonatkozásu kér-

jaiból alakult kamaraegyüttes
erismertetéssel.

z vetitettképes előadása az orosz

ak Köre és Szakszervezetünk tagjai
endégeket szivesen látunk.

Paál László

d.

Pog Wien 1948

26.d.

us 19.

Mély tisztelettel

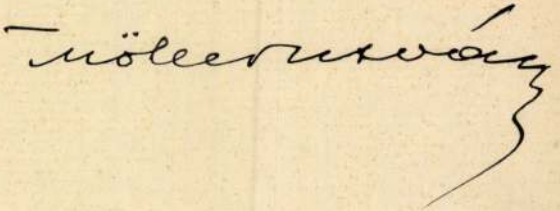

Paál László

Lyka München

8, 23. 40. l.

EMIL JOHANSON-THOR
festőművész

ANSHELM SCHULTZBERG
festőművész

IVAR JOHNSSON
szobrászművész

Paál László

l.

1882. becsi nemzetk.
mův. kiáll. Gat.
134. l.
135. l.

alkalmával felmerült utikölts
tett utiszámla alapján Háromsz
re /Bp.IX.Hőgyes Endre-u. 10.

Budapest, 1943.évi dec

A hivatalos másolat hiteléül:

min.shiv.igazgató.

Paál László

Lásd

Római nemzetk.
kiáll. Eat 1911

87 – 104. l.

2675 (da Urbino)

6. Rafaello Santi után:

Sz. Urbinoban 1483 ~~ban~~ + Romaban

A szent Család (?

~~Madonna della~~

+ április 6-án

Az előtérben
zust (tartja s a másikk
kissé balra hajt
kecskebőr~~ben~~ aljában (gyum
Megváltó mosolyogv
nehezedik s a ball
~~ki~~ jobb kezével álla
József ~~dolgozik~~ Kisleyik s
vidék terül el var
Több járó-kelő kö
nem fátyol fedi, s
zsebet fejét kend
na. Jezus teljesen
csőben, melynek olva
Jelzésen a kép hátá

I mi közben kérdőleg ~~tekint~~ anyjára.

F felhőtött egbolttal és

⊥ botjára támaszkodva

Vászon, mére
~~Masolta P. de~~
~~M. kép. 458~~
~~Lyna 308.~~
~~Fojró 6.~~

Fojró 6.

Paál László

Szabad Művészet

1951. 12 sz. 569. l.

BUDAPEST
1948 MÁJ 28
V. 44

Paál László

1.

Off München

1905

103.l.

Mi Kft.

...sító és vegytisztító

Paál László

Paál Ladislao.
n. a Zàm, 1846 - m. a Charenton, 1879.

18 Foresta di Fontainebleau.
19 Strada a Berzova.

Paál Ladislao.
n. a Zàm, 1846 - m. a Charenton, 1879.

26 Le ultime case del villaggio.
27 Pioppi.

Catalogo della XXI. biennale. Venezia, 1938 - XVI. 357. l.

csipkeszéllel. Magyar, XVIII. század . . . 30.—

402. LEPEDŐSZÉL. Vászon, recével és vertcsipke széllel. Magyar, XVIII. század . . . . . 20.—

403. LEPEDŐSZÉL. Vászon, széles recével és csipke széllel. Magyar, XVIII. század . . . . . 30.—

404. FÜGGÖNYSZÁRNY. Vászon, két végén vertcsipke széllel. Magyar, XIX. század. (Hibás.) . 22.—

405. LEPEDŐ. Vászon, két végén széles subrikolt sávval, vertcsipke szegéllyel. Magyar, XVIII. sz. 60.—

406. HÍMZETT SÁV. Point d'Hongrie. Magyar, XVIII. század . . . . . 40.—

407. TERÍTŐ. Piros brokát. Francia, Louis, XVI. . 10.—

408. KÉT HÍMZÉS. Selyem- és vászonalapon, színes selyemmel. Magyar, XVIII. század . . . . 10.—

409. DÍSZPÁRNA. Selyem- és aranybrokát. Francia. Barokk . . . . . 8.—

410. KÉT HÍMZETT SÁV. Kína, XVIII. század . 15.—

411. KÖNYVVÉDŐ. Selyem, gros-point hímzéssel. XIX. század . . . . . 2.—

412. EZÜST SZALAGCSIPKE. Magyar, XVIII. század . . . . . 60.—

413. SZÉKKÁRPIT. Gros-point-hímzés. Barokk . . 20.—

Paál László

Erdőrészlet c. képe

Repr.

Árverési Közlöny

1929. 5. sz.

623. KONZOL, fényezett cseresznyefa, berakott díszítéssel. Biedermeier 160

624. KONZOL, fényezett cseresznyefa, berakott díszítéssel. Biedermeier 160

625. KÖNYVSZEKRÉNY, fényezett tömör diófa, fekete oszlopokkal. Biedermeier 350

626. SZEKRÉNY, fényezett diófa, berakott díszítéssel. Biedermeier 150

627. VARRÓASZTALKA, fényezett diófa, berakott díszítéssel. Biedermeier 50

628. NAGY ÜVEGEZETT SZEKRÉNY, fekete, pácolt fa, oszlopokkal és aranyozott díszítéssel 200

629. ÍRÓASZTAL, fényezett cseresznyefa, ferde felnyitható lappal 190

630. KONZOLOS ÓRA paliszanderfatokban, elefántcsontberakással. Olasz, XIX. század 670

107. *Paál László:* Tájkép.

Paál László

Árverési Közlöny
1936 - febr. 1. rendk. sz.

77. *Lotz Károly:* Találka.

Paál László

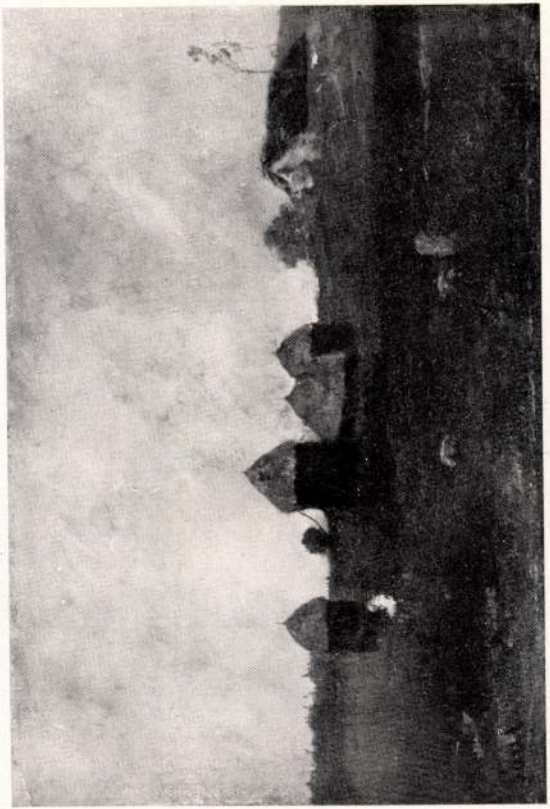

106. *Paál László:* Tanya.

Kiverési Közlöny
1936. febr. 1. rendk.-ről.

15. *Csók István:* Virágcsendélet.

460. *Paál László:* Falurészlet.

Árverési Közlöny
1937. okt. rk. sz.

Paál László

540. *Schön József:* Férfi képmás.

Paál László

671. *Paál László*: Erdőrészlet.

Árverési Közlöny 1932. 1. rk.

174. *Ferenczy Károly:* Szinyei Merse Pál képmása.

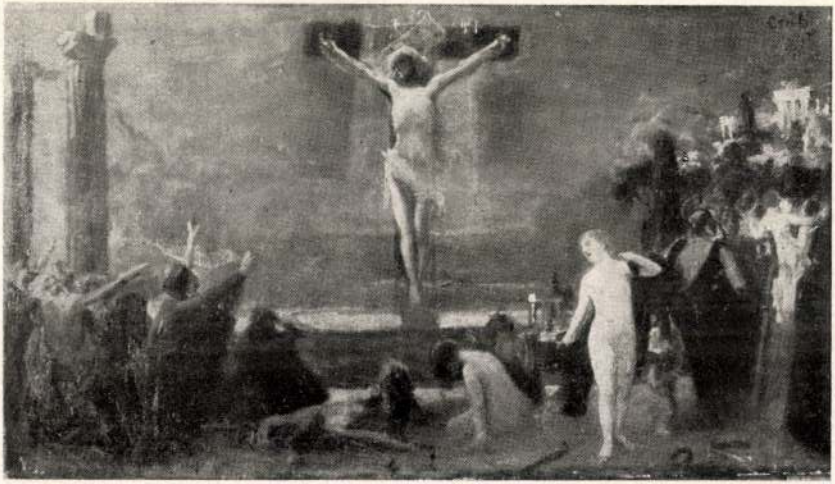

101. *Csók István:* Krisztus és az Olympus.

Paál László

emlékkiállítás

Ernst Múzeum kiáll.
76. sz.

1925. máj — aug.

Katalógusa könyv-
tárunkban.

LÉGRÁDY NYOMDA
ÉS KÖNYVKIADÓ R.-T.
NYOMÁSA, BUDAPEST

Paál László

Ernst Museum kiáll. 47. n

Magyar remekmünek
1921. máj.

Tragikus táj, dr.
Majovszky Pál tulajd

Tavasz, Wertheimer A.
tulajd.

Paál László

Tragikus táj; repr.
Ernst Museum kiáll. 47. n.
Magyar remekművek.
1921. máj.

Kohely, sárkányi ág. ev. templom, XV. század

VII. 127

Paál László

d.

Ernst Múz. kiáll. VII.

Bp 1913

emlékeink azonban nem maradtak fenn; stílusukra a IV. századból származó vatikáni Vergilius-kéziratból következtethetünk, melynek kezdetleges miniatűrjeiben még a klasszikus hagyományok hatása él. Szemben a nyugatrómai birodalommal, ahol a háborúk és a politikai zavarok megnehezítették ezeknek a hagyományoknak továbbfejlődését, élénk virágzásba kezdett a M. a keletrómai birodalomban, főleg Bizáncban, ahol — mint azt a bécsi Genesis, a Dioskorides-kézirat, a firenzei biblia s a vatikáni tízméteres Józsua-pergamentekercs díszítései bizonyítják — az V. századtól a VII. századig a M. terén tevékeny művészi élet uralkodott. A VII. és VIII. században, a bizánci művészet lehanyatlásával, a M. fejlődésének vonalát az írországi kolostorok elszigetelt művészete folytatja, melyet az ornamentális tendencia sajátos túltengése, állati, növényi és emberi figurációknak gazdag vonalú szövevénye jellemez. Ez a stílus a vándor ír-szerzetesek révén Angliában (Dublin), Svájcban (St. Gallen) és Észak-Itáliában (Bobbio) is elterjedt. A bizánci és az ír stílushagyományok — a párizsi Godescalk-evangelistarium s a bambergi Vulgata tanusága szerint — a Karolingok művészetében sűrűsödnek újabb stílussá, melynek hatása alatt a IX. század elejétől kezdve Németországban, Franciaországban és a Németalföldön, majd Spanyolországban és Portugáliában a M.-nek új korszaka indult fejlődésnek. Eddig északi földön csak tisztán jelképes, vagy díszítő célzatú miniatűrök voltak szokásban, most bizánci behatás eredményeképen ezek mellett szövegábrázoló illusztrációk lépnek

Paál László

iród

Balásung Malerei

15, 16, 27. l. 49–51. t.

Paál László

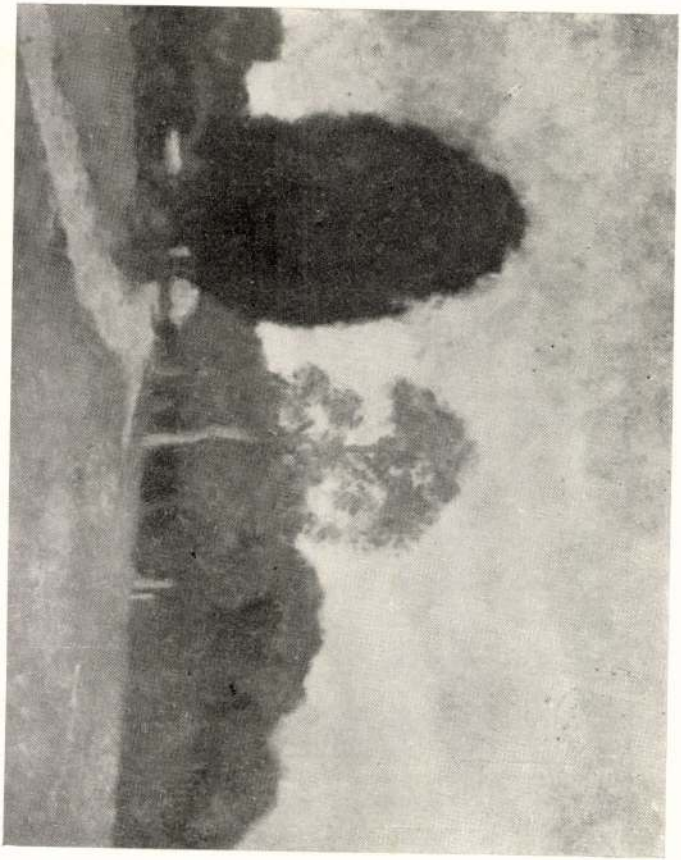

348/a. Paál László.

Almásy-Tellki III. 1940

Paál László

Ernst Mur. 138/a kiáll. Gat

1933 febr

Beileni falurészlet.

Délibáb
színházi, film és irodalmi hetilap
SZERKESZTŐSÉGE
Budapest
VII. DOHÁNY UTCA 12
Telefon: 225—461

Nagyságos

dr. S z e n t i v á n y i G y u l a

urnak

Budapest

XI. Lágymányosi-ut 16

< Paál László >

Ibl Ervin: < >

A Kéve Kömpel

1929. ~~VIII. K~~. 23 – 32. l.

Életrajz és jellemzés

Agaues VII. 244

Paál László

irod

Farkas Zoltán:
Paál László mű-
vészete. Budapesti
Szemle. 1942. 774.
sz. 288–297. l.

hogy a szóbanlevő utisegé

céljára engedélyezett hit

Budapest,

Méltóságos

Dr. G e r e v i

egyetemi ny.r.tanár, a

lehet, és csodálatosképpen finom ibolyakék tájképszíneikkel olykor egy megszelídített Diriks-re tudnak emlékeztetni. Elsősorban *Magyar-Mannheimer, Rippl-Rónai, Szlányi* és a kitűnő *Burghardt Rezső*. Nagyon egyénien és sajátságosan hat *Fényes Adolf* gobelinszerű, jól megkomponált képeivel. *Rudnay Gyula*, ki nyilván kiemelkedőbb szerepet játszik, erősen Goya hatása alatt áll, de fényhatásaival és régies formanyelvével nem eléggé meggyőző. Egy másik, körülbelül egyenrangú, de tehetségesebb festő: *Csók István* hajlékony és sokoldalú tehetségével vidám epikureus. *Csánky* és *Frank* is érdekes modern festők.

A kiállítás természetesen bemutatja a nagyon nagyvilági angol-magyar *László Fülöpöt* is, ki most kivételesen szülőföldje előkelő társaságának szentelte magát és óriási arcképeket festett Horthy Miklós kormányzóról, meg gróf Bethlen István miniszterelnökről. Mulatságos egy ilyen páratlan virtuozitás, még akkor is, ha benne csupán a kuriozitás érdekességét látjuk. *Odd Hölaas.*

„Morgenbladet", 1929 január 9.

A magyar kiállítás. Az angolok mondták rólunk és most talán mi mondjuk a magyarokról: Hol van a nemzeti vonás művészetükben? „Magyar rapszódia" cseng fülünkbe, népdalok jutnak eszünkbe; síkságok, színesen viruló népviselet, szigorú, kemény típusok és tüzes tánc regényes látványa villan elénk. A képek pedig leginkább Münchenről meg Párizsról beszélnek. Azt kérdezzük: hát a magyar temperamentum hol van? De a képek nem árulják el.

Mintahogy nálunk sem. A mi művészettörténetünk kis fejezete az európai művészettörténetnek. Majd a német, majd a francia stílus uralkodott. A szellem olykor a miénk volt, de megnyilvánulásának, kifejezésének módja nem.

Hanem a „nemzeti" nagyon is súlyos kérdés ahhoz, hogy egy kis cikkben beszélhessünk róla. Csak nem szabad modern művészektől primitiv érzést követelnünk, mert ez hiábavaló. Legfeljebb azt kívánhatjuk, hogy művészetükben egyéniség és lelki gazdagság legyen. Ez a döntő.

Száz év előtt a művészetnek Magyarországon még alig volt talaja. Nem volt művészeti iskola, nem volt érdeklődés a művészet iránt. A festők hazájukban nem boldogulhattak, külföldre kellett menniök, így lett a magyar művészet alaprétege német, később francia. Magyarországon is szakadás keletkezett a népi hagyományok és a magasabb művészet között.

Itt látjuk *Paál László* egyik tájképét, az *Erdőszélét*. Gyönyörű tájkép, lágy, telt színezéssel és a természetnek üde, összesűrített hangulatával. Különösen a levegő van elragadóan megfestve. Paál László a barbizoniak körébe tartozott.

Munkácsytól három kis kép van itt. Leffler Béla azt mondja könyvében, hogy Munkácsy művészetének mély gyökerei vannak a magyar talajban. Ez bizonyára áll motívumai egyik részére, mert örömest festett jeleneteket a magyar népéletből. Egyébként azonban nyilvánvaló, hogy Düsseldorfhoz és Münchenhez és a polgári Európához tartozik. Drámai jeleneteinek felfogása abból az időből származik, az intim festői modor szintén; és a finom rajz az ottani eszményekre mutat. Mindezt együtt láthatjuk e három képen és kétségtelenül beoszthatjuk őket a maguk idejébe és keletkezési helyükre. De ami Munkácsyt legtöbb társa fölé emeli, az az ő fenséges pátosza, az ő mélységes, mélabús komolysága és az ő rendkívüli művészi készsége. Az utána következő kor számára ez a művészet kissé polgáriasan pathetikus, monumentálisságában kissé nagyon is akadémiai volt. De Munkácsy impresszionista tájképeket is festett és ezekről azt mondják, hogy az impresszionizmus legszebb termékeihez tartoznak. Közülük, sajnos, egy sincs itt.

Magyarország korán kapott egy igazi impresszionistát *Szinyei-Merse Pál*ban. A kiállításban függ híres *Majális* képének vázlata. A művész 1845-ben született. Münchenben tanult és itt látta 1869-ben a francia naturalisták néhány képét. Ezek annyira hatottak rá, hogy felhagyott a barna szósszal és a műteremmodorral. A *Majális*on a levegő, a napfény és a színek tisztán és csillogón izzanak. De a képet nem értették meg; a művész húsz évre abbahagyta a festést. Csak ötven éves korában látott újra a munkához. Mikor 1920-ban meghalt, egyike volt hazája legnagyobb művészeinek.

A fiatalság, az impresszionizmus, a pleinairizmus Magyarországban is győzedelmeskedtek. Ebből az impresszionista korszakból csillog valami a kiállításban. *Magyar-Mannheimer*nek egyebek között van egy pompás déltiroli tájképe. És *Csók István*nak is vannak igen jó tájképei, de legkitűnőbb a csendéletben. Az olyasmi például, mint *„Züzü és a kakas"* előkelő, nagyon artisztikus, színben gyöngéd, és szabadon, nagy biztossággal van kialakítva.

A fiatalabbak közül *Rudnay Gyula*nál áll meg hosszasabban az ember. Kozákfeje mint arckép vagy típusábrázolás intenzív és lélek van benne. Más képein a ritmikus kompozició és az élettől duzzadó rajz iránt való érzéke látszik. Nagyszerű arckép az idősebb nemzedékhez tartozó *Karlovszky Bertalan Parasztasszonya*. Karlovszky 1858-ban született. Szigorú, tárgyilagos, realista, szerfölött részletező, de a mellett nyomatékos és erős.

Mindezek természetesen csak futó benyomások és a kiállítók közül is csak néhányat neveztünk meg. Amint látjuk, a magyar művészetet külföldi iskolák és irányok ihlették meg. De ezek a festők mégis érdekesen és egyénien hatnak és az ember érzi, hogy *ebben az országban most a tehetségek gazdag felvirágzásának kell végbemennie. Művészi készségük imponáló. Még ha a művészi intenció nem is olyan mélyen járó, kétségtelen, hogy ezek a festők értik a dolgukat. E hivatalos kiállítás becsületére válik Magyarországnak.*

MŰVÉSZETI IRODALOM

PAÁL LÁSZLÓ ÉLETE ÉS MŰVÉSZETE. Írta: *Dr. Lázár Béla*. Budapest, Franklin-Társulat. 1929. (Önismertetés.)

Az önismertetés külföldön elfogadott forma, minden olyan esetben, mikor a szerző a maga célzatait különösen ki akarja fejteni. Hogy e célzatokat elérte-e? Más kérdés. Arra a kritikusnak hivatása felelni. Nem kritikát mondok tehát, csak ki akarom fejteni a művészi életrajz azon sajátságos formáját, melyet ebben a könyvemben, de előzőleg Fadruszról, Zichyről, Szinyeiről írt műveimben alkalmaztam.

Nemrég jelent meg André Maurois — Disraeli életírójának — könyve: Aspects de la biographie (Paris, Au sans pareil kiadásában), mely az életrajz modern formáit tárgyalja. Maurois azt a kérdést veti fel: mi az életrajz: művészet vagy tudomány? Fejtegetéseinek

Magyar Művészet 1929.

eredménye, hogy sem az egyik, sem a másik, hanem mind a kettő. Ebben egyetértünk. Alapjában erre törekedtem én is kezdettől fogva, csakhogy az életrajzformám lélektani alapon épült fel. Nemcsak hőseim lélekrajza, intuitív egységbelátása, de mivel művészi alkotások elemzéséről is szó van, alkotásaik lélektani alapjának kifejtése is vezetett. Kerestem a lélektani kulcsot a művészi alkotásokhoz. Már Paálról írt könyvem első kiadásának (1903) bevezetésében e kulcsot a képzelet titokzatos folyamatának fölfedésében véltem megtalálni. „Könyvem — írtam ott — ily irányú tanulmányaim első gyümölcse." Csakhogy a képzelet lélektani analizálása ez időben még igen kezdetleges volt. Még Georges Dumas Traité de Psychologie-jában (1924) is panasz hangzik fel, hogy a pszichológia nem tanulmányozza szabatos és részletes kísérleti alapon les modifications spontanées des élements de notre vie mentale. (II. 427.) E feladat megoldásával foglalkoztam huszonöt éven át, még pedig akkép, hogy individuális tanulmányok hosszú sorában kerestem éppen ezeket a spontán modifikációkat, melyek a művész lelkében alkotás közben lejátszódnak. Nem azt a hatást figyeltem meg, mint a német esztetikusok, amelyet a szemlélőre a műalkotás gyakorol, hogy ilykép normatív törvényekhez jussak, melyeket a művésznek, ha szépet akar alkotni, követnie kell. Ez az út, a Volkeltek, Lippsek stb. útja, nem vezet célhoz, gondoltam, hiszen elvégre nem a néző írhatja elő a művésznek alkotása törvényszerűségeit, hanem — ellenkezőleg — a művész lelkébe kell bepillantanunk és háíha ilykép megtaláljuk az alkotás immanens törvényeit? Hosszú évek megfigyelése, a művészettörténet különböző koraiban dolgozó alkotók önvallomásai, művészek elmélkedéseinek, hangos gondolkozásának, intim vallomásainak felkutatása után jutottam el oda, hogy egy alapvető felismerésnél megállapodjak. Első összefoglalását »Die beiden Wurzeln der Kruzifixdarstellung" (Strassburg, Heitz) c. munkám bevezetésében adtam (1911), s azóta minden munkám hátterében ez a felismerés lappang.

Mi volt e felismerés?

Minthogy azt tapasztaltam, hogy a művészi alkotás kulcsa a képzeleterő, hogy a művész képzeletének sajátos formája szerint alakítja stílját, hogy e sajátos forma alapjában két poláris ellentétű típusban nyilvánul meg, hogy e két alak két esztetikai ideálban alakul ki, hogy e két ideál minden korban egymás mellett él, alkot, egymást örökké tagadva, hogy minden művész sorsa azon fordul meg, felismeri-e képzelete alapformáját, hallgat-e a véle ellentétes képzeletformájú társára vagy öntudatosan követi-e a maga útját, alakítja a maga képzeletének megfelelő stílust, egyszerre csak világosság gyult ki agyamban és kezdtem eligazodni a sok, látszólagos ellentétű ízlésítéletben. Megértettem, miért van két esztetikai ideál, miért van egymásnak ellentmondó sok normatív tétel, miért hangzik el ugyanazon mesterről, pl. Rafaelről a korok folyamán oly sok különböző ítélet, miért hatnak a nagy mesterek időről-időre más és más utódaikra, — egyszóval a művészettudomány igen sok, látszólag oly bonyolult kérdése, egyszerre megvilágosodott e fáklya fénye mellett. Megmutathattam egyes részletkérdéseknél is a tétel igazságát: a Kolozsvári testvérek Szent Györgyének állítólagos „csoda" voltát, egyedülállóságát — melynek következtében a cseh tudomány renaissance-kori átdolgozásnak minősítette, mert nem hitt a csodában, — tételem segítségével visszavezethettem egyszerű megoldásra, arra, hogy ami benne „egyedülálló", az a sok konkrét formajel, az absztraktnak tartott korban (1373), sőt még századokkal, de talán ezer évvel megelőzően is, megtalálható a műemlékanyagban, mert a kétféle képzelet mindenkor megvolt és mindenkor alkotott. Ezzel a szobor hitelességét elismertettem (Pinder aztán mellém is állott), a tényeket nem lehetett letagadni. Ugyanígy kipróbáltam tételemet a feszület kezdetének és fejlődésének vizsgálatánál, Strigel oltárképeinek elemzésénél (melyet a Belvedere-ben VIII. kötet, 8. füzet, Parker folytathatott), a lószobrászat fejlődésénél (Fadrusz) stb. a két képzeletstruktura örökös munkában van mindenha, minden ikonografiai forma, minden „tárgy" a két képzeletstruktura szerint kapja meg a neki megfelelő szellemében azonos „formáját".

Paálról írt művem első kiadásában ezt a tételt még nem ismertem. Akkor még az *egy vonalban haladó* fejlődést láttam, mint minden elődöm, alapvető intuiciómat a Nemzeti Szalon 1907-i Gauguin kiállításán nyertem (kifejtve a Művészetben V. köt.) és attól kezdve mélyedtem el a probléma felfedésébe. Most, Paálról írt művem új kiadásának bevezetésében a tájképfestészetnél is megpróbáltam kimutatni a *két vonalban egymás mellett haladó* sor folytonos és állandó létét, mert a művészek kétféle fantáziája kétféle formában nyilatkozik meg minden tárgynál, a *tájképnél is.*

Ezt a két sort, s azok poláris ellentétét újabban mások is hangsúlyozzák. Worringer abstrakció és beleérzés, Frankl téraddició és térdivizió, Strzygowski a dél és észak, Wölfflin a vonal és szín, Keyserling a racionális és dekoratív, Bodnár és újabban Dvořák az idealizmus és realizmus ellentéteit állítják fel.

Ezek a formulák szerintem nem hatolnak bele a lélek mélységébe. Most jelent meg Lehel Ferenc könyve „Haladó művészet" címmel, mely már hármas ellentétet keres, a primitív és klasszikus és szimultán ellentétét, s a stílusokat ezer ellentétes formák alapján írja le. A morfológiai leírások Spengler óta divatosak, Ligeti Pál magyarul, von Lorck németül a

stílusjegyek alapján írnak le kultúrákat, azok művészetét, s e morfológiai csoportjegyek egymásutánját, hullámvonalát, emelkedését és esését vélik felismerni. Ilyen csoportjegyek egyesek szerint két, mások szerint három típusúak, s a hullámzás e szerint két vagy három lendületű. Pinder e lendületet még jobban felaprózza: nemzedékek szerint alakuló hullámverést észlel. Kérdezzük: hol? miért? Mi az oka, hogy délen klasszikus nyugalom, északon izgalmas mozgalmasság a művészet morfológiai jele? És igaz ez? Nincs-e délen mozgalmasság, északon nyugalom? Kérdezzük: Hullámvonalban mozog-e a két vagy három csoport? Nem látjuk-e inkább azt, hogy a művészetnek ezek a csoportjegyei egymás mellett és egyazon helyen mindenkor fellelhetők?
Itt lélektani okokat kellene keresni.
Csak a művészi képzelet strukturájában lehet ezt az okot megtalálni. Ha sokat elemezik, ők is odalyukadnak ki. Csakhogy a képzelet elemzésével nem törődnek, s a poláris ellentétességet nem ott keresik. Pedig a pszichológiai vizsgálat eredményei nélkül csak a külsőségnél maradnak. Sem a környezet, sem a talaj, sem a nemzedékek egymásutánja nem magyarázat. Újabban „szellemtörténeti" magyarázattal próbálkoznak, de a gondolatok alakulását is csak lélektani alapból lehet levezetni. A gondolatok váltakoznak, mondják. Mikép? Hullámvonalban, — felelik. De hullámmozgást nem találunk, sem nagy, sem kis hullámot, mert a művészeti képzelet e kettősége megvan mindig, egyazon helyen, egyazon korban, egyazon népnél, egyazon időben, s ezek nem váltogatják egymást. Csak a képzelet teremti a művészetet, — ezt a művészek érezték is minden időben, — s ez a képzelet kétféle típusú, minden fajnál, minden területen, minden időben. Egyszer az egyik típusból van több, máskor a másikból. Ez szüli az optikai csalódást, a hullámvonal illúzióját. A morfológiai jeleket a két képzelet-típus magyarázza. Paál-könyvemben ezt demonstrálom véges-végig. Meg kell állapítanom, hogy az állásfoglalásomat a külföld nemcsak észrevette, de sokhelyt el is fogadta. Csak a pszichológiai elemzés késik.
Egy művész életrajzírójának első feladata tehát szerintem csak az lehet, megkeresni a művész képzeletének strukturális formáját. Ez néha, mint Fadrusznál nehéz, mert idegen hatások alatt eleinte kapkod, s csak mikor felismerte a maga formáját, lesz azzá, amivé lennie kell, teremt úgy, ahogy teremtenie kell. Paálnál is látunk ilyen ingadozást, mert a bécsi Zimmermann iskolában absztrakt képzeleti formákat kerestettek vele és csak Münchenben, 1869-ben, a barbizoni mesterekkel való első találkozása után látjuk, mint bontakozik ki képzelete hirtelen, s néhány év alatt nemcsak mintáit éri utól, de önmagához is eljut és új utakat talál, új formákat teremt, a maga (magyar) érzéseinek megfelelő új víziókhoz jut.
Ez az az alapgondolat, mely Paál-életrajzom új átdolgozásánál vezetett, s amelyet aprólékos részletezésben mutattam ki.
Ehhez járult egy új felismerés, melyet a Magyar Művészet olvasói is ismernek, mert a Paál képzeletéről szóló fejezetből azt a részt, mely *a látomány keletkezését* elemezi, itt is bemutathattam. Itt az újabb lélektani vizsgálatokból, főleg Palágyi Menyhért egyik tanulmányából indultam ki, s a konkrét képzeletű művész víziójának lélektani elemzését adtam. (Az absztrakt képzeletű mesternél a folyamat más. Fadruszról írt könyvemben már fejtegettem ezt.) Kiderült ez elemzésekből, hogy a művészben mint olvad egybe érzés és forma, mint bontakozik ki ez egybeolvadásból intuitive a sok új és új látomány, akármilyen „tárgyhoz" is nyúljon, hogy víziójához választja a tárgyat, mint segíti e formákat a színbe olvadt rajz, a fénybe boruló szín, mint alakulnak víziójához kifejezési eszközei, mint lesz mindebből egy nagy egység.
Egységkeresés. Ez a művészi életrajz ideálja. Az ember és a művész egysége. A test és lélek egysége. Ahogy Maurois kifejti, a modern életrajz nem elégszik meg a dokumentumok sorbaállításával, olvasni akar belőlük, s az ember és műve egységének kulcsát keresi. De nem mint Taine egyetlen uralkodóképességre vezetve vissza az egyént, ilykép sémává tipizálva azt, hanem (az absztrakt vagy konkrét) típuson belül az egyéni változatok finom márványhálózatait kell megkeresni, hogy ilykép élő embert láttassunk, mint a regényíró, aki eleven alakot ad, mint a drámaíró, aki szemünk előtt cselekedteti alakjait, a művészéletíró nemcsak szemünk láttára fejleszti ki, dolgoztatja a művészt és érteti meg az olvasóval, miért dolgozik a művész úgy, ahogy dolgozik, miért kell neki úgy dolgoznia, de másrészt az okokat is feltárja és ezáltal ad tudományt. *Erre törekedtem Paál-könyvemben.* Ahogy Maurois kívánja: művészetet és tudományt akartam egyesíteni . . .
Ilyen egyéni képek hosszú sorából fog csak kialakulni a művészettudomány.
Újra hangsúlyozom: nem a műélvező képzeletstrukturájából lehet levezetni a művészet törvényszerűségeit, hanem az alkotóéból. A művészéletrajzíró feladata a képzeletjárás bemutatása. A műélvező képzelete is az egyik vagy másik típushoz hajlik. Innét a két esztetikai ideál, mely az alkotáshoz igazodik, az alkotásból kell tehát kiindulni. Nem igaz, hogy egyes népek absztrakt hajlamúak, mások pedig beleérzők, mint ahogy Worringer állítja, — az egyes emberek ilyenek, még pedig minden népnél találkozunk ilyen vagy olyan típusú egyedekkel, akik aztán az egyik vagy másik ideálban találják fel a nekik megfelelő művészeti „szépet". Nem a műélvező érzéseinek elemzéséből jutunk el tehát a művészet lényegéhez. Hanem a műalkotóéból.
Nagy lépést jelent előre Strzygowski módszere, csak nem a véglegest. Strzygowski „Wesens-

forschung"-ja, ki a műalkotást elemezi ki különböző „erők"-ből, számba véve a műalkotás anyagát, tárgyát, alakját, formáját, tartalmát, amint az a geografiai helyzethez van kötve bizonyos társadalomban és adott időben, épp oda nem vezet el, ahová törekszik: a „lényeghez". (Die Krisis der Geisterwissenschaften. Wien. Schroll.) Mert mindezen erők fölött ott van a művész képzelete, s ezt a bécsi tudós, a művészetnek ezt a lélektani alapját hagyja ki a számításból. Ezzel pedig azt éri el, hogy külső körülményeket igenis számba vesz, sokkal gazdagabban, mint előtte bárki és sokkal nagyobb műemlékismerettel, felismerve a stílusokra felosztás hívságos voltát, csak éppen a „lényeges erőt" mellőzi, azt, amely mindennek molorikus oka. Itt csak a lélektani kutatás segíthet. Az ilyen elméletek körüljárják a művészetet, de nem tudnak beléje hatolni. Nem ez a Wesensforschung . . .

Általában nem vagyok híve az absztrakt elméletekből való kiindulásnak, hanem a kutatás, elemzés, részletezés alapján való elmélethez felemelkedésnek. Nem apriori elfogadott metafizikából akarok kiindulni, hanem pszichológiai megismerésekből, melyek elvezethetnek metafizikus konstrukcióhoz, — ez azonban későbbi idők feladata. Egyelőre az induktív kutatásnál tartunk. Mint tehát látható, Paál-könyvem is csak egy állomása az életcélomhoz való eljutásnak, amelyet *Új Laokoon* cím alatt szeretnék megírni. De közben még új állomás lesz Mányoky Ádám életrajza, mert ott új problémaváltozattal állok szemben. Nemcsak a történeti környezet, de annak az egyénre való súlyos ránehezedése lesz Mányoky-könyvem problémája, melynél az a kérdés merül fel, minő szerepet játszott művészi kialakulásában a kor és befolyásolta-e a képzeletstruktúrája adottságánál fogva művészetét; a kor nemcsak mint közvetlen milieu, de a messzi Párisból odaszivárgó hatás is. Meg akarom rajzolni az idegenben hazasóvárgó és az idegenből táplálkozó, sok csalódáson átesett optimista lélek küzdelmét, bemutatni munka közben, alkotásait változó formaalakulásokban, s alakulataik külső és belső okát: képzelete máshoz tapadását. Ezzel a problémaváltozattal fogok ott foglalkozni s csak minekutána azzal készen vagyok, remélem, hogy az *Új Laokoon*-ban összefoglalhatom pszichológiai tanulmányaimat. *Dr. Lázár Béla.*

A FŐVÁROSI KÖNYVTÁR KIADVÁNYAI.

A háború alatt és után való pénzbőség a könyvpiacra is pezsgő életet vitt. A nyomdák ontották a könyveket. A mennyiség a minőséget háttérbe szorította. Nemcsak tömegcikkeket gyártottak, hanem úgynevezett bibliofil könyveket is. Ezeknek legtöbbnyire csak a számozottság volt a különlegességük. A nagy versenyben jó áru is akadt. Néhány könyvkiadó és nyomdász áldozatkészségének és kezdeményező erejének köszönhető, hogy a bibliofil kísérletek eredményeképpen a romokon új könyvművészet támadt. A mai távlat azt is bizonyítja, hogy a snobizmusnak csúfolt bibliofilia az egész könyv-kultúrába friss vért csöpögtetett. Ma már az akkori kétkedők is belátják, hogy a bibliofil tendencia pionier-munkát végzett és a kísérletekből, formaproblémákból végső eredmények keletkeztek. A mai tömegcikk egyszerűsége, ízlésessége az inflációs kísérletezésekből fakadt. A közönség figyelme az irodalmi érdeklődéstől függetlenül tárgyi érdeklődéssé is vált és sok olyan könyv talál vevőre, mely ha tartalmilag talán nem a legaktuálisabb is, de külsőségeinél fogva mégis vonzóerőt gyakorol.

A bibliofil-kultúra többféle összetevőből áll. Régi könyvek, első kiadások, történelmi relikviák, metszetek gyüjtéséből. Igen nagy hatással voltak a gyüjtési szenvedélyek fokozására azok a kiállítások, melyeket a Magyar Bibliofil Társaság számára *Kremmer* Dezső rendezett. A Fővárosi Könyvtár korán elhúnyt nagytudású igazgatója a bibliofiliának megbecsülhetetlen szolgálatokat tett. A kiállítások emlékét megőrzik azok, akik látták, az utókor számára pedig nyomtatott dokumentumok maradtak állandó értékül hátra. A kiállítási katalogusok. Ezek könyvművészeti szempontból is érdekesek, mert tipografiájuk gonddal van megoldva.

Örömmel állapítjuk meg, hogy a Fővárosi Könyvtár jelenlegi vezetőségében is megvan a hajlandóság arra, hogy a Kremmer Dezső által megkezdett úton haladjon. Ezt a hajlandóságot két szépen sikerült kiadványával máris bebizonyította. Albrecht Dürer születésének 400-ik évfordulóján kiadta a Fővárosi Könyvtár tulajdonában levő Dürer-irodalom bibliografiáját. A füzet 36 oldalnyi terjedelmű és Dürer fametszetével díszített pergamen utánzatú borítékkal van ellátva. Másik kiadványa Schubert halálának centenáriumán a Schubert és a magyarokra, valamint a külföldi, Schubertre vonatkozó irodalom katalogusa. Ez a füzet 68 oldalnyi terjedelmű, igen alaposan szerkesztett adattár. Mindkét kiadvány alkalmas arra, hogy úgy bel-, mint külföldön megbecsülést szerezzen a könyvtárnak és a magyar bibliografiai irodalomnak egyaránt.

Mint köztudomású, a Fővárosi Könyvtár néhány év mulva új hajlékba költözik. Az e célra megvásárolt gróf Wenckheim-palota nemcsak a könyvanyag befogadására lesz alkalmas, hanem tágas helyiségei révén remélhetőleg módot nyujt arra is, hogy benne speciális könyvkiállítások rendeztessenek. A könyvtár kiadványai ily módon is állandó bázisra támaszkodhatnak és a közvélemény figyelmét a kiállítások révén a bibliofiliára irányíthatják.

Paál László Társaság
III. ik kiáll. kat.
Nemzeti Szalon 1929. jan.

Ötven esztendeje lesz 1929 március 4-én, hogy Paál László alig 33 éves korában, Páris mellett, Charentonban elhunyt. Porai ma is francia földben pihennek.

A Paál László Társaság tagjai a hazafias kegyelet érzésétől indittatva elhatározták, hogy emléktáblával jelölik meg azt a házat, amelyben a legnagyobb magyar tájfestő barbizoni tartózkodása idejében lakott.

Az emléktábla elkészitésére a Paál László Társaság fölkérte Gárdos Aladár szobrászművészt, aki önzetlen lelkesedéssel vállalkozott arra. Az emléktábla előkészitő bizottsága Gárdos tervezetét bronzban való kivitelre elfogadta, az ideiglenes gipsz-minta jelen kiállitásunkon kerül bemutatóra.

Jánoshalmi Nemes Marcel az emléktábla költségeire 500 pengőt adományozott. Minden adományozónak, aki legalább 100 pengővel járul az emléktábla költségeihez, dijmentesen megküldjük az emléktábla kisebbitett plakettjét.

A PAÁL LÁSZLÓ EMLÉKTÁBLA
ELŐKÉSZITŐ BIZOTTSÁG

Kertész K. Róbert, Dr. Petrovics Elek, Dr. Liber Endre, jánoshalmi Nemes Marcel, Báró Herzog Mór Lipót, Glück Frigyes, Dr. Majovszky Pál, Dr. Pacher Béla, Lyka Károly, Ernst Lajos, Csók István, Déry Béla, Vaszary János, Szablya Frischauf Ferenc, Dr. Lázár Béla, Dr. Rózsaffy Dezső, Lakatos Arthur, Vesztróczy Manó.

Az emléktábla képe
Gárdos Aladár
asomagjában

A PAÁL LÁSZLÓ TÁRSASÁG ezuttal harmadik reprezentativ kiállitását rendezi.

A Társaságunkban tömörült művészek törekvéseikben kétféle hagyományra támaszkodnak. Az egyikre utal Társaságunk neve. A nagy magyar tájfestőnek nyugati kulturán nevelődött puritán egyénisége a művészetben megalkuvást nem ismert, olcsó sikert sohasem keresett. Ez a fölemelő erkölcsi példa lebegett Társaságunk alapitóinak szeme előtt, amidőn az ő nevét irták föl cimerpajzsunkra.

PAÁL LÁSZLÓ művészete Barbizonon át Paris felé mutat. Azt az immár félévszázados kapcsolatot, amely a magyar művészetet fejlődésében a francia művészethez fűzi, átérezzük, ápoljuk és fönntartani kivánjuk.

Társaságunk alapitó tagjait másfelől Hollósy Simon iskolájához és tanitásához kötik a kegyeletes emlékezés szálai. E kapcsolatok Hollósy révén Nagybányáig terjednek, amelyet — kevéssé találóan — *magyar Barbizonnak* is neveznek.

A nagybányai művészet magyar hagyományt jelent, amelyet mind a jelen, mind az utánunk következő művésznemzedéknek meg kell becsülnie, fönn kell tartania, szerintünk, hacsak nem akar gyökértelenül idegen áramlatok függvényévé, külsőleges utánzójává szegődni.

E kettős hagyományra akarunk épiteni.

A művészeti hagyományok megbecsülése azonban korántsem jelent művészeti konzervativizmust. Nincs konzervativ művészet, csak haladó, progressziv művészet van.

Társaságunkat tehát azokhoz a művészekhez és művészcsoportokhoz köti élénk rokonérzés, amelyek — hozzánk hason-

lóan — noha más utakon és talán más eszközökkel, a művészeti haladásért, a művészet megujulásáért küzdenek.

A művészetben a megállás sablónt jelent, legjobb esetben önmagunk utánzását, lélektelen ismétlését. Haladni akarunk, haladnunk kell, mert uj érzéseink, uj mondanivalóink vannak és keressük az ezek kifejezésére alkalmas eszközöket. Kivülről jövő hatások elől nem zárkozunk el, de abból, amit a XX. század európai művészetének nagy szellemi közössége kitermelt, csak azt fogadjuk el, ami valódi érték és nem látszateredmény. Nem lehet tagadni, hogy művészeti eltévelyedések vannak. Egyfelől az aberráció tulzásai, másfelől a maradi konzervativizmus, két malomkő, amelyek között elsikkad a tiszta művészet. Megtalálni a helyes utat, amely korántsem a gyakran „aranynak" nevezett, voltaképpen kitaposott középút, de igenis az igaz művészet fölfelé vezető egyenes utja: ez az a cél, amely Társaságunk tagjait munkára buzditja, kitartásra serkenti. Haladunk-e e távoli cél felé, sikerült-e egyeseknek, szerencsésebbeknek, már elérni e célt, e kérdésekre kiállitásunk adja meg a választ.

Budapest, 1929 január havának 12-én.

RÓZSAFFY DEZSŐ.

Paál László

mikor első és utolsó szabadságára megérkezett, a nagy út úgy elvette az idejét, hogy ki sem mozdult a szülei háztól. Elmosódott a gyerekkori gyűlölség. A két legény csak akkor találkozott, mikor szabadulásuk után szüreti bált rendeztek a katonaságtól megtért legények.

Bemutatkozás volt ez. Nősülő sorba kerültek, — itt el kellett dőlnie a párválasztásnak is. S az egy korosztály tizenegy legénye nagy készülődéssel szépítgette tarka lombbal a sátort, mintha már a saját lakodalmi sátorukat díszítgetnék.

Majdnem mindegyiknek volt már kiszemeltje. De mégis nagy öröm volt számukra, hogy így, nyilvánosan is beléphettek a házasulandó legények sorába. Érthető izgalommal várták a leányok is a mulatságot. Most tudódik majd ki: igazat mondtak-e a katonalevelek? Nem pártol-e máshoz az, akire hűségesen vártak három esztendeig?

Mészáros Terus volt a legnyugtalanabb. Neki nem irt levelet Molnár Feri, — igaz, hogy nem írt az másnak sem. De még sem lehetett tudni: jelentett-e valamit az a pár szó, amit a kerítés mögül lesett el, mikor egy este arrajártukban Feri azt mondta az apjának:

— Itt lakik a legszebb kislány...

Az öreg Molnár nem cáfolta meg. Rábólintott:

— Vagyonnya is lesz szépen. Hat köblös főggyük van, oszt csak két gyerek.

Ha Terus nem lett volna annyira szerény, ezt bátran megkérésnek tarthatta volna. Mégis remegett, mikor felvette a fehér mollruháját. Ki hihetné el, hogy egy ilyen világot látott legény épen nála állapodjék meg? Hiszen soha nem vette észre. Sem az iskolában, sem konfirmáláskor... Pedig, mikor a vonat elindult a katonafiúkkal, Terus nem csak a bátyját síratta... De akkor sem intett vissza búcsúzó keszkenőjének a legény megértő szeme...

Mégis úgy látszott, mintha a szereny kislány titkos vágyai teljesülnének. Feri hivta táncba. Azután is csak térült-fordult s hozzá került vissza. Terus nem is látott rajta kívül mást. Csak akkor tért kissé magához, mikor bátyja táncközben megszólította.

Most nem Ferivel táncolt. De szeme folyton a poharazgató legényt követte. Megrettent, mikor Jóska erős keze rásúlyosodott a vállára:

— Nézd csak hugám, milyen szép kislányt találtam magamnak!

Magas, harna lánnyal táncolt. S ahogy az elpirult, ahogy táncközben megszorította a Terus kezét, a leány mindent megértett. Legszívesebben nyakába borult volna az idegen leánynak., aki így megvídámította az ő komoly bátyját.

Jóska boldogan magyarázta tovább:

— Bogyoszlóban laknak... Majd, vasárnap átmegyünk hozzájuk... Ugye, jössz velem, Terus?

— Hogyne, megyek...

Isten engem úgy segéljen!
Hunyadi Sándor: A pusztai szél.
Kaszab Anna, Tasnády András, Tóth Elek és Nyerges Ferenc a darab kolozsvári bemutatóján.
(Csűrös Emilia felvétele.)

De szeme már Ferit kereste. S az, mintha megérezte volna a leányszív hívását, megindult feléjük.

A zene elhallgatott. Az idegen leány ott maradt a két testvérrel. S mikor Feri bortól felhevülten mellejük állt, a két leány szeme emelődött fel reá.

A legény szája megvonaglott. Felváltva nézte Terus kék szemét s a másikét. Az sötét. Tüzesebb... Igaz, hogy csalfább is... De az nem baj... Milyen bolondság volt azt hinni, hogy ez a Terus olyan takaros... Jobban szét kellett volna nézni. Más faluban is... Dehát, még most sem késő.

Mikor a zene megszólalt, már alig habozott. De talán mégsem lett volna baj, ha Jóska hetyke birtokbavevéssel táncba nem öleli a bogyoszlói lányt.

Feri keze ökölbe szorult. Elfelejtett napok emléke villant az agyába. Visszajáró rémként jelentkezett a mozdulat, jött a csufolódó szó. Magához ragadta a lányt és ellódította Mészáros Jóskát:

— Nem méssz innen, Bodré Jóska!

Fehérrévált ajakkal állt mellettük Terus. Rémült szemében csak a boldogságát leromboló kép tükröződött. Csak azt látta, hogy a mosolygó lány negédesen símul Feri karjaiba. Bátyjára ügyet sem vetett...

S a következő pillanatban Jóska kése markolatig vágódott a csúfolódó legény mellébe. Mintha tettét magyarázná, egyre azt ordította még akkor is, mikor lefogták:

— Nesze neked Bodré!

Paál László: Erdőrészlet.

Édes, messzi harangszó...

Irta: Kristály István

Örzsi néni búzabarna, könnyes szeme átfut az égen.

— Nem jön az az ember, pedig nemsokára este lesz!

Túl a Tiszán nagyot villámlik.... arra felhős az ég! Onnan valók azok a felhők is, amelyek Örzsi néni homlokán gyülekeztek már dél óta, mert hiába vizsgálja, méregeti az utat nem jön senki erre felé, pedig belátni egész a Tiszáig... ott kanyarog azok között az ágas-bogas bugsi fejű fűzfák között, azok takarják el a csárdát is a szem elől, ahol Jóska gyerek mulat harmadnapja.

Az a Jóska gyerek! Ki hitte volna, hogy már legény?! No, de csak jöjjön haza! És Örzse néni elmosolyodik erre a gondolatra... hát persze, persze, hogy hazajön... az apja ment érte! Csak el ne rontson valamit az a hirtelen ember. De ha elrontja a dolgot?... Akkor is hazajön, hiszen ő küldött érte, ő: az anyja.

— Adjon Isten!...

Örzse néni hirtelen megfordult:

— De megijesztett kend, Illés bácsi.

— Felhőződik, oszt otthagytam a birkákat a szárnyékban, a bojtárnak; nekem meg már úgy sem árt a zápor... De, amint látom — itt már záporoz...

— Hát bizony fáj... a Jóska már harmadik napja mulat.

— Tudom. János meg érte ment, mi?

— Igen.

— Akkor nem is jönnek meg egyhamar. Nem annak kellett volna érte menni, hanem neked! Mert az ő dolguk... eh, te ezt nem értheted! Azért ne sírj, majd értük megyek én! Hiszen már alkonyodik...

— Hogy az Isten áldja meg kendet.

— Ne áldass, nem tudod miért teszem!

— Bánom is én, csak elhozza őket!

— Nem is kérdezed, miért?

— Nem.

— Hát akkor megmondom: bosszúból!...

Az öreg elővette a pipáját a szűr alól, azt a kis rövidszárút és erősen tömködni kezdte... De nem nézte a dohányt, nem látta, hogy a szép sárga szálakat milyen apróra törte.

Örzsi néni hirtelen erősen nézni kezdte a juhászt.

— Illés bácsi?!

— No?

Pásztortűz 1931. dec. 25.

Paál László

cséd

Réau, Louis:

Histoire de l'expansion de l'art français.
Paris 1928.

Magyar Múzeum
1928.6 59.l.

Paal László

PAÁL LÁSZLÓ.

Nemrégiben egy magyar magángyüjtemény, amely eddig is három Paál László-festménnyel dicsekedhetett, nagy mesterünk egyik igen jelentős művével gazdagodott.

Ezt a képét Paál 1873-ban festette és az 1874. évi párizsi Salonban állította ki. Vándorútján Amerikába került, egy ottani magyar bankár tulajdonába. Mai budapesti tulajdonosának figyelmét Petrovics Elek, a Szépművészeti Múzeum volt főigazgatója hívta fel e műre, aki múzeumának szűkös korlátok közé szorított vásárlásai mellett állandóan iparkodott, hogy kiváló magyar művészek alkotásainak hazajutását magángyüjtőink érdeklődésének felkeltésével is elősegítse.

A festmény, melynek címe: *Eső után, őszi hangulat*, a fontainebleaui erdő szélén fekvő Barbizonban készült. Sűrű erdőt ábrázol, magas szálfákat, melyek sudarai és dús lombja között felhőktől visszavert világosság szűrődik át, tehát Paálnak egyik majdnem folytonosan visszatérő témáját, melyet kimeríthetetlen változatossággal — ebben az esetben ősszel és eső után — ábrázolt. Különös érdekességet ád ennek a képnek az, hogy az előtérben látható kisméretű alakot Paál barátja, Munkácsy Mihály festette. Ebben az időben ugyanis a divat, és így a műkereskedelem is megkívánta, hogy a tájképet emberi alak, úgynevezett staffage díszítse. Paál pedig ebben nem érezte magát annyira biztosnak, mint barátja, aki akkor már éppen az alakfestéssel tett hírnévre szert. Hogy pedig a kép vonzerejét még inkább növeljék, Bernheimnek, a műkereskedőnek kívánságára Munkácsy sajátkezűleg aláírt bizonylatot adott a képhez arról, hogy figuráját ő festette.

Paál életművében ez a tájkép barbizoni kezdeti korának

a tárgynak ehhez az értékhez való teleológikus viszonyát. A bölcselet történetírójának az így felfogott interpretációban kell látnia tulajdonképpeni munkáját, annak szolgálatába kell állítania a genetikai magyarázatot célzó, szűkebb értelemben vett történeti munkát is. De továbbmenően ezen az úton termékeny elvet kapunk a bölcseleti rendszereknek egy *tipológiá*jához. Elgondolható ugyanis, hogy a bölcseleti rendszereket az őket meghatározó értékek szerint csoportosítjuk, s akkor annyi főtípust kapunk, ahányféle a lehető irányadó érték. Az ekként nyert típusok bizonyára csak ritkán jelentkeznek ideális tisztaságban; sokkal valószínűbb, hogy a bölcselők gondolkodását nem egy, hanem többféle érték határozza meg, legtöbbször talán úgy, hogy egy bizonyos érték egészen határozottan a többi fölött áll, de néha úgy, hogy nehéz eldönteni, melyik ez az érték, mert több érték szinte egyenlő erővel érezteti irányító hatását. Ily módon bizonyára igen változatos módozatok állapíthatók meg. De a tipológiai hovatartozandóság megállapítása s a bölcselettörténeti interpretáció általában sohasem lehet gépies s nem is tisztán az ész munkája, hanem mindenekelőtt finom beleérzést követel s csak az idegen gondolatvilágnak intenzív, elmélyedő megélése lehet megfelelő alapja az interpretáló elemzésnek. Ilyen tipológia a bölcselet történetének mintegy filozófiai átvilágítását adná s egy kozmosz körvonalait rajzolná meg, amelyben a különböző gondolatvilágok, mintegy az időn kívül, tisztán eszmei rokonságuk vagy ellentétességük fokozata szerint helyezkednek el. A bölcseletek e kozmoszának szemlélete pedig sejtelmét kelti oly átfogó igazság eszméjének, amely az egyes bölcseleti álláspontok «igazságát» mint mozzanatait foglalja magában, s amelynek a végtelenbe utaló, soha befejezésre nem jutó fejlődésfolyamata az ember szellemiségének sokoldalúságát és kimeríthetetlenségét bizonyítja.

Szemere Samu.

Budapesti Szemle
1936. június

stílusát mutatja, amidőn bécsi mestereinek hatásától majdnem teljesen megszabadulva, a németalföldiek, majd a barbizoniak befolyása alatt kialakítani kezdi romantikusan realista, erőteljes és mélyen hangulatos egyéni stílusát.

Paál László művészetének fölötte nagy jelentősége miatt mindig örvendetes esemény bármelyik művének hazajutása. Hiszen évről-évre tisztábban bontakozik ki teremtő géniusának igazi jelentősége: XIX. századbeli művészetünk harmadik negyedének Munkácsy mellett ő volt legkimagaslóbb egyénisége, akit ma sokan a legnagyobb magyar tájképfestőnek emlegetnek. De ennek az állításnak vitatásába nem bocsátkozhatunk. Munkácsy és Paál sok tekintetben hasonló egyéniségek ugyan, és így összehasonlításukra könnyen eltévedhetünk, de már Szinyeit vagy Ferenczy Károlyt nehéz volna vele szemben latba vetni és különben is az alkotóerő nagyságát lemérni abszolút mértékünk nincsen, minden kor és minden ember önnönmagának ideáljaival ítélkezik és az ilyen rangosztogatásnak ebben az esetben is éppen olyan kevés a haszna és értelme, mint Petőfi és Arany soha nem szűnő összehasonlítgatásának.

De függetlenül minden hasonló kísérlettől, nem árt, ha Paállal foglalkozunk, kinek művészete csak húsz évvel halála után, e század elején jutott megérdemelt széleskörű elismeréshez, akiről azonban ma olyasmit is olvashatunk, hogy történetileg elkésett, hogy érdeklődési köre szűk volt, s hogy jelentőségét a késői felfedezés örömében túlbecsülték.

Menjünk ki a Szépművészeti Múzeumba, ahol egy egész terem hirdeti Paál László dicsőségét, ha módunkban áll, járjuk végig a magyar magángyüjteményeket is, ahol Paálnak szebbnél-szebb alkotásai találhatók. Ne keressünk viszonylagos kapcsolatokat, hanem iparkodjunk minden emléktől, minden értelmi meggondolástól mentesen csak nézni, olyan elfogulatlansággal, mint ahogyan évezredek előtti, váratlanul felbukkant, először látott alkotásokat nézünk, melyeket tudásunk terhe nem vesz körül. Hiszen az alkotó és néző viszonya akkor a legigazibb és legközvetlenebb, ha meggondolások nélkül való gyönyörködéssé tud kialakulni, ha időtlen és kizárólagos, ha az alkotó új és külön világot tud

teremteni körénk, mellyel ellentmondást nem tűrve lenyügöz és rabul ejt : vajjon érezhetjük-e ezt, ha Paál László művészetével találkozunk?

A Szépművészeti Múzeum termében csupa tájképet találunk, melyeken erdők vagy legalább is fák adják az uralkodó témát. Egészen különös, gyönyörű világra bukkanunk, mélyen érző és szenvedélyesen gyönyörködő lélek zenéjét halljuk. Ki-kifehérlik az erdő sűrűjéből egy-egy fatörzs, az égen felhők tornyosulnak vagy tompa szürkeségbe vonják, szél járja át a fák dús koronáját. Eljő az est, a leáldozó nap vértengert önt az égre, az erdő némán pihen, halálos csend áhítata mindenfelől. Egy-egy pázsitfolt zöldje csillan elő, hogy mégis belévesszen a szürkület derengésébe, az erdő izgatott hallgatásába. Titokszerűvé válik minden, szenvedélyesen elborongóvá. A fák sudarának büszke felszökkenése, a földre visszatekintő lombok ezernyi, de majdnem mindig kissé komor színei sötéten zendülő hangon mintha az erdő lelkét lehellnék. Sőt, mintha a világ, az élet titkai tárulnának elénk, melyekbe önfeledten merül a lélek, hogy eggyé váljék velök. A nagy magányosságban, mely ellenállhatatlanul vesz körül, feloldódik a hétköznap láza, messze tűnik a mindennapi élet. Folytonosan hullámzó őserő tolul elénk, mely a természetben nemzedéket nemzedékre halmoz, erdőt erdőre sarjaszt, felhőt felhőre kerget, életre halált hoz, de a halálból is új életet fakaszt. Napfénye nincsen sok ennek a világnak, több benne a borulás, mint a derű, Paált nem újjongó himnuszokra hangolja az élet, hanem magasztosan komor zsoltárokra vagy áhítatos rapszódiákra ihleti. Mert Paálnak az erdő nem kirándulóhely, ahol a városától megundorodott és oda mégis visszavágyó ember kíváncsi érdeklődéssel gyüjt friss benyomásokat, neki, aki Párizs kövei közé Erdély mérhetetlen erdőségeiből ment, az erdő és világa az egyedüli hely, ahol az élet értelmét megtalálhatja.

Beléönti hányódó és sóvár lelkének szenvedélyességét, de minden érzelgősségtől mentesen. Nem is prédikátor : önnönmagának fest, sokkal arisztokratikusabb lélek, semmint hogy másokkal kacérkodjék. Külsőségeket sohasem keres, nem ölt magára álarcot, mert az a magasztosság, mellyel

neki a természet nyilatkozik, mélységes komolysággal tárja fel a végtelenség álmát. Nem ismer sablónokat, akármilyen gyakran használ is fel egy témát. Nem is keresi ezeket : neki belső szükségből kell mindig festenie. Érzékei bámulatosan fínomak, mindent meglát és észrevesz, de sohasem vész belé a részletmegfigyelésekbe, nem sorol fel, hanem hatalmas erővel fogja össze emlékeit és benyomásait, mindig alakít és sohasem másol. Akár az esti szürkület borongását, akár erdőszélek napsütötte melegét, akár a friss lombok üde zöldjét, akár a teljesen kibontakozott koronák sötétjét festi, egyaránt hatalmas erőt harsogtat képeiről. Róluk a folyton megújhodó és titokzatos élet szenvedélyes csodálatának dala zúg, melynek szárnyalása ellenállhatatlanul ragad magával és megérezteti, mily kicsiny az ember és milyen végtelen a természet! De mégsem ébreszt regényes vágyódást elérhetetlen dolgokra, érezteti a természet káprázatos nagyságát, de ezt a nagyságot lelkének rajongásával önti belé, eggyé vált véle és messzebre nem kívánkozik : új idők új vallásossága ez.

Paál nem mosolygós, nem derűs lélek. A természet az ő szemében hatalmasan megrázó és kissé borús életet él. A tavasz mosolya elsuhant mellette, a természet születésének és ifjúságának kristályosan üde jelenségeit nem kereste. Delelőjén álló, szenvedélyes életet lehellő tájék volt igazi hazája, ahol óriási fák koronái, sötétlő erdőmélyek hallgatása, gomolygó felhők hirdetik a lét teljességét. S ha néha az őszbe tévedt, annak nem finom melancholiája kapta meg, hanem büszkén pompázó színgazdagságának hatalmas szimfóniája. Lírája nem ellágyuló merengés, nem is felsíró panaszkodás, inkább tragikus színezetű líra, mely önmagában zárkózó életmohóságának feszült szenvedélyességét hirdeti. S ha ez a mohóság néha forró lázzá fokozódik benne, a vihar kitörése előtt álmélkodva néz körül, katasztrófákat sejt, de ezek viharából majd nem pusztulás születik, hanem új és az előbbinél még sűrűbb és még hatalmasabb élet : Paál a romantikus és kissé tragikus optimisták fajtájából való.

Milyen könnyedén vannak festve képei! Milyen biztosan és milyen összefoglaló erővel! Lázas egyszerűséggel, mely nem ér rá a részletekkel bibelődni, mert az egészet látja maga

előtt, a fát és nem leveleit. Ecsetje türelmetlenül és szélesen szalad, kevés erős hangsúlynál áll meg. Vonala lendületes, színeinek nagy változatossága pedig mindig nagy színakkordok felépítője.

Egészen kivételes alkotóerő áll előttünk, aki egészen különleges világba vezet, mely csak az övé. Éreznünk kell, hogy nagy ember lelkével éritnkezünk, aki a maga sajátos módján vezet a végtelenség felé.

De hadd vegyük elő a puszta szemlélet nyujtotta közvetlen tapasztalatok után a viszonylagosabb szempontokat is, amelyek szintén azt igazolják, hogy Paál a kivételesen nagy alkotó egyéniségek közé tartozik.

Erdélyben 1846-ban született. Hatalmas erdőségek között töltötte gyermekkorát, serdülő éveit. A természet világába merülés nála nem későbbi menekülés volt a városi életből, mint annyi kiváló XIX. századbeli tájképfestőnél, hanem a gyermekkorral kezdődő állandó együttélés. Barátaival bebarangolta Erdély gyönyörű tájait, miközben szorgalmasan rajzolgatott. Az 1862. évben megismerkedett Aradon Munkácsy Mihállyal, aki akkor Szamossy Elek mellett festegetett. Itt kezdődött Munkácsy és Paál egész életre kötött barátsága, mely döntő befolyással volt Paál művészetére.

Korán elhatározta, hogy művészpályára lép. Legelőször Böhm Páltól tanult, összefestett egy csomó tájképet, melyeket kisorsolt. Ami megmaradt belőlük, egyáltalában nem árulja el a későbbi nagy festőt. Vágyódása nem hagyta nyugodni, tizennyolc éves korában, 1864 ben Bécsbe ment, ahol atyja megnyugtatása végett a jogra iratkozik be, de valójában a képzőművészeti főiskola előkészítő tanfolyamát látogatja. Munkácsyval ismét találkozik és egy év mulva már Zimmermann-nak tanítványa. Sokat és aprólékos gonddal kell itt rajzolnia, figurális kompozíciókat is, amitől már ekkor is idegenkedik. Majdnem hat évet tölt Bécsben, kisebb utazásokon állandóan érintkezik Munkácsyval, barátságuk mind mélyebbé válik. Megtanulja a festés ábc-jét, de sehogysem talál kielégülést. Igen nagy hatással van reá, hogy egyik festőbarátjával 1870-ben Hollandiába utazik, ahol megismerkedik a nagy tájképfestők műveivel. Közülök Ruysdael volt

EMLÉKEZÉS PAÁL LÁSZLÓRA

A Barbizonban élt s ott kiszenvedett nagy mester, Paál Lászlóról nevezett művésztársaság tizenkét évvel ezelőtt alakult meg, most ennek emlékére reprezentativ kiállitásban mutatkozik be. Ez alkalommal szivükben őrzött kegyeletük jeléül hét remek művét gyüjtötték egybe Paál Lászlónak, majdnem mind magántulajdonból, hiszen mi nemesebb tiszteletadás a nagyrabecsült mesterrel szemben, mintha rejtve őrzött nagyszerű alkotásai előtt ujból hódolhatnak?

Paál László művészi nagyságának az időben való fokozatos kiterebélyesedése szemünk előtt játszódik le. Még egyre-egyre kerülnek haza ismeretlen remekművei, melyek pályája tragikus fordulatait idézik. Munkácsyhoz irt ujabban felszinre került leveleiből megösmertük szerencsétlen szerelmének hősnőjét. Azelőtt is sejtettük hogy ez a magába vonult komor lovag, pedig a barbizoni erdő napsugaras félhomályába menekült, a Düsseldorfban megsebesült szivének vérzésével. Alkotásainak sötét tónusait, azok drámai lüktetését, a fény és árnyék hatalmas kontrasztjait addig csak ámuló szemekkel néztük. Most már tudjuk, mit jelent a tragikus felkiáltás egyik levelében, melyben szerencsétlen sorsán zokog. Ez viharzik aztán művészetében.

Oh, ha tudtam volna, hogy az a német professzorné, ki előtt 1902-ben, első Paál-kutató utamon ott ültem s ki régi ruhájába öltözve mutogatta emlékeit, halkan beszélt az ő Latzi-járól, valójában nem volt más, mint az a von Stein kisasszony, akinek emléke Paál szivében tragikus erővel volt beirva! Ugy látszik nemcsak Paál szenvedett, nem csak ő zokogta: „ha az ember fél szivét ki tudná szakitani, anélkül, hogy mély sebet ütne magán" De az „ostoba álmokat" nem tudta feledni csak akkor, mikor már . . . elméje elborult

Nemzeti Szalon 1934. nov.
Paál László Társ. jub. kiáll. kat.

Paál László

Addig, éppen életének utolsó három esztendejében (1874-77-ig) alkotta remekműveit, mint a gyöngykagyló, fájdalmas vergődés közben az igazgyöngyöt. Fejlődésében átélte szinte a festés egész fejlődését, hogy végül a maga nyelvét megtalálja. Paál erdőmélyeiben a félhomály titkát kutatja, melyet Purkinje-jelenségnek nevezett el a tudomány. Paál ezt jól ösmerte, kiegészitette azt a napsugaras félhomály titkának kutatásával, megtalálva e jelenségek kifejezésére a kellő eszközöket, eljutva a nyilt ecsethuzás szépségeinek megérzéséhez, annak szabad felrakásához, ami által a szemben teremti meg, a szineken lebegő fátyollal, a kolorit minden hatalmát. Nála a szinek mozognak, a szinfoltok remegni, vibrálni kezdenek, erdeje szinpompában úszik.

Itt már tulhaladja a barbizoni mestereket, kiknél a művészet a valóság átszellemesitése, mig Paál-nál az érzés felfokozása, ugy a sötét, mint a világos gammákban. Nála a forma a maga emberi érzésének nemcsak hordozója, de misztikus erejű kifejezője is. Megérezte az eljövendőt. Volt őse is: Magnesco, — lett utóda: Van Gogh. De voltak közvetlen tanitványai is, nemcsak maga Munkácsy de a német Libermann, az osztrák Jettel, a norvég Hill, akik azonban a tájképben őt utól nem érték. Paál kifejezte műveiben gyászos, sorsát, tépett lelkét, buját-bánatát, egész viharzó szenvedélyét. Mintha a mi korunk tragikus érzései visszhangoznának Paál művészetében.

Dr. LÁZÁR BÉLA.

reá a legmélyebb hatással, ez a vérmes, heves vérmérsékletű, nagy, romantikus realista, akinek hatalmas természetszemlélete mély hatással volt az angolok és barbizoniak útján a XIX. század romantikusan realista tájképfestészetére. Még ugyanebben az évben Munkácsy hívására Düsseldorfba ment, ahol Achenbach tanítványa lett. Ruysdael után Achenbach aprólékos és kicsinyes romanticizmusa nagy visszaesést jelentett, de ellensúlyozásul ott volt Munkácsy Mihály, aki ekkor már átment azon az átalakuláson, mely rövid idő alatt híres művésszé avatta. Jellegzetesen kiemelő, erőteljes festési módja kialakult már: a *Siralomház*at festette. Paál különben ebben az évben Münchenben látta Courbet képeit is, de ennek hangulattalanul erős naturalizmusa nem volt reá mélyebb hatással, aminthogy nem volt később sem. Düsseldorfban sem érezte jól magát, keveset dolgozott, míg végre Munkácsy hívására és segítségével 1872. év májusában kiutazott utána Párizsba.

Azok a mély benyomások, melyeket hollandiai útján szerzett, itt érlelődtek meg részben Munkácsy, részben a barbizoni festőiskola hatása alatt. Egyéni festésmódja majdnem olyan gyorsan és könnyedén alakul ki, mint Munkácsy Mihályé, akivel sok tekintetben rokon, mert csak rokonságról és nem utánzásról lehet közöttük szó, és az is kétségtelen, hogy Paál tájképei erős hatással voltak Munkácsyra.

Munkácsy Mihálytól Paál megláthatta, hogy mit érhet el a szenvedélyesen könnyed, széles festői ábrázolás, a barbizoniaktól igen kiterjedt új témakört kapott, melyen a hollandi festők realisztikus természetlátása formailag is gazdagon fejlődött tovább. Rousseau, Diaz és Dupré állottak hozzá legközelebb, Corot lágy líraiságával már jóval messzebre esett, bár tőle is vett fel benyomásokat. Kétségtelen, hogy a francia paysage intime nélkül nem ismerhetett volna önmagára, de mégsem lett epigonjává. Mert jóllehet Barbizonban átélte annak művészetét, nem utánozta. Témáit ugyanabban az erdőben találta meg, sokszor ugyanazokon a sokszor festett pontokon, de minden felvett hatáshoz annyit adott a magáéból, hogy élesen elkülönült nagy elődeitől, akik előtte harminc évvel jelentkeztek. Komponálását szen-

vedélyes temperamentuma vezette, mert sohasem festett naturalisztikusan, és ez a szenvedélyesség, az önmaga kifejezésének mohósága, tragikus küzdelmei az élettel, könnyelműsége okozta pénzzavarai állandó feszültségben tartották, melyet szinte végletekig fokozott, hogy csak kevés sikert tudott elérni.

Barbizonban bécsi és németországi éveinek időfecsérlése eltűnt, tudta, hogy mit akar s hogyan kell azt elérnie. Hat éven át lázasan dolgozott. Aztán hirtelen összeroppant, súlyos betegsége 1879-ben kilobbantotta életét, midőn alkotóerejének tetőpontjára ért. Életének ez az utolsó hat éve emelte őt magasra, ez alatt vált el művészetével mindenkitől. Addig csak vajúdott, küzdött akadályozó környezetével, önmagával, hogy a hetvenes évek elején egyszerre kibontakozzék. Ez a gyors átalakulás és véle elért ritka eredmények, akárcsak Munkácsy hasonló gyors kibontakozása is, egyik legérdekesebb tünete nagy tehetségének.

Magyar szempontból nézve eredményeit : előtte és korában egy tájképfestőnk sincsen, aki hozzá fogható volna, aki műveiben annyi teremtő genialitást árult volna el, aki annyira elkülönülne kortársaitól.

De művészete európai viszonylatban is fölötte erősen állja meg helyét. A barbizoniak vállán újat alkotott és ez az új viszonylagosan is igen jelentős volt. A nagy realista felfedezők világát szenvedélyes fiatalsággal formálta újjá, festési módjában szabaddá és összefoglalóbbá vált. Nincsen meg benne Rousseau mélyrelátó, avagy Corot finom emelkedettsége. Diaz színességénél szegényebb, de a szenvedélyes hangulatosságban túl jut rajtuk : romantikus, a nélkül, hogy valaha is érzelgőssé válnék.

Éppen azért nincsen sok értelme, ha korszerűségét vitatjuk, ha sajnálkozva mutatunk rá, hogy harminc évvel elkésett : hiszen nem ugyanazt csinálta, amit elődei, és mert a magáéból igen sokat adott hozzá ahhoz, amit tanult. És utóvégre is a képzőművészet terén a teljesítmény értékelésénél a korszerűség kérdése nem feltétlenül döntő követelmény : stiláris szempontokból Daumier sem volt korszerű, nem esett belé a francia képzőművészet fejlődésének nagy vonalába és

mégis nagyszerű az a kitérő, melyen művészete haladt. Egy a fontos: alkotóerejének mértéke. Ez nem jelenti azt, hogy a nagy barbizoniak európai jelentőségével mérkőzhetnék, de az utánuk következő tájképfestés romantikus realizmusában a legelső helyek egyikét foglalja el. Nézzük meg a Szépművészeti Múzeumban azt a festményt, mely sötét, magas nyárfák előtt apróbb, halványzöld nyárfákat ábrázol. Nos, a hetvenes évek európai tájképfestészetében ugyancsak körül kell néznünk, hogy kifejező erőben, fínomságban és hangulatosságban versenytársakat találjunk hozzá.

Magyar kortársai között, akik művészetét egyáltalában nem ismerték, vagy csak igen töredékesen, kevesen voltak, akik tisztába jöhettek Paál nagy jelentőségével. Csupán Munkácsy érezte meg nagyságát. És volt idő, hogy Párizsban a nagy barbizoni mesterek nevét hamisították rá az ismeretlenségbe veszett magyar festőnek alkotásaira, ami hízelgő volt ugyan, de mégis durva hamisítás, mert Paál igen erősen elkülönült tőlük.

És az ember? A szenvedő és küzködő, néha újjongva boldog és mindig könnyelmű ember, aki romantikus viselkedésének, társaságbeli előkelőségének meggondolás nélkül dobta mindig oda akár a mindennapi kenyeret is, hogy a világfi hódító köntösében büszkélkedhessék? Erről az emberről a hétköznapi életben is lerítt ritka kivételessége. Nemcsak választékos külseje különböztette meg, hanem szép arcának és ragyogó szemének sugárzása is: fölényes és könnyed társalgó volt. Mohón rohant a nagyvilági élet örömei után, de látszólagos léhasága mögött gazdag lelkiség hullámzott. Erről nemcsak bensőséges és mély érzésű levelei, hanem barátainak feljegyzései is tanúskodnak. Mennél nehezebb életviszonyok közé jutott, mennél több gond és lelkifurdalás gyötörte családjának pusztulása miatt, mennél jobban korbácsolta önérzetét fájó sikertelenségének tudata, annál gazdagabban válaszolt művészetével, mely egy pillanatra sem szegődött termelő robotba, hanem mindig teremtő alakítás volt. Tudott mélyen szeretni, sőt lángolón rajongani is, imádta a világot és az életet, de mindennél többre tartotta művészi hivatását.

FARKAS ZOLTÁN.

JÁNOS ÉS A BICIKLI.

Igen, kérem! Tudom és egy kicsit restellem is ezt a címet, mert bicikli valóban nincs magyarul. Úgy kellene mondani : kerékpár. Ez állítólag magyar szó. Csakhogy ezzel meg az a baj, hogy a szóbanforgó János, aki hamisítatlan, rendes, mai, dunántúli, magyar parasztlegény, sokkal idegenebbnek érzi, mint a biciklit. Ő biciklit mond, azzal a mély meggyőződéssel a szívében, hogy magyarul beszél. Sőt biciklit is gondol, még pedig régóta, mert kisgyerek korától szerelmes rajongást érez iránta.

Mikor még, mint elsőoskolás kisfiú, a tehenüket őrízte a tarlón, az országút mellett, már akkor égő szemmel figyelgette a jövő-menő kerékpárokat és sóváran gondolt rá, hogy hej! . . . ha egyszer ő is felkaphatna egy ilyen csillogó jószágra! Milyen büszkén hagyogatná el nemcsak a gyalogosan baktatókat, hanem még a szekereket, sőt hintókat is! . . . Az autókat, hát azokat persze nem. De az autók nem is izgatták Jánost soha. Az autó a gazdag urak öröme ; olyanoké, akikkel János nem érzett semmi közösséget és akik közé nem vágyott. Még úgy sem, hogy a soffőrjük lehessen, mert nem kívánkozott ki abból a sorból, amelybe beleszületett. Nem akart ő egyéb lenni, mint egyszerű, falusi parasztember, de mint ilyen, kimondhatatlanul szeretett volna egy biciklit.

Amin nem is lehet fennakadni, mert hiszen biciklije volt a faluban sok embernek. Sőt, ha nagyon megnézzük a dolgot, azt mondhatnók, hogy minden valamirevaló legény biciklin járt. A jobbmódú gazdák fiai egytől-egyig. Hát nem tudnám, hogy Jánosnak, aki éppen úgy hat elemit végzett, mint azok, mért ne lehettek volna meg ugyanazok az igényei, mint a vele műveltségben egy színvonalon állóknak. Én, a magam

P a á l L á s z l ó
festő

Fővárosi Lapok.1868.jul.3. /Fővárosi hirek./

P a á l L á s z l ó
festő

Meier-Graefe J.: Im alten Oesterreich-Ungarn. Berliner Tageblatt. 1920.aug.8.

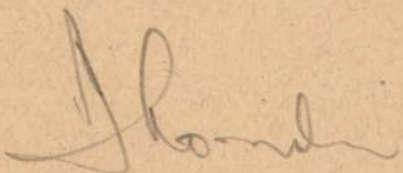

P a á l L á s z l ó
festő

Magyarország.1923.máj.13./"Eskü a Vérmezőn"./

Paál László

röd

Klaszek Kapossy Ödön:

Paál László az európai művészetben. Kézirat, 4-r. Képzőm. Főisk. könyvtára.

Ferképzőmfoisk.cvk 1937/39
184. l.

Paál László

vród

z

Kőszegi László:

Képrőművészetünk az örvény szélén.

Budapest, 1922.

Paál László

l. Szépem. Muz. Évk.

VII. 177. l.

Paál László

l. Bana 1890

140, 141. l.

Paál László

Állitólag Paál László.

1500/75. TÁJKÉP. A baloldalon az előtérben kis tó; mellette út két személlyel. A sik tájon balra facsoport. Szürke ég nagy fehér felhőkkel. Lent a baloldalon a festékbe belekapart jelzés.
Karton. M. 35; sz. 49.5 cm.

Állitólag Paál László.

1500/76. TÁJKÉP. Erdő. Jobbra nyirfák, balra fák őszi levelekkel. Az előtérben mocsár. Lent a jobboldalon: L. v. Paál.
Karton. M. 33; sz. 50 cm.

Ernst Muzeum aukcioi

IV – V.

dalon facsoport. Hát
Holbauer.
Vászon. M 71; sz. 8

Ismeretlen, 18. század.

1500/85. TENGERI KÉP.
hajó. A baloldalon
1500/86. sz. kép pár

között. Állapotuk tökéletes, csillogásuk aranysugarai drágakő erejével hatnak. Az aranyozott készlethez bőséges mennyiségben csatlakoznak a szebbnél-szebb alakú gyertyatartók, cukortartók, tányérok, a remekidomú melegítő-tálak (Casserolok IV. Vilmos korából!), valamint kerek tálak IV. György korából, az utóbbiak a híres angol ötvös, *Robert Garrard* jelzett darabjai. Tájékoztatás céljából hívjuk fel tárlatunk látogatóinak szíves figyelmét, hogy az angol ezüst ritka és megbecsült portéka volt a kontinensen — már az első világháború előtt is. S elég alaposabb vizsgálat tárgyává tenni egy-egy kenyérkosárkát, tálcát vagy karosgyertyatartót, felötlő az ötvösmunka hihetetlen finomsága, gondossága és tartalmassága, a nehéz súlyok és alapos konstrukció, mely tulajdonságokat összegezve kitűnik, hogy ennek az ezüstnek a megszerzése érdemes és hálás feladat, mivel értékállásához, illetve értékemelkedéséhez kétség nem férhet. Aki az ezüst barátja, aki szereti az ezüst nemes és hűvös fényét, annak páratlan alkalom nyílik, hogy akár lakását, akár gyüjteményét néhány előkelő angol darabbal gazdagítsa.

Paál László

Állitólag Paál László.

1500/74. TÁJKÉP. Balra ~~erdőszél;~~ tőle jobbra kis tó, mögötte messze kilátás. A középtérben egy nő. Felhős ég.

Vászon. M. 57; sz. 70.5 cm.

Ernst Múzeum aukciói
IV – V.

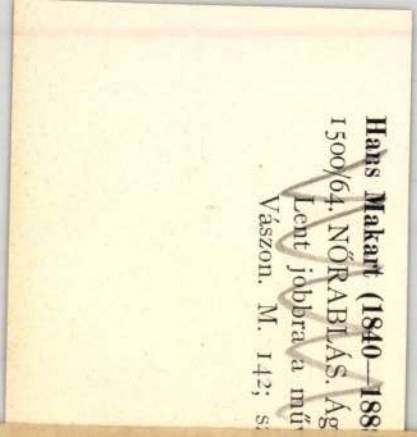

Hans Makart (1840—188
1500/64. NŐRABLÁS. Ág
Lent jobbra a mű
Vászon. M. 142; s

1197. TÁNYÉR, porcellán, kék-vörös tájképpel. Kína. 30.—

1198. ASZTALKÉSZLET, porcellán, kék díszítéssel, 69 drb. Schlagenwald, XIX. század. 280.—

1199. TÁNYÉR, porcellán, Imari díszítéssel. Japán, XIX. század. 10.—

1200. WEDGWOOD-FRÍZ, zöldes alapon nőalakok, aranyozott bronzkeretben. XIX. század. 20.—

1201. CSÉSZE ALJJAL, porcellán, sárga alap, kék peremdísszel, a csészén színesen edény szélén galambok (római mozaik után). Sorgenthal korszak. Bécs, 1803. 200.—

1202. CSÉSZE ALJJAL, porcellán, kék alap, arany peremdísszel és színes képpel: nő Ámorral. Bécs, 1818. 180.—

1203. CSÉSZE ALJJAL, porcellán, színes pávafark mustrával. Bécs, 1803 és 1823. 100.—

1204. CSÉSZE ALJJAL, porcellán, piros alap, relief-arany díszítéssel. Sèvres, XIX. század. 20.—

1205. DÍSZTÁNYÉR, az előbbihez hasonló. 25.—

1206. SZERELMES PÁR, zongoránál, színes porcellán krinolin-csoport. Német, XIX. század. 130.—

1159 PAÁL LÁSZLÓ (1845—1879). Erdőmélye. Naplemente. Olajfestmény, vászon. Méretei: 120:250.

Ernst Museum audicioi

I -

csomózott. Barnásvörös alapon rozettak. XIX. sz. 330×230 cm.

1216. BOKHARASZŐNYEG, perzsa módra csomózott. Vörösesbarna alap. 240×195 cm.

1217. CSOMÓZOTT SZŐNYEG (Kis-Ázsia), kisázsiai módra csomózva. Sötét alapon nagy virágos medaillonok. Louis-Philippe stilusban. 1830 tájáról. 562×202 cm.

1218. CSOMÓZOTT SZŐNYEG, kisázsiai módra csomózva. Sötétközepü, fehér alapon sürü szines leyéldiszitéssel és kerettel. Felső része sötét alapu. Apró alakok, stb. XIX. sz. eleje. 248×138 centiméter.

1219. CSOMÓZOTT SZŐNYEG, kisázsiai módra csomózva. Mértani mustra: két nagy csürlőidom váltakozó szinezéssel. XIX. sz. eleje. 225×120 cm.

1220. CSOMÓZOTT SZŐNYEG, kisázsiai módra csomózva. Nagy csürlőidomok virágdiszitéssel sárgás alapon, vörös középrész. XIX. sz. eleje. 492×110 cm.

Paál László

Vihar a tengeren, vászon
72 × 101.

Repr.

Ernst Múzeum aukciói
XIII – XIV.

Paál László

vod

Farkas, Zoltán:

Ladislas de Paál.

Nouvelle Revue

de Hongrie. Noël 1941.

STEPHANEUM NYOMDA ÉS KÖNYVKIADÓ A

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT

EGYESITETT ÜZEMEI RÉSZ[illegible]NYTÁRSASÁG

KÖNYVESBOLTJA

ZENEMŰ- ÉS KEGYTÁRGYOSZTÁLYA Bp[illegible]
Tel[illegible]

Méltóságos
Nagyságos
Főtisztelendő
Tekintetes

Dr. Szentiványi Gyula. úrnőnek / úrnak

főtitkár

Budapest

u. p. Högyész Endre u. 10.

vármegye

Paál László

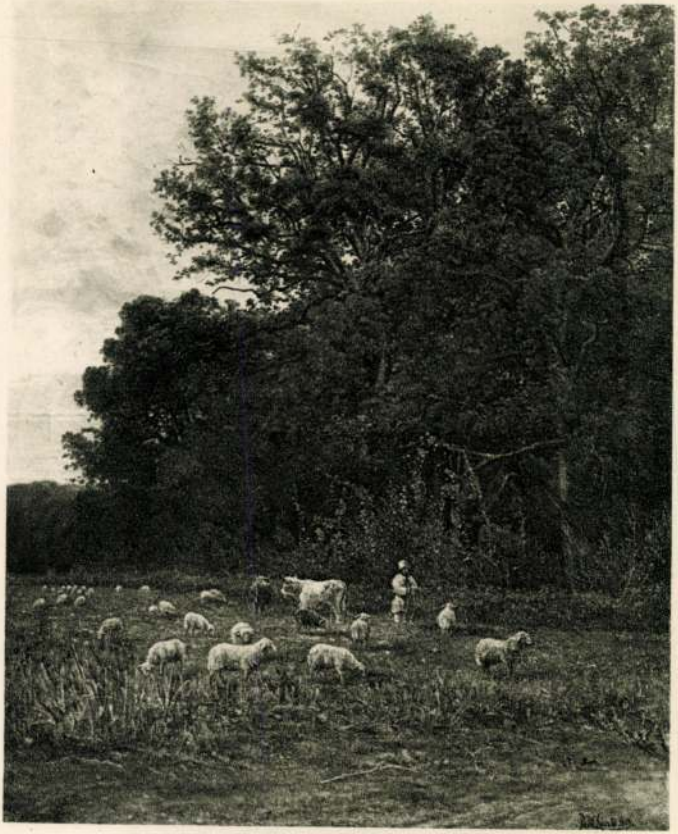

PAÁL LÁSZLÓ: TÁJKÉP

KMTárs. Magyar táj- és élet. kiáll. 1927.

BRUCK LAJOS: MOSÓNŐK

Paál László

Vrad

Velence 1922

155. l.

amás aps.
. Tamás
8. Patáp

N. k. 7 ó. 44 p. N. ny. 16 ó. 12 p.

Izr. 1. Teb. R. Kh.

CTFŐ
2
. Zénó
. Zénó
B.-A. fog.

Izr. 2. Soth Khan. vége

EDD
3
Viktória
Viktória
. Menna

RDA
4
ám, Éva
lám, Éva
. Dániel

ÖRTÖK
5
agykar.
rácsony
Szpirid.

TEK
6
ván I. v.
ván I. v.
Eusztrát

IBAT
7
nos aps.
János
Tirzus

Izr. 7. S. Vajigas

Paál László

Irod

Nagyújmagy

35–36. l.

Paál László

l.

Sörbereto. 3/2. l

IV.

— 53 —

gyméltóságú Kereskedelemügyi Minister Úr!

nak villamos üzemre való átalakitásával a közútnak n
rendezése vált szükségessé különösen azért, mert a vá
eddigelé a közút egyik oldalán feküdtek s most az
oldalán helyeztettek el. Ez alkalommal a kocsipálya 9—1
szélesittetett ki s annyira felemeltetett, hogy az szabvá
keresztszelvényt nyert. Ezen munkák az elmult évi
hónapokban befejeztettek s az útvonal kifogástalan jó ál
helyeztetett, de az őszi rendkivüli esős idő alatt a felet
forgalom következtében sokat szenvedett, nagy kopásn
kitéve, de a kir. államépitészeti hivatal mindent elk
hogy azt lehetőleg jókarban fentarthassa.

Ennek tulajdonitható, hogy ez útvonalon semmi f

Paál László

Csod

Farkas Zoltán:

A magyar nyár festői.

Nemzeti Újság 1942

jun. 28.

XX

Paar Alber, Bábolna MDK

Gundel-dij

1877. I.

Bécsi képzőm. akadémia magyar ösztönd. névsora

Fleischer Bécs,

1022

MDK

Paar Albert, Bábolna

1877. Gundel I. dij.

Bécsi képzőm. Akad. magyar ösztöndijasainak neve.
Fleischer, Bécs. 102.1.

Paar Albert

építész

Bábolnáról, 1875-ben 22 éves

1.

Fleischer Dec 73 1.

Paan, C.

Ab Isolani János Lajos:

Egész alak, balra fordult lovon. Kinyujtott jobb kezében buzogányt tart s baljával ágaskodó lovának kantárszárát fogja. Prémkucsmája kócsagos, hasított újú mentéjé prémes, nadrágja szűk s csizmája magas szárú. Oldalán kard lóg e szavakkal: „Fidei Vindex Et Patriae" s térdeinél pisztoly látható. Fölül balra a fénylő kereszttel díszített horgonyt „Spes Hic Firma Mihi" szavak veszik körül s jobbra czimere van. A háttér hegyesvidék várossal, melyen innen lovasok küzdenek. Felirata fönt két sorban:

„Excel. Dns Dns Ivan. Lvdov. Comes ab Isolani
General. Croatar."

alól balra: „C. Paan Pinxit
s jobbra: „And. Pauli Fecit"
a kép alatt: „Turca, Palatinus, Bethlem, Mansfeldus, atque
Danus et ignauis Suecus longinquus ab oris
Virtutem sensêre tuam, tibi Galle minatur,
Et Batauo manus ista necem sic Austria poscit"
s legalól: „Fr. Ivan: Muscatell Dalmā Ord: Prae. D.C.G."

Réz metszet, méretei a vonalkeretnek 22 s: 17.1 cm.

Ltsza 2255.

MDK

*Paar Alfréd

270 K. áll. ösztöndijat kapott

Képzőm. Főisk. Évk. 1915-16. 8.l.

MEK

Paár Ede építész

Magánép. eng. Építő Ipar, 1906. jan. 14. 16. o.

Paar Ferenc

ötvös

1896-

Minsk 1930. 87.1.

T. 4561.

s csapatok ostromolják, melyek-
jobbra lóháton láthatók. Feli-

8 cm.

Paar Géré
festo
1891–93
Éimisk 1930. 87. l.

T. 3858.

em natürlichen Grundris auf
Kupffer-Abbildung, der Nieder-
Zusamt einer Summarischen
von dem Chirstlichen Kriegs-
und beschossen, auch was sich
pprochen, und andern darvor an-
tungen begeben czimü lapon
képét szemléljük, melyhez Er-
chstaben van adva A. Vestung
hs-Völcker befejezéssel.

cm.

).

Hermann Paar

---

fametszete Franz Kollarž rajza nyomán:
„Fogadás a pesti Redout-ban. 1867. VI. 9.
871. s. reprodukció. 1867.

Rózsa György – Spira György: Negyven-
nyolc a kortársak szemével, Budapest 1973.
5751

Paár Ignác

épitész

l

Luveszprüspvár

211. l.

63921. — Réval

mellett könnyen lehetünk birtokosai az idegen múzeumok telített kincseinek. Tegye a társadalom lehetővé, hogy minden magyar iskola megalapozhassa saját múzeumát. Minden áldozat kevés a legtökéletesebbért: a művészetért. Ne csak a fővárosi gyermek élvezzen előnyöket; minden magyar gyermek előtt nyissuk meg a műveltség kapuit. E kiállítást a művészetek iránti nagy lelkesedés hozta létre. A magyar ifjú mindig tudott a szépért lelkesedni, így biztos a remény, hogy ezen kis műgyüjtők példáját az ország minden részében követik, hogy a magyar kultúra épületét hatalmasabbá emelhessük.

Budapesten, 1941 január hó.

Reuter Ágoston
festőművész-tanár

Paár Ignác, építőmester M.D.K.

Fellner tatai irodája vezető-
jener nevét emlitik:

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szrk.: Dercsányi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

208. old.

M.D.K.

Paár Ignác, építőmester

nevét említi a szerző, mint Fellner vejéét, és irodavezetőjéét, azi Grossmannar Tatára való és kerése előtt halt meg. [1780].

Heves negye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Derasényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

232. old.

M.D.K

Paár Ignác, paller, rajzoló

Fellner Jakab veje és jobbhere, mostokalányának Reinholcz Terézneh férje, akit Tatán 1779. december 31-én temettek el, 46 éves korában.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémai Kiadó, 375. old.

M.D.K.

Paár Ignác, tatai kőművesmesterner,

Fellner Jakab főpellérjának halálaról, Fellner 1780. márc. 10-én kelt levelében számol be Eszterházy püspöknek és saját betegségére való tekintettel Grossmann Józsefet, ajánlja a püspök egri munkálataikor.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

333. old.

M.O.K.

Paár Ignác /Fellner tanitvány/

A Jegyzetek 8. pontja beszél arról, hogy a tatai Fellner-kör rajzolói és Fellner segitőtársai kapcsolatát a vonatkozó kutatásnak kell tisztáznia.-

Paár Ignác és társai dolgozzák ki a mester vázlatait, ezenkivül terveznek és léptékes műhelyrajzokat is készitenek.

/Magyar Művészet Lexikona/

Voit Pál: Tervek, mesterek és a mü.
Müv. Ért. 1960. 4. sz. 268. old.

So.

Paál László, festő

Paál László emlékünnepség Franciaországban

(Párizsi tudósítónktól.)

Paál László festőművész halálának 100. évfordulója alkalmából a franciaországi Barbizonban megkoszorúzták a nagy tájképfestő emléktábláját. Paál László munkásságát *Klein Márton* kulturális tanácsos, a Párizsi Magyar Intézet igazgatója méltatta. Barbizon polgármestere fogadást adott az ünnepség francia és magyar részvevői tiszteletére. Ezen jelen volt *Maurice Blaizeau*, a Francia—Magyar Baráti Társaság főtitkára is.

– Paál László emlékünnepség Franciaországban

Népszabadság, Bp. 1979. márc. 11

7

M.D.K.

Paár János, kőműves mester

nevét említik Grossmann
József-fel kapcsolatban.

Heves megye műemlékei I. írta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája,
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 333. old.

MTI SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Paál László,

MAGYAR KONZERVIPAR

Fesztőművész

1980 JUN 25

1021

Művészetről mindenkinek

Paál László festő, a XIX. századi magyar művészet kiemelkedő alakja 1846. július 30-án született Zámon. Középiskolás korában **Aradon ismerkedett meg Munkácsy Mihállyal** és részben az ő hatására kezdett festeni. Első mestere **Böhm Pál** volt, 1864-ben Bécsbe ment, ahol **Zimmermann** tanítványa lett. Korai munkái az akadémizmus szellemét tükrözik, részletező formatanulmányok. A szabadban csak rajzokat készített, festményein is a kontúr uralkodott. **1870. évi hollandiai utazása felszabadító hatású volt.** A régi holland mesterek tanulmányozása nyomán fokozatosan bontakozott ki eredendően kolorisztikus hajlama; a természetet nagy, egységes színfoltokban érzékelő látásmódja. **Munkácsy hívására Düsseldorfba ment.** Bécsi korszakának sárgás-zöld színösszhangját mély barnás tónusok váltják fel. Szabadabb ecsetkezelés, a kontúrok oldódása jellemzi képeit.

1872-ben Barbizonba utazott és ott telepedett le. Fejlődése a eszigorú rajzosságtól a kötetlenebb festői előadásmódhoz vezetett. **Műfaja kizárólagosan a tájkép, főleg az erdőrészlet.** Témái, kompozíciós megoldásai sem változatosak, művészete mégis gazdag és sokrétű. A táj számára az érzelmek kifejezője, hangulatainak hordozója. Mégsem keresi a viharos természeti jelenségeket. **Képeinek romantikáját, finom pátoszát kompozícióinak tömör súlyossága, színeinek nehéz mélysége adja.** Barbizoni munkáit kezdetben változatos színvilág jellemezte. Kedvelt motívumai az erdei utak, a fáktól övezett kis tisztások s a csöndes, kicsit misztikus hangulatú erdőbelsők. Késői festményei komorabbak; szenvedélyes, ecsetkezelése, a sötét tónusok közül hirtelen kivillanó fények drámai, olykor tragikus érzést sugallnak. **Képeit a szabadban festette. Ez vezette el a színes árnyékok, az atmoszférikus hatások tanulmányozásához, bár az impresszionizmus problémái nem foglalkoztatták.** Az éles kontúrok megszűnnek, széles foltokból épített képein a fény nem bontja fel a formákat, hanem a fák lombján átszűrődve finom foltokban vibrál. Művészete lényegében a barbizoni festők törekvéseihez kapcsolódott, képei az iskola késői alkotásának tekinthetők. **Jelentősége, hogy a magyar művészetben elsőként csatlakozott az egyetemes festészet egyik fontos mozgalmához, melynek stílusát sajátosan egyéni, nemzeti ízléssel fejlesztette.** Művészete csak későn, 1902-ben megrendezett gyűjteményes kiállításával — három évvel halála után — jutott el a magyar közönséghez, így hatása nem érvényesülhetett festészetünkben.

Paál László: Napfény az erdőben

két meghívt
ése gyár úji
ma az ipari
ed- sebb úji
tetése n
megoldá
ilka problém
ta- zös böl
at- a nagyon is kívánatos együttműködés lehetőségeit.

A tanácskozást *Szabó István*, az SZMT újítóklub elnöke nyította meg. A XII. pártkongresszus határozataira hivatkozva hangsúlyozta, hogy az eddigieknél jobban kell támaszkodni az újító kezdeményezésekre.

Dr. Izsák Dezső, az *Iparjogvédelmi Egyesület* megyei szervezetének titkára az újítási jogszabályokról szólt, s az egyesület segítségét ajánlotta fel a két vállalat újítóinak.

A mozgalom fejlődéséről, az iparág rangos helyezéseiről *Egyházi László*, a *Kecskeméti Konzervgyár* újítási előadója tájékoztat-

teljesítményű berendezése alkalmazására és jobb munkaszervezésre van szükség. A konzervipar termelésnövekedését nem a hazai gépgyártás tette lehetővé, hanem a külföldről vásárolt berendezések és a konzervipari újítómozgalom. Az utóbbi szerepének jelentőségét nem lehet eléggé hangsúlyozni, mert a beruházásra szánt összegek nagysága elenyészően csekély a szükségletekhez viszonyítva. Ez a tény sürgette az újítómozgalom fejlesztését, a bevált javaslatok gyors elterjesztését, a börzék rendszeres megrendezését. Gyárunk lehetőséget ad a gépgyártóknak hogy a helyszínen tanulmá-

---

készült"...

hogy amit megszereztem, el nem dobom.

Az üzem az igazi közösségem

Újabb szállítmány érkezik. Átveszi, útjára engedi a már elkészülteket, aztán felém fordul, és megkérdezi:

— *Nem untatom? Mert akkor még szívesen mesélek egy keveset.*

Bólintok, hogy folytassa nyugodtan, majd visszakérdezek: miért untatna?

— *Tudja, én egyszerű ember vagyok. Nekem mindenem a munka! Amikor tehetem, túlórázok, mert jól érzem magam a kollégák között. Egyedül élek, és nekem a gyár jelenti az igazi közösséget. Szabad időmben hazautazom szülőfalumba, Nyírcsávolyba. Sétálgatok az utcán, eszembe jutnak a régi emlékek. Tudja, a szülőfalu, akármilyen is, az a*

(Folytatás a 3. oldalról

jetunióból és Bulgáriá
is érkeznek tanulók, a
szintén a gyárban dolg
nak majd néhány hete

A gyár KISZ-irodáját
már teljes erőbedobás
folyik az előkészület. A
borosszekötők a nevük
ellátott címkét varrják
penyükre, már „bevetés
várnak az építőtáboros
kók is.

Szücs Katalin KISZ-
kár:

— *Központi és helyi sz*
vezésű programokkal s
retnénk a fiatalok szó
koztatását biztosítani.
jön hozzánk majd a R
nóti Színpad, a Divatin
zet s a KISZ Közpo
Művészegyüttese. Vár
Kabos Lászlót, Dinnyés
zsefet és a Karate d
Lesz mozi- és strandbér
városnézés, vetélkedő,
legjobban dolgozó brigá
kat Tiszakécskére és T
erdőre visszük kirándu

— De, gondolom, leg

KIESELBACH

PAÁL LÁSZLÓ

A KIESELBACH GALÉRIA ÉS AUKCIÓSHÁZ

tisztelettel meghívja Önt és barátait decemberi festményárverésének kiállítására, mely 2001. november 27-én 17 órakor nyílik a Budapest V., Szent István krt. 5. szám alatt. A kiállítás megtekinthető 2001. november 28-tól december 6-ig, minden nap 10–18 óráig. Az aukció december 7-én délután 6 órai kezdettel kerül megrendezésre a Vígszínház színháztermében.

ÚJ IDŐPONT!

THE KIESELBACH GALLERY

cordially invites you and your friends to the view of the December painting auction. The opening ceremony commences at 5 p.m. 27th November, 2001. The paintings are on view in the Kieselbach Gallery, at 5. Szent István krt., Budapest V., from 28th November to 6th December, every day, from 10 a.m. to 6 p.m. The auction will be held at the theatre hall of Vígszínház, at 6 p.m. 7th, December, 2001.

A képfelvétel a következő aukcióra megkezdődött!

INFORMÁCIÓ ÉS KATALÓGUS / INFORMATION AND CATALOGUE:

Kieselbach Galéria, H-1055 Budapest, Szent István krt. 5.

Tel. / Phone: (36-1) 269-3148, (36-1) 269-3149 • Fax: (36-1) 269-2219

www.kieselbach.hu

E-mail: gallery@kieselbach.hu

Inter-Európa Bank Rt.

A SANPAOLO IMI csoport társult tagja

Paál László (1846–1879): *Barbizoni táj* (43,5 x 65,5 cm, olaj, vászon, j.j.l.: hagyatéki pecséttel)

II. PORCELLÁN. — PORZELLAN.

890—1059.

890. KIS MADÁR FÉSZKÉVEL, szines porcellán. Herend, modern. — Kleiner Vogel mit Nest. Porzellan. Herend, modern.

891. KÉT MADÁRKA, szines porcellán. Herend, modern. — Zwei Vögel, Porzellan. Herend, modern.

892. KÉT MADÁRKA, porcellán, barna szinezéssel. Herend, modern. — Zwei Vögel, Porzellan. Herend, modern.

893. KÉT KIS MADÁR, szines porcellán, faalaku talapzaton. Herend, XX. sz. — Zwei kleine Vögel, farbiges Porzellan. Herend, XX. Jh.

894. KIS MADÁR, porcellán, kékes és barna szinezéssel. Herend, XX. sz. — Kleiner Vogel, Porzellan. Herend, XX. Jh.

895. KÉT GYÖNGYTYUK, szines porcellán. Herend, modern. — Zwei Perlhühner. Porzellan. Herend, modern.

896. VARJU, fehér porcellán. Herend, modern. — Krähe, weisses Porzellan. Herend, modern.

897. KÉT PAPAGÁLY, szines porcellán, zöld-piros tollazattal. Herend, XX. sz. — Zwei Papagei. Herend, XX. Jh.

898. KÉT PAPAGÁLY, szines porcellán, piros-zöld szinezéssel. Herend, XX. sz. — Zwei Papagei, Porzellan. Herend, XX. Jh.

899. KÉT PAPAGÁLY, szines porcellán, egyik piros, másik zöld alapszinnel. Herend, XX. sz. — Zwei Papagei, Porzellan, farbig. Herend, XX. Jh.

900. TIZENHÁROM LEPKE, szines porcellán. Herend, modern. — Dreizehn Schmetterlinge, farbiges Porzellan. Herend, modern.

901. ÜLŐ KUTYA, porcellán, barna szinezéssel. Herend, XX. sz. — Sitzender Hund, Porzellan Herend, XX. Jh.

902. KOBAKALAKU VÁZA, porcellán, rajta Imaridisz közt RW monogramm. Herend, 1860 k. — Kobakförmige Vase, Porzellan, mit Imaridekor und Monogramm. Herend, um 1860.

903. VÁZA, porcellán, kinai alak, szines virágokkal és alakokkal. Herend, XIX—XX. század. — Vase, Porzellan. Herend, XIX—XX. Jh.

904. GYÜMÖLCSKOSÁR, porcellán, áttört fallal, domboru és szines virágokkal. Herend, 1863. — Obstkorb, Porzellan, mit Blumendekor und durchbrochen. Herend, 1863.

905. NAGY CSÉSZE ALJJAL, porcellán, szines kinai jelenettel. Herend, 1862. — Grosse Schale mit Untertasse, Porzellan, mit Chinoiserien. Herend, 1862.

906. TALPAS SÓTARTÓ, porcellán, három szines delfinnel. Herend, XX. sz. — Salzbehälter, Porzellan. Herend, XX. Jh.

907. TALPAS KOSÁR, porcellán, áttört fallal, szines és domboru virágdisszel. Herend, 1870. k. — Korb, Porzellan, mit farbigem und Reliefdekor. Herend, um 1870.

Zichy Mihály (Michael v.), (1827—1906.)

879. A HALDOKLÓ TERMÉSZET ALLEGORIÁJA (Allegorie der sterbenden Natur). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): Zichy, 1853.
Szinezett ceruzarajz (Bleistiftzeichnung). 23,5×31,5.

Zichy Mihály (Michael v.), (1827—1906).

880. AMORETTEK (Amoretten). Tervezet egy supraport számára. Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): Zichy.
Vizfestmény (Aquarell). 31×41.

Zichy Mihály (Michael v.), (1827—1906).

881. ILLUSZTRÁCIÓ SCHILLER „DER TAUCHER" CIMÜ VERSÉHEZ (Illustration zu Schillers „Der Taucher"). Jelzés lent középen (Bezeichnet unten in der Mitte): M. v. Zichy.
Ceruzarajz (Bleistiftzeichnung). 29×22.

Zichy Mihály (Michael v.), (1827—1906).

882. BACCHÁNSNŐ (Bacchantin). Jelzés lent balra (Bezeichnet links unten): Zichy, 1872.
Vászon (Leinwand). 126×100. Illusztr. XV. tábl.

Zombory Lajos (Ludwig), szül. (geb.) 1867.

883. LÓTANULMÁNY (Pferdstudie). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): Zombory L. 898.
Lemezpapir (Karton). 35,5×46.

Zombory Lajos (Ludwig), szül. (geb.) 1867.

884. FEHÉR TEHÉN (Weisse Kuh). Jelzés lent balra (Bezeichnet links unten): Zombory L.
Vászon (Leinwand). 69,5×60.

Vouet, Simon (1590—1649).

867. ZSUZSÁNNA ÉS AZ AGGASTYÁNOK (Susanna und die beiden Alten).
Vászon (Leinwand). 110×95. Illusztr. III. tábl.

Vrancx, Sebastian (1573—1647).

868. A TÉL (Der Winter).
Fa (Holz). 27×37. Illusztr. IV. tábl.

Vrancx, Sebastian (1573—1647).

869. AZ ŐSZ (Der Herbst). Jelzés a középen (Bezeichnet in der Mitte): S. V.
Fa (Holz). 27×37. Illusztr. IV. tábl.

Wagner Sándor (Alexander), 1838—1919).

870. RÓMAI RÉSZLET (Teilansicht von Rom). Jelzés lent (Bezeichnet unten): Wagner S., Róma.
Vizfestmény (Aquarall). 36×27.

Weenix, Jan (1640—1729) **iskolája (Schule des).**

871. CSENDÉLET (Stilleben).
Vászon (Leinwand). 50×65.

Werff, Adriaen van der (1659—1722).

872. „LA CARITÁ ROMANA."
Fa (Holz). 25,5×30.

Westall, Richard (1765—1836).

873. VADKANVADÁSZAT (Eberjagd).
Vászon (Leinwand). 46×61. Illusztr. V. tábl.

Wiegand, Balthasar (1771—1846).

874. 2 drb. (Stück). JELENETEK NAPOLEON IDEJÉBŐL (Scenen aus der Zeit Napoleons). Jelzés a jobboldalin alul (Bezeichnet rechts unten): Wiegand f.
Vizfestmény (Aquarell). Átm. (Durchmesser) 10½ cm. Illusztr. XXI. tábl.

Wiesenthal Ferenc (Franz), szül. (geb.) 1856.

875. TALYIGÁS KOCSIS (Karren-Kutscher). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): Franz Wiesenthal.
Vászon (Leinwand). 71×95.

Wiesenthal Ferenc (Franz), szül. (geb.) 1856.

876. KONYHÁBAN (In der Küche). Jelzés lent balra (Bezeichnet links unten): Franz Wiesenthal.
Vászon (Leinwand). 70×56.

Zampis, N. 19. század (Jahrhundert).

877. LÓTANULMÁNY (Pferdestudie). Jelzés balra (Bezeichnet links): N. Zampis.
Vizfestmény (Aquarell). 36×47.

Zichy Mihály (Michael v.), (1827—1906).

878. FÉRFIKÉPMÁS (Männliches Bildnis). Jelzés lent balra (Bezeichnet links unten): Michel de Zichy, 1852.
Vizfestmény (Aquarell). 38×31.

Undi Mariska (Marie), szül. (geb.) 1877.

855. JÁSZAI MARI MEDEA SZEREPÉBEN (Marie Jászai als Medea). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): Undi 1917.
Pasztell (Pastell). 63×44.

Undi Mariska (Marie), szül. (geb.) 1877.

856. JÁSZAI MARI STUART MÁRIA SZEREPÉBEN (Marie Jászai als Maria Stuart). Jelzés fent jobbra (Bezeichnet oben rechts): Undi 1917.
Pasztell (Pastell). 64×48.

Undi Mariska (Marie), szül. (geb.) 1877.

857. JÁSZAI MARI SZÉCSI MÁRIA SZEREPÉBEN (Marie Jászai als Marie Szécsi). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): Undi.
Pasztell (Pastell). 63×44.

Undi Mariska (Marie), szül. (geb.) 1877.

858. JÁSZAI MARI ELEKTRA SZEREPÉBEN (Marie Jászai als Elektra). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): Undi 1917.
Pasztell (Pastell). 61×44.

Vajda Zsigmond (Sigismund), szül. (geb.) 1859.

859. „PRO PATRIA". Jelzés lent balra (Bezeichnet links unten): Vajda Zsigmond.
Pasztell (Pastell). 63×47.5.

Valenta L., 19. század (Jahrhundert).

860. A GEOGRAPHUS (Der Geograph). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): L. Valenta 26
Fa (Holz). 21×16.

Vaszary János (Johann von), szül. (geb.) 1867.

861. TANULMÁNY (Studie). Jelzés balra (Bezeichnet links): Vaszary.
Ceruzarajz (Bleistiftzeichnung). 16,5×16.

Vaszary János (Johann v.), szül. (geb.) 1867.

862. ANYÓKA (Mütterchen). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): Vaszary János.
Fa (Holz). 37×25.

Velencei festő (Venetianisch), 1600 k. (um).

863. AZ IDŐ ELRABOLJA AZ IFJUSÁGOT (Die Zeit raubt die Jugend).
Vászon (Leinwand). 180×140.

Vermeulen, Andries (1763—1814).

864. TÁJKÉP (Landschaft). Jelzés lent balra (Bezeichnet links unten): A. Vermeulen.
Vászon (Leinwand). 48×66.

Vertangen, Daniel (1598—1684).

865. EURÓPA ELRABLÁSA (Raub der Europa).
Réz (Kupfer). 40×56. Illusztr. V. tábl.

Vollerdt, Johann Christian (1708—1769).

866. TÉLI TÁJ (Winterlandschaft). Mr. Walmesly Stanley gyüjteményéből (Sammlung des).
Fa (Holz). 23×30. Illusztr. I. tábl.

Than Mór (Moriz) (1828—1899).

843. CSALÁDI ARCKÉP (Familienbildnis). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): Than Mor, Pesten 1855.
Vászon (Leinwand.) 165×130.

Theer Albert (1815—1902).

844. GYERMEKKÉPMÁS (Kinderbildnis).. Jelzés lent balra (Bezeichnet links unten): Albert Theer, Wien, 887.
Miniatur. 8,5×7.

Theer Róbert (1808—1863).

845. NŐI ARCKÉP (Bildnis einer Dame). Jelzés baloldalt (Bezeichnet links): R. Theer, Wien, 849.
Vizfestmény (Aquarell). 12×10.

Thein Mór (Moritz), szül. (geb.) 1874.

846. LEÁNYKA KÉPMÁSA (Bildnis eines jungen Mädchens). Jelzés fent jobbra (Bezeichnet rechts oben): Thein.
Vászon (Leinwand). 52,5×66.

Tholen, Williaem Bastien, szül. (geb.) 1860.

847. HOLLANDI TÁJ (Holländische Landschaft). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): W. B. Tholen.
Vászon (Leinwand). 41×65.

Thoren, Otto von (1828—1889).

848. VÁZLAT (Skizze). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): O. de Thoren.
Fa (Holz). 16×23.

Thorma János (Johann), szül. (geb.) 1870.

849. NÉGERFEJ (Negerkopf). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): Thorma J.
Vászon (Leinwand). 46×37.

Tornyai János (Johann), szül. (geb.) 1869.

850. SZOBASAROK (Zimmerecke). Jelzés lent balra (Bezeichnet links unten): Tornyai.
Lemezpapir (Karton). 60×49.

Tornyai János (Johann), szül. (geb.) 1869.

851. NAPLEMENTE (Sonnenuntergang). Jelzés lent balra (Bezeichnet links unten): Tornyai.
Lemezpapir (Karton). 35×48.

Uden, Lucas van (?), (1595—1672).

852. TÁJ LOVASOKKAL (Landschaft mit Reiter).
Fa (Holz). 16×19.

Ujházy Ferenc (Franz), (1827—1921).

853. CSENDÉLET (Stilleben). Jelzés lent (Bezeichnet unten): Ujházy F.
Vászon (Leinwand). 39×55.

Undi Mariska (Marie), szül. (geb.) 1877.

854. JÁSZAI MARI ERZSÉBET KIRÁLYNŐ SZEREPÉBEN (Marie Jászai als Königin Elisabeth). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): Undi 1917.
Pasztell (Pastell). 63×45.

Székely Árpád (1861—1914).

830. TÁJKÉP (Landschaft).
Vizfestmény (Aquarell). 12×19.

Székely Bertalan (Bartholomäus v.) (1835—1910).

831. MAGYAR PARASZTUDVAR (Ungarischer Bauernhof).
Vászon (Leinwand). 39×50.

Szikszay Ferenc (Franz v.) (1871—1907).

832. NŐI KÉPMÁS (Frauenbildnis). Jelzés lent balra (Bezeichnet links unten): Szikszay F.
Lemezpapir (Karton). 60×54.

Szilassy Géza (1821—1859).

833. GANYMEDES (Ganymed). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechst unten): G. Szilassy á Flor. 1859.
Fa (Holz). 33×40. Illusztr. XI. tábl.

Szirmai Antal (Anton), szül. (geb.) 1860.

834. A SZÜRET (Die Weinlese). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): Szirmai A., 1891.
Vászon (Leinwand). 149×119.

Szőnyi István (Stephan), szül. (geb.) 1894.

835. CSENDÉLET (Stilleben). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): Szőnyi I., 1919.
Vászon (Leinwand-. 41×53.

Telepy Károly (Karl v.) (1828—1906).

836. TÁJKÉP (Landschaft). A művész hagyatékából (Aus der Nachlassenschaft des Künstlers).
Lemezpapir (Karton). 16×26,5.

Telepy Károly (Karl v.) (1828—1906.)

837. VÁROS LÁTKÉPE (Stadtansicht). A művész hagyatékából (Aus der Nachlassenschaft des Künstlers).
Lemezpapir (Karton). 10×16.

Telepy Károly (Karl v.) (1828—1906).

838. ALPESI TÁJ (Alpengegend). A művész hagyatékából (Aus der Nachlassenschaft des Künstlers).
Lemezpapir (Karton). 22,5×30.

Telepy Károly (Karl v.) (1828—1906).

839. HEGYI TÁJ (Gebirgslandschaft).
Fa (Holz). 8,5×13,5.

Telepy Károly (Karl v.) (1828—1906).

840. NERO KUTJA (Neros Brunnen). Jelzés lent balra (Bezeichnet links unten): Telepy K.
Vászon (Leinwand). 51×72.

Teniers Dávid, ifj. (David d. J.) (1610—1690).

841. A KONYHÁBAN (In der Küche).
Fa (Holz). 48×63.

Teniers Dávid, ifj. (d. J.) (1610—1690).

842. VÁZLAT (Skizze). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): D. Teniers.
Szines kréta- és ceruzarajz (Farbige Kreide und Bleistiftzeichnung). 32×54.

Spányi Béla (1852—1914).

817. ERDŐ MÉLYÉN (Waldinneres). Jelzés lent balra (Bezeichnet links unten): Spányi B. 1881.
Vászon (Leinwand). 32×24.

Spányi Béla (1852—1914).

818. MOCSARAS TÁJ (Landschaft). Jelzés lent balra (Bezeichnet links unten): Spányi B.
Fa (Holz). 18×36.

Spanyol festő (Spanisch), 1600 körül (um).

819. SZENT BERTALAN (Der hl. Bartholomäus).
Vászon (Leinwand). 250×130.

Spanyol festő (Spanisch), 1600 körül (um).

820. FÉRFIKÉPMÁS (Männliches Bildnis).
Miniatur. 5,2×4,2.

Spanyol festő (Spanisch), 1700 k. (um).

821. ZARÁNDOK (Pilger).
Vászon (Leinwand). 81×66.

Spanyol festő (Spanisch), 17. század vége (Ende des 17. Jahrhunderts).

822. IMÁDKOZÓ SZENT (Betende Heilige).
Vászon (Leinwand). 30×22.

Stetka Gyula (Julius v.) (1855—1925).

823. MENTŐK (Die Retter). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): Stetka Gyula, 1905.
Vászon (Leinwand). 73×44.

Stetka Gyula (Julius v.) (1855—1925).

824. MADONNA A GYERMEKKEL (Madonna mit Kind). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): Stetka Gy.
Lemezpapir (Karton). 22×16,5.

Stevens Alfréd (1828—1906).

825. VIHAROS TENGER (Stürmisches Meer). Jelzés lent balra (Bezeichnet links unten): A. Stevens.
Fa (Holz). 32×41.

Stevens Alfréd (1828—1906)

826. TENGERPARTON (An der See). Jelzés lent balra (Bezeichnet links unten): A. Stevens.
Vászon (Leinwand). 80×64.

Stoizner József (Joseph), szül. (geb.) 1884.

827. ŐSZI HANGULAT (Herbststimmung). Jelzés lent balra (Bezeichnet links unten): Josef Stoizner, 1917.
Vászon (Leinwand). 111,5×137.

Strozzi Bernardo (1581—1641) **iskolája (Schule des).**

828. HÁGÁR A PUSZTÁBAN (Hagar in der Wüste).
Vászon (Leinwand). 157×115.

Szárics Imre (Emmerich), † 1899.

829. SZAKÁLLAS FÉRFI ARCKÉPE (Bildnis eines bartigen Mannes). Jelzés lent balra (Bezeichnet links unten): Szárics.
Vászon (Leinwand). 42×34.

Schaeffer Ágoston (August), szül. (geb.) 1833.

804. A PERFALECK A FUCHSLSEEVEL (Perfaleck mit dem Fuchslsee). Jelzés lent balra (Bezeichnet links unten): Aug. Schaeffer.
Vizfestmény (Aquarell). 25,5×40.

Schattenstein Nikolaus, szül. (geb.) 1874.

805. PARASZTHÁZ (Bauernhaus). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): Schattenstein.
Fa (Holz). 24×36.

Scholz P., 20. század (Jahrhundert).

806. KÖTŐ LEÁNY (Strickendes Mädchen). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): P. Scholz.
Vászon (Leinwand). 50,5×39.

Schulze, Hans, 19—20. század (Jahrhundert).

807. „ST. ELARIO REVIERA". Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): St. Elario Reviera Hans Schulze 1900.
Lemezpapir (Karton). 46,5×33.

Schütz Oszkár (Oskar), († 1916.)

808. TÁJKÉP (Landschaft). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): Schütz.
Vászon (Leinwand). 46×66.

Simon Henrik (Heinrich), 19. század (Jahrhundert).

809. BÁBSZINHÁZ (Kasperlteater).
Rézmetszet (Kupferstich). 55×112.

Simon, J. P. és (und) Masquièrier után (nach), 18. század (Jahrhundert).

810. A KÁRTYAVETŐNŐ (Die Kartenwahrsagerin). A jósnő (Die Wahrsagerin). 2 drb. (Stück).
Szines metszet (Farbige Stiche). 46—45.

Simony István (Stephan), szül. (geb.) 1860.

811. DUNAI TÁJ (Donaulandschaft). Jelzés lent balra (Bezeichnet links unten): Stefan Simony 1915.
Vászon (Leinwand). 78×64.

Simony István (Stephan), szül. (geb.) 1860.

812. ARATÁS (Ernte). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): Stefan Simony 1915.
73×100.

Skutecky Döme (Döme), 1850—1921.

813. FELOLVASÁS A KERTBEN (Vorlesung im Garten). Jelzés lent jobbra (Bezeichnung rechts unten): Skutezky 88.
Vászon (Leinwand). 50×37. Illusztr. XVII. tábl.

Spányi Béla (1852—1914).

814. ŐSZ (Herbst). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): Spányi B.
Vászon (Leinwand). 110×152.

Spányi Béla (1852—1914).

815. TÁJKÉP (Landschaft). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): K. Spányi.
Lemezpapir (Karton). 26×30.

Spányi Béla (1852—1914).

816. TÁJKÉP (Landschaft). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): K. Spányi.
Fa (Holz). 21×27.

Rottmann, Mozárt, szül. (geb.) 1883.

791. SZERECSENFEJ (Negerkopf). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): Rottmann.
Lemezpapir (Karton). 16×12.

Rudnay Gyula (Julius), szül. (geb.) 1878.

792. HAZATÉRŐK (Heimkehrende).
Lemezpapir (Karton). 16×14.

Rudnay Gyula (Julius), szül. (geb.) 1878.

793. LOVASOK (Reiter).
Lemezpapir (Karton). 19×24.

Rudnay Gyula (Julius v.), szül. (geb.) 1878.

794. INCSELKEDŐK. Jelzés lent balra (Bezeichnet links unten): Rudnay Gy.
Vászon (Leinwand). 75×68. Illusztr. XIX. tábl.

Rugendas, Georg Philipp (1666—1742).

795. CSATAKÉP (Schlachtenbild).
Vászon (Leinwand). 62×49.

Rugendas, Georg Philipp (1666—1742).

796. 4 DARAB (Stück) CSATAKÉP (Schlachtenbilder).
Mezzotinto. Mindegyik metszet mérete (Jeder Stich) 48,5×67.

Rugendas, Georg Philipp (1666—1742).

797. INDULÁS A VADÁSZATRA (Aufbruch zur Jagd).
Vászon (Leinwand). 50×126.

Russ (?) Róbert (Robert), szül. (geb.) 1847.

798. TÁJVÁZLAT (Landschaftskizze).
Fa (Holz). 39,5×61.

Russ Ferenc (Franz), szül. (geb.) 1844.

799. NŐI ARCKÉP (Damenbildnis). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): Franz Russ 1870.
Vászon (Leinwand). 59,5×47.

Ruysdael, Salomon van (1600—1670) **iskolája (Schule des).**

800. HOLLANDI TÁJ (Holländische Landschaft).
Fa (Holz). 44×72.

Sastre, 19. század (Jahrhundert).

801. NŐI KÉPMÁS (Damenbildnis). Jelzés fent balra (Bezeichnet links oben): Sastre.
Miniatur. 5,5×4,5.

Sattler-Seigerschmidt, Annie, 20. század (Jahrhundert).

802. CSENDÉLET (Stilleben). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): A. Sattler-Seigerschmidt 1917.
Vászon (Leinwand). 40×52.

Sattler-Seigerschmidt, Annie, 19. század (Jahrhundert).

803. CSENDÉLET (Stilleben). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): A. Sattler—Seigerschmidt 1917.
Vászon (Leinwand). 40×52.

Ouerfurt, August (1696—1761).

778. DÉLI PIHENÉS (Mittagsruhe).
Fa (Holz). 16×21.

Ouerfurt, August (1696—1761).

779. SÁTOR ELŐTT (Vor dem Zelt).
Fa (Holz). 16×21.

Raeburn, Henry (1756—1823) **után (nach).**

780. NATHANEL—SPENS ARCKÉPE (Bildnis des).
Szines nyomat (Farbendruck). 61×40.

Ravesteyn, Hubert van (1638—1691).

781. JUHOK (Schafe).
Vászon (Leinwand). 36×42.

Reisz Frigyes (Fritz), szül. (geb.) 1857.

782. A KÖNYVMOLY (Der Bücherwurm). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): F. Reisz 99.
Fa (Holz). 23×18,5.

Reiter, Bartholomäus († 1622).

783. KENYÉROSZTÁS (Brotverteilung). Jelzés a középen (Bezeichnet in der Mitte): R. B. F. 1618.
Vászon (Leinwand). 60×72. Illusztr. VI. tábl.

Révész Imre (Emmerich), szül. (geb.) 1859.

784. TANULMÁNYFEJ (Studienkopf). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts oben): Révész Imre.
Vászon (Leinwand). 47×36.

Richter, Gustav (1823—1884).

785. NŐI KÉPMÁS (Damenbildnis). Jelzés lent balra (Bezeichnet links unten): Gustav Richter Berlin, 1854.
Vizfestmény (Aquarell). 41×50.

Rieck, Emil (Emil), szül. (geb.) 1852.

786. A TÜZNÉL (Beim Feuer). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): E. R.
Vászon (Leinwand). 37×31.

Rippl-Rónai József (Joseph), szül. (geb.) 1861.

787. MARISKA VIASKODÁSA WERNER KÁROLLYAL Illés-utca 12., f. 2. szám alatt. (Maries kampf mit Karl Werner).
Tusrajz (Tuschzeichung). 29×46.

Rippl-Rónai József (Joseph), szül. (geb.) 1861.

788. FEKVŐ NŐ (Liegende Frau). Jelzés jobbra (Bezeichnet rechts): Rónai.
Tusrajz (Tuschzeichung). 12×31.

Rippl-Rónai József (Joseph), szül. (geb.) 1861.

789. SZOCIALISTÁK (Socialisten). Jelzés lent balra (Bezeichnet links unten): Rónai.
Pasztell (Pastell). 28×36.

Rosenmayer, 19. század (Jahrhundert).

790. HETIVÁSÁR (Wochenmarkt). Jelzés lent balra (Bezeichnet links unten): Rosenmayer f.
Fa (Holz). 33×57.

Palma Vecchio (1480—1528) **után (Nach).**

766. MÁSOLAT (Kopie).
Vászon (Leinwand). 46×71.

Palma Vecchio (1480—1528) **után (Nach).**

767. A NŐVÉREK (Die Geschwister). Szabad másolat (Freie Kopie).
Vászon (Leinwand). 26×31.

Palma Vecchio (1480—1528) **után (nach) Baumgarten,** 19. század (Jahrhundert).

768. LUKRECIA (Lukrezia).
Vászon (Leinwand). 84×63.

Patesz.

769. FÉRFIKÉPMÁS (Männliches Bildnis). Jelzés jobbra (Bezeichnet rechts): Patesz.
Miniatur 7×5,5.

Pausinger Ferenc (Franz von), szül. (geb.) 1839.

770. LEGELŐ SZARVASOK (Weidende Hirschen). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): Franz Pausinger.
Vászon (Leinwand). 80×114.

Pentelei-Molnár János (Johann), (1878—1924).

771. GYÜMÖLCSCSENDÉLET (Fruchtstilleben). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts oben): Pentelei Molnár.
Vászon (Leinwand). 80×75.

Pentelei-Molnár János (Johann), (1878—1924).

772. PAPRIKÁK (Paprika). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): Pentelei Molnár 1914.
Vászon (Leinwand). 120×94.

Persaglia, F. v., 19. század (Jahrhundert).

773. A VÁSÁRON (Am Markt). Jelzés lent balra (Bezeichnet links unten): F. v. Persglia, 1886.
Fa (Holz). 32×52.

Peske Géza, szül. (geb.) 1859.

774. JÁTSZÓ GYERMEKEK (Spielende Kinder). Jelzés lent balra (Bezeichnet links oben): Peske Géza, München.
Vászon (Leinwand). 100×132.

Pettenkofen Ágoston (August v.), 1822—1889.

775. VÁGTATÓ HUSZÁR (Galoppierender Husar). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): A. Pettenkofen, 1857.
Lemezpapir (Karton). 23,5×18.5. Illusztr. XVI. tábl.

Püttner, J. C. B., 19. század (Jahrhundert).

776. HOLLAND TÁJ (Holländische Landschaft). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): J. C. B. Püttner, 1873.
Vászon (Leinwand). 58×52.

Püttner, J. C. B., 19. század (Jahrhundert).

777. TÉLI TÁJ (Winterlandschaft). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): J. C. B. Püttner, 1873.
Vászon (Leinwand). 58×52.

Paál László (Ladislaus v.), (1846—1879).

754. FALUVÉGE (Dorfende). Jelzés lent balra (Bezeichnet links unten): L. de Paál. A művész hagyatéki árverésének bélyegzőjével.
Vászon (Leinwand). 34×55,5. Illusztr. X. tábl.

Paál László (Ladislaus v.), (1846—1879).

755. ESTI HANGULAT (Abendstimmung).
Vászon (Leinwand). 78×100. Illusztr. XII. tábl.

Paál László (Ladislaus v.), (1846—1879).

756. SZÉNABOGLYÁK (Heuschober). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): Paál L.
Fa (Holz). 37×46.

Pállik Béla (1845—1908).

757. AZ UTSZÉLI FŰZFA (Trauerweide am Wegesrand). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): Pállik Béla. A művész hagyatékából (Aus der Nachlassenschaft des Künstlers). 1908.
Vászon (Leinwand). 30,5×42,5.

Pállik Béla (1845—1908).

758. IDŐSB. GRÓF ANDRÁSSY GYULA LOVAS KÉPMÁSA (Reiterbildnis des Grafen Julius Andrássy d. Ä.). Jelzés lent balra (Bezeichnet links unten): Pállik Béla 1894.
Vászon (Leinwand). 116×60.

Pállik Béla (1845—1908).

759. „PANNA" („Panna").
Fa (Holz). 56×41.

Pálmai C., 19. század (Jahrhundert).

760. FÉSÜLKÖDŐ NŐ (Kämmende Frau). Jelzés lent balra (Bezeichnet links unten): C. Pálmai.
Vászon (Leinwand). 79×61.

Pállya Carolus (Carolus), szül. (geb.) 1875.

761. CSENDÉLET (Stilleben). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): Pállya C.
Fa (Holz). 28×45.

Pállya Celesztin (Celestin), szül. (geb.) 1864.

762. A VÁSÁRON (Am Markt). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): Pállya C.
Fa (Holz). 12,5×27.

Pállya Celesztin (Celestin), szül. (geb.) 1864.

763. BALATONI PARTRÉSZLET (Plattenseeufer). Jelzés lent balra (Bezeichnet links unten): Pállya Celesztin.
Fa (Holz). 16×26.

Pállya Celesztin (Celestin), szül. (geb.) 1864.

764. TÁJKÉP (Landschaft). Jelzés lent balra (Bezeichnet links unten): Pállya C.
Fa (Holz). 16,5×26.

Pállya Celesztin (Celestin), szül. (geb.) 1864.

765. A KARAVÁN (Der Karawan). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): Pállya C.
Fa (Holz). 17×10.

Rajzok magyar mesterei

PAÁL LÁSZLÓ

MTI

A XIX. századi magyar rajzművészet mestereinek munkáiból nyílik kiállítás szombaton Győrött, a Városi Művészeti Múzeum képtárában.

N. Mészáros Júlia múzeumigazgató az MTI érdeklődésére elmondta: a Magyar Nemzeti Galéria és a Soproni Múzeum gyűjteményéből készült válogatás a magyar rajzművészet önállóvá válása előtti időszakot öleli fel, az 1810-es évektől az 1880-as évekig.

A millennium alkalmából rendezett kiállítás *Barabás Miklós*, idősebb *Markó Károly*, *Paál László*, *Munkácsy Mihály*, *Szinyei Merse Pál* munkáit – portré rajzokat, épület-, és tájábrázolásokat, továbbá életképeket, természettanulmányokat, kompozíciós vázlatokat, irodalmi illusztrációkat – tár az érdeklődők elé. – A felvonultatott alkotások közös jellemzője, hogy maguk az alkotók is tanulmánynak, más műfajban készülő művek vázlatának tekintették őket – mutatott rá N. Mészáros Júlia.

A bemutatott művek számottevően hozzájárultak az önálló grafikai műfaj megalapozásához – hangsúlyozta. A november 30-ig látogatható tárlat anyagát idősebb *Stornó Ferencnek*, a múlt századi műemlékvédelem kiemelkedő jelentőségű mesterének oltárkép- és freskótervei, középkori templom rekonstrukciós rajzai egészítik ki.

MAGYAR NEMZET, 2000. OKT. 6. 14.0.

Felemás ingatlanpiac Magyarországon

A telkeké a jövő (év)!

Felemás mozgások jellemzik a hazai ingatlanpiacot. Vége az általános, ugrásszerű áremelkedések korszakának, a társasházi lakások sok esetben csak felépülésük után kelnek el, pedig korábban már az alapozási munkák előtt megvették őket. A piaci szereplők várakozásai szerint a következő 12 hónapban az építési telkek ára komolyan, az új építésű lakások ára csak kis mértékben emelkedik az infláció felett. A vidéki nagyvárosok négyzetméterárai közelítenek a főváros agglomerációjának áraihoz. A belvárosi kisebb irodák és Dunára néző lakások továbbra is biztos megélhetést jelentenek tulajdonosaiknak.

Rajczy Gábor

Budapesti lakások

A fővárosban egy ideje megállt a néhány éve még a csillagos égnek szökő árak emelkedése. Pest külső, zöldövezetnek tekinthető területein (ilyen például a XIV. és a XVII. kerület) a lakásárak a budai szintet közelítik, azaz 250-300 ezer forintos négyzetméterárakon kelnek el a családi házak. A Duna-parti Belváros továbbra is tartja magát: négyzetméterenként 400 ezer forint körüli áraival a budapesti élvonalba tartozik.

Továbbra is jellemző, hogy a gyermekes családok a külső kerületekbe költöznek ki a belső kerületekből, míg helyükre a gyermektelenek vagy pályakezdő fiatalok áramlanak. A belső kerületekben nemrégen beindult tömbrehabilitációs programoknak köszönhetően az eddig mostoha sorsú bérházakra is szebb idő vár: a VII., a VIII., a IX. és a XIII. kerületek házait 40, sőt, sok helyen akár 80 év után először újítják, újították fel. Még örvendetesebb, hogy a nem túl gazdag belső pesti önkormányzatok és a főváros mellett megjelentek a nagyobb ingatlanfejlesztők (OTP Ingatlan Rt.: József-, és Ferencváros, Private Business General és Corvinus Park Kft.: Józsefváros, Magház Rt. és Erzsébetvárosi Lakásépítő Kft.: Erzsébetváros, Havas, Quadra, Amerika Ház Kft.: Ferencváros).

A keresleti oldalt szemlélve némileg árnyaltabb a kép: a korábbi, néhány lakásos, ám a legmagasabb kategóriát képviselő társasházak helyett, jelenleg a nagyobb lakásszámú, ám alacsonyabb értéket képviselő lakások kelnek el. Csökken a lakások mérete: a vevők leginkább a 50-80 négyzetméteres lakásokat keresik, a 220-300 ezer forintos négyzetméterár a jellemző. Idén az eladott új lakások 30 százaléka 41–55 négyzetméter közé esett. A legkedveltebb, 11 és 20 millió forint közötti áron a vételek 44 százaléka köttetett.

Lakóparkvilág

A családi házak mellett a magas kategóriának tekinthető, „lakópark"-nak nevezett ingatlanok reneszánszát éljük. Nekik köszönhető a budai és zöldövezeti telekárak töretlen emelkedése (a piac szereplői a GKI felmérése szerint, az inflációt komolyan meghaladó, 16 százalékos árnövekedésre számítanak az elkövetkező 12 hónapban). Lakóparkok épülnek jelenleg is a város féltucatnyi pontján, például a III. kerületben (Pusztadombi lakópark és La Siesta), vagy a XI. kerületben (a Péterhegyi lejtőn).

A társasházakhoz képest legalább 20 százalékkal magasabb árfekvésű (jelenleg az árak 300 ezer forintnál kezdődnek négyzetméterenként) lakóparki lakások 30–150 négyzetméter közöttiek, egységes építészeti arculattal. Közös tulajdonú zöldterületet fognak közre. Alapvető jellemzőjük, hogy számos szolgáltatást nyújtanak az összes lakónak – a kerttől a szaunán át a portaszolgálatig – természetesen a megszokott társasházak közös költségénél jóval magasabb áron. Elmondható, hogy az átlagos négyzetméterenként 100 forint körüli közös költség helyett az „extra" szolgáltatásokért gyakran 500-600 forintot is kell fizetniük a tulajdonosoknak.

Irodapiac

A kilencvenes évek elejére oly jellemző ínséges időknek az ingatnagyobb méretű belvárosi lakásokat adják ki irodának – komfortban és a szolgáltatások színvonalában ezek már nem veszik fel a versenyt a dél-budai, váci úti irodaházak kínálatával.

Az ingatlanfejlesztők – a nemzetközi mezőny teljes spektruma-

Hitelek és adókedvezmény

Az állam által támogatott lakásfelújítási és építési hitelektől sokat várt a piac. Az új szabályozás szerint mostantól a régen épített lakások vásárlására is kiterjed a finan-

Épülőben az Ökopark a Budakeszi úton — Fotó: Pélyi Nóra

Az egyes ingatlanfajták következő 12 hónapra vonatkozó áralakulása (várakozások) 2001 augusztusában

Ingatlan típusa	Ingatlanforgalmazók: fővárosi vállalatok	Ingatlan-fejlesztők	Új ingatlan	Régi ingatlan	átlag
Lakóingatlan	–	103	110	103	109* (103)
Iroda	104	106	108	101	106
Üzlethelyiség	108	104	109	104	107
Raktár/üzemcsarnok	104	102	106	102	104
Telek	112	116	120	–	116

* Új lakóingatlan (zárójelben az ingatlanforgalmazók használt ingatlan adata)

Forrás: GKI

Néhány jellemző ingatlan négyzetméterárának alakulása (2000. IV. n.év–2001. II. n.év)

ingatlan típusa	új építése (E Ft/nm)*			használt (E Ft/nm)*		
családi ház a Csillaghegyen, III. ker.	325	298	275	240	223	231
társasházi lakás a Németvölgyben, XII. ker.	398	408	366	314	298	279
lakás a Bartók B. úton, XI. ker. (Koszt. D. tér előtt)	–	–	–	202	207	230
családi ház Budafokon, XXII. ker. (Promontor)	277	270	262	193	195	219
panellakás a Fehérvári úton, XI. ker.	–	–	–	155	160	180
társasházi lakás Zuglóban, XIV. ker.	301	287	283	221	216	214
családi ház Rákoskeresztúron, XVII. ker.	216	220	241	156	163	193
öröklakás a Belvárosban, V. ker. (nem Duna-part)	321	347	356	228	254	
családi ház Pesterzsébeten, XX. ker.	216	219	225	155	157	191
panellakás Csepelen, XXI. ker.	–	–	–	122	131	155

A pénz helye. Hajdan a párnacihában vagy a befőttesüvegben. Manapság részvényben, betétben, állampapírban, devizában, ékszerben, műtárgyban, ingatlanban… Hogy mikor, miben, mennyi időre? Nos, az mindig nehéz döntés. Pláne azoknak, akik nem bennfentesek. Nekik próbál segíteni az MH, amikor hétfőnként befektetői összeállítást kínál. Kérjük, tiszteljenek meg bennünket észrevételeikkel, javaslataikkal, mivel foglalkozzunk még, vagy mit kérdezzünk meg szakértőinktől!

Ritka kincsek Kieselbachnál

A szakértők szerint nagyon nehéz újonc befektetőként megjelenni a műtárgypiacon. Senki sem tudja megjósolni, hogy egy tárgynak az ára pár év múlva mennyivel lesz magasabb, mint az utolsó leütési ár. Ha egyáltalán, mert egy-egy gyűjtő néha túl sokat adna egy képért, ám ha egy nagy pénzű befektető esetleg mégis elviszi előle, lehet, hogy soha többé nem kap érte annyit. Aki nem nagyon járatos, az tájékozódjon, hogy milyen a művész „értéke", esetleg külföldi ismertsége, a mű kvalitása, ritkasága… stb. Bizonyosra persze nem lehet menni. Csak egy biztos: a műkincspiacon az elmúlt tíz évben általában az inflációnál lényegesen gyorsabban nőttek az árak. Általában. Azért jó vigyázni!

Gréczi Emőke

A Kieselbach Galéria őszi festményárverése éppen két héttel követi a Mű-Terem Galéria aukcióját. A két anyag nem jobb vagy gyengébb a másiknál, egyszerűen más. Kieselbach viszonylag kevés tétele változatosabb képet mutat: több kuriózum mellett kevesebb a „töltelék" és a biztos sikerdarab.

Léteznek divatos művészek, és léteznek kihagyhatatlan művek, amelyek sorsa elméletileg független a pillanatnyi befektetési praktikáktól. Ha egy kép művészi, ritkaság- és forgalmi értéke találkozik, felerősítik egymást, és az alkotás nagyon magas áron cserél gazdát, nem beszélve az ügyesen megszervezett kommunikációról, amely jelentékenyen befolyásolhatja a vészesen fogyatkozó, piacképes fő művek szereplését. (Analógiának tekintsük Szinyei Merse Pál Parkban című festményét, amelynek sokak által kifogásolt művészi hiányosságait dekorativitása és lenyűgöző mérete pótolta, így érhetett el 70 milliós leütési árat Kieselbachnál közel három évvel ezelőtt.)

Ezúttal Farkas István és Paál László egy-egy művétől várható kiugrás, ami persze egyáltalán nem biztos, hogy bekövetkezik.

Farkas István Beszélgetők című olajképe, az École de Paris „magyar szakaszának" egyik fontos állomása, retrospektív kiállítások és monográfiák kihagyhatatlan darabja. A Beszélgetők (más néven A levél) egy olyan korszakban készült, amikor a művész többnyire már csak temperát használt. A nagyméretű festmény 8 millió forintról indul a pénteki aukción. A kép ott volt a BÁV 1975-ös árverésén. Akkor 24 ezer forintért vették meg. Farkas nem gyakori szereplője az aukcióknak: 1957 és '77 között mindössze öt olajfestménye szerepelt.

Első látásra meglepő lehet az anyag sokfélesége, a klasszikusok vártnál nagyobb aránya, és a tetemes kortárs kínálat mellett alig van átmenet: néhány darab a régi avantgárdból, az Európai Iskolából és harmincnál több mű egy ismeretlen életműből.

A klasszikusok élén egyértelműen Paál László tájképe (Faluvége) áll 12 milliós kikiáltási árral. Paál tájképei sem tűnnek fel gyakran. A Barbisoni erdőért 1,2 millió forintot fizettek a Blitz Galéria első, 1993-as árverésén, a lényegesen kisebb Barbizoni erdőbelső viszont már 8,5 milliót ért Kieselbachnál két évvel ezelőtt. A most árverésre bocsátott Faluvége feltehetően azonos azzal a művel, amely 1976-ban 180 ezer forintért kelt el a BÁV-nál.

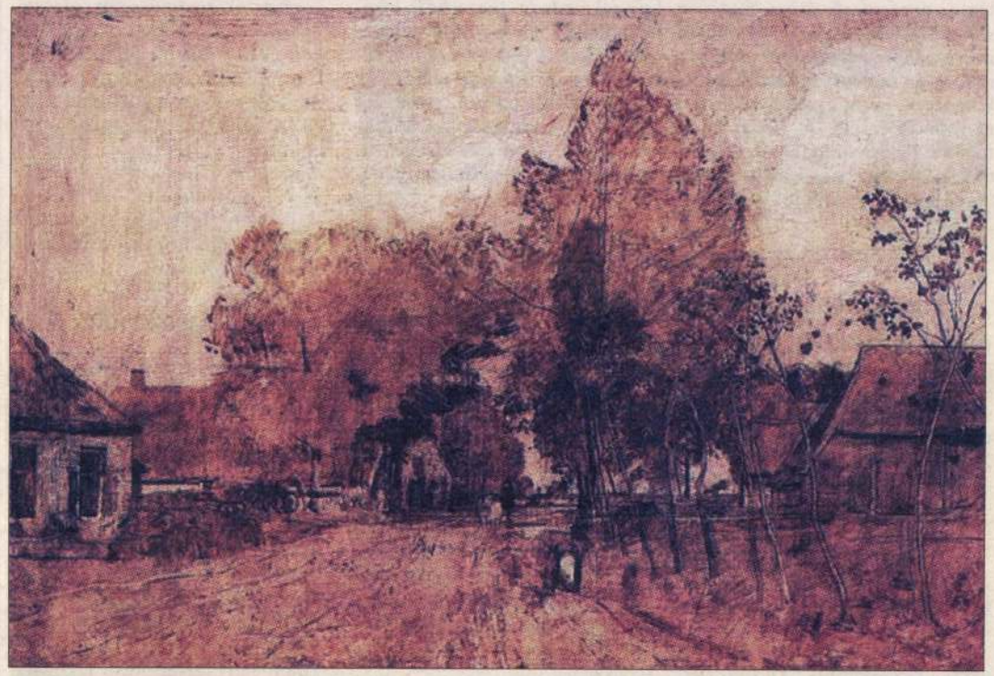

Paál László: Faluvége

E kép mellett szinte elsikkadnak Benczúr Gyula, ifjabb Markó Károly, Barabás Miklós, Ligeti Antal vagy Mészöly Géza művei. Izgalmas találkozás Berény Róbert és Orbán Dezső tájképe (mindkettő Parkrészlet címmel) a Nyolcak alkotói csoport működésének idejéből. Az 1909-es Berény-kép 6 millióval, Orbán műve 3,5 millióval kezd.

Mattis-Teutsch János két most induló kompozíciója közül az egyik (a Lelki virágok című sorozat tagja) abból a mappából került elő, amelyet a művész unokája, állított össze 1950-ben (5 millió). Érdemes felhívni a figyelmet néhány tételre, amely az Európai Iskola művészeihez és előfutáraihoz kapcsolódik. A gyűjtők úgy tartják, hogy egy Vajda Lajos-mű annyiba kerül, amennyit az eladó kér érte, hiszen többnyire „bebetonozott" gyűjtemények őrzik. Évente legfeljebb három-négy rajz bukkan fel a piacon, a mostani, reprodukált darab (Kápolna kézzel) 700 ezer forintról indul. Anna Margit 1942-ben festette önarcképét Ámos Imrével, a nagyméretű temperakép szerepelt a festőnő 1989-es dachaui kiállításán. Vajda, valamint Picasso és Braque hatását látjuk Bálint Endre két európai iskolás olajképén (Kompozíció, Csendélet – 280 ezer). Kornis Dezső egy későbbi, 1959-es tasista képpel szerepel.

A fent említett ismeretlen életmű Hegedűs Endréé. A fiatalon elhunyt művész most előkerült alkotásai – a novecento furcsa játékos megnyilvánulásai – korainak tekinthetők, hiszen mindössze kilenc év adatott számára az alkotáshoz.

A kortárs anyag két erőssége Csernus Tibor 1977-es Halas csendélete (800 ezer) és az ugyancsak Bernáth-tanítvány Lakner László korai, 1959-es Csendélet kagylóval és trombitával című kompozíciója (1,2 millió), amelyen éppen Csernus hatása látható. Záborszky Gábor festményét Déry Tibor kötete, a Napok hor-

Mit vegyen, aki nem gyűjt, csak befektet

Nagyházi Csaba, Nagyházi Galéria: Szinte teljesen mindegy, hogy öt-, tíz- vagy húszmillióért melyik műtárgytípusból válogatunk. Érdemes követni a bécsi piac viselkedését, a Dorotheum kínálatát és árait. A festmények közül a 19. századi vagy annál régebbi műveket érdemes vásárolni, illetve a kismesterek kvalitásos alkotásait, ezek magyarországi áráért Ausztriában már csak keretet kapnánk. A bútorok ára leragadt az elmúlt két évben, muszáj emlékednie hamarosan. A bécsi árszinttől mégis az ezüstök maradnak el a leginkább, árveréseinken a külföldi kereskedők a kinti ár ötven százalékáért vásárolnak Monarchia-korra készül, hogy néhány év múlva a nyugat-európai és a magyar árak között kiegyenlítődik a különbség.

Erdész László, Erdész Galéria, Szentendre: Befektetési céllal kizárólag magas minőségű képet szabad vásárolni, nemzetközileg elismert művészekét. Ha valakinek ötmillió forintja van erre a célra, akkor Czóbelt vásároljon. Tízmillióért mondjuk Mattis-Teutsch János művei, húszmillióért Kassák Lajos, Bortnyik Sándor, Tihanyi Lajos képei közül válasszon, ha egyáltalán talál a piacon. Éppen a külföldi érdeklődés hatására várható, hogy áruk még a

te *dr. Busáné dr. Fejérvári Andrea*, a három település új körjegyzője –, hiszen kolléganőm, *Némethné Hajzer Marietta* a kritikus időszakban, a saját feladatai mellett megpróbálta lelkiismeretesen ellátni a jegyzői teendőket is. Ennek köszönhetően nem merültek fel égbekiáltó törvénytelenségek." *(9. oldal)*

Dr. Busáné dr. Fejérvári Andrea

Kényes kérdések a

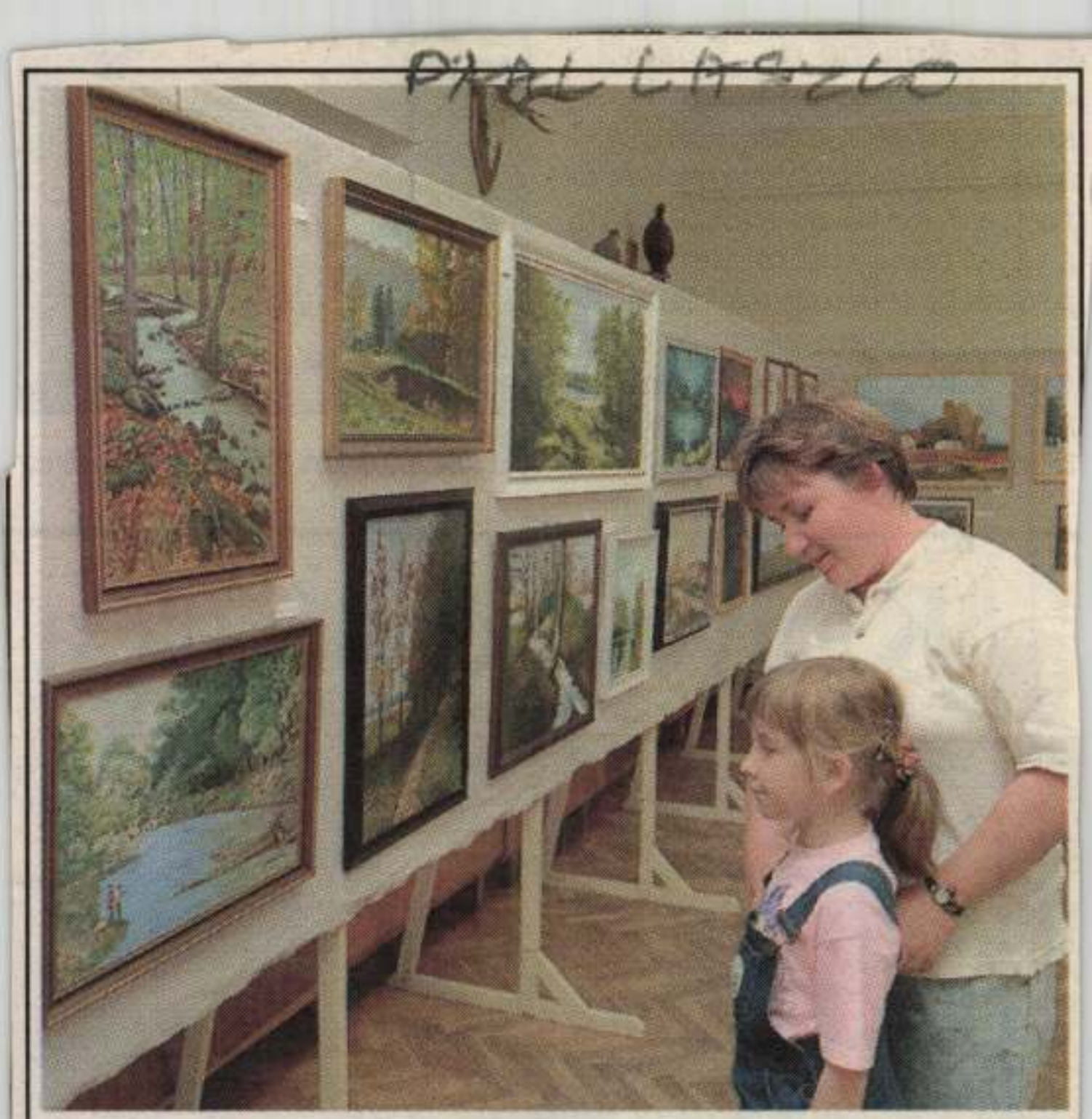

A napokban a győri Ady Endre Művelődési Ház Paál László Képzőművész Körének munkáiból kiállítás nyílt az intézmény klubtermében. A 18 éve működő közösséget fiatalok és idősek alkotják. A huszonegy tag *Szalkai Károly* festőművész irányításával alkot és dolgozik. A tárlat munkásságukat mutatja be, festményeiket és grafikáikat. Megtekinthető július 14-ig, vasárnap kivételével naponta 10-től 18 óráig.

Paál László

Nagybánya művészete (katalógus)
Magyar Nemzeti Galéria, 1996

Szöveg : 79, 84, 88, *107/27*,

Mondrian, Piet 50, 201
Monet, Claude 7, 121, 140
Muche, Georg 81
Munch, Edvard 9, 118
Munkácsy Mihály 126, 134, 137, 138, 139, 140, 142, 228
Muthez, Richard 220

Nagy Balogh János 169, 174
Nagy Sándor 201
Nolde, Emil 7, 8, 114
Nemes Lampérth József 170, 171

Nyergesi János 174

Paál László 134, 139
Paizs–Goebel Jenő 168
Passuth Krisztina 236
Pataki Gábor 236
Pechstein, Max 80
Perlrott Csaba Vilmos 126, 158–159, 160
Petőfi Sándor 126
Péri László 81, 92, 96, 203, 211, 213–214, 241
Picasso, Pablo 14, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 124, 151, 163, 201, 203, 205
Piloty, Karl 133, 136, 168
Pissarro, Camille 121, 140
Poelzig, Hans 48, 51
Poussin, Nicolas 90
Pór Bertalan 98, 162, 164–165, 172, 200
Prinzhorn, Hans 64
Pru'dhon, Pierre Paul 118
Puni, Ivan 11, 29–31

Raffaello 184
Redon, Odilon 118
Reinhardt, Max 91
Rembrandt 7
Renoir, Pierre August 119, 120, 121, 140
Rippl–Rónai József 85, 126, 143, 144–148, 149, 150, 153, 154, 161, 174, 178
Rousseau, Henri 118, 186, 187, 216

Scheiber Hugó 199–200, 241
Schelfhout, Lodewijk 8
Schlemmer, Oskar 81
Schlichter, Rudolf 81
Schmidt–Rottluff, Karl 8, 80
Schönberger Armand 158, 163
Schrade, Hubert 88, 89
Schwitters, Kurt 12
Signac, Paul 7, 140
Simon J. György 182
Sisley, Alfred 121, 140
Slevogt, Max 7, 80
Steinmetz, Georg 91

Székely Bertalan 125, 131, 133–136, 137, 140, 172
Szinyei Merse Pál 136, 140, 141, 142
Szobotka Imre 160
Szőnyi István 134, 153, 167, 168–169, 170, 215

Tatlin, Vladimir 28, 45
Terborch, Gerard 19
Thorn–Prikker, Jan 8, 201
Tihanyi Lajos 118, 154–157, 158, 161, 163
Tiziano 89
Togores, José de 82
Toorop, Jan 8, 201
Toulouse–Lautrec, Henri 121
Tour Donas, Marthe 11

Uitz Béla 153, 165, 166–168, 170

Vallotton, Félix 146
Vaszary János 134, 141, 142, 143, 148–150, 169, 174
Vámosi Pál 241
Velázquez 119
Vlaminck, Maurice 82
Vuillard, Edouard 146

Walden, Herwarth 7
Westheim, Paul 89
Whistler, James 7, 146
Wolf, Georg Jacob 89
Wucher, Mónika 236

Zahn, Leopold 118
Zola, Emile 126

PAÁL LÁSZLÓ

Kállai Ernő: Összegyűjtött írások. Magyar nyelvű cikkek, dokumentumok 1912–1925. Bp. 1999, Argumentum — MTA MKI

Paál László sűrű erdeje

Harminchárom évesen halt meg a festő, akinek százötvenedik születésnapja volt a héten. Viszonyításképpen: kortársai közül Munkácsynak ötvenhat, Mednyánszkynak hatvanhét, Szinyei-Mersének hetvenöt év adatott nyomot hagyni a művészettörténetben. Fennmaradt festményeinek száma nyolcvan és száz közötti. Szinyeinek – a tétlen évtizedek ellenére – két és félszer több. Mednyánszkyét négyszer annyira becsülik, noha életművének nagy részét szerteszét hagyta. Munkácsy mennyiségben mindőjüket veri. A párizsi műkereskedők anno mohók voltak, asszonya telhetetlen, ő maga pedig hirtelen lett divatos. Életének utolsó szakaszában a kelleténél is többet festett.

De Paál Lászlónak a rövidre mért harminchárom év sem volt rózsadíszes, százholdas pagony. Élete leginkább még azokra a magafestette erdőmélyekre hasonlított, amelyeken az ösvény nem vezet sehonnan sehová, amelyeknek páfrányos aljnövényzete alattomos mocsarat is rejthet, és ahová a ferdén beeső fénypászmák, a távoli ég félreérthetetlen üzenetei csak arra valók, hogy általuk váljanak a fák még sötétebbé, a lombok még tömörebbé, a levegő még nehezebbé.

Pedig élete nem indult balszerencsésen. Ígéretes pályakezdés, gyors fölfedeztetés, Munkácsy-barátság, bécsi, hollandiai, angliai, düsseldorfi tanulmányutak és tisztesnek látszó hátrahagyott családi háttér, kisnemesként postamesterkedő atyával, földbirtokos famíliából való anyával, jó testvérekkel. Csak kicsi szerencse kellett volna – és nem akarni mindenáron igazi művésznek lenni. Talán még szalonelismerés is osztályrésze lehetett volna, talán még állandó vevőköre is keletkezik.

Nem így alakult. Paál nyughatatlan volt, és nem kötött kompromisszumot egyetlen csábító kanyarban sem. Addig vándorolt, míg nem érkezett el a realista festészet egyik hites, valószínű, hogy a leghitesebb helyére, Barbizonba, a fontainebleau-i erdőben festegetők közé. Oda, ahol a résztvevők szeme előtt nem lebegett szalonaranyérem – mindenáron. Oda, ahol a társadalom tülekedése, álművészete, agresszív hanghordozása már el sem jutott. Oda, ahol a csendben megfogan – mint a dal – a természetről szóló jó művészet.

Jó művészetet csinálni nagy luxus. A művészetszociológia úgy tudja, hogy a barbizoniak általában nem voltak szegény emberek. Corot-tól Daubigny-ig, Diaztól Dupréig tehetős francia középosztályi családok sora állta a művészélet költségeit. Ez még nem a bohém élet, a Montmartre kora. És nem is voltak soványak, tüdőbajosak sem. Csak – és a körülményekhez képest – szabadok.

A balszerencse-sorozat ekkor kezdődött Paál életében, és tartott mindhalálig, sőt azután is. Családja elszegényedett. Anyja megvakult. Testvérei támogatásra szorultak. Műkereskedője megvonta tőle bizalmát. Kiszemelt menyasszonya fölbontotta az eljegyzést. Még az 1873-as világkiállításon végre-valahára elnyert medaliónjáról sem szólt méltató sor. Nevét a kritikus egész egyszerűen összecserélte valaki mással. Mindezek helyett és mindezek ellenében dolgozott. Az emlékezések szerint valósággal munkamániás volt. 1879-ben, a charentoni elmegyógyintézetben végezte.

De mintha még halálában is átok ülne művészetén. A források úgy tudják, hogy életének legutolsó, tárlaton még nem szereplő művei, bizonyos „fehér képek" megsemmisültek. Állítólag maga a nagy barát, aki a temetésen egyébként a megrendüléstől ájultan rogyott össze, Munkácsy volt a likvidátor. Nyilván méltatlannak ítélte az „impresszionisztikus" vásznakat, nyilván ízlésétől alapvetően volt távol a kísérletezésnek ez a zabolázatlan formája. Belegondolni értelmetlen, hogy „mi lett volna, ha". De a fantázia csak rámozdul e láthatatlan végjátékra.

Művei sokára, csak húsz évvel később kerültek gyűjteményes formában a magyar közönség elé. Ám akkor, 1902-ben, tűz ütött ki a Nemzeti Szalonban. Műveinek fontos része veszett oda.

Most meg vásznai kényszerülnek osztozni a Munkácsy-képek sorsában. Választott festékanyaga nem nagyon állja az idő próbáját. Javítgatják, restaurálgatják, de eléggé hiába. Nem is egy közülük az enyészettel parolázik.

A bús történet mintha eltakarná Paál László életművének valódi karakterét. Mintha mindannyian a biográfia foglyai lennénk. Interpretátorai egyrészt rendre lenyűgöződnek az attraktívan szomorú sors szépsége láttán, másrészt kényszeresen bajlódnak a „másságnak" és a „hasonlíthatóságnak" az összeegyeztetésével. „De magyar-e művészete? – ütötte meg mindjárt az alaphangot első monográfusa, Lázár Béla –, hiszen szinte egész életét idegen környezetben élte át, idegen művészeti áramlatok között, idegen művészegyéniségek hatása alatt!" Az „idegenek" nem is maradnak adósak, visszadobják a labdát, rendesen. „Minden kétségen felül áll, hogy Paál a legkiválóbb magyar festő tehetségek egyike" – mondta róla egyik osztrák kollégája. „Művészete alapvetően romantikus, és úgy gondolom – mondta volt a Sorbonne professzora emlékbeszédében –, hogy ebben megtalálható a magyar szellemiség lényegének kifejezése."

Ilyennek látta Paált: Munkácsy Mihály

És mindaddig föl-fölparázslik majd e terméketlen vita, míg a művészeti írók kénytelenek szinkronikus időtáblázatokkal dolgozni. Mely időtáblázatból kitűnik, hogy például 1874-ben, amikor Paál megfesti egyik legszebb barbizoni erdőrészletét, kevés motívummal, pasztuózus ecsetkezeléssel, becsillanó párás pocsolyákkal meg mélabús alkonyi barnákkal és őszt sejtető elvirágzó sárgákkal, az a stílus mennyire nem érvényes egy ugyancsak 1874-ben festett „igazi" magyar tájképre. Például Brodszky Sándor balatoni vedutájára, mert annak egén a selyemfellegek, annak bokrain a részletgazdag levelek, annak víztükrén az áttetsző türkizsávok akár színpadi háttérnek is beillenének a szüreti mulatságot megjelenítő komédiások mögé. És ez a stílus ugyanakkor mégis mennyire más, mint a kor „csúcstechnológiájú" művészete. Például az ugyancsak 1874-ben Claude Monet festette argenteuil-i híd látképét, a maga formátlan pamacsfelhőivel, önkényes képkivágatával, napszakot, klímát, miliőt éreztető reflexes vízfodraival alighanem egy világ választja el a barna borongástól.

Hát igen. A mi késő barbizoni Paál Lászlónk – ebben a versenyszellemmel átitatott művészettörténetben – éppen félúton helyezkedik el a heroikusra váltó ideális biedermeier tájkép és a tiszta érzéki modern impresszionizmus között. Félúton helyezkedne el, ha *ezeket* a játékszabályokat a fejlődésnek mint egyetlen hiteles útját fogadjuk el érvényesnek. Lenne azonban egy másik megfejtése is Paálnak, és a Paál típusú művészetnek. Egy olyan, amely nemcsak a haza vagy haladás, magyar vagy francia, romantikus vagy modern ellentétpárban jeleníti meg az egyszeri látványt, hanem amely képbe kombinálja a művészi személyiség osztályozhatatlan titkát is.

„Remek ember volt, magas és nyúlánk, nagyobb, semhogy meghajlás nélkül léphette volna át a szoba küszöbét. Leírhatatlan szeretetreméltóság sugárzott arcáról, szemei szívet megnyerő barátsággal ragyogtak" – írta róla jó megfigyelőként erdélyi barátja. Ez bizony nem az a realista festőhöz illő portré, amely például az egyetlen hiteles arcmásán, a Munkácsy-vásznon megjelenik. De az űzött-csapzott romantikus attitűdnek is híján van. Paál eltalált igazi vonásai mögött egyszerre csak fölsejlik Miskin herceg nem e világi bolond jósága, Mednyánszky nonkonformista igazságkeresése és a századforduló többi, elátkozott, istenkereső, pokoljáró zsenije.

Oly korban volt fiatal – és idősebbnek lenni neki nem adatott meg –, amikor a művészi ábrázolás irtózott minden látványon túlitól. A megfigyelés helyettesítette a transzcendenciát. Sőt. A megfigyelés maga volt a transzcendencia. Az igazán pozitivista művészegyéniségek nem is nagyon válogattak fontos és nem fontos között: egymás mellé rakták a tarkabarka világot, úgy örültek neki. Még a fegyelmezett barbizoniak is hol elidőztek egy rőzsehordó nénikénél vagy egy lápos síkságon, egy tehénfejő fiúnál, vagy egy hajnali szántáson. Hát még az impresszionisták! Nekik végképp nem volt tabutéma.

Paált viszont csak néhány, később pedig csak *egyetlen* téma érdekelte. A sűrű rengeteg. A mérsékelt égövi dzsungel. Az emberélet útjának felén található sötét erdő. Ezt ismételgette monomániásan, ezzel kelt, ezzel feküdt, ez jelentette számára az *egész világot*. Képei egyenként nézve szép magyar–francia erdők.

Az egész együtt mégis egy belső erdő. Egy szegény lélek bánatos víziója, sok finom eszközzel, rengeteg érzékenységgel, de nagyon kevés reménnyel megjelenítve. Fái a realizmus magjából sarjadtak, de lombjait már a szimbolizmus naplementi szellője billegtette. Az a fuvallat, amely egy generációval később már a Van Gogh-i mezőket, a Csontváry-féle cédrusokat simogatta.

P. Szűcs Julianna

Paál László

Sohasem mondtam, hogy Isten nincs többé

– emlékezik vissza a Nobel-békedíjas Elie Wiesel élete legnehezebb időszakára

Századunk Alzheimer-kórban szenved, és az emlékezetért vívott háborút biztosan elveszítjük – mondja Elie Wiesel. A 68 éves amerikai író, filozófus tanár, aki tíz évvel ezelőtt kapott Nobel-békedíjat, munkásságát és életét a világháború túlélői, az elnyomottak és emberi jogaiktól megfosztottak ügyének szentelte. A franciául, angolul és jiddisül író Wiesel legújabb memoárkötete – a magyarul nemrég megjelent Minden folyó a tengerbe siet – annak a jele, hogy a szerző mégis sikerrel küzd a felejtés, az emlékezetkiesés ellen. A Népszabadságnak adott interjújában Elie Wiesel főként arról szól, mi foglalkoztatja közéleti emberként és íróként. Beszél politikus barátairól, családásairól, kudarcairól és arról az életét örökre meghatározó, tragikus élményről, amit számára Auschwitz jelent.

– Amikor New York-i telefonszámán kerestem, titkárnője közölte, hogy épp Varsóban van. Mint megtudtam, egy napot töltött a lengyel fővárosban, hogy részt vegyen a kielcei pogrom 50. évfordulóján rendezett megemlékezésen. Tavaly januárban pedig, az államfők és politikusok mellett, ön is ott volt az első sorban az auschwitzi emlékmenetben. Egész munkásságát, életét a holocaust áldozatainak szentelte. A Nobel-békedíj is ezt ismerte el. Nem tart mégis attól, hogy a túl sok beszéd és megemlékezés éppen az ellenkező hatást váltja ki, mint amit szeretne?

– A holocaustról csak akkor beszélek, amikor szükséges. A napi munkám egyébként irodalomtanításból és írásból áll. Én nem vagyok közéleti figura, legalábbis nem szeretek az lenni. Megpróbálok elfutni a tévések, a filmesek és az interjúk elől. Az első válaszom mindig elutasító, de a nyomás nagyon nagy, és mindenki azt akarja, hogy nyilvánosan mondjak véleményt. Én azonban a magam módján, a könyveimben, az egyetemi órákon a diákoknak adom elő mondandómat. A közvádló szerepe nem igazán illik rám. Örökké emlékeztetni: ez nem az én stílusom.

– Gondolom, hogy Roman Vishniak orosz származású fotóművésznek a filmben felhasznált, 1935–1939 között Kárpátalján készült fotói és némafilmrészletei önnek is tetszettek?

– Igen, Vishniakot – aki még 1941-ben ki tudott menekülni a koncentrációs táborból az Egyesült Államokba – nagyon jól ismertem. Közeli barátok voltunk; fotóalbumához előszót írtam, a második albumát a feleségem szerkesztette.

– Ön azt írta Vishniakról, szinte rögeszmésen nem engedte, hogy a feledés legyőzze az emlékezést. De azzal, ugye, egyetért, hogy az a világ, melyet a Vishniak-fotók mutatnak, eltűnőben van?

– Természetesen, ez így van. A kelet- és közép-európai kisváros zsidó közössége már nem létezik. Ahogy már a múlté az én szülővárosom, az erdélyi Máramarossziget, gyermekkorom világa, ahonnan marhavagonban deportáltak a szüleimmel, testvéreimmel együtt.

– Az írónak nem okoz csalódást, ha a mai fiatalokat inkább Madonna és nem a múlt tragédiái érdeklik?

– Nem tudom, ön kikre gondol, kiket ismer, de az én tapasztalataim jobbak ennél. A diákjaim, akiket a bostoni egyetemen tanítok, nagyon érdeklődnek a múlt iránt. Ez a generáció, amelyik a Vietnam-háború ellen tüntetett, ma már a negyvenes-ötvenes éveiben jár, és a gyerekeit is érdekli a múlt. Ez a generáció, amelyik a Vietnam-háború ellen tüntetett, ma már a negyvenes-ötvenes éveiben jár, és a gyerekeit is érdekli a múlt. Ez a generáció, amelyik a Vietnam-háború ellen tüntetett, ma már a negyvenes-ötvenes éveiben jár, és a gyerekeit is érdekli a múlt.

Franciául, angolul, jiddisül is

– Most min dolgozik?

– A korrektúrát végzem a Memoárok második kötetén, amelynek címe az első kötet címéül választott bibliai idézet folytatása: Minden folyó a tengerbe siet, de a tenger még sincs tele. Közben egy másik bibliai tárgyú könyvet is írok. A legfontosabb azonban, hogy minden reggel dolgozom valamelyik, éppen megkezdett novellámon; az egyiket még be sem fejeztem, máris belekezdek egy másikba. A Memoárok a naplómon, jegyzeteimen alapulnak. Komputerrel nem tudok bánni, de számos töltőtollam van. Minden könyvemhez másikat használok. Ez a hobbim.

– Köztudott, hogy franciául ír, angolul tanít és jiddisül álmodik. Erdélyi magyar születésű, így a magyar és a román nyelvet is érti és beszéli. A háború után árván maradt kamaszfiú e kényszer szülte soknyelvűség ellenére többször nevezte magát hontalannak. Ön azonban ma amerikai állampolgár. Előny vagy hátrány önnek mint írónak a különféle nyelvek ismerete?

– Egy véletlen balesetnek köszönhetően amerikai állampolgár vagyok. 1956-ban egy izraeli újság tudósítójaként utaztam New Yorkba, ahol egy autó elütött, és felgyógyulásom jóval tovább tartott, mint a vízumom. Utólag pedig egyszerűbb volt amerikai állampolgárságért folyamodnom, mintsem a vízumhosszabbítást kérvényezni. Ma már nem tudnám elképzelni, hogy ne az Egyesült Államok állampolgára legyek.

– Ön a New York Timesban nyílt levélben bírálta Giscard d'Estaing francia elnököt, amiért futni hagyta azt a terroristát, aki az 1972-es müncheni olimpia idején a vérfürdő kitervelője volt. A hatalom, ez szinte közhely, megváltoztatja a személyiséget.

– A hatalmat nem lehet büntetlenül gyakorolni. A hatalom közelébe kerülni veszélyes dolog. A jellemet is képes megváltoztatni. Ezért aztán sokszor csalódtam is.

– Mitterrand elnökhöz is szoros barátság fűzte...

– Nagyon közeli barátok voltunk.

– Tavaly jelent meg a Mitterrand–Wiesel párbeszéden alapuló könyv Emlékezések két hangra címmel. A mű előszava szerint a néhai elnök második hivatali ciklusa végén, távozóban nyíltan kívánt beszélni életéről, politikai pályájáról. A párbeszédhez az elnök Elie Wieselt választotta, akit ismert és akiben bízott. A könyvben Mitterrand mégsem beszélt katonák sírjai vannak. Akkor ön a csatát elvesztette, de később, Nobel-békedíjasként, más ügyekben már nagyobb nyomatékkal léphetett fel.

– Amikor Reagan elnök a kongresszusi aranyérem kitüntetést adta át nekem, kihasználtam a tévényilvánosságot és kértem őt, hogy ne látogasson el Bitburgba. Nem érthettem egyet ugyanis azzal, amire a németek hivatkoztak, hogy ott csak a jó SS-ek vannak eltemetve. Egyébként is akkortájt mondta Kohl kancellár szóvivője: a németeknek elegük van abból, hogy örökké bűnösnek érezzék magukat.

Van, ami változik, és van, ami nem

– Az egyik amerikai lap szerint ön dicsérte a nemrég botrányt kavart Goldhagen-könyvet, amely Hitler készséges hóhérai címmel, Az átlagnémet és a holocaust alcímmel jelent meg.

– Egészen pontosan azt mondtam, hogy ez fontos könyv, mert eddig nem tárgyalt kérdéseket feszeget. Kifogásoltam azonban, hogy meg akarja magyarázni azt, amit nem lehet, vagyis a vészkorszakot.

– Ön, aki mélyen vallásos neveltetést kapott, még a haláltáborban is megőrizte hitét Istenben?

– Soha, még Auschwitzban sem mondtam, hogy Isten nincs többé. Bár csodálkoztam, hogy hol is lehet, hogy nem látja ezt a sok szenvedést. Sorstársammal és író barátommal, az olasz Primo Levivel – akinek más volt a felfogása – sokat vitatkoztunk erről. Istent meg lehet szólítani, kérdőre lehet vonni, de nem hiszem azt, hogy az ellenségnek sikerült Istent elpusztítania. Az ellenség megölte az Istenben hívő embereket is, de nem az Is-

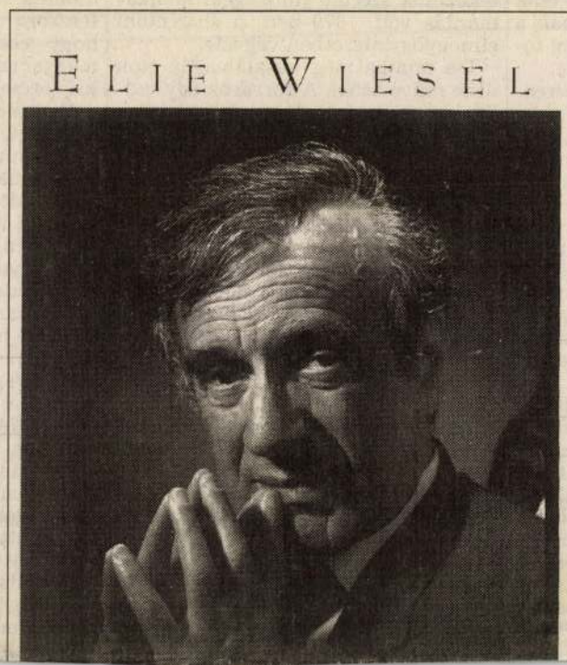

Csak a műholdas technika mondott csődöt az Azerbajdzsán elleni vébéselejtezőn

Tavaszi reményeinket tápláló háromgólos siker

AZERBAJDZSÁN–MAGYARORSZÁG 0-3 (0-1)
Baki, harmincötezer néző, vezette: Poljak (horvát).
AZERBAJDZSÁN: Zsidkov (Kudijev, 89.) – Gajszumov, Aszadov, Abusov, Agajev (Getman, 85.) – Ahmedov, Rzajev, Izsidov, Licskin (Haszanbekov, 46.) – Szulejmanov, Guszejnov.
MAGYARORSZÁG: Sáfár – Mracskó, Bánfi, Kuttor – Nyilas, Urbán (Szlezák, 89.), Illés (Sándor, 75.), Halmai, Nagy – Klausz, Torma (Dombi, 63.).
Gólok: Nyilas (43., 70. – utóbbit 11-esből), Urbán (82.).
43. perc: Nyilas a jobbösszekötő helyéről, mintegy 13 méterről lőtt, és a labda Gajszumovot is érintve került Zsidkov kapujának jobb oldalába (0-1).
70. perc: Urbán cselezgetett az azeri büntetőterületen belül, amikor a kaputól nyolc méterre ellökték. A büntetőt Nyilas a kapu bal oldalába lőtte (0-2).
82. perc: Nagy a bal oldalról tálalt Urbán elé, aki hat méterről okos góllal állította be a végeredményt (0-3).

A Bahramov stadionban szerzett győzelmével a csoport második helyére ugrott a Csank-csapat *(ExPress fotóügynökség, Zürich)*

(Munkatársunktól)

Különgépen, saját szakácscsal s – utólag talán már nem titok – némi élelmet is csomagolva indult el a világbajnoki selejtezősorozat *legkalandosabbnak* ígérkező túrájára a magyar labdarúgó-válogatott. A távoli *Azerbajdzsán* felfedezése néhány esztendeje egzotikus kiruccanásnak ígérkezett volna, ám a nemzetközi futballerőviszonyok magyar szempontból nem éppen kedvező módosulása, no meg a *svájciak* kínos kudarca okán már csak óvatos bizakodással utazott *Bakiba* a delegáció. Persze nyilvánvaló volt: ha *Csank* János társulata versenyben kíván maradni a *franciaországi* repülőjegyért, vasárnap feltétlenül győzni kell a *Tofik Bahramov stadionban*.

Kellemes időben, zsúfolt nézőtér várta a két együttest, ám a hazaiakat már a kezdés előtt kellemetlen meglepetés érte, sérülés miatt Kazbek *Tuajev* kapitány az utolsó másodpercekben *Kurbanov* helyett *Guszejnovot* állította a kezdő tizenegybe. Az első feljegyzésre méltó lövés *Mracskó* érdeme volt.

(A magyar tévé nézői ezt az akciót még nem láthatták, mivel technikai problémák miatt nem sikerült kapcsolni Bakit. Noha a hivatalos vizsgálat az ügyben hétfőn kezdődik, az első információk szerint Azerbajdzsánból *Moszkvába* még eljutott a műhold segítségével sugárzott kép, a malőr vélhetően az orosz fővárosban történt – így keveredhettek például az azeri meccsképek a moszkvai egyes csatorna időjárás-jelentésével... A *TeleSport* főosztályvezető-helyettese, *Gyulay* Szabolcs a *Magyar Nemzet* kérdésére megerősítette: hasonlóan kínos eset „emberemlékezet" óta nem fordult elő, s persze a csalódott tévénézőket aligha lelkesíti, hogy a 25 percnyi közvetítésrészletért vélhetően nem utalják majd át az egyébként üzleti titoknak minősülő összegű jogdíjat. A baki közvetítés *bakijára*, a technikai zűrzavarra jellemző, hogy a rádiós vonal is csődöt mondott.)

Némi vigasz a honi drukkerek számára, hogy legalább a nyitó gól képernyőre került. A karrierje első válogatott-találatát jegyző *Nyilas* lélektanilag a legjobb pillanatban nyeste a hálóba a labdát, hiszen már csak két perc volt hátra az első felvonásból. A folytatásban a hírügynökségi jelentések szerint elszántan rohamoztak az azeriek, de némi szerencsével sikerült megőrizni az egygólos előnyt. Negyed óra elteltével alábbhagyott a házigazdák támadókedve, s *Halmai* kapufája már jelezte, hogy újra a magyarok akarata érvényesül. Nyilas büntetője végképp megrogyasztotta a kék-fehér csíkos mezben játszó hazaiakat, *Urbán* találata pedig már csak a ráadást jelentette (0-3).

Mivel *Bernben* 22 ezer néző előtt *Norvégia* együttese *Leonhardsen* 22. percben rúgott góljával 1-0-ra verte *Svájcot*, a magyar válogatott a 3. csoport második helyén várhatja újabb, jövő év április 30-án esedékes Svájc elleni idegenbeli erőpróbáját. (A csoport következő meccse 1997. április 2-án az *azeri–finn* találkozó lesz).

Az állás:

1. Norvégia	3	3	0	0	9-0	9
2. Magyarország	3	2	0	1	4-3	6
3. Svájc	3	1	0	2	3-4	3
4. Azerbajdzsán	3	1	0	2	1-8	3
5. Finnország	2	0	0	2	2-4	0

Európai gólok

1. csoport
Szlovénia–Bosznia-Hercegovina 1-2 (1-2). Gól: *Zahovic*, illetve *Bolic* és *Kodro*. **Horvátország–Görögország 1-1 (1-1).** Gól: *Suker*, illetve *Nikolaidisz*. Az állás: Görögország 5/8, Dánia 2/6, Horvátország 3/5, Bosznia 3/3, Szlovénia 3/0.

2. csoport
Grúzia–Anglia 0-2 (0-2). Gól: *Sheringham* és *Ferdinand*. **Lengyelország–Moldova 2-1 (1-0).** Gól: *Baluszynski, Warzycha*, illetve *Klescsenko*. Az állás: Anglia 3/9 , Olaszország 2/6, Lengyelország 2/3, Grúzia 2/0, Moldova 3/0.

4. csoport
Ausztria–Lettország 2-1 (1-1). Gólok: *Polster, Herzog*, illetve *Rimkus*. **Skócia–Észtország 1-0 (1-0).** Gól: *McGinlay*. Az állás: Skócia 3/7, Ausztria 3/7, Svédország 4/6, Beloruszia 4/4, Észtország 2/3, Lettország 4/1.

5. csoport
Luxemburg–Oroszország 0-4 (0-2). Gól: *Tyihonov, Kancselszkisz, Beszt-csasztnih, Karpin*. **Ciprus–Izrael 2-0 (2-0).** Gól: *Kokis* 2. Az állás: Oroszország 3/7, Izrael 3/4, Bulgária 2/3, Ciprus 2/3, Luxemburg 2/0.

6. csoport
Jugoszlávia–Csehország 1-0 (1-0). Gól: *Mijatovic*. Az állás: Jugoszlávia 4 /12, Szlovákia 3/9, Csehország 3/4, Spanyolország 2/4, Feröer-szig. 5/0, Málta 3/0.

7. csoport
Hollandia–Wales 7-1 (4-1). Gól: *Bergkamp* 3, R. *de Boer, Jonk*, F. *de Boer, Cocu*, illetve *Sounders*. **Törökország–San Marino 7-0 (2-0).** Gól: *Derelioglu* 4, *Sükür* 2, *Saglam*. Az állás: Hollandia 2 /6 , Belgium 2/6, Wales 4/6, Törökország 2/3, San Marino 4/0.

8. csoport
Liechtenstein–Macedónia 1-11 (0-6). Gól: *Schädler*, illetve *Gavevski* 3, *Stojkovski* 2, T. *Micevski* 2, *Csirics* 2, *Hristov*, V. *Micevski*. **Írország–Izland 0-0.** Az állás: Macedónia 4/7, Írország 3/7, Románia 2/6, Litvánia 3/6, Izland 4/2, Liechtenstein 4/0.

9. csoport
Németország–Észak-Írország 1-1 (1-1). Gól: *Möller*, illetve *Taggart*. **Portugália–Ukrajna 1-0 (0-0).** Gól: *Couto*. **Albánia–Örményország 1-1 (0-0).** Gól: *Frahollai*, illetve *Petroszjan*. Az állás: Portugália 4/7, Ukrajna 3/6, Németország 2/4, Örményország 4/3, Észak-Írország 4/2, Albánia 2/1.

Külföldi stadionok

UTÁNPÓTLÁS-EB. A magyar válogatott harmadik mérkőzését is elveszítette: *Finnország* és *Norvégia* után a franciák is le-
csapatunkat. Blois-ban:

Bezárult a kispesti csapda

Dr. Lévay Tibor az „árnyékkormányról", a cégbírósági iratok titkairól és a vezető edző sorsáról

Százötven éve született Paál László

Emléktábla-koszorúzás Barbizonban

Felemelő ünnepségen emlékeztek meg Barbizonban *Paál* László születésének 150 éves évfordulójáról.

Magyarország párizsi nagykövete, *Szombati* Béla és Gisèle A*verange*, Barbizon polgármestere meghívására számos műbarát kereste fel ebből az alkalomból Paál egykori műtermét. A régi művésztanya helyén ma előkelő, híres szálloda áll, ennek a fogadótermében látta vendégül az ünnepi rendezvény résztvevőit Barbizon polgármestere.

Az épület falán lévő Paál-emléktábla megkoszorúzása után többen méltatták Paál László művészetének jelentőségét. Hivatkoztak René *Juliann*, a *Sorbonne* professzora megállapítására, hogy *„Paál László művészete bizonysága azoknak a művészi kapcsolatoknak, amelyek már a középkor óta összekötötték Magyarországot és Franciaországot"*.

Az elhangzott méltatások mellett többen szóvá tették azt a sajnálatos körülményt, hogy Paál László életéről és művészetéről nincs francia nyelvű kiadvány. Felmerült az az óhaj is, hogy az *Orsay Múzeum* állandó kiállításán szerepeljen – esetleg letéti kölcsönképpen – Paál egyik festménye. Nem kisebb jelentőségű az a javaslat, amely szerint sétányt kellene elnevezni Paál Lászlóról a szinte karnyújtásnyi közelségben lévő fonteneblaui erdőben, amelynek színe változásait, akár a reggel borzongató hűvösségét, akár a közeli esték borongós, sejtelmes atmoszféráját festette tragikus sorsú művészünk korai haláláig.

Bényi László

Tapsifülek nélkül

Privatizáció előtt a Pannónia rajzfilmstúdió

Őszi kert a budai hegyekben, barakkházakkal, konténerházakkal. Itt lakik ma az egykor nagyhírű *Pannónia rajzfilmstúdió*. De talán itt se sokáig. Privatizáció előtt áll a Magyarországnak oly sok elismerést, pénzt és örömöt hozó műhely. Rövid ideje a *Kossuth-díjas* filmrendező, *Jankovics* Marcell az ügyvezető igazgatója. Kicsit meglepetten telepedik le a hírlapíró a szűk igazgatói szobában, az egyik barakksor végén, és csak magában morfondírozik: mi lesz ezzel a céggel, ha már központi – tégla – épületéből, a Hűvösvölgyi úti *Pannónia* fellegvárból is kiparancsolták?

– Amikor a *János vitéz* és a *Hugó, a víziló* készült, pavilonokat építettek, hogy nyugodtan dolgozhassunk – kezdi a Pannónia rajzfilmstúdió „barakktörténetét" Jankovics Marcell. – Én a magam részéről igen boldogan jöttem ki a kertbe, hangulatos világ volt ez egykoron. Ma se rossz itt tulajdonképpen, két barakksor, egy pavilon, egy kőépület és néhány konténerház a miénk. Más kérdés, hogy valószínűleg hamarosan kiűzetünk innen is. De van egy szép telkünk a Budakeszi úton, elvben építkezhetnénk ott is. És a Gyarmat utcában is van egy ingatlanunk, a Róna utcai filmgyár közvetlen közelében.

– Az, hogy még az igazgatói irodát is kitelepítették a téglaépületből, feltehetőleg cégük átmenetiségét jelzi. Alkotó ember miért vállal hivatalt az átmenetiség ingoványos talaján?

– Nemrégiben két lehetőség állt előttem: vagy várom, hogy történjék valami azzal az intézménnyel, amelyben „felnőttem", amely az életem része lett, de várakozás közben se hatásom, se befolyásom nincs semmire; vagy pedig olyan pozícióba kerülök bele, amelyből hallatni tudom a véleményemet. Nemcsak az enyémet, a munkatársaimét is. Egyelőre úgy látom, helyes volt az elhatározásom: megkísérlem kedvező feltételek között végigvinni a Pannónia privatizációját. De tisztában vagyok azzal is, ha nem lesz sikeres ez a folyamat, a nevemhez fog kapcsolódni a Pannónia bukása.

– Miért nem maradhat állami intézmény a Pannónia rajzfilmstúdió?

– Igazából én sem tudom, miért nem kellünk a kulturális tárcának. Van olyan animációs filmműhely a világban (Kanadában), amely éppen azért sikeres, mert állami tulajdonban dolgozik. Lehet, hogy az lett volna a Pannónia számára a legideálisabb megoldás, ha állami tulajdonban marad. Persze ez sem biztos. Ha ügyesen tudjuk befolyásolni a privatizációs folyamatot, olyan, több tulajdonossal rendelkező intézmény lehetünk, ahol a saját alkotói szempontjaink is érvényesülhetnek. Viszont ha egyetlen nagy pénzű tulajdonos vesz meg, bérmunkára foghat bennünket, és hajnaltól késő éjszakáig tapsifüleseket rajzolhatunk. És persze az is előfordulhat, hogy

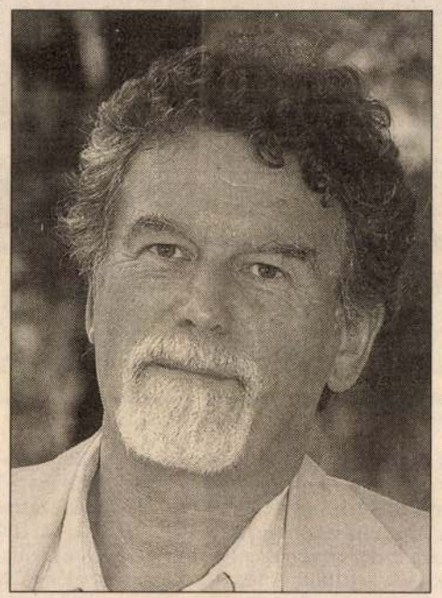

Jankovics Marcell: Létfeltétel, hogy a filmjogok a mi tulajdonunkban maradjanak

Weber Lajos felvétele

olyan valaki vesz meg bennünket, aki a privatizáció után kivonja a Pannóniából mindazt, ami érték, a budai telket, a Gyarmat utcai ingatlant, majd pedig továbbad minket. Mindenesetre az *ÁPV Rt.* olyan lehetőségeket latolgat, amelyek megőrzik, sőt visszaállítják a Pannónia rajzfilmstúdió régi rangját; a hazai animációs filmgyártás intézménye maradhatunk, de nyefeségre is játszhatunk bizonyos bérmunkák vállalásával. A hazai megrendelő ez esetben elsőbbséget élvezne. Mert tudni kell, a legjobb idegenből jött bérmunkánál is többet ér a legrosszabb hazai rajzfilm. De csatlakozhatunk a leendő magyar kereskedelmi televíziókhoz…

– Melyikre gondol?

– Elsődlegesen a *Magyar Hang* jöhet számításba, hiszen a velünk egyszerre emlegetett szinkronstúdiót is ők kapták meg épületestől. De bármelyik verzió jön is számításba, mi, a Pannónia jelenlegi csapata mindig arra gondolunk: ne csak szolgáltató cég legyen belőlünk.

– A külföldi érdekeltségű kereskedelmi televíziók nem biztos, hogy vállalni tudják az olyan öntörvényű művészeket, mint amilyen Jankovics Marcell a Pannóniában.

– Miért ne vállalhatnának? Az utóbbi tíz évben én egyetlen fillérjébe nem kerültem a Pannóniának, mindig szereztem szponzorokat a filmjeimhez. Viszont a nevem összekapcsolódott a Pannóniáéval, és ez nem vált a cég ártalmára.

– A privatizáció után ki rendelkezik azokkal a filmjogokkal, amelyek az állami tulajdonban levő Pannónia munkáihoz kapcsolódnak?

– Létfeltétel a számunkra, de esély is van arra, hogy a filmjogok a mi tulajdonunkban maradjanak.

– Ha megoldódik a Pannónia sorsa, Jankovics Marcell ügyvezető igazgató visszatér befejezetlen rendezéseihez? Az ember tragédiájához?

– Nem kell visszatérnem, sose hagytam abba. Ez a munka a megtartó erő a számomra.

– Valószínűleg rekordot állít föl a magyar filmtörténetben Madách művének animációs filmváltozata, hiszen legalább tíz éve készül.

– Több mint tíz éve, ha a forgatókönyvírástól számítom a munka kezdetét. A forgatókönyvet '83-ban írtam, '88-ig egy petákot sem kaptam rá. '88-tól, ha van pénzem, folyamatosan dolgozom. Százötven perces animációs filmnek képzeltem el *Az ember tragédiáját*, ez körülbelül nyolcvan–számillió forintot igényel még akkor is, ha nagyobbrészt állóképekből rakom össze az egész filmet. A legigényesebb színekhez, Paradicsom, Róma, Bizánc, London még hozzá se nyúlhattam. *Michelangelo* képe lebeg előttem, aki a legfontosabb műveit sose fejezhette be.

Lőcsei Gabriella

NAPLÓ

A RUTTKAI ÉVA SZÍNHÁZBAN előreláthatólag november 16-ig elmaradnak az előadások technikai okokból. Az erre az időszakra megváltott jegyeket a színház pénztárában november 25-ig kicserélik, illetve visszaváltják.

A MAGYARORSZÁGI POLGÁROSODÁS A DUALIZMUS KORÁBAN – zsidó emancipáció, asszimiláció címmel háromnapos konferenciát rendez a Magyar Történészhallgatók Egyesületének ELTE helyi bizottsága az ELTE bölcsészkarának dékáni tanácstermében. A tanácskozás ma délelőtt nyílik meg.

A BAROKK NOSZTALGIÁK című, öthetes kulturális fesztivál, amelynek célja a XVIII. századi kultúra hagyományainak ápolása, véget ért Győrben. Fellépett a Vagantes Trió, a Muzsikás Együttes és Sebestyén Márta énekművész, Győr franciaországi testvérvárosának, Colmarnak fiúkórusa, a győri Nemzeti Színházban bemutatták Goldoni A legyező című víg-játékát.

KÁSA BÉLA Cigányok, zenészek című fotókiállítása megnyílt a Gödöllői Galériában. A művész a Kölni Képzőművészeti Főiskola formatervezői szakán 1979-ben diplomázott, majd háromévi külföldi munka után tért haza, dolgozott a Stern és a Geo című képeslapnak is. 1985-től népzenei együttesek és szólisták lemezeihez és propagandaanyagaihoz fotózik, a moldvai sátoros cigányokról tavaly készített képsorozatot.

SLAWOMIR MROZEK holnap, november 12-én Budapestre érkezik. Részt vesz a budapesti Lengyel Intézet és a Színház című folyóirat Egymásra nézve című kerekasztal-beszélgetésén, amelyet kedden délután kettő órakor tartanak meg a Műcsarnok Törley termében. A világhírű lengyel író jelen lesz a Lengyel Intézet (Budapest VI., Nagymező utca 15.) Játék a színpaddal című kiállításának szerda este hat órai megnyitóján is.

Paál László

festőműrész

Munkácsy kiállítása a Nemzeti Múzeumban

Előttünk a varánok
1984 X. 7
Varsuth Tov

Paál László

festőművész

Állandó kiállítása nyílt a Budavári Palotába költözött Magyar Nemzeti Galériában.

Vásárfüld
1980 dec. 20

K. M.
ciche

Paál László

Szabó Júlia: A XIX. sz. festészete Mon.
Bp., 1985

42, 46, 49, 273 (267-es kép), 275 (268 és
270-es kép)

Paál László

Ember Mária: Mi újszág Paál László körül [beszélgetés Bényi László val]. - M. Nemzet. 1985. július 20. 8. ill

PAÁL László

egy lépe a Perčić-gyűjteményben

78. p. szines lépe
112. p. leírása

cióit Kassa, Tokaj és Szakmár erősségeiről kegyesen hozám irányította. Ezeket a fejedelem saját emberével, Medyánszky Jónással sietve elküldtem. Nem kételkedem, ogy a fentírt delineációkat a fejedelem hálás lélekkel foadja majd, de ahogyan ide mellékelt – (aug. 12-i) – leveéből kitűnik, szívesebben vette volna, ha maga Philibertus személyesen utazhatott volna oda."[20]

A fejedelem végül szeptember 13-án Bánffyhunyadról rtesítette Töröst, hogy valamennyi rajzot megkapta: „Az eg(yel)med Leuelet miis az vtan el veottük volt, kire valaztis eottünk, el veuen azzal az Tokai Delineatiokatis, most penig z Zakmarit es Cassait: Az eo Felsege ezbeli szorgalmatosagat engedelmesseggel veottük, Tokait (Szakmartis, ha eo Felsege acceptallya az rea koeltsegnek egy reszet), öreomest epettetneok, s. hozzais kezdetnenk röuid ideon. Az Fundalo eleol irtunk mar keg(yelme)dnek."[21]

Az idézett levelek szerint Luchese Tokaj és Szatmár váainak és Kassa város védőműveinek bizonyára 1639. évi elmérései alapján készült rajzait és Tokaj várának alternatív terveit bocsátotta a király, ill. a fejedelem rendelkésére, ahogyan idézett levelében ajánlotta.

I. Rákóczi György már nem hasznosíthatta Luchese terveit, mert röviddel hazaérkezése után, 1648. október 11-n meghalt. Özvegye, Lorántffy Zsuzsanna és kisebb fia,

PAÁL László

91 11. 11

Új Művészet

Új Művészet

Új MUvészet

PAÁL László

67, 138, 140, 192-196, 212, 216
222, 224

Oltványi 1991

Országos Széchényi Könyvtár
Fölöspéldány Központ
B u d a p e s t
Zoltán u. 12.
1o54.

Fölöspéldány szakjegyzékeinkb
ponthoz folyamatosan beérkező
kákat térités nélkül ajánljuk
Jelen fölöspéldány jegyzékünk
Muzeum könyvtárától vettük át

AZ ERDŐ KÖLTŐJE

HETVENÖT ÉVE HALT MEG PAÁL LÁSZLÓ

Magyar Nemzet
1954. III. 4.

PAÁL LÁSZLÓ, a tragikus végű s küzdelmes életében is mindig derűlátó magyar lángész sorsa és művészete szorosan összeszövődik nagy festőtársa és barátja Munkácsy Mihály életével. Munkácsy csodálatos érzékenységgel meglátta és megérezte korai halálú nagy festőtársának egész emberi és művészi lényegét. Festett róla, nemsokkal Paál halála előtt, egy nagyszerű *portrét*, a baráti szeretet minden melegségével, amelyből ma is sugárzik az erdők realista szemléletű festőjének költői lelkülete. Paál életművének hangulata rokon a vaáli erdő költőjének, *Vajda* Jánosnak természetrajongó költészetével. Az ifjúkori élmények, az erdélyi rengeteg csodálatos színharmóniája megtöltötte Paál László lelkét nagyszerű víziókkal. Nem misztikus látomásokkal, hanem a természet közvetlenségének, a színek, a fény és árnyék-ellentétek realitásával. Ezt akarta, ezt szerette volna képekben megörökíteni. Ennek a vágya hajtotta és indította el az akkori festőnemzedék közös útján Bécsen, Münchenen, Düsseldorfon át — a fontainebleaui erdőig.

Bécsben tökéletesítette az Aradon elsajátított fogyatékos mesterségbeli tudását. De még *München* sem váltotta be a hozzáfűzött reményeket. Hogy is érezhette volna jól magát Piloty csillogó, teatrális légkörében az az ifjú, aki így ír haza szeretett nővérének: »*A természet az én iskolám.* Csakis akkor érzem magam jól, ha az üde levegőt szíva, eszméimmel foglalkozhatom... Azt az erőt kell sajátunkká tenni, ami által homályos álomképünket, amely a kebelben határozatlan alakban él, világosan, *mindenkire nézve érthetően* kifejezhetjük.« Ez a vágy, ez a meggyőződés hajszolja, kergeti tovább, így keresi az utat a reális, tiszta levegő felé. Közben megnéz mindent, amit Európa gyűjteményeiben művész szeme megláthat. 1868-ban a müncheni *Glaspalastban* az új francia festészet mesteri alkotásaival találkozik. *Courbet, Corot, Millet, Diaz, Daubigny* műveiben testvéreire ismer, az új festői világ feltárulása még inkább meggyőződésévé teszi, hogy az erdőből magával hozott látomásokat szíve szerint le kell rögzítenie. Végleg hátat fordít Münchennek s *Düsseldorfba* megy. Itt él akkor Munkácsy is, s a két magyar lángész között sírig tartó barátság szövődik. Egymást bátorító, egymás útjait egyengető, kitartó munkára ösztökélő mély barátság, amely egymásban bízva sodorja őket a művészek akkori mekkája: *Párizs* felé.

1871 UTÁN VAGYUNK, a levert, vérbefojtott kommün után, a harmadik köztársaság korrupt, dekadens légkörében. Ebbe a túlfűtött légkörbe sodorja be a művészbarát *De Marches* báróné. Munkácsy későbbi felesége, a két hazai látomásokkal átfűtött magyar lángelmét. A két magyar festő úgy forog a párizsi szalonokban, mint világfi. Munkácsy a robusztus férfierő szépségével. Paál az erdélyi székely finom eleganciájával, aki szívesen áldozza fel vacsoráját, hogy a boulevard legszebb gardéniáját tűzze gombluykába. Rátarti magyar virtussal viselik a párizsi lakkcipőt, a frakkot és a klakkot — mintha csak Maupassant »Szépfiú«-jának figuráit látnánk —, sütkéreznek a szalonok parfőmös légkörében. Paál László egy idő után azonban elindul látomásai után. Festeni akar, nem únott emberarcokat, nem a körülötte bomló társadalom figuráit, hanem azt a nagy áhítatot, amelyet a szülőföld erdőinek zúgása óta hord magával színekben, fényekben és mély árnyékokban. Fényt és csöndet akar, a természet nagy leheletét, a lélekző erdők lassú szívdobogását. Látta már Courbet és Corot művészetét, tudja, hogy igenis lehet reálisan, komolyan, tisztán, mindenki számára érthetően lekottázni a természet muzsikáját. Keres egy zugot, hasonlót a zámi erdő csendjéhez s rátalál a fontainebleaui erdő szélén *Barbizonra*. Ez a hely már egy nemzedék óta meghitt fészke a természetfestő művészeknek s ez az erdő lesz inspiráló, termékeny otthona neki is. Itt újra éli gyermekkori élményeinek hangulatát, itt erőre kapnak az ifjúkori látomások, s egymásután teremti meg, váltja valóra a szépséges költői álmokat, az erdő zöld és barna szimfóniájának millió színű és árnyalatú színhatásait, az erdő lelkét, lényegét, amely villódzik s váltakozva örömet, melankóliát, napsütést és borulatot sugároz.

Igy érkezik el Paál László művészetének csúcsára, mi közben állandó megélhetés gondokkal küzd. De ha ela egy képet, rögtön tanulmány útra indul, ismerkedésre, a idegen atmoszférákkal, fény törésekkel, a természet rejtel szépségeinek megismerésér Olykor rámosolygott a szeren cse. Ritkán tárta nyilvánossá elé képeit, de ilyenkor má már győzelemmel hitegeti siker. 1873-ban a bécsi világ kiállításon az *Erdei út* cím képére kitüntető érmet ka 1875-ben komoly siker övez mikor *Holdfeljötte* című k pét állítja ki Párizsban, eg évvel később pedig művés körökben is nagy elismeré sel fordulnak felé, mikor Salonban *A békák mocsa* című képével szerepel. Felt nést kelt ez a festmény azé is, mert a fontainebleaui erd e témáját a legnagyobb fra cia mesterek is megfestették Paál túltett valamennyin er deti meglátásban, nagyvonalú elrendezésben. Bár a siker nem egyszer nyúlt hóna alá, Paál sokáig szerényen, értéke szerint meg nem becsülten lappangott az európai művészet hátterében. Legjobb képeit sokáig Courbet, Corot, Daubigny neve alatt árulta a nemzetközi műkereskedelem, míg Lázár Béla 23 évvel a nagy mester halála után 1902-ben kiásta a feledésből, méltó helyére állította és a magyar képzőművészet egyik legragyogóbb természetfestőjének magaslatára emelte. Hogyan történhetett ez a feledésbemerülés? Paál halála után egy évvel 65 képének árverésekor, a Figaro meleghangú cikkben hívta fel a műértők figyelmét a nagyértékű hagyatékra. Az érdeklődés nem maradt el, a vevők között volt a többi között az ifjabb *Dumas* és *Zola* is. Néhány hazai cikk, emlékezés is megjelent ekkor, de utána két évtizednyi néma csönd következett. Igaz, hogy Paál maga sem keresett szorosabb kapcsolatot a kiegyezéses Magyarországgal. Tudta, hogy ugyanaz a sors várja, mint Szinyei Mersét Majálisával.

Ez lenne Paál László küzdelmes művészi életének és magasraívelő pályájának története. Az ember pedig, mint annyi más magyar lángelme derékba tört. Harminchárom éves korában kiesett kezéből az ecset, váratlan tragikus szerencsétlenség következtében. Kortársai szerint elesett s úgy ütötte meg fejét, hogy a charentoni elmegyógyintézetbe kellett szállítani, ahol egy év múlva meghalt. Halotti ágyánál megrendülve állt a hű barát Munkácsy, temetésén eszméletlenül esett össze, mintha a maga sorsának előrevetülését látta volna a hozzá méltó tehetségű barát sorsában.

MOST, 75 ESZTENDŐ UTÁN, az elfogulatlan műtörténelem Paál Lászlóban látja az igazi realista, természetrajongó tájképfestő iskolapéldáját. Hihetetlen odaadással megfigyelt, részletekben gazdag, s mégis oly lenyűgözően összefogott, nagylélekzetű, atmoszferikus csodákat láttató művészetével azóta bevonult a művészettörténet legnagyobbjai mellé. Új szépségeket, új harmóniákat fogalmazott meg festői nyelven, s ha a művészet egyik hivatása a természet felfedezése, ő minden bizonnyal sok újat tárt fel e téren. Fiatal festő nemzedékünk művészetét mint legbecsesebb hagyományt tisztelt, kiállításainkon egyre többször találkozunk olyan kísérletekkel, melyek az erdők csodálatos költőjének humanista tanításaiból táplálkoznak.

Dutka Mária

Meghosszabbítják a Paál László emlékkiállítást

A Szépművészeti Múzeum Új Magyar Képtárában (V., Egyetem-utca 16) rendezett Paál László emlékkiállítást egy hónap alatt több mint 30.000 látogató nézte meg. Tekintettel a nagy érdeklődésre, a múzeum vezetősége a kiállítást további két hónappal — tehát január végéig — meghosszabbítja.

Paál László halálának 75. évfordulójáról *Franciaországban is megemlékeztek.* A Párizsi Magyar Intézet a napokban megküldte az ünnepségről megjelent francia sajtóközleményeket és fényképfelvételeket, amelyeket a meghosszabbított kiállításon szintén bemutatnak.

Egy francia tábornok özvegye ismeretlen Paál László-képet mutatott be a nagy magyar festő barbizoni emlékünnepségén

Paál László: Berzovai udvar

Corot: A Sin-le-Noble-i út

A két kép érdekesen mutatja meg azt a »felületi« hasonlóságot, amelynek következtében a »Berzovai udvar« néhány vázlata és több más alá nem írt Paál-kép Corot-festményként kelt el a századvégi Franciaországban. A mély problémákon könnyedén átsikló vizsgálódás nem vette észre a különbséget: azt, hogy Paál László apró részleteket is kidolgozott azért, hogy minél teljesebben adja vissza azt a messzi, erdélyi tájat, amelynek emlékei vele éltek a barbizoni esztendők alatt

A Párizs melletti Barbizonban *Paál László-emlékünnepség* zajlott le nemrég a nagy festő halálának hetvenötödik évfordulója alkalmából. A francia művészeti élet vezető személyiségeinek jelenlétében megkoszorúzták azt az emléktáblát, amely annak a — jelenleg szállodává átalakított — barbizoni háznak a falán van, ahol egykor Paál László műterme volt. Az ünnepségen *Léon Moussinac*, a kiváló francia műtörténész, a párizsi iparművészeti főiskola igazgatója tartott emlékbeszédet. — *Paál László művészi sikon mély összekötőkapcsot jelent a francia és a magyar nép között* — mondotta. — *A Habsburgok feudális elnyomó rendszerének nehéz időszakában Franciaország menedéket nyújtott és alkalmat adott a magyar művészeknek tehetségük kinyilvánítására. Paál László — aki Barbizonban fiatalságának forró élményeit festette meg — a Fontainebleau-i erdőt megörökítő képein egyaránt jelen van otthon, Magyarországon és itt, Franciaországban. Paál László művészete egyaránt gazdagította Franciaországot és Magyarországot.*

A barbizoni ünnepségről beszámolva, a francia lapok megemlítik, hogy a múlt század vége felé feltételezhetően *sok Paál László-kép került Corot-festményként forgalomba*, mert a magyar festő számtalan képét »nem írta alá« a barbizoni esztendők alatt. A francia magángyűjteményekben bizonyára még ma is van olyan Paál László-kép, amelyről eddig nem szerezhettek tudomást a művészeti körök.

Léon Moussinac nagy érdeklődést keltő beszéde és a felemelően szép ünnepség után fogadás volt, amelyen érdekes esemény történt: *az ünnepélyes alkalomra egy francia tábornok Barbizonban lakó özvegye, a nyolcvan éven felüli Mme Crousse, egy tulajdonában levő, eddig ismeretlen Paál László-képet kölcsönzött az ünnepség rendezőinek.* Elmondotta, hogy gyermekkorában jól ismerte Paál Lászlót. A párizsi Magyar Intézet Mme Crousse-hoz írt köszönő levelében megkérte őt, hogy közölje a festő barbizoni életére vonatkozó emlékeit.

Felvétel az 1902. évi Nemzeti Szalon-beli tűzről, melynek lángjai közt nagyrészt elpusztultak a kiállításra összegyűjtött Paál László-képek

*

A Paál László barbizoni életére vonatkozó emlékek és adatok felbecsülhetetlenül értékesek a nagy magyar festő művészi örökségét kegyelettel összegyűjtő és őrző mai kutatók és az egész magyar kulturális élet számára. Itthon alig tudtak róla valamit s csak akkor figyeltek fel rá a művészeti körök, mikor a századfordulón *Lázár Béla* és *Lyka Károly* Európaszerte feltűnést keltő tanulmányokban Paál Lászlót a legnagyobb magyar festők sorába emelte. A sorsüldözött Paál Lászlót azonban még a halál után sem hagyta békén a végzet: *1902-ben a Nemzeti Szalonban kiállításra összegyűjtött képeit teljesen elpusztította, vagy részben tönkretette egy tűzvész...*

A kutatómunka azonban folyt tovább. Nehéz munka volt s nem is törekedhetett akkoriban teljességre. Az alá nem írt Paál-képek szétszéledtek *Corot-, Courbet-, Rousseau-, Diaz-, vagy Dupré-kép gyanánt.* Aki a nem jelzett Paál-képeket Corot- vagy Diaz-képként vásárolta meg az akkori Európa nyugatán, keveset tudhatott arról — s nem is törődött vele —, hogy a fel nem ismert Paál László-képen hiába vezet az út Párizs felé, a Fontainebleau-i erdő fái alatt; — ebben az erdőben Fontainebleau-tól messze eső rengetegek, az erdélyi őserdők mély színei idézik egy hazavágyó lélek felejthetetlen emlékeit. Paál László szegény volt, nem érdekelte: hová s miképpen vándorolnak szét a képei. Elkeltek sorra s nem viseltek nevet magukon. A vásárlók aztán új szemmel kezdték értékelni a századforduló után a Corot-nak vélt Paál László-festményeket s egy hirtelen fellobbanásban élénk kutatómunka indult meg a »felismert és elismert« magyar festő művei után.

Ez a munka most rendszeressé vált s ennek a munkának nemzetközi jelentőségére mutatott rá *Léon Moussinac*. Így vált nemcsak a hazai, hanem a nemzetközi művészeti élet ünnepi eseményévé az, hogy Mme Crousse egy eddig ismeretlen Paál László-képet nyújtott át a nagy magyar művész életére emlékező, kegyeletes barbizoni ünnepségen...

Művelt Nép. 1954. V. 16.

A tájképfestés legnagyobb magyar mestere

Paál László emlékkiállítás

Hetvenöt év, háromnegyed évszázad nagy idő. Nagy idő a képzőművészetben is, mely éppúgy porondja volt a heves világnézeti harcoknak, mint a politikai, gazdasági és szellemi élet. Mennyi mindent átszitált azóta az idő rostája s mennyi szellemi alkotásról foszlott le a talmiság pillanatokra kápráztató máza.

Háromnegyed évszázada, fiatalon, 33 éves korában hullott ki az ecset a legnagyobb magyar tájfestő kezéből. S most ezen az ünnepi hangú, gazdag emlékkiállításon — melyért nem lehetünk eléggé hálásak mindazoknak, akik megvalósították — úgy látjuk, életműve élőbb mint valaha; festészetének szépségei, érzésvilágának mélysége, fájdalma és magánya megigéz és lebilincsel. Úgy érezzük, hogy gazdagabbak és bölcsebbek lettünk, mert egy óriás géniusz titkokat fedett föl nekünk a világról, részesített bennünket érzelmeinek költészetéből, látomásainak nagyszerűségéből.

Éppen ideje volt a Paál életmű kiállítása, mert népünk, ifjúságunk nemigen ismeri s ideje, hogy nemzeti kultúrkincseink bőségkosarából mindenkinek jusson. A kortárs és a jóbarát Munkácsy Mihály világot átfogó sikere, ünneplése visszhangra talált már a maga idejében a hazai tájakon is. Nem volt polgári család, vagy vidéki otthon, ahol ne hallottak volna a békéscsabai asztaloslegény tündöklő pályafutásáról. Nemzedékek nevelkedtek föl a Munkácsy-kultusz jegyében s ez a kultusz őszinte volt, mert a magyar közvélemény érezte, hogy lelke legmélyéről szól hozzája valaki, aki boszorkányos ügyességgel kezeli az ecsetet, keveri a színeket s nem törődve kora divatjával, szinte csak magát adja, mint minden igaz tehetség, aki vallomást akar tenni koráról, önmagáról, a természetről, úgy, ahogy ő átélte, ahogy ő látta.

Munkácsy külföldi és hazai világsikerének árnyékában ott állott egy másik magyar géniusz: Paál László, akiről halála után több mint két évtized múltával kezdtek csak tudomást venni. Krajcáros gondok között pusztult el ez az óriási színlátó mester, aki alig 8 évi munkássága alatt olyan remekműveket alkotott, melyeket az európai művásárokon, nem egyszer, mint a leghíresebb francia mesterek műveit értékesítették. Ő is, mint Munkácsy, Bécsen, Münchenen és Düsseldorfon át jutott el Párizsig és Barbisonig. Ő körülötte is ott nyüzsgött a világ minden tájáról összesereglett művészek forrongása, különböző irányzatok mérték össze szellemi fegyverüket a haladás és a maradiság szolgálatában s ő meg nem alkudva, sorsszerűen hordta magában a maga tragikusan mély, áhítatosan őszinte vallomását az erdőről úgy — mint egyszer már leírtuk — ahogy a másik nagy magyar mellőzött lángész Vajda János. Igen, az erdőnek ez a nagy vízionáriusa olyan vallomásokat tett a tavaszi és őszi erdő színharmóniáiról, amikhez hasonlót a legnagyobb művészi kultúrák mesterei is keveset vallottak.

Nyolc évi munkásságának ötven darabját állították most ki. Félszáz festmény s szinte valamennyi műremek. Tragikus pátosza egy magános léleknek, aki a realitás döbbenetes hangulatot keltő varázsával a zöld, barna és fehér színhatásainak csodálatos összecsendülésével mond valami hasonlíthatatlan mesét a lombsátor szuggesztív, álmokba ringató és egyben felemelő harmóniájáról, a korhadó fatörzsek gombaillatú atmoszférájáról, az erdő lelkéről, amely minden festményéből olyan magyarul, olyan áthatóan áhítattal beszél hozzánk, mint talán egyetlen festő műve se a világon. Ezt a különös, borongós áhítatot megérezték külföldi értékelői is, de mennyivel inkább meg kell éreznünk nekünk, hogy mit mond ez a fiatalon elpusztult magyar lángész csalhatatlan színlátásával, hallatlan erejével. Döbbenjünk egyszer már rá és ne szégyeljük kimondani, hogy kincseink és lángelméink vannak; sokszor több is, mint amennyit megbecsülni és megismerni tudnánk. És tanítsuk meg gyermekeinket arra, hogy bizony ezekhez a nagy kegyosztó lángelmékhez méltatlanok voltunk, mert nem akartuk idejében úgy megbecsülni őket, mint ahogy megérdemelték volna.

Ez a Paál-kiállítás reméljük minden látogatónak lelkiismeretét mozdítja meg. Érezni fogja és emlékezni fog rá hitben és tudatban megerősödve, hogy gazdag, nemes művészetünk van, kincseink, melyeket nem ismertünk eddig eléggé. Ez a kiállítás bizonyára elindítja Paál Lászlónak egy olyan új reneszanszát, mely méltó lesz hozzá és az új hazát építő magyar néphez. Nagy érdeme van ebben Bényi Lászlónak, aki ezt a Paál Lászlót eddig ismeretlen oldalairól is megmutató kiállítást rendezte, aki feltárta, hogy Paál realizmusa nemcsak a gigászi, összeboruló fák erdejéről tud vallomást tenni, hanem olyan mesteri tájakat is vetít elénk, melyek felveszik a versenyt a legjobb hollandi tájképekkel. Bényi László nagy hozzáértéssel, szívvel és lélekkel, kitűnő munkát végzett, melynek egyik várható eredménye lesz az is, hogy lendületet ad fiatal kutatóknak Paál élete ismeretlen részleteinek feltárására, kallódó műveinek felkutatására.

Műtörténészeink igényes és magasszínvonalú fejtegetésekben elemezték és boncolgatták Paál László művészetét. De túl ezeken, mégis mi ennek a korokon átütő és átívelő, hallatlan intenzitásnak, szuggesztivitásnak a titka? Aldous Huxleynek egy régebbi művében tett megállapítására kell gondolnunk, mely szerint van abszolut mértéke a művészi értéknek. Ez a mérték pedig végeredményben: *erkölcsi*. Ez a hallatlan feszültségű, áthatóan morális erő árad ellenállhatatlanul Paál László művészetéből, bilincseli le és emeli fel a fiatalokat szerencsére éppúgy, mint az idősebbeket. A kiválasztottaknak a szenvedéseket, a magányt vállaló — soha meg nem alkuvó erkölcsi éreje. Paál László legnagyobb magyar festőnk, 75 év múltán is megtalálta az utat korunkhoz. Most már az a fontos, hogy minél többen zarándokoljanak ezen a hozzávezető eszméltető, magunkra ébresztő, szívet dobogtató csodálatos úton. Érdemes.

Dutka Mária

Magyar Nemzet - 1954. XI. 12.

PAÁL LÁSZLÓ KIÁLLÍTÁS

A napokban Paál László műveinek kiállítása nyílik meg a Szépművészeti Múzeum Új Magyar Képtárában. A tragikus sorsú művész 1846-ban született és fiatalon, harminchárom éves korában halt meg. Kortársa és barátja volt Munkácsy Mihálynak, akivel már egészen fiatal korában Aradon ismerkedett meg. Düsseldorfból Munkácsyval ment Párizsba 1872-ben. Míg — a düsseldorfi korszak előtt — a bécsi akadémián tanult, néhányszor kapott magyar állami ösztöndíjat: rendszerint csak pár hónapi megélhetésre elegendőt. Párizsban az akkor már nagysikerű Munkácsy támogatta.

Egész működése alig terjed egy évtizedre. Ez alatt rendkívül sokat dolgozott. Művei a tájképfestés első mesterei közé emelik. A mostani kiállítás, amelyet Bényi László rendez, átfogó képet ad művészetéről.

Megkoszorúzták Paál László barbizoni emléktábláját

A párizsi magyar követség, a párizsi Magyar Intézet és a Francia-Magyar Társaság, valamint a francia művésztársadalom képviselői vasárnap, március 7-én a művész halálának 75. évfordulója alkalmából megkoszorúzták a párizskörnyéki Barbizon városkában Paál László egykori műtermének falán elhelyezett emléktáblát. Az ünnepségen Léon Moussinac író és műtörténész, a francia iparművészeti főiskola igazgatója méltatta a nagy magyar festőművész életművét. A koszorúzáson a francia művészeti élet számos kiváló képviselője jelent meg, köztük André Billy író és műkritikus, a Goncourt Akadémia tagja, Jacques Binet festőművész és Charles Parrain műtörténész. (MTI)

Szabad Nép 1954. III. 9.

PAÁL László

KURIR 1990. december 8.

Art jockey a Vigadóban

Először gyapjút, kávét, kakaót árvereztek a kikötővárosokban. Aki többet fizet, az viszi. A műtárgyak aukciója a nemzetközi műkereskedelem fontos megnyilvánulása. Az eredményeket számon tartják, a becslésnél útmutatóul szolgálnak. Hotel Druot, Dorotheum, Bizományi. Jean–Claude Anaf és az ő elefántcsont kalapácsa. Szinyei Merse, Paál László, antikok és modernek.

Első ízben ütközik a magyarországi konkurencia a karácsonyi nagy aukción. A Műgyűjtők Galériája a Vigadóban, a Bizományi Áruház pedig a MOM kupolatermében. A különbség csak három nap. A Vigadóban 14-én kerülnek kalapács alá a festmények, a kupolateremben 18-19-én licitálhatnak a vásárlók. A Vigadóban a lyoni aukciósház igazgatója mutatja be a vásárolni szándékozóknak a festményeket és színes, magával ragadó stílusában buzdítja a licitálókat, majd hatalmasat koppint elefántcsont kalapácsával. Valóságos art jockey ő, s még az is megtalálja személyében a szórakozását, aki csak sóvárgó néző. A kupolateremben nincs art-show és nem elefántcsontból van a kalapács, de ott is koppan, immár nyolcvanharmadik alkalommal. Mert a Bizományi Áruház élesztette fel itthon az aukciókat, azokban az időkben, amikor a piaci viszonyoknak még hírük-hamvuk sem volt, s javában virágzott a tervgazdálkodás. Az aukciókon viszont már a szigorú műtárgypiaci értékítélet uralkodott. Ez pezsdítette fel a műgyűjtést, ez irányította a pénzbefektetők érdeklődését a festmények, régi ékszerek, bútorok felé.

Az aukciókat megelőzi a tárgyak kiállítása, amelyek különös értékét az adja, hogy egyszeri, megismételhetetlen verniszázs, hiszen ezeket a festményeket így, együtt csak a kiállítás időtartama alatt lehet látni. Aztán szétszóródik magán- és remélhetően közgyűjteményekbe is. A Vigadó tegnap nyílt aukciós tárlatán albumnak is beillő, ízléses katalógus igazítja el a látogatót. *Dr. Virág Judit* és *Pátzay Vilma* bírálta az aukcióra ajánlott festményeket, melyek között 17-18-19. századi remekművek éppúgy találhatók, mint az akadémikus festők művei, vagy a különböző izmusokhoz, stílusokhoz tartozó festmények. A finom ecsetkezelésű Basilides Barna Női arcképe, Molnár C. Pál Angyali üdvözlet című munkája, Diener Dénes Rudolf Notre Dame a Szajna-partról című festménye, Basch Edit izgalmas elrendezésű kettős portréja, Czigány Dezső szuggesztív Család című képe egyaránt szerepel a kiállításon.

A Bizományi Áruház 293 festményt kínál tízmillió forintos kikiáltási áron. A kiállítás és valószínűleg az aukció sztárdarabja *Molnár József* munkája, a Ruth és Boáz, de hasonló szépségű *Paál László* Erdő mélye című képe, az annyiszor megcsodált és megfestett, de benne mindig újat találó művész rácsodálkozása a francia tájra. *Markó Ferenc* romantikus tájképe, a Vásárra induló román család ragyogó világos színeivel számíthat sikerre. *Csók István*, *Deák Ébner Lajos*, *Ferenczy Károly*, *Feszty Árpád*, *Lotz Károly*, *Iványi Grünwald Béla* egy-egy munkája nyújt áttekintést a magyar festészet legnagyobbjairól. *Endre Béla* napsütötte Mártélyi utcája, vagy *Kmetty János* finom ízlésű, mértéktartó színvilágú *Csendélet* című képe már a modernekhez vezet. Nagy sikerre számíthat a hosszú ideig oly méltatlanul mellőzött *Vörös Géza* két festménye, *Scheiber Hugó* vad, expresszionista látásmódja vagy a Balatont lírai szépséggel megfestő *Szentiványi Lajos* derengő színei.

A kiállítást *Nagy György* főbecsüs rendezte jó ízléssel, gondosan csoportosítva a korokat és egymáshoz illő festőket. Ő ritka karriert futott be, 31 éve van a vállalatnál, és egyszerű segédmunkásból küzdötte fel magát vezető becsüssé.

Megnyitás előtt a BÁV aukciós kiállítás

Mindkét cég felkérte szakértőül a Szépművészeti Múzeum munkatársait, a Nemzeti Galéria képviselői pedig védettségi szempontból vizsgálták a magyar festők munkáit. Nagy biztonságot jelent ez a vásárlóknak!

A párizsi Hotel Druot, a bécsi Dorotheum kezdte a műtárgyaukciókat, ma már London, Brüsszel, New York nagy aukciós házai nemcsak felzárkóztak, hanem alighanem meg is előzték a kezdeményezőket. Ha a magyarok ezekre a helyekre feltehetően nem is jutnak el vagy csak ritkán, a Vigadó-kiállítást és a ma nyílt Bizományi-kiállítást viszont megnézhetik. Aki szereti a szép festményeket, az kedvére gyönyörködhet bennük, s ne mulassza el az árverést sem. Ugyanis itthon ez még nem kerül pénzbe, csak annak, aki vásárolni akar.

L. RÉTI ANNA

PAÁL LÁSZLÓ festő

Paál László

MAHIR SAJTÓFIGYELŐ

1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

festőművén

KÖNYVVILÁG

1982 OKT

1021

Paál László A békák mocsara, 1875

vett a ke
nagyessz
is. Ha ú
történeti
tart a sz

– Ha
leténél t
fel kelle
például,
19 eszte
jelent első forrástanulmányom – azzal vádoltak, hogy nem tudok latinul. Máskor – mint említettem – hosszú évekre eltávolítottak kutatásaim helyszínéről. Amikor végre visszatérhettem, néhány megállapításom ismét vihart kavart. Csak a legutóbbi időben dolgozhatok ismét igazán zavartalanul, persze, az anyagi lehetőségek függvényében... Utólag azonban a helyi csa-

Anjou-kor végére keltezte a szobrokat; mai ismereteink szerint a Zsigmond-kor első „félidejére" datáljuk őket. Új könyvem közli ezt. S azt is, hogy a kormegállapításban végső véleményt ma még nem tudunk – én legalábbis nem tudok – kimondani. A szobor-galériáról egyébként Maros Ernővel könyvet készítettünk a Corvináné. Marosi a stílus kritikai összehasonlításokat

PAÁL László

Naplemente c. képe

BODNÁR Éva: Magyar müvészek a bécsi Világkiállitáson 1873-ban. = Herman Ottó Muzeum Évkönyve, XXVII. 1989 27.p.

falwa, Abrahamowcze, ist einer der ältesten Oerter in dem so genannten Obernsitze der 10 Lanzenträger in Zips. Die Einwohner leben vom Ackerbau, und haben einen guten Getraidboden.

Abrahany, Abrahamowcze, ein rußnakisch Dorf im Schároscher Kom.

Abranka: Unter diesem Namen trift man 4 rußnakische Dorfschaften im Bereger Kom. an. Kisch und Nagy Abranka liegen in der Herrschaft Munkatsch und St. Miklósch im Bezirk Krajna Bubulista und Kajdano, gehören dem Grafen Schönborn. Die andern zwey Ortschaften Kisch und Nagy-Abranka, Kusznicza, befinden sich im Werchower Bezirk. Zu Nagy Abranka ist eine ✝ Pfarre.

Abrany: diesen Namen führen 2 ungr. Dörfer im Borsch.

in einem Tage nach
den aber von den La
deswegen oft scheel
Die Grundherrschaft
ihre Besitzungen haben
Karl Eßterhásy; Hög
ron Sopeck, Bartak
ranyai, und die E
Martiusberg. ⚓ ☽ ♃

Acscha, ein schlowak
5 M. von Pest N. u
den von Watzen No.
grader Gränzen. Di
Orts ist zwischen Berg
geln in einem Thal üb
nehm. Es befinden
zwey herrschaftliche K
auf einem ovalen Hü
den Seiten desselben
sind. Eines derselbe
chem die Familie
Freyherrn v. Prónay i
sitz hat, ist alt mit 4
auf den 4 Seiten, un

Paál László

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

festőművész

VAS NÉPE

1983 NOV 19

1021

A Paál-festmények időszerűsége

Második, átdolgozott kiadásban jelent meg múlt századi nagy festőművészünk, Paál László életművéről Bényi László szépen illusztrált alapos és átfogó tanulmánya a Képzőművészeti Kiadó egyik legnépszerűbb sorozatában. A Hunyad megyei Zámon 1846-ban született fiú postamester apja kívánságára az érettségi után Bécsbe ment jogot tanulni, de gyorsan átváltott (hajlamainak engedelmeskedve) a Képzőművészeti Akadémiára. Végleg elkötelezte magát a festészetnek, s Székelyföld, Bécs, holland tanulmányút, közben Düsseldorf — találkozás és egy életre szóló barátság Munkácsyval — végül Párizs közelében a Fontainbleau-i erdő, Barbizon... Ez a kis falu a XIX. századi francia és egyetemes festészet jeles alkotóműhelye, itt dolgozott Delacroix, Th. Rousseau, Corot, Millet, Diaz, ide járt ki Verlain, Alfred Muset, a Goncourt-fivérek...

Erdei út (1876)

Reggel (1875) — részlet.

Itt bontakozott ki teljes egészében Paál László tehetsége, itt alkotta legszebb műveit, itt élt (és nyomorgott sokszor), s rövid életének itt vetett véget a korai halál (1879-ben). A kötet ennek a csodálatos életműnek a fordulópontjait, vonatkozásait és a Paál-művek születésének körülményeit is feltárva elemzi Barbizon magyar alkotójának művészetét, rámutatva arra, hogyan emelkedett az akkori Európa festészetének élvonalába.

(bert)

Rádió

KOSSUTH RÁDIÓ

9.00 A Föld, amelyen élünk... — 9.30 Családi Tükör. — 9.15 Színes népi muzsika. — 10.05 Szombati találkozás. — 11.15 Örökzöld dallamok. — 12.30 Déli zeneparádé. — 13.30 Szerkesztőségi beszélgetés a Falurádióban burgonyatermesztésünk jelenéről és jövőjéről. — 14.05 A hét embere. — 14.15 Zenei anyanyelvünk. — 14.25 Magyarán szólva. — 14.40 Irodalmi Figyelő. — 15.40 Új Zenei Újság. — 16.00 168 óra. — 17.30 Zenekari muzsika. — 18.45 A szülőföld muzsikája. — 19.30 Liszt: Hősi síratő. Szimfonikus költemény. — 19.51 Nóták. — 20.27 Eleonóra végakarata. Anelli Pukema hangjátéka. — 20.59 Operettkedvelőknek. — 22.15 Heinz Hollinger (oboa és zongora) és Schiff András (zongora) Schumann-hangversenye. — 23.31 Chopin—Douglas: A szilfidek — balettszvit. — 0.10 Melódiakoktél.

PETŐFI RÁDIÓ

8.11 Hubay Jenő: II. csárdajelenet. — 8.35 Ziehrer-művek Szt. — 9.00 Láthatatlan múzeum. — 9.30 Nyugdíjasok műsora. — 10.35 Többet ésszel... — 11.35 Fúvósesztrád. — 12.00 Jó ebédhez szól a nóta Szt. — 13.00 Százszorszép Színház. — 14.00 Körkapcsolás bajnoki labdarúgó-mérkőzésekről. — 14.50 November. Müller Tibor műsora. — 15.40 Akár Hi-Fi, akár nem. — 16.35 Slágerek mindenkinek. Szt. — 17.06 Az elizondói lány. Offenbach daljátékának rádióváltozata. — 18.00 Közvetítés bajnoki labdarúgómérkőzésekről. — 18.25 4x4 játék. — 19.30 Beszélgetés egy rendezőfestőművésszel: Jozef Szajnával. — 19.50 Popműhely. Szt. — 20.35 Népszerű hangszerszólók Szt. — 21.00 „Közben is lehet hazudni..." Koványi Tamás műsora. — 22.00 Slágermúzeum Szt. — 23.15 Dzsesszmuzsika Szt.

3. MŰSOR

8.17 Jan Hora orgonahangversenye. — 9.50 Mozart: A-dúr klarinétötös. — 10.25 Slágerlista Szt. — 11.05 Carlo Maria Guilini vezényel. — 12.25 Ismered a Bajazzókat? Leoncavallo operáját Fitter Katalin mutatja be. — 13.07 Lemezbörze helyett Szt. — 14.00 Epizódok a magyarországi operajátszás történetéből. — 14.52 Madrigálok Szt. — 15.00 Foglalás. Boreich Péter dokumentum-

— 10.40 Szeptemb
Környező világun
egyetem XVI/7. —
futó gyakogkaku
14.30 Nagy Sár
IV/4. — 15.30 „H
16.25 Videoton—V
Tájak, városok, e
Tévétorna. — 19.1
19.30 TV-híradó. -
mindenkinek. —
Francia film. —
Táncverseny. — 2
— 22.30 Nyikita Mi
Idegenek között.

2. MŰ

16.12 Műsorismertetés. — 16.15 Angol nyelv. — 16.30 Oroszul beszélünk. — 16.50 Kerényi Jenő (1908—1975). — 17.17 Ki ölte meg Kennedyt? — 18.15 A játszma fordul. III/3. — 19.00 TV-Tükör. — 19.10 Új egymillió fontos hangjegy. — 19.30 TV-híradó. — 20.00 Vers — mindenkinek. — 20.05 A világ nagy zenekarai VI/5. — 21.05 TV-híradó. — 21.35 Éjszakai ügyelet. Francia tévéfilmsorozat. VI/1. — 22.30 Sanzonpódium. — 23.25 Képújság.

POZSONYI MŰSOR

18.35 Látogatók. Tévéfilm 3. rész. — 19.30 Híradó. — 20.00 Csak legyél nyugodt. Tévékomédia. — 20.40 Sporthíradó. — 21.00 Táncverseny. — 22.15 Szerelem kérdőjellel. Francia bűnügyi film.

JUGOSZLÁV MŰSOR

8.50 TV-naptár. — 9.00 Válogatás a Művelődési műsor adásaiból. — 10.00 Népszerű tudományos film. — 17.30 Hét TV-nap. — 18.00 Hírek. — 18.05 TV-naptár. — 18.15 Kis koncert. — 18.30 A természettel élni. Dokumentumsorozat. — 19.15 Rajzfilm. — 19.27 Ma este. — 19.30 TV-napló. — 19.55 Reklám. — 20.00 A hatodik. Szovjet játékfilm. — 21.40 Reklám. — 21.45 TV-napló. — 22.00 Hét végén. — 23.30 Hírek.

2. MŰSOR

17.00 Adás gyermekeknek. — 18.00 Jugoszláv dráma. — 19.00 Népi muzsika. — 19.27 Ma este. — 19.30 TV-napló. — 19.55 Reklám. — 20.00 Csillagok, amelyek nem homályosulnak el. Könnyűzenei adás. — 20.30 Költészet. — 21.00 Reklám. — 21.05 Hírek. — 21.10 A mi olimpikonjaink: Alpesi síelők a ljubljanai TV-sorozat. — 21.50 Sportszombat. — 22.10 Hosszú keresés. Külföldi dokumentumsorozat.

évenként 13 többl
Jó kereseti lehető
szakmunkásoknak
6000—8000 Ft,
betanított és segéd
havonként 5200—6
Szociális és kultur
Utazási hozzájárul
kedvezményes étke
férfiaknak munkás
Albérletben lakók
370 Ft hozzájárulá
Jelentkezni lehet személye
a PAPÍF
BUDAFOKI
Budapest XX

Hirdessen a Va

IRHAVÁSÁR: karcsúsított irhabundák és egyéb szőrmeáruk, szőrmebundák, szőrmesapkák minden méretben kaphatók

GARAY LÁSZLÓ

aranydíjjal kitüntetett tótkomlósi szűcsmesternél, a **november 29-i szombathelyi piacon megrendezett vásáron.**

Minden érdeklődőt szeretettel várok.

(20 658)

Paál László

---

festőművén

Magyar Nemzeti Galéria

1985 júli-aug.

(állandó kiállítás!) c. ép. I. em.

Paál László festőművész
állandó kiállításai.

Munkácsy Mihály és Paál László
művészete

(Cépo. T. em.)

Magyar Nemzeti Galéria,
1985. január.

Paál László (1846–1879).

festőművén

az új Fővárosi Képtár premierje.

Népnava

1983 nov. 25.

1021

1984. XI. 2. Televizió 2. 20,00 Áné

Fejezetek a magyar képirás történetéből

- 1848 után a művészetek különleges szerepet kaptak a nemzet életében. Ezek közül is kivált a történeti festészet műfaja. Mint a politikai öntudat egyik legfontosabb életben tartója.

- A Kiegyezéssel a realitások lettek uralkodóvá a politikában. És nem a történeti festészetben ábrázolt romantikus illuzió világ. Hiába virágzott töretlenül még 30 évig a historizmus műfaja, a művészet más, korábban nem becsült utakon, mint a tájképfestészet haladt tovább. A XIX. század első felében a tájkép a festészet kevésbé becsült ága volt. A romantika elsősorban érzelmeket akart a látványban kifejezni. Szigoru elvek szabályozták a tájkép kompozicióját. Az árnyékok tónusát, az előtér, középtér, háttér harmóniáját, a színeket. A képek többnyire műteremben készültek. A természetnek, a valóságos látvány törvényeinek kis szerepe jutott. Az olyan úttörőknek, mint Paál László és Szinyei Merse Pál, akik a festészet valódi feladatait keresték, nehézségek, sikertelenség, és mellőzés juthatott osztályrészül.

- Paál László 1846-ban született. E magányos, tragikusan hányatott életü művésznek, dorékba tört rövid munkássága ellenére is fontos helye van a magyar festészet megujitói között.

- 1864-től Bécsben tanult, a száraz, akadémikus műterni oktatás után boldogan festett a szabadban.

- Münchenben ujra találkozott barátjával Munkácsy Mihállyal. A vidám, könnyelmü életnek hamarosan vége szakadt. Családja tönkrement, és azzal kezdetét vette az egész életén át tartó nyomor.

- Az uj művészet most Münchenben van, ez azért oly nagy fontosságu, mert első izben látunk ily művészeket, kik a művészi kifejezés teljes birtokában minden hagyományt megtagadnak és egyenesen a természetből merítenek. Csak a szemükre bizzák magukat.

- Paál és a kiállitáson a franciák mellett Munkácsy Ásitó inasát is látta, de barátja már Düsseldorfban dolgozott. Courbet és a tájképfestészet megujitóinak a barbizoniak művészetével való találkozás Paál festészetére döntő hatással volt. Rousseau és Diaz a század 30-as éveitől a szabad természetben festettek, szakitva az akadémikus szabályokkal, igyekeztek a táj poézisét közvetlenül vászonra vinni.

- 1870-ben a nagy sokára kézhez kapott ösztöndijjal Hollandiába utazott. A régi németalföldi tájfestők művészete mindenn akadémiai tanulmánynál többet jelentett számára. Munkácsy hivására végül Düsseldorfban telepedett le. A 100-éves asszony cimü képével végleg szakitott az akadémikus előtér,

háttér felosztású képszerkesztési elvekkel.

- Sokan nem barátkoznak meg ugyan az iránnyal, amelyet mint festő követek, azért bátran megyek előre, remélem a legjobbakat, de el vagyok készülve a legrosszabbra is.

- A francia és holland festészet hatása már nemcsak a komponálásán, de szinvilágán is megmutatkozott. A bohém művész élet együttjárt az egyre nyomasztóbb szegénységgel.

- Már a legnagyobb aggodalomban éltem, nem tudtam mivel fogom fedezni itt-tartózkodásom költségeit, de most egyszerre fel vagyok mentve a legterhesebb gondoktól. Forps, London egyik leggazdagabb pénzes emberé szeretetreméltóságának egyik legszebb jellemvonása, hogy tőlem is vett képeket. Meghivott magához Londonba, és el is fogadtam meghivását. Ismeretségét Munkácsynál tevén, és együtt is utaztunk.

- 1872 telén ujra Düsseldorfban dolgozott a két barát. Ez az időszak a kemény munka mellett az önpusztitó vigasságok utolsó korszaka volt.

- Helyzetem még mindig a régi. Még mindig nem jutottam annyi nyugodtsághoz, hogy be tudjak valamit fejezni, hanem annyiban mégis jobbra változott, hogy most sokkal biztosabban dolgozom, és remélem, hogy végre valahára világba bocsájthatok valamit.

- Naplemente cimü képének fő erénye, a tónusegység. A színeket a lenyugvó nap fénye foglalja össze.

- Munkácsy Siralomház cimü képe megkapta a Párizsi Szalon aranyérmét. Számra elérkezett a világhir, s vele együtt a gazdagság is. Franciaországba hivta Paált, aki Párizstól nem messze Barbizonban telepedett le.

- A barbizoni festő forradalmárok közül már csak Millet élt itt. Rousseau, Corot, Millet, Diaz hozták létre azt a tájképfestészetet, mely nem kötődött többé irodalmias, mitológikus témákhoz, hanem magáról a természetről szólt. A fényt lett az összehangoló elem, uj utat nyitva a festészetben.

- Paál 1873-tól a barbizoniak nyomán járva a szin problémáit kutatta. A XIX. században elméletek sora állapitotta meg, hogy a szint a szem teremti meg. A szem pedig csak szinfoltot lát, a formát tehát a szinek tesznik érzékelhetővé. A festő feladata, hogy a szinekkel alkossa meg a formát, a szinfoltok elemzésével, a kontrasztok összhangjával tegye valósághű a látványt.

- 1876-ban festette az Ut a Fontainablo-i erdőben cimü képét. Ezen a festményen jutott legmesszebb a fény kutatásában. A szórt világitás ezer reflexével épitett fel minden szinfoltot, és ezekből a zöld szinfoltokból alakult ki a kép látványa. Az impresszionizmus felé vezető utolsó lépcsőfokra azonban nem lépett rá. Az erdő fáin megtörő napfényben láttatta szinait és formáit, szemben az impresszionisták vörőfényével, mely a formákat is felbontja.

- A békák medesara a barbizoni festők kedvelt témája volt. 1876-ban ezzel a képpel aratta első sikerét a Párizsi Szalonban.

- Paál Békák medesara cimü képe uj szempontból mutatja be nekünk a Fontainablo-i szép erdőt. Paált elsősorban a fény és árnyék ellentétei foglalkoztatták. S müve figyelemre méltó éppen a hatás e elevenségéért.

- Paál nemcsak a szinek és a fény terén lépett nagyot, de a kompozicios elvek megváltoztatásában is jelentős ujat hozott.

- Soha még ily nagy nyomoruságban nem voltam. Soha még annyit és ugy nem dolgoztam, mint most. S minden törekvésem hiábavaló. Semmi korcsoton néhány hónap óta, szenvedek, de igy nem maradhat sokáig.

- Rövid életének, derekbatört munkásságának legnagyobb érdeme, hogy ha időben megkésve is, elsőként lépett az európai festészet megujitóinak nyomdokába, hogy egy tünékeny pillanatra festészete összekapcsolja a nemzetit az egyetemessel.

- Ősszel visszatérve Párizsba találkoztunk, komoly aggodalmat kezdett bennem ébresztoni állapota. A doktor tanácsára kiment egy Párizs melletti gyógyintézetbe, Charentonba.

Pgál László, festőművész (1846 – 1879).

Barati Kör.

dec. 2/.
17-ora. A XIX. sz. i újállandó kiállítás megleszélése.
III. rész. Munkácsy Mihály és Pgál László, a Munkácsy iskola és a századvégi divatos festészet.

Vezeti: Szinyei Merse Anna dr.

Magyar Nemzeti Galéria,
1987. nov., dec.

Paál László, (1846-1879),

festőművész

(állandó kiállítás) cép. I. em.

Magyar Nemzeti Galéria

1987 nov.- dec.

Állandó kiállítások

Paál László (1846–1879). cép. T. em.

Festőnyűvés, művésnete.

Magyar Nemzeti Galéria

1987 (szept.) 04.

Paál László festőművész /1846–1879/.
Állandó kiállítások

Cép. II. em.

Munkácsy Mihály és Paál László művészete.

Magyar Nemzeti Galéria,
1986. ápr.

Pál László festőművész (1946–1979).

Állandó kiállítások.

Munkácsy Mihály és Pál László művészete.
(C épp. I. em.)

Magyar Nemzeti Galéria, 1984. december.

Paál László, festőművész (1846–1879)
állandó kiállítások.

Munkácsy Mihály és Paál László művészete.
(Cép, I. em.)

25. Vasárnap 9.30 TIT Tárlatvezetés.
Munkácsy Mihály és Paál László
művészete.
Vezeti: Bakó Zsuzsa művészettörténész.

Magyar Nemzeti Galéria, 1984. november.

Paál László, festőművész (1846–1879).
Állandó kiállítások.

Munkácsy Mihály és Paál László művészete.
(C ép. I. em.)

Magyar Nemzeti Galéria, 1984. október

Pádl László festőművész (1846–1879).

Állandó kiállítások:

Munkácsy Mihály és Pádl László művészete
(Közép. I. em.)

Magyar Nemzeti Galéria, 1984. szeptember.

Állandó kiállítások

Paál László

festőművész (1846-1879).

C. ép. T. em.

Paál László művészete.

Magyar Nemzeti Galéria

1985 okt-nov.

Állandó Kiállítások

Paál László.

festőművész.

Czp. T. Cm.

Magyar Nemzeti Galéria

1985 június

Pádl László festőművész (1846–1879).

Állandó kiállítások.

Munkácsy Mihály és Pádl László
művészete. C. ép. I. em.

Magyar Nemzeti Galéria,
1985. márc.

Paál László, festőművész (1846-1879).
Szinyei Merse Ahmad. Realizmus és az új természetszemlélet kibontakozása a XIX. szám-i magyar festészetben.

A Magyar Nemzeti Galéria műhelyéből.
Művészet, 1987. március, 54-old.

3 Paál László: Nyárfák,
olai, vászon, 53,3 × 72,6 cm, 1876 k.

Paczka

Igazi müalkotásnak nevezi munkáját Lázár Béla: "Téli tárlat" c. kritikájában, de müvésztársai hoz hasonlóan, nála is hiányolja, hogy minden igyekezet ellenére sem képesek még a magyar tárgyat ábrázoló müvekben ~~ax~~ egységes látásmódra, egységes magyar szellem kifejezésére.

Otthon, Bp. 1901. dec. hó.
18-29. lap

MDK

Paczka

Lyka: Müv. krónika. Uj Idők, 1901. VII. 543. l.

MDK

Paczka

Csendélet

A Mücsarnokból. Vas, Ujs. 1877. 745. l.

MDK

Paczka Anna
1896. Milleniumi nagy érem

Az Iparm. Társ. kiállításainak kitüntetettjei.
M.I. 1903. 154.l.

Paczka Anna

m. festő

mill. nagy

eren

l.

Közlezrkiall

1456. l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

Paczka Anna

mühimzö

1

Ráth György 1896

409. 1.

MDK

Paczka Anna

1896-ban himzésért és hű festésért milleniumi nagy érmet kapott.

Cikk: A magyar iparművészek törzskönyve.

Magyar Iparművészet, 1903. 154.l.

Pačka Anna, „mürünző"

Salacz Józsefné

Botticelli Primavereja

tűhímrés

fiának: Dr. Salacz Gábor-

nak Aulajdona Pécs.

Ipar mürvénet 1896-ban 409.

mng MAGYAR NEMZETI GALÉRIA

Budavári Palota B. C. D épület

1986 FEBRUÁR

KIÁLLÍTÁSI ELŐZETES

Március 14. **A századforduló művészete** C ép., fszt. és I. em.

Rippl-Rónai József: Fekete fátyolos hölgy 1856.
Ferenczy Béni: Noémi 1917.
Moiret Ödön: Feltámadás 1920 körül

NEXT EXHIBITION

March 14. **The art of the turn of the century** Block C, ground-floor, 1st floor

Rippl-Rónai, József: Black Veiled Lady 1896.
Ferenczy, Béni: Noémi 1917.
Moiret, Ödön: Resurrection c. 1920.

HUNGARIAN NATIONAL GALLERY

Buda Castle, Blocks B. C. D

FEBRUARY 1986

mng MAGYAR NEMZETI GALÉRIA

PERMANENT EXHIBITIONS

Art in Hungary from the 11th to the 20th Century	
Medieval Stonework Finds	ground-floor
Gothic Wood-Carvings and Panel Paintings in the 14th and 15th Centuries	ground-floor
Late Gothic Winged Altars	1st floor (throne-room)
Late Renaissance and Baroque Art between 1550 and 1800	1st floor
Hungarian Painting and Sculpture in the 19th Century	1st floor
Mihály Munkácsy's and László Paál's Art	1st floor
Hungarian Painting and Sculpture in the 20th Century	2nd floor, 3rd floor

TEMPORARY EXHIBITION OPENING OF EXHIBITION

February 27., Thursday 4 p.m. **Eclectica '86**
Through the works of 33 artists the exhibition endeavours to demonstrate the change in the artistic conception occurred during the first half of the eighties.
Organized by István Dévényi, Loránd Hegyi

GUIDE SERVICE

Guide service in foreign languages on request — Block C, ground-floor

CONCERTS

February 2., Sunday 11 a.m.
Choral Music
The Budafok Chamber Chorus
Choir director: István Biller

February 9., Sunday 11 a.m.
Choral Music
The "Fáklya" Mixed Chorus
Choir director: Éva Vendrei

February 16., Sunday 11 a.m.
Choral Music
The Ferenc Liszt Chamber Chorus Choir
director: István Párkai

February 18., Tuesday 12.45 p.m.
Midday Concert
The MÁV Philharmonic Orchestra, Debrecen
Conductor: László Szabó

February 22., Saturday 4 p.m.
Saturday Afternoon Chamber-Music
Chamber-music of centuries
Concert of the Budapest Chamber Orchestra
Conducted by Tamás Pál

February 23., Sunday 11 a.m.
Choral Music
The "Alba Regia" Builders' Choir
Choir directors: Ferenc Kneifel, Imre Kneifel

FILM SHOW

February 1., Saturday 3 p.m. **The means of art**
Techniques in sculpture I–II; Representation of space in painting; Colours in painting; Illusion.

February 8., Saturday 3 p.m. **Travels in eastern countries**
The gate of the Orient; Singapur; Ceylon, island of legends; Streets in Bombay; In the heart of Cambodia

February 15., Saturday 3 p.m. **Far away in space and time**
African artisans; Bamboo and shell; Etruscan art; Islamic art; Echmiadrin; Country of stones; Temples, churches and monasteries.

February 22., Saturday 3 p.m. **Craft and art**
Of earth and fire; Song of the iron; My world; The poet of the clay.

February 28., Saturday 3 p.m. **Museums in the GDR**
The living past; The museums of the GDR's capital; Art treasures in Dresden

SALE OF WORKS OF ART

Union of Etching Artists — Block C, Mezzanine

SALE OF BOOKS, REPRODUCTIONS, POSTCARDS

Block C, ground-floor

COFFEE-SHOP

Open from 10 a.m. to 4 p.m. — Block B, 2nd floor

OPENING HOURS

10. a.m. – 6 p.m. Mondays closed.
Last sale of admission tickets by 5.30 p.m.
Admission fee: Ft 5, Saturdays free.
Students and Soldiers are admitted free of charge. Traffic:
Bus No. 16 and special bus 116 from Clark Adam Square.

Felelős kiadó: Bereczky Loránd – 600128 Pátria Nyomda

Paál László életműves / 1846–1879.

mng MAGYAR NEMZETI GALÉRIA

Budavári Palota B, C, D épület

1986 FEBRUÁR

HUNGARIAN NATIONAL GALLERY mng

Buda Castle, Blocks B, C, D

FEBRUARY 1986

ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSOK

Magyarországi művészet a XI–XX. századig	D ép., fszt.
Középkori kőtár	D ép., fszt.
Gótikus faszobrok és táblaképek a XIV–XV. században	D ép., I. em. trónterem
Késő gótikus szárnyasoltárok	D ép., I. em.
Késő reneszánsz és barokk művészet 1550–1800.	C ép., I. em.
Munkácsy Mihály és Paál László művészete	C ép., II. em.
XX. századi festészet és szobrászat	C ép., III. em.
	D ép., III. em.

IDŐSZAKI KIÁLLÍTÁS – KIÁLLÍTÁSMEGNYITÓ

február 27., csütörtök 16 óra	**Eklektika '86** A kiállítás azt a 80-as években lezajló művészeti szemléletváltozást mutatja be, amely a festészet megújulásához vezetett. A bemutatott 33 művész munkái a jelenség fő irányának kitapintását segítik – a teljesség igénye nélkül. A tárlatlátogatók megismerkedhetnek az új festőiség hazai művelőinek nemzetközi mezőnyben is jegyzett képviselőivel és az új lehetőségek határait vizsgáló, kevésbé ismert alkotók műveivel egyaránt. Rendezők: Dévényi István, Hegyi Loránd	C ép., III. em.

A HÓNAP MŰTÁRGYA

február	**Egry József: Visszhang** A harmincas évek végén készült. Nagyszerűen megmutatja azt az elementáris erejű „Balaton élmény"-t, amely a művészt 1920 táján megragadta, és szüntelen alkotói feszültséggel töltötte el. A Balaton partja, tengernyi vize, a víz fölötti teret betöltő fény- és levegőáradat, valamint a Balaton környékén élő ember páratlan festői egységet alkotnak. A festménnyel való ismerkedés felemelő élményt nyújt.	D ép., III. em.

TIT TÁRLATVEZETÉS

február 2., vasárnap 9.30	**Művészet a középkori Magyarországon**	
15.00	**Gótikus faszobrok és táblaképek** Vezető: Anka Mária	
február 9., vasárnap 9.30	**Középkori művészet Magyarországon**	
15.00	**Barokk művészet** Vezető: Jávor Anna	
február 16., vasárnap 9.30	**A gödöllői művésztelep**	
15.00	**Munkácsy Mihály művei az MNG-ben** Vezető: Bellák Gábor	
február 23., vasárnap 9.30	**A Neósok mozgalma**	
15.00	**A Neósok és Perlrott Csaba Vilmos** Vezető: Benedek Katalin	

BARÁTI KÖR

február 12., szerda 17.00	A Szépművészeti Múzeum rekonstrukciója. Vendég: Merényi Ferenc, a Szépművészeti Múzeum főigazgatója	B ép., fszt., előadó
február 13., csütörtök 17.30	Gótikus faszobrászat és táblaképfestészet a XIV–XV. sz.-ban. Előadó: dr. Török Gyöngyi	B ép., fszt., előadó
február 26., szerda 17.00	Vita a mai magyar képzőművészetről (Eklektika '86 kiállítás) Vitavezető: Hegyi Loránd művészettörténész, tudományos kutató	B ép., fszt., előadó
február 27., csütörtök 17.30	Középkori faszobrok és táblaképek restaurálása. Előadó: Szentkirályi Miklós	B ép., fszt., előadó

MAGYAR ÉS IDEGEN NYELVŰ TÁRLATVEZETÉS

Kérhető minden nyitva tartási napon 10–17 óráig, a kívánt időpont előtt legalább 3 nappal a 757-533/153 telefonszámon vagy személyesen. Tanulócsoportok és szocialista brigádok részére a tárlatvezetés ingyenes. Egyéni és egyéb felnőtt csoportos tárlatvezetés 50 Ft. Idegen nyelvű tárlatvezetés 150 Ft.	C ép., fszt.

MÚZEUMI ÓRÁK

Általános és középiskolásoknak

Az iskolai csoportok a tanítási időben is tarthatnak foglalkozásokat előzetes megbeszélés és az általános iskoláknak megküldött óraajánlat alapján. Keddtől péntekig a délelőtti 3., 4., 5., 6. és a délutáni 1., 2. tanítási órák használhatók fel. Az iskolai csoportok a tervezett foglalkozás előtt legalább két héttel írásbeli megrendelésre, díjtalanul igényelhetnek autóbuszt.
Telefon: 757-533/534 mellék

HANGVERSENYEK

február 2., vasárnap 11.00	**Vasárnapi kórusmuzsika** Budafoki Kamarakórus Vezényel: Biller István	C ép., kupola múzeumi belépőjeggyel
február 9., vasárnap 11.00	**Vasárnapi kórusmuzsika** Fővárosi Pedagógusok Fáklya Vegyeskara Vezényel: Vendrei Éva	C ép., I. em., kupola múzeumi belépőjeggyel
február 16., vasárnap 11.00	**Vasárnapi kórusmuzsika** Liszt Ferenc Kamarakórus Vezényel: Párkai István	
február 18., kedd 12.45	**Hangverseny délidőben** Debreceni MÁV Filharmonikus zenekar Vezényel: Szabó László	
február 22., szombat 16.00	**Szombat délutáni kamarazene** Évszázadok társasmuzsikája A Budapest Kamarazenekar hangversenye Vezényel: Pál Tamás	D ép., I. em., (barokk kiállítási terem) jegyek a pénztárban válthatók
február 23., vasárnap 11.00	**Vasárnapi kórusmuzsika** Építők Alba Regia Kórusa Vezényel: Kneifel Ferenc, Kneifel Imre	

FILMVETÍTÉS

február 1., szombat 15.00	**A képzőművészet eszközei** Szobrászati technikák I–II., Térábrázolás a festészetben, Színek a festészetben; Illúzió	B ép., előadó ingyenes
február 8., szombat 15.00	**Keleti útifilmek** Kelet kapujában; Szingapur; Ceylon, legendák szigete; Utcák Bombayben; Kambodzsa szívében	
február 15., szombat 15.00	**Térben és időben távol** Afrikai kézművesek; Bambusz és kagyló; Etruszk művészet; Iszlám művészet; Echmiadzin; Kőország; Templomok és kolostorok	
február 22., szombat 15.00	**Mesterség és művészet** Földből és tűzből; Ének a vasról; Az én világom; Az agyag poétája	
február 28., szombat 15.00	**Múzeumok az NDK-ban** Élő múlt; Az NDK fővárosának múzeumai; Drezdai műkincsek	

MŰTÁRGYAK ÁRUSÍTÁSA

Rézkarcoló Művészek Alkotóközössége	C ép., magasföldszint

KÖNYV, REPRODUKCIÓK, LEVELEZŐLAPOK ÁRUSÍTÁSA

C ép., fszt.

BÜFÉ

Nyitva minden nyitva tartási napon 10-től 16 óráig	B ép., II. em.

NYITVA TARTÁS

Hétfő kivételével naponta 10–18 óráig.
Belépőjegyet 17.30 óráig adunk ki!
Belépődíj 5 Ft, szombatonként ingyenes!
Diákoknak és katonáknak díjtalan.
Megközelíthető 16-os autóbusszal és 116-os autóbusszal a Clark Ádám térről.

Pachner Edit, grafikus

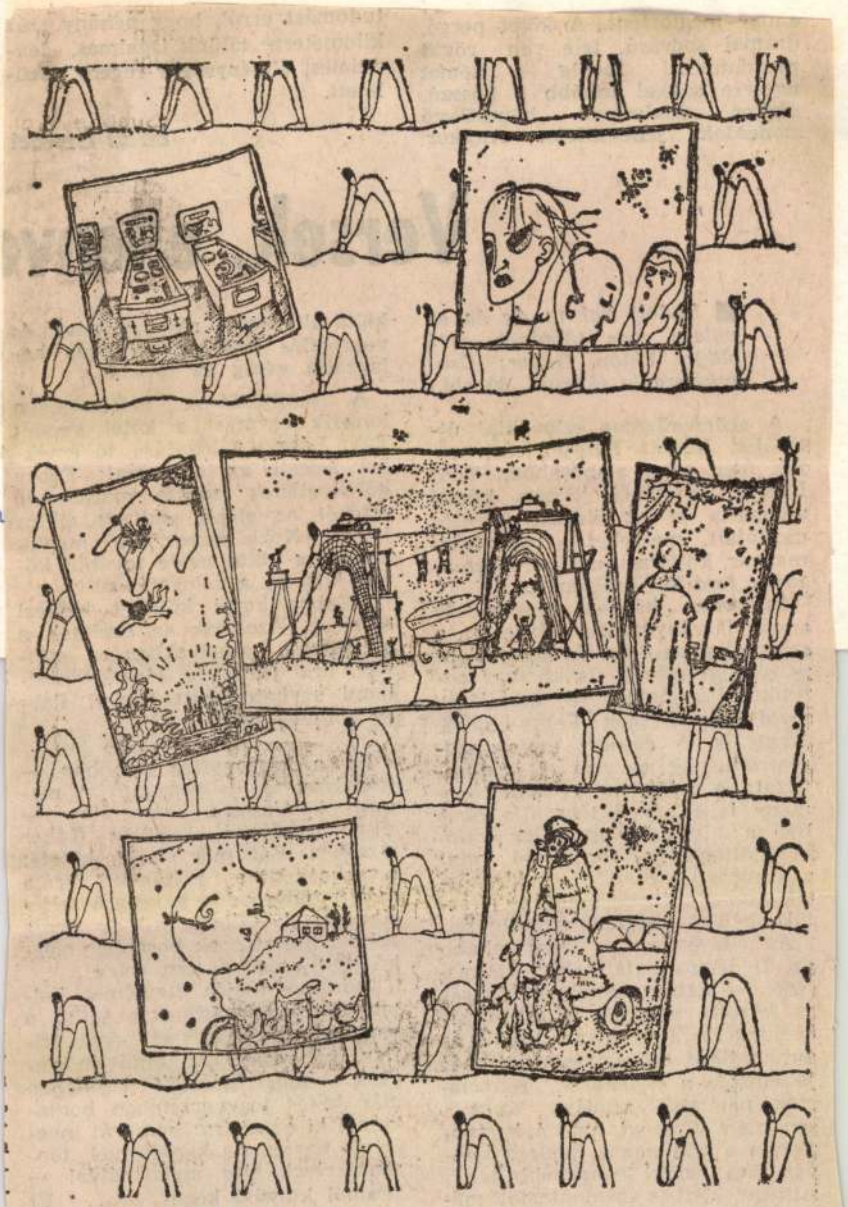

Pachner Edit rajza

Pachn

Élet

9.

XXX/47

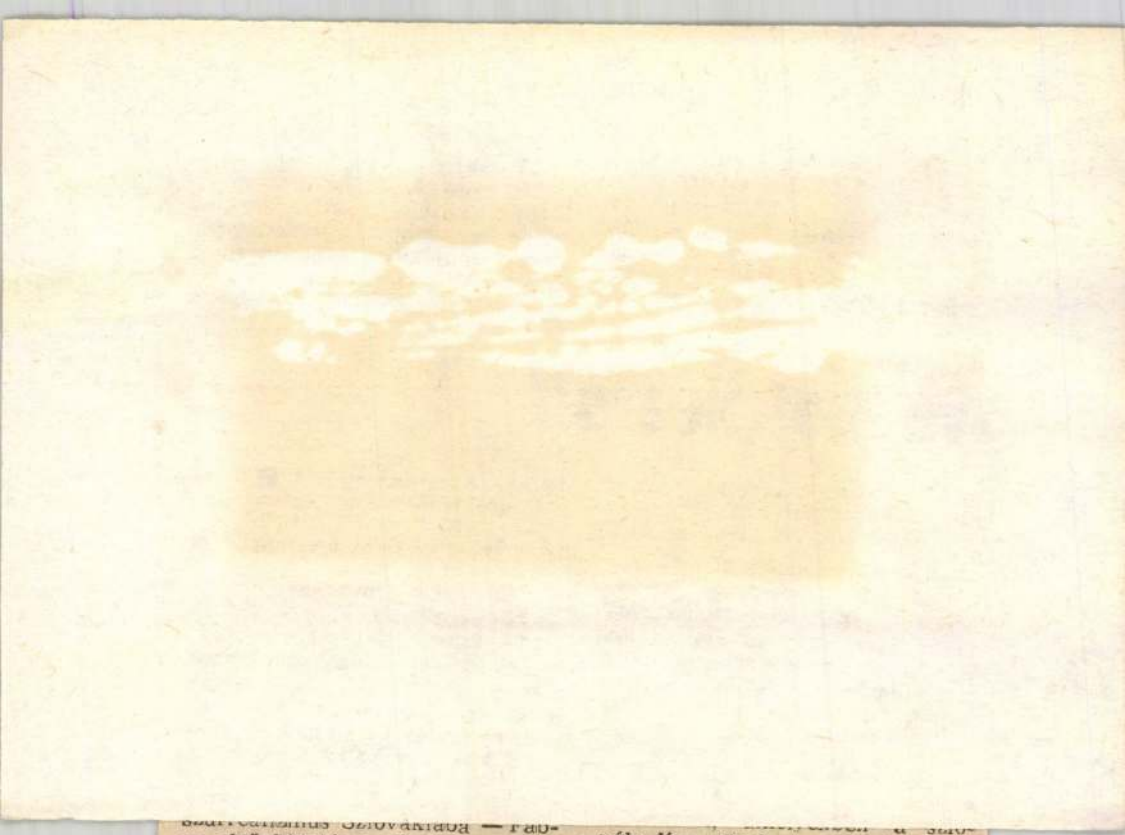

szürrealizmus Szlovákiába — Fabry első kötetével. Csakhamar teoretikusai születnek a műfajnak, majd jelentkeznek Fabry költőtársai is. A csoport tagjai nadrealizmusnak nevezik el irányzatukat; a magyar irodalomtudomány is e néven tárgyalja őket. Bár a kifejezés ugyanúgy valóságfölöttiségnek fordítható, mint a francia „eredeti"; a nadrealisták mégis különbözőségüket akarták jelölni szókonstrukciójukkal.

Az eltéréseket — vagy inkább az új izmus sajátosabb értelmezését — Fabry verseinek olvasása közben magunk is tapasztalhatjuk. Ez a költészet kerüli az automatikus szövegírásmódot; bár jellemzője a látomások, asszociációk parttalan áradása. Különösen nagy élményt nyújtó kompozíciója a költőnek a modern szlovák líra egyik legnagyobb teljesítményeként is számontartott műve: Az én az valaki más. A vers hőse, Féneo — Mefisztó!? — a szlovák líra története elszakíthatatlanul egybefonódott Rudolf Fabry költészetével.

Ez a viszonyítás azonban — természetesen a jugoszláviai magyar költészetre asszociálva — nem mondható el Fülön Gábor esetében. Bár már ötödik kötetét olvashatjuk a költőnek, lírája még mindig adós a kiugró teljesítménnyel. Ötödik kötete pedig saját költészetének korábban meghódított csúcsait sem éri el.

Indulása idején figyelmet keltettek groteszk ötletekre épülő, a hagyományos költészet pózait kifigurázó versei. Az erdő én vagyok című, második kötetében már teljes fegyverzetében bontakozott ki ez a líra: humorát megőrizte ugyan, de kérdéseivel töprengéseivel, éles metaforáival — „Falból kinyúló kezek. / ... / Út mentén / száraz ágakra felkötött mosoly" — súlyosbodott, ponto-

Pachner Edit, grafikus

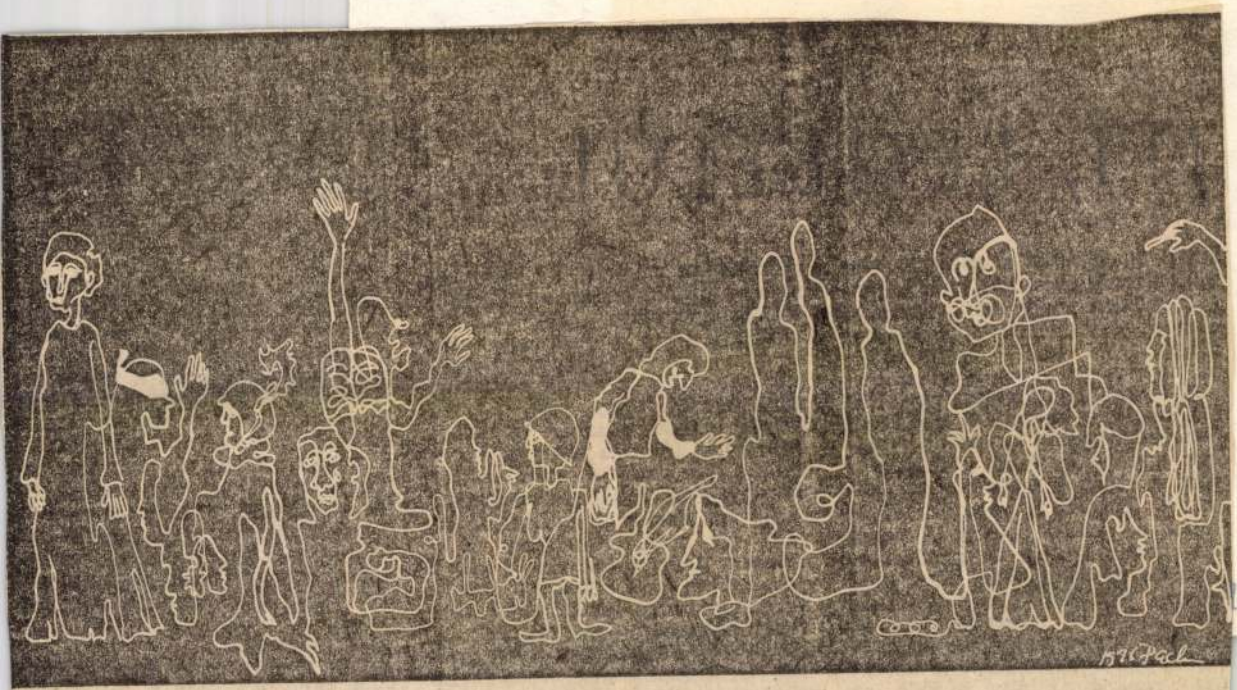

Pachner Edit: Sokaság

13.

XXX/41

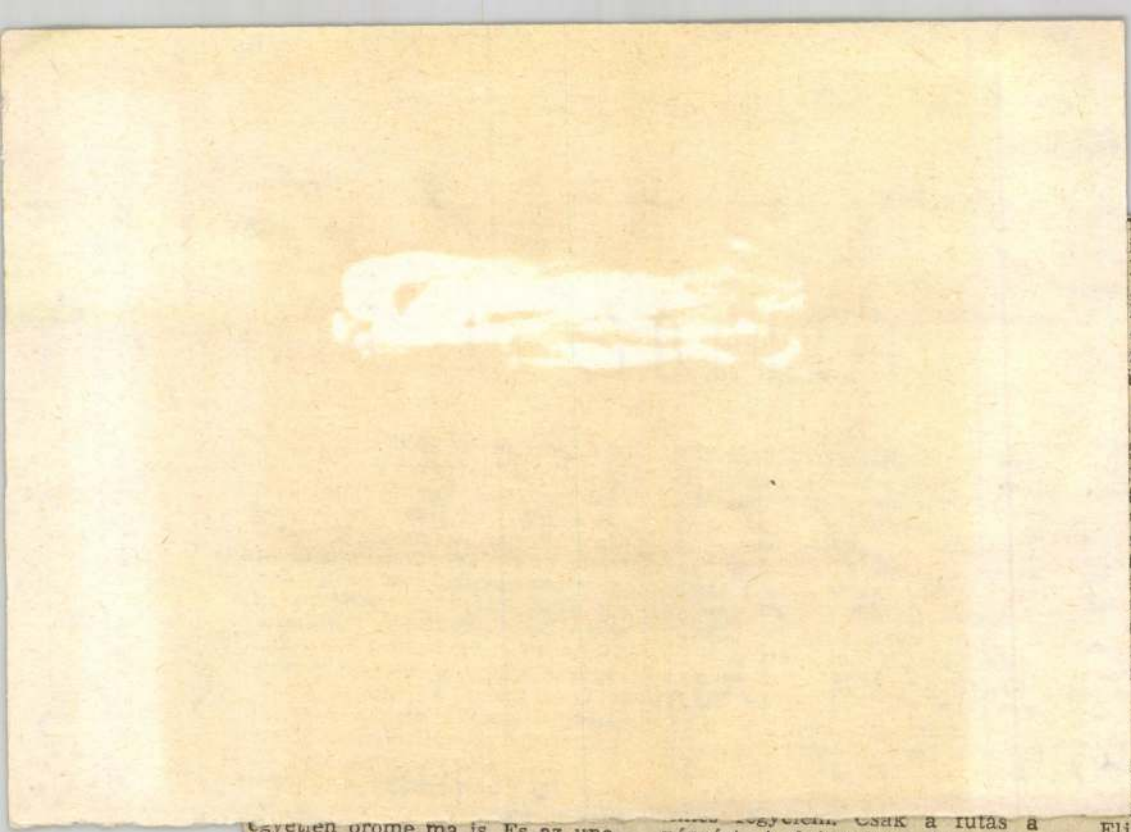

várja be az omlást, a szilli-
ist. Ahogy az ő fia se.
ll Gung János a C utca sar-
, zihál és emlékezik. Hogy
kor harmadmagával rekordot
el, száz métert haladtak a fej-
n négy hét alatt. Csákánnyal,
ittal, fejtőkalapáccsal. Nem
el a gép, olyan szűk itt a
t. Ha odalenn volt, láthatta
a is — bök lefelé —, úgy
oznak, mint tíz, mint húsz,
t száz esztendeje. Nem csoda,
az idén már 70 ezer tonna
maradás a tervhez képest:
t alakulnak most a munkakö-
égek. Behozni a veszteséget.
erni újból a prémiumot. A
háromnegyedmilliót ajánlott
igádnak, ha decemberig be-
ák a hiányt. Nem lesz soráll
Tüzépnél, jut szén az erőmű-
e. Csak itt, belül pusztul va-
— véli Gungl János, és szét-
a kockás flanellingét a mel-
Pedig ő is leszállna még, ha
a.

Eljárt az idő.

A nyugdíjra nem panaszkodik, több mint nyolcezer forint. Gyűjtögetett, s nemrég megvette a telepi lakást 130 ezer forintért. Zöldségeskert is van hozzá, az a leg-

egyetlen öröme ma is. És az unokák. Meg a kert. Köpi a kocsonyát, szakad a sláim, a tüdő, az élet. De este jó filmet adnak, valami táncosat, azt megnézi, megnéz ő mindent. Aludni úgyse na-

pénzért. A drágaság, a kapaszkodás. Ő, Gungl János, soha nem törekedett többre, mint amit megérdemelt. De azt megkövetelte. Megszerezte. Aztán lenyugodott.

Pachner Edit graf

Tisztelt Szerkesztőség!

HÉTFŐ, 1993. június

ja

yugdíjának djanak

hogy a régi nyugdíjasok számára megfelelő perspektívát nyújtana a KSH egyik szakírójának korábbi szövege: „Annak ellenére, hogy általában a nyugdíjak nem tartanak lépést az inflációval, a nyugdíjasok cserélődése miatt (ami azt jelenti, hogy az idősebb, alacsony nyugdíjjal rendelkező réteg elhalálozik, s helyében újonnan nyugdíjazott, magasabb összegű nyugdíjjal rendelkezők lépnek) az egy nyugdíjasra számított átlag jelentősen nő." Hogy, hogy nem: az érintettek nem tapsikálnak kellő lelkesedéssel az ilyen (egyébként reális) fejtegetéseknek, és az ilyen háttérrel terhes, állítólag kedvező mutatóknak sem.

Az Andorka-tanulmány három lehetőséget tárgyal „az akut szegénységproblémák szociálpolitikai kezelésében": megfelelő anyagi eszközök hiányában joggal veti el a mindenkire kiterjedő „jóléti állam" ciális támogatási formák" körében a (megreformálandó) családi pótlék mellett a nyugdíjrendszert is felsorolja, holott a nyugdíj nem szociálisgazdasági, hanem jogi kategória. A múltban is ez a fogalmi tévedés vitt oda, hogy a korábbi vezetés igényt formált a társadalombiztosítási jövedelem önkényes elvonására, valamint arra is, hogy a nyugdíjrendszert afféle segélyegyletnek tekintve, mondvacsinált összeghatárok alkalmazásával, farizeus módon nem saját forrásaiból, hanem mások megszolgált nyugdíjának rovására jótékonykodjék. A középosztályt (főleg a közvetlenül fenyegetett alsó középosztályt) ma már nem lehet kifizetni azzal, hogy „nem tudjuk érdemlegesen támogatni": hiszen nem is támogatást kér, hanem munkával szerzett, járulékfizetéssel biztosított jogait követeli. Ez a jelentős réteg a valóban vétlenül rászorulók állami segélyezésének szükségességét természetesen nem vitatja, de nem tekinti előnyös megkülönböztetésre méltóknak a csoportosan italboltok előtt tanyázó, közveszélyes, a munkanélküli-segélyt sokszor lopással kiegészítő lumpenelemeket. A középosztály már sok méltatlanságot megért: tagjai, főleg pedig a legkevesebb türelmi idővel ren-

Verskeresők örömére

Ruffy Péter *Lőrincze* Lajostól kapott „feladványt", melyhez lapunk május 20-i számában az olvasók segítségét kérte. Jött is nyomban számos válasz, közülük kettőt idézünk. *Ittzés* Mihályét, mert ő volt a leggyorsabb, legfrissebb megfejtő, és *Fehér* Anikóét, mert ő teljes terjedelmében idézi a keresett sorokat, az aforizmát.

– A Lőrincze Lajos tanár úr kérésére végzett verskereső munkája „melléktermékeként" *Gyulai* Pállal felvetett kérdésére, hogy ti. „ez a pártdüh tart-e még sokáig?", sajnos nem tudok válaszolni, bármennyire időszerű is a kérdés, és bármennyire szeretném én is, ha el sem kezdődött volna (no nem a többpártrendszer, hanem) a „pártdüh".

A kiinduló kérdésre azonban tudom a választ. Mégpedig nem mint a régi magyar irodalom alapos ismerője, hanem mint *Kodály* életművében valamelyest jártas zenetanár.

Nádasdy Kálmán figyelmeztetett egyszer arra, hogy *Verseghy* *Montaigne* egyik aforizmáját fordította magyar versbe. Hogy a francia gondolkodónak melyik esszéjéből való pontosan az idézet nem tudom, sajnos elmulasztottam akkoriban, jó másfél évtizede felíni, s azóta sem néztem utána, így csak jegyzetlapomról idézhetem ide: „A valóban tudós emberek úgy járnak, ahogyan a búzakalászok: egyenesen és büszkén emelik és fennen hordozzák fejüket valameddig üresek; de midőn érettségökben megtelnek és magoktól duzzadnak, alázkodni kezdenek, és lehorgasztják szarvokat.

Ittzés Mihály
Kecskemét

– Tudatom, hogy a keresett aforizma *Verseghy* Ferenc szövegezésében (1757–1822) Az igaz bölcs címet viseli. És így hangzik: „Nézd a búzakalászt, büszkén emelődik az égnek, / Míg üres; és ha megért, földre konyítja fejét. / Kérkedik éretlen kincsével az iskolagyermek, / Míg a teljes eszű bölcs megalázza magát. Feldolgozta *Kodály* Zoltán a Bicinia Hungarica I. füzetében. Én is innen ismerem.

Fehér Anikó
Budapest

M. Nemet

A közvélemény megértő

Élettársak – társak egy

Az európai népesedési konferencia megállapította, hogy terjed az élettársi viszony, ezért az együttélés ezen formáját mindenfajta társadalmi szempontból el kell fogadtatni. Úgy tetszik, hogy így akarja elejét venni a felelőtlenségnek, nehogy egyesek ezt a kapcsolatot kibúvónak tekinthessék, felmentésnek mindenfajta kötelezettség alól. Ha ugyanis polgárjogot nyer, társadalmi támogatást kap, elvárható, hogy az élettársak mindazt vállalják, amit a családtól megkövetelnek. Az élettársi viszony magyarországi állapotáról kevés az ismeretünk. Az 1990-es népszámlálás azonban erről is gyűjtött adatokat, amelyeket a Népességtudományi Kutatóintézet felhasznált. Az intézet tudományos tanácsadója, Csernák Józsefné az említett adatokat és más kutatási eredményeket elemezve tanulmányt írt az élettársi viszonyról. Őt kérdezzük.

vonatkozik –, mert személyes döntés kérdése, hogy ki minek vallja magát. A választ nyilván befolyásolja a közvélemény ítélete – elmarasztalása, elismerése – és bizonyos érdekek is motiválhatják. Külföldön megtörténik, hogy a népszámláláskor az élettárs feleségnek mondja magát, vagy azért, mert a jogállás különbözőségét nem ismeri el, vagy mert törvényes házassága nincs felbontva. Előrebocsátom: a mi adataink bizonysága szerint jóval kevesebb a még házas az élettársak között.

– A skandináv államokban nagy a hagyománya az élettársi viszonynak.

– Magyarországon is van tradíciója. A „vadházasság" az iparosodás egyik kísérő jelensége volt a városi munkások körében. Egyes vidékeken, falun a próbaházasság is dívott, de szigorú kikötésekkel. Ha meghatározott időn belül az asszony terhes lesz, összeházasodnak, ha nem, elválnak útjaik. A néprajzkutatók szerint a vadházasságnál elterjedtebb volt a „szeretőtartás", amihez nem kellett egy fedél alatt élni.

– Úgy tetszik, jó ideig a statisztika prüdériájának köszönhető, hogy nincsenek megfelelő adataink a társkapcsolat

váltaké és özvegyeké. 1990-ben a szülőképes korú elvált nők közül minden ötödik, és a hozzájuk illő férfiak közül minden negyedik választotta a társkapcsolat ezen formáját. De nemcsak a törvényes béke és a családi tűzhely mellett. Ez időben Nyugaton is kevesebb élettársi kapcsolat köttetett. A '60-as években még közel voltunk a házasságkötést tekintve a Nyugathoz. A '70-es években azonban

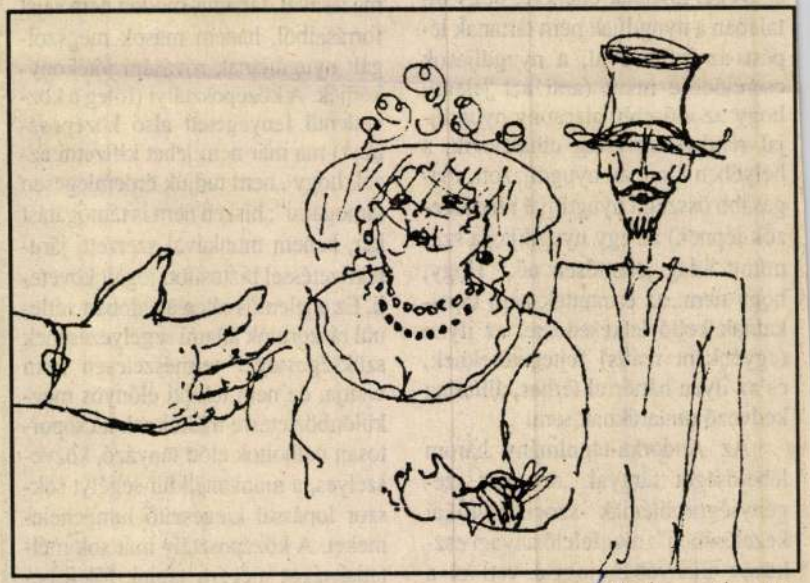

Pachner Edit rajza

PACHOKKER Mihály kőmüves. Egerben 1771-75 közötti adóösszeirások emlitik.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

M.D.K.

Pachokker Mihály, kőműves

nevét 1771-75 közöli emlí-
tik az egri adóösszeírások.

Heves megye müemlékei I. irta Vpit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 375. old.

pacholek Ilona, textilas, 1938. végbizonyitványt nyert

Iparmüvészeti Isk. Évk. 1880-1941. Bp. 1942.
33 l.

Az egykori község az
régi község házainak és te
jén fennállottak.

Forgalmi ut mellett

Ábrázolások.

1. Szanda várának képe. Fe
"III.köt.251 l." - Jelezve
lo.8 x 18.2 cm. Mégjelent:
Históriai, Geographiai és S
251 l. előtt. - Lányi Samue
rajza, amelyet Lehnhardt S
közvetlen szemlélet alapjár
2. Szanda várának képe. Bu
Magyarország és a Nagyvilág

Vár.

Kettős hegycsucson, amelyek
hátszerü vonulatot bányássz
tott falmaradványok /Háry G
ki tervtárban/ már nincsene

MDK

Pacholek Ilona, textilműv.

Iparm. Isk. Évk. 1934-36.

43.1.

MDK

Pacholek. magyar fegyverkovács

Pozsonyban.

dr. Kalmár János közlése: Magyar fegyverkovácsok nevei.

Herzlich, mit guten Wünschen
Ihr

Pacholek

puskamūves Pozsony

Pīsztoly-pár, kovás, gömbolyū cō, aranyozott vereses ág

MNM Fegyvertár

1565. a-b. lelt. sz.

Pachner László

Csillagvizsgáló, Szombathely. Épitész: Zalotay Elemér, statikus dr. Pachner László. - Képekkel, ismertetés.

Magyar Épitőművészet, 1969. 2.sz. 26-27. l.

Pachner László

Szilágyi István: Üzletház és lakóház, Sárvár, Hunyadi János utca. Építész: Fazakas Péter, statikusok: dr. Pachner László, Németh Károly, mélyépitő: Biró Ferenc. /ismertetés, képekkel/

Magyar Építőművészet, 1971. 1.sz.

26. l.

Pachner Jakab

órás Óarad

Pritz. 33 l.

55 l.

Pachner Jakab

öräs

Óárad

l.

Pritz 33. l.

...ter rendeletéből.

Tihamér Lajos s.k.

...miniszteri tanácsos.

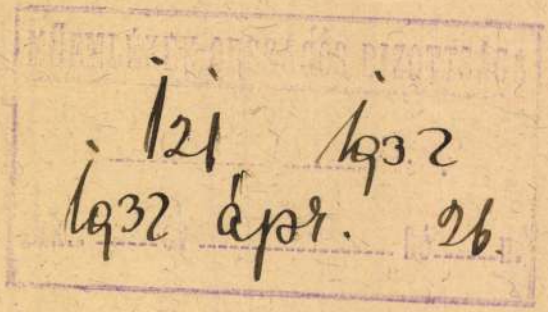

...tságának,

Budapest.

Pachner Jakab

óráš Arad

XVIII. n. vège

rod

Pritz 55 l.

BOLDOG UJÉVET KIVÁN

A MAGYAR FILM IRODA MŰTERMI

Pachner Jakab
órás Arad

Pritz
33. l.

A Darvas régiségkereskedőnek (Budapest) „Jacob Pachner in Alt Aradt" felíratú szekrényóráján a medaillon fiatal leányt és fiút ábrázol egymás mellett állva, korhű ruhában.

Pachner Jakab

örös Arad

Szekreinyora 1790 körül

ívod

Csányi Mübarát

100.-l

Pacholek Károly

kárdmíves segéd

4 elemi, 1 ipariaj

Ipariskola

1887-88. tanév

41. l.

Gerely József VIII. 234.

Pacholek Károly

kardmüves segéd

4 el, 3 iparisk, 1 ipar-
vajzisk.

Iparrajzisk.

1889/90.

41. l.

Ghyczy Dénes, alispán VIII. 9.

Pacholek Károly

kardkészítő

Közlezrkiáll.

1431 l.-

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

Pacholek Károly

kardgyárós

Bp

l.

Ezredéveskiáll

VIII b csop. 113. l.

23

lített s rekeszzománcos koronghoz kapcsolódó karkötő öt töredékes lemezé-

Pacholek Károly

kardinüres

l.

Ráth György 1896

200 l

Pachelek Karoly

Kardinuis eszéd

4 elemi, 1 ipari gyr.

7 hónapot tölt az iskolban jó eredménnyel.

Tanai Vissi Ferenc

Ipari iskola 1893

XXX

Pacholek István

kardkészítő

erüstkonomus

l.

Ladányi II.

215. l.

Pacholek György

pesti kardcsuszár

XIX.

l.

Hampkalauz

2/1. l.

Pacholek Gy

l.

Va Hö Ponstgyüjt

72. l.

indulok uj alkotmányos küzdelembe, ezel
gitimizmus lánglelkü apostola: Griger Mi
királyság megváltó eszméjének. És fegy
nyugalmat, békét, becsületes demokráciát

Ezért fordulok barátaimhoz, hivein
lakozzanak hatalmas, lelkes táborunkhoz
igaz ügyet, harcoltam a főváros autonomi
sok ezer embertársamon, joggal kérhete
harcolni az elnyomatás veszedelme ellen.

És kérek mindenkit, akit közös eszm
nek semmit, amig igazolt embereim
Griger Miklós és az én nevem sz

Budapest, 1935 március havában, a

Márkus-nyomda, Budapest, V., Bank-utca 5. (Felelős vezető: Márkus Géza
Felelős kiadó: Berecz Vilmos.

819. DISZKARD, magyaros szabású, elefántcsont markolattal, amelyet ép úgy, mint a kígyóbőrrel bevont hüvelyt, gazdagon díszített aranyozott ezüstveretek fednek. Bevésve a készítő neve: Pacholek GYő: Uri Utza Pesten. Pengéje maratott, a markolaton és a pengén magyar címer. XIX. század második harmada. . . . 30.—

Pacholek

Árverési Közlöny

1939. jan.

1. rendk. sz.

Ernst Museum anyagának

ankciója -

105. *Olasz festő, XVII. sz.:* A Szent Család.

Pacholek Győző

kardeszínár XIX. n.
Pest.

láid

Va Hó Ernstgyűjt
72. l.

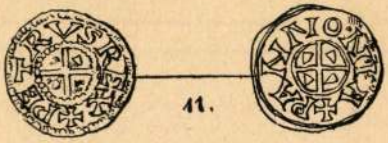

GRJECS HALOM KERESZTMETSZETE.

GERENDÁSI LELET.

7. Bronz karperecz.
8. 9. Üvegpasta gyöngyök.
10. Szt-István király pénze.
11. Péter király pénze.
12. Az ásatás szinhelye.

Lasd 91. lapon.

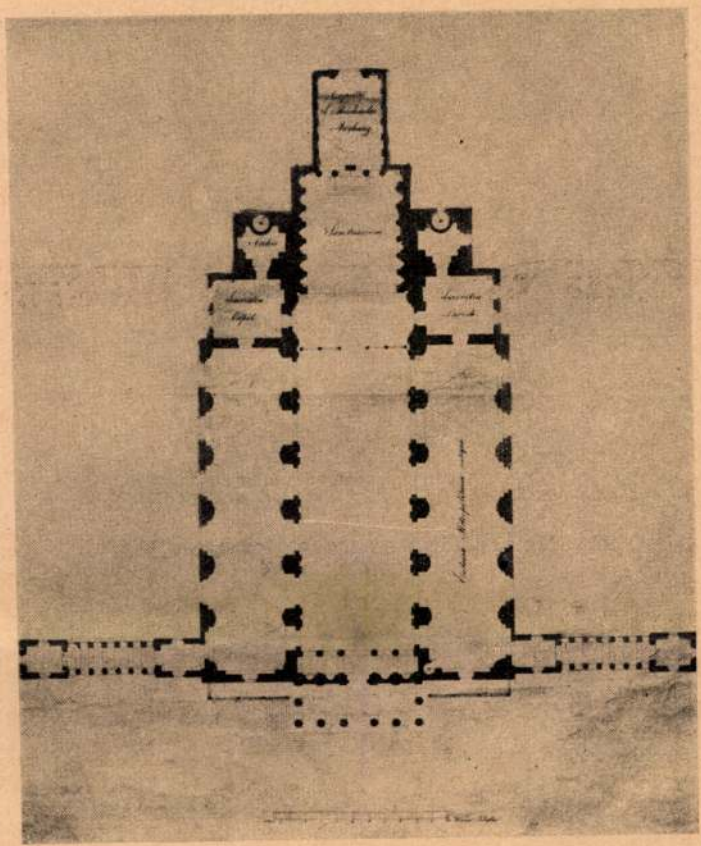

26. ábra. Packh terve az egri székesegyházra. Alaprajz.[23]

vele utazgat hosszabb ideig. Nem tudjuk ezek után, hogy került a ciszterci tákhoz, de 1811-ben már a rend priorja, majd lilienfeldi apát gyanánt szerepel. 1818-ban szepesi püspökké, két évvel később pedig velencei patriarchává szentelik.

Egerbe az 1827. évi borzalmas tűz után kerül és 20 éves érseksége a tevékeny alkotómunkának szakadatlan láncolata. 1829-ben készíttet Packh és Hild által terveket. Packh terve bár belső térhatásában (26., 27., 28. ábra) monumentális, nagyszabású alkotásnak ígérkezett, a Hildénél egységesebb is volt, úgy látszik nem nyerte el az érsek és főkép a közvélemény elismerését. Különösen hom-

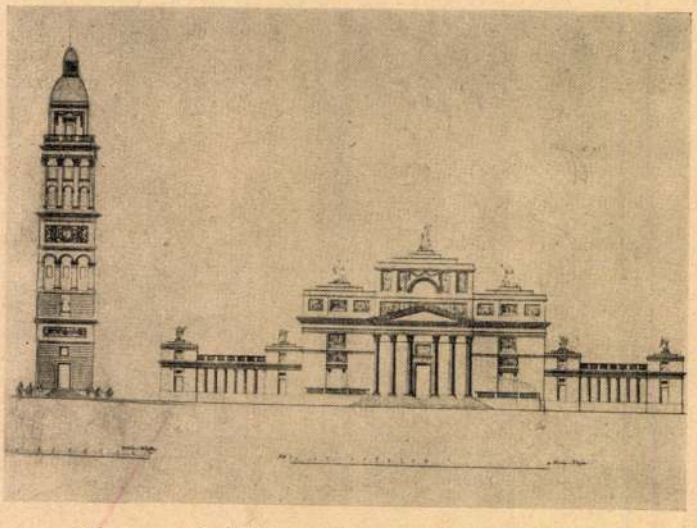

27. ábra. Packh terve az egri székesegyházra.
Föhomlokzat.[23]

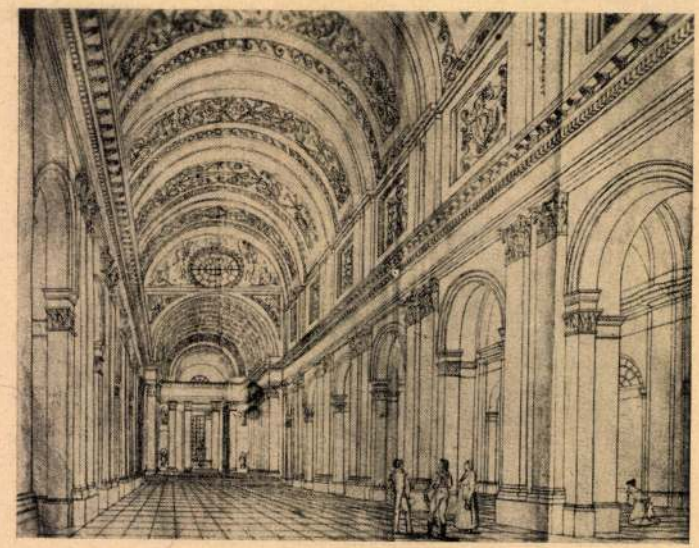

28. ábra. Packh terve az egri székesegyházra.
A belső perspektiva képe.[23]

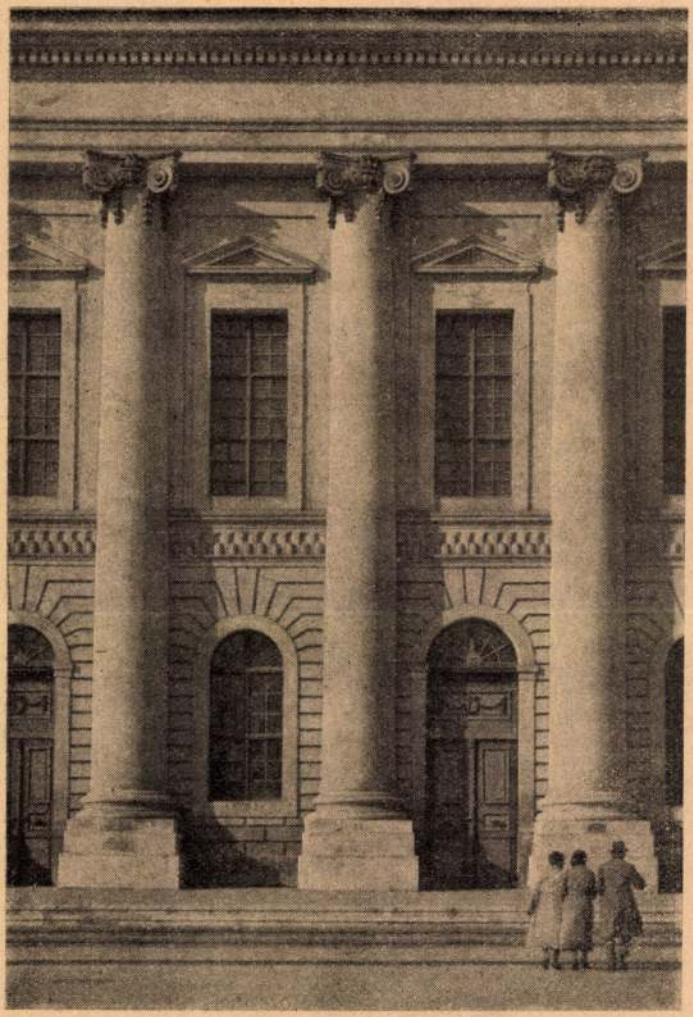

10. ábra. A debreceni Nagytemplom főhomlokzati oszloprendjének két akszisa.

Esztergom városképét. (11. ábra). Rudnay prímás tervének e töredéke ma már szétválaszthatatlanul forr össze a várhegy szikláival, úgy, hogy bámulóinak százezrei közül alig is tudják néhányan, mily kevés valósult meg abból, amit e nagystílű főpap II. Gyula pápához méltó

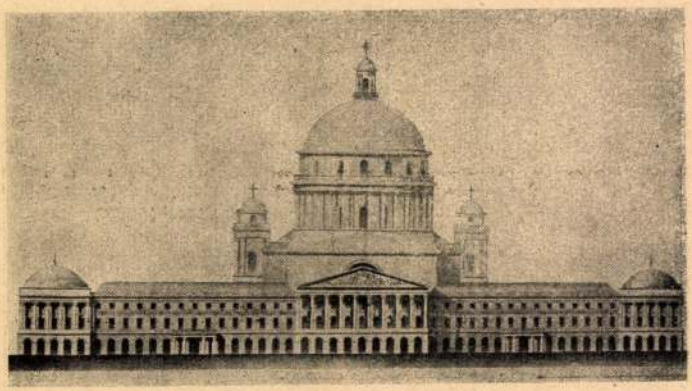

12. ábra. Kühnel Pál terve az esztergomi székesegyház és prímási palota kiépítésére. Dunai homlokzat.[9]

építési életcéljában maga elé tűzött. Sok százéves küzdelem, harc és pusztulás után méltó helyet akart teremteni az ország prímása számára a magyar vatikán emelésével. Melkkel vetélkedő ékkőnek akart ragyogó foglalatot adni a magyar Duna mentén. (12—13. ábra). A *székesegyház* 800 éves mulja most nem tartozik ide, a mai állapotra ebből csak a Barkóczy prímás által készíttetett barokk tervek voltak némi, de egyelőre tárgyi adatokba még nem sűríthető hatással. A mai templom története[8] ott kezdődik, mikor Rudnay, a prímási szék elfoglalása után egy hónappal, tárgyalásai alapján Ludwig v. Remy építészt, a K. u. K. Oberbauamt igazga-

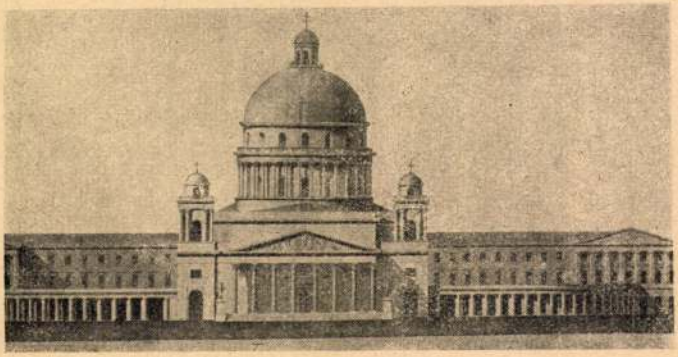

13. ábra. Kühnel tervének udvari homlokzata.[10]

tóját, bízza meg a hatalmas építési program terveinek elkészítésével. Ma megdöbbenünk, hogy az ország évtizedekre szóló legnagyobb megbízása egyszerűen Bécsnek visz munkát. Akkor ez még nem volt oly elképzelhetetlen — hisz a XVIII. sz. nagyon is hozzászoktatta országunk kulturmunkáját az osztrák gyámkodáshoz. De Rudnay érdeme, hogy első lépését csakhamar jóvátette. Remy ugyanis minden sürgetés ellenére sem vette kezébe kellő odaadással a nagyszabású feladatot és így a prímás egyszerűen az irodájában dolgozó kismartoni születésű Kühnel Pált bízta meg a monumentális mű megalkotásával. Művészettörténetünk — mely *eddig* Kühnel magyar

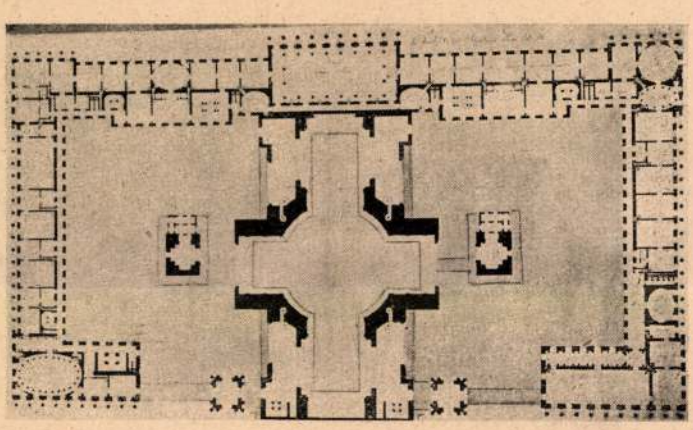

14. ábra. A székesegyház, prímási palota és szeminárium emeleti alaprajza. (Kühnel Pál terve.)[12]

voltáról is alig szerzett tudomást — Rudnay prímás e lépését puszta tényként regisztrálta. Kühnel egyszerűen a cs. és kir. udv. építészeti főhivatal egyik műszaki alkalmazottja volt. Pedig e lépéssel a magyar építészettörténet egyik sorsdöntő fordulatához jutott. Csak építész tudja mit jelent az, ha az iroda főnökétől elveszik a megbízást és odaadják ugyanott az iroda egyik alkalmazottjának. De még mi is alig tudjuk elképzelni, hogy Metternich érája alatt mily ragyogóan kellett kitünnie a rajzasztala mellől annak, akit ily módon kiválasztottak, s mily erélyel kellett síkra szállnia annak, aki ezt keresztül tudta vinni. Hamarjában alig tudnám megmondani, hogy művészettörténetünk szempontjából kié a nagyobb érdem? Kühnel-é, aki a hivatal szürkeségéből ki tudott emelkedni, vagy Rudnay-é?, aki ki merte őt onnan

emelni. Hogy mindez, hogyan történt, hogy e lelkes mecenás hogyan akadt a háttérben dolgozó magyar tehetségre, aki, miután az akadémiát elvégezte és a legnagyobb kitüntetéseket megszerezte (az első Gundeldíjat és az udvari díjak aranyérmét), Bécsben mint szürke bürokrata tengette életét — arról okmányok nem szólnak. Tény az, hogy egymásra találtak és ettől kezdve lázas ütemben folyt a munka. A program első fogalmazásának és az építkezés alapgondolatának elrendezését a közölt, sajnos csak emeleti alaprajzban látjuk. (14. ábra). Nagyszabású kialakítására kétségkívül Barkóczy elgondolásai is hatással voltak, de az egész formába öntése Kühnel műve. A templomot, mely sajátos középúton jár a centrális és hosszhajós elrendezés közt, a prímási palota kétemeletes épülete övezi úgy, hogy a tervezett kanonoki házak felé árkádokkal szegélyezett nyílt udvar marad. Ebben az udvarban megtartja az akkor még eredeti helyén lévő Bakács-kápolnát, sőt a kor szellemére jellemzően azt a másik oldalon egy hasonló tömegű objektummal ismétli meg. A templom homlokzatának két toronnyal ad hangsúlyt. A dunai oldalon a prímási palota egyszerűen tartott homlokzatából nyugodt fenséggel emelkedik ki a főszékesegyház magasbatörő kupolatömege, s e kép a zárt négyszögű alaprajz folytán a többi irányban is hasonló kedvező hatással érvényesült volna. Monumentálisan egységesnek kell elképzelnünk a templom belső terét is, bár Kühnel torzított perspektivája ezt csak fogyatékosan képes érzékeltetni. (15. ábra.)

Az 1822-ben nagy ünnepségek közt történt alapkő letétel után megindul a tényleges építőmunka, melyet az állandóan helyszínen tartózkodó, akkor még csak 26 éves Johann Baptist Packh — Kühnel unokaöccse — irányít. E ponton ismét meg kell állanunk, hogy legnagyobb elismerésünket fejezzük ki Rudnay bátorságának újabb tanujele előtt, aki élete főművének felelősségteljes vezetését e serdülő ifjúra merte bízni. Igaz, hogy Packh nemcsak a bécsi akadémiát végezte el kiváló eredménnyel, de Eszterházán és Pesten; Ringer, Zitterbarth és Kasselik mestereknél szerzett komoly gyakorlatra is hivatkozhatott. Későbbi munkái a pannonhalmi főmonostor átépítése és tornyának emelése, a hireghi és esztergomi Szt. Anna templom, valamint az egri székesegyház tervei is igazolták a beléhelyezett bizalmat, meg sem említve azt, amit a magyar Sión hegyén alkotott. Nem szomorú, hogy e kiváló magyar építészről műtörténetünk a nevénél többet alig említ meg?

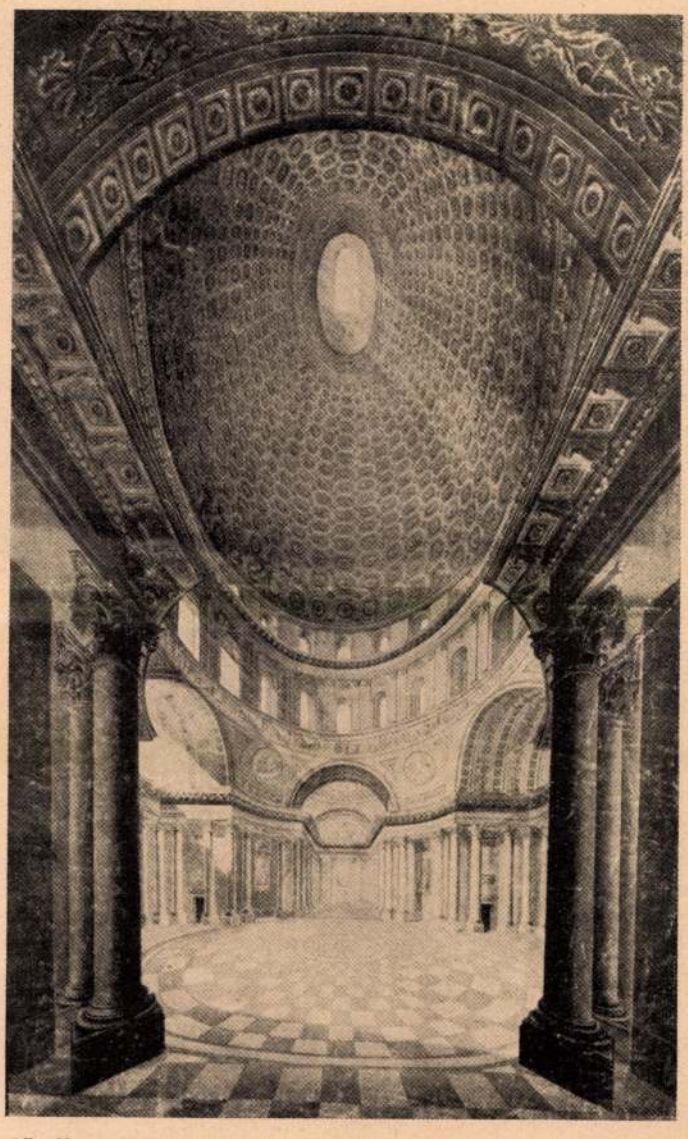

15. ábra. A Kühnel-féle terv perspektivikus belső képe.[13]

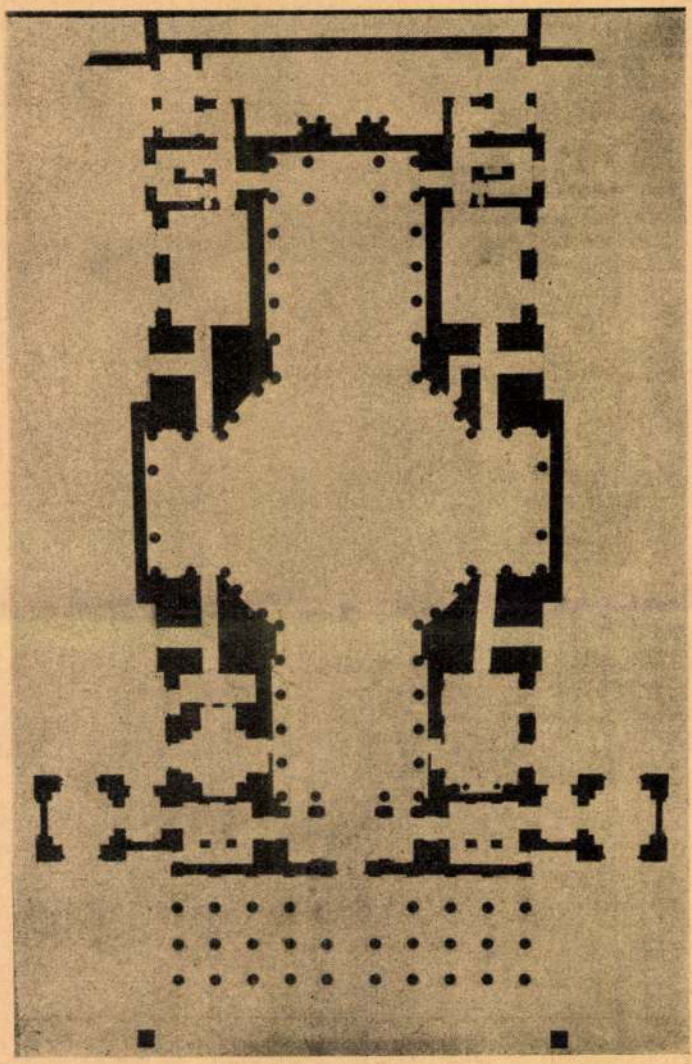

16. ábra. Az esztergomi székesegyház Packh-féle alaprajza.[14]

De folytassuk az építés történetét. A sírboltot 1823. nyarán építik és pedig már Packh tervei szerint. Kühnel 1824. január 11-én váratlanul meghal úgy, hogy nemcsak a művezetés, hanem a további tervezés is az akkor 28 éves Packh kezébe kerül. Az építkezés további menetére készített számos alternativ tervében ragaszkodik elhalt nagybátyja felfogásához, s egyetlen lényegesebb módosítása, hogy a Bakács-kápolnát a főszékesegyház alaprajzába illeszti (16. ábra) és legszebb renaissance emlékünk áthelyezését 1600 rajz szerint számozott kődarabban példásan meg is valósítja. A következő 7 év-

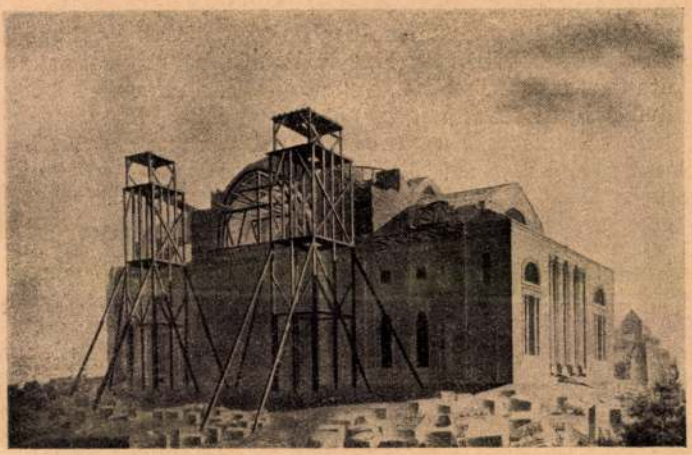

17. ábra. Az esztergomi székesegyház állapota Rudnay prímás halála idején, 1831-ben. (Packh vízfestménye.)[15]

ben a főszékesegyház és kanonoki házak épülnek, s mikor Rudnay 1831 őszén hirtelen meghal, a nagytemplom már javarészt be van boltozva. Akkori állapotáról részletes ismertetés helyett csak Packh egy rajzával kívánok beszámolni. (17. ábra). A prímás halála után kimerült építési alap és 7 éves sedis vacancia vetett gátat a munka tervszerinti folytatásának. Az építkezés feletti rendelkezési jog a bécsi cs. és kir. udv. építészi főhivatalra száll, mely feladatát bevallottan a nagyszabású terv minél erőteljesebb megnyirbálásában látja. Ehhez azonban be nem vallottan még az a cél is füződik, hogy Pietro Nobile építész, a bécsi akadémia igazgatója érdekében Packhot a munka vezetéséből kiemeljék. Erre ugyan közvetlen okmányi adataink nincsenek, de szinte biztosnak

látszik az esztergomi primási levéltárban őrzött javaslati tervekből, melyek közül kettő álljon itt mutatóba (18. ábra). Nobile ugyanis 23 nagy lapon 8 alternatívában készített terveket a székesegyház összezsugorított kiviteléhez. Azt hiszem, hogy senki sem fogja abszurdumnak tartani, ha annak a véleményemnek adok kifejezést, hogy Bécs akkor legtekintélyesebb építésze nem pusztán tanácsadás céljából készített ennyi tervet. Nobile buzgósága Packhot is a legnagyobb erőfeszítésre sarkalta. A redukált kivitelre ő is számos tervet készített, melyek közül itt csak kettőnek homlokzatát és egynek metszetét mutatom be. (19—21. ábra). Noha Packh tervei távolról sem minősíthetők teljesen kiforrott és lehiggadt alkotásoknak, mégis sokkalta monumentálisabbak a Bécsből kapott száraz, léleknélküli megoldásoknál. Packh a primási palota hatalmas fekvő tömegének elmaradását a vízszintes irány kihangsúlyozásával akarta pótolni. Érdekes, hogy menynyire különbözik ebben Hildtől, aki (mint majd később látni fogjuk) éppen ellenkezően, határozott vertikalizmusra törekedett. Fejtegetéseimben itt ismét meg szeretnék egy pillanatra állani, hogy felhívjam a magyar műtörténet figyelmét arra az éppen száz év előtti kultúrdiadalunkra, melynek sem akkor, sem azóta nem ébredtünk tudatára. Nobile és Packh kulisszák mögötti csendes, de elkeseredett harcából a fiatal magyar építész került ki győztesen és Bécs első építésze vereségével akaratlanul is fémjelezte építészetünket. Nem furcsa és szomorú, hogy mi, akik Lionardo és Michelangelo művészi vetélkedését, vagy a firenzei baptisterium bronzkapuinak pályázatát oly jól ismerjük, erről a számunkra bizonnyal nem kevésbé jelentős magyar építészi győzelemről úgyszólván semmit sem tudunk?

Sajnos, Packhnak nem nyílt már alkalma alkotásának befejezésére. Anyagi korlátozások miatt a munka a következő években alig haladt úgy, hogy — mikor 1839-ben lakásán meggyilkolták — még a kupola tamburját sem kezdték el. — Igy azután Kühnel, Packh és Nobile kupolaelgondolásainak egyike sem valósult meg, hanem Hild József tette fel a koronát arra a nagy műre, mely immár 20 éve foglalkoztatta építészeit. (22. ábra). Ő már nem álmodott magyar vatikánról, hanem a reálitásokat figyelembe véve, be akarta fejezni azt, amit rábíztak. Talán legfőbb érdeme, hogy felismerte azt a különálló problémát, mely a primási palota elejtésével magára a templom tömegalakítására előállott, és számolt azzal az adottsággal, hogy a főszékesegyháznak nem csak a közeli szemléletre kell monumentálisan hatnia, hanem főkép a

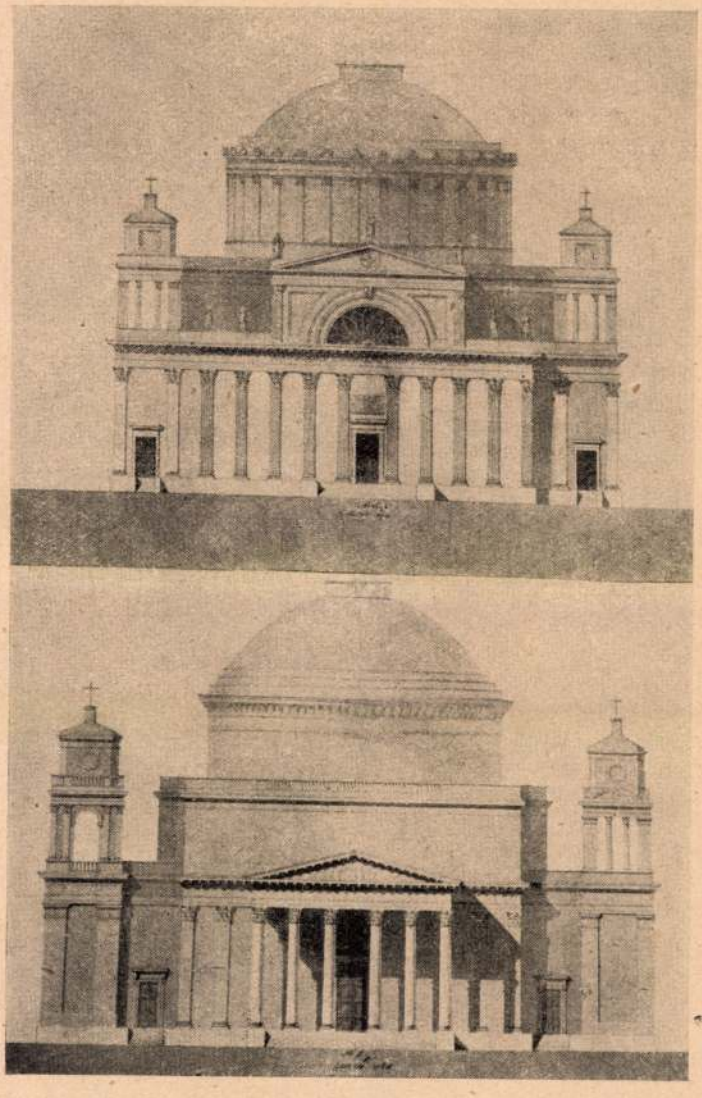

18. ábra. Pietro Nobile két alternativ terve az esztergomi székesegyházra.[16]

19. ábra. Packh egyik homlokzat-változata az esztergomi székesegyházra.[17]

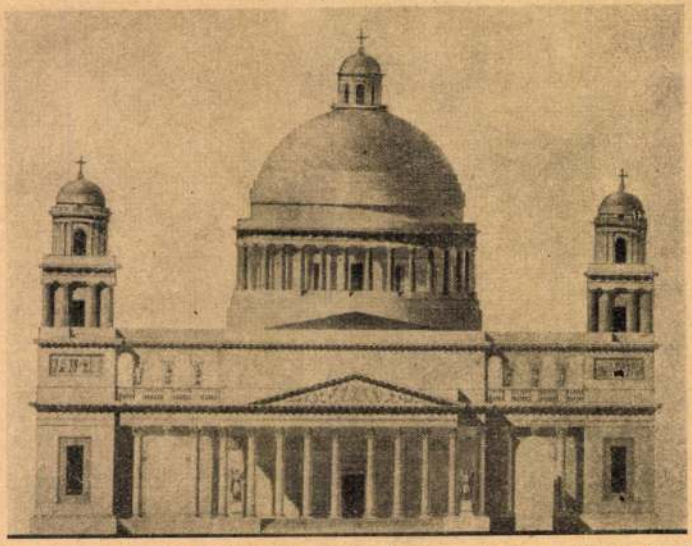

20. ábra. Packh másik homlokzat-változata az esztergomi székesegyházra.[18]

M.D.K.

Páckh János, építész

... kialakítási tervét, melyet legjobban a Pannonhalmáról készült makettről ismerhetni meg, de amelynek több csökkentett változata is létezik 1824-1828 közötti évekből. A torony építése 1832-re, a könyvtár bővítése pedig 1833-ra készült el és hirdeti Páckh alkotó erejének napjáról.

Levárdy Ferenc: Pannonhalma építéstörténete,
Művészettörténeti Értesitő, Bp. 1962. XI. évf. 1. sz.
12.-13. old.

Packh Janos
épitett

Engel József
épitett

E. terverte, P.
kivitelezte a hannon
nalmi főapátsaig
könyvtárépületet
A tornyot utóbb
Pakh terverte és
kivitelezte.

Roh Hunf

II. 38-l.

K

mic
céd

NYOMTATVÁNY.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

MEGHÍVÓ

A

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK

19 ..... évi ..... hó ..... n ..... napján

.....

délelőtt / délután ..... órakor megtartandó végrehajtó-bizottsági / rendes / albizottsági ülésére.

Tárgy: .....

Elnök megbízásából:

.....

Hornyánszky V. R.-T. Budapest.

Packh János

az esztergomi székesegyház tervét a 1820-as évek elején készítette, melyet utóbb, Packh halála után, Hild József egészített ki

Pevsner ~~Miklós~~ Nicolaus: Impression of Hungarian Building.
The New Hung. Quarterly, Bpest
1966. 21. sz.

50 l.

M.D.K.

Packh János, építész (1796-1836)

Tervezte a népszínyu esztergomi körelaru Szt. Anna templomot, ezenkívül számtalan vidéni és pesti palotát és húriát. Mühödését korai váratlan halála maritotta félbe.

Information Hungary, Szerk. Erdei Ferenc,

Akadémiai Kiad-, 1968. 912. old.

Packendorf, Christoph

l.

Csat-Frey Öst Kunstt

XXIV. K.

276. l.

MŰEMLÉKEK ORSZ. BIZOTTSÁGA
VEGYES MŰVEK.
404

Rupp Jakab. Magyarország helyrajzi
története. I - III. kötet.
I. Az esztergami egyház-tartomány. Pest, 1870.
II. Az egri érsek-egyház-tartomány. Pest, 1872.
III. A bácsival töro. egyesített kalocsai főegyházmegy
Budapest, 1876.

Vain. 2 drb.

Pácin

Zemplén vm

Sennyey-kastély, mely hajdan a Magócsyak várkastély a volt. Magócsy-cimerel.

Ref. templom. Épült 1820

Borovszky: Magy. orsz. vm

Zemplén vm.

98 l.

Budapest, ...

társunk!

nyvnyomtató mester, Kner Imre,
mtatvánnyal kedveskedett a
jainak.
riózumot, melyet Túróczi-Trostler
yomtatott le újra Társaságunk

Pácin - kastély

lásd

Bélly alatt

124 Pácin (Zemplén vm)

Karcsától 5 Km.

Nyirségi utam 1938

1. Várkastély, mely jelenlegi Semnyey István báró tulajdona, épült 1581. Egyszeru kápolnája van.

2. Rk. templom, most épitik.

3. Kath. Kőharangtorony XIX–XX. sz.

4. Ref. templom

Ujabb Eori.

bijouterie. Tizenkét képpel. A. Pongin. *Exposition Universelle: les Instruments de musique* (1. article). Victor Champier, *Exposition des trésors d'églises au Trocadero*. Antony Valabrègue, *Exposition Universelle : l'Évantail moderne* (2. article). Hat képpel. Lucien Magne, *L'Architecture du siècle*. Képek a szövegen kívül: *La croix du Paraclet*. (Trésor de la cathédrale d'Amiens) XII-e siècle. *Fenétres du palais des Beaux-Arts à l'Exposition* par Formigé. *Petit bureau de dame*, dit bureau de Marie-Antoinette (XVIII-e siècle). — 10-ik évf. 2. szám. 1889. augusztus. Szöveg: Frantz Jourdain, *La Décoration et le rationalisme architecturaux à l'Exposition universelle de 1889*. Öt képpel. Antony Valabrègue, L'Évantail moderne (suite). Három képpel. Ed. Didron, *Le Vitrail depuis cent ans et à l'Exposition de 1889*. A. Pougin, *Les Instruments de musique à l'Exposition* (suite). Képek a szöve gen kívül: *Palais des Beaux-Arts à l'Exposition* per Formigé. *Évantail en point d'Atlençon* par E. Lefébure. *Vase en porcelaine craquelée* de l'époque Louis XV

Pack

MDK

az ország legnagyobb méretű székesegyháza a Kühnel-Pack Hild tervezte esztergomi bazilika.

250.o.

Borsos - Sódor - Zádor: Budapest. Bp. 1959.

MDK

~~[illegible]~~

Páck épitész

Szőnyi Ottó dr: A suegedi rogadalmi templom. MI. 1932

271.

Képekkel.

PACK GYÖRGY, lakatosmester

Ignatius Pack,szegedi lakatosmester fia.-1810-ben kezdte a mesterségben való vandorlast.majd nosszú távollét után rókuson telepedett meg és csak 1830-ban folyamodott polgarjogért. 25.old

T.KNOTIK MÁRTA: XVIII.-XIX.századi fémtárgyak és mesteremberek 19.old

A MÓRA FERENC Múzeum Évkönyve, 1972/73. I. Szeged, 1974

IGNATIUS PACK, lakatosmester

7.sz.PAJZS.-

A pajzson az I P betük feltehetően Ignatius Pack szegedi lakatosmester névbetüi.A pajzson öt vösjegy ugyan nincs,de a formai megoldás hasonlósága és a kivitelezés a 6.sz.Pajzséval egy kézre vall és azon van mesterjegy.Az évszámok,betük vésése,teljesen egyezik ,egy évben készültek.Igy mesterének Igy mesterének Paulus Lukityot tarthatjuk. 24.old. 7.kép. 26.ol

T.KNOTIK MÁRTA: XVIII.-XIX.századi fémtárgyak és mesteremberek 19.old

A MÓRA FERENC Múzeum évkönyve, 1972/73. I.
Szeged, 1974

IGNATIUS PACK, lakatoosmester

Y.sz.Pajzs.-Nevével 1784-1812-ig elszórtan találkozunk Bécsben született, mint a "Ns. városnak 20 esztendoktul lakosa" csak 1805-ben kéri és a következo év jan.8-an meg is kapja Szeged városától a polgarjogot. Fia Pck Gyo György 1810-ben kezdte vandorútjat, majd hosszu távollét után nókuson telepszik meg és 1830-ban folyamodik polgarjogért. 25.old

T.KNOTIK MÁRTA: XVIII.-XIX.századi fémtárgyak és mesteremberek 19.old

A MÓRA FERENC Múzeum Évkönyve, 1972/73. I.
Szeged, 1974

IGNATIUS PACK, lakatosmester

7.sz.PAJZS.- Jobbról tarajos perecidommal ,balról gránátalmás fűzérrel harárolt mezőben:Keresztbe fektetett domboritott kulcs kalapács két oldalán vésett 1787-es évszám,felette vésett "I P" betük.-H:10,5 cm.Sz:7 cm. Ip.ltsz:54.34.1.-24.old. 7.sz.kép. 26.old

T.KNOTIK MÁRTA: XVIII.-XIX.századi fémtargyak és mesteremberek 19.old

A MÓRA FERENC Múzeum Évkönyve, 1972/73. I. Szeged, 1974

Christoph Packendorf

bécsujhelyi mester öntötte a St. Georgen-i kápolna harangját 1756-ban.

Allgemeine Landestopographie des Burgenlandes, Eisenstadt, 1963.

II/b kötet 900 l

Johann Baptist Packh

az egri főszékesegyház alapítója. Litográfia 1830 körül. Reprodukció.

Voit Pál szk.: Heves megye műemlékei II.
Magyarország műemlékei topográfiája VIII.
Budapest 1972.

4157

Johann Baptist Packh

bécsi építész kap megbízást 1829-ben az egri szt. Mihály székesegyház tervezésére.

Voit Pál stb.: Heves megye műemlékei II.

Magyarország műemléki topográfiája VIII. köt.

Budapest, 1972.

4171

Packh építész M.O.K.

1825. ből átépítési terve a pannonhalmi
nt. Benedek - kápolnához.

Levárdy Ferenc: Pannonhalma építéstörténete. II. Művtört. Ért. 1959 VIII. 4 sz. 225

M. D. K.

PÁCKH építész

Szilvásvárad (Heves m.) Ref. templom?

1837 – 41.

Esztergom. Szt. Anna – u. n. Kerek temp-

1828.

lom. XIX. sz. első fele (Repr. 176)

Esztergom. Főszékesegyház (előzőleg Kühnel,

majd Hild (Repr.)

Magyar építészet, Bp. 1954. 97. l.

256., 257. l

258. l

Packh.épitész.

Kühnel -el együtt az esztergomi Bazilika

épitöje. A müvet Hild József épitész fejezte be.

Cikk a magyar épitészet hanyatlásáról.
MMK Közl. havi füzetei. 1935. II.évf. 4-6 sz.

37-41.l.

M.D.K.

PACKH, Baptist Johann építész
(1796 - 1839)

Esztergom, székesegyház egyik építésze

Esztergom, Szt. Anna templom

Pannonhalma, rendház kiegészítése

" Könyvtár (1824-32) repr.
(Engel Józsettel)

Rados Jenő: Magyar építészettörténet Bp. 1961.

126, 241, 256, 257, 263, 264, ~~273~~.

Pačkh Heinrich

Geb. in Eisenstadt

18 J. alt.

1850-51

18

Bècsi akadèmia
Ojhèzy

vnl. 1832

Máramarosmegyei Múzeum

V. 179.

Packh Heinrich

geb. Eisenstadt 20 J. alt

1852-53

20

1832

Bècsi akadèmia
ujhàzy

Mainzer Zeitschrift V. 56.

Packh Henrik

festő

Kismartonból, 1850-ben 18 éves

korában

l.

Fleischer Bécs 73 l

IGNATIUS PACK, lakatosmester

7.sz.PAJZS.-Jobbról tarajos peremidommal,balról gránát almás füzérrel határolt mezőben:keresztbe fektetett dom boritott kulcs és kalápács két oldalán vésett 1787-es évszám,felette vésett "I P " betük.-H:10,5 cm.Sz:7 cm. Ip.ltsz: 54.34.1.-24.old. 7.sz.kép.26.old.Fekete repr.

T.KNOTIK MÁRTA: XVIII.-XIX.századi fémtárgyak és mesteremberek 19.old

A MÓRA FERENC Múzeum Évkönyve, 1972/73. I. Szeged, 1974

Pack János, építész

Az esztergomi bazilika egyik tervezője.

Dolecskó Kornélia: Szerelves Esztergom 4.

ESTI HIRLAP, Bp. 1973 aug. 18.

Pach János (1796-1839)

Irod: Prokopp Gyula: P.J.

Művészettörténeti Értesítő 1974. 23. évf. 1. sz.

5-27.

Zéppel, német Zivonattal.

A magyar művészettörténeti irodalom 6 ibl. 1974 Összeállította:

Vadányi Erzsébet

Művészettörténeti Értesítő 1977/1

72. old

Packh János építész

az esztergomi Bazilika egyik
építője 132 esztendeje halt meg

Nézsa 1971 október 9
9. dr

Packh János

bervei szerint épült az esztergomi
szent Antal templom.

Csekе László: Dunakonyar, Budapest, 1973. 1391

Sol

Packh János, építész
[Páckh]

Az esztergomi bazilika
építője. Képmása:
(Az építést megszilkolták.) Rep
1839-ben.

Dr. Dojcsák Győző: A titokzatos Esterházy
nyomában 1367 – 1369.

Élet és Tudomány, Bp. 1979. okt. 26. XXXIV/43

Packh János

1798-1839 cimmelProkopp Gy. tanulmánya

MÉ 1974.XXIII I.p.5-27

Müvészet és f el világosodás Akadémia Kiadó 1978
Zád or Anna:A felvilágosodáskori müvészet kutatásána k kérdése 11 oldal.

Johann Packh

és Franz Engel bécsi építész építi a pannonhalmi Mártonhegyi könyvtártermet.

Bibó I.: Europäische Einflüsse und lokale Entwicklung in der ung. Architektur um 1800. Acta Historiae Artium, Budapest, 1972. 3-4 p.

2841

Johann Baptist Pack

Eisenstadt-i építő mester.

Allgemeine Landestopographie oder

Burgenlandes, Eisenstadt, 1963.

II/a kötet

3731

M.D.K.

Páckh János, építész

folytatja a bécsi származású és az Esterházy és Lichtenstein hercegek szolgálatában álló Engel Ferenc pannonhalmi munkáit, akinek tervei szerint készül el 1824-1826 között a könyvtár. Az építkezések során lebontott harangtorony helyére, a könyvtárral összhangban készíti el a kismarton származású Páckh János, az esztergomi építkezések vezetője, nagyvonalú homlokzat-

Levárdy Ferenc: Pannonhalma építéstörténete,
Művészettörténeti Értesitő, Bp. 1962.XI.évf. 1.sz.
10.-11. old.

Pachtrod József

jászberényi polgár és
könnüvesmester írásbeli
véleménye mond Lu-
ardi Kristof gyöngyösi
könnüvesmesterrel a
jászberényi rk. fötemplom hajójáról,
nagy 1772-ki földrengésben
elpusztuszt.

Komáromy József

Adatok Jászberény
multjából. Jászberény,
1939. 35. l.

Tököli Imre menekülése:

A előtérben balra v
gában látjuk „Teke
becsetten nézneк ~~[illegible]~~
Mögöttük hiveik vágta
nyéke látszik. Felirato

balra: 669
középütt: № 32. B
s jobbra: Si Stamp

Reimetfet, méretei 20

9935.Co

G. N. 496/9
112-98-93

MK.

Pachristos András

1966-ban Kisz dijat kkpott

Szocialista Müvészetért 1966 máj.

MDK

Pachschneider Lőrinc kőmives inas, kőmives legény

résztvett Buda ujjáépitésében 1686 után

Schoen Arnold:Buda épitőmestereiről töredékek, vázlatok I.Kik épitették ujjá Budát az 1686.évi romokból? Művért 1957.VI.évf.4.sz.299.l.

PACHTL almási kőfaragó MDK.

Ybl Ervin: A budai várpalota helyreállítása a XIX. szd. derekán.
Tanulmányok Bp. multjából. 1956. XI. köt. ~~307-331~~ (320. l.

Pachover Károly

Lyon 1841–1844.

l.

Jankó Ötös-apródok

13.8.

Pacholick (Pacholeck)

Vencel

pozsonyi prakamüves

l.

Arch. Est.

1911. 222. l.

223. l

224. l.

225. l.

nbe a kormánnyal, hogy megállitsam azon az uton,
helyzethez és az áldatlan belpolitikai zavarokhoz
pviselőház feloszlatása előtt kiléptem a kormány

s aggodalom és választóim ezreivel való személyes
küzdjek a kormány politikája ellen, mely a nemzet
zdasági megélhetést veszélyezteti.
ma eszme szolgálatában, mely egyedül vezetheti
ól és

nus zászlaját a fővárosban!
irályért, Hazáért"

Pacholick (Pacholeck)

Vencel

pozsonyi puskaminves

l. okv.

Arch. Ert

1911. 222. l.

223,

224

225. l.

Vagy nálam

Magyar puskamin-

vesség alatt

Páckh János építész

Pannonhalmán a klasszicista tornyot és könyvtárat tervezte (eml.)

Könyv és folyóirat és mértetések
Levárdy Ferenc: Pannonhalma 1968

Műemlékvédelem 1970 VII. 2 123 old.

M. D. K.

PACKH, J. B. építész

Esztergom Szent Anna u. u. terek

templom

Gerő László: Magyar építészet baladó

hagyományai Bp. 1951. 54. l.

M. D. K

PACKH J. Építész

Kühnel, Hila J

Esztergom Fizeseggyház (1822-1856)

Héreg (Komárom m.) r. k. Templom (1828)

Gerő László: Építészeti stílusok

Bh. 1957. 108. l.

DK

Páckh János, épitész

Nagybátyja Kühnel Pál volt, kinek halála után került az esztergomi bazilika épitésének élére. Az épület terveit Rudnay érseknek ajánlva adta ki s azon a két litografián szerzöképpen szerényen nagybátyját nevezi meg. /Albertina, Bécs. Vues 84./

Dr. Csatkai Endre:
Magyar festők művei a kismartoni művészettörténeti kiállitáson.
MM. 1927. 294.1.

MDK

Páckh János, épitész

P. munkájáról Pichler Karolin egy stuttgarti folyóiratban, Kazinczy pedig pannonhalmi utazásában emlékezik meg. P. 1839-ben gyilkosság áldozata lett.

Dr. Csatkai Endre:
Magyar festők müvei a kismartoni müvészettörténeti kiállitáson.
MM. 1927. 294. 1.

M.D.K.

Packh János, épitész

Az esztergomi Szt Anna plébániatemplom és Szt. István bazilika épitésze, ő készíti az egri székesegyház negyedik tervét, melyre Pyrker egri érsektől kapott megbizást 1829-ben. A terv háromhajós, tágas templomteret ábrázol, a mellékhajók tengelyében sekrestyével, két toronnyal, közöttük a szentéllyel. A terv nem került kivitelre.

Gerő László: Eger, Bp. 1957. /Magyar Müemlékek/ 56. old.

M.D.K.

Packh János, épitész

egri székesegyház-tervének homlokzati rajza /1829/

Gerő László: Eger, Bp. 1957. /Magyar Müemlékek/ 56.old.

MDK

Páckh János, épitész
szül.Kismartonban máj.7. /esztergomi sirkövének felirata szerint/.

A pezsgőéletü müvészcentrum /Kismarton,herceg Eszterházy kastély/ tövében nött nagyra érdekes egyénisége. Az esztergomi bazilika egyik épitője.

Atyja Mihály hercegi pénzbeszedö volt. Keresztapja Jacoby Miklós accessista volt /.

Dr.Csatkai Endre:

Magyar festök müvei a kismartoni müvészettörténeti kiállitáson.
MM.1927. 294.1.

M. P. K.

PACKH János B. építész

Bül. 1796. máj. 7

Építészévfordulók

Magyar Építőművészet 1960. 3. sz. 64. l

MDK

PACKH JÁNOS épitész

klasszicista székesegyház tervének reprodukciója.

Gerő László: Eger. Budapest 1954. p. 59.

Képzőművészeti Alap kiadása.

M. P. K

PACKH János B. építész

megh. 1839. okt. 9.

Építészévfordulók

Magyar Építőművészet 1960. 5. sz. 64. l.

MDK

Packh János - ~~Kühnel Pál~~

az esztergomi érseki uj templom és egyéb hozzátartozó épületek rajza,

Vallási és Egyházi Tár, Pest, 1932, I.f.162 l.
167, 168, 169, 171, 177 l.

Packh János primási épitész.

Allgem.Handlungszeitschrift.1831.jul.15
222-24.l.

Packh János építőmester

Uj Ember.1945.okt.28. 8.old.

Leopold Antal cikke.

Páckh János építész

Magyar Művészet, 1927

293 - 298. o.

Csatkai Endre: Magyar festők művei a kiszmartoni művészettörténeti kiállítason.

Páckh János Mihály épitén

Magyar Művészet, 1928

1-59.o.

Mihályi Ernő: Pannonhalma.

Packh János kismartoni építén.
Rudnay primás megbízásából
1823-ban rétbontotta a Barócz
kápolnát és ujból ömeraktár az
esztergomi bazilikás belül.

Vigilia, 1956, 1sz, 35-36 old.

Packh János épitész M.D.K.

Kühnelhez hasonlóan kismartoni születésü.

Kühnel rábizta az esztergomi székesegyház épitésének vezetését. Kühnal halála után a tervezé
is az őfeladata lett.

15 évig állott a székesegyház épitésének élén.
közben a pannonhalmi főmonostor templomát elő-
csarnokkal látta el, és a főhomlokzat fölé tör-
nyot emelt.

Kampis Antal: A képzőművészetek története
A Kultura Világa Bp. 1963.

678.1

./.

Fackh János épitész M.˘.K.

Bécsi tanulmányai után Pesten dolgozott, min rajzoló Zitterbarth Mátyás , Fasselik Fidél müte mében.

Pannonhalma, monostor könyvtárterme.

Esztergom, ˘zt. Anna templom.

1839-ben meggyilkolták.

Munk ját Hild József folytatta.

Kampis Antal: A képzőművészetek története 678.1
A Kultura Világa Bp. 1963.

Építészek. Pák János Mihály XIX. sz.

Magyar Művészet 1928. 1-59. o.
Mihályi Ernő: Pannonhalma.

Packh épitész

MDK

Voit Eger 79 l.

Pákh János

epitett

1831-ben az alábbi-
tottan az alábbi tem-
plom nyugati részét

Emlpannonh

lapszám ünnye

ványokból stb. befolyó 60.000 márka jövedelemből nyer fedezetet.

A múzeum élén Dr. Ing. von Miller, Dr. von Dyck és Dr. Ing. von Linde állnak.

*

A limes-kutatás a terjedelmes limes-mű XXXI. és XXXII. kötetének kiadásával haladt előbbre. Az előbbi a Wiesbaden melletti 31. sz. castellummal foglalkozik, melyet illetően a limes-bizottság munkássága csupán a nassaui régészegylet régebbi munkálatainak kiegészítésére szorítkozott.

A rendkívül bőtartalmú XXXII. közlemény a Zugmantel melletti — eddigi legnagyobb anyagot nyujtó — 8. sz. castellumot, a 41. sz. jagsthauseni és 43. sz, mainhardti castellumokat tárgyalja.

Újabb ásatások a bajorországi stockstadti castellumon végeztettek. Az ottani leletek a Saalburgban levő limes-múzeumba kerültek.

Végül a *firenzei* «*Kunsthistorisches Institut*» fenntartására alakult egyesület is jelentékeny birodalmi segélyt élvez. Kiadványai közül az évi jelentésen és rendes közleményeken kívül említést érdemel az «Italienische Forschungen» cz. vállalat II. köteteként megjelent

Pákh János

épitész

Esztergomi főszékes-

egyház

vód

i

Velics 1894

61. l.

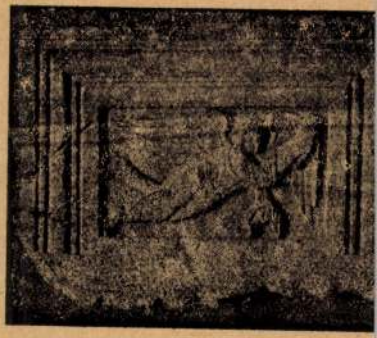

50—53. kép. Szent István
(Székesfehérvár

Pákh János

épitész

l.

Szinnyei: Magyar

irók. V. k. 636. h.

Pákh János

épitész

erőd

-e

Velvánd

161-l

Pakh Janos

+ 1838

Lab III. 85-87. 89

IV. 157.

Pákh János

építőmester Esztergom

irod

Velics László: Az egyházi

művészetek tanulmányozá-

sáról. Bpest 1894. 61. l.

data. Vace dunque
definitivamente
fissato il programma
venerdì, 24 mattina
la vernice, nel
pomeriggio alle
17 la sua con-
ferenza, ~~la se-~~
~~duta nello stesso~~
~~tempo~~ sarà
tenuta anche
in onore di

Packh, Johann Baptist

építész MDK

Az esztergomi székesegyház építészének, Kühnelnek helyettese, majd annak halála (1824 jan 11) után utóda. 19.o.

Repr.: Az esztergomi uj székesegyház alaprajza 1832. 32. kép. v.ö. 118.o.

az altemplom alaprajza, benne a Bakócz kápolna uj kriptája. Packh rajza (1834) után J. B. Dombach másolata. 33.kép. v.ö. 118.o

Tervrajz az uj székesegyházhoz. Keresztmetszet 1832. (részlet). 34.kép. v.ö. 118.o.

A vár planirozási munkálatainak keresztmetszete Packh rajza (1834) után J. Dombach másolata. 35. kép. V.ö. 119.o.

Vö. 18-20.o. és 105-109. o.

Packh arcképe 46. kép.

Balogh Jolán: Bakócz kápolna.

Packh, Johann Baptist MDK

építész

Tervrajza az uj /esztergomi/ székesegyházhoz. Esztergom. Balassa Bálint Muzeum. Alaprajz 1828 körül.

118.o.

Balogh Jolán: Bakócz kápolna

Packh, Johann Baptist MDK
épitész

~~A Szépm/A~~ A Szépmuvészeti Muzeumban ~~kéxx~~
lévő rajzai (1823) a Bakócz kápolnáról:

Repr: A Bk alaprajza eredeti állapotában. 47.kép
~~AB~~ keresztmetszete eredeti " 48.kép
hosszmetszete " " 49.kép
egykori homlokzatán a baloldali pilaszter lábazata. 50. kép.
egykori homlokzata. 51. kép
pilaszter fejei. 52. kép.
egykori északi, most déli oldalának jobboldali pilasztere. 53.kép.
pendentif-részlete Bakócz Tamás cimerével. 54. kép.
lunetta-részlete az egykori déli, most északi oldalról. 55. kép
sekrestye ajtaja 56. kép
kazettás archivoltja a rozettákkal. 57,kép

Balogh Jolán: Bakócz kápolna V.ö.117-118.o.

MDK

Pf Packh János

Az esztergomi káptalan 1821 évi feljegyzése szerint a primás a a Sion-hegyi épitkezésekkel Kühnel Pál bécsi épitészt bizta meg (Alagovich püspök nyiltan ellenezte : contra quem Episcopus Alagovich palam detonabat). Mellérendelték a kismartoni származásu Packh Jánost aki alig volt 22 éves. A tervet a káptalan tanácsa nélkül fogadták el és a Barkóczy-féle tervtől teljesen eltértek. (Annales)

105.o.

Balogh Jolán: Bakócz kápolna

A kápolna "translocatio"-ja. (Annales 1823)

u.o. 105.o. 106. és 107.o.

MDK

Johann Baptiste Packh építésvezető, építész

Az 1822-ben megindult esztergomi székesegyház építkezéseinek vezetője.
1829-ben terv az egri székesegyházhoz, nem kerül kivitelre.
Kühnel unokaöccse. 1839-ben meggyilkolják.

Rados J: A magyar klasszicista építészet hagyományai. Bp. 1953 4o.

Páckh János, épitész

31 éves korában, - az esztergomi bazilika épitésénél Kühnel helyettese , - átveszi Engel Ferenctől a pannonhalmi monostor átépitésének munkáját. / 1827 /

155.o.

Károlyi Antal: Engel Ferenc szerepe az Ürmenyi-család váli épitkezéseinél.
Müv. Ért. 1956. V. évf. 2-3.sz. 150-157.

J. B. Packh építén M.D.K.

Béke tér 4–14 háztömböt klasszicizá-
ló stílusban, a Béke tér 1–11 ház-
tömböt mintén ő épi~~tetette~~
ut. Anna typlom XIX. n. 1. fele
terve a Bazilikához

Entergom városképi és műemléki vizsgála-
ta. Bp. 1957. 4, 9, 18, 20

M. D. K.

PACK H Nep. János építész
Kismartoni származású
Az esztergomi Várhegy bi-építésének
terve 1828. Kühnel Pállal (44. rép.)

Esztergom. Bazilika Kühnel munkájának
folytatója.

1839-ben meggyilkolják

Dercsényi Dezső - Solnay László: Esztergom Osp. 1956
42., 51., 74., 75.,

BAPTIST JOHANN PACKH, építész

Az esztergomi bazilikának 18 ?-ben rakták le alapkövét 1856-ban szentelték fel. Az előcsarnokot 1862-ben épí tették hozzá. Tervezésével Kühner Pált bízták meg, az épitést Johann Packh vezette, majd Hild József folytatta a munkát. A bazilika végső megjelenésében már Hild géni uszát sugározza. 8.old

Molnár Aurél, Székely András, Tóbiás Áron: A Duna Századai 3.old.

Múzsák, Múzeumi Magazin, 1971. 2.sz. Bp.

Packh János

1822-től Esztergomban dolgozott Kühnel megbízásából a bazilika építkezésén.

Prokopp Gyula: Kühnel Pál építész /1765-1824/
Művtört.Ért.1972.1.sz.3o-4o.l.

38.l.

Packh János Sebestyén

építén

Az ~~eg~~ esztergomi bazilika építés-

vezetője volt.

Sugár István: Az egyi főszékesegyház 20.

theres megyei Idegenforg. thiv. 1967.

Packh János

épitete az esztergomi L. István tér 4-12 sz.
a. kanonoki házat.

Csoke László: Dunakanyar, Budapest.

1973. 139 l

73 l

Packh János

és Kühnel Pál kaptak megbízást az esztergomi bazilika építésére. (1822)

Csekc László: Dunakonyar, Budapest, 1973. 1391

721

Pacht János

neve említve

Művészettörténeti Értesitő 1972

38, 40. old

M. D. K.

PACKH, J. B.

Esztergom. Szt. Anna templom, 1828
(A. rajz 49. k.)

Magyar építészet. Bp. 1954. 30. l.

M. D. K.

PACKH János építész

Pannonhalma, Bencés arátkápi templom homlokzata 1829-32

Magyar építészet. Bp. 1954. 38. l.

M. D. K.

PÁCKH János építész

Pannonhalma. Bencés főapátsági templom homlokzata. 1829-32.

Pannonhalma, Főapátsági épület könyvtárterme, 1824-32. Angel József

(Repr. 140, 141)

Magyar építészet. Bp. 1954. 96. l. 233. l.

M. D. K.

PÁCKH János építész

Pannonhalma. Bencés Főapátság könyvtára 1824–1832. Engel József-fel.

Magyar építészet. Bp. 1954. 49. l.

Packh János építén M.D.K.

szül. kismarton

Az esztergomi hétesegyház építését vezette, majd kühnel halála után a tervező munkát is átvette. 15 évig állt az építkezés élén.

Pesten Zitterbarth és Kasselik műtermében dolgozott mint rajzoló
1839 ben megszilkolták

Kampis, hagy. mův. Bp. 1960 466, 467

M. D. K.

PACKH János építész

Héreg (Komárom m.) Rk. templom

1828.

Magyar építészet. Bp. 1954. 97. l.

PACKH J

épitész

Az esztergomi székesegyház épitője XVII. 4. közepe

Pogány Frigyes: Belső terek müvészete
Bpest, 1955 Müszaki kiadó 306. l

Packh János építén M.D.K.

Esztergom, Kossuth L. u. 42. P.J. háza, építette saját magának 1830 körül.

Genth. Müeml. 1959 I. 87

Packh János építész M.O.K.

1828 tól épitette az esztergomi Anna templomot.

Gerth. Művtört. 1959 I. 86

Packh János építész M.D.K.

az esztergomi kanonoki házsorokat
építette 1828 ban.

Genth. hüeml. 1959 I. 82

Packh János építész M.D.K.

1824-39 között önállóan vezette az esztergomi bazilika építését.

Genth.Müeml.1959 I. 92

Packh János épitész MDK

1825-ben bővitette, ki a Héreg-i r.k. templomot

Genth.Müeml.1959 I. 136

Packh [János]. építén M.D.K.

tervei szerint épült esztergomi sziksegháznak egy főhomlokzati és egy belső fényrép felvételét, ~~hőrli~~ valamint egy alulról felvett morgalmás láthépét, melyen a kupola ~~sa~~ a két-torony rendszer jól látható, hőrli:

Dr. Rados Jenő: A neoklassricizmus nagy magyar templomai.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1936. 70. köt. Havi Füzetek, IX. évf. 7-12. sz. 42. old. 1 43. [illegible] 34. old. 23-24. [illegible]

M.D.K.

Packh [János], építész

is készített tervehet az egri szérés-egház részére, de az érsek és a körvélemény - különösen a homlokzatban - kifogásolták a profán jelleget, s ig Hild József terve mellett történt meg a döntés. A Packh-féle alapraj, homlokzat s eg belső nézet tervét közli:

Dr. Rados Jenő: A neoklassricizmus nag magyar templomai.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1936. 70. kiöt. Havi Füzetek, IX. évf. 7-12. sz., 36. old. 26-28. á.

Packh [János] építész

M.D.K.

a megépült esztergomi bazilika tervezőjének a szérescgházról 1831-ben. Rudnay primás ~~idejeb~~ halála idején készült vízfestményét közli:

Dr. Rados Jenő: A neoklasszicizmus mag magyar templomai.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.

1936. 70. kot. Havi Füzetek, IX. évf. 7-12. sz. 32. old. 17. á

MDK

Packh János épitész

megbizást kap az épités vezetésére

Leopold Antal: Az esztergomi Bazilika. Uj E mber, 1945. okt. 28. 8.l.

MDK

Packh János épitész

Packh János épitész kivitelezte az Engel J. épitész által tervezett pannonhalmi főapátság könyvtárépületét.
A tornyot utobb Packh tervezte és kivitelezte.

Roh Hunf II. 38.1.

Packh [János], építész M.D.K.

Esztergomi széreseghéz hoz hé szült alaprajzi-, két homlokrati, eg metszeti tervét, valamint a széreseghéz fenyképfelvételét közli:

Dr. Rados Jenő: A neoklasszicizmus nagy magyar templomai.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.
1936. 70. köt. Havi Füzetek, IX. évf. 7-12. sz. 30, 32-33. o.

Packh János

Kühnel Pál unokaöccse, Kühnel Pállal tervezte Rudnay Sándor érsek megbízásából az entergomi főrréhez egyházat. A maihoz hasonló jellegű tervet kénítettek: a főtemplom testéhez dél és ének felől egy-egy kétemeletes érseki palota csatlakozott volna; a főtemplom köré, a várdombot körülvevő alacsonyabb mintze. a kanonoki házak és a papnevelde épületszárt szántak. Csak részeiben kivitelezett tervezésük magyarország legmonumentálisabb klasszicista térkiképzése lett volna.

Zolnay László – Lettrich Edit: Entergom. h.n., é.n. – 295 l., 162 t. (Panoráma.) – 154. l.

Packh János

és Kühnel Pál tervezte esztergomi
székesegyház alaphövét 1822-ben tették
le. Az építkezéseket Kühnel halála
után Packh János folytatta 1831-ig,
a megrendelő Rudnay érseki haláláig.
Addigra az altemplom, a főhajó, a
mellékhajó-pillérek, sőt a kupolát tartó
hatalmas ívszerkezet is elkészült, és
be nem állt a bazilikát ének és oltár
felől körülvevő tizenkét kanonoki palot
is.

Zolnay László — Lutrich Edit: Esztergom.
h.n., é.n. — 295 l., 162 t. (Panoráma.)
154. l.

Packh János

és Kühnel Pál kérítették az entergomi nékeseghár első terveit. Az 1822-ben megkezdődött munkálatokat a megrendelő Rudnay érsek halála nakitotta meg 1831-ben. (~~Az~~ 1840-ben Hild József tervei szerint folytatták a munkálatokat.) Klasicizáló stílusban fogalmazták újjá a 18. századi terveket.

Zolnay László – Lettrich Edit: Entergom. h.n., é.n. – 295 l., 162 t. (Panoráma) – 66 – 67. l., 96. l.

Packh János

építette be az esztergomi bazilika déli oldalkápolnájaként az esztergomi szt Adalbert templom utolsó, aránylag épen megmaradt műremékét, ~~[illegible]~~ ~~felépített~~ a Bakócz kápolnát (lebontotta, majd az új épülethez felépítette.) Packh ezzel nem csak a magyar, de az európai műemlékvédelem úttörője is lett.

Zolnay László – Lettrich Edit: Esztergom. h.n., é.n. – 295 l.; 162 t. (Panoráma.) 162. l., 164. l.

Packh János

és Hild József a 19. n. elején az Esztergom, Beke tér környékét még klasszicista stílusban kezdték építeni.

Zolnay Lámló – Lettrich Edit: Esztergom. h.n., é.n. – 295 l., 162 t. (Panoráma.) – 176. l.

Packh János

3.

Az esztergomi Szt. Anna templom (fénykép).

Zolnay László – Lettrich Edit: Esztergom. h.n., é.n. – 295 l., 162 t. (Panoráma.) – 235 l.

Packh János

a Bakócz-kápolna áthelyezésekor az oldalfalak körül hettőt hénytelen volt felcserélni (mintán beépült a bazilika testébe.) A régi kapuív fala ma – márványrétekkel ékesített ablakív lett, míg a templom és az oldalkápolna közötti átjáratot ma az alacsonyabb régi ablakív alakítja. Ez sokat elvén a kápolna egykori hangulatából, a kicsiny belső tér felfokozott monumentalitásából.

Zolnay tanló – Lettrich Edit: Esztergom.
n.n., é.n. – 285 l., 162 t. (Panoráma..)
164. l.

Packh János

A Bakócz-kápolnát 1600 megszámozott építészeti elemre bontatta, darabjait elszállítatta, majd azokból új helyén, tengelye megfordításával újra felépítette. Az építmény a gondos restaurálás ellenére sokat szenvedett. Valaha 3 oldalával szabad térben állt, és szabad levegőbe nyúló kupola fedte. E kupola felső réne, valamint a három oldal felől bevilágító ablakai bocsátottak fényt a kápolnába.

Zolnay László - Lettrich Edit: Esztergom. h.n., é.n. - 285 l., 162 t. (Panoráma.) - 164. l.

Packh János

épitette az Esztergom, Hősök terén álló
n.n. Kerektemplomot (Szt. Anna templom)
a római Pantheon mintájára emelt,
központi kupolával. Klasszicizáló. Az
akkor épülő bazilika modelljeként
épült a múlt század húszas éveinek
végén.

Zolnay Tánló – Lettrich Edit: Esztergom.
h.n., é.n. – 295 l., 162 t. (Panoráma.)

236. 2.

Packh János épitész MDK

Győrszentmárton, pannonhalmi bencés főapátsági tpl.

épült 1829-1832.

Genth.Müeml.1959 I. 129

Packh János épitész MDK

Engel J. el együtt épitette a pannonhalmi főapátsági könyvtárat 1824-32 között.

Genth.Müeml.1959 I. 13o

Páckh János

MDK

Oderka rajzai /1859/ alapján megállapithatok a Páckh és főleg Storno által eszközölt változtatások.

"Pannonhalma kolostortemplomát szerkezetében és felépitési formáiban teljesen hiteles középkori anyagnak kell tekintenünk... a magyar épitészettörténeti kutatásnak tovább nem mellőzhető szerves értéke." 41.o.

Levárdy Ferenc: Pannonhalma épitéstörténete. I.

Müv.Ért. 1959. VIII. évf. 1. sz. 27-43.o.

Páckh János

MDK

Onderka a kolostoregyüttes alaprajzára rávezette a Páckh féle épitkezés alaprajzi változtatásait.

32.o.

Repr:

A pannonhalmi kolostoregyüttes.
29.o. 2. kép.

pannonhalmi templom alaprajza.
30.o. 3. kép.

Levárdy Ferenc: Pannonhalma épitéstörténete. I.

Müv.Ért. 1959. VIII. évf.1. sz. 27-43.

Páckh János

MÜK

A pannonhalmi templom és az ujonnanépült
torony összakopcsolásával egyidejüleg az orgona
karzathoz folyosot épit.

30.o.

Levárdy Ferenc: Pannonhalma építéstörténete. I.

MüV.Ért. 1959. VIII. évf.1. sz. 27-43.

Páckh János

A pannonhalmi templom nyugati homlokzatának át
épitésével Engel Józsefet, s ennek halála után
Páckh Jánost bizták meg. 1828-ban tárgyalták le
Páckh-nak 47 ezer forintos költségbetését.
Ekkor épült a jelenlegi homlokzati torony.

28.o.

Lovrdy Ferenc: Pannonhalma épitéstörténete. I.
Műv.ért. VIII.évf. 1950. 1. sz. 27.-43.

Packh János

Az esztergomi bazilika
altemplomában van eltemetve.

61.o.

ZOLNAY LÁSZLO: AZ ESZTERGOMI VÁR . Bp. 1960.

Packh János

a Bakócz -kapolna szétbontása

és a főtemplom testébe való épitése.

1827.

54.o. 56.o.

58.o.

ZOLNAY LÁSZLÓ: AZ ESZTERGOMI V[illegible]. Bp. 1960.

PACHNER Margit

M. Nemet
1992. nov. 20.

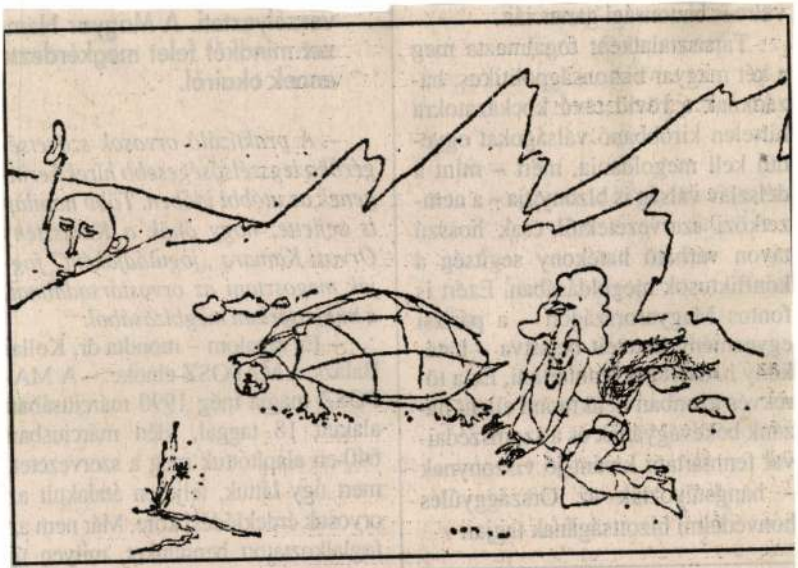

Pachner Margit rajza

[illegible] Nem egészen fél év múlva, 1714. január 29-én „az Szécsényi Kastélnak, és minden néven nevezendő appertinentiainak felit, az mely Török Ádám részinek hivatott, Tettes és Nemzetes, Vitézlcö Schilson János Mihály Uramnak és Feleségének Nemzetes Kersznarits Anna Maria Aszonnak" adták át a Hevenessy család tagjai is.

Az új tulajdonos, aki az egyedi uradalmat is megszerezte, vásárolt birtokaira 1715-ben királyi megerősítést kapott. Végül 1718. július 18-án kelt az a királyi oklevél, amely elmondja, hogy Johannes Michael a Schilson, császári és királyi lovag, a győri püspök és kardinális javainak prefektusa kéréssel fordult a királyi fiscushoz, erősítse őt meg örökösödési joggal a Telekesi Török családtól vásárolt birtokokban. Minderre azért van szüksége, mert Török Istvánnak nem lévén fiú örököse, a magyar jog szerint birtokai a kincstárra szállnának. A királyi leirat szerint Schilsont 15 ezer forint ellenében megerősítették a Török javakban, örökösödési joggal, de csak meghatározatlan időre, s a birtokok elvben változatlanul kincstáriak maradnak. Egyben elrendelte, hogy a pozsonyi magyar kamara és a királyi tábla a vármegyével együtt szálljon ki a helyszínre, becsülje meg a birtok értékét és erősítse meg abban Schilsont.[24]

1719. június 20-án a kamara nevében Majthényi János direktor, a kőszegi királyi táblától Szalay István, Nicki Imre és Lippich János, a vármegyétől Nagy Boldizsár szolgabíró, valamint Grandics János szécsényi plébános, Triebolt Jakab kőszegi kőművesmester és Koch János György kőszegi ácsmester járja végig a szécsényi uradalmat. Ezt befejezve, a kastélyban két hivatalos iratot állítottak ki Schilson részére. Az elsőben az épületeket becsülték meg. A kastélyról megállapították, az annyira rossz állapotban van, hogy romnak tekinthető. A másodikban, amelynek külsején a „Szécseny Kastelnak építtetése iránt való engedelem" felirat olvasható, Schilson arra kapott en-

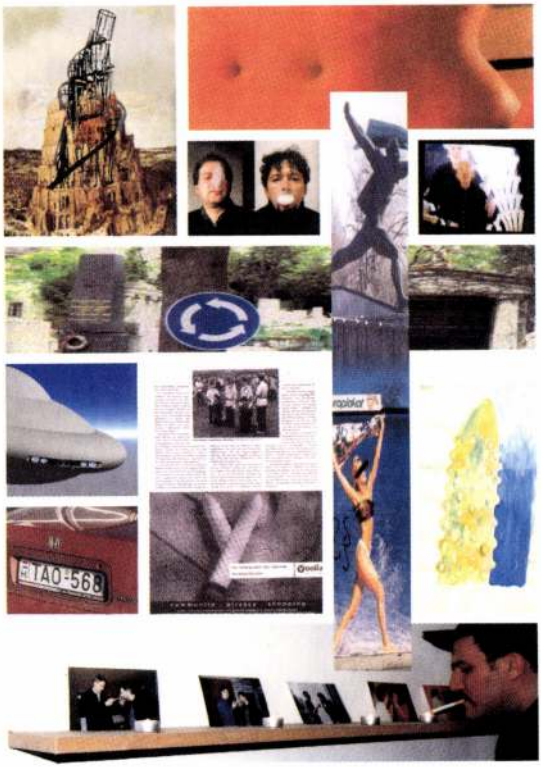
TAO-568

Robert Lacombe
Directeur adjoint de l'Institut Français de Budapest
a le plaisir de vous inviter

au vernissage de l'exposition

Rudolf Pacsika

Infantilismes

le vendredi 16 mars 2001
à 18h 30
à l'Institut Français.

L'exposition sera inaugurée par
Pál Ficsku
écrivain

L'exposition est ouverte jusqu'au 12 avril 2000,
du lundi au vendredi de 10h à 19h.
(Institut Français, 1011 Budapest, Fő utca 17.)

Robert Lacombe
a Francia Intézet igazgatóhelyettese
tisztelettel meghívja Önt

Pacsika Rudolf

Infantilizmusok

című kiállítására

amely 2001 március 16-án
18^{h} 30-kor nyílik
a Francia Intézetben.

A kiállítást bevezeti
Ficsku Pál
író.

A kiállítás megtekinthető 2001 április 12-ig
hétfőtől péntekig 10^{h}-tól 19^{h}-ig
(Francia Intézet, 1011 Budapest, Fő utca 17.)

PACSIKA RUDOLF

NOMAD

PACSIKA RUDOLF

A BUDAPEST GALÉRIA TISZTELETTEL MEGHÍVJA ÖNT

PACSIKA RUDOLF

KÉPZŐMŰVÉSZ

NOMAD

CÍMŰ KIÁLLÍTÁSÁRA A BUDAPEST GALÉRIA KIÁLLÍTÓHÁZÁBA
(BUDAPEST III., LAJOS UTCA 158.)
2004. JÚNIUS 3-ÁN CSÜTÖRTÖKÖN 17 ÓRAKOR.

A KIÁLLÍTÁST MEGNYITJA: FE LUGOSSY LÁSZLÓ KÉPZŐMŰVÉSZ

A KIÁLLÍTÁS MEGTEKINTHETŐ 2004. JÚLIUS 4-IG, HÉTFŐ KIVÉTELÉVEL NAPONTA 10 –18 ÓRÁIG.

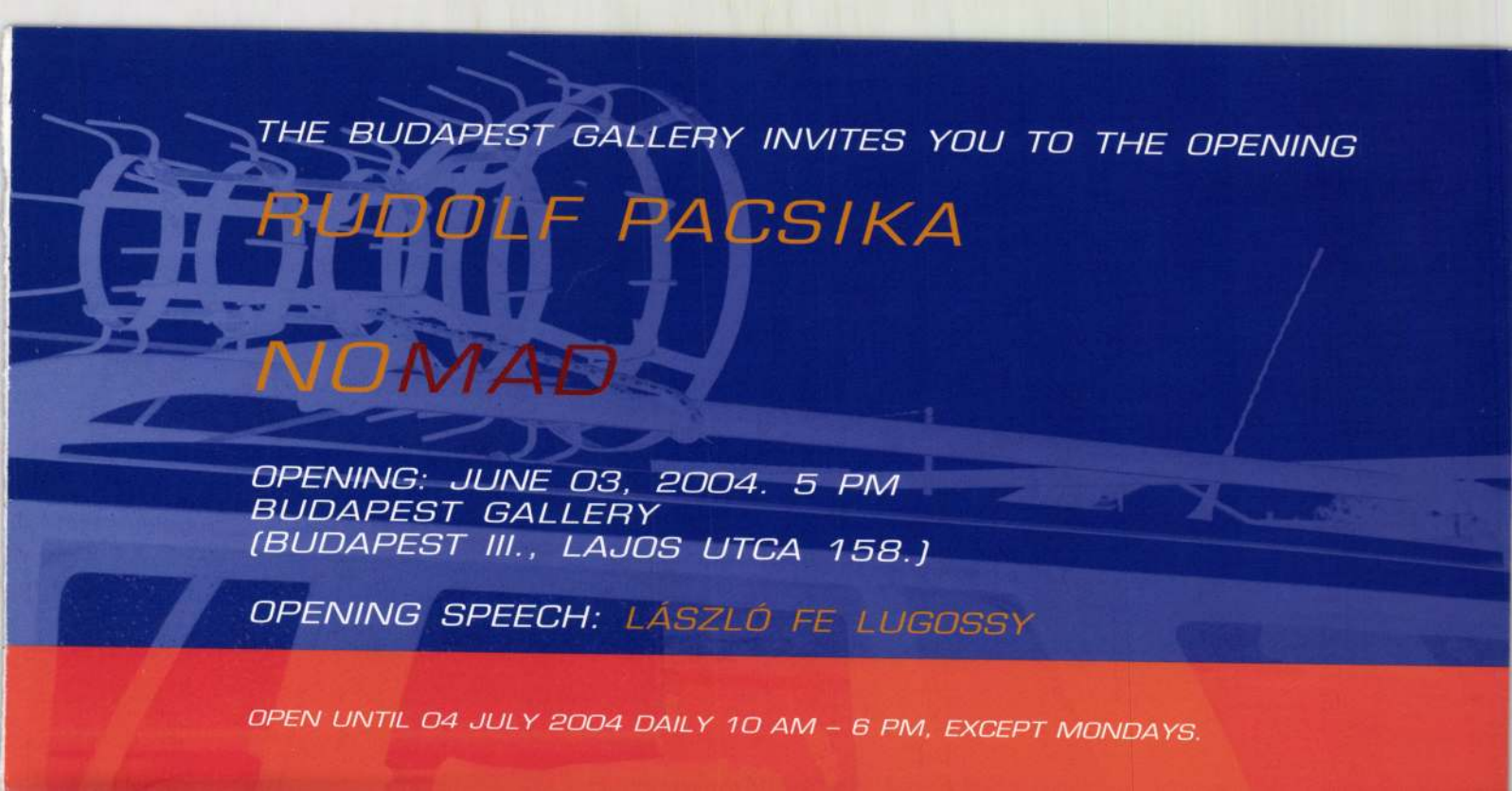

THE BUDAPEST GALLERY INVITES YOU TO THE OPENING

RUDOLF PACSIKA

NOMAD

OPENING: JUNE 03, 2004. 5 PM
BUDAPEST GALLERY
(BUDAPEST III., LAJOS UTCA 158.)

OPENING SPEECH: LÁSZLÓ FE LUGOSSY

OPEN UNTIL 04 JULY 2004 DAILY 10 AM – 6 PM, EXCEPT MONDAYS.

A kiállítás támogatói:

NEMZETI KULTURÁLIS ALAPPROGRAM, FŐVÁROSI ÖNKORMÁNYZAT KULTURÁLIS BIZOTTSÁGA, LAP STÚDIÓ

Budapest Galéria

U.F.F. GALÉRIA

Megnyitó:

2000 február **10.**

csütörtök 19.ooh

Nyitvatartás:

kedd-péntek

14.oo - 18.ooh

Nyitva:

február 11-től

március 2-ig

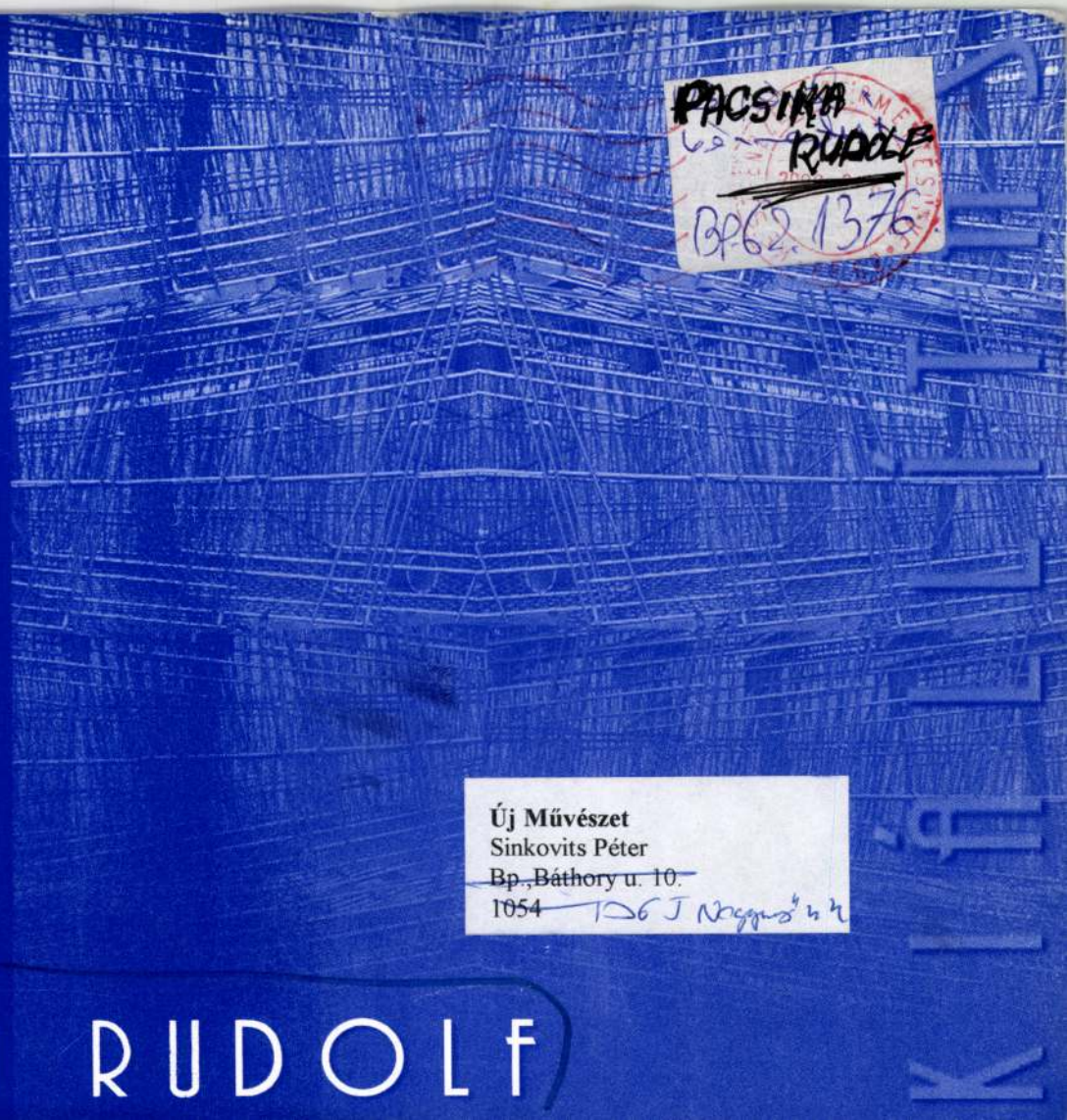

PACSIKA RUDOLF
BP 62. 1376.

Új Művészet
Sinkovits Péter
~~Bp., Báthory u. 10.~~
~~1054~~ 1056 Nagymező u. 44

PACSIKA RUDOLF

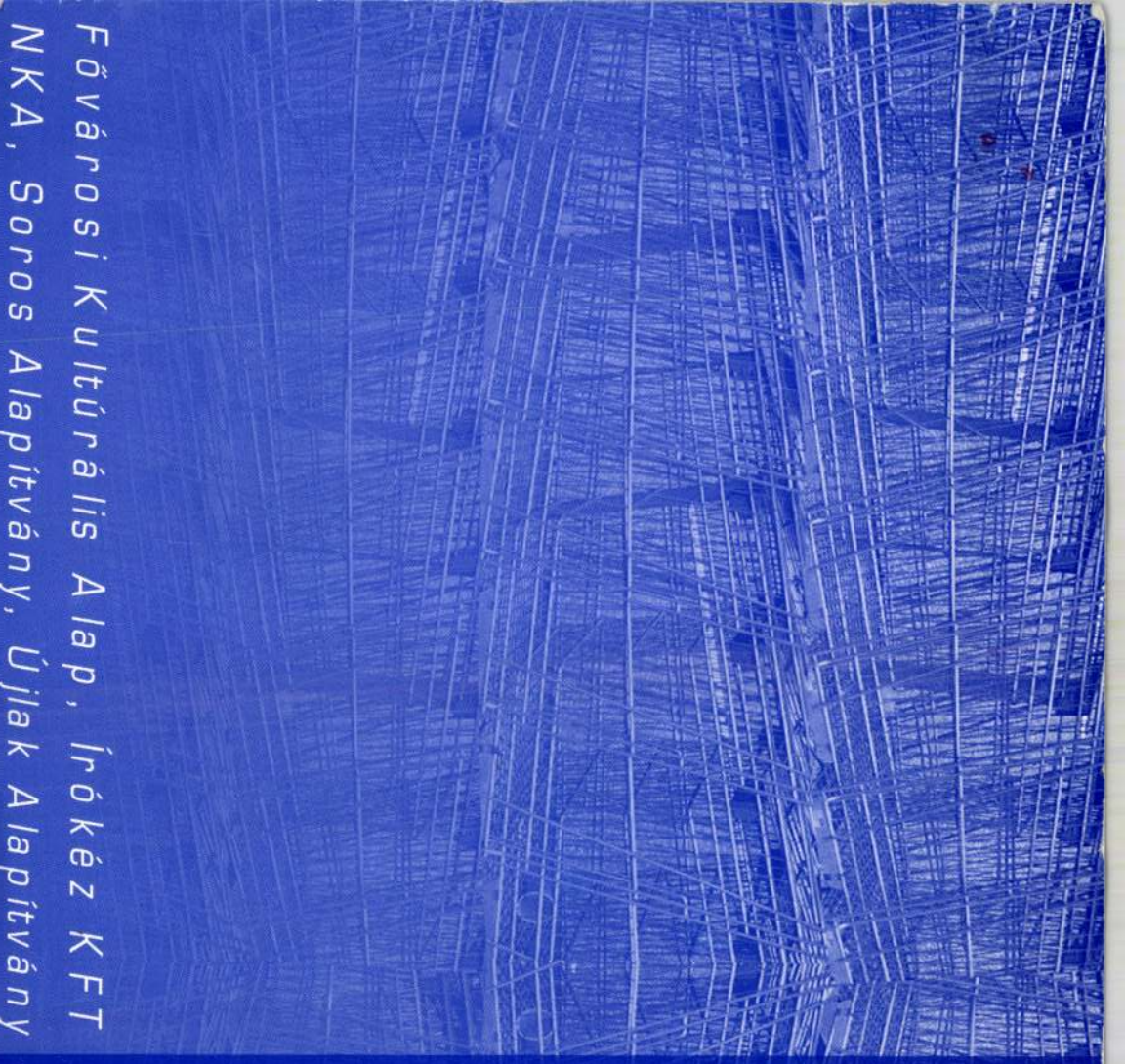

Fővárosi Kulturális Alap, Írókéz KFT
NKA, Soros Alapítvány, Újlak Alapítvány

U.F.F. GALÉRIA

Cím: 1093 Budapest, Közraktár u. 10.

Tel: 06 30 222 7418 06 30 214 5775

e-mail: ordo@c3.hu